

III. Sanskrit Source Texts

Narmadāmahātmya & Revākhaṇḍa

Narmadā. (Reproduction of a modern metal work from Omkāreśvar.)

Preliminaries

- 1.) All available text material from the *purāṇas* and the *dharmanibandhas* are presented in synoptic tables. I have opted for this mode of presentation because it greatly enhances comparability of these texts which are of diverse origin and content. Even though the texts are doubtlessly genetically linked, the lack of intermediate manuscriptual evidence makes any reasonable attempt of a critical edition solely on the basis of the published material pointless. I have tried to reduce the amount of redundant stanzas and blank spaces contained in the presentation of the texts to the inevitable limit.
- 2.) The Sanskrit texts are given here in regular characters, not in *italics* as elsewhere in this book.
- 3.) A few variant readings as given in some of the editions of *dharmanibandhas* have been ignored.
- 4.) A few stanzas had to be placed out of sequence in order to facilitate comparability. Such stanzas are marked with an asterisk (*) and the reference to their original location is given in square brackets ([...]).
- 5.) The appended text of the Revākhaṇḍa of the Skandapurāṇa comes from an electronic version I have prepared on the basis of the Hośaṅgābād edition, which is full of misprints and errors. The text given here was twice proofread. Still it probably contains a number of mistakes which I have either overlooked or which cannot be corrected without consultation of further parallels. Moreover there are a few strange words found in the original which I have retained for the same reason.

RKS *adhyāyas* 73-115 again are given in synopses along with respective parallel *adhyāyas* of the RKV. However, I refrain from presenting the remainder of the text of the RKV in this work, even though I have prepared an electronic version of the latter too. The electronic versions of the RKS (Hośaṅgābād edition) and the RKV (Delhi edition) which I have prepared during the last two years, are publicly available for scholars through the "Göttingen Register of Electronic Texts in Indian Languages" (GRETIL) accessible at:
http://www.sub.uni-goettingen.de/ebene_1/fiindolo/gretil.htm.

Electronic versions of all other Sanskrit texts discussed here (*paurāṇik* Narmadāmāhātmyas/quotations from *dharmanibandhas*) can be had on personal request from the author.

Section I: Synopsis of the Narmadāmāhātmya quotations of the Vīramitrodaya and Kṛtyakalpataru...**Text of the Narmadāmāhātmya as cited in the Vīramitrodaya** **Text of the Narmadāmāhātmya as cited in the Kṛtyakalpataru**

sūta uvāca /

eṣā puṇyatamā devī devagandharvasevitā /
 narmadā lokavikhyātā tīrthānām uttamā nadī // 1
 tasyāḥ śṛṇudhvam māhātmyam mārkaṇḍeyena bhāṣitam /
 yudhiṣṭhirāya tu śubham sarvapāpapaṇāśanam // 2
 yudhiṣṭhira uvāca /
 śrutās tu vividhā dharmās tvatprasādān mahāmune /
 māhātmyam ca prayāgasya tīrthāni vividhāni ca // 3
 narmadā sarvatīrthānām mukhyā hi bhavateritā /
 tasyās tv idānīm māhātmyam vaktum arhasi sattama // 4

mārkaṇḍeya uvāca /

narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥṣṭā /
 tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi ca sarvadā // 5

narmadāyās tu māhātmyam purāṇe yan mayā śrutam /
 idānīm sampravakṣyāmi śṛṇuṣvaika manāḥ śubham // 6

puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī /
 grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // 7
 tribhiḥ sārāsvatām toyam saptāhena tu yāmunam /
 sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva nārmadam // 8
 kaliṅgadeśe paścārdhe parvate 'marakaṇṭake /
 puṇyā ca triṣu lokeṣu ramaṇīyā manoramā // 9

sadevāsuraṅgandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ /
 tapas taptvā tu rājendra siddhim tu paramām gatāḥ // 10

tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ /
 upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 11

yojanānām śataṃ sāgraṃ śrūyate sariduttamā /
 vistareṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā // 12
 ṣaṣṭītīrthasahasrāṇi ṣaṣṭīkoṭyas tathaiva ca /
 parvatasya samantāt tu tiṣṭhanty amarakaṇṭake // 13
 brahmacārī śucir bhūtvā jitakrodho jitendriyaḥ /
 sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ // 14
 evaṃ sarvasamācāro yas tu prāṇān parityajet /
 tasya puṇyaphalam rājan śṛṇuṣvāvahito nṛpa // 15
 śataṃ varṣasahasrāṇi svarge modati pāṇḍava /
 apsaraṅgaṇasamkīrṇo divyastrīparivāritaḥ // 16

mārkaṇḍeya uvāca /

narmadā saritām śreṣṭhā sarvapāpapaṇāśinī /
 tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 1

tathā (abbreviates this stanza)

puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī /
 grāme vā yadi vāraṇye puṇyā sarvatra narmadā // 2
 tribhiḥ sārāsvatām toyam saptāhena tu yāmunam /
 sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva nārmadam // 3
 kaliṅgadeśapaścārdhe parvate 'marakaṇṭake /
 puṇyā ca triṣu lokeṣu mānanīyā manoramā // 4

tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ /
 upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 5

jaleśvare naraḥ snātvā piṇḍān dattvā yathā vidhi /
 pitaras tasya tṛpyanti yāvad ābhūta saṃplavam // 6
 parvatasya samantāt tu rudrakoṭiḥ pratiṣṭhitā / (cf. VMU 13b)
 snānam yaḥ kurute tatra gandhamālyānulepanaiḥ // 7
 prītā cāsya bhavet sarvā rudrakoṭir na saṃśayaḥ /
 parvatasyāpare bhāge svayam devo maheśvaraḥ // 8
 tatra snātvā śucir bhūtvā brahmacārī jitendriyaḥ /
 piṭkāryam ca kurvīta vidhidṛṣṭena karmaṇā // 9
 tilodakena tatraiva santarpya piṭṛdevatāḥ /
 āsaptamaṃ kulaṃ tasya svarge modati pāṇḍava // 10
 ṣaṣṭīvarṣasahasrāṇi svargaloke mahīyate /
 tataḥ svargāt paribhraṣṭo jāyate vipule kule // 11
 dhanavān dānaśīlaś ca dhārmikaś caiva jāyate /
 punaḥ smarati tat tīrtham gamanam tatra vāñchati // 12
 tārayitvākulān sapta rudralokaṃ sa gacchati /
 yojanānām śataṃ sāgraṃ śrūyate sariduttamā // 13
 vistareṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā /
 ṣaṣṭītīrthasahasrāṇi ṣaṣṭīkoṭyas tathaiva ca // 14
 parvate tatra suśubhe tiṣṭhaty amarakaṇṭake /
 brahmacārī śucir bhūtvā jitakrodho jitendriyaḥ // 15
 sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ /
 evaṃ śuddhasamācāro yas tu prāṇān parityajet // 16
 tasya puṇyaphalam rājan śṛṇuṣvāvahito mama /
 śataṃ varṣasahasrāṇām svarge modati pāṇḍava // 17

...and the Narmadāmāhātmya versions contained in the Kūrma- and Matsyapurāṇa

Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Kūrmapurāṇa **Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Matsyapurāṇa**

sūta uvāca /

eṣā puṇyatamā devī devagandharvasevitā /
 narmadā lokavikhyatā tīrthānām uttamā nadī // 38.1
 tasyāḥ śṛṇudhvam māhātmyam mārkaṇḍeyena bhāṣitam /
 yudhiṣṭhirāya tu śubham sarvapāpaprāṇāsanam // 38.2
 yudhiṣṭhira uvāca /
 śrutās tu vividhā dharmās tvat prasādān mahāmune /
 māhātmyam ca prayāgasya tīrthāni vividhāni ca // 38.3
 narmadā sarvatīrthānām mukhyā hi bhavateritā /
 tasyās tv idānīm māhātmyam vaktum arhasi sattama // 38.4

mārkaṇḍeya uvāca /
 narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥṣṭā /
 tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 38.5
 narmadāyās tu māhātmyam purāṇe yan mayā śrutam /
 idānīm tat pravakṣyāmi śṛṇuṣvaika manāḥ śubham // 38.6

puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī /
 grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // 38.7
 tribhiḥ sārasvatam toyam saptāhena tu yāmunam /
 sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva nārmadam // 38.8
 kaliṅgadeśapaścārdhe parvate 'marakaṇṭake /
 puṇyā ca triṣu lokeṣu ramaṇīyā manoramā // 38.9

sadevāsurasuragandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ /
 tapas taptvā tu rājendra siddhim tu paramām gatāḥ // 38.10

tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ /
 upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 38.11

yojanānām śatam sāgram śrūyate sarid uttamā /
 vistāreṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā // 38.12
 ṣaṣṭitīrthasahasrāṇi ṣaṣṭikoṭhyas tathaiva ca /
 parvatasya samantāt tu tiṣṭhanty amarakaṇṭake // 38.13
 brahmacārī śucir bhūtvā jitakrodho jitendriyaḥ /
 sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ // 38.14
 evam sarvasamācāro yas tu prāṇān samutsṛjet /
 tasya puṇyaphalam rājan śṛṇuṣvāvahito nṛpa // 38.15
 śatavarṣasahasrāṇi svarge modatī pāṇḍava /
 apsarogaṇasamkīrṇo divyastrīparivāritāḥ // 38.16

mārkaṇḍeya uvāca /
 narmadā saritām śreṣṭhā sarvapāpaprāṇāśinī /
 tārayet sarve bhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 186.8

narmadāyās tu māhātmyam purāṇe yan mayā śrutam /
 tad etadd hi mahārāja tat sarvam kathayāmi te // 186.9

puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī /
 grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // 186.10
 tribhiḥ sārasvatam toyam saptāhena tu yāmunam /
 sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva nārmadam // 186.11
 kaliṅgadeśe paścārdhe parvate 'marakaṇṭake /
 puṇyā ca triṣu lokeṣu ramaṇīyā manoramā // 186.12

sadevāsurasuragandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ /
 tapas taptvā mahārāja siddhim ca paramām gatāḥ // 13

tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ /
 upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 186.14

jaleśvare naraḥ snātvā piṇḍam dattvā yathā vidhi /
 pitaras tasya ṛpyanti yāvad ābhūta samplavam // 186.15
 parvatasya samantāt tu rudrakoṭiḥ pratiṣṭhitā /
 snātvā yaḥ kurute tatra gandhamālyānulepanaiḥ // 186.16
 prītas tasya bhavec charvo rudrakoṭir na saṃśayaḥ /
 paścime parvatasyānte svayam devo maheśvaraḥ // 186.17
 tatra snātvā śucir bhūtvā brahmacārī jitendriyaḥ /
 piṭkāryam ca kurvīta vidhivan niyatendriyaḥ // 186.18
 tilodakena tatraiva tarpayet piṭṭdevatāḥ /
 ā saptamam kulam tasya svarge modeta pāṇḍava // 186.19
 ṣaṣṭivarṣasahasrāṇi svargaloke mahīyate /
 tataḥ svargāt paribhraṣṭo jāyate vipule kule // 186.21
 dhanavān dānaśīlaś ca dhārmikaś caiva jāyate /
 punaḥ smarati tat tīrtham gamanam tatra rocate // 186.22
 kulāni tārayet sapta rudralokam sa gacchati /
 yojanānām śatam sāgram śrūyate sarid uttamā // 186.23
 vistāreṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā /
 ṣaṣṭitīrthasahasrāṇi ṣaṣṭikoṭhyas tathaiva ca // 186.24
 sarvam tasya samantāt tu tiṣṭhaty amarakaṇṭake /
 brahmacārī śucir bhūtvā jitakrodho jitendriyaḥ // 186.25
 sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ /
 evam sarvasamācāro yas tu prāṇān parityajet // 186.26
 tasya puṇyaphalam rājan śṛṇuṣvāvahito mama /
 śatam varṣasahasrāṇam svarge modeta pāṇḍava // 186.27
 apsarogaṇasamkīrṇe siddhacāraṇasevite /

Narmadāmāhātmya as cited in the Vīramitrodaya

divyagandhānuliptāś ca divyapuṣpopaśobhitaḥ /
krīḍate devaloke tu daivataiḥ saha modate // 17

tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikāḥ /
grhaṃ tu labhate 'sau vai nānāratnavibhūṣitam // 18

jīved varṣaśataṃ sāgraṃ tatra bhogasamanvitaḥ // 20b*

stambhair maṇimayair divyair vajravaiḍūryabhūṣitam /
ālekhyavāhanaiḥ śubhair dāsīdāsasamanvitam // 19
rājarājeśvaraḥ śrīmān sarvastrījanavallabhaḥ / 20a

agnipraveśe 'tha jale athavā 'naśane kṛte /
anivartikā gatis tasya pavanasyāmbare yathā // 21

paścime parvatataḥ sarvapāpaprāṇāśanaḥ /
hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutaḥ // 22
tatra piṇḍapradānena sandhyopāsanakarmaṇā /
daśavarṣasahasrāṇi tarpitāḥ syur na saṃśayaḥ // 23
dakṣiṇe narmadākūle kapilākhyā mahānadī /
saralārjunasañchannā nātidūre vyavasthitā // 24
sā tu puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā /
tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānāṃ tu yudhiṣṭhira // 25

tasmimś tīrthe tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyayāt /
narmadātoyasaṃsprṣṭā yānti te paramāṃ gatim // 26
dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā /
tatra tīrthe naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 27

kapilā ca viśalyā ca śrūyate rājasattama /
tīsvareṇa purā proktā lokānāṃ hitakāmyayā // 28

tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet / 30a*
anāśanaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narottama /
sarvapāpaviśuddhātmā rudraṃ samadhigacchati // 29

ye vasanty uttare kūle rudralokaṃ vasanti te // 30b

Narmadāmāhātmya as cited in the Kṛtyakalpataru

tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikāḥ /
grhaṃ tu labhate śaurer nānāratnavibhūṣitam // 18

tasmīn grhe vasitvā tu krīḍābhogasamanvite /
jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvarogavivarjitaḥ // 19
evaṃ bhogān bhajante vai mṛtā ye 'marakaṇṭake /

agnipraveśe 'tha jale tathā caiva anāśake // 20
anivṛttā gatis tasya pavanasyā 'mbare yathā /

patanaṃ patate yas tu amareśe narādhipa // 21
kanyās trīṇi sahasrāṇi ekaikasyā 'pi cāparā /
tiṣṭhanti bhavane tasya preṣaṇaṃ prārthayanti ca // 22
divyabhogasusampannaḥ krīḍate kālabhākṣayam /
pṛthivyām āsamudrāyām īdṛśo naiva jāyate // 23
yādṛśo 'yaṃ mṛtaḥ śreṣṭhaḥ parvate 'marakaṇṭake /

tāvat tīrthaṃ tu vijñeyaṃ parvatasya tu paścime // 24
hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutaḥ /
tatra piṇḍapradānena sandhyopāsanakarmaṇā // 25
pitāro daśa varṣāṇi tarpitās tu bhavanti te /
dakṣiṇe narmadākūle kapilākhyā mahānadī // 26
saralārjunasaṃpannā nā 'tidūre vyavasthitā /
sā tu puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā // 27
tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānāṃ tu yudhiṣṭhira /
purāṇe śrūyate rājan śatakoṭiguṇaṃ phalam // 28
tasmimś tīrtheṣu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyayāt /
narmadātoyasaṃsprṣṭās te 'pi yānti parāṃ gatim // 29
dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā /
tatra tīre naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 30

tatra devagaṇāḥ sarve sakinnaramahoragāḥ /
yakṣarākṣasagandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ // 31
sarve samāgatās tatra parvate 'marakaṇṭake /
taiś ca sarvaiḥ samāgatya munibhiś ca tapodhanaiḥ // 32
narmadā saṃśritā puṇyā viśalyā nāma nāmataḥ /
utpādītā mahābhāgā sarvapāpaprāṇāśinī // 33
tatra snātvā naro rājan brahmacārī jitendriyaḥ /
upoṣya rajanīm ekāṃ kulānāṃ tārayec chatam // 34

kapilā ca viśalyā ca śrūyate rāja {sa}ttama /
tīsvareṇa purā proktā lokānāṃ hitakāmyayā // 35

sarasvatyām ca gaṅgāyām narmadāyām yudhiṣṭhira /
tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet /
anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa // 36
sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati /
narmadāyām ca rājendra purāṇe yac chruṭaṃ mayā // 37
yatra tatra naraḥ snātvā aśvamedhaphalaṃ labhet /
ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 38

Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Kūrmapurāṇa	Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Matsyapurāṇa
divyagandhānuliptaś ca divyapuṣpopaśobhitaḥ / krīḍate devaloke tu daivataiḥ saha modate // 38.17	divyagandhānuliptaś ca divyapuṣpopaśobhitaḥ // 186.28 krīḍate devalokastho daivataiḥ saha modate /
tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikaḥ / grhaṃ tu labhate 'sau vai nānāratnasamanvītam // 38.18	tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati vīryavān // 186.29 grhaṃ tu labhate vai sa nānāratnavibhūṣitam / 186.30a
jīved varṣaśataṃ sāgraṃ tatra bhogasamanvītaḥ // 38.20b*	tasmīn grha uṣitvā tu krīḍābhogasamanvīte / 186.33a* jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvarogavivarjītaḥ // 186.33b* evaṃ bhogo bhavet tasya yo mṛto 'marakaṇṭake / 186.34a*
stambhair maṇimayair divyair vajravaidūryabhūṣitam / ālekhyavāhanaiḥ śubhraiḥ dāsīdāśasamanvītam // 38.19 rājarājeśvaraḥ śrīmān sarvastrījanavallabhaḥ / 38.20a	stambhair maṇimayair divyair vajravaidūryabhūṣitaiḥ // 186.30b* ālekhyasahitam divyaṃ dāsīdāśasamanvī{ta}m / 186.31a* rājarājeśvaraḥ śrīmān sarvastrījanavallabhaḥ // 186.32b*
agnipraveśe 'tha jale athavā 'naśane kṛte / anivartikā gatis tasya pavanasyāmbare yathā // 38.21	agnau viśajale vā 'pi tathā caiva hy anāśake // 186.34b* anivartikā gatis tasya pavanasyāmbare yathā /
paścīme parvatataḥ sarvapāpavināśanaḥ / hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutaḥ // 38.22 tatra piṇḍapradānena saṃdhyopāśanakarmaṇā / daśavarṣāṇi pitaras tarpitāḥ syur na saṃśayaḥ // 38.23 dakṣiṇe narmadākūle kapilākhyā mahānadī / salarjūnasamcchannā nātidūre vyavasthitā // 38.24 sā tu puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā / tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānāṃ tu yudhiṣṭhira // 38.25	patanaṃ kurute yas tu amareśe narādhipa // 186.35 kanyānāṃ trisahasrāṇi ekaikasyāpi cāpare / tiṣṭhanti bhuvane tasya preṣaṇaṃ prārthayanti ca // 186.36 divyabhogaiḥ susaṃpannaḥ krīḍate kālam akṣayam / pṛthivyām āsamudrāyām īdṛśo naiva jāyate // 186.37 yādṛśo 'yaṃ nṛpaśreṣṭha parvate 'marakaṇṭake / tāvat tīrthaṃ tu vijñeyaṃ parvatasya tu paścīme // 186.38 hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutaḥ / tatra piṇḍapradānena saṃdhyopāśanakarmaṇā // 186.39 pitaro daśa varṣāṇi tarpitās tu bhavanti vai / dakṣiṇe narmadākūle kapileti mahānadī // 186.40 sakalarjūnasamcchannā nātidūre vyavasthitā / sā 'pi puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā // 186.41 tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānāṃ tu yudhiṣṭhira / purāṇe śrūyate rājan sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 186.42 tasyās tīre tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālāparyayāt / narmadātoyasaṃsprṣṭās te 'pi yānti parāṃ gatim // 186.43 dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā / tatra tīrthe naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 186.44
tasmīṃs tīrthe tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālāparyayāt / narmadātoyasaṃsprṣṭās te yānti parāṃ gatim // 38.26 dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā / tatra tīrthe naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 38.27	tatra devagaṇāḥ sarve sakīṃnaramahoragāḥ / yakṣarākṣasagandharvā ṛṣayaśca tapodhanāḥ // 186.45 sarve samāgatās tatra parvate 'marakaṇṭake / taiś ca sarvaiḥ samāgamya munibhiś ca tapodhanaiḥ // 186.46 narmadām āśritā puṇyā viśalyā nāma nāmataḥ / utpādītā mahābhāgā sarvapāpaprāṇāśinī // 186.47 tatra snātvā naro rājan brahmacārī jitendriyaḥ / upoṣya rajanīm ekāṃ kulānāṃ tārayec chatam // 186.48
kapilā ca viśalyā ca śrūyate rājasattama / īśvareṇa purā proktā lokānāṃ hitakāmyayā // 38.28	kapilā ca viśalyā ca śrūyate rājasattama / īśvareṇa purā prokte lokānāṃ hitakāmyayā // 186.49
tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet / 38.30a* anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmīṃs tīrthe narādhipa / sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati // 38.29	[sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira / 186.53a]* tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet / anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmīṃs tīrthe narādhipa // 186.50 sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati / narmadāyās tu rājendra purāṇe yan mayā śrutam // 186.51 yatra yatra naraḥ snātvā cāśvamedhaphalaṃ labhet / ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 186.52
ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 38.30b	

Narmadāmāhātmya as cited in the Vīramitrodaya

tathā (abbreviates KP 38.31)

parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake /
varṣakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 31

tathā (abbreviates KP 38.33)

narmadā sarvataḥ puṇyā brahmahatyāpahāriṇī /
ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // 32

tathā abbreviates one stanza, KP 38.35 (not found in KKT)

(**mātsye** =MP 186.58a-c)

vaṭeśvare mahāpuṇye gaṅgādvāre tapovane /40a*
eteṣu sarvasthāneṣu dvijāḥ syuḥ śaṃsitavratāḥ // 40b*
śrutam daśaguṇam puṇyam narmadodadhisaṅgame / 40c*

candrasūryoparāge tu gatvā hy amarakaṇṭakam /
aśvamedhād daśaguṇam puṇyam āpnoti mānavah // 33

eṣa puṇyo girivaro devagandharvasevitaḥ /
nānādrumalātākīrṇo nānāpuṣpopaśobhitaḥ // 34

atra sannihito rājan devyā saha maheśvaraḥ /
brahmā viṣṇus tathā cendro vidyādharaṅgaṇaiḥ saha // 35

pradakṣiṇam tu yaḥ kuryāt parvatāmarakaṇṭakam /
pauṇḍarīkasya yajñasya phalam prāpnoti mānavah // 36

Narmadāmāhātmya as cited in the Kṛtyakalpataru

sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira /
samaṃ snānam ca dānam ca yathā me śaṅkaro 'bravīt // 39

parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake /
varṣakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 40

narmadāyā jalam puṇyam phenormisamalaṅkṛtam /
pavitram śirasā vandyāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 41

tathā (abbreviates three stanzas MP186.56-58, jumps to MP 187:1)

narmadā tu nadī śreṣṭhā puṇyā puṇyatamā hi sā /
munibhis tu mahābhāgair vibhaktā dharmakāṅkṣibhiḥ // 42

yajñāḥ pavitramantrāṇi pravibhaktāni pāṇḍava /
teṣāṃ snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 43

tathā (interrupts after MP 178:2 and jumps back to MP 186.56)

narmadā sarvataḥ puṇyā brahmahatyāpahāriṇī /
ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // 44

evaṃ puṇyā ca ramyā ca narmadā pāṇḍunandana /
trayāṇāmapi lokānāṃ puṇyā eva mahānadī // 45
vaṭeśvare mahāpuṇye gaṅgādvāre tapodhane /
eteṣu sarvasthāneṣu ye dvijās śaṃsitavratāḥ // 46
śrutam daśaguṇam puṇyam narmadodadhisaṅgame /

candrasūryoparāgeṣu gacched amarakaṇṭakam // 47
aśvamedhād daśaguṇam pravadanti manṣiṇaḥ /

svargalokam avāpnoti dṛṣṭvā tatra maheśvaram // 48
sannihatyāṃ gamiṣyāmi rāhugraste divākare /
tad eva nikhilam puṇyam parvate 'marakaṇṭake // 49
manasā śaṃsmared yas tu giriṃ tv amarakaṇṭakam / 50a
cāndrāyaṇam śataṃ sāgraṃ labhate nā 'tra śaṃsayah // 50b
trayāṇām api lokānāṃ vikhyāto 'marakaṇṭakaḥ / 50c

tathā (abbreviates MP 188.89b-92)

pradakṣiṇam tu yaḥ kuryāt parvate 'marakaṇṭake /
puṇḍarīkasya yajñasya phalam prāpnoti mānavah // 51
tatra jvāleśvaro nāma parvate 'marakaṇṭake /
tatra snātvā divam yānti ye 'mṛtās te 'punarbhavāḥ // 52
jvāleśvare mahārāja yas tu prāṇāt parityajet /

candrasūryoparāge tu tasyā 'pi śrṇu yat phalam // 53
amarāṇāṃ patir devaḥ parvate 'marakaṇṭake /

rudralokam avāpnoti yāvad ābhūta saṃplavam // 54
amareśasya devasya parvatasya ubhe taṭe /

tatra tā ṛṣikoṭyas tu tapasyanti hi suvratāḥ // 55
samantād yojanam kṣetram giriś cāmarakaṇṭakaḥ / 56a
akāmo vā sakāmo vā narmadāyāḥ śubhe jale / 56b
snātvā mucyeta pāpebhyo rudralokam tu gacchati // 56c

Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Kūmapurāṇa	Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Matsyapurāṇa
sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira / samaṃ snānaṃ ca dānaṃ ca yathā me śaṃkaro 'bravīt // 38.31	sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira / samaṃ snānaṃ ca dānaṃ ca yathā me śaṃkaro 'bravīt // 186.53
parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake / varṣakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 38.32	parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake / varṣakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 186.54
narmadāyāṃ jalaṃ puṇyaṃ phenormisam alaṃkṛtam / pavitraṃ śirasā vandyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 38.33	narmadāyā jalaṃ puṇyaṃ phenormibhir alaṃkṛtam / pavitraṃ śirasā vandyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 186.55
narmadā sarvataḥ puṇyā brahmahatyāpahāriṇī / ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // 38.34	narmadā tu nadī śreṣṭhā puṇyā puṇyatamā hitā / munibhis tu mahābhāḡair vibhaktā mokṣakāṅkṣibhiḥ // 187.1 yajñopavītamātrāṇi pravibhaktāni pāṇḡava / teṣu snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 187.2
jāleśvaraṃ tīrthavaraṃ sarvapāpavināśanam / tatra gatvā niyamavān sarvakāmāḡlabhen naraḥ // 38.35	narmadā ca sadā puṇyā brahmahatyāpahāriṇī / ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // 186.56
candrasūryoparāḡe tu gatvā hy amarakaṇṭakam / aśvamedhād daśaguṇaṃ puṇyam āpnoti mānavaḥ // 38.36	evaṃ ramyā ca puṇyā ca narmadā pāṇḡunandana / trayāṇāḡ api lokānāḡ puṇyā hy eṣā mahānadī // 186.57 vaṭeśvare mahāpuṇye gaṅḡādvāre tapovane / eteṣu sarvasthāneṣu dvijāḡ syuḡ saḡśītavratā // śrutam daśaguṇam puṇyam narmadodadhisaḡgame // 186.58
eṣa puṇyo girivaro devagandharvasevitaḥ / nānādrumatākīrṇo nānāpuṣpopaśobhitaḥ // 38.37	candrasūryoparāḡe tu gacched yo 'marakaṇṭakam // 188.85b aśvamedhād daśaguṇaṃ pravadanti maṅṣīṇaḥ /
tatra saḡnīhito rājan devyā saha maheśvaraḥ / brahmā viṣṇus tathā cendro vidyādharaḡaṇaiḡ saha // 38.38	svargalokam avāpnoti dṛṣṭvā tatra maheśvaram // 188.86 brahmahatyā gamiṣyanti rāhugraste divākare / tadevaḡ nikhilaḡ puṇyam parvate 'marakaṇṭake // 188.87 manasā 'pi smared yas taḡ giriḡ tv amarakaṇṭakam / cāndrāyaṇaśataḡ sāgraḡ labhate nātra saḡśayaḡ // 188.88 trayāṇāḡ api lokānāḡ vikhyāto 'marakaṇṭakaḡ /
pradakṣiṇaḡ tu yaḡ kuryāt parvataḡ hy amarakaṇṭakam / paunḡarīkasya yajñasya phalaḡ prāpnoti mānavaḥ // 38.39	eṣa puṇyo giriśreṣṭhaḡ siddhagandharvasevitaḡ // 188.89 nānādrumatākīrṇo nānāpuṣpopaśobhitaḡ / mṛḡgavyāḡhrasahasrais tu sevyaḡmāno mahāgiriḡ // 188.90 yatrasaḡnīhito devo devyā saha maheśvaraḡ / brahmā viṣṇus tathā cendro vidyādharaḡaṇaiḡ saha // 188.91
pradakṣiṇaḡ tu yaḡ kuryāt parvate 'marakaṇṭake / paunḡarīkasya yajñasya phalaḡ prāpnoti mānavaḥ // 188.93	pradakṣiṇaḡ tu yaḡ kuryāt parvate 'marakaṇṭake / paunḡarīkasya yajñasya phalaḡ prāpnoti mānavaḡ // 188.93
tatra jvāleśvaraḡ nāma tīrthaḡ siddhaniṣevitam / tatra snātvā divaḡ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḡ // 188.94	tatra jvāleśvaraḡ nāma tīrthaḡ siddhaniṣevitam / tatra snātvā divaḡ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḡ // 188.94
jvāleśvare mahārāja yas tu prāṇān parityajet / candrasūryoparāḡeṣu tasyāpi śṛṇu yat phalam // 188.95	jvāleśvare mahārāja yas tu prāṇān parityajet / candrasūryoparāḡeṣu tasyāpi śṛṇu yat phalam // 188.95
sarvakarmaviṇirmukto jñānavijñānasamṡutaḡ / rudralokam avāpnoti yāvad ābhūta saḡplavam // 188.96	sarvakarmaviṇirmukto jñānavijñānasamṡutaḡ / rudralokam avāpnoti yāvad ābhūta saḡplavam // 188.96
amareśvaradevasya parvatasya ubhe taṭe / tatra tā ṛṣikotyās tu tapas tapyanti suvrata // 188.97	amareśvaradevasya parvatasya ubhe taṭe / tatra tā ṛṣikotyās tu tapas tapyanti suvrata // 188.97
samantād yojanaḡ kṣetro giriścāmarakaṇṭakaḡ / 188.98a akāmo vā sakāmo vā narmadāyāḡ śubhe jale / 188.98b snātvā mucyeta pāpebhyo rudralokaḡ sa gacchati // 188.98c	samantād yojanaḡ kṣetro giriścāmarakaṇṭakaḡ / 188.98a akāmo vā sakāmo vā narmadāyāḡ śubhe jale / 188.98b snātvā mucyeta pāpebhyo rudralokaḡ sa gacchati // 188.98c

Narmadāmāhātmya as cited in the Vīramitrodaya

(mātsye = MP 189, 12-14)

kāverīsaṅgamaṃ tatra sarvapāpaprāṇāśanam /
 ye narā nābhijānanti vañcitās te na saṃśayaḥ // 37
 tasmāt sarvaprayatnena tatra snāyīta mānavaḥ /
 kāverī ca mahāpuṇyā narmadā ca mahānadī // 38
 tatra snātvā tu rājendra arcayed vṛṣabhadhvajam /
 aśvamedhaphalaṃ prāpya rudraloke mahīyate // 39

kaurme (KP 39.80-82)

tato gaccheta rājendra eraṇḍīrtham uttamam /
 saṅgame tu naraḥ snātvā upavāsaparāyaṇaḥ // 41
 brāhmaṇaṃ bhojayed ekaṃ koṭir bhavati bhojitā /
 eraṇḍīsaṅgame snātvā bhaktibhāvānurañjitaḥ // 42
 mṛttikāṃ śirasi sthāpya tv avagāhya ca taj jalam /
 narmadodakasaṃmīśraṃ mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 43

Narmadāmāhātmya as cited in the Kṛtyakalpataru

tathā (abbreviates MP 189.1-11)

kāverīsaṅgamaṃ tatra sarvapāpaprāṇāśanam /
 ye narā nā 'bhijānanti vañcitāste na saṃśayaḥ // 57
 tasmāt sarvaprayatnena tatra snāyīta mānavaḥ //
 kāverī ca mahāpuṇyā narmadā ca mahānadī / 58
 tatra snātvā tu rājendra arcayed vṛṣabhadhvajam //
 aśvamedhaphalaṃ prāpya rudraloke mahīyate // 59
 agnipraveśaṃ yaḥ kuryād yaś ca kuryād anāśanam /
 anivṛttā gatis tasya yathā me śāṅkaro 'bravīt // 60
 sevyamāno naras tribhiḥ kṛḍate divi rudravat /
 ṣaṣṭivarṣasahasrāṇi ṣaṣṭikoṭis tathā 'parāḥ // 61
 modate rudralokastho yatra yatraiva gacchati /
 puṇyakṣayāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikaḥ // 62
 dhanavān dānaśīlaś ca mahaty eva kule bhavet /
 tatra pītvā jalam samyak cāndrāyaṇaphalaṃ labhet // 63
 svargaṃ gacchanti te martyā ye pibanti jalam śubham / 64a
 gaṅgāyamunayoḥ saṅge yat phalaṃ prāpnuyān naraḥ // 64b
 kāverīsaṅgame snātas tat phalaṃ tasya jāyate // 64c

Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Kūrmapurāṇa **Text of the Narmadāmāhātmya as given in the Matsyapurāṇa**

kāverīsaṃgamaṃ tatra sarvapāpaprāṇāśanam /
 ye narā nābhijānanti vañcitāste na saṃśayaḥ // 189.12
 tasmāt sarvaprayatnena tatra snāyīta mānavaḥ /
 kāverī ca mahāpuṇyā narmadā ca mahānadī // 189.13
 tatra snātvā tu rājendra hy arcayed vṛṣabhadhvajam /
 aśvamedhaphalaṃ prāpya rudraloke mahīyate // 189.14

agnipraveśaṃ yaḥ kuryād yaśca kuryād anāśakam /
 anivartyā gatis tasya yathā me śaṃkaro 'bravīt // 189.15
 sevyamāno varas trībhiḥ kṛīḍate divi rudravat /
 ṣaṣṭirvarṣasahasrāṇi ṣaṣṭikotyas tathāparāḥ // 189.16
 modate rudralokastho yatra tatraiva gacchati /
 puṇyakṣayāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikaḥ // 189.17
 bhogavān dānaśīlaś ca mahākulasamudbhavaḥ /
 tatra pītvā jalaṃ samyak cāndrāyaṇaphalaṃ labhet // 189.18
 svargaṃ gacchanti te martyā ye pibanti śubhaṃ jalam / 189.19a
 gaṅgāyamunayor madhye yat phalaṃ prāpnuyān naraḥ / 189.19b
 kāverīsaṃgame snātvā tat phalaṃ tasya jāyate // 189.19c

tato gaccheta rājendra eraṇḍītūtham uttamam // 39.80
 saṃgame tu naraḥ snāyād upavāsaparāyaṇaḥ /
 brāhmaṇaṃ bhojayed ekaṃ koṭir bhavati bhojitāḥ // 39.81
 eraṇḍīsaṃgame snātvā bhaktibhāvāt tu rañjitaḥ /
 mṛttikāṃ śirasi sthāpya avagāhya ca tajjalam /
 narmadodakasammiśraṃ mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 39.82

Section II: Synopsis of the Narmadāmāhātmya as given in the editions of the Kūrma- and Matsyapurāṇa

Kūrmapurāṇa	Matsyapurāṇa
	Adhyāya 186
	ṛṣaya uvāca / māhātmyam avimuktasya yathāvat kathitaṃ tvayā / idānīm narmadāyās tu māhātmyaṃ vada sattama // 186.1 yatrauṃkārasya māhātmyaṃ kapilāsaṃgamasya ca / amareśasya caivā "hur māhātmyaṃ pāpanāśanam // 186.2 kathaṃ pralayakāle tu na naṣṭā narmadā purā / mārkaṇḍeyaś ca bhagavān na vinaṣṭas tadā kila / tvayoktaṃ tad idaṃ sarvaṃ punar vistarato vada // 186.3
Adhyāya 38	
sūta uvāca / eṣā puṇyatamā devī devagandharvasevitā / narmadā lokavikhyātā tīrthānām uttamā nadī // 38.1 tasyāḥ śṛṇudhvaṃ māhātmyaṃ mārkaṇḍeyena bhāṣitam / yudhiṣṭhirāya tu śubhaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 38.2 yudhiṣṭhira uvāca / śrūtās tu vividhā dharmās tvat prasādān mahāmune / māhātmyaṃ ca prayāgasya tīrthāni vividhāni ca // 38.3 narmadā sarvatīrthānām mukhyā hi bhavateritā / tasyās tv idānīm māhātmyaṃ vaktum arhasi sattama // 38.4 mārkaṇḍeya uvāca / narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥsṛtā / tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 38.5 narmadāyās tu māhātmyaṃ purāṇe yan mayā śrutam / idānīm tat pravakṣyāmi śṛṇuṣvaika manāḥ śubham // 38.6 puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī / grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // 38.7 tribhiḥ sārasvataṃ toyam saptāhena tu yāmunam / sadyaḥ punāti gāṅgeyaṃ darśanād eva nārmadam // 38.8 kaliṅgadeśapaścārdhe parvate 'marakaṇṭake / puṇyā ca triṣu lokeṣu ramaṇīyā manoramā // 38.9 sadevāsuraḡandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ / tapas taptvā tu rājendra siddhiṃ tu paramām gatāḥ // 38.10 tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ / upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 38.11	sūta uvāca / etad eva purā pṛṣṭaḥ pāṇḍavena mahātmanā / narmadāyās tu māhātmyaṃ mārkaṇḍeyo mahāmuniḥ // 186.4 ugreṇa tapasā yukto vanastho vanavāsinaḥ / pṛṣṭaḥ pūrvam mahāgātham dharmaputreṇa dhīmatā // 186.5 yudhiṣṭhira uvāca / śrūtā me vividhā dharmās tvat prasādād dvijottama / bhūyaś ca śrotum icchāmi tan me kathaya suvrata // 186.6 katham eṣā mahāpuṇyā nadī sarvatra viśrutā / narmadā nāma vikhyātā tan me brūhi mahāmune // 186.7 mārkaṇḍeya uvāca / narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥsṛtā /* tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 190.17* <i>MP 186.8 cf. KP 39.1 below</i> narmadāyās tu māhātmyaṃ purāṇe yan mayā śrutam / tad etadd hi mahārāja tat sarvaṃ kathayāmi te // 186.9 puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī / grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // 186.10 tribhiḥ sārasvataṃ toyam saptāhena tu yāmunam / sadyaḥ punāti gāṅgeyaṃ darśanād eva nārmadam // 186.11 kaliṅgadeśe paścārdhe parvate 'marakaṇṭake / puṇyā ca triṣu lokeṣu ramaṇīyā manoramā // 186.12 sadevāsuraḡandharvā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ / tapas taptvā mahārāja siddhiṃ ca paramām gatāḥ // 186.13 tatra snātvā naro rājan niyamastho jitendriyaḥ / upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 186.14 jaleśvare naraḥ snātvā piṇḍam dattvā yathā vidhi / pitaras tasya tṛpyanti yāvad ābhūta saṃplavam // 186.15 parvatasya samantāt tu rudrakoṭiḥ pratiṣṭhitā / snātvā yaḥ kurute tatra gandhamālyānulepanaiḥ // 186.16 pṛītas tasya bhavec charvo rudrakoṭir na saṃśayaḥ / paścime parvatasyānte svayaṃ devo maheśvaraḥ // 186.17 tatra snātvā śucir bhūtvā brahmacārī jitendriyaḥ / pitṛkāryaṃ ca kurvīta vidhivan niyatendriyaḥ // 186.18 tilodakena tatraiva tarpayet pitṛdevatāḥ / ā saptamaṃ kulaṃ tasya svarge modeta pāṇḍava // 186.19 ṣaṣṭirvarṣasahasrāṇi svargaloke mahīyate / apsarogaṇasaṃkīrṇe siddhacāraṇasevite // 186.20 divyagandhānuliptaś ca divyālaṃkārahūṣitaḥ / tataḥ svargāt paribhraṣṭo jāyate vipule kule // 186.21 dhanavān dānaśīlaś ca dhārmikaś caiva jāyate / punaḥ smarati tat tīrtham gamaṇam tatra rocate // 186.22 kulāni tārayet sapta rudralokaṃ sa gacchati /

Kūrmapurāṇa

yojanānām śataṃ sāgraṃ śrūyate sarid uttamā /
vistāreṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā // 38.12
ṣaṣṭitīrthasahasrāṇi ṣaṣṭikoṭhyas tathaiva ca /
parvatasya samantāt tu tiṣṭhanty amarakaṇṭake // 38.13
brahmacārī śucir bhūtvā jītakrodho jīvendriyaḥ /
sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ // 38.14
evaṃ sarvasamācāro yas tu prāṇān samutsṛjet /
tasya puṇyaphalaṃ rājan śṛṇuṣvāvahito nṛpa // 38.15
śatavarṣasahasrāṇi svarge modati pāṇḍava /
apsarogaṇasamkīrṇo divyastrīparivāritaḥ // 38.16
divyagandhānuliptaś ca divyapuṣpopaśobhitaḥ /
krīḍate devaloke tu daivataiḥ saha modate // 38.17
tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikaḥ /
grhaṃ tu labhate 'sau vai nānāratnasamanvitam // 38.18
stambhair maṇimayair divyair vajravaidūryabhūṣitam /
ālekhyavāhanaiḥ śubhraiḥ dāsīdāsasamanvitam // 38.19

rājarājeśvaraḥ śrīmān sarvastrījanavallabhaḥ /

jīved varṣaśataṃ sāgraṃ tatra bhogasamanvitaḥ // 38.20

agnipraveśe 'tha jale athavā 'naśane krte /
anivartikā gatis tasya pavanasyāmbare yathā // 38.21

paścime parvatataṭe sarvapāpavināśanaḥ /
hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutāḥ // 38.22
tatra piṇḍapradānena saṃdhyopāsanakarmanā /
daśavarṣāṇi pitaras tarpitāḥ syur na saṃśayaḥ // 38.23
dakṣiṇe narmadākūle kapilākhyā mahānadī /
saralārjunasaṃchannā nātidūre vyavasthitā // 38.24
sā tu puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā /
tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānām tu yudhiṣṭhira // 38.25

tasmimś tīrthe tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyayāt /
narmadātoyasaṃsprṣṭās te yānti paramām gatim // 38.26
dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā /
tatra tīrthe naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 38.27

kapilā ca viśalyā ca śrūyate rājasattama /
tīsvareṇa purā proktā lokānām hitakāmyayā // 38.28

Matsyapurāṇa

yojanānām śataṃ sāgraṃ śrūyate sarid uttamā // 186.23
vistāreṇa tu rājendra yojanadvayam āyatā /
ṣaṣṭitīrthasahasrāṇi ṣaṣṭikoṭhyas tathaiva ca // 186.24
sarvaṃ tasya samantāt tu tiṣṭhanty amarakaṇṭake /
brahmacārī śucir bhūtvā jītakrodho jīvendriyaḥ // 186.25
sarvahiṃsāni vṛttas tu sarvabhūtahite rataḥ /
evaṃ sarvasamācāro yas tu prāṇān parityajet // 186.26
tasya puṇyaphalaṃ rājān śṛṇuṣvāvahito mama /
śataṃ varṣasahasrāṇām svarge modeta pāṇḍava // 186.27
apsarogaṇasamkīrṇe siddhacāraṇasevite /
divyagandhānuliptaś ca divyapuṣpopaśobhitaḥ // 186.28
krīḍate devalokastho daivataiḥ saha modate /
tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati vīryavān // 186.29
grhaṃ tu labhate vai sa nānāratnavibhūṣitam /
stambhair maṇimayair divyair vajravaidūryabhūṣitaiḥ // 186.30
ālekhyasahitaṃ divyaṃ dāsīdāsasamanvi{ta}m /
mattamātaṅgaśabdaiś ca hayānām hreṣitena ca // 186.31
kṣubhyate tasya tad dvāram indrasya bhavanam yathā /
rājarājeśvaraḥ śrīmān sarvastrījanavallabhaḥ // 186.32
tasmin grha uṣitvā tu krīḍābhogasamanvite /
jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvarogavivarjitaḥ // 186.33
evaṃ bhogo bhavet tasya yo mṛto 'marakaṇṭake /
agnau viṣajale vā 'pi tathā caiva hy anāśake // 186.34
anivartikā gatis tasya pavanasyāmbare yathā /
patanam kurute yas tu amareśe narādhipa // 186.35
kanyānām trisahasrāṇi ekaikasyāpi cāpare /
tiṣṭhanti bhuvane tasya preṣaṇam prārthayanti ca // 186.36
divyabhogaiḥ saṃpannaḥ krīḍate kālam akṣayam /
pṛthivyām āsamudrāyām īdrśo naiva jāyate // 186.37
yādṛśo 'yaṃ nṛpaśreṣṭha parvate 'marakaṇṭake /
tāvat tīrtham tu vijñeyaṃ parvatasya tu paścime // 186.38
hrado jaleśvaro nāma triṣu lokeṣu viśrutāḥ /
tatra piṇḍapradānena saṃdhyopāsanakarmanā // 186.39
pitāro daśa varṣāṇi tarpitāḥ tu bhavanti vai /
dakṣiṇe narmadākūle kapileti mahānadī // 186.40
sakalārjunasaṃchannā nātidūre vyavasthitā /
sā 'pi puṇyā mahābhāgā triṣu lokeṣu viśrutā // 186.41
tatra koṭīśataṃ sāgraṃ tīrthānām tu yudhiṣṭhira /
purāṇe śrūyate rājan sarvaṃ koṭiguṇam bhavet // 186.42
tasyās tīre tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyayāt /
narmadātoyasaṃsprṣṭās te 'pi yānti parām gatim // 186.43
dvitīyā tu mahābhāgā viśalyakaraṇī śubhā /
tatra tīrthe naraḥ snātvā viśalyo bhavati kṣaṇāt // 186.44
tatra devagaṇāḥ sarve sakimnaramahoragāḥ /
yakṣarākṣasagandharvā ṛṣayaśca tapodhanāḥ // 186.45
sarve samāgatās tatra parvate 'marakaṇṭake /
taiś ca sarvaiḥ samāgamya munibhiś ca tapodhanaiḥ // 186.46
narmadām āśritā puṇyā viśalyā nāma nāmataḥ /
utpādītā mahābhāgā sarvapāpaprāṇāśinī // 186.47
tatra snātvā naro rājan brahmacārī jīvendriyaḥ /
upoṣya rajanīm ekām kulānām tārayec chatam // 186.48
kapilā ca viśalyā ca śrūyate rājasattama /
tīsvareṇa purā prokte lokānām hitakāmyayā // 186.49

Kūrmapurāṇa

anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa /
sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati // 38.29

tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet /
ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 38.30
sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira /
samaṃ snānaṃ ca dānaṃ ca yathā me śaṃkaro 'bravīt // 38.31
parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake /
varśakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 38.32
narmadāyāṃ jalaṃ puṇyaṃ phenormisam alaṃkṛtam /
pavitraṃ śirasā vandyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 38.33
narmadā sarvataḥ puṇyā brahmahatyāpahāriṇī /
ahorātropavāsena mucyate brahmahatyayā // 38.34

Matsyapurāṇa

*MP 186.50a cf. KP 38.30a below**

anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa // 186.50b
sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati /

narmadāyās tu rājendra purāṇe yan mayā śrutam // 186.51
yatra yatra naraḥ snātvā cāśvamedhaphalaṃ labhet /
tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalaṃ labhet / 186.50a*
ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 186.52
sarasvatyāṃ ca gaṅgāyāṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira /
samaṃ snānaṃ ca dānaṃ ca yathā me śaṃkaro 'bravīt // 186.53
parityajati yaḥ prāṇān parvate 'marakaṇṭake /
varśakoṭīśataṃ sāgraṃ rudraloke mahīyate // 186.54
narmadāyā jalaṃ puṇyaṃ phenormibhir alaṃkṛtam /
pavitraṃ śirasā vandyāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 186.55
narmadā ca sadā puṇyā brahmahatyāpahāriṇī /
ahorātropavāsena mucyate brahmahatyayā // 186.56
evaṃ ramyā ca puṇyā ca narmadā pāṇḍunandana /
trayāṇāṃ api lokānāṃ puṇyā hy eṣā mahānadī // 186.57
vaṭeśvare mahāpuṇye gaṅgādvāre tapovane /
eteṣu sarvasthāneṣu dvijāḥ syuḥ saṃśitavratā /
śrutam daśaguṇam puṇyam narmadodadhisamgame // 186.58

Adhyāya 187

mārkaṇḍeya uvāca /
narmadā tu nadī śreṣṭhā puṇyā puṇyatamā hitā /
munibhis tu mahābhāgair vibhaktā mokṣakāṅkṣibhiḥ // 187.1
yajñopavītamātrāṇi pravibhaktāni pāṇḍava /
teṣu snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 187.2
jaleśvaraṃ paraṃ tīrtham triṣu lokeṣu viśrutam /
tasyotpattim kathayataḥ śṛṇu tvam pāṇḍunandana // 187.3
purā suragaṇāḥ sarve sendrāścaiva marudgaṇāḥ /
stuvanti te mahātmānaṃ devadevaṃ maheśvaraṃ /
stuvantas te tu saṃprāptā yatra devo maheśvaraḥ // 187.4
vijñāpayanti deveśaṃ sendrāścaiva marudgaṇāḥ /
bhayodvignā virūpākṣaṃ paritrāyasva naḥ prabho // 187.5
bhagavān uvāca /
svāgataṃ tu suraśreṣṭhāḥ kim artham iha cā "gatāḥ /
kim duḥkham ko nu saṃtāpaḥ kuto vā bhayam āgatam // 187.6
kathayadhvaṃ mahābhāgā evam icchāmi veditum /
evam uktās tu rudreṇā kathayan saṃśitavratāḥ // 187.7
ativīryo mahāghoro dānavo baladarpitaḥ /
bāṇo nāmeti vikhyāto yasya vai tripuraṃ puram // 187.8
gagane satataṃ divyaṃ bhramate tasya tejasā /
tato bhītā virūpākṣa tvām eva śaraṇam gatāḥ // 187.9
trāyasva mahato duḥkhāt tvam hi naḥ paramā gatiḥ /
evaṃ prasādam deveśa sarveṣāṃ kartum arhasi // 187.10
yena devāḥ sagandharvāḥ sukhamedhanti śaṃkara /
parāṃ nirvṛtim āyānti tatprabho kartum arhasi // 187.11
bhagavān uvāca /
etat sarvaṃ kāriṣyāmi mā viśādam gamiṣyatha /
acireṇaiva kālena kuryāṃ yuṣmat sukhāvaham // 187.12
āśvāsya sa tu tān sarvān narmadātaṃ āśritaḥ /
cintayāmāsa deveśas tad vadham prati mānada // 187.13
atha kena prakāreṇa hantavyaṃ tripuraṃ mayā /
evaṃ saṃcintya bhagavān nāradaṃ cāsmarat tadā /
smaraṇād eva saṃprāpto nāradaḥ samupasthitaḥ // 187.14

Kūrmapurāṇa

Matsyapurāṇa

nārada uvāca /
ājñāpaya mahādeva kim arthaṃ ca smṛto hy aham /
kiṃ kāryaṃ tu mayā deva kartavyaṃ kathayasva me // 187.15
śrībhagavān uvāca /
gaccha nārada tatraiva yatraitat tripuraṃ mahat /
bāṇasya dānavendrasya śīghraṃ gatvā ca tat kuru // 187.16
tā bhartṛdevatās tatra striyaś cāpsarasām samāḥ /
tāsām vai tejasā vipra bhramate tripuraṃ divi // 187.17
tatra gatvā tu viprendra matimanyām pracodaya /
devasya vacanaṃ śrutvā munis tvarita vikramaḥ // 187.18
strīṇām hṛdayanāśāya praviṣṭas tat puraṃ prati /
śobhate yat puraṃ divyaṃ nānāratnopaśobhitam // 187.19
śatayojanavistīrṇaṃ tato dviguṇam āyatam /
tato 'paśyadd hi tatraiva bāṇaṃ tu baladarpitam // 187.20
maṇikuṇḍalakeyūramukuṭena virājitam /
hemahārasatai ratnaiś candrakāntavibhūṣitam // 187.21
raśanā tasya ratnādhyā bāhū kanakamaṇḍitau /
candrakāntamahāvajramaṇividrumabhūṣite // 187.22
dvādaśārkadyutinibhe nivīṣṭaṃ paramāsane /
utthito nāradaṃ dṛṣṭvā dānavendro mahābalaḥ // 187.23
bāṇa uvāca /
devarṣe tvam svayaṃ prāpto hy arghyaṃ pādyam nivedaye /
so 'bhivādya yathānyāyaṃ kriyatām kiṃ dvijottama // 187.24
cirāt tvam āgato vipra āsyatām munipuṅgava /
evaṃ saṃbhāṣayitvā tu nāradaṃ ṛṣisattamaṃ /
tasya bhāryā mahādevī hy anaupamyā tu nāmataḥ // 187.25
anaupamyovāca /
bhagavan mānuṣe loke kena tuṣyati keśavaḥ /
vratena niyamenātha dānena tapasā 'pi vā // 187.26
nārada uvāca /
tiladhenuṃ ca yo dadyād brāhmaṇe vedapārage /
sasāgaravanadvīpā dattā bhavati medinī // 187.27
sūryakoṭīpratīkāśair vimānaiḥ sārvaśāntikāiḥ /
modate cākṣayaṃ kālāṃ yāvāc candrārkatārakam // 187.28
āmrāmalakapitthāni badarāṇi tathaiva ca /
kadambacampakāśokapuṅnāgavividhadrumān // 187.29
aśvatthapippalaṃ caiva kadalīvaṭadāḍimān /
picumandaṃ madhūkaṃ ca upoṣya strī dadāti yā // 187.30
stanau kapitthasadrśāvūrū ca kadalīsamau /
aśvatthe vandanīyā ca picumande sugandhinī // 187.31
campake campakābhā syād aśoke śokavarjitā /
madhūke madhuraṃ vakti vaṭe ca mṛdugātrikā // 187.32
badarī sarvadā strīṇām mahāsaubhāgyadāyinī /
kukkuṭī karkaṭī caiva dravyaśaṣṭhī na śasyate // 187.33
kadambamiśrakanakamañjarīpūjanaṃ tathā /
anagnipakkam annaṃ ca pakvānnānām abhakṣaṇam // 187.34
phalānām ca parityāgaḥ saṃdhyāmaunaṃ tathaiva ca /
prathamam kṣetrapālasya pūjā kāryā prayatnataḥ // 187.35
tasyā bhavati vai bhartā mukhaprekṣī sadā 'naghe /
aṣṭamī ca caturthī ca pañcamī dvādaśī tathā // 187.36
saṃkrāntir viṣuvac caiva dinacchidramukhaṃ tathā /
etāṃ tu divasān divyānupavasanti yāḥ striyaḥ /
tāsām tu dharmayuktānām svargavāso na saṃśayaḥ // 187.37
kalikāluṣyanirmuktāḥ sarvapāpavivarjitāḥ /
upavāsaratām nārīṃ nopasarpataḥ tam yamaḥ // 187.38

Kūrmapurāṇa**Matsyapurāṇa**

anaupamyovāca /
 asmin kṛtena puṇyena purājanmakṛtena vā /
 bhavad āgamaṇaṃ jātaṃ kiṃcit pṛcchāmy ahaṃ vratam // 187.39
 asti vindhyāvalir nāma balipatnī yaśasvinī /
 śvaśrūr mamāpi viprendra na tuṣyati kadācana // 187.40
 śvaśuro 'pi sarvakālaṃ dṛṣṭvā cāpi na paśyati /
 asti kumbhīnasī nāma nanāndā pāpakāriṇī // 187.41
 dṛṣṭvā caivāṅgulībhaṅgaṃ sadā kālaṃ karoti mām /
 divyena tu pathā yāti mama saukhyaṃ kathaṃ vada // 187.42
 ūṣare na prarohanti bījāṅkurāḥ kathaṃcana /
 yena vratena cīrṇena bhavanti vaśagā mama /
 tad vratam brūhi viprendra dāsabhāvaṃ vrajāmi te // 187.43
 nārada uvāca
 yad etat te mayā pūrvam vratam uktaṃ śubhānane /
 anena pārvatī devī cīrṇena varavarṇinī // 187.44
 śaṃkarasya śārīrasthā viṣṇor lakṣmīs tathaiva ca /
 sāvitrī brahmaṇas caiva vasiṣṭhasyāpyarundhatī // 187.45
 etenopoṣiteneha bhartā sthāsyati te vaśe /
 śvaśrū śvaśurayoś caiva mukhabandho bhaviṣyati // 187.46
 evaṃ śrutvā tu suśroṇi yatheṣṭaṃ kartum arhasi /
 nāradasya vacaḥ śrutvā rājñī vacanam abravīt // 187.47
 prasādaṃ kuru viprendra dānaṃ grāhyaṃ yathepsitam /
 suvarṇamaṇiratnāni vastrāṇy ābharaṇāni ca // 187.48
 tava dāsyāmy ahaṃ vipra yac cānyad api durlabham /
 pragṛhāṇa dvijaśreṣṭha prīyetāṃ hariśaṃkarau // 187.49
 nārada uvāca /
 anyasmai dīyatāṃ bhadre kṣiṇavṛttis tu yo dvijaḥ /
 ahaṃ tu sarvasaṃpanno madbhaktiḥ kriyatām iti // 187.50
 evaṃ tāsāṃ mano hṛtvā sarvāsāṃ tu pativratāt /
 jagāma bhārataśreṣṭha svakīyaṃ sthānakaṃ punaḥ // 187.51
 tato hyaḥṣṭaḥḍayā anyato gatamānasā /
 pativratā tvam utsṛjya tāsāṃ tejo gataṃ tataḥ /
 pure chidraṃ samutpannaṃ bāṇasya tu mahātmanaḥ // 187.52

Adhyāya 188

mārkaṇḍeya uvāca /
 yan mām pṛcchasi kaunteya tan me kathayataḥ śṛṇu /
 etasminn antare rudro narmadātaṃ āsthitaḥ // 188.1
 nāmnā māheśvaraṃ sthānaṃ triṣu lokeṣu viśrutam /
 tasmin sthāne mahādevo 'cintayan tripurakṣayam // 188.2
 gāṅḍīvaṃ mandaraṃ kṛtvā guṇaṃ kṛtvā ca vāsukim /
 sthānaṃ kṛtvā tu vaiśākhaṃ viṣṇuṃ kṛtvā śarottamam // 188.3
 śalye cāgniṃ pratiṣṭhāpya mukhe vāyuṃ samarpayan /
 hayāṃś ca caturō vedān sarvadevamayaṃ ratham // 188.4
 abhīṣavo 'śvīnau devāvakṣo vajradharaḥ svayam /
 sa tasyā "jñāṃ samādāya toraṇe dhanadaḥ sthitaḥ // 188.5
 yamas tu dakṣiṇe haste vāme kālas tu dāruṇaḥ /
 cakre tv amarakotyā tu gandharvā lokaviśrutāḥ // 188.6
 prajāpatir atha śreṣṭho brahmā caiva tu sārathiḥ /
 evaṃ kṛtvā tu deveśaḥ sarvadevamayaṃ ratham // 188.7
 so 'tiṣṭhat sthāṇubhūtas tu sahasraparivatsarān /
 yadā trīṇi sametāni antarikṣe sthitāni vai // 188.8
 triparvaṇā trīsalyena tadā tāni vyabhedayat /
 śaraḥ pracoditas tena rudreṇa tripuraṃ prati // 188.9
 bhraṣṭatejāḥ striyo jātā balaṃ tāsāṃ vyaśīryata /
 utpātās ca pure tasmin prādūr bhūtāḥ sahasraśaḥ // 188.10

Kūrmapurāṇa

Matsyapurāṇa

tripurasya vināśāya kālarūpā bhavaṃs tadā /
 aṭṭahāsaṃ pramuñcanti hayā kāṣṭham ayās tadā // 188.11
 nimeṣonmeṣaṇaṃ caiva kurvanti citrarūpiṇaḥ /
 svapne paśyanti cā "tmānaṃ raktāambaravibhūṣitam // 188.12
 svapne tu sarve paśyanti viparītāni yāni tu /
 etān paśyanti utpātāṃs tatra sthāne tu ye janāḥ // 188.13
 teṣāṃ balaṃ ca buddhiś ca harakopena nāṣite /
 tataḥ sām̐vartako vāyur yugāntapratimo mahān // 188.14
 samīrito 'nalas tena uttamāṅgena dhāvati /
 jvalanti pādapās tatra patanti śikharāṇi ca // 188.15
 sarvato vyākulī bhūtaṃ hāhākāram acetanam /
 bhagnodyānāni sarvāṇi kṣipraṃ tat pratyabhajyata // 188.16
 tenaiva pīḍitaṃ sarvaṃ jvalitaṃ trisikhaiḥ śaraiḥ /
 drumāś cā "rāmakhaṇḍāni gr̥hāṇi vividhāni ca // 188.17
 daśadikṣu pravṛtto 'yaṃ samṛddho havyavāhanaḥ /
 manaḥśilāpuñjanibho diśo daśavibhāgaśaḥ // 188.18
 śikhāśatair anekais tu prajajvāla hutāśanaḥ /
 sarvaṃ kiṃ śukavarṇābhāṃ jvalitaṃ dṛśyate puram // 188.19
 gr̥hād gr̥hāntaraṃ naiva gantuṃ dhūmena śakyate /
 harakopānalair dagdhaṃ krandaṃ mānaṃ suduḥkhitam // 188.20
 pradīptaṃ sarvato dikṣu dahyate tripuraṃ puram /
 prāsādaśikharāgrāṇi vyaśīryanta sahasraśaḥ // 188.21
 nānāmaṇi vicitrāṇi vimānāny apy anekadhā /
 gr̥hāṇi caiva ramyāṇi dahyante dīptavahninā // 188.22
 dhāvanti drumakhaṇḍeṣu valabhīṣu tathā janāḥ /
 devāgāreṣu sarveṣu prajvalantaḥ pradhāvitāḥ // 188.23
 krandaṃ cānalapluṣṭā rudanti vividhāni svaraiḥ /
 girikūṭanibhās tatra dṛśyante "ṅgārarāśayaḥ // 188.24
 gajāśca girikūṭābhā dahyamānā yatas tataḥ /
 stuvanti devadeveṣaṃ paritrāyasva naḥ prabho // 188.25
 anyonyaṃ ca pariṣvajya hutāśanapradīpitāḥ /
 snehāt pradahyamānāś ca tathaiva vilayaṃ gatāḥ // 188.26
 dahyante dānavās tatra śataśo 'tha sahasraśaḥ // 188.27
 haṃsakāraṇḍavākīrṇā nalinyaḥ sahapaṅkajāḥ /
 dṛśyante 'naladagdhāni purodyānāni dīrghikāḥ // 188.28
 amlānapaṅkajacchannā vistīrṇā yojanāyatāḥ /
 girikūṭanibhās tatra prāsādā ratnabhūṣitāḥ // 188.29
 patanty analanirdagdhā nistoyā jaladā iva /
 varastrībālavr̥ddheṣu goṣu pakṣiṣu vājiṣu // 188.30
 nirdayo vyadahadvahnir harakrodhena preritaḥ /
 sahasraśaḥ prabuddhāś ca suptāś ca bahavo janāḥ // 188.31
 putram āliṅgya te gāḍhaṃ dahyante tripurāgninā /
 nidāgho 'bhūn mahāvahner antakālo yathā tathā // 188.32
 kecid guptāḥ pradagdhās tu bhāryotsaṅgatās tathā /
 pitrā mātrā ca suśliṣṭā dagdhās te tripurāgninā /
 atha tasmin pure dīpte striyaś cāpsarasopamāḥ // 188.33
 agnijvālāhatās tatra hy apatan dharaṇītale /
 kācic chyāmā visālākṣī muktāvalivibhūṣitā // 188.34
 dhūmenā "kulitā sā tu patitā dharaṇītale /
 kācic kanakavarṇābhā indranīlavibhūṣitā // 188.35
 bhartāraṃ patitaṃ dṛṣtvā pātītā tasya copari /
 kācic ādityasaṃkāśā prasuptā ca gr̥he sthitā // 188.36
 agnijvālāhatā sā tu patitā gatacetanā /
 utthito dānavas tatra khaḍgahasto mahābalaḥ // 188.37
 vaiśvānarahaṭaḥ so 'pi patito dharaṇītale /

Kūrmapurāṇa

Matsyapurāṇa

meghavarṇā 'parā nārī hārakeyūrabhūṣitā // 188.38
 śvetavastraparīdhānā bālamstanyaṃ nyadhāpayat /
 dahyantaṃ bālakam dr̥ṣṭvā rudatī meghaśabdavat // 188.39
 evaṃ sa tu dahann agnir harakrodhena preritaḥ /
 kācic candraprabhā saumyā vajravaiḍūryabhūṣitā // 188.40
 sutam āliṅgya vepantī dagdhā patati bhūtale /
 kācicit kundendu varṇābhā krīḍantī svagrhe sthitā // 188.41
 gr̥he prajvalite sā tu pratibuddhā śikhārditā /
 paśyantī jvalitaṃ sarvaṃ hā suto me kathaṃ gataḥ // 188.42
 sutam saṃdagdham āliṅgya patitā dharaṇītale /
 ādityodayavarṇābhā lakṣmīvadanaśobhanā // 188.43
 tvaritā dahyamānā sā patitā dharaṇītale /
 kācicit suvarṇavarṇābhā nīlaratnair vibhūṣitā // 188.44
 dhūmenā "kulitā sā tu prasuptā dharaṇītale /
 anyā gr̥hītaḥastā tu sakhi dahyati bālikā // 188.45
 anekadiśyaratnāḍhyā dr̥ṣṭvā dahanamohitā /
 śirasi hy añjaliṃ kṛtvā vijñāpayati pāvakaṃ // 188.46
 bhagavan yadi vairaṃ te puruṣeṣv apakāriṣu /
 striyaḥ kim aparādhyanti gr̥hapañjarakokilāḥ // 188.47
 pāpanirdaya nirlajjakas te kopaḥ striyaḥ prati /
 na dākṣiṇyaṃ na te lajjā na satyaṃ śauryavarjita // 188.48
 anena hy upasargeṇa tūpālambhaṃ śikhiny adāt /
 kiṃ tvayā na śrutaṃ loke hy avadhyāḥ śatruyoṣitaḥ // 188.49
 kiṃ tu tubhyaṃ guṇā hy ete dahanotsādanaṃ prati /
 na kārunyaṃ bhayaṃ vā 'pi dākṣiṇyaṃ nā striyaḥ prati // 188.50
 dayāṃ kurvanti mleccchāpi dahantīm vīkṣya yoṣitam /
 mleccchānām api kaṣṭo 'si durnivāro hy acetanaḥ // 188.51
 ete caiva guṇās tubhyaṃ dahanotsādanaṃ prati /
 āsām api durācāstrīṇāṃ kiṃ te nipātane // 188.52
 duṣṭa nirghṛṇa nirlajjahutā śinmandabhāgyaka /
 nirāśatvaṃ durāvāsa balād dahasi nirdaya // 188.53
 evaṃ vilapamānās tā jalpantyaś ca bahūny api /
 anyāḥ krośanti saṃkruddhā bālaśokena mohitāḥ // 188.54
 dahate nirdayo vahnīḥ saṃkruddhaḥ pūrvaśatruvat /
 puṣkarīnyāṃ jalaṃ dagdhaṃ kūpeṣv api tathaiva ca // 188.55
 asmān saṃdahya mleccchatvaṃ kām gatim prāpayiṣyasi /
 evaṃ pralapitaṃ tāsām śrutvā devo vibhāvasuḥ /
 mūrtimān sahasothhāya vahnir vacanam abravīt // 188.56
 agnir uvāca /
 svavaśo naiva yuṣmākaṃ vināśaṃ tu karomy aham /
 aham ādeśa kartā vai nāhaṃ kartā 'smy anugraham // 188.57
 rudrakrodhasamāviṣṭo vicarāmi yathecchayā /
 tato bāṇo mahātejās tripuraṃ vīkṣya dīpitam // 188.58
 siṃhāsanasthaḥ provāca hy ahaṃ devair vināśitaḥ /
 alpasattvair durācārair īśvarasya niveditam // 188.59
 aparīkṣya tv ahaṃ dagdhaḥ śaṃkareṇa mahātmanā /
 nānyaḥ śaktas tu māṃ hantuṃ varjayitvā trilocanam // 188.60
 utthitaḥ śirasā kṛtvā liṅgaṃ tribhuvaneśvaram /
 nīrgataḥ sa puradvārāt parityajya suhṛtsutān // 188.61
 ratnāni yāny anarghāni striyo nānāvidhās tathā /
 gr̥hītvā śirasā liṅgaṃ gacchan gaganamaṇḍalam // 188.62
 stuvamś ca devadeveṣaṃ trilokādhipatiṃ śivam /
 tyaktā purī mayā deva yadi vadhyo 'smi śaṃkara // 188.63
 tvat prasādān mahādeva mā me liṅgaṃ vinaśyatu /
 arcitaṃ hi mayā deva bhaktyā paramayā sadā // 188.64

Kūrmapurāṇa	Matsyapurāṇa
<p>jāleśvaraṃ tūrthavaraṃ sarvapāpavināśanam / tatra gatvā niyamavān sarvakāmāṃllabhen naraḥ // 38.35</p> <p>candrasūryoparāge tu gatvā hy amarakaṇṭakam / aśvamedhād daśaguṇaṃ puṇyam āpnoti mānavah // 38.36</p>	<p>tvat kopād yadi vadhyo 'haṃ tad idaṃ mā vinaśyatu / ślāghyam etan mahādeva tvat kopād dahanam mama // 188.65</p> <p>pratijanma mahādeva tvat pādanirato hy aham / toṭakacchandasā deva staumi tvāṃ parameśvara // 188.66</p> <p>śiva śaṃkara śarva harāya namo bhava bhīma maheśvara sarva namaḥ / kusumāyudhadehavināśakara tripurāntaka andhakaśūladhara // 188.67</p> <p>pramadāpriya kānta virakta namaḥ sasurāsurasiddhagaṇair namnita / hayavānarasiṃhagajendramukhair atihrasvasudīrghaviśālamukhaiḥ // 188.68</p> <p>upalabdhumaśakyatarair asuraiḥ prathito 'smi ca bāhuśatair bahubhiḥ / praṇato 'smi bhavaṃ bhavabhaktirataś calacandrakalāṅkura deva namaḥ // 188.69</p> <p>na ca putrakalatrahayādi dhanam mama tu tvad anusmaraṇam śaraṇam / vyathito 'smi śarīraśatair bahubhir gamitā ca mahānarakasya gatīḥ // 188.70</p> <p>na nivartati janma na pāpamatīḥ śucikarmanibaddham api tyajati / anukampati vibhramati trasati mama caiva kukarma nivārayati // 188.71</p> <p>yaḥ paṭhet toṭakaṃ divyaṃ prayataḥ śucimānasaḥ / bāṇasy eva yathā rudras tasyāpi varado bhavet // 188.72</p> <p>imaṃ stavaṃ mahādivyaṃ śrutvā devo maheśvaraḥ / prasannas tu tadā tasya svayaṃ vacanam abravīt // 188.73</p> <p>maheśvara uvāca / na bhetaṃ tvayā vatsa sauvarṇe tiṣṭha dānava / putrapatrasuḥṛdbandhubhāryā bhṛtyajanaiḥ saha // 188.74</p> <p>adyaprabhṛti bāṇatvam avadhyas tridaśair api / bhūyas tasya varo datto devadevena pāṇḍava // 188.75</p> <p>akṣayaś cāvayayo loke vicarasvākutobhayaḥ / tato nivārayāmāsa rudraḥ saptaśikhaṃ tadā // 188.76</p> <p>ṛtīyaṃ rakṣitaṃ tasya śaṃkareṇa mahātmanā / bhramat tu gagane divyaṃ rudratejaḥ prabhāvataḥ // 188.77</p> <p>evaṃ tu tripuraṃ dagdhaṃ śaṃkareṇa mahātmanā / jvālāmālāpradīptaṃ tat patitaṃ dharaṇītale // 188.78</p> <p>ekaṃ nipatitaṃ tatra śrīśaile tripurāntake / dvitīyaṃ patitaṃ tasmin parvate 'marakaṇṭake // 188.79</p> <p>dagdheṣu teṣu rājendra rudraḥ pratiṣṭhitā / jvalat tad apatat tatra tena jvāleśvaraḥ smṛtaḥ // 188.80</p> <p>ūrdhvena prasthitās tasya divyajvālā divyaṃ gatāḥ / hāhākāras tadā jāto devāsuraḥ mahān // 188.81</p> <p>śaramas tam bhayad rudro māheśvarapurottame / evaṃ vṛttaṃ tadā tasmin parvate 'marakaṇṭake // 188.82</p> <p>caturdaśākhyaṃ bhuvanaṃ sa bhuktvā pāṇḍunandana / varṣakoṭisahasraṃ tu triṃśatkoṭhyas tathā 'parāḥ // 188.83</p> <p>tato mahītalaṃ prāpya rājā bhavati dhārmikaḥ / pṛthivīm ekacchatreṇa bhūṅkte sa tu na saṃśayaḥ // 188.84</p> <p>evaṃ puṇyo mahārāja parvato 'marakaṇṭakaḥ / candrasūryoparāge tu gacched yo 'marakaṇṭakam // 188.85</p> <p>aśvamedhād daśaguṇaṃ pravādanti maṇiṣiṇaḥ /</p>

Kūrmapurāṇa

eṣa puṇyo girivaro devagandharvasevitaḥ /
nānādrumatātākīrṇo nānāpuṣpopaśobhitaḥ // 38.37

tatra saṃnihito rājan devyā saha maheśvaraḥ /
brahmā viṣṇus tathā cendro vidyādharagaṇaiḥ saha // 38.38

pradakṣiṇaṃ tu yaḥ kuryāt parvataṃ hy amarakaṇṭakam /
pauṇḍarīkasya yajñasya phalaṃ prāpnoti mānavaḥ // 38.39

Matsyapurāṇa

svargalokam avāpnoti dṛṣṭvā tatra maheśvaram // 188.86
brahmahatyā gamiṣyanti rāhugraste divākare /
tadevaṃ nikhilaṃ puṇyaṃ parvate 'marakaṇṭake // 188.87
manasā 'pi smared yas taṃ giriṃ tv amarakaṇṭakam /
cāndrāyaṇaśataṃ sāgraṃ labhate nātra saṃśayaḥ // 188.88
trayāṇām api lokānām vikhyāto 'marakaṇṭakaḥ /

eṣa puṇyo giriśreṣṭhaḥ siddhagandharvasevitaḥ // 188.89
nānādrumatātākīrṇo nānāpuṣpopaśobhitaḥ /

mṛgavyāghrasahasrais tu sevyamāno mahāgiriḥ // 188.90

yatrasaṃnihito devo devyā saha maheśvaraḥ /
brahmā viṣṇus tathā cendro vidyādharagaṇaiḥ saha // 188.91

ṛṣibhiḥ kiṃnarair yakṣair nityam eva niṣevitaḥ /
vāsukiḥ sahitas tatra krīḍate pannagottamaiḥ // 188.92

pradakṣiṇaṃ tu yaḥ kuryāt parvate 'marakaṇṭake /
pauṇḍarīkasya yajñasya phalaṃ prāpnoti mānavaḥ // 188.93

tatra jvāleśvaraṃ nāma tīrthaṃ siddhaniṣevitam /
tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḥ // 188.94

jvāleśvare mahārāja yas tu prāṇān parityajet /
candrasūryoparāgeṣu tasyāpi śṛṇu yat phalam // 188.95

sarvakarmavinirmukto jñānavijñānasamṛutaḥ /
rudralokam avāpnoti yāvad ābhūta saṃplavam // 188.96

amareśvaradevasya parvatasya ubhe taṭe /
tatra tā ṛṣikoṭyas tu tapas tapyanti suvrata // 188.97

samantād yojanaṃ kṣetro giriścāmarakaṇṭakaḥ /
akāmo vā sakāmo vā narmadāyāṃ śubhe jale /
snātvā mucyeta pāpebhyo rudralokaṃ sa gacchati // 188.98

Adhyāya 189

sūta uvāca /

prcchānti te mahātmāno mārkaṇḍeya mahāmuniṃ /
yudhiṣṭhira purogās te ṛṣayaś ca tapodhanāḥ // 189.1
ākhyāhi bhagavaṃs tathyaṃ kāverīsaṃgamaṃ mahat /
lokānām ca hitārthāya asmākaṃ ca vivṛddhaye /
sadā pāparatā ye ca narā duṣkṛtakāriṇaḥ // 189.2

mucyante sarvapāpebhyo gacchanti paramaṃ padam /
etad icchāma vijñātum bhagavan vaktum arhasi // 189.3
mārkaṇḍeya uvāca /

śṛṇvantv avahitāḥ sarve yudhiṣṭhira purogamāḥ /
asti vīro mahāyakṣaḥ kuberaḥ satyavikramaḥ // 189.4

idaṃ tīrtham anuprāpya rājā yakṣādhipo 'bhavat /
siddhiṃ prāpto mahārāja tan me nigadataḥ śṛṇu // 189.5

kāverī narmadā yatra saṃgamo lokaviśrutaḥ /
tatra snātvā śucir bhūtvā kuberaḥ satyavikramaḥ // 189.6

tapo 'tapyata yakṣendro divyaṃ varṣaśataṃ mahat /
tasya tuṣṭo mahādevaḥ prādād varam anuttamam // 189.7

bho bho yakṣa mahāsattva varam brūhi yathepsitam /
brūhi kāryaṃ yatheṣṭaṃ tu yat te manasi vartate // 189.8
kubera uvāca /

yadi tuṣṭo 'si me deva yadi deyo varo mama /
adyaprabhṛti sarveṣāṃ yakṣāṇām adhipo bhava // 189.9

kuberasya vacaḥ śrutvā parituṣṭo maheśvaraḥ /
evam astu tato devas tatraivāntar adhīyata // 189.10

so 'pi labdhavaro yakṣaḥ śīghraṃ labdhaphalodayaḥ /
pūjitaḥ sa tu yakṣaiś ca hy abhiṣiktas tu pārthiva // 189.11
kāverīsaṃgamaṃ tatra sarvapāpapaṇāśanam /

Kūrmapurāṇa

kāverī nāma vipulā nadī kalmaṣānāśinī /
tatra snātvā mahādevam arcayed vṛṣabhadhvajam /
saṃgame narmadāyās tu rudraloke mahīyate // 38.40

Adhyāya 39

mārkaṇḍeya uvāca /

narmadā saritām śreṣṭhā sarvapāpavināśinī /

munibhiḥ kathitā pūrvam īsvareṇa svayambhuvā // 39.1
munibhiḥ saṃstutā hy eṣā narmadā pravarā nadī /
rudragātrād viniṣkrāntā lokānām hitakāmyayā // 39.2
sarvapāpaharā nityam sarvadevanamaskṛtā /
saṃstutā devagandharvair apsarobhis tathaiva ca // 39.3
uttare caiva tat kūle tīrtham trailokyaviśrutam /
nāmnā bhadreśvaram puṇyam sarvapāpaharam śubham /
tatra snātvā nara rājan daivataiḥ saha modate // 39.4

tato gaccheta rājendra tīrtham āmrātakeśvaram /
tatra snātvā nara rājan gosahasraphalam labhet // 39.5

tato 'ngāreśvaram gacchen niyato niyatāśanaḥ /
sarvapāpaviśuddhātmā rudraloke mahīyate // 39.6
tato gaccheta rājendra kedāram nāma puṇyadam /
tatra snātvodakam kṛtvā sarvān kāmān avāpnuyāt // 39.7

Matsyapurāṇa

ye narā nābhijānanti vañcitāste na saṃśayaḥ // 189.12
tasmāt sarvaprayatnena tatra snāyīta mānavah /
kāverī ca mahāpuṇyā narmadā ca mahānadī // 189.13
tatra snātvā tu rājendra hy arcayed vṛṣabhadhvajam /
aśvamedhaphalam prāpya rudraloke mahīyate // 189.14
agnipraveśam yaḥ kuryād yaśca kuryād anāśakam /
anivartyā gatis tasya yathā me śaṃkaro 'bravīt // 189.15
sevyamāno varas tribhiḥ krīḍate divi rudravat /
ṣaṣṭivarṣasahasrāṇi ṣaṣṭikotyas tathāparāḥ // 189.16
modate rudralokastho yatra tatraiva gacchati /
puṇyakṣayāt paribhraṣṭo rājā bhavati dhārmikah // 189.17
bhogavān dānaśīlaś ca mahākulasamudbhavaḥ /
tatra pītvā jalam samyak cāndrāyaṇaphalam labhet // 189.18
svargaṃ gacchanti te martyā ye pibanti śubham jalam /
gaṅgāyamunayor madhye yat phalam prāpnuyān narah /
kāverīsaṃgame snātvā tat phalam tasya jāyate // 189.19
evam ādi tu rājendra kāverīsaṃgame mahat /
puṇyam mahatphalam tatra sarvapāpapaṇāśanam // 189.20

Adhyāya 190

mārkaṇḍeya uvāca /

narmadā saritām śreṣṭhā sarvapāpapaṇāśinī /*
tārayet sarve bhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 186.8*
kathitā ṛṣisaṃghebhya hy asmākam ca viśeṣataḥ // 190.18b*
munibhiḥ saṃstutā hy eṣā narmadā pravarā nadī /*
rudradehād viniṣkrāntā lokānām hitakāmyayā // 190.19*
sarvapāpaharā nityam sarvadevanamaskṛtā /*
saṃstutā devagandharvair apsarobhis tathaiva ca // 190.20*
nārmade cottare kūle tīrtham yojanavistṛtam /
yantreśvareti vikhyātam sarvapāpaharam param // 190.1
tatra snātvā nara rājan daivataiḥ saha modate /
pañca varṣasahasrāṇi krīḍate kāmarūpadhrk // 190.2
garjanam ca tato gacched yatra meghacayothitah /
īndrajīn nāma saṃprāptas tasya tīrthaprahāvataḥ // 190.3
meghanādam tato gacched yatra meghānugarjitam /
meghanādo gaṇas tatra paramām gaṇatām gataḥ // 190.4
tato gacchet tu rājendra tīrtham āmrātakeśvaram /
tatra snātvā nara rājan gosahasraphalam labhet // 190.5
narmadottaratīre tu dhārātīrtham tu viśrutam /
tasmims tīrthe narah snātvā tarpayet pītṛdevatāḥ // 190.6
sarvān kāmān avāpnoti manasā ye vicintitāḥ /
tato gacchet tu rājendra brahmāvartam iti smṛtam // 190.7
tatra saṃnihito brahmā nityam eva yudhiṣṭhira /
tatra snātvā tu rājendra brahmaloke mahīyate // 190.8
tato 'ngāreśvaram gacchen niyato niyatāśanaḥ /
sarvapāpavinirmukto rudralokam sa gacchati // 190.9
tato gacchec ca rājendra kapilātīrtham uttamam /
tatra snātvā nara rājan kapilādānam āpnuyāt // 190.10
gacchet karañjatīrtham tu devarṣigaṇasevitam /
tatra snātvā nara rājan golokam samavāpnuyāt // 190.11
tato gacchet tu rājendra kuṇḍaleśvaram uttamam /
tatra saṃnihito rudras tiṣṭhate hy umayā saha // 190.12

Kūrmapurāṇa

pippaleśaṃ tato gacchet sarvapāpavināśanam /
 tatra snātvā mahārāja rudraloke mahīyate // 39.8
 tato gaccheta rājendra vimaleśvaram uttamam /
 tatra prāṇān parityajya rudralokam avāpnuyāt // 39.9
 tataḥ puṣkariṇīm gacchet snānaṃ tatra samācaret /
 snātamātro naras tatra indrasyaṛddhāsanam labhet // 39.10

tato gaccheta rājendra śūlabhedamiti śrutam /
 tatra snātvārcayed devaṃ gosahasraphalaṃ labhet // 39.11

Matsyapurāṇa

tatra snātvā tu rājendra sa vandyas tridaśair api /
 pippaleśaṃ tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam // 190.13
 tatra snātvā tu rājendra rudraloke mahīyate /
 tato gacchet tu rājendra vimaleśvaram uttamam // 190. 14
 tatra devaśilā ramyā ceśvareṇa vinirmītā /
 tatra prāṇaparityāgād rudralokam avāpnuyāt // 190.15
 tataḥ puṣkariṇīm gacchet tatra snānaṃ samācaret /
 snātamātro naras tatra hīndrasyaṛddhāsanam labhet // 190.16
 MP 190.17 cf. KP 38.1 above*
 sarvadevādhivevena tvīśvareṇa mahātmanā /190.18a
 MP 190.18b-20 cf. KP 39.1b-3 above*
 namaḥ puṇyajale hy ādye namaḥ sāgaragāminī /
 namaste pāpanirdāhe namo devi varānane // 190.21
 namo 'stu te ṛṣigaṇasiddhasevite namo 'stu te śaṃkaradehaniḥṣṛte /
 namo 'stu te dharmabhṛtām varaprade namo 'stu te
 sarvapavitrapāvane // 190.22
 yas tv idaṃ paṭhate stotraṃ nityaṃ śraddhāsamanvitaḥ /
 brāhmaṇo vedam āpnoti kṣattriyo vijayī bhavet // 190.23
 vaiśyas tu labhate lābhaṃ sūdraś caiva śubhāṃ gatim /
 arthārthī labhate hy arthaṃ smarāṇād eva nityaśaḥ // 190.24
 narmadāṃ sevate nityaṃ svayaṃ devo maheśvaraḥ /
 tena puṇyā nadī jñeyā brahmahatyāpahāriṇī // 190.25

Adhyāya 191

mārkaṇḍeya uvāca /
 tadā prabhṛti brahmādyā ṛṣayaśca tapodhanāḥ /
 sevante narmadāṃ rājan rāgakrodhavarjitāḥ // 191. 1
 yudhiṣṭhira uvāca /
 kasmin nipatitaṃ śūlaṃ devasya tu mahītale /
 tatra puṇyaṃ samākhyāhi yathāvan munisattama // 191.2
 mārkaṇḍeya uvāca /
 śūlabhedam iti khyātaṃ tīrthaṃ puṇyatamaṃ mahat /
 tatra snātvā 'rcayed devaṃ gosahasraphalaṃ labhet // 191.3
 trirātraṃ kārayed yas tu tasmimṣ tīrthe narādhipa /
 arcayitvā mahādevaṃ punarjanma na vidyate // 191.4
 bhīmeśvaraṃ tato gacchen nāradeśvaram uttamam /
 ādityeśaṃ mahāpuṇyaṃ smṛtaṃ kilbiṣanāśanam // 191.5
 nandikeśaṃ pariṣvajya paryāptaṃ janmanaḥ phalam /
 varuṇeśaṃ tataḥ paśyet svatantreśvaram eva ca /
 sarvatīrthaphalaṃ tasya pañcāyatanadarśanāt // 191.6
 tato gacchet tu rājendra yuddhaṃ yatra susādhitam /
 koṭitīrthaṃ tu vikhyātam asurā yatra mohitāḥ // 191.7
 yatraiva nihatā rājan dānavā baladarpitāḥ /
 teṣāṃ śirāṃsya gr̥hṇanta sarve devāḥ samāgatāḥ // 191.8
 tais tu saṃsthāpito devaḥ śūlapāṇir vṛṣadhvajah /
 koṭir vinihatā tatra tena koṭīśvaraḥ smṛtaḥ // 191. 9
 darśanāt tasya tīrthasya sadehaḥ svargam āruhet /
 yadā tv indreṇa kṣudratvād vajraṃ kīlena yantritam // 191.10
 tadā prabhṛti lokānāṃ svargamārgo nivāritaḥ /
 yaḥ stutaṃ śrīphalaṃ dadyāt kṛtvā cānteṣṭpradakṣiṇām // 191.11
 parvataṃ sahadīpaṃ tu śirasā caiva dhārayet /
 sarvakāmasaṃpanno rājā bhavati pāṇḍava // 191.12
 mṛto rudratvam āpnoti tato 'sau jāyate punaḥ /
 svargādetya bhaved rājā rājyaṃ kṛtvā divaṃ vrajat // 191.13

Kūrmapurāṇa

tato gaccheta rājendra balitīrtham anuttamam /
tatra snātvā naro rājan siṃhāsanapatir bhavet // 39.12
śakratīrtham tato gacchet kūle caiva tu dakṣiṇe /
upoṣya rajanīm ekām snānam kṛtvā yathāvidhi // 39.13

ārādhayen mahāyogaṃ devaṃ nārāyaṇaṃ harim /
gosahasraphalaṃ prāpya viṣṇulokaṃ sa gacchati // 39.14
ṛṣitīrtham tato gatvā sarvapāpaharaṃ nṛṇām /
snātamātro naras tatra śivaloke mahīyate // 39.15
nāradasya tu tatraiva tīrtham paramaśobhanam /
snātamātro naras tatra gosahasraphalaṃ labhet // 39.16
yatra taptam tapaḥ pūrvaṃ nāradena surarṣiṇā /
pṛitas tasya dadau yogaṃ devadevo maheśvaraḥ // 39.17
brahmaṇā nirmitaṃ liṅgaṃ brahmeśvaram iti śrutam /
yatra snātvā naro rājan brahmaloke mahīyate // 39.18

ṛṇatīrtham tato gacchet sa ṛṇān mucyate dhruvam /
maheśvaram tato gacchet paryāptaṃ janmanaḥ phalam // 39.19
bhīmeśvaram tato gacchet sarvavyādhivināśanam /
snātamātro naras tatra sarvaduḥkhaiḥ pramucyate // 39.20

tato gaccheta rājendra piṅgaleśvaram uttamam /
ahorātropavāseṇa trirātraphalam āpnuyāt // 39.21
tasmimś tīrthe tu rājendra kapilāṃ yaḥ prayacchati /
yāvanti tasyā romāṇi tat prasūtikuleṣu ca /
tāvad varṣasahasrāṇi rudraloke mahīyate // 39.22
yas tu prāṇaparityāgaṃ kuryāt tatra narādhipa /
akṣayaṃ modate kālaṃ yāvac candradivākarau // 39.23
narmadātaṭam āśritya tiṣṭhante ye tu mānavāḥ /
te mṛtāḥ svargam āyānti santaḥ sukṛtino yathā // 39.24

tato dīpēśvaram gacched vyāsātīrtham tapovanam /
nivartitā purā tatra vyāsabhītā mahānadī /
humkāritā tu vyāsena dakṣiṇena tato gatā // 39.25
pradakṣiṇam tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe yudhiṣṭhira /

Matsyapurāṇa

bahunetraṃ tataḥ paśyēt trayodaśyāṃ tu mānavaḥ /
snātamātro naras tatra sarvayajñaphalaṃ labhet // 191.14
tato gacchet tu rājendra tīrtham paramaśobhanam /
narāṇām pāpanāśāya hy agastyeśvaram uttamam // 191.15
tatra snātvā naro rājan brahmaloke mahīyate /
kārtikasya tu māsasya kṛṣṇapakṣe caturdaśī // 191.16
ghṛtena snāpayed devaṃ samādhistho jitendriyaḥ /
ekaviṃśakulopeto na cyaved aiśvarāt padāt // 191.17
dhenum upānahau chatraṃ dadyāc ca ghṛtakambalam /
bhojanaṃ caiva viprāṇām sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 191.18
tato gacchec ca rājendra balākeśvaram uttamam /
tatra snātvā naro rājan siṃhāsanapatir bhavet // 191.19
narmadādakṣiṇe kūle tīrtham śakrasya vīśrutam /
upoṣya rajanīm ekām snānam tatra samācāret // 191.20
snānam kṛtvā yathā nyāyam arcayec ca janārdanam /

gosahasraphalaṃ tasya viṣṇulokaṃ sa gacchati // 191.21
ṛṣitīrtham tato gacchet sarvapāpaharaṃ nṛṇām /
snātamātro naras tatra śivalokaṃ ca gacchati // 191.22
nāradasya tu tatraiva tīrtham paramaśobhanam /
snātamātro naras tatra gosahasraphalaṃ labhet // 191.23

devatīrtham tato gacched brahmaṇā nirmitaṃ purā /
tatra snātvā naro rājan brahmaloke mahīyate // 191.24
amarakaṅṭhakaṃ gacched amaraiḥ sthāpitaṃ purā /
snātamātro naras tatra rudraloke mahīyate // 191.25
tato gacchec ca rājendra rāvaṇeśvaram uttamam /
nityaṃ cā "yatanaṃ dṛṣṭvā mucyate brahmahatyayā // 191.26
ṛṇatīrtham tato gacched ṛṇebhyo mucyate dhruvam /
vaṇeśvaram tato dṛṣṭvā paryāptaṃ janmanaḥ phalam // 191.27
bhīmeśvaram tato gacchet sarvavyādhivināśanam /
snātamātro naro rājan sarvaduḥkhaiḥ pramucyate // 191.28

tato gacchet tu rājendra turāsaṅgamanuttamam /
tatra snātvā mahādevam arcayan siddhimāpnuyāt // 191.29
somatīrtham tato gacchet paśyec candram anuttamam /
tatra snātvā naro rājan bhaktyā paramayāyutaḥ // 191.30
tat kṣaṇād divyadehasthaḥ śivavan modate ciram /
ṣaṣṭirvarṣasahasrāṇi rudraloke mahīyate // 191.31

tato gacchet tu rājendra piṅgaleśvaram uttamam /
ahorātropavāseṇa trirātraphalam āpnuyāt // 191.32
tasmimś tīrthe tu rājendra kapilāṃ yaḥ prayacchati /
yāvanti tasyā romāṇi tat prasūtikuleṣu ca // 191.33
tāvad varṣasahasrāṇi rudraloke mahīyate /
yas tu prāṇaparityāgaṃ kuryāt tatra narādhipa // 191.34
akṣayaṃ modate kālaṃ yāvac candradivākarau /
narmadātaṭam āśritya tiṣṭheyur ye narottamāḥ // 191.35
te mṛtāḥ svargam āyānti santaḥ sukṛtino yathā // 191.36a

*MP 191.36b-38a cf. KP 39.83-85 cf. below**

tato dīpēśvaram gacched vyāsātīrtham tapovanam // 191.38b
nivartitā purā tatra vyāsabhītā mahānadī /
humkāritā tu vyāsena dakṣiṇena tato gatā // 191.39
pradakṣiṇam tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa /

Kūrmapurāṇa

prītas tasya bhaved vyāso vāñchitaṃ labhate phalam // 39.26

tato gaccheta rājendra ikṣunadyās tu saṃgamam /
trailokyaviśrutam puṇyam tatra sannihitaḥ śivaḥ /
tatra snātvā naro rājan gāṇapatyam avāpnuyāt // 39.27
skandatīrtham tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam /
ājanmanaḥ kṛtam pāpam snātas tīvram vyapohati // 39.28
tatra devāḥ sagandharvā bhavātmajam anuttamam /
upāsate mahātmānam skandam śaktidharam prabhum // 39.29
tato gacched āṅgirasam snānam tatra samācaret /
gosahasraphalam prāpya rudraloka sa gacchati // 39.30

aṅgirā yatra deveśam brahmaputro vṛśadhvajam /
tapas ārādhyā viśveśam labdhavān yogam uttamam // 39.31
kuśatīrtham tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam /
snānam tatra prakurvīta aśvamedhaphalam labhet // 39.32
koṭītīrtham tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam /
tatra snātvā naro rājyam labhate nātra saṃśayaḥ // 39.33

candrabhāgām tato gacchet snānam tatra samācaret /

Matsyapurāṇa

akṣayam modate kālam yāvac candradivākaraḥ // 191.40
vyāsas tasya bhavet prītaḥ prāpnuyād īpsitam phalam /
sūtreṇa veṣṭayitvā tu dīpo deyaḥ savedikaḥ // 191.41
krīḍate cākṣayam kālam yathā rudras tathaiva ca / 191.42a

*MP 191.42b-43a cf. KP 39.80 below**

airañḍī triṣu lokeṣu vikhyātā pāpanāśinī // 191.43b
athavā "śvayuje māsi śuklapakṣe tu cāṣṭamī /
śucir bhūtvā naraḥ snātvā sopavāsaparāyaṇaḥ // 191.44

*MP 191.45-46a cf. KP 39.81-82 below**

pradakṣiṇam tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa // 191.46b
pradakṣiṇīkṛtā tena saptadvīpā vasuṃdharā /
tataḥ suvarṇasalile snātvā dattvā tu kāñcanam // 191.47
kāñcanena vimānena rudraloke mahīyate /
tataḥ svargāc cyutaḥ kālād rājā bhavati vīryavān // 191.48

tato gacchec ca rājendra ikṣunadyās tu saṃgamam /
trailokyaviśrutam divyam tatra saṃnihitaḥ śivaḥ // 191.49
tatra snātvā naro rājan gāṇapatyam āpnuyāt /
skandatīrtham tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam // 191.50
ājanma janitam pāpam snānamātrād vyapohāte /

liṅgāsāram tato gacchet snānam tatra samācaret // 191.51
gosahasraphalam tasya rudraloke mahīyate /

bhañgatīrtham tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam // 191.52
tatra gatvā tu rājendra snānam tatra samācaret /
saptajanmakṛtaiḥ pāpair mucyate nātra saṃśayaḥ // 191.53
vaṭeśvaram tato gacchet sarvatīrtham anuttamam /
tatra snātvā naro rājan gosahasraphalam labhet // 191.54
saṃgameśam tato gacchet sarvadevanamaskṛtam /
snānamātrān naraḥ tatra cendratvam labhate dhruvam // 191.55

{kuñjatīrtha 191.4?}

koṭītīrtham tato gacchet sarvapāpaharam param /
tatra snātvā naro rājyam labhate nātra saṃśayaḥ // 191.56
tatra tīrtham samāsādya dattvā dānam tu yo naraḥ /
tasya tīrthaprabhāveṇa sarvam koṭiguṇam bhavet // 191.57
atha nārī bhavet kācit tatra snānam samācaret /
gaurītulyā bhavet sā 'āpi tv indrapatnī na saṃśayaḥ // 191.58
aṅgāreśam tato gacchet snānam tatra samācaret /
snānamātro naraḥ tatra rudraloke mahīyate // 191.59
aṅgārakacaturthyām tu snānam tatra samācaret /
akṣayam modate kālam śuciḥ prayatamānasah // 191.60
ayonisambhave snātvā na paśyed yonisamkaṭam /
pāṇḍaveśam tu tatraiva snānam tatra samācaret // 191.61
akṣayam modate kālam avadhyastridaśair api /
viṣṇulokam tato gatvā krīḍate bhogasaṃyutaḥ // 191.62
tatra bhuktvā mahābhogān martyarājo 'bhijāyate /
kaṭheśvaram tato gacchet tatra snānam samācaret // 191.63
uttarāyaṇasaṃprāptaḥ yad icchet tasya tad bhavet /

candrabhāgām tato gacchet tatra snānam samācaret // 191.64

Kūrmapurāṇa	Matsyapurāṇa
snātamātro naras tatra somaloke mahīyate // 39.34	snātamātro naro rājan somaloke mahīyate /
	<p>tato gacchet tu rājendra tīrthaṃ śakrasya viśrutam // 191.65 pūjitaṃ devarājena devair api namaskṛtam / tatra snātvā naro rājan dānaṃ dattvā tu kāñcanam // 191.66 athavā nīlavarnābhaṃ vṛṣabhaṃ yaḥ samutsṛjet / vṛṣabhasya tu romāṇi tat prasūti kuleṣu ca // 191.67 tāvad varṣasahasrāṇi naro harapure vaset / tataḥ svargāt paribhraṣṭo rājā bhavati vīryavān // 191.68 aśvānāṃ śvetavarṇānāṃ sahasrāṇāṃ narādhipa / svāmī bhavati martyeṣu tasya tīrthaprabhāvataḥ // 191.69 tato gacchet tu rājendra brahmāvartam anuttamam / tatra snātvā naro rājams tarpayet piṭṛdevatāḥ // 191.70 uposya rajanīm ekām piṇḍam dattvā yathā vidhi / kanyāgate tathā "āditye akṣayaṃ syān narādhipa // 191.71 tato gacchec ca rājendra kapilātīrtham uttamam / tatra snātvā naro rājan kapilām yaḥ prayacchati // 191.72 saṃpūrṇāṃ pṛthivīm dattvā yat phalam tad avāpnuyāt / narmadeśam paraṃ tīrtham na bhūtam na bhaviṣyati // 191.73 tatra snātvā naro rājann aśvamedhaphalam labhet /</p>
narmadādakṣiṇe kūle saṃgameśvaram uttamam / tatra snātvā naro rājan sarvayajñaphalam labhet // 39.35	narmadādakṣiṇe kūle saṃgameśvaram uttamam // 191.74 tatra snātvā naro rājan sarvayajñaphalam labhet /
narmadāyottare kūle tīrtham paramaśobhanam / ādityāyatanam ramyam īśvareṇa tu bhāṣitam // 39.36 tatra snātvā tu rājendra dattvā dānaṃ tu śaktiṭaḥ / tasya tīrthaprabhāveṇa labhate cākṣayaṃ phalam // 39.37 daridrā vyādhitā ye tu ye ca duṣkṛtakāriṇaḥ / mucyante sarvapāpebhyaḥ sūryalokaṃ prayānti ca // 39.38	nārmade cottare kūle tīrtham paramaśobhanam // 191.76 ādityāyatanam divyam īśvareṇa tu bhāṣitam / tatra snātvā tu rājendra dānaṃ dattvā tu śaktiṭaḥ / tasya tīrthaprabhāveṇa dattaṃ bhavati cākṣayaṃ // 191.77 daridrā vyādhitā ye tu ye tu duṣkṛtakarmināḥ / mucyante sarvapāpebhyaḥ sūryalokaṃ tu yānti te // 191.78
mārgēśvaram tato gacchet snānam tatra samācaret / snātamātro naras tatra svargalokam avāpnuyāt // 39.39	māghamāse tu saṃprāpte śuklapakṣasya saptamī / vased āyatane tatra nirāhāro jitendriyaḥ // 191.79 na jarāvvyādhitō mūko na cāndho badhiro 'tha vā / subhago rūpasampannaḥ strīṇāṃ bhavati vallabhaḥ // 191.80 evaṃ tīrtham mahāpuṇyam mārkaṇḍeyena bhāṣitam / ye na jānanti rājendra vañcitās te na saṃśayaḥ // 191.81 gargeśvaram tato gacchet snānam tatra samācaret / snātamātro naras tatra svargalokam avāpnuyāt // 191.82
tataḥ paścimato gacchen marudālayam uttamam / tatra snātvā tu rājendra śucir bhūtvā prayatnataḥ // 39.40 kāñcanam tu dvijo dadyād yathāvibhavavistaram / puṣpakeṇa vimānena vāyulokaṃ sa gacchati // 39.41	modate svargalokastho yāvad indrās caturdaśa / samīpataḥ sthitaṃ tasya nāgeśvaratapovanam // 191.83 tatra snātvā tu rājendra nāgalokam avāpnuyāt / bahvībhīr nāgakanyābhiḥ krīḍate kālam akṣayaṃ // 191.84 kuberabhavanam gacchet kuberō yatra saṃsthiṭaḥ / kāleśvaram paraṃ tīrtham kuberō yatra toṣitaḥ // 191.85 tatra snātvā tu rājendra sarvasampadam āpnuyāt / tataḥ paścimato gacchen mārūtālayam uttamam // 191.86 tatra snātvā tu rājendra śucir bhūtvā samāhiṭaḥ / kāñcanam tu tato dadyād yathāśakti subuddhimān // 191.87 puṣpakeṇa vimānena vāyulokaṃ sa gacchati / 191.88a
tato gaccheta rājendra ahalyātīrtham uttamam / snānamātrād apsarobhir modate kālam akṣayaṃ // 39.42	MP 191.88b-89 cf. KP 39.79 below* ahalyātīrtham tato gacchet snānam tatra samācaret / snātamātro naras tatra hy apsarobhiḥ pramodāte // 191.90 ahalyā ca tapastaptvā tatra muktimpāgatā /

Kūrmapurāṇa

caitramāse tu samprāpte śuklapakṣe trayodaśī /
 kāmad eva dine tasminn ahalyāṃ yastu pūjayet // 39.43
 yatra tatra narotpanno varas tatra priyo bhavet /
 strīvallabho bhavec chrīmān kāmadeva ivāparaḥ // 39.44
 ayodhyāṃ tu samāsādyā tīrthaṃ śakrasya viśrutam /
 snātamātro naras tatra gosahasraphalaṃ labhet // 39.45
 somatīrtha tato gacchet snānaṃ tatra samācaret /
 snātamātro naras tatra sarvapāpaiḥ pramucyate // 39.46
 somagrahe tu rājendra pāpakṣayakaraṃ bhavet /
 trailokyaviśrutam rājan somatīrthaṃ mahāphalam // 39.47
 yas tu cāndrāyaṇaṃ kuryāt tatra tīrthe samāhitaḥ /
 sarvapāpaviśuddhātmā somalokaṃ sa gacchati // 39.48
 agnipraveśaṃ yaḥ kuryāt somatīrthe narādhipa /
 jale cānaśanaṃ vā 'pi nāsau martyo 'bhijāyate // 39.49
 stambhatīrthaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret /
 snātamātro naras tatra somaloke mahīyate // 39.50
 tato gaccheta rājendra viṣṇutīrtham anuttamam /
 yodhanīpuramākhyātaṃ viṣṇoḥ sthānam anuttamam // 39.51
 asurā yodhitās tatra vāsudevena koṭīśaḥ /
 tatra tīrthaṃ samutpannaṃ viṣṇuśīko bhaved iha /
 ahorātropavāsena brahmahatyāṃ vyapohati // 39.52
 narmadādakṣiṇe kūle tīrthaṃ paramaśobhanam /
 kāmātīrtham iti khyātaṃ yatra kāmo 'rcayad bhavam // 39.53
 tasmimś tīrthe naraḥ snātvā upavāsaparāyaṇaḥ /
 kusumāyudharūpeṇa rudraloke mahīyate // 39.54

tato gaccheta rājendra brahmatīrtham anuttamam /
 umāhakam iti khyātaṃ tatra saṃtarpayet pitṛn // 39.55
 paurṇamāsyāṃ amāvāsyāṃ śrāddhaṃ kuryād yathā vidhi /

gajarūpā śilā tatra toyamadhye vyavasthitā // 39.56
 tasmimś tu dāpayet piṇḍān vaiśākhyāṃ tu viśeṣataḥ /
 snātvā samāhitamanā dambhamātsaryavarjitaḥ /
 tṛpyanti pītaras tasya yāvat tiṣṭhati medinī // 39.57
 siddheśvaraṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret /
 snātamātro naras tatra gaṇapatyapadaṃ labhet // 39.58
 tato gaccheta rājendra liṅgaṃ yatra janārdanaḥ /
 tatra snātvā tu rājendra viṣṇuloke mahīyate // 39.59

Matsyapurāṇa

caitramāse tu samprāpte śuklapakṣe caturdaśī // 191.91
 kāmadevadine tasminn ahalyāṃ yastu pūjayet /
 yatra yatra narotpanno naras tatra priyo bhavet // 191.92
 strīvallabho bhavec chrīmān kāmada evaivāparaḥ /
 ayodhyāṃ tu samāsādyā tīrthaṃ rāmasya viśrutam // 191.93
 snātamātro naras tatra sarvapāpaiḥ pramucyate /
 somatīrthaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret // 191.94
 snātamātro naras tatra sarvapāpaiḥ pramucyate /
 somagrahe tu rājendra pāpakṣayakaraṃ nṛṇāṃ // 191.95
 trailokyaviśrutam rājan somatīrthaṃ mahāphalam /
 yas tu cāndrāyaṇaṃ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa // 191.96
 sarvapāpaviśuddhātmā somalokaṃ sa gacchati /
 agnipraveśe 'tha jale athavā 'pi hyanāśake // 191.97
 somatīrthe mṛto yas tu nāsau martye 'bhijāyate /
 śubhatīrthaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret // 191.98
 snātamātro naras tatra goloke tu mahīyate /
 tato gacchec ca rājendra viṣṇutīrtham anuttamam // 191.99
 yodhanīpuramākhyātaṃ viṣṇusthānam anuttamam /
 asurā yodhitās tatra vāsudevena koṭīśaḥ // 191.100
 tatra tīrthaṃ samutpannaṃ viṣṇuḥ pṛito bhaved iha /
 ahorātropavāsena brahmahatyāṃ vyapohati // 191.101
 narmadādakṣiṇe kūle tīrthaṃ paramaśobhanam /*
 kāmadevaḥ svayaṃ tatra tapo 'tapyata vai mahat // 191.110*
 tasmimś tīrthe naraḥ snātvā copavāsaparāyaṇaḥ /*
 kusumāyudharūpeṇa rudraloke mahīyate // 191.116*

*MP 191.102a cf. KP 39.63a below**

hariṇī vyādhasamtrastā patitā yatra sā mṛgī // 191.102b
 jale prakṣiptagātrā tu antarikṣaṃ gatā ca sā /
 vyādho vismitacittas tu paraṃ vismayam āgataḥ // 191.103
 tena tāpeśvaraṃ tīrthaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati /
 tato gacchet tu rājendra brahmatīrtham anuttamam // 191.104
 amohakam iti khyātaṃ pitṛmścaivātra tarpayet /
 paurṇamāsyāṃ amāyāṃ tu śrāddhaṃ kuryād yathā vidhi // 191.105

tatra snātvā naro rājan pitṛpiṇḍam tu dāpayet /
 gajarūpā śilā tatra toyamadhye pratiṣṭhitā // 191.106
 tasyāṃ tu dāpayet piṇḍam vaiśākhyāṃ tu viśeṣataḥ /

tṛpyanti pītaras tatra yāvat tiṣṭhati medinī // 191.107
 tato gacchec ca rājendra siddheśvaram anuttamam /
 tatra snātvā naro rājan gaṇapaty antikam vrajet // 191.108
 tato gacchet tu rājendra liṅgaṃ yatra janārdanaḥ /
 tatra snātvā tu rājendra viṣṇuloke mahīyate // 191.109

*MP 191.110 cf. KP 39.53 above**

divyaṃ varṣasahasraṃ tu śaṃkaraṃ paryupāsata /
 samādhibhaṅgadagdhas tu śaṃkareṇa mahātmanā // 191.111
 śvetaparvā yamaś caiva hutāśaḥ śukraparvaṇi /
 ete dagdhās tu te sarve kusumeśvarasamsthitaḥ // 191.112
 divyavarṣasahasreṇa tuṣṭas teṣāṃ maheśvaraḥ /
 umayā sahito rudras tuṣṭas teṣāṃ varapradaḥ // 191.113
 mokṣayitvā tu tān sarvān narmadātaṃ āsthitaḥ /
 tatas tīrthaprabhāveṇa punar devatvam āgatāḥ // 191.114
 ūcuś ca parayā bhaktyā devadevaṃ vṛṣadhvajam /
 tvat prasādān mahādeva tīrthaṃ bhavatu cottamam //

Kūrmapurāṇa

yatra nārāyaṇo devo munīnām bhāvitātmanām /
svātmānaṃ darśayāmāsa līṅgaṃ tat paramaṃ padam // 39.60

aṅkolam tu tato gacchet sarvapāpavināśanam /
snānaṃ dānaṃ ca tatraiva brāhmaṇānām ca bhojanam /
piṇḍapradānaṃ ca kṛtaṃ pretyānantaphalapradam // 39.61

traiyambakena toyena yaś caruṃ śrapayet tataḥ /
aṅkolamūle dadyāc ca piṇḍāṃś caiva yathā vidhi /
tāritāḥ pitaras tena tṛpyanty ācandratārakam // 39.62
tato gaccheta rājendra tāpaseśvaram uttamam /
tatra snātvā tu rājendra prāpnuyāt tapasaḥ phalam // 39.63

Matsyapurāṇa

ardhayanavistīrṇa kṣetraṃ dikṣu samantataḥ // 191.115

*MP 191.116 cf. KP 39.54 above**

vaiśvānaro yamaś caiva kāmadevas tasthā marut /
tapas taptvā tu rājendra parāṃ siddhim avāpnuyuḥ // 191.117
aṅkolasya samīpe tu nātidūre tu tasya vai /
snānaṃ dānaṃ ca tatraiva bhojanam piṇḍapātanam // 191.118

agnipraveśe 'tha jale athavā tu hy anāśake /
anivartikā gatis tasya mṛtasyāmutra jāyate // 191.119
tryambakeṇa tu toyena yaś caruṃ śrapayen naraḥ /
aṅkolamūle dattvā tu piṇḍam caiva yathā vidhi // 191.120
tṛpyanti pitaras tasya yāvac candradivākarau /
tato gacchet tu rājendra tāpaseśvaram uttamam / 191.102a*

uttare tv ayane prāpte ghṛtasnānaṃ karoti yaḥ // 191.121
puruṣo vā 'tha strī vā 'pi vased āyatane śucih /
siddheśvarasya devasya prātaḥ pūjāṃ prakalpayet // 191.122
sa yāṃ gatim avāpnoti na tām sarvair mahāmakhaiḥ /
yadā 'vatīrṇaḥ kālena rūpavān subhago bhavet // 191.123
martye bhavati rājā ca tv āsamudrāntagocare /
kṣetrapālaṃ na paśyet tu daṇḍapāṇiṃ mahābalaṃ // 191.124
vr̥thā tasya bhaved yātrā hy adṛṣtvā karṇakuṇḍalam /
evaṃ tīrthaphalaṃ jñātvā sarve devāḥ samāgatāḥ /
muñcanti kusumair vṛṣṭiṃ tena tat kusumeśvaram // 191.125

Adhyāya 192

mārkaṇḍeya uvāca /
bhārgaveśaṃ tato gacched bhagno yatra janārdanaḥ /
asurais tu mahāyuddhe mahābalaparākramaiḥ // 192.1
huṃkāritās tu devena dānavāḥ pralayaṃ gatāḥ /
tatra snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 192.2
śuklatīrthasya cotpattim śṛṇu tvam pāṇḍunandana /
himavacchikhare ramye nānādhātuvicitrite // 192.3
taruṇādityasamkāśe taptakāñcanasaprabhe /
vajrasphaṭikasopāne citrapaṭṭasīlātale // 192.4
jāmbūnadamaye divye nānāpuṣpopaśobhite /
tatrā "sīnaṃ mahādevaṃ sarvajñaṃ prabhum avyayam // 192.5
lokānugrahakartāraṃ gaṇavṛndaiḥ samāvṛtam /
skandanandimahākālair vīrabhadragaṇāḍibhiḥ /
umayā sahitaṃ devaṃ mārkaṇḍaḥ paryapṛcchata // 192.6
devadeva mahādeva brahmaviṣṇvindrasmṛta /
saṃsārabhayabhīto 'haṃ sukhopāyaṃ bravīhi me // 192.7
bhagavanbhūtabhavyeśa sarvapāpapaṇāśanam /
tīrthānām paramaṃ tīrthaṃ tad vadasva maheśvara // 192.8
īśvara uvāca /
śṛṇu vipra mahāprājña sarvaśāstraviśārada /
snānāya gaccha subhaga ṛṣisamghaiḥ samāvṛtaḥ // 192.9
manvatrikaśyapāś caiva yājñavalkyośanoṅgirāḥ /
yamāpastambasamvartāḥ kātyāyanabṛhaspatī // 192.10
nārado gautamaś caiva sevante dharmakāñkṣiṇaḥ /
gaṅgā kanakhale puṇyā prayāgaṃ puṣkaraṃ gayām // 192.11
kurukṣetraṃ mahāpuṇyaṃ rāhugraste divākare /
divā vā yadi vā rātrau śuklatīrthaṃ mahāphalam // 192.12

Kūrmapurāṇa

śuklatīrthaṃ tato gacchet sarvapāpavināśanam /
nāsti tena samaṃ tīrthaṃ narmadāyāṃ yudhiṣṭhira // 39.64

darśanāt sparśanāt tasya snānādānatapojapāt /
homāc caivopavāsāc ca śuklatīrthe mahatphalam // 39.65

yojanaṃ tat smṛtaṃ kṣetraṃ devagandharvasevitaṃ /
śuklatīrtham iti khyātaṃ sarvapāpavināśanam // 39.66
pādapāgreṇa dr̥ṣṭena brahmahatyāṃ vyapohati /

devyā saha sadā bhargas tatra tiṣṭhanti śaṃkaraḥ // 39.67
kṛṣṇapakṣe caturdaśyāṃ vaiśāke māsi suvrata /
kailāsāc cābhiniṣkramya tatra sannihito haraḥ // 39.68
devadānavagandharvāḥ siddhavidyādharās tathā /
gaṇās cāpsarasāṃ nāgās tatra tiṣṭhanti puṃgava // 39.69

rajakena yathā vastraṃ śuklaṃ bhavati vāriṇā /
ājanmanikṛtaṃ pāpaṃ śuklatīrthe vyapohati /
snānaṃ dānaṃ tapaḥ śrāddham anantaṃ tatra dr̥ṣyate // 39.70
śuklatīrthāt paraṃ tīrthaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati /
pūrve vayasi karmāṇi kṛtvā pāpāni mānavaḥ /
ahorātropavāsena śuklatīrthe vyapohati // 39.71

kārttikasya tu māsasya kṛṣṇapakṣe caturdaśī /
ghṛteṇa snāpayed devam upoṣya parameśvaram /
ekaviṃśatkulopeto na cyaved aiśvarāt padāt // 39.72
tapasā brahmacaryeṇa yajñādānena vā punaḥ /
na tāṃ gatim avāpnoti śuklatīrthe tu yāṃ labhet // 39.73
śuklatīrthaṃ mahātīrtham ṛṣisiddhaniṣevitaṃ /
tatra snātvā nara rājan punarjanma na vindati // 39.74

ayane vā caturdaśyāṃ saṃkrāntau viṣuve tathā /
snātvā tu sopavāsāḥ sanvijitātmā samāhitaḥ // 39.75
dānaṃ dadyād yathā śakti prīye tāṃ hariśaṃkarau /
etat tīrthaprabhāveṇa sarvaṃ bhavati cākṣayam // 39.76
anāthaṃ durgataṃ vipraṃ nāthavantam athāpi vā /
udvāhayati yas tīrthe tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 39.77

Matsyapurāṇa

darśanāt sparśanāc caiva snānād dānāt tapojapāt /
homāc caivopavāsāc ca śuklatīrthaṃ mahāphalam // 192.13

śuklatīrthaṃ mahāpuṇyaṃ narmadāyāṃ vyavasthitaṃ /
cānakyo nāma rājarṣiḥ siddhiṃ tatra samāgataḥ // 192.14

etat kṣetraṃ suvipulaṃ yojanaṃ vṛttasamsthitaṃ /
śuklatīrthaṃ mahāpuṇyaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 192.15
pādapāgreṇa dr̥ṣṭena brahmahatyāṃ vyapohati /

jagatīdarśanāc caiva bhrūṇahatyāṃ vyapohati // 192.16
aham tatra ṛṣiśreṣṭha tiṣṭhāmi hyumayā saha /
vaiśāke caitramāse tu kṛṣṇapakṣe caturdaśī // 192.17
kailāsāc cāpi niṣkramya tatra saṃnihito hy aham /
daitvadānavagandharvāḥ siddhavidyādharās tathā // 192.18
gaṇās cāpsaraso nāgāḥ sarve devāḥ samāgataḥ /

gaganasthās tu tiṣṭhanti vimānaiḥ sārvaśāntikāiḥ // 192.19
śuklatīrthaṃ tu rājendra hy āgatā dharmakāṅkṣiṇaḥ /

rajakena yathā vastraṃ śuklaṃ bhavati vāriṇā // 192.20

ājanmajanitaṃ pāpaṃ śuklaṃ tīrthaṃ vyapohati /
snānaṃ dānaṃ mahāpuṇyaṃ mārkāṇḍa ṛṣisattama // 192.21

śuklatīrthāt paraṃ tīrthaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati /
pūrve vayasi karmāṇi kṛtvā pāpāni mānavaḥ // 192.22

ahorātropavāsena śuklatīrthe vyapohati / 192.23a

devārcanena yā puṣṭir na sā kratuṣatāir api / 192.24a*

kārttikasya tu māsasya kṛṣṇapakṣe caturdaśī // 192.24b*

ghṛteṇa snāpayed devam upoṣya parameśvaram / 192.25a*

ekaviṃśakulopeto na cyaved aiśvarāt padāt // 192.25b*

tapasā brahmacaryeṇa yajñair dānena vā punaḥ // 192.23b*

śuklatīrthaṃ mahāpuṇyam ṛṣisiddhaniṣevitaṃ /
tatra snātvā nara rājan na punarjanmabhāg bhavet // 192.26

snātvā vai śuklatīrthe tu hy arcayed vṛṣabhadhvajam /
kapālapūraṇaṃ kṛtvā tuṣyaty atra maheśvaraḥ // 192.27

ardhanārīśvaram devam paṭe bhaktyā likhāpayet /

śāṅkhatūryaninādaś ca brahmaghoṣaiś ca sadvijaiḥ // 192.28

jāgaraṃ kārayet tatra nṛtyagītādimaṅgalaiḥ /

prabhāte śuklatīrthe tu snāna vai devatārcanam // 192.29

ācāryān bhojayet paścāc chivavrataparāṇ śucīn /

dakṣiṇāṃ ca yathā śakti vittaśāṭhyaṃ vivarjayet // 192.30

pradakṣiṇaṃ tataḥ kṛtvā śanair devāntikaṃ vrajet /

evaṃ vai kurute yas tu tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 192.31

divyayānaṃ samārūḍho gīyamāno 'psarogaṇaiḥ /

śivatulyabalopetas tiṣṭhaty ābhūtasamplavam // 192.32

śuklatīrthe tu yā nārī dadāti kanakaṃ śubham /

ghṛteṇa snāpayed devam kumāraṃ cāpi pūjayet // 192.33

evaṃ yā kurute bhaktyā tasyāḥ puṇyaphalaṃ śṛṇu /

modate śarvalokasthā yāvad indrās caturdaśa // 192.34

paurṇamāsyāṃ caturdaśyāṃ saṃkrāntau viṣuve tathā /

snātvā tu sopavāsāḥ sanvijitātmā samāhitaḥ // 192.35

dānaṃ dadyād yathā śaktyā prīye tāṃ hariśaṃkarau /

evaṃ tīrthaprabhāveṇa sarvaṃ bhavati cākṣayam // 192.36

anāthaṃ durgataṃ vipraṃ nāthavantam athāpi vā /

udvāhayati yas tīrthe tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 192.37

Kūrmapurāṇa

yāvat tad romasaṃkhyā tu tat prasūtikuleṣu ca /
tāvad varṣasahasrāṇi rudraloke mahīyate // 39.78
tato gaccheta rājendra yamatīrtham anuttamam /
kṛṣṇapakṣe caturdaśyāṃ māghamāse yudhiṣṭhira // 39.79
snānaṃ kṛtvā naktabhojī na paśyed yonisaṅkaṭam /
tato gaccheta rājendra eraṇḍīrtham uttamam // 39.80
saṃgame tu naraḥ snāyād upavāsaparāyaṇaḥ /
brāhmaṇaṃ bhōjayed ekaṃ koṭir bhavati bhojitāḥ // 39.81
eraṇḍīsaṃgame snātvā bhaktibhāvāt tu rañjitaḥ /
mṛttikāṃ śirasi sthāpya avagāhya ca tajjalām /
narmadodakasaṃmiśraṃ mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 39.82

tato gaccheta rājendra tīrtham kāṇḍīkeśvaram /
gaṅgāvatarate tatra dine puṇye na saṃśayaḥ // 39.83
tatra snātvā ca pītvā ca dattvā caiva yathā vidhi /
sarvapāpavīrṇukto brahmaloke mahīyate // 39.84
nandīrtham tato gacchet snānaṃ tatra samācāret /
pṛīyate tasya nandīśaḥ somaloke mahīyate // 39.85

tato gaccheta rājendra tīrtham tv anarakaṃ śubham /
tatra snātvā nara rājan naraṅkaṃ naiva paśyati // 39.86

tasmimstīrthe tu rājendra svānyasthīni vinikṣipet /
rūpavān jāyate loka dhanabhogasamanvitaḥ // 39.87

tato gaccheta rājendra kapilātīrtham uttamam /
tatra snātvā nara rājan gosahasraphalaṃ labhet // 39.88
jyeṣṭhamāse tu saṃprāpte caturdaśyāṃ viśeṣataḥ /
tatropoṣya nara bhaktyā dadyād dīpaṃ ghr̥tena tu // 39.89
ghr̥tena snāpayed rudraṃ saghr̥taṃ śrīphalaṃ dahet /

ghaṅṭābharaṇasaṃyuktāṃ kapilāṃ vai pradāpayet // 39.90
sarvābharaṇasaṃyuktaḥ sarvadevanamaskṛtaḥ /
śivatulyabalo bhūtvā śivavat kṛḍate ciram // 39.91
aṅgārakadine prāpte caturthyāṃ tu viśeṣataḥ /
snāpayitvā śivaṃ dadyād brāhmaṇebhyas tu bhojanam // 39.92

sarvabhogasamāyukto vimānaiḥ sārvaśāntikāḥ /
gatvā śakrasya bhavanaṃ śakreṇa saha modate // 39.93
tataḥ svargāt paribhraṣṭo dhanavān bhogavān bhavet /
aṅgārakanavamyāṃ tu amāvāsyāṃ tathāiva ca /
snāpayet tatra yatnena rūpavān subhago bhavet // 39.94

tato gaccheta rājendra gaṅgeśvaram anuttamam /
śrāvāṇe māsi saṃprāpte kṛṣṇapakṣe caturdaśī // 39.95

Matsyapurāṇa

yāvat tad romasaṃkhyā ca tat prasūtikuleṣu ca /
tāvad varṣasahasrāṇi śivaloke mahīyate // 192.38
yavat tīrtham tato gacchen māghamāse yudhiṣṭhira // 191.88b*
kṛṣṇapakṣe caturdaśyāṃ snānaṃ tatra samācāret /*
naktabhojyaṃ tataḥ kuryān na paśyed yonisaṅkaṭam // 191.89*
tato gacchet ca rājendra airaṇḍīrtham uttamam // 191.42b*
saṃgame tu naraḥ snātvā mucyate sarvapātakaiḥ / 191.43a*
brāhmaṇaṃ bhōjayed ekaṃ koṭir bhavati bhojitā / 191.45a*
airaṇḍīsaṃgame snātvā bhaktibhāvānurañjitaḥ / 191.45b*
mṛttikāṃ śirasi sthāpya hyavagāhya ca vai jalām // 191.45c*
narmadodakasaṃmiśraṃ mucyate sarvakilbiṣaiḥ / 191.46a*

sureśvaram tato gacchen nāmnā karkoṭakeśvaram // 191.36b*
gaṅgā 'vatarate tatra dine puṇye na saṃśayaḥ / 191.37a*

nandīrtham tato gacchet snānaṃ tatra samācāret // 191.37b*
tuṣyate tasya nandīśaḥ somaloke mahīyate / 191.38a*

Adhyāya 193

mārkaṇḍeya uvāca /
tatas tv anarakaṃ gacchet snānaṃ tatra samācāret /
snātamātro narastatra naraṅkaṃ ca na paśyati // 193.1
tasya tīrthasya māhātmyaṃ śṛṇu tvam paṇḍunandana /
tasmimstīrthe tu rājendra yayāsthīni vinikṣipet // 193.2
vilayaṃ yānti pāpāni rūpavān jāyate naraḥ /
gotīrtham tu tato gatvā sarvapāpāt pramucyate // 193.3
tato gacchet tu rājendra kapilātīrtham uttamam /
tatra snātvā nara rājan gosahasraphalaṃ labhet // 193.4
jyeṣṭhamāse tu saṃprāpte caturdaśyāṃ viśeṣataḥ /
tatropoṣya nara bhaktyā kapilāṃ yaḥ prayacchati // 193.5
ghr̥tena dīpaṃ prajvālyā ghr̥tena snāpayec chivam /
saghr̥taṃ śrīphalaṃ jagdhvā dattvā cānte pradakṣiṇam // 193.6
ghaṅṭābharaṇasaṃyuktāṃ kapilāṃ yaḥ prayacchati /
śivatulyabalo bhūtvā naivāsau jāyate punaḥ // 193.7
aṅgārakadine prāpte caturthyāṃ tu viśeṣataḥ /
pūjayet tu śivaṃ bhaktyā brāhmaṇebhyaś ca bhojanam // 193.8

aṅgārakanavamyāṃ tu amāvāsyāṃ ca viśeṣataḥ /
snāpayet tatra yatnena rūpavān subhago bhavet // 193.9

ghr̥tena snāpayel liṅgaṃ pūjayed bhaktito dvijān /
puṣpakeṇa vimānena sahasraiḥ parivāritaḥ // 193. 10
śaivaṃ padam avāpnoti yatra cābhimataṃ bhavet /
akṣayaṃ modate kālaṃ yathā rudras tathāiva saḥ // 193.11
yadā tu karmasaṃyogān martyalokam upāgataḥ /
rājā bhavati dharmiṣṭho rūpavān jāyate kule // 193. 12
tato gacchet ca rājendra ṛṣīrtham anuttamam /
ṛṣābīndur nāma ṛṣiḥ śāpadagdhō vyavasthitaḥ // 193.13
tat tīrthasya prabhāveṇa śāpamukto 'bhavad dvijaḥ /

tato gacchet tu rājendra gaṅgeśvaram anuttamam // 193.14
śrāvāṇe māsi saṃprāpte kṛṣṇapakṣe caturdaśī /

Kūrmapurāṇa

snātamātro naras tatra rudraloke mahīyate /
 pitṛñāṃ tarpaṇaṃ kṛtvā mucyate 'sāvṛṇatrayāt // 39.96
 gaṅgeśvarasamīpe tu gaṅgāvadanam uttamam /
 akāmo vā sakāmo vā tatra snātvā tu mānavah /
 ājanmajanitaiḥ pāpair mucyate nātra saṃśayaḥ // 39.97

tasya vai paścime deśe samīpe nātidūrataḥ /
 daśāśvamedhika tīrthaṃ triṣu lokeṣu viśrutam // 39.98
 upoṣya rajanīm ekāṃ māsi bhādrapade śubhe /
 amāvasyāṃ naraḥ snātvā pūjayed vṛṣabhadhvajam // 39.99
 kāñcanaena vimānena kiñkiṇījālamālinā /
 gatvā rudrapuraṃ ramyaṃ rudreṇa saha modate // 39.100
 sarvatra sarvadivase snānaṃ tatra samācaret /
 pitṛñāṃ tarpaṇaṃ kuryād aśvamedhaphalaṃ labhet // 39.101

Matsyapurāṇa

snātamātro naras tatra rudraloke mahīyate // 193.15
 pitṛñāṃ tarpaṇaṃ kṛtvā mucyate ca ṛṇatrayāt /
 gaṅgeśvarasamīpe tu gaṅgāvadanam uttamam // 193.16
 akāmo vā sakāmo vā tatra snātvā tu mānavah /
 ājanmajanitaiḥ pāpair mucyate nātra saśayaḥ // 193.17
 tatra tīrthe naraḥ snātvā vrajed vai yatra śaṃkaraḥ /
 sarvadā parvadivase snānaṃ tatra samācaret // 193.18
 pitṛñāṃ tarpaṇaṃ kṛtvā hy aśvamedhaphalaṃ labhet /
 prayāge yatphalaṃ dr̥ṣṭaṃ śaṃkareṇa mahātmanā // 193.19
 tad eva nikhilaṃ dr̥ṣṭaṃ gaṅgāvadanasaṅgame /
 tasyaiva paścime sthāne samīpe nātidūrataḥ // 193.20
 daśāśvamedhajananaṃ triṣu lokeṣu viśrutam /
 upoṣya rajanīm ekāṃ māsi bhādrapade tathā // 193.21
 amāyāṃ ca naraḥ snātvā vrajate yatra śaṃkaraḥ /

sarvadā parvadivase snānaṃ tatra samācaret // 193.22
 pitṛñāṃ tarpaṇaṃ kṛtvā cāśvamedhaphalaṃ labhet /
 daśāśvamedhāt paścimato bhṛgur brāhmaṇasattamaḥ // 193.23
 divyaṃ varśasahasraṃ tu īśvaraṃ paryupāsate /
 valmīkaveṣṭitaś cāsau pakṣiṇāṃ ca nicketanaḥ // 193.24
 āścaryaṃ sumahajjātamumāyāḥ śaṃkarasya ca /
 gaurī papraccha deveśaṃ ko 'yam evaṃ tu saṃsthitaḥ /
 devo vā dānavo vā 'tha kathayasva maheśvara // 193.25
 maheśvara uvāca /
 bhṛgur nāma dvijaśreṣṭha ṛṣiṇāṃ pravaro muniḥ /
 māṃ dhyāyate samādhistho varam prārthayate priye // 193.26
 tataḥ prahasitā devī īśvaraṃ pratyabhāṣata /
 dhūmavat tac chikhā jātā tato 'dyāpi na tuṣyase /
 durārādhyo 'si tena tvam nātra kāryā vicāraṇā // 193.27
 maheśvara uvāca /
 na jānāsi mahādevi hy ayaṃ krodhena veṣṭitaḥ /
 darśayāmi yathā tathyaṃ pratyayaṃ te karomy aham // 193.28
 tataḥ sūto 'tha devena dharmarūpo vṛṣas tadā /
 smaraṇāt tasya devasya vṛṣaḥ śīghram upasthitaḥ /
 vadaṃ tu mānuṣīm vācam ādeśo dīyatām prabho // 193.29
 bhagavān uvāca /
 valmīkaṃ tvam khanasvainaṃ vipraṃ bhūmau nipātaya /
 yogasthas tu tato 'dhyāyan bhṛgus tena nipātitaḥ // 193.30
 tatksaṇāt krodha saṃtpto hastam utkṣipya so 'śapat /
 evaṃ saṃbhāṣamāṇas tu kutra gacchasi bho vṛṣa /
 adyāhaṃ saṃprakopeṇa pralayaṃ tvām naye vṛṣa // 193.31
 dharṣitas tu tadā vipraś cāntarikṣaṃ gato vṛṣam /
 ākāśe prekṣate vipra etad adbhutam uttamam // 193.32
 tatra prahasito rudra ṛṣir agre vyavasthitaḥ /
 ṛṭīyalocanaṃ dr̥ṣṭvā vailakṣyāt patito bhuvi /
 praṇamya daṇḍavad bhūmau tuṣṭāva parameśvaram // 193.33
 praṇipatya bhūtanāthaṃ bhavodbhavaṃ tvām ahaṃ divyarūpam /
 bhavātīto bhuvanapate prabho tu vijñāpaye kiṃcit // 193.34
 tvad guṇanikarān vaktuṃ kaḥ śakto bhavati mānuṣo nāma /
 vāsukir api hi kadācid vadanahasraṃ bhaved yasya // 193.35
 bhaktyā tathā 'pi śaṃkara bhuvanapate tvat stutau mukharaḥ /
 vadataḥ kṣamasva bhagavanprasīda me tava caraṇapatitasya // 193.36

Kūrmapurāṇa	Matsyapurāṇa
	sattvaṃ rajastamas tvam sthity utpattyor vināśane deva / tvam muktva bhuvanapate bhuvaneśvara naiva daivataṃ kiṃcit // 193.37
	yamaniyamajñādānavedābhyāsās ca dhāraṇā yogaḥ / tvad bhakteḥ sarvam idaṃ nārhati hi kalāsahasrāmśam // 193.38
	ucchiṣṭarasarasāyanakhaḍgāñjanapādukāvivarasiddhir vā / cihnaṃ bhavavratānām dr̥śyati ceha janmani prakāṣam // 193.39
	śāṭhyena namati yady api dadāsi tvam bhūtim icchato deva / bhaktir bhavabhedakarī mokṣāya vinirmitā nātha // 193.40
	paradāraparasvarataṃ paraparibhavaduḥkhaśokasamtaptam / paravadanavikṣaṇaparam parameśvara mām paritrāhi // 193.41
	mithyābhimānadagdham kṣaṇabhaṅguradehavidalitam krūram / kupathābhimukham patitam tvam mā pāpāt paritrāhi // 193.42
	dīne dvijaḡaṇasārthe bandhujanenaiva dūṣitā hy āśā / tṛṣṇā tathā 'pi śaṃkara kiṃ mūḍham mām viḍambayati // 193.43
	tṛṣṇāṃ harasva śīghraṃ lakṣmīm pradatsva yāvad āsinīm nityam / chindhi madamohapāśānuttārāya mām mahādeva // 193.44
	karuṇābhuyodayaṃ nāma stotram idaṃ sarvasiddhidam divyam / yaḥ paṭhati bhaktiyuktas tasya tuṣyed bhṛgor yathā ca śivaḥ // 193.45
	īśvara uvāca / ahaṃ tuṣṭo 'smi te vatsa prārthayasvepsitam varam / umayā sahito devo varam tasya hy adāpayat // 193.46
	bhṛgur uvāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa yadi deyo varo mama / rudravedī bhaved evam etat saṃpādayasva me // 193.47
	īśvara uvāca / evaṃ bhavatu viprendra krodhas tvā na bhaviṣyati / na pitāputrayoś caiva tvaikamatyaṃ bhaviṣyati // 193.48
	tadāprabhṛti brahmād yā sarve devāḥ sakimnarāḥ / upāsate bhṛgos tīrtham tuṣṭo yatra maheśvaraḥ // 193.49
Adhyāya 40	
mārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheta rājendra bhṛgutīrtham anuttamam / tatra devo bhṛguḥ pūrvaṃ rudram ārādhat purā // 40.1	darśanāt tasya tīrthasya sadyaḥ pāpāt pramucyate / avaśāḥ svavaśā vā 'pi mriyante yatra jantavaḥ // 193.50
etat kṣetraṃ suvipulaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 40.2	etat kṣetraṃ suvipulaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 193.51
tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḥ / upānahos tathā yugmaṃ deyam annaṃ sakāñcanam // 40.3	tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḥ / upānahau ca chatraṃ ca deyam annaṃ ca kāñcanam // 193.52
bhojanaṃ ca yathā śakti tad asyākṣayam ucyate /	bhojanaṃ ca yathā śakti hy akṣayaṃ ca tathā bhavet / sūryoparāge yo dadyād dānaṃ caiva yathecchayā // 193.53
	dīyamānaṃ tu tad dānaṃ akṣayaṃ tasya tad bhavet / candrasūryoparāgeṣu yat phalaṃ tv amarakaṇṭake // 193.54
	tad eva nikhilaṃ puṇyaṃ bhṛgutīrthe na saṃśayaḥ /
kṣaranti sarvadānāni yajñadānaṃ tapaḥ kriyā / akṣayaṃ tat tapas taptam bhṛgutīrthe yudhiṣṭhira // 40.4	kṣaranti sarvadānāni yajñadānatapaḥ kriyāḥ // 193.55
tasyaiva tapasogreṇa tuṣṭena tripurāriṇā /	na kṣaret tu tapas taptam bhṛgutīrthe yudhiṣṭhira / yasya vai tapasogreṇa tuṣṭenaiva tu śaṃbhunā // 193.56
sānnidhyaṃ tatra kathitaṃ bhṛgutīrthe yudhiṣṭhira // 40.5	sānnidhyaṃ tatra kathitaṃ bhṛgutīrthe narādhipa / prakhyātam triṣu lokeṣu yatra tuṣṭo maheśvaraḥ // 193.57
	evaṃ tu vadato devīm bhṛgutīrtham anuttamam / na jānanti narā mūḍhā viṣṇumāyā vimohitāḥ // 193.58
	narmadāyāṃ sthitaṃ divyaṃ bhṛgutīrtham narādhipa /

Kūrmapurāṇa

tato gaccheta rājendra gautameśvaram uttamam /
yatrarādhyā trisūlāṅkaṃ gautamaḥ siddhim āpnuyāt // 40.6
tatra snātvā naro rājan upavāsaparāyaṇaḥ /
kāñcanaena vimānena brahmaloke mahīyate // 40.7
vṛṣotsargaṃ tato gacchec chāśvataṃ padam āpnuyāt /
na jānanti narā mūḍhā viṣṇor māyāvīmohitāḥ // 40.8
dhautapāpaṃ tato gacched dhautam yatra vṛṣeṇa tu /
narmadāyāṃ sthitaṃ rājan sarvapātakanāśanam /
tatra tīrthe naraḥ snātvā brahmahatyāṃ vyapohati // 40.9
tatra tīrthe tu rājendra prāṇatyāgaṃ karoti yaḥ /
caturbhujas trinetraś ca haratulyabalo bhavet // 40.10
vaset kalpāyutaṃ sāgraṃ śivatulyaparākramaḥ /
kālena mahatā jātaḥ pṛthivyāṃ ekarād bhavet // 40.11

tato gaccheta rājendra haṃsatīrtham anuttamam /
tatra snātvā naro rājan brahmaloke mahīyate // 40.12

tato gaccheta rājendra siddho yatra janārdanaḥ /
varāhatīrtham ākhyātaṃ viṣṇulokagatipradam // 40.13

tato gaccheta rājendra candratīrtham anuttamam /
paurṇamāsyāṃ viśeṣeṇa snānaṃ tatra samācaret /
snātamātro naras tatra candraloke mahīyate // 40.14
tato gaccheta rājendra kanyātīrtham anuttamam /
śuklapakṣe tṛtīyāyāṃ snānaṃ tatra samācaret /

snātamātro naras tatra pṛthivyāṃ ekarād bhavet // 40.15
devatīrtham tato gacchet sarvadevanamaskṛtam /
tatra snātvā ca rājendra daivataiḥ saha modate // 40.16
tato gaccheta rājendra śikhitīrtham anuttamam /

Matsyapurāṇa

bhṛgutīrthasya mähātmyaṃ yaḥ śṛṇoti naraḥ kvacit // 193.59
vimuktaḥ sarvapāpebhyo rudralokaṃ sa gacchati /
tato gacchet tu rājendra gautameśvaram uttamam // 193.60

tatra snātvā naro rājan upavāsaparāyaṇaḥ /
kāñcanaena vimānena brahmaloke mahīyate // 193.61

dhautapāpaṃ tato gacchet kṣetraṃ yatra vṛṣeṇa tu /
narmadāyāṃ kṛtaṃ rājan sarvapātakanāśanam // 193.62
tatra tīrthe naraḥ snātvā brahmahatyāṃ vimuñcati /
tasmimś tīrthe tu rājendra prāṇatyāgaṃ karoti yaḥ // 193.63
caturbhujas trinetraś ca śivatulya balo bhavet /
vaset kalpāyutaṃ sāgraṃ śivatulyaparākramaḥ // 193. 64
kālena mahatā prāptaḥ pṛthivyāṃ ekarād bhavet /
tato gacchec ca rājendra airaṇḍīrtham uttamam // 193.65
prayāge yat phalaṃ dṛṣṭam mārkaṇḍeyena bhāṣitam /
tat phalaṃ labhate rājan snātamātro hi mānavaḥ // 193.66
māsi bhādrapade caiva śuklapakṣe caturdaś /
upoṣya rajanīm ekāṃ tasmin snānaṃ samācaret /
yamadūtair na bādhyeta rudralokaṃ sa gacchati // 193.67
tato gacchet tu rājendra siddho yatra janārdanaḥ /
hiraṇyadvīpavikhyātaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 193.68
tatra snātvā naro rājandhanavān rūpavān bhavet /
tato gacchet tu rājendra tīrtham kanakhalaṃ mahat // 193.69
garuḍena tapas taptaṃ tasmimś tīrthe narādhipa /
prakhyātaṃ triṣu lokeṣu yoginī tatra tiṣṭhati // 193. 70
krīḍate yogibhiḥ sārḍham śivena saha nṛtyati /
tatra snātvā naro rājan rudraloke mahīyate // 193.71

tato gacchet tu rājendra haṃsatīrtham anuttamam /

haṃsās tatra vinirmuktā gatā ūrdhvaṃ na saṃśayaḥ // 193.72
tato gacchet tu rājendra siddho yatra janārdanaḥ /

vārāhaṃ rūpamāsthāya arcitaḥ parameśvaraḥ // 193.73
varāhatīrthe naraḥ snātvā dvādaśyāṃ tu viśeṣataḥ /
viṣṇulokapravāpnoti narakam na ca paśyati // 193.74

tato gacchet tu rājendra candratīrtham anuttamam /
paurṇamāsyāṃ viśeṣeṇa snānaṃ tatra samācaret // 193.75
snātamātro naras tatra candraloke mahīyate /
dakṣiṇeṇa tu dvāreṇa kanyātīrtham tu viśrutam // 193.76
śuklapakṣe tṛtīyāyāṃ snānaṃ tatra samācaret /
praṇipatya tu ceśānaṃ balis tena prasīdati // 193.77
hariścandrapuraṃ divyam antarikṣe ca dṛṣyate /
śakra dhvaje samāvṛtte gupte nāgariketane // 193.78
narmadāsali laughena tarūn samplāvayaṣyati /
asmin sthāne nivāsaḥ syād viṣṇuḥ śaṃkaram abravīt // 193.79
dvīpeśvare naraḥ snātvā labhed bahu suvarṇakam /
tato gacchet tu rājendra kanyātīrthe susaṃgame // 193.80

snātamātro naras tatra devyāḥ sthānam avāpnuyāt /
devatīrtham tato gacchet sarvatīrtham anuttamam // 193.81
tatra snātvā tu rājendra daivataiḥ saha modate /
tato gacchec ca rājendra śikhitīrtham anuttamam // 193.82

Kūrmapurāṇa

yat tatra dīyate dānaṃ sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 40.17

tato gaccheta rājendra tīrthaṃ paitāmahaṃ śubham /
yat tatra kriyate śrāddhaṃ sarvaṃ tadakṣayaṃ bhavet // 40.18

sāvitrītīrtham āsādyā yas tu prāṇān parityajet /
vidhūya sarvapāpāni brahmaloke mahīyate // 40.19
manoharaṃ tu tatraiva tīrthaṃ paramaśobhanam /
tatra snātvā naro rājan daivataiḥ saha modate // 40.20
tato gaccheta rājendra mānasaṃ tīrtham uttamam /
snātvā tatra naro rājan rudraloke mahīyate // 40.21

svargabinduṃ tato gacchet tīrthaṃ devanamaskṛtam /
tatra snātvā naro rājan durgatiṃ naiva gacchati // 40.22
apsareśaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret /
krīḍate nākalokastho hy apsarobhiḥ sa modate // 40.23
{cf. KP 39.85 / MP 193.1}

tato gaccheta rājendra bhārabhūtim anuttamam /

upoṣito 'rcayed īsaṃ rudraloke mahīyate /
asmiṃs tīrthe mṛto rājan gāṇapatyam avāpnuyāt // 40.24

kārttike māsi deveśam arcayet pārvatīpatim /
aśvamedhād daśaguṇaṃ pravadanti manīṣiṇaḥ // 40.25

Matsyapurāṇa

yat tatra dīyate dānaṃ sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet /
aparapakṣe tv amāyāṃ tu snānaṃ tatra samācaret // 193.83
brāhmaṇaṃ bhojayed ekaṃ koṭir bhavati bhojitā /
bhṛguītīrthe tu rājendra tīrthakoṭir vyavasthitā // 193.84
akāmo vā sakāmo vā tatra snānaṃ samācaret /
aśvamedham avāpnoti daivataiḥ saha modate // 193. 85
tatra siddhiṃ parāṃ prāpto bhṛguṣ tu munipuṅgavaḥ /
avatāraḥ kṛtas tatra śaṃkareṇa mahātmanā // 193.86

Adhyāya 194

mārkaṇḍeya uvāca /
tato gacchet tu rājendra hy aṅkuśeśvaram uttamam /
darśanāt tasya devasya mucyate sarvapātakaiḥ // 194.1
tato gacchec ca rājendra narmadeśvaram uttamam /
tatra snātvā naro rājan svargaloke mahīyate // 194.2
aśvatīrthaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret /
subhago darśanīyaś ca bhogavāñjāyate naraḥ // 194.3
paitāmahaṃ tato gacched brahmaṇā nirmitaṃ purā /
tatra snātvā naro bhaktyā piṭṛpiṇḍaṃ tu dāpayet // 194.4
tiladarbhavimiśraṃ tu hy udakaṃ tatra dāpayet /
tasya tīrthaprahāveṇa sarvaṃ bhavati cākṣayaṃ // 194.5

sāvitrītīrtham āsādyā yas tu snānaṃ samācaret /
vidhūya sarvapāpāni brahmaloke mahīyate // 194.6
manoharaṃ tato gacchet tīrthaṃ paramaśobhanam /
tatra snātvā naro rājan piṭṛloke mahīyate // 194. 7
tato gacchec ca rājendra mānasaṃ tīrtham uttamam /
tatra snātvā naro rājan rudraloke mahīyate // 194.8
tato gacchec ca rājendra kuñjatīrthamanuttamam /
vikhyātaṃ triṣu lokeṣu sarvapāpaprāṇāśanam // 194.9
yān yān kāmāyate kāmān paśuputradhanāni ca /
prāpnuyāt tāni sarvāni tatra snātvā narādhipa // 194.10
tato gacchet tu rājendra tridaśajyoti viśrutam /
yatra tā ṛṣikanyās tu tapo 'tapyanta suvratāḥ // 194.11
bhartā bhavatu sarvāsām īśvaraḥ prabhur avyayaḥ /
pṛitas tāsāṃ mahādevo daṇḍarūpadharo haraḥ // 194.12
vikṛtāna na bībhatsur vratī tīrtham upāgataḥ /
tatra kanyā mahārāja varayan parameśvaraḥ // 194.13
kanyām ṛṣer varayataḥ kanyādānaṃ pradīyatām /
tīrthaṃ tatra mahārāja ṛṣikanyeti viśrutam // 194.14
tatra snātvā naro rājan sarvapāpaiḥ pramucyate /

tato gacchecca rājendra svarṇabindu tviti smṛtam // 194.15
tatra snātvā naro rājan durgatiṃ na ca paśyati /
apsareśaṃ tato gacchet snānaṃ tatra samācaret // 194.16
krīḍate nāgalokastho 'psarobhiḥ saha modate /

tato gacchet tu rājendra narakaṃ (!) tīrtham uttamam // 194.17
tatra snātvārcayed devaṃ narakaṃ ca na paśyati /

bhārabhūtiṃ tato gacched upavāsaparo janaḥ // 194.18
etat tīrthaṃ samāsādyā cāvatāraṃ tu śāmbhavam /
arcayitvā virūpākṣaṃ rudraloke mahīyate // 194.19
asmiṃs tīrthe naraḥ snātvā bhārabhūtau mahātmanaḥ /
yatra yatra mṛtasyāpi dhruvaṃ gāṇeśvarī gatiḥ // 194.20
kārttikasya tu māsasya hy arcayitvā maheśvaram /
aśvamedhād daśaguṇaṃ pravadanti manīṣiṇaḥ // 194.21

Kūrmapurāṇa

vṛṣabhaṃ yaḥ prayaccheta tatra kundendusaprabham /
vṛṣayuktena yānena rudralokaṃ sa gacchati // 40.26

etat tīrthaṃ samāsādyā yastu prāṇān parityajet /
sarvapāpaviśuddhātmā rudralokaṃ sa gacchati // 40.27
jalapraveśaṃ yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narādhipa /
haṃsayuktena yānena svargalokaṃ sa gacchati // 40.28

eraṇḍyā narmadāyās tu saṃgamaṃ lokaviśrutam /
tatra tīrthaṃ mahāpuṇyaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 40.29
upavāsaparo bhūtvā nityaṃ vrataparāyaṇaḥ /
tatra snātvā tu rājendra mucyate brahmahatyayā // 40.30
tato gaccheta rājendra narmadodadhisaṃgamam /
jamadagnir iti khyātaḥ siddho yatra janārdanaḥ // 40.31

tatra snātvā naro rājan narmadodadhisaṃgame /
triguṇaṃ cāśvamedhasya phalaṃ prāpnoti mānavaḥ // 40.32

tato gaccheta rājendra piṅgaleśvaram uttamam /
tatra snātvā naro rājan rudraloke mahīyate // 40.33

tatropavāsaṃ yaḥ kṛtvā paśyeta vimaleśvaram /
saptajanmakṛtaṃ pāpaṃ hitvā yāti śivālayam // 40.34
tato gaccheta rājendra ālikātīrtham uttamam /

upoṣya rajanīm ekāṃ niyato niyatāśanaḥ /
asya tīrthasya mähātmyān mucyate brahmahatyayā // 40.35
etāni tava saṃkṣepāt prādhānyāt kathitāni tu /
na śakyā vistarād vaktuṃ saṃkhyā tīrtheṣu pāṇḍava // 40.36
eṣā pavitrā vimalā nadī trailokyaviśrutā /
narmadā saritāṃ śreṣṭhā mahādevasya vallabhā // 40.37
manasā saṃsmared yas tu narmadāṃ vai yudhiṣṭhira /
cāndrāyaṇaśataṃ sāgraṃ labhate nātra saṃśayaḥ // 40.38
āsraddadhānāḥ puruṣā nāstikyaṃ ghoram āsritāḥ /
patanti narake ghore ity āha parameśvaraḥ // 40.39
narmadāṃ sevate nityaṃ svayaṃ devo maheśvaraḥ /
tena puṇyā nadī jñeyā brahmahatyāpahāriṇī // 40.40

Matsyapurāṇa

dīpakānām śataṃ tatra ghṛtapūrṇaṃ tu dāpayet /
vimānaiḥ sūryasaṃkāśair vrajate yatra śaṃkaraḥ // 194.22

vṛṣabhaṃ yaḥ prayacchet tu śaṅkhakundendusaprabham /
vṛṣayuktena yānena rudralokaṃ sa gacchati // 194.23

dhenum ekāṃ tu yo dadyāt tasmimś tīrthe narādhipa /
pāyasaṃ madhusaṃyuktaṃ bhakṣyāṇi vividhāni ca // 194.24
yathā śaktyā ca rājendra brāhmaṇān bhojayet tataḥ /
tasya tīrthaprabhāveṇa sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 194.25
narmadāyā jalaṃ pītvā hy arcayitvā vṛṣadhvajam /
durgatiṃ ca na paśyanti tasya tīrthaprabhāvataḥ // 194.26

etat tīrthaṃ samāsādyā yas tu prāṇān vimuñcati /
sarvapāpavinirmukto vrajed vai yatra śaṃkaraḥ /
jalapraveśaṃ yaḥ kuryāt tāsmimś tīrthe narādhipa // 194.27
haṃsayuktena yānena brahmalokaṃ sa gacchati /

yāvac candras ca sūryas ca himavāṃś ca mahodadhiḥ // 194.28
gaṅgādyāḥ sarito yāvat tāvat sarge mahīyate /
anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tāsmimś tīrthe narādhipa // 194.29
garbhavāse tu rājendra na punarjāyate pumān /
tato gacchet tu rājendra āṣāḍhīrtham uttamam // 194.30
tatra snātvā naro rājān indrasyārdhāsanam labhet /
striyāstīrthaṃ tato gacchet sarvapāpaprāṇāśanam // 194.31
tatrāpi snātamātrasya dhruvaṃ gāṇeśvarī gatiḥ /

airanḍīnarmadayoś ca saṃgamaṃ lokaviśrutam // 194.32

tac ca tīrthaṃ mahāpuṇyaṃ sarvapāpaprāṇāśanam /
upavāsaparo bhūtvā nityavrataparāyaṇaḥ // 194.33

tatra snātvā tu rājendra mucyate brahmahatyayā /
tato gacchecca rājendra narmadodadhisaṃgamam // 194.34
jāmadagnyam iti khyātaṃ siddho yatra janārdanaḥ /
yatrestvā bahubhir yajñair indro devādhipo 'bhavat // 194.35

tatra snātvā tu rājendra narmadodadhisaṃgame /
triguṇaṃ cāśvamedhasya phalaṃ prāpnoti mānavaḥ // 194.36

paścimasyodadheḥ saṃdhau svargadvāravighaṭṭanam /
tatra devāḥ sagandharvā ṛṣayaḥ siddhacāraṇāḥ // 194.37
ārādhayanti deveśaṃ trisaṃdhyam vimaleśvaram /

tatra snātvā naro rājan rudraloke mahīyate // 194.38

vimaleśāt paraṃ tīrthaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati /
tatropavāsaṃ kṛtvā ye paśyanti vimaleśvaram // 194.39

saptajanmakṛtaṃ pāpaṃ hitvā yānti śivālayam /

tato gacchet tu rājendra kauśikīrtham uttamam // 194.40

tatra snātvā naro rājān upavāsaparāyaṇaḥ /

upoṣya rajanīm ekāṃ niyato niyatāśanaḥ // 194.41

etat tīrthaprabhāveṇa mucyate brahmahatyayā /

Kūrmapurāṇa**Matsyapurāṇa**

sarvatīrthābhiṣekaṃ tu yaḥ paśyēt sāgareśvaram // 194.42
 yojanābhyantare tiṣṭhann āvarte saṃsthitaḥ śivaḥ /
 taṃ dr̥ṣṭvā sarvatīrthāni dr̥ṣṭāny eva na saṃśayaḥ // 194.43
 sarvapāpavinirmukto yatra rudraḥ sa gacchati /
 narmadāsaṃgamaṃ yāvad yāvaca cāmarakaṇṭakam // 194.44
 atrāntare mahārāja tīrthakotyo daśa sūtāḥ /
 tīrthāt tīrthāntaram yatra ṛṣikotiṇiṣevitam // 194.45
 sāgnihotrais tu vidvadbhiḥ sarvair dhyānaparāyaṇaiḥ /
 sevitā 'nena rājendra tv ipsitārthapradāyikā // 194.46
 yastv idaṃ vai paṭhen nityaṃ śṛṇuyād vā 'pi bhāvataḥ /
 tasya tīrthāni sarvāṇi hy abhiṣiṅcati pāṇḍava // 194.47
 narmadā ca sadā prītā bhaved vai nātra saṃśayaḥ /
 prītas tasya bhaved rudro mārkaṇḍeyo mahāmuniḥ // 194.48
 vandhyā caiva labhet putrān durbhagā subhagā bhavet /
 kanyā labheta bhartāraṃ yaś ca vāñchet tu yat phalam /
 tad eva labhate sarvaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 194.49
 brāhmaṇo vedam āpnoti kṣatriyo vijayī bhavet /
 vaiśyas tu labhate lābhaṃ sūdraḥ prāpnoti sadgatim // 194.50
 murkhas tu labhate vidyāṃ trisaṃdhyāṃ yaḥ paṭhen naraḥ /
 narakam ca na paśyēt tu viyogaṃ ca na gacchati // 194.51

Section III:

Synopsis of published excerpts from manuscripts of the RKS...

Eggeling Ms. 3669

majjanmātaṅgakuṃbhacyutamadamadirā[moda]mattālijālaṃ /
snānaiḥ siddhāṅganānāṃ kucayugavigalatkuṃkumāsaṅgapīṅgaṃ
sāyaṃ prātar munīnāṃ kucākusumacayaiśchannatīrasthanīraṃ /
pāyādvo narmadāmbhaḥ karikalabhakarākṛāntaraṃ hastaraṅgaṃ

ekadā parvate ramye kailāse surasevite /
nānāpakṣisamakīrṇe nānādrumalatākule // 2

maṃdākinyāḥ pravāheṇa sarvataḥ plāvite śubhe /
dhyānayogaparai ramye munibhiḥ samadhiṣṭite // 3
killīkaṃkātamiśreṇa vihaṃgavirutena ca /
nirXarāṅṅāṃ ninādena sarvataḥ pratinādite // 4
tatrājagāma bhagavān śivo bhujagabhūṣaṇaḥ /
nānāveṣākṛtidharaiḥ svagaṇair anvitas tadā // 5
phalānyamṛtakalpāni kecit khādaṃti vai gaṇāḥ /
garjaṃti kecit vinadaṃti kecin nṛtyaṃti
kecid bhuvī viplavaṃtaḥ // 6

vadaṃti kecit deveśaṃ kecit āyaṃti harṣītāḥ /
divyasīṃhāsānāsīnaṃ pārvatyā sahitaṃ haraṃ // 7
teṣāṃ madhye samutthāya skaṃdo vacanam abravīt /
kṛtāñjalipuṭo bhūtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇipatyā ca /
sṛṣṭisaṃhārakartāraṃ surāsuraṃ namaskṛtaṃ // 8
brahmaviṣṇva[e]ṃdravaradaṃ bhaktānāṃ bhaktavatsalaṃ /
trinetaṃ nīlakaṃthāya jñātājñātasvarūpiṇe // 9
īśvarāya vināśāya saptalokanivāsine /
namaḥ kāmārdhadehāya gajacarmāvaguṃthine // 10

sa yo vāmas tathā ghorāḥ puruṣapataye namaḥ /
īśānaparameśāya sadāśiva namo 'stu te // 11
rgyajuhṣāmarūpāya atharvāya namo 'stu te /
namaḥ kālāgnirūpāya saptalokanivāsine // 12

Stein Ms. 3538

majjanmātaṅgakuṃbhacyutamadamadirāmodamattā[li]mālaṃ
snānaiḥ siddhāṅganānāṃ kucayugalalasaṅkumkumāsaṅgapīṅgaṃ
sāyaṃ prātar munīnāṃ kupākusumacayachannatīrasthanīraṃ
pāyādvo narmadāmbhaṣkarikalabhakarākṛāntaraṃ hastaraṅgaṃ 1

ekadā parvate ramye kailāse surasevite
nānāpakṣisamakīrṇe nānādrumalatākule 2

maṃdākinyāḥ pravāheṇa sarvvatra plāvite śubhe
dhyānayogaparair anyair munibhiḥ samadhiṣṭite 3
killīkaṃkārāmiśreṇa vihaṃgavirutena ca
nirXaṃtarāṅṅāṃ ninādena sarvvataḥ pratinādite
tatrājagāma bhagavāna śivo bhujagabhūṣaṇaḥ
nānāveṣākṛtidharaiḥ svagaṇair anvitas tadā 5
phalānyamṛtakalpāni kedit khādaṃti vai gaṇāḥ
garjaṃti kecin nadaṃti kecin nṛtyaṃti
kecid bhuvī vi pla(?)vaṃtaḥ 6

vadaṃti kecit deveśaṃ kecit adhyāyaṃti harṣītāḥ/
divya sīṃhāsānānārmānaṃ pārvatyā sahitaṃ hare 7
teṣāṃ madhye samutthāya skaṃdo vacanam abravīt
kṛtāñjalir puṭo bhūtvā sāṣṭāṅga praṇipatyā ca 8
sṛṣṭisaṃhāra kartāraṃ surāsuraṃ namaskṛtaṃ
brahmaviṣṇvīndrasahitaṃ varadaṃ bhaktavatsalam 9
trinetaṃ nīlakaṃthāya jñātājñātasvarūpiṇe
īśvvarāya vināśāya gajacarmāvaguṃthine 10

sa yo vāmas tathā ghora puruṣapataye namaḥ
īśānaparameśāya sadāśivatamo stu te 11

...and corresponding stanzas of the Hoṣāṅgābād edition of the RKS

Mitra Ms. 1745

majjanmātaṅgagaṇḍacyutamadamadirāmodamattālimālam
 snānaiḥ siddhāṅganānām kucayugavigalatkuṅkumāsaṅgapiṅgam
 sāyanprātarmunīnām kuśakusumacayacchannatīrasyanīram
 pāyādvo narmadāmbhaḥ karimakarakarākrāntaram hastaraṅgam/
 mārkaṇḍeya uvāca /
 himavacchikhare ramye siddhagandharvvasevite /
 yakṣavidyādharākīrṇe nānāgaṇasamanvite //
 brahmaviṣṇusurāḥ sarve skandanandigaṇeśvarāḥ /
 candrādityaiḥ grahaiḥ sārddham nakṣatradhruvamaṇḍalam //
 vāyuścaṃ varuṇaścaiva kuvero 'tha yamas tathā /
 indrādya devatāḥ sarvvā gaṇagandharvva eva ca //
 brāhmādyā mātaraś caiva ṛṣayaś ca tapodhanāḥ /
 mūrttimanti ca tīrthāni caṇḍabhṛṅgimahābalāḥ //
 dānavāsuraḍaityāś ca piśācā bhūtarākṣasāḥ /
 sūryakoṭisamaprakhyam maṇimāṅikyaśobhitam //

Hoṣāṅgābād edition

majjanamātaṅgagaṇḍacyutamadamadirāmodamattālijālam /
 snānaiḥ siddhāṅganānām kucayugavigalatkuṅkumāsaṅgapiṅgam
 sāyam prātarmunīnām kuśakusumacayacchannatīrasthanīram /
 pāyādvo narmadāmbhaḥ karikarabhakarākrāntarahastaraṅgam /1
 mārkaṇḍeya uvāca /
 himavacchikhare ramye siddhagandharvvasevite /
 yakṣavidyādharākīrṇe nānāgaṇasamanvite // 2
 brahmaviṣṇusurāḥ sarve skandanandigaṇeśvarāḥ /
 candrādityau grahais sārddham nakṣatradhruvamaṇḍalam // 3
 vāyuśca varuṇaścaiva kuvero 'tha yamastathā /
 indrādya devatās sarve gandharvagaṇa eva ca // 4
 brāhmādyā mātaraśca ṛṣayaśca tapodhanāḥ /
 mūrtimantaśca tīrthāni caṇḍabhṛṅgimahābalāḥ // 5
 dānavāsuraḍaityāśca piśācā bhūtarākṣasāḥ /
 sūryakoṭisamaprakhyam maṇimāṅikyaśobhitam // 6

ratnavaidūryasopānavāpīkūpasahasrakam /
 padmanīlotpalopetaṃ nānāvṛkṣasamanvitam // 7
 kāmyakāmaphalair vṛkṣaiḥ puṣpitaiḥ phalitair yutam /
 haṃsakāraṇḍavākīrṇam cakravākopakūjitam // 8
 kokakokilasaṅghuṣṭam nānāpakṣisamākulam /
 sthānam sarve harasyāpuḥ siddhaisca parisevitam // 9
 tatrāsīnam mahādevam śaṅkaram lokaśaṅkaram /
 stuvantaḥ ke 'pi deveśam kecin nṛtyanti cāgrataḥ // 10
 divyasīmḥāsanāsīnam umayā sahitaṃ haram /
 teṣāṃ madhye samutthāya skando vacanam abravīt // 11
 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā sāsṭāṅgam praṇipaty ca /
 sṛṣṭisamhārakarttāram surāsuranamaskṛtam // 12
 brahmaviṣṇvindravaradaṃ bhaktānām bhaktavatsalam /
 tryambakasitakaṇṭhāya jñātājñātasvarūpiṇe // 13
 īśvarāyāvināśāya gajacarmmāvaguṇṭhine /
 kapālamālābharaṇadvīpicarmmadharāya ca // 14
 bhasmoddhūlitadehāya namaste 'stu pinākine /
 anantānantarūpāya kālāya parameṣṭhine // 15
 sadyo vāmas tathā ghoras tatpuruṣāya te namaḥ /
 īśānyā pareśāya sadāśiva namo 'stu te // 16
 ṛgyajuḥ sāmārūpāya atharvāya namo 'stu te /
 namaḥ kālāgnirūpāya sarvalokanivāsine // 17
 namaḥ kāntārddhadehāya varṣiṣṭhāya (?) ca te namaḥ /
 om namaḥ śivāya rūpāya bhīmāya bhavarūpiṇe // 18
 śivāya bhavarūpāya bhīmarūpakaparddine /
 tvayā vyāptaṃ jagat sarvaṃ trailokyam sacarācaram // 19

Eggeling Ms. 3669

skaṃda uvāca //
 jihvācapalabhāvena khedito 'si mayā prabho /
 kṣamasva mama īśāna ajñānājñānato 'pi vā // 15
 īśvara uvāca //
 varaṃ vṛṇīṣva bhadraṃ te stavenānena suvrata /
 dadāmi te na saṃdeho varaṃ manasi kāmṅkṣitaṃ // 16
 skaṃda uvāca //
 yadi tuṣṭo 'si me tāta varaṃ dātuṃ mameccasi /
 uttare tu daśābhāge harmyāṃ hemamayāḥ śubhāḥ // 17
 śataṃ bhaumāstu vistīrṇā hemaprākāratoraṇāḥ /
 nānāmaṇisumuktādyā (?) vajravaiḍūryamāṃḍitāḥ // 18
 taṃtrīmadhuravāṇī [ca] veṇuvīṇā sahasraśaḥ /
 prekṣaṇīyair nṛtyagītair divyakāṃtimanoharaiḥ // 19
 kasyaitāni grhāṇīti meroruttarataḥ śiva /
 tvatprasādāt tad icchāmi paraṃ kautūhalaṃ mama // 20
 śrī śiva uvāca //
 ṣṇu skaṃda suraśreṣṭha kathyamānaṃ nibodha me /
 mṛgasthānapure ye vai rāhusūryasamāgame // 21 [...]

End of Eggeling Ms. 3669:

iti te 'khilamākhyātamākhyānaṃ nāmadam nṛpa /
 sarvasasyasamāyuktā mahīpādeyā mahītale //
 yadyadiṣṭaṃ bhavet tatra tad deyaṃ śraddhayā paraṃ /
 śraddhāpūtaṃ ca yat karma tad evātra paratra ca //
 kartāram upatiṣṭheta na saṃdigdhaṃ na nāstikaṃ /
 iti te 'khilamākhyātamākhyānaṃ nāmadam nṛpa //
 kuru tvam āstiko bhūtvā revātīrthāvagāhanaṃ /
 bhuktimuktiṃ ca labdhvāsi rājyaṃ ca hatakaṃṭakaṃ //
 revāprabhāvādacirānmā kurudhvātra saṃśayaṃ //
 sūta uvāca //

tacchrutvā rājasārdūlo mārkaṃḍeyasya bhāṣitaṃ /
 arghaṃ dattvā yathā nyāyaṃ pūjayitvā ṛṣīṃs tadā /
 aśvair gajaiś ca ratnaiśca ṛṣibhiḥ saha dharmarāt //
 tīrthayātrāṃ cakārāsu narmadāyāṃ yudhiṣṭhirāḥ /
 uttare dakṣiṇe tīre narmadāyā mahātmanā //

iti śrīskaṃdapurāṇe revākhaṇḍe yudhiṣṭhiramārkaṃḍeyasamvāde
 revācaritaṃ śatatyuttara paṃcaviṃśatitamo 'dhyāyāḥ //
 iti narmadākhaṇḍaṃ samāptaṃ //

Stein Ms. 3538

Last folio of Stein Ms. 3538

śrutvā mähātmyam atulaṃ revāyāvijitendriyaḥ
 dānaṃ kuryādadāśuddhyaḥ sarvvakāmārthasiddhaye 17
 pustakaṃ pūjayitvā tu dhūpadīpavilepanaiḥ
 dānaṃ tatra prakartavyaṃ brāhmaṇaṃścaiva pūjayet 18
 śrāvanena ca dānena supṛitā narmadā bhavet
 tīrthe tīrthe ca kathitaṃ yat pūrvvaṃ pāṃḍunaṃdana 19
 śrutvā mähātmyamāvilāṃtadānenaiiva pāṃḍava
 etasmāt kāraṇād rāja na śrutvā dānaṃ tu kārayet 20
 gāvaḥ sarvvaguṇopetāḥ sālamkārāḥ savāsasaḥ

sarvvasasyasamāyuktā mahīdeyā mahīpate 21
 yadyadiṣṭaṃ bhavet atra tad deyaṃ śraddhayā paraṃ
 śraddhāpūtaṃ ca yat karma tad evātra paratra ca 22
 kartāram upatiṣṭheta na saṃdigdhaṃ na nāstikāṃ
 iti te khilamākhyānaṃ nāmadam nṛpa⁸¹
 kuru tvam āstiko bhūtvā revātīrthāvagāhanaṃ
 bhuktiṃ muktiṃ ca labdhvā rājyaṃ ca hatakaṃṭakaṃ 24
 revāprabhāvādacirānmā kurudhvātra saṃśayaṃ
 sūta uvāca

tacchrutvā rājasārvalomārkaṃḍeyasya bhāṣitaṃ 25
 arghaṃ dattvā yathā nyāyaṃ pūjayitvā ṛṣīṃs tadā
 aśvair gajaiś ca ratnaiś ca ṛṣibhiḥ saha dharmarāt 22
 tīrthayātrāṃ cakārāsu narmadāyāṃ yudhiṣṭhirāḥ
 uttare dakṣiṇe tīre narmadāyā mahātmanāḥ 27

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe yudhiṣṭhiramārkaṃḍeyasamvāde
 revācaritaṃ paṃcadaśādhika śatataṃ dhyāyāḥ 115

sampūrṇaṃ samvat 1916

Mitra Ms. 1745

Hośaṅgābād edition

End of Ms. Mitra 1745:

tīrthe tīrthe ca kathitaṃ yat pūrvvaṃ pāṇḍunandana /
 śrutvā māhātmyaphaladaṃ tad dānenaiva pāṇḍava //
 etasmāt kāraṇād dānaṃ śrutvā dānaṃ hi kārayet /

jihvācāpalyabhāvena khedito 'si mayā prabho /
 kṣamasva mama īśāna ajñānāñjñānato 'pi vā // 20
 īśvara uvāca /
 varaṃ vṛṇīṣva bhadrāṃ te stavenānena suvrata /
 dadāmi te na sandeho varaṃ manasi kāṅkṣitam // 21
 skanda uvāca /
 yadi tuṣṭo 'si me deva varaṃ dātumamecchasi(?) /
 uttare tu diśābhāge harmyā hemamayāḥ śubhāḥ // 22
 saptabhaumāstu vistīrṇahemaprākāratoraṇāḥ /
 nānāmaṇisamuktādyā vajravidūryamaṇḍitāḥ // 23
 tatraiva madhurā vāṇī veṇuvīṇāḥ sahasraśaḥ /
 prekṣaṇīyair nṛtyagītair divyakāntimanoharaiḥ // 24
 kasyaitāni grhāṇīti meroruttarataḥ śiva /
 tvatprasādāt tu pṛcchāmi paraṃ kautūhalaṃ hi me // 25
 īśvara uvāca /
 śṛṇu skanda suraśreṣṭha kathyamānaṃ nibodha me /
 bhṛgusthāne pure ye vai rāhusūrvyasamāgame // 26
 [...]
 śrutvā māhātmyam atulaṃ yo naro hi jitendriyaḥ // 16
 dānaṃ kuryāt tadā tasya sarvakāmārthasiddhayaḥ /
 pustakaṃ pūjayitvā tu dhūpadīpakacandanaiḥ // 17
 dānaṃ tatra prakartavyaṃ brāhmaṇāṃś cāpi pūjayet /
 śravaṇena tu dānena supṛitā narmadā bhavet // 18
 tīrthe tīrthe ca kathitaṃ tatpūrvvaṃ pāṇḍunandana /
 puṇyaṃ śrutvā tu māhātmyaṃ tad dānenaiva pāṇḍava // 19
 etasmāt kāraṇād dānaṃ śrutvā dānaṃ hi kāraṇam /

tacchrutvā rājaśārdūla mārkaṇḍeyasya bhāṣitaṃ //
 arghyaṃ datvā yathā nyāyaṃ pūjayitvā ṛṣīṃs tadā /
 aśvair gajaiś ca ratnaiś ca ṛṣibhiḥ saha dharmarāt //
 tīrthayātrāṃ cakārāsu narmadāyāṃ yudhiṣṭhiraḥ /
 uttare dakṣiṇe tīre narmadāyā mahāmanāḥ //

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe yudhiṣṭhiraṃ mārkaṇḍeyasaṃvāde
 revācaritaṃ samāptaṃ /

tacchrutvā rājaśārdūlo mārkaṇḍeyasya bhāṣitaṃ // 20
 arghāṃ dattvā yathā nyāyaṃ pūjayitvā ṛṣīṃs tadā /
 aśvair gajaiś tathā rathairbhrātṛbhis saha dharmarāt // 21
 tīrthayātrāṃ cakārāsu narmadāyāṃ yudhiṣṭhira /
 uttare dakṣiṇe tīre snānapānāvagāhanam // 22

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe yudhiṣṭhiraṃ mārkaṇḍeyasaṃvāde
 narmadācaritravaṇṇano nāma ṣoḍaśādhikaśatātamo 'dhyāyaḥ
 iti śrīskandapurāṇasya revākhaṇḍaḥ //

Section IVa: Synopsis of the RKV as given in Aufrecht Mss. 114-116, the Delhi edition and...**Aufrecht Mss. 114-116**

ubhayataṭapūṇyatīrthā prakṣālitāsakalalokaduritaughā /
devamunimanujavandyā haratu sadā narmadā duritam // 1.1
nāśayatu duritam akhilaṃ bhūtaṃ bhavyaṃ ca kālasambhūtaṃ /

sakalapavitritavasudhā puṇyajalā vaṃditā revā // 1.2

bālārkasvaprabhābhaṃ vibudharipuśīrachedanād raktadigdham/
dhārāprodbhūtakālānalabahulaśikhātejasā durnirīkṣyaṃ // 1.3

nirdagdadhāśeṣadaityaṃ bhramati suravadhūsaṃcayair
arcyamānaṃ pāyāc cakraṃ purārer vibudhanṛpagaṇair
vandyamānaṃ sadaiva // 1.4

nārāyaṇaṃ ... (abbreviated by Aufrecht) // 1.5

śaunaka uvāca //

naimiṣe puṇyanilaye nānā ṛṣiniṣevite /

śaunakaḥ satramāsīnaḥ sūtaṃ papraccha vistarāt // 1.6

manye 'haṃ dharmanaiṇyaṃ tvayi sūta sadārcitam /
puṇyāmṛtakathāvaktā vyāsaśiṣyaḥ tvameva hi // 1.7

atastvāṃ pariṣṭhāmi dharmāṃ tīrthāśrayaṃ kave /
bahūni santi tīrthāni bahuśo me śrutāni ca // 1.8

śrutā divyanadī brāhmī tathā viṣṇunadī mayā /
ṛṭīyā na mayā kvāpi śrutā raudrī saridvarā // 1.9

tāṃ vedagarbhā vikhyātāṃ vibudhaughābhivanditāṃ /
vada me tvāṃ mahāprājña tīrthapūgapaṛiṣṭāṃ // 1.10

kaṃ deśamāśritā revā kathaṃ śrīrudrasambhavā /
tatsaṃśritāni tīrthāni yāni tāni vadasva me // 1.11

sūta uvāca /

sādhu ṛṣṭaṃ kulapate caritraṃ narmadāśritam /

citraṃ pavitra doṣaghaṇaṃ śrotuṃ vaktuṃ ca sattama // 1.12

vedopavedavedāṅgādīnyabhivyasya pūrvataḥ /
aṣṭādaśapurāṇānāṃ vaktā satyavatīsutah // 1.13

taṃ namaskṛtya vakṣyāmi purāṇāni yathākramaṃ /
yeṣāṃ abhivyāharaṇād abhivṛddhir vṛṣāyusoḥ // 1.14

śrutiḥ smṛtiśca viprāṇāṃ cakṣuṣī parikīrtite /

kāṇasatraikayā hīno dvābhyāmandhaḥ prakīrtitah // 1.15

śrutismṛtipurāṇāni viduṣāṃ locanatrayaṃ /

yastribhīrnayanaiḥ paśyeta so 'mśo māheśvaro mataḥ // 1.16

ātmavidyā ca pauraṇī dharmasāstrātmikā ca yā /

tisro vidyā imā mukhyāḥ sarvasāstravinirṇaye // 1.17

purāṇaṃ pañcamo veda iti brahmānuśāsanam /

yo na veda purāṇaṃ hi na sa vedātra kiṃcana // 1.18

katamaḥ sa hi dharmo 'sti kiṃ vā jñānaṃ tathāvidham /

anyadvā tatkimastīha purāṇe yanna dr̥ṣyate // 1.19

vedāḥ pratiṣṭhitāḥ pūrvam purāṇe nātra saṃśayaḥ /

vibhety alpaśrutād vedo mām ayaṃ pratirīṣyati // 1.20

itihāsapurāṇaiśca kṛto yaṃ niścalaḥ purā /

ātmā purāṇaṃ vedānāṃ pṛthagamgāni tāni ṣaṭ // 1.21

yatna dr̥ṣṭaṃ hi vedeṣu taddr̥ṣṭaṃ smṛtibhiḥ kila /

ubhābhyāṃ yatna dr̥ṣṭaṃ hi tatpurāṇeṣu gīyate // 1.22

purāṇaṃ sarvasāstrāṇāṃ prathamam brahmaṇā smṛtam /

anantaram ca vaktrebhyo vedāstasya vinirgatāḥ // 1.23

RKV (Delhi edition)

ubhayataṭapūṇyatīrthā prakṣālitāsakalalokaduritaughā /
devamunimanujavandyā haratu sadā narmadā duritam // 1.3
nāśayatu duritam akhilaṃ bhūtaṃ bhavyaṃ bhavacca bhuvi
bhavinām /

sakalapavitritavasudhā puṇyajalā narmadā bhavati // 1.4
taṭapulinaṃ śivadevā yasyā yatayo 'pi kāmāyante vā /
muninivahavahitasevā śivāya mama jāyatāṃ revā // 1.5

nārāyaṇaṃ namaskṛtvā naraṃ caiva narottamam /
devīm sarasvatīm vyāsaṃ tato jayamudīrayet // 1.6

naimiṣe puṇyanilaye nānā ṛṣiniṣevite /

śaunakaḥ satramāsīnaḥ sūta papraccha vistarāt // 1.7

manye 'haṃ dharmanaiṇyaṃ tvayi sūta sadārcitam /
puṇyāmṛtakathāvaktā vyāsasaśiṣyastvameva hi // 1.8

atastvāṃ pariṣṭhāmi dharmatīrthāśrayaṃ kave /
bahūni santi tīrthāni bahuśo me śrutāni ca // 1.9

śrutā divyanadī brāhmī tathā viṣṇunadī mayā /
ṛṭīyā na mayā kvāpi śrutā raudrī saridvarā // 1.10

tāṃ vedagarbhāṃ vikhyātāṃ vibudhaughābhivanditāṃ /
vada me tvāṃ mahāprājña tīrthapūgapaṛiṣṭāṃ // 1.11

kaṃ deśam āśritā revā kathaṃ śrīrudrasambhavā /
tatsaṃśritāni tīrthāni yāni tāni vadasva me // 1.12

sūta uvāca /

sādhu ṛṣṭaṃ kulapate caritraṃ narmadāśritam /

citraṃ pavitraṃ doṣaghaṇaṃ śrutamuktaṃ ca sattama // 1.13

vedopavedavedāṅgādīnyabhivyasya pūritah /
aṣṭādaśapurāṇānāṃ vaktā satyavatīsutah // 1.14

taṃ namaskṛtya vakṣyāmi purāṇāni yathākramaṃ /
yeṣāṃ abhivyāharaṇād abhivṛddhir vṛṣāyusoḥ // 1.15

śrutiḥ smṛtiśca viprāṇāṃ cakṣuṣī parikīrtite /

kāṇasatraikayā hīno dvābhyāmandhaḥ prakīrtitah // 1.16

śrutismṛtipurāṇāni viduṣāṃ locanatrayaṃ /

yastribhīrnayanaiḥ paśyeta so 'mśo māheśvaro mataḥ // 1.17

ātmano vedavidyā ca īsvareṇa vinirmitā /

śaunakīyā ca pauraṇī dharmasāstrātmikā ca yā // 1.18

tisro vidyā imā mukhyāḥ sarvasāstravinirṇaye /

purāṇaṃ pañcamo veda iti brahmānuśāsanam // 1.19

yo na veda purāṇaṃ hi na sa vedātra kiṃcana /

katamaḥ sa hi dharmo 'sti kiṃ vā jñānaṃ tathāvidham // 1.20

anyadvā tatkimatrāha purāṇe yanna dr̥ṣyate /

vedāḥ pratiṣṭhitāḥ pūrvam purāṇe nātra saṃśayaḥ // 1.21

bibhety alpaśrutād vedo mām ayaṃ pratirīṣyati /

itihāsapurāṇaiśca kṛto'yaṃ niścayaḥ purā // 1.22

ātmā purāṇaṃ vedānāṃ pṛthagamgāni tāni ṣaṭ /

yacca dr̥ṣṭaṃ hi vedeṣu taddr̥ṣṭaṃ smṛtibhiḥ kila // 1.23

ubhābhyāṃ yattu dr̥ṣṭaṃ hi tatpurāṇeṣu gīyate /

purāṇaṃ sarvasāstrāṇāṃ prathamam brahmaṇāḥ smṛtam // 1.24

anantaram ca vaktrebhyo vedāstasya vinirgatāḥ /

... corresponding stanzas in Stein Ms. 3946

Stein Ms. 3946

ubhayataṭapūnyatīrthā prakṣālitāsakalokaduritaughā //
devamunimanujavaṃdyā duritaṃ vo narmadā haratu // 1
nāśayati duritam akhilaṃ bhūtaṃ bhavyaṃ bhavacca bhuvi
bhavināṃ //
sakalapavitritavasudhā puṇyjalā narmmadā jayati // 2
taṭaśpulabha śaṃbhudevā yasyāyatayo pi kāmayaṃte vā //
muninivahavihitasevā śivāya mama jāyatāṃ revā // 3

nārāyaṇaṃ namaskṛtya naraṃ caiva narottamaṃ //
devīṃ sarasvatīṃ vyāsaṃ tato jayam udīrayet // 1

Aufrecht Mss. 114-116

RKV (Delhi edition)

purāṇam ekam evāsīd asmin kalpāntare mune /
 trivargasādhanam puṇyam śatakoṭipravistaram // 1.24
 smṛtvā jagāda ca munīn prati devaścaturmukhaḥ /
 pravṛtīḥ sarvaśāstrāṇām purāṇasyābhavataḥ // 1.25
 kālenāgrahaṇam dṛṣṭvā purāṇasya tato mune /
 vyāsarūpaṃ vibhuḥ kṛtvā saṃharet sa yuge yuge // 1.26
 caturlakṣapramāṇena dvāpare dvāpare sadā /
 tadaṣṭādaśadhā kṛtvā bhūloke 'smin prabhāṣyate // 1.27
 adyāpi devaloke tacchatakoṭipravistaram /
 tadartho 'tra caturlakṣasamkṣepeṇa niveśitaḥ // 1.28
 purāṇāni daśāṣṭau ca sāmpratam tad iha ucyate /
 nāmataḥ tāni vakṣyāmi śṛṇu tvam ṛṣisattama // 1.29
 sargaśca pratisargaśca vaṃśo manvantarāṇi ca /
 vaṃśānucaritam caiva purāṇam pañcalakṣaṇam // 1.30
 brahmapurāṇam tatrādyam saṃhitābhyāṃ vibhūṣitam /
 ślokānām daśasāhasram nānapuṇyakathāyutam // 1.31
 pādman ca pañcapanācāsatsahasrāṇi nigadyase /
 ṛṭīyam vaiṣṇavam nāma trayoviṃśatisamkhyayā // 1.32
 caturtham vāyunā proktaṃ vāyavīyam iti smṛtam /
 śivabhaktisamāyogāt śaivam taccāparākhyayā // 1.33
 caturviṃśatisamkhyātam sahasrāṇi tu śaunaka /
 caturbhiḥ parvabhiḥ proktaṃ bhaviṣyam pañcamaṃ tathā // 1.34
 caturdaśasahasrāṇi tathā pañcaśatāni tat /
 mārkandam navasāhasram ṣaṣṭam tatparikīrtitam // 1.35
 āgneyam saptamamaṃ proktaṃ sahasrāṇi tu ṣoḍaśa /
 aṣṭamaṃ nārādīyam ca proktaṃ vai pañcaviṃśati // 1.36
 tathā bhāgavataṃ nāma bhāgadvyavibhūṣitam /
 tadaṣṭādaśasāhasram procyate gramthasamkhyayā // 1.37
 daśamaṃ brahmavaivartam tāvat samkhyamihocyate /
 liṅgamekādaśam jñeyam tathāikādaśasamkhyayā // 1.38
 bhāgadvyamviracitam tat liṅgam ṛṣipuṅgavam /
 caturviṃśatisāhasram vārāham dvādaśam viduḥ // 1.39
 vibhaktam aṣṭabhiḥ khaṇḍaiḥ skādam bhāgavatam vara /
 caturāśītisāhasram samkhyayā tannirūpitam // 1.40
 tatastu vāmanam nāma taccaturdaśamaṃ smṛtam /
 samkhyayā daśasāhasram proktaṃ kulapatepurā // 1.41
 kaurmam pañcadaśam prāhur bhāgadvyavibhūṣitam /
 daśasaptasahasrāṇi purā samkṣepataḥ kalau // 1.42
 mātsyam matsyena yatproktaṃ manave ṣoḍaśam kramāt /
 taccaturdaśasāhasram samkhyayā yajatām vara // 1.43
 gāruḍam saptadaśamaṃ smṛtam caikonaviṃśatiḥ /
 aṣṭādaśam tu brahmāṇḍam bhāgadvyavirūpitam // 1.44
 tacca dvādaśasāhasram śatadvayasamanvitam /
 tathāivopapurāṇāni cōktāni tāni vedhasā // 1.45
 idaṃ brahmapurāṇasya khilam sauramanuttamaṃ /
 saṃhitādvayasamyuktaṃ puṇyam śivakathāśrayam // 1.46
 ādyā sanatkumārōktā dvitīyā sūryabhāṣitā /
 sanatkumārānāmnāpi tadvikhyātam mahāmune // 1.47
 dvitīyam nārasimham ca purāṇe padmasamjñite /
 nandāpurāṇam ca tathā ṛṭīyam vaiṣṇave matam // 1.48
 caturtham śivadharmākhyam purāṇe vāyusamjñite /
 daurvāsamaṃ pañcamaṃ ca smṛtam bhāgavate sadā // 1.49
 bhaviṣye nāradoktaṃ ca sūribhiḥ kathitam purā /

purāṇam ekam evāsīd asmin kalpāntare mune // 1.25
 trivargasādhanam puṇyam śatakoṭipravistaram /
 smṛtvā jagāda ca munīnprati devaścaturmukhaḥ // 1.26
 pravṛtīḥ sarvaśāstrāṇām purāṇasyābhavataḥ /
 kālenāgrahaṇam dṛṣṭvā purāṇasya tato muniḥ // 1.27
 vyāsarūpaṃ vibhuḥ kṛtvā saṃharet sa yuge yuge /
 aṣṭalakṣapramāṇe tu dvāpare dvāpare sadā // 1.28
 tadaṣṭādaśadhā kṛtvā bhūloke 'smin prabhāṣyate /
 adyāpi devaloke tacchatakoṭipravistaram // 1.29
 tathātra caturlakṣam samkṣepeṇa niveśitam /
 purāṇāni daśāṣṭau ca sāmpratam tadhocyate /
 nāmatastāni vakṣyāmi śṛṇu tvamṛṣisattama // 1.30
 sargaśca pratisargaśca vaṃśo manvantarāṇi ca /
 vaṃśānucaritam caiva purāṇam pañcalakṣaṇam // 1.31
 brāhman purāṇam tatrādyam saṃhitāyāṃ vibhūṣitam /
 ślokānām daśasāhasram nānapuṇyakathāyutam // 1.32
 pādman ca pañcapanācāsatsahasrāṇi nigadyate /
 ṛṭīyam vaiṣṇavam nāma trayoviṃśatisamkhyayā // 1.33
 caturtham vāyunā proktaṃ vāyavīyam iti smṛtam /
 śivabhaktisamāyogācchaivam taccāparākhyayā // 1.34
 caturviṃśatisamkhyātam sahasrāṇi tu śaunaka /
 caturbhiḥ parvabhiḥ proktaṃ bhaviṣyam pañcamaṃ tathā // 1.35
 caturdaśasahasrāṇi tathā pañcaśatāni tat /
 mārkandam navasāhasram ṣaṣṭam tatparikīrtitam // 1.36
 āgneyam saptamaṃ proktaṃ sahasrāṇi tu ṣoḍaśa /
 aṣṭamaṃ nārādīyam tu proktaṃ vai pañcaviṃśatiḥ // 1.37
 navamaṃ bhagavannāma bhāgadvyavibhūṣitam /
 tadaṣṭādaśasāhasram procyate granthasamkhyayā // 1.38
 daśamaṃ brahmavaivartam tāvatsamkhyam ihocyate /
 laiṅgamekādaśam jñeyam tathāikādaśasamkhyayā // 1.39
 bhāgadvyam viracitam talliṅgamṛṣipuṅgava /
 caturviṃśatisāhasram vārāham dvādaśam viduḥ // 1.40
 vibhaktam saptabhiḥ khaṇḍaiḥ skādam bhāgyavatam vara /
 tadekāśītisāhasram samkhyayā vai nirūpitam // 1.41
 tatastu vāmanam nāma caturdaśatamaṃ smṛtam /
 samkhyayā daśasāhasram proktaṃ kulapate purā // 1.42
 kaurmam pañcadaśam prāhur bhāgadvyavibhūṣitam /
 daśasaptasahasrāṇi purā sāmkyapate kalau // 1.43
 mātsyam matsyena yatproktaṃ manave ṣoḍaśam kramāt /
 taccaturdaśasāhasram samkhyayā vadatām vara // 1.44
 gāruḍam saptadaśamaṃ smṛtam caikonaviṃśatiḥ /
 aṣṭādaśam tu brahmāṇḍam bhāgadvyavibhūṣitam // 1.45
 tacca dvādaśasāhasram śatamaṣṭasamanvitam /
 tathāivopapurāṇāni yāni cōktāni vedhasā // 1.46
 idaṃ brahmapurāṇasya sulabham sauramanuttamaṃ /
 saṃhitādvayasamyuktaṃ puṇyam śivakathāśrayam // 1.47
 ādyā sanatkumārōktā dvitīyā sūryabhāṣitā /
 sanatkumārānāmnā hi tadvikhyātam mahāmune // 1.48
 dvitīyam nārasimham ca purāṇe pādmasamjñite /
 śaukeyam hi ṛṭīyam tu purāṇe vaiṣṇave matam // 1.49
 bārhaspatyam caturtham ca vāyavyam sammatam sadā /
 daurvāsamaṃ pañcamaṃ ca smṛtam bhāgavate sadā // 1.50
 bhaviṣye nāradoktaṃ ca sūribhiḥ kathitam purā /

Stein Ms. 3946

Aufrecht Mss. 114-116

kāpilaṃ mānavaṃ caiva tathaivośanaseritaṃ // 1.50
 brahmāṇḍaṃ vāruṇaṃ cātha kālikāhvayameva ca /
 māheśvaraṃ tathā sām̐baṃ sauraṃ sarvārthasamcayam // 1.51
 pārāsaraṃ bhāgavataṃ kaurme cāṣṭādaśaṃ kramāt /
 etānyupapurāṇāni mayoktāni yathākramaṃ // 1.52
 purāṇasamhitāmyaḥ paṭhed vā śṛṇoti ca /
 so 'nantapuṇyabhāgī syān mṛto brahmapuraṃ vrajet // 1.53
 iti vāyupurāṇe śīrevākhaṇḍe purāṇasamhitā nāmādhyāyaḥ //

Adhyāya 2:

sūta uvāca /
 purāṇaṃ yanmayoktaṃ hi caturthaṃ vāyusaṃjñitaṃ /
 caturviṃśatisāhasraṃ śivamāhātmyasamṇyutaṃ // 2.1
 mahimānaṃ śivasyāha pūrve pārāsaraḥ purā /
 aparārdhe tu revāyā māhātmyamatulaṃ mune // 2.2
 purāṇeṣūttamaṃ prāhuḥ purāṇaṃ vāyunoditaṃ /
 yasya śravaṇamātreṇa śivalokamavāpnuyāt // 2.3
 yathā śivas tathā śaivaṃ purāṇaṃ vāyunoditaṃ /
 śivabhaktisamāyogānnāmadvayavibhūṣitaṃ // 2.4
 narmadāyās tu māhātmyaṃ tasmin dvaipāyano 'bravīt / 2.5a
 [...]

RKV (Delhi edition)

kāpilaṃ mānavaṃ caiva tathaivośanaseritaṃ // 1.51
 brahmāṇḍaṃ vāruṇaṃ cātha kālikādvayameva ca /
 māheśvaraṃ tathā sām̐baṃ sauraṃ sarvārthasamcayam // 1.52
 pārāsaraṃ bhāgavataṃ kaurmaṃ cāṣṭādaśaṃ kramāt /
 etānyupapurāṇāni mayoktāni yathākramaṃ // 1.53
 purāṇasamhitāmetāṃ yaḥ paṭhed vā śṛṇoti ca /
 so 'nantapuṇyabhāgī syānmṛto brahmapuraṃ vrajet // 1.54
 iti śīrskānde mahāpurāṇa (...) revākhaṇḍe purāṇasamhitāvarṇanām
 prathamo 'dhyāyaḥ //

Adhyāya 2:

sūta uvāca /
 narmadāyāstu māhātmyaṃ kṛṣṇadvaipāyano 'bravīt / 2.1a
 [...]
 janamejaya uvāca /
 dvaipāyanaprasādena jñānavānasi me mataḥ /
 vaiśampāyana tasmāt tvāṃ pṛcchāmi ṛṣisannidhau // 10
 brūhi me tvam purāvṛttaṃ pit ṇām tīrthasevanam /
 ciraṃ nānāvidhānkleśān prāptāsta iti me śrutam // 11
 kathaṃ dyūtajitāḥ pārthā mama pūrvapitāmahāḥ /
 āsamudrāṃ mahīm vipra bhramantastīrthalobhataḥ // 12
 kena te sahitāstāta bhūmibhāgān anekaśaḥ /
 ceruḥ kathaya tatsarvaṃ sarvajño 'si mato mama // 13
 vaiśampāyana uvāca // 14
 kathayīṣyāmi bhūnātha yatpṛṣṭam tu tvayā 'nagha /
 namaskṛtya virūpākṣaṃ vedavyāsaṃ mahākavim // 15
 pitāmahāstu te pañca pāṇḍavāḥ saha kṛṣṇayā /
 uṣitvā brāhmaṇaiḥ sārḍhaṃ kāmyake vana uttame // 16
 pradhānoddālake tatra kaśyapo 'tha mahāmatīḥ /
 vibhāṇḍakaśca rājendra muruścaiva mahāmuniḥ

Stein Ms. 3946

janamejaya uvāca

kathaṃ dyūtajitāḥ pārthā mama pūrvapitāmahāḥ /
āsamudrāṃ mahīṃ vipra bhramaṃ tastīrthalobhataḥ // 2 {= RKV 2.12}
kena te sahitāstāta bhūmibhāgān anekāśaḥ /
ceruḥ kathaya tatsarvaṃ sarvajña si mato mama // 3 {= RKV 2.13}
vaiśaṃpāyana uvāca
kathayiṣyāmi bhūnāgaṃ yatprṣṭaṃ tu tvayānagha /
namaskṛtvā virūpakṣaṃ vedavyāsaṃ mahākaviṃ // 4 {= RKV 2.14}

(...)

pāpabhedī kṛtaghnaśca svāmiviśvāsaghātakāḥ /
 goghnaśca garadaścaiva kanyāvīkṛayakāraḥ // 229.19
 ete śrutvaiva pāpēbhyo mucyante nātra saṁśayaḥ /
 ye punarbhāvitātmānaḥ śṛṇvanti satataṁ nṛpa // 229.20
 pūjayanta idaṁ devāḥ pūjitā guravaśca taiḥ /
 narmadā pūjitā tena bhagavāṁśca maheśvaraḥ // 229.21
 tasmātsarvaprayatnena gandhapuṣpavibhūṣaṇaiḥ /
 pūjitaṁ parayā bhaktyā śāstrametatphalapradaṁ // 229.22
 lekhāpayitvā sakalaṁ narmadācaritaṁ śubham /
 uttamaṁ sarvaśāstrebhyo yo dadāti dvijanmane // 229.23
 narmadāsarvatīrtheṣu snāne dāne ca yatphalam /
 tatphalaṁ samavāpnoti sa naro nātra saṁśayaḥ // 229.24
 etatpurāṇaṁ rudroktāṁ mahāpunyaphalapradaṁ /
 svargadaṁ putradaṁ dhanyaṁ yaśasyaṁ kīrtivardhanam // 229.25
 sarvapāpaharaṁ pārtha duḥkhaduḥsvapnanāśanam /
 paṭhatāṁ śṛṇvatāṁ rājan sarvakāmārthasiddhidam // 229.26
 śāntirastu śivaṁ cāstu lokāḥ santu nirāmayāḥ /
 gobrahmaṇebhyaḥ svastyastu dharmāṁ dharmātmajāśrayaḥ // 229.27
 narakāntakarī revā satīrthā viśvapāvanī /
 narmadā dharmadā cāstu śarmadā pārtha te sadā // 229.28
 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṁ saṁhitāyāṁ pañcama
 āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe mārkaṇḍeyayudhiṣṭhiraśaṁvāde
 revākhaṇḍapaṭhanaśravaṇadānādīphalaśrutivarṇanaṁ
 nāmaikonatṛiṁśadadhikadviśatataṁ 'dhyāyāḥ

Stein Ms. 3946

fol. 1312:

pāpabhedī kṛtaghnaśca svāmivīśvāsaghātākāḥ /
goghnaśca garadaścaiva kanyāvīkrayakārahāḥ // 19
ete śrutvaiva pāpebhyo mucyaṃte nātra saṃśayaḥ /
ye punarbhāvitātmānaḥ śṛṇvaṃti satataṃ nṛpa // 20
pūjayanta idaṃ devāḥ pūjitāḥ guravaśca taiḥ /
narmadā pūjitā tena bhagavāṃśca maheśvaraḥ // 21
tasmātsarva {pra}yatnena gandhapuṣpavibhūṣaṇaiḥ /
pūjitaṃ parayā bhaktyā śāstram etat phalapradam // 22
likhāpayitvā sakalam narmadācaritaṃ śubham /
uttamaṃ sarvaśāstrebyo yo dadāti dvijanmane // 23
narmadāsarvatīrtheṣu snāne dāne ca yatphalam /
tatphalam samavāpnoti sa naro nātra saṃśayaḥ // 24
etat purāṇam rudroktam mahāpuṇyaphalapradam /
svargadam putradam dhanyam yaśasyam kīrtivarddhanam
sarvāpāharam pārtha duḥkhaduḥsvapnanāśanam /
paṭhatāṃ śṛṇvatāṃ rājan sarvakāmārthasiddhidam // 26

iti śrī mārkaṇḍeyasaṃvāde skaṇḍapurāṇe revākhaṇḍe śrīnarmadāmāhātmye
śrī sadāśivoktaturviṃśatisāhasrīsaṃhitāyāḥ sāroddhāra
śrīmārkaṇḍeyayudhiṣṭīrasaṃvāde revākhaṇḍm idaṃ samāpta //

End of Text

Section IVb: Synopsis of RKV stanzas of Eggeling Mss. 3595-96 and the Delhi edition

RKV (Eggeling, Ms. 3595, 3596 [=B])	RKV (Delhi edition)
ubhayataṭatīrthā prakṣālitāsakalalokaduritaughā / devamunimanujavamdyā haratu sadā narmadā duritaṃ // 1.1 (...)	ubhayataṭapūṇyatīrthā prakṣālitāsakalalokaduritaughā / devamunimanujavandyā haratu sadā narmadā duritaṃ // 1.3 (...)
fol. 7a: jāhnavī saritāṃ śreṣṭhā tathā caiva sarasvatī / kāverī devikā bhadrā siṃdhuḥ śālakuṭī tathā // sarayūḥ śatarudrā ca candrabhāgeśvarī tathā / godāvarī mahendrā ca payoṣṇī yamunā nadī // śīprā śatadrū vaidarbhī tathā carmaṇvatī irā / etāścānyāḥ saricchreṣṭhāḥ sarvapāpaharāḥ śubhāḥ // (...)	gaṅgā tu saritāṃ śreṣṭhā tathā caiva sarasvatī / kāverī devikā caiva siṃdhuḥ śālakuṭī tathā // 2.53 sarayūḥ śatarudrā ca mahī carmilayā saha / godāvarī tathā puṇyā tathaiva yamunā nadī // 2.54 payoṣṇī ca śatadruśca tathā dharmanadī śubhā / etāścānyāśca saritaḥ sarvapāpaharāḥ smṛtāḥ // 2.55 (...)
fol. 12a eṣā gaṅgā mahāpuṇyā triṣu lokeṣu viśrutā / srotobhiḥ paṃcadaśabhiḥ pāvayaṃtī diśo daśa / śṛṇu tāni mahābhāga vakṣyāmi nṛpasattama // śoṇo mahānadaścaiva narmadā surasattama / maṃdākinī mahāpuṇyā trikūṭā vimalā tathā // citrotpalā vipāpā ca rajanī vāluvāhinī / mahārṇavā vipāśā ca revā ca karabhā tathā // ṛṣyāpādaprasūtāśca sarvā vai rudrasaṃbhavāḥ / sarvepāpaharī (read: rāḥ) puṇyāḥ sarvā maṃgaladāḥ śivāḥ // ityetair nāmabhir divyaiḥ śrūyate vedapāragaiḥ / purāṇajñair mahābhāḡair ājyapaiḥ somapais tathā // ity etat sarvamākhyātaṃ mahābhāḡyaṃ nṛpottama / manunoktaṃ purā sahyam amṛtāyāḥ samudbhavaṃ // puṇyaṃ pavitramatulaṃ rudrodgītaṃ idaṃ śubhaṃ / ye narāḥ kīrtayan tatra bhaktyā śṛṇvanti caiva ye // prātar utthāya nāmnāḥ hi kalāpaṃ daśapaṃcakraṃ / te narāḥ sakalaṃ puṇyaṃ lapsyaṃte hy avagāhajam // (...)	eṣā gaṅgā mahāpuṇyā triṣu lokeṣu viśrutā // 4.45b daśābhiḥ pañcabhiḥ srotaiḥ plāvayanti diśo daśa / śoṇo mahānadaścaiva narmadā surasā kṛtā // 4.46 mandākinī daśārṇā ca citrakūṭā tathaiva ca / 4.47a citrotpalā vipāśā ca rañjanā vāluvāhinī / 4.48a tamasā vidīśā caiva karabhā yamunā tathā // 4.47b ṛkṣāpādaprasūtāstāḥ sarvā vai rudrasaṃbhavāḥ // 4.48 sarvapāpaharāḥ puṇyāḥ sarvamaṃgaladāḥ śivāḥ / ityetair nāmabhir divyaiḥ stūyate vedapāragaiḥ // 4.49 purāṇajñair mahābhāḡair ājyapaiḥ somapaistathā / ityetat sarvamākhyātaṃ mahābhāḡyaṃ narottama // 4.50 manunoktaṃ purā mahyam amṛtāyāḥ samudbhavam / puṇyaṃ pavitramatulaṃ rudrodgītaṃ idaṃ śubham // 4.51 ye narāḥ kīrtayiṣyanti bhaktyā śṛṇvanti ye 'pi ca / prātarutthāya nāmāni daśa pañca ca bhārata // 4.52 te narāḥ sakalaṃ puṇyaṃ labhiṣyantyavagāhajam / 4.53a (...)
fol. 12b kimarthaṃ narmadā proktā reveti ca kathaṃ tu sā / trikūṭā ca kimarthaṃ sā kimarthaṃ vāluvāhinī // koṭīrthasamāyuktā praviṣṭā yā mahārṇavam / kiyaṃtyaḥ saritastāta narmadāṃ samupāsate // yajñopavītaiḥ ṛṣibhirdevatābhis tathaiva ca / vibhakteyaṃ kimarthaṃ ca śrūyate munisattama // dhiṣṇīti ca purāṇajñaiḥ kimarthaṃ procyate 'nagha / keṣu sthāneṣu tīrtheṣu pūjanīyā saridvarā // (...)	kimarthaṃ narmadā proktā revatī ca kathaṃ smṛtā / 5.7b trikūṭeti kimarthaṃ vā kimarthaṃ vāluvāhinī / koṭīkoṭyo hi tīrthānāṃ praviṣṭā yā mahārṇavam // 5.9 kiyatyāḥ saritāṃ koṭyo narmadāṃ samupāsate / yajñopavītaiḥ ṛṣibhir devatābhis tathaiva ca // 5.10 vibhakteyaṃ kimarthaṃ ca śrūyate munisattama / vaiṣṇavīti purāṇajñaiḥ kimarthamiha cocyate // 5.11 keṣu sthāneṣu tīrtheṣu pūjanīyā saridvarā / 5.12a (...)
fol. 16b/17a: yasmān mahārṇave ghore dṛśyate mahatī sarit / mahārṇaveti sā proktā teneyaṃ nṛpasattama // tapyatas tasya devasya śūlāgrāhvīmḍavo 'patan / śoṇāḥ śoṇābhīdhānena daśārṇā deśasaṃjñayā // kṛpāṃ karoti sā yasmāllokānāṃ abhayapradā / saṃsārāṇavamagnānāṃ tena nāmnā kṛpā smṛtā // (...) bhrāmayanti diśaḥ sarvā vāripūreṇa vegatā / plāvayanti virājanti tena revā nigadyate // (...) yasmād rañjayate lokān darśanād eva bhārata / rajanī tena sā proktā purāṇajñair nṛpottama // (...)	yasmān mahārṇave ghore dṛśyate mahatī ca sā // 6.30b kṛpāṃ karoti sā yasmāllokānāṃ abhayapradā // 6.32b saṃsārāṇavamagnānāṃ tena caiśā kṛpā smṛtā / 6.33a (...) bhrāmayanti diśaḥ sarvā ravena mahatā purā // 6.37b plāvayanti virājanti tena revā iti smṛtā / 6.38a (...) yasmād rañjayate lokāndarśanādeva bhārata // 6.43b rañjanād rañjanā proktā dhātvarthe rājasattama / 6.44a (...)

RKV (Eggeling, Ms. 3595, 3596 [=B])

RKV (Delhi edition)

End:

dharmākhyānam idaṃ puṇyaṃ sarvākhyāneṣvanuttamaṃ /
gr̥he 'pi vidyate* yasya cāturvarṇasya sattamāḥ //

*B: paṭhyate

dhanyaṃ tasya gr̥haṃ manye gr̥hasthaṃ cāpi tatkulaṃ /
pūjayan pustake yeṣu* narmadācaritasya tu //

*B: pustakaṃ pūjayed yasya

narmadā pūjitā tena bhagavāṃśca maheśvaraḥ /
vācake pūjite tadvad devāśca ṛṣayo 'rcitāḥ //

likhāpayitvā* sakalaṃ revācaritamuttamaṃ /
bhūṣaṇaṃ sarvasāstrāṇāṃ yo dadāti dvijanmane //

*B: lekhayitvā ca

narmadāsarvatīrtheṣu mahāpuṇyaphalapradaṃ* /

*B : narmadāsarvatīrtheṣu snānadānena yatphalaṃ /

+B: tatphalaṃ samavāpnoti sa naro nātra saṃśayaḥ /

+B: etatpurāṇaṃ rudroktāṃ mahāpuṇyaphalapradaṃ //

svargadaṃ putradaṃpatyaṃ yaśasyaṃ* kīrtivardhanaṃ //

*B: putradaṃ dhanyaṃ yatrāśyaṃ

dhanyamāyūṣyamatulāṃ* duḥkhaduḥkhaṇānāśanaṃ /

paṭhatāṃ śṛṇvatāṃ cāpi sarvakāmārthasiddhidam //

*B dharmamā°

yatpradattam idaṃ puṇyaṃ purāṇaṃ vācyate dvijaiḥ /

śivaloke sthitas tasya purāṇākṣaravatsarī //

iti nigaditam etan narmadāyāscaritraṃ **pavanagaditam**

agryaṃ* śarvavaktād avāpya /

*B: padanigadita°

tribhuvana[jana]vaṃdyāṃ yat tad ādau* munīnāṃ

kulapatikulato# sūtamukhyena sādhu //

*B: (tvetad ādau B); # ° purataḥ san

End of adhyāya

paṃcadaśa sahasrāṇi khaṇḍe 'smin muninā purā / granthasaṃkhyā

nigaditā mātmye nāmade kila //

tīrtham oṃkāram ārabhya tīrthānyekārṇavāvadhi /

catuṣṣatāni mukhyāni tathaivānyāni koṭīśaḥ / guptaprakaṭarūpāṇi

divyabhaumāni saṃkhyā // **End of Text**

dharmākhyānamidaṃ puṇyaṃ sarvākhyāneṣvanuttamaṃ /
gr̥he 'pi paṭhyate yasya caturvarṇasya sattamāḥ // 232.47

←B

dhanyaṃ tasya gr̥haṃ manye gr̥hasthaṃ cāpi tatkulaṃ /
pustakaṃ pūjayed yas tu narmadācaritasya tu // 232.48

←B

narmadā pūjitā tena bhagavāṃśca maheśvaraḥ /

vācake pūjite tadvad devāśca ṛṣayo 'rcitāḥ // 232.49

lekhayitvā ca sakalaṃ revācaritamuttamaṃ /

bhūṣaṇaṃ sarvasāstrāṇāṃ yo dadāti dvijanmane // 232.50

←B

follows B:

narmadā sarvatīrtheṣu snānadānena yatphalam /

tatphalaṃ samavāpnoti sa naro nātra saṃśayaḥ // 232.51

etat purāṇaṃ rudroktāṃ mahāpuṇyaphalapradaṃ /

svargadaṃ putradaṃ dhanyaṃ yaśasyaṃ kīrtivardhanam // 232.52

←B

dharmyamāyūṣyamatulāṃ duḥkhaduḥkhaṇānāśanaṃ /

paṭhatāṃ śṛṇvatāṃ cāpi sarvakāmārthasiddhidam // 232.53

←B

yatpradattam idaṃ puṇyaṃ purāṇaṃ vācyate dvijaiḥ /

śivaloke sthitis tasya purāṇākṣaravatsarī // 232.54

iti nigaditam etan narmadāyāscaritraṃ **pavanagaditam**

agryaṃ śarvavaktrād avāpya /

←A

tribhuvanajanavandyāṃ tv etad ādau munīnāṃ

kulapatipuratas tat sūtamukhyena sādhu // 232.55

←B

End of Text

Section V: Synopsis of RK quotations in the CVC and corresponding stanzas of the RKS (Hoṣaṅgābād edn.)

Caturvargacintāmaṇī (ed. Bhaṭṭācharya/Tarkaratna)	RKS (Hoṣaṅgābād ed.)
Pariśeṣakhaṇḍa (p. 1620-21): yastu vai pāṇḍuro vakṣe lalāṭe caraṇe tathā / lāṅgūle yas tu vai śubhraḥ sa vai nākasya darśanaḥ // 1	RKV (Delhi edition): yastu vai pāṇḍuro vaktre lalāṭe pādayos tathā / lāṅgūle yas tu vai śubhraḥ sa vai nākasya darśakaḥ // 97.170
Vratākhaṇḍa (II) (p. 949-50): tathā revākhaṇḍe / ye mṛtā narmadātīre saṅgame liṅgadarśane / teṣāṃ grhāśca ramyāśca pūrvabhāḡavyavasthitāḥ // 1 narmmadāmedamadhye tu sāvitṛisaṅgame tathā / tripurāsannidhane ca viṣṇī sannihite tathā // 2 oṃkāradakṣiṇe bhāḡe pūrvato 'marakaṇṭake / jalādhāre koṭītīrthe ye mṛtāḥ skandhamānuṣāḥ // 3 harmyair imair manoramyair vasanti ca narottamāḥ / bhṛḡāvagnī jale vāpi nadyāḥ sakalasaṅgame / godāvaryāṃ payoṣṇyāṃ ca tapāyāścaiva saṅgame // 4 ātreyañcaiva bhāratyāṃ vārāṇasyāntathaiva ca / drumālaye gogrhe ca gokarṇe ca mahālaye // 5 hariścandre purīścandre sīśile tripurāntake / kṛṣṇāyāntuṅgabhadrāyāṃ mahārathyāṃ mahānadīm // 6 kārttike svāmikuṇḍe ca ye mriyante ca putraka / sarasvatyāṃ tyajet prāṇāṃ prabhāse śāśibhūṣaṇe // 7 pāriyātre mahākāle jāyante tattvavartināḥ // 8a	 īśvara uvāca / ye mṛtā narmmadātīresaṅgame tigmadārśite // 1.37b teṣāṃ grhāṇi ramyāṇi pūrvabhāḡe ca ṣaṇmukha / 1.38 oṃkāradakṣiṇe bhāḡe pūrvato 'marakaṇṭake // 1.38 narmmadākoṭītīrthe ca ye mṛtos skandamānuṣāḥ / harmye manorame ramye te vasanti narottamāḥ // 1.39 bhṛḡāvagnau jale vāpi revākapilasaṅgame / dānaṃ dattaṃ tapastaptaṃ te vasanti grhāir imaiḥ // 1.40 godāvaryāṃ payasvinyāṃ tapatyāñcaiva saṅgame / tryambake dhautapāpe ca himādrau vindhyaparvate // 1.41 maheśvaramaye sahye gokarṇe ca mahābale / hariścandrapure candre śrīśaile tripurāntake // 1.42 kṛṣṇāyāṃ sasamudrāyāṃ ekādaśyāṃ mahānade / kārttike yonikuṇḍe ca ye mriyante ca putraka // 1.43 sarasvatyāṃ tyajet prāṇāṃ prabhāse śāśibhūṣaṇe / pāriyātre mahākāle prayāḡe ca mahāpathe // 1.45
p. 961-63: yudhiṣṭhira uvāca / bhṛḡgoḥ patanti ye śūrāḥ kāṇ gatiṃ vai prayānti te / śrotum icchāmy ahaṃ hyetat kathayatvaṃ mahāmune // 1 mārkaṇḍeya uvāca / ekāntaropavāśaiśca bhṛḡugograhasaṅgrahaiḥ / prāṇāṃ tyajanti ye śūrā gatiṃ teṣāṃ nibodhaya // 2 pṛthak pṛthak nivāśaiśca teṣāṃ karmmanūsārataḥ / caturvīṃśatikotāstu saptadaśa tathāparāḥ // 3 umāyāṃ tu purā śaptā madhyamottamakalpākāḥ / anena vidhinā yastu prāṇāṃ tyajati mānavāḥ // 4 sa tu bhartā mayā datto yuṣmākan tu prasādātāḥ / amareśvaram pramītāśca bhartṛtām vo vrajanti vai // 5 bhṛḡuṃ drṣṭvāṃ vayasreṣṭha mucyate brahmahatyayā / caturaśṭibhṛḡavo jambūdvīpe prakīrtitāḥ // 6 tathānye sapta nirdiṣṭāḥ svargasopānamuttamāḥ / bhairavaśca bhṛḡuśreṣṭho jñeyaścāmarakaṇṭake // 7 śūdrāśca kṣatriyā vaiśyā antyajāścādhamāś tathā / ete tyajeyuḥ prāṇāṃ vai varjayitvā dvijaṃ nṛpa // 8 patitvā brāhmaṇas tatra brahmahā cātmahā bhavet // 9 dvātriṃśac ca sahasrāṇi rāhusomasamāḡame / varṣāṇāṃ jāyate rājan rājā vidyādhare pure // 10 graste tu rāhuṇā sūrye dviguṇaṃ phalam aśnute / avaśaḥ svavaśo vāpi jalapūrānalairhataḥ // 11 nṛpate yo bhṛḡuṃ prāpya sa vidyādhararād bhavet / bhṛḡuṃ bhairavarūpeṇa viddhi kailāśasambhavaṃ // 12	yudhiṣṭhira uvāca / bhṛḡuṃ patanti ye śūrāḥ kāṃ gatiṃ prāpnuvanti te / śrotumicchāmy ahaṃ tve tat kathayasva mahāmune // 46.1 mārkaṇḍeya uvāca / anāśakena bho rājan bhṛḡugograhasaṅgaraiḥ / prāṇāṃ tyajanti ye śūrā gatiṃ teṣāṃ nibodha me // 46.2 pṛthak pṛthak nivāśaiśca teṣāṃ karmmanī bhārata / caturvīṃśatikotyā tu saptaviṃśatir eva ca // 46.3 umayā tu purā jñaptā madhyamottamakanyakāḥ / anena vidhinā ye tu prāṇāṃ tyakṣyanti mānavāḥ // 46.4 tāṃśca bhūṅgdhva mayā dattā yuṣmākaṃ suprasādātāḥ / amareśe pramṛtāśca bhraṃśitūṃ ye patanti te // 46.5 bhṛḡūn drṣṭvā nṛpaśreṣṭha mucyante brahmahatyayā / caturaśṭibhṛḡavo jambūdvīpe prakīrtitāḥ // 46.6 tathā 'nye saptanirdiṣṭāḥ svargasopānam uttamam / bhairavas tu bhṛḡuśreṣṭho jñeyastv amarakaṇṭake // 46.7 śūdrāśca kṣatriyā vaiśyā antyajāścādhamāstathā / ete tyajanti prāṇāṃ vai varjayitvā dvijaṃ nṛpa // 46.8 patitō brāhmaṇas tatra brahmahā cātmahā bhavet // 46.9 dvāviṃśatisahasrāṇi rāhusomasasamāḡame / varṣāṇāṃ jāyate rājan rājā vaidyādhare pure // 46.10 graste tu rāhuṇā sūrye dviguṇaṃ phalamaśnute / avaśaḥ svavaśo vā 'pi jalapūrānalāhataḥ // 46.11 mriyate yo bhṛḡuṃ prāpya sa vidyādhararāṇ bhavet / bhṛḡur bhairavarūpeṇa vindhyakailāśasannibhaḥ // 46.12

Caturvargacintāmaṇī (ed. Bhaṭṭācharya/Tarkaratna)**RKS (Hoṣaṅgābād ed.)**

garhayanti bhṛgum ye tu te liṅgabrahmavādinah /
 bhairavaḥ kṣamate teṣāṃ iti skandena kīrtitam // 13
 sanyāsācca cyuto vipro mātṛhā piṭṛhā tathā /
 śvaśrugo mātṛgaścaiva snuṣāgaḥ svasṛgas tathā // 14
 etaiṣāṃ patanaṃ śastaṃ kāṣāgnīś ca prasādhanam /
 mucyate tena pāpena śivalokaṃ sa gacchati // 15
 vatsaram vatsarārdhantu trimāsaṃ māsameva ca /
 saptatrīṇi dinānīha vased yo vai yudhiṣṭhira // 16
 ekāntaropavāsādvai sa gacchechivamandiram /
 hariścandre purīścandre śrīśaile tripurāntare // 17
 dhautapāpe mahāpuṇye vārāhe vindhyaparvate /
 kāveryās tu tathā kuṇḍe patanāt svargamāpnuyāt // 18
 bhṛgostu dakṣiṇe bhāge liṅgaṃ vai cāpaleśvaram /
 kṣetrasaṃrakṣaṇāyecha vikhyātaṃ pāpanāśanam // 19
 bhṛguḥ ṣaṣṭyā bhṛgos taddhi vijñeyam cāpaleśvaram /
 ārohati girim yastu tam adṛṣtvā tu mānavaḥ /
 tasya puṇyaphalaṃ sarvvaṃ sa grhṇāti na saṃśayaḥ // 20
 ālikhya ca paṭe sūryam patākādaṇḍamaṇḍitam /
 balayaṅca kare kṛtvā vijyamānastu cāmaraiḥ // 21
 vīrairudrapatitacchatra ārohed bhṛguparvataṃ /
 pade pade yajñaphalaṃ tasya syāccaṅkarō 'bravīt // 22
 parvakaḷaṃ pratīkṣante 'psarasah kāmamohitāḥ /
 divyayānasamārūḍhā divyābharaṇabhūṣitāḥ // 23
 vīrastu patitas tatra svayaṃ tyaktvā kalevaram /
 tat kṣaṇād divyalokeṣu śakratulyo bhaven nṛpa // 24
 kāmadam yānam āruhya vivādena parasparam /
 gacchechivapuram sārddham apsarobhir mudā yutaḥ // 25
 klīvasya sattvahīnasya hy uttīṛnasya bhṛgoḥ punaḥ /
 pade pade brahmahatyā bhavet tasya na saṃśayaḥ // 26
 na cirāyuryato marttyo mṛtyoḥ kasmādvibhetyasau /
 ke 'pi dhārayitum śaktāḥ kālamṛtyuvaśam naram // 27
 sa pāpiṣṭho durācāraścāṇḍālo lokagarhitāḥ /
 sannyāsādikamāruhya cyavate yas tu mānavaḥ // 28
 sannyāsapracyutaṃ vipraṃ dṛṣtvā naro 'rkavīkṣaṇam /
 kuryāt sarvaprayatnena sparśam cāndrāyaṇaṃ caret // 29
 satyāṅṛtaṃ na vaktavyam tena sārddham kadācana /
 prasthātavyam hi maunena na cet pāpam avāpnuyāt // 30
 niścite maraṇe prāpte katham bhṛgur upekṣyate /
 jarāmṛtyuśca rogaśca saṃsārodadhisaṅkaṭe // 31
 evaṃ kṛtvā nṛpaśreṣṭha hyārohet bhṛgumuttamaṃ // 32a

garhayantiṃ bhṛgum ye tu te liṅgabrahmabhedinaḥ /
 bhairavaḥ kṣamate teṣāṃ neti skandena kīrtitam // 46.13
 manyāsācca cyuto vipro mātṛhā piṭṛhā tathā /
 svasṛgaḥ svasnuṣāgaśca tathā svajñātīgastathā // 46.14
 eteṣāṃ patanaṃ śastaṃ karīṣāgnau prasādhanam
 mucyate tena pāpena śivalokaṃ sagacchati // 46.15
 hariścandrapure candre śrīśaile tripurāntike /
 traiyambake dhautapāpe vārāhe vindhyaparvate // 46.16
 kāveryās tu tathā kuṇḍe patanāt svargam āpnuyāt /
 bhṛgor dakṣiṇabhāge tu liṅgaṃ vai cāpaleśvaram // 46.17
 kṣetrasaṃrakṣaṇāyecha vikhyātaṃ pāpanāśanam /
 dhanuḥ ṣaṣṭyāṃ tataḥ kṣetraṃ vijñeyam cāpaleśvaram // 46.18
 ārohati girim yas tu tam adṛṣtvā tu mānavaḥ /
 tasya puṇyaphalaṃ sarvaṃ sa grhṇāti na saṃśayaḥ // 46.19
 ālikhya ca paṭe sūryam patākādaṇḍamaṇḍitam /
 valayaṃ ca kare kṛtvā vijyamānas tu cāmaraiḥ // 46.20
 vīras tu patitum gacched ārohed bhṛguparvatam /
 pade pade yajñaphalaṃ tasya syāccaṅkarō 'bravīt // 46.21
 pratīkṣante sarvakāle 'psarasah kāmamohitāḥ /
 divyam yānam samārūḍhā divyā bharaṇabhūṣitāḥ // 46.22
 vīras tu patitas tatra svam ca tyaktvā kalevaram /
 tat kṣaṇād divyadehas tu śakratulyaparākramaḥ // 46.23
 kāmadam yānam āruhya vivādena parasparam /
 gacchechivapuram sārddham apsarobhiḥ samanvitaḥ // 46.24
 klībasya sattvahīnasya uttīṛnasya bhṛgoḥ punaḥ /
 pade pade brahmahatyā bhavet tasya na saṃśayaḥ // 46.25
 na cirāyur bhavet martyaḥ kasmāt mṛtyor vibhetyasau /
 na ko 'pi rakṣitum śaktāḥ kālamṛtyuvaśaṅgatam // 46.26
 sa pāpiṣṭho durācāraścāṇḍālo lokagarhitāḥ /
 sannyāsādikam āruhya cyavate yas tu mānavaḥ // 46.27
 sannyāsāt pracyutaṃ vipraṃ dṛṣtvā snānārkavīkṣaṇam /
 kuryāt sarvaprayatnena sparśam cāndrāyaṇam smṛtam // 46.28
 ṛtān ṛtaṃ na vaktavyam tena sārddham kadācana /
 sthātavyam caiva maunena no cet pāpam avāpnuyāt // 46.29
 niścite maraṇe prāpte katham mṛtyur upekṣate /
 jarāmṛtyuśca rogaśca saṃsārodadhi samplave // 46.30
 evaṃ jñātvā nṛpaśreṣṭha hyārohet bhṛgūparvatam /
 etat te kathitam rājan bhṛgor māhātmyamuttamaṃ // 46.31

Section VI: Synopsis of stanzas cited in the Parāśaramādhavīya and the RKV (Delhi edition)

Parāśaradharmasamhitā, Vol. II, Part II (ed. Islāmpurkar)	RKV (Delhi ed.)
<p>p. 224: skānde revākhaṇḍe* bubhukṣiteṣu bhr̥tyeṣu ya eko 'śnāti mānavah / śvayoniṃ sa samāsādyā caṇḍālo jāyate narah // vedoktaṃ yaḥ parityajya dharmamanyam samācāret / daśavarṣasahasraṇi śvayonau jāyate dhruvam // vedārthanindakā ye ca ye ca brāhmaṇanindakāḥ / iha janmani sūdrās te mṛtāḥ śvāno bhavanti hi // SkP RK 30. 37-39 * skānde revākhaṇḍe not in all of the manuscripts</p>	<p>vedoktaṃ yaḥ parityajya dharmamanyam samācāret / daśavarṣasahasraṇi śvayonau jāyate dhruvam // RKS 39.25 vedārthanindakā ye vai brāhmaṇā jñānadurbalāḥ / iha janmani sūdrāste mṛtāḥ śvāno bhavanti te // RKS 39.26</p>
<p>p. 231-32: skānde revākhaṇḍe pitā mātā gururbhrātā anyo vā vikalendriyaḥ / bhavanti nādr̥tā yais tu te bhavanti narādhamāḥ // iha mānuṣaloke 'smin dīnāndhāste bhavanti ca / ye tyajanti svakāṃ bhāryāṃ mūḍhāḥ paṇḍitamāninaḥ // te yānti narakam ghoram tāmisram nātra saṃśayaḥ / tatra varṣasatasyānte iha mānuṣatām gatāḥ // duścarmā durbhagaścaiva daridraḥ samprajāyate / jāyate ḡdhrasīyuktaḥ parabhāryopasevakaḥ // gadgado 'nṛtavādī syāt mūkaścaiva gavāmṛte / annaṃ paryuṣitaṃ vipre dadanvai kubjatam vrajet // mātsaryādapi jātyandho dveṣācca badhiro bhavet / adatvā bhakṣyamāsnāti anapatyo bhavacca saḥ //</p>	<p>pitā mātā gururbhrātā anāthā vikalendriyāḥ // 155.77b bhramanti noddhṛtā yeṣāṃ gatisteṣāṃ hi raurave / 155.78a iha mānuṣyake loka dīnāndhāśca bhavanti te // 155.79a ye tyajanti svakāṃ bhāryāṃ mūḍhāḥ paṇḍitamāninaḥ // 155.87b te yānti narakam ghoram tāmisram nātra saṃśayaḥ / tatra varṣasatasyānte iha mānuṣatām gatāḥ // 155.88 duścarmāṇo durbhagaśca jāyante mānavā hi te / 155.89a gadgado 'nṛtavādī syānmūkaścaiva gavānṛte / 159.12a annaṃ paryuṣitaṃ vipre dadānaḥ klībatam vrajet // 159.16b mātsaryād atha jātyandho janmāndhaḥ pustakam haran / 159.17a adattvā bhakṣyamstāni hyanapatyo bhavennarah // 159.18b</p>
<p>p. 253: skānde revākhaṇḍe pāpāśeṣāt tu bhavati surāpaḥ śyāvadantakaḥ / SkP RK 71.26</p>	
<p>p. 264: skānde revākhaṇḍe mānakūṭam tulākūṭam kūṭasākṣyam vadanti ye / narake te 'ndhatāmisre prapacyante narādhipa // śatasāhasrikaṃ kālam uṣitvā tatra te narāḥ / iha śatruḡrhe baddhā bhramante kālamīpsitam // kunakhī svarṇaharaṇān mūkaḥ pustakahāraḥ / phalānyāharato 'patyam mriyate nātra saṃśayaḥ // SkP RK 71. 36-40</p>	<p>mānakūṭam tulākūṭam kūṭakam tu vadanti ye // 155.89b narake te 'ndhatāmisre prapacyante narādhamāḥ / śatasāhasrikaṃ kālamuṣitvā tatra te narāḥ // 155.90 iha śatruḡrhe tvandhā bhramante dīnamūrtayaḥ // 155.91 a kunakhī svarṇaharaṇād / janmāndhaḥ pustakam haran / RK 159.13a1+17a2 phalānyāharato 'patyam mriyate nātra saṃśayaḥ // 159.17b</p>

Section VII: Synopsis of stanzas cited in the Nṛsiṃhaprasāda and corresponding stanzas from different sources

Nṛsiṃhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.	Parallels from source texts
<p>atha narmadāmāhātmyam / tatra praśamsā-kūrmapurāṇe / yudhiṣṭhira uvāca / śrutās tu vividhā dharmās tvat prasādān mahāmune / māhātmyam tu prayāgasya tīrthāni vividhāni ca // narmadā sarvatīrthānām mukhyā vai bhavateritā / tasyās tv idānī māhātmyam vaktum arhasi sattama // 2 mārkaṇḍeya uvāca / narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād vinirgatā / tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 3 narmadāyās ca māhātmyam purāṇe yan mayā śrutam / idānīm tat pravakṣyāmi śṛṇuṣvaikamanā nṛpa // 4 puṇyā kanakhale tīrthe kurukṣetre sarasvatī / grāme vā yadi vāraṇye sarvatraiva tu narmadā // 5 tribhiḥ sārsvatam toyam saptāhena tu yāmunam / sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva narmadā // 6 vāyupurāṇe pitṛṇām tu hitā puṇyā narmadā saritām varā / tatra śrāddhāni dattāni hy akṣayāni bhavanti vai // 7 matsyapurāṇe narmadāyās tu rājendra purāṇe yan mayā śrutam / tatra tatra naraḥ snātvā aśvamedhaphalaṃ labhet // 8 sarasvatyām ca gaṅgāyām narmadāyām yudhiṣṭhira / samaṃ snānam ca dānam tathā me śaṃkaro 'bravīt // 9</p>	<p>yudhiṣṭhira uvāca / śrutās tu vividhā dharmās tvat prasādān mahāmune / māhātmyam ca prayāgasya tīrthāni vividhāni ca // KP II 38.3 narmadā sarvatīrthānām mukhyā hi bhavateritā / tasyās tv idānīm māhātmyam vaktum arhasi sattama // KP II 38.4 mārkaṇḍeya uvāca / narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥṣṛtā / tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // KP II 38.5 narmadāyās tu māhātmyam purāṇe yan mayā śrutam / idānīm tat pravakṣyāmi śṛṇuṣvaika manāḥ śubham // KP II 38.6 puṇyā kanakhale gaṅgā kurukṣetre sarasvatī / grāme vā yadi vā 'raṇye puṇyā sarvatra narmadā // KP II 38.7 tribhiḥ sārsvatam toyam saptāhena tu yāmunam / sadyaḥ punāti gāṅgeyam darśanād eva narmadam // KP II 38.8</p>
<p>narmadāyā jalaṃ puṇyam phalormābhiḥ (?) samāyutam / pavitra śirasā vandyam sarvapāpaprāmocanam // 10 narmadā sarvataḥ puṇyā mahāpāpāpahāriṇī / ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // 11 evam puṇyā ca ramyā ca narmadā pāṇḍunandana / trayāṇām api lokānām puṇyā seyam mahānadī // 12</p> <p>narmadā tu mahāśreṣṭhā puṇyā puṇyatamā hi sā / munibhiḥ ca mahābhāḡair vibhaktā dharmakāṅkṣibhiḥ // 13</p>	<p>narmadāyā jalaṃ puṇyam phenormibhir alaṃkṛtam / pavitraṃ śirasā vandyam sarvapāpaiḥ pramucyate // MP 186.55 narmadā ca sadā puṇyā brahmahatyāpahāriṇī / ahorātropavāseṇa mucyate brahmahatyayā // MP 186.56 evam ramyā ca puṇyā ca narmadā pāṇḍunandana / trayāṇām api lokānām puṇyā hy eṣā mahānadī // MP 186.57 mārkaṇḍeya uvāca / narmadā tu nadī śreṣṭhā puṇyā puṇyatamā hitā / munibhis tu mahābhāḡair vibhaktā mokṣakāṅkṣibhiḥ // MP 187.1</p>
<p>yajñāpavitāmātrāṇi pravibhaktāni pāṇḍavaḥ / teṣu snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 14 narmadā sevinām yeṣu rudradehād viniḥṣṛtā / tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // 15 sarvadevādhidevena īśvareṇa mahātmanā / kathitā ṛṣisaṅghebhyaḥ tv asmākaṃ tu viśeṣataḥ // 16 ṛṣibhiḥ saṃśritā yeṣāṃ narmadā sarvadā nadī / rudradehād viniḥṣṛtā lokānām hitakāmyayā // 17 sarvapāpaharā nityam sarvadevanamaskṛtā / saṃstutā devagandharvair apsarobhiḥ ca eva ca // 18 namaḥ puṇyajale ādye namaḥ sāgaragāmini / namaste pāpanirdāhe namo devī varānane // 19 namo devī ṛṣigaṇasevite me namo 'stu te / śaṃkaradehaniḥṣṛte namaste tubhyaṃ mahānadi // 20 namo 'stu te dharmabhūte varade ca namo 'stu te / he sarvapāvani namo namaḥ sāgaragāmini // 21 yas tv idaṃ paṭhate stotraṃ nityam śrāddhānvito naraḥ / devatvaṃ brāhmaṇo yāti kṣatriyo vijayī bhavet // 22</p>	<p>yajñāpavitāmātrāṇi pravibhaktāni pāṇḍava / teṣu snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // MP 187.2 narmadā saritām śreṣṭhā rudradehād viniḥṣṛtā / tārayet sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca // MP 190.17 sarvadevādhidevena tvīśvareṇa mahātmanā / kathitā ṛṣisaṅghebhyaḥ tv asmākaṃ ca viśeṣataḥ // MP 190.18 munibhiḥ saṃstutā hy eṣā narmadā pravaraḥ nadī / rudradehād viniḥṣṛtā lokānām hitakāmyayā // MP 190.19 sarvapāpaharā nityam sarvadevanamaskṛtā / saṃstutā devagandharvair apsarobhis tathaiva ca // MP 190.20 namaḥ puṇyajale hy ādye namaḥ sāgaragāmini / namaste pāpanirdāhe namo devī varānane // MP 190.21 namo 'stu te ṛṣigaṇasiddhasevite namo 'stu te śaṃkaradehaniḥṣṛte / namo 'stu te dharmabhūte varaprade namo 'stu te sarvapavitrapāvane // =MP 190.22 yas tv idaṃ paṭhate stotraṃ nityam śrāddhāsamanvitaḥ / brāhmaṇo vedam āpnoti kṣatriyo vijayī bhavet // 23 =MP 190.23</p>

Nṛsimhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

vaiśyas tu labhate lābhaṃ śūdro yāti parāṃ gatim /
 arthī tu labhate svarthaṃ stavanād eva nityaśaḥ // 23
 narmadāṃ sevate nityaṃ svayam eva maheśvaraḥ /
 tena puṇyā nadī jñeyā brahmahatyāpahāriṇī // 24
 narmadātaṭam āśritya ye tu tiṣṭhanti mānavāḥ /
 mṛtāḥ svarge vibhānti eva sataḥ sukṛtino yathā // 25
 skande-revākhaṇḍe
 yudhiṣṭhiraṃ prati mārkaṇḍeyaḥ /
 pavitrayati vai sarva trailokyam sacarācaram /
 sevyate tena kāryeṇa narmadā sarvakalpagā // 26
 etat te kathitaṃ rājan ākhyātaṃ ca śivoditam /
 vaivasvatam idānīṃ tu rudraḥ paśyatu kathyate // 27
 yaṃ rājā bhrātr̥bhiḥ sārddhaṃ satyasandhair dṛḍhavrata /
 tretāyāṃ prathame pāde gaṅgā bhāgīrathī smṛtā // 28
 aharat kvāpi tasyās tvam putrāṇām ayutāni ṣaṭ /
 noditā māyayā viṣṇor gatāḥ sarve rasātale // 29
 ekā mandākinī nāma dhanyā gaṅgā saridvarā /
 akalpatoyasamkīrṇā sāgarāḥ sarva eva hi // 30
 tṛtīye ca tathāpāde avatīrṇā sarasvatī /
 sthāne gate yathā sā tu punar gaṅgāsamaṅgame // 31
 gaṅgā kanakhale puṇyā gaṅgā sāgarasamgame /
 ādyatīrthaprayāge ca vārāṇasyāṃ viśeṣataḥ // 32
 prācī sarasvatī yatra kurukṣetre tu puṇyadā /
 sarvatīrthamayī caiva prabhāse bhāsi bhūṣaṇe // 33
 grāme vā yadī vā 'raṇye āśrame girigahūre /
 grhe janapadākīrṇe puṇyā sarvatra narmadā // 34
 pranaṣṭe dvādaśādīte pralaye samupasthite /
 saptakalpakṣamatvāt te na smṛtā yena narmadā // 35
 saritas tu kṣayaṃ yānti gaṅgādyās ca sahasraśaḥ /
 narmadā tiṣṭhate devāḥ saptakalpānugāminī // 36
 brāhmaṇī ca sarasvatī mūrtir gaṅgā mūrtir mahānadī /
 dvārāvati ca kapilā karmanāśā vitastikā // 37
 daṇḍakā gaṇḍakī caiva ghargharā vadarī tathā /
 śoṇo mahānadaś caiva devikā ca taraṅgiṇī // 38
 brahmavāhā viṣṇupadī sāraṅgā gautamī nadī /
 viśvavāhā dhenumatī aparā ca parā tathā // 39
 vīṇā ca dugdhikā śiprā duhā sā bhāratī tathā /
 vārtraghnī kumudā gaurī mahī nāma payoṣṇikā // 40
 kṛṣṇā bhīmarathī caiva tuṅgabhadrā mahānadī /
 godāvarīti vikhyātā gaṅgā sā dakṣiṇā smṛtā // 41
 nadyas caitās tathā bāhyāḥ sarvatīrthāni sāgarā /
 sarve te pralayaṃ yānti varjayitvā ca kalpagām // 42
 gaṅgā kiṃ vāpi dehena hareṇa śirasā dhṛtā /
 gaurīvārdhāśarīrasya śivasya parameṣṭhinaḥ // 43
 narmadā dāpīte devī saptakalpānugāminī /
 oṃkāraṃ vādīdevaṃ ca revākapi ca samgame // 44
 tāvad garjanti saritas tīrthakoṭīr anekadhā /
 yāvan na dṛśyate revā saptakalpānugāminī // 45
 te deśāḥ sarvadā puṇyā grāmāste 'pi śubhāśramāḥ /
 yatra yāti saricchreṣṭhā narmadā saptakalpagā // 46
 yatra tatra naraḥ snātva narmadāyāṃ yudhiṣṭhira /
 prāpnuyād aśvamedhasya phalam eva śivoditam // 47

Parallels from source texts

vaiśyas tu labhate lābhaṃ śūdraś caiva śubhāṃ gatim /
 arthārthī labhate hy arthaṃ smaraṇād eva nityaśaḥ // MP 190.24
 narmadāṃ sevate nityaṃ svayaṃ devo maheśvaraḥ /
 tena puṇyā nadī jñeyā brahmahatyāpahāriṇī // MP 190.25
 narmadātaṭam āśritya tiṣṭheyur ye narottamāḥ // MP 191.35b/
 te mṛtāḥ svargam āyānti santaḥ sukṛtino yathā / MP 191.36a
 pavitraṃ paritas sarvaṃ trailokyam sacarācaram // RKS 3.44b
 sevyate tena kāryeṇa narmadā saptakalpagā /
 etat te kathitaṃ rājann ākhyānaḥ ca śivoditam // RKS 3.45
 vaivasvatam idānīṃ tu dvāparānte samudyate /
 tvam rājā bhrātr̥bhis sārddhaṃ satyasandho dṛḍhavrataḥ // RKS 3.46
 tretāyāḥ prathame pāde gaṅgā bhāgīrathī smṛtā /
 adahat kapilāś cāśya pitṛṇām ayutāni ṣaṭ // RKS 3.47
 mohitām āyayā viṣṇor gatā saptarasātalam /
 eva mandākinī nāma tvanyā gaṅgā saridvarā // RKS 3.48
 mekalātoyasampūrṇās sāgarās saptayntritīḥ /
 tṛtīye ca tathā pāde avatīrṇā sarasvatī // RKS 3.49
 sthāneśvaragatā sā tu punargaṅgā samāgame /
 gaṅgākanakhale puṇyā gaṅgāsāgarasamgame // RKS 3.50
 ūrdhvātīrthe prayāge ca vārāṇasyāṃ viśeṣataḥ /
 prācī sarasvatī yatra kurukṣetre ca puṇyadā // RKS 3.51
 pranaṣṭe dvāvaśādīte pralaye samupasthite /
 saptakalpakṣaye vṛtte na mṛtā tena narmadā // RKS 3.52
 saritas ca kṣayaṃ yānti gaṅgādyās ca sahasraśaḥ /
 narmadā tiṣṭhate devī saptakalpānugāminī // RKS 3.53
 brāhmī sarasvatī mūrtivaiṣṇavī tripathā smṛtā /
 narmadā śānkarī mūrtir nadyas tistrastridevatāḥ // RKS 3.54
 irāvati ca kapilā narmadā savitastikā /
 daṇḍakī gaṇḍakī caiva ghargharā ca mahānadī // RKS 3.56
 śoṇo mahānadaś caiva vedikā ca taraṅgiṇī /
 brahmavāhā viṣṇuvāhā sāraṅgā gautamī tathā // RKS 3.57
 viśvavāhā dhenumatī aparā aparā tathā /
 vetravatī ca kumudā mahātāpī payoṣṇikā // RKS 3.58
 veṇā ca dugdhikā śiprā 'jahāsā 'bhramatī tathā /
 kṛṣṇā bhīmarathī caiva tuṅgabhadrā mahānadī // RKS 3.59
 godāvarīti vikhyātā gaṅgā sā dakṣiṇā smṛtā /
 nadyas caiva tathā cānyās sarvatīrthāni sāgarāḥ // RKS 3.60
 sarvāstāḥ pralayaṃ yānti varjayitvā tu kalpagām /
 gaṅgā kiṃ varṇyate devī hareṇa śirasā dhṛtā // RKS 3.61
 gaurī vārdhāśarīrasthā śivasya parameṣṭhinaḥ /
 narmadā varṇyate devī saptakalpānugāminī // RKS 3.62
 te deśāḥ parvatāḥ puṇyāste grāmāste 'pi cāśramāḥ /
 yatra yātā saricchreṣṭhā narmadā saptakalpagā // RKS 3.63
 yatra yatra naraḥ snāyāt narmadāyā yudhiṣṭhira // RKS 3.75b
 prāpnuyād aśvamedhasya phalam etac chivoditam /

Nṛsiṃhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

Parallels from source texts

narmadātoyapānasya snānasyāvekṣaṇasya ca /
 api cāndrāyaṇasataṃ tulyaṃ bhavati vā na vā // 48
 narmadāṃ kīrtiyed yas tu prātar utthāya bhārata /
 saptajanmakṛtaṃ pāpaṃ tatkaṣṇād eva naśyati // 49
 saṅgamaṇa samāyuktā narmadāliṅgasamgatā /
 hayamedhaphalaṃ tatra snātvā śivapuram vrajet // 50

tathā

revātaṣeṣu ye devāḥ krośamānaṃ svayaṃbhavaḥ //
 sarve te siddhidā jñeyā kāmabhogaphalapradaḥ /
 kecit kūṣmāṇḍamātrā vai kecit trapusapāsakāḥ // 51
 eraṇḍaphalamātrās ca vakṣamauktikamānataḥ /
 kṛte maṇimayāḥ proktās tretāyāṃ ca hiraṇmayāḥ // 52
 dvāpare rūpyamātrās ca kalāvāsmamayāḥ smṛtāḥ /

tathā

kalpamātraṃ na paśyanti pāpopahatacetasāḥ // 53
 sarvapākhaṇḍanivahair grasitaṃ kalinā tathā /
 purāṇavedadharmās ca dānayañnas tataḥ param // 54
 ācchādīte dharmadehe hetukaiḥ pāpakarmabhiḥ /
 bhagnair malinadīnaiś ca kālaiḥ kālair digambaraiḥ // 55
 tasmād dharmaparair nityam upāsyā narmadā nadī /
 ātmānaṃ nāvabudhyante pāpopahatacetasāḥ // 56
 kalpagāṃ ye na savante teṣāṃ janma nirarthakam /
 putradāraparigrastā mohajālasamāvṛtāḥ // 57
 kalpagāṃ tu na paśyanti pāpopahatacetasāḥ /

tathā

nānyā payasvinī śaktā saṃsārāṇavatāraṇe // 58
 piṭṛdevamanuṣyāṇāṃ muktivā caiva tu kalpagāṃ /
 tatra snānād divaṃ yānti ye mṛtās te 'punarbhavāḥ // 59
 cāndrāyaṇasahasra hi brahmakūrcāyutaṃ tathā /
 narmadātoyapānena tulā bhavati vā na vā /
 tilodakapradānena piṭṛṇāṃ tṛptir akṣayā // 60
 gāyanti pitaro gāthāṃ tathaiva ca pitāmahāḥ /
 mātāmāhādyāḥ satataṃ sarvaṃ eva parasparam // 61
 api syāt sa kule 'smākaṃ putraḥ paramadhārmikāḥ /
 havis tilākṣatais toye yo revāsaliḥjalim // 62
 varṣalakṣaṃ yathā kāmaṃ tṛptā yāmaḥ parāṃ gatim /
 piṭṛkriyā kṛtā tena samagrā bhūridakṣiṇā // 63
 etat te kathitaṃ rājan śivenoktaṃ yathā purā /
 na lokavacanād rājan na vedavacanād api // 64
 matir utkramaṇīyā te narmadāmaraṇaṃ prati /

tathā

prthivyāṃ yāni tīrthāni ā samudrāntagocare /
 snānaṃ kartuṃ samāyānti narmadāyāṃ ca tāni vai // 65
 rāhusūryasamāyoge kurukṣetraṃ praśasyate /
 sarveṣu cu purāṇeṣu narmadā puṇyadā nṛṇāṃ // 66

tathā

yojanānāṃ śataṃ sāgraṃ śrūyate sariduttamā /
 vistāreṇa tu rājendra sarvayojanam āyatā (1) // 67
 aṣṭatīrthaṃ sahasrāṇi ṣaṣṭhikādyās tathaiva ca /
 parvatād udadhiṃ yāvad ubhe kūle na saṃśayaḥ // 68
 evaṃ tatra yuge tāni pratyakṣapratyayaiḥ saha /
 dadṛśur mānavāḥ sarve punar etac ca dvāpare // 69
 yathā yathā kalir ghorō vartte dāruṇo nṛpāḥ /
 tathā tathālpātāṃ yānti hīnasattvā yato narāḥ // 70
 tathāpi brahmacaryeṇa sopavāso jitendriyaḥ /

narmadātoyapānasya snānasya prekṣaṇasya ca // RKS 3.76
 api cāndrāyaṇasata tulyaṃ bhavati vā na vā /
 narmadā kīrtayed yas tu prātar utthāya mānavaḥ // RKS 3.77
 saptajanmakṛtaṃ pāpaṃ tatkaṣṇād eva naśyati /
 saṅgamaṇa samāyuktā narmadāliṅgasamgatā /
 hayamedhaphalaṃ tatra snātvā śivapuram vrajet // RKS 3.78//

sarve te siddhidā jñeyāḥ kāmabhogaphalapradaḥ /
 kecit kūṣmāṇḍamātrā vai kecidvai puṣpamātrakāḥ // RKS 41.39
 eraṇḍaphalamātrās ca vajramauktikamānataḥ /
 kṛte maṇimayāḥ proktās tretāyāṃ tu hiraṇmayāḥ // RKS 41.40
 dvāpare raupyatāmṛās ca kalau cāsmamayāḥ smṛtāḥ /RKS 41.41a

pitaras tasya tṛpyanti pāpopahatacetasāḥ /
 sarvaṃ pākhaṇḍayuktaṃ ca āvṛtaṃ kalinā tathā // RKS 11.22
 purāṇavedadharmās ca dānaṃ yajñas tapas tathā /
 ācchādītam idaṃ puṇyaṃ hetukaiḥ pāpakarmabhiḥ // RKS 11.23
 nagnair malinadīnaiś ca kalau loke digambaraiḥ /
 tasmād dharmaparair nityam upāsyā narmadā nadī // RKS 11.24
 ātmānaṃ nāvamanyante pāpopahatacetasāḥ /
 kalpagāṃ ye na sevante teṣāṃ janma nirarthakam // RKS 7.24

nānyā payasvinī śaktā saṃsārāṇavatāraṇe // RKS 21.6
 piṭṛdevamanuṣyāṇāṃ muktivā caiva tu kalpagāṃ /
 tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // RKS 21.7
 cāndrāyaṇasahasraṃ ca brahmakūrcāyutaṃ tathā /
 narmadātoyapānena tulyaṃ bhavati vā na vā // RKS 21.8
 tilodakapradānena piṭṛṇāṃ pṛtīrakṣayā /
 gāyanti pitaro gāthā tathaiva ca pitāmahāḥ // RKS 21.9
 mātāmāhādyāḥ satataṃ sarva eva parasparam /
 api syāt svakule 'smākaṃ putraḥ paramadhārmikāḥ // RKS 21.10
 havis tilayutaṃ dadyād yo revāsaliḥcītam /
 varṣalakṣaṃ tathā tena tṛptā yāmaḥ parāṃ gatim // RKS 21.11
 yajñakriyā kṛtā tena samagrā bhūridakṣiṇā /
 etat te kathitaṃ rājan śivenokta yathā purā // RKS 21.12

prthivyāṃ yāni tīrthāni āsamudrāntagocare // RKS 34.45b
 snānaṃ kartuṃ samāyānti narmadāyāṃ narādhipā / RKS 34.46a
 rāhusomasamāyoge kurukṣetraṃ praśasyate // RKS 34.50b
 sarvadā sarvakāryeṣu narmadā puṇyadāyini / RKS 34.51a

yojanānāṃ śataṃ sāgraṃ śrūyate sariduttamā // RKV 21.15b
 vistāreṇa tu rājendra ardhayojanamāyatā /
 ṣaṣṭīrthasahasrāṇi ṣaṣṭīkoṭyastathaiva ca // RKV 21.16
 parvatād udadhiṃ yāvad ubhe kūle na saṃśayaḥ // RKV 21.17
 paraṃ kṛtayuge tāni yānti pratyakṣatāṃ nṛpa /
 paśyanti mānavāḥ sarve satataṃ dharmabuddhayaḥ // RKV 21.19
 yathā yathā kalir ghorō vartate dāruṇo nṛpa /
 tathā tathālpātāṃ yānti hīnasattvā yato narāḥ // RKV 21.20
 tathaiva brahmacaryeṇa sopavāso jitendriyaḥ // RKV 21.37b

Nṛsimhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

Parallels from source texts

sarvahiṃsāni vṛttas tu labhate phalam uttamam // 71

tathā

tasyās tu tīre ye vṛkṣā patitāḥ kālaparyayāt /

tat toyasparśanād eva te'pi yānti parām gatim // 72

dānaṃ ca vividhaṃ dadyād yathā śaktyā dvijottamān /

candrasūryagrahe dattaṃ sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 73

tiryāñcaḥ paśavaś caiva vṛkṣagulmausadhādayaḥ /

te 'pi tatra kṣayaṃ jātāḥ svargaṃ yānti na saṃśayaḥ // 74

tathā

samaṃ jalaṃ dharmavido vadanti sārasvataṃ gāṅgam iti
prabuddhāḥ /

śatayojanamāyatā iti pāṭaḥ samyak pratibhāti /

tato variṣṭhaṃ pravadanti tajjñāḥ revājalaṃ nātra vicārayanti // 75

anekavidyādharakinnaraughair adhyāsitaṃ puṇyatamāvikāśaiḥ /
revājalaṃ dhāraṇato hi mūrdhnāsthānaṃ surendrādhipateḥ
samīpam // 76

narmadā sarvadā sevyā bahunoktena kinnara /

yadīcchen na punar draṣṭuṃ ghoram saṃsārasāgaram // 77

trayāṇāṃ api lokānāṃ mahatī pāvanī smṛtā /

yatra tatra mṛtasyāpi dhruvaṃ gāṇeśvarī gatiḥ // 78

anekayajñair yajato 'pi bhūtair na hyatra kiṃcit samam asti
tīrtham /

tasyās tu tīre bhavatāṃ tad uktaṃ tapasvino vāpy atapasvino vā //
79

mriyanti ye pāpakṛto 'pi martyās te svargaṃ āyānti yathā
narendrāḥ // 80

gaṅgā pathi sahasraḥ tu kṣetrapālāḥ tu rakṣyate /

lakṣeṇa rakṣitā devī narmadā saptakalpagā // 81

dhanuṣāṃ ṣaṣṭhibhir yuktaḥ puruṣaiś ca yudhiṣṭhirah /

oṃkāraḥ śatasāhasraiḥ parvato mama vāparaḥ ? // 82

brahmabhūḥ sarvabhūtānāmādhāraṃ parameśvarī /

tathaiḥ sarvajantūnāṃ kalpagā lokatāriṇī // 83

brahmaṛṣayo mahātmānas tathā devarṣayaḥ pare /

mokṣasvargāpavargārthaṃ mitrāṇāṃ pūjayeti vā // 84

kecij janārṇaṃ devaṃ kecid devaṃ ca bhāskaram /

ārādhayanti satataṃ kalidevaṃ hutāśanam // 85

evaṃ tithiśataṃ kecid agnihotrāparāyaṇāḥ /

dhyāyanti paramaṃ brahma kecid lokapitāmaham // 86

kecid kandaphalāhārāḥ śākāhārās tathāpare /

ekarātrirātrārdhakṛchrasāmtapanāśrayāḥ // 87

māsopavāsinaḥ kecid anye pakṣopavāsinaḥ /

cāndrāyanaḥ parāścānye brahmakūrcaparās tathā // 88

karadhūmaṃ pibanty anye pādenaikena saṃsthitāḥ /

pañcāgniṃ sādhyanty anye dambholūjvalitas tathā // 89

stuvanti kecid deveśaṃ saṃsārāṃ avatāraṇam /

maheśvaraṃ mahādevaṃ śivadyānamarāyaṇāḥ /

siddhāntaśivamantraḥ ca rudrair vedoditais tathā // 90

liṅgatrayasamāyukte sarve yānti maheśvaraṃ /

paṭhanti vaiṣṇavastotraṃ anye kecid bhavaṃ nṛpa // 91

ete cānye ca bahavo munayas tatra bhārata /

sarvahiṃsānivṛttastu labhate phalamuttamam / RKV 21.38a

tasyāstīre tu ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyaye // RKV 21.48b

narmadātoyasaṃspṛṣṭāste yānti paramāṃ gatim / RKV 21.49a

dānaṃ ca vidhivad dattvā yathāśaktyā dvijottame // RKV 21.61b

īśvarānugrahātsarvaṃ tatra koṭiguṇaṃ bhavet / RKV 21.62a

tiryāñcaḥ paśavaścaiva vṛkṣā gulmalatādayaḥ // RKV 21.63b

te 'pi tatra kṣayaṃ yātāḥ svargaṃ yānti na saṃśayaḥ / RKV

21.64a

samaṃ jalaṃ dharmavido vadanti sārasvataṃ gāṅgamiti

prabuddhāḥ / RKV 23.5a

tasyopariṣṭāt pravadanti tajjñā revājalaṃ nātra vicāraṇāsti // RKV
23.5b

anekavidyādharakinnarādyaḥ adhyāsitaṃ puṇyatamādhivāsaiḥ /

revājalaṃ dhārayato hi mūrdhnā sthānaṃ surendrādhipateḥ

samīpe // RKV 23.6

narmadā sarvadā sevyā bahunoktena kiṃ nṛpa /

yadīcchenna punardraṣṭuṃ ghoram saṃsārasāgaram // RKV 23.7

trayāṇāṃ api lokānāṃ mahatī pāvanī smṛtā /

yatra tatra mṛtasyāpi dhruvaṃ gāṇeśvarī gatiḥ // RKV 23.8

anekayajñāyatanaḥ vṛtāṅgī na hy atra kiṃcid yadatīrthamasti /

tasyāstu tīre bhavatā yaduktaṃ tapasvino vāpyatapasvino vā //
RKV 23.9

mriyanti ye pāpakṛto manuṣyāste svargaṃ āyānti yathā 'marendrāḥ
// RKV 23.10

gaṅgā ṣaṣṭisahasraḥ tu kṣetrapālāḥ prapūjyate / RKV 29.42a

lakṣeṇa rakṣitā devī narmadā bahukalpagā // RKV 29.45b

dhanuṣāṃ ṣaṣṭyabhiyutaiḥ puruṣairīśayojitaiḥ /

oṃkāraśatasāhasraiḥ parvataścābhirakṣitāḥ // RKV 29.46

cf. RKS:

lakṣaiś ca rakṣitā devair narmadā saptakalpagā // RKS 41.93b

dhanvibhiḥ ṣaṣṭipurūṣaiḥ sahasraḥ ca yudhiṣṭhira /

oṃkāraṃ śatasāhasryā parvato liṅgam eva ca // RKS 41.94

Nṛsiṃhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

Parallels from source texts

bhramitvā sarvatīrthāni pṛthivyām yāni kāni tu // 92
 revām dṛṣtvā mahārāja mātaraṃ saritām varām /
 tathā parvatarājam ca vindhyaṃ sarvanagottamam // 93
 yat toyasparśanād yātāḥ svargasopānam uttamam /
 pādā vindhyagirīndrasya sāvā kin na tarpyate // 94
 sarvatīrthamayī revā sarvadevamayo giriḥ /
 sthāne prayujyate tatra śivaliṅgāni yatra ca // 95
 kvāpi kvāpi harir yatra śaṅkhacakraḡadharah /
 yacadroṇisahasraiś ca revāyāḥ śobhitam taṭam // 96
 āśramāś ca maharṣiṅām sthāne sthāne yudhiṣṭhira /
 tatra praharṣamatulaṃ prāpyate munipuṅgavaiḥ // 97
 tapaḥ kurvanti satataṃ devatārādhanam tathā /
 māsam ekaṃ kuśāgreṇā somapānam karoti yaḥ // 98
 sa revājalapūtasya kalām nārhati ṣoḡaśīm /
 aham dhanyā sām̐bharanya sam̐vṛtā ca tathā śriyā // 99
 abhyāsenā kayā vo basyā ? caiva rambhayā /
 apsarogaṇasaṅghaiś ca surāsuraṅgaiś tathā // 100
 narmadā taṭam āśritya pūjito yena śaṅkaraḥ /
 tena vai vipulān bhogān prāpya mokṣaś ca bhārata // 101
 na pūjayed dharam yas tu viṣṇumāyāvimohitaḥ /
 na tasya svargo mokṣaś ca bim̐bhāsam ? prati kā kathā // 102
 na ca svārgasya mokṣasya bhājanam sa narādhipaḥ /
 sarvatīrthamayī revā sarvadevamayaḥ śivaḥ // 103
 sarvadevamayā buddhiḥ kṣamā satyam ayaṃ tapaḥ /
 brahmacayam tapo mūlam pañcendriyavinigrahaḥ // 104
 kṣamā satyam tapo vācam tapaḥ saṃyamalakṣaṇam /
 etat te kathitam rājan śivena kathitam purā // 105
 mayā ca tava rājendra bhrātṛṅām ca viśeṣataḥ /
 vasāmy anyataro vā 'pi kathitam te mayā tathā // 106
 dīpeśvaraḥ kapileśaḥ tathā 'nyo narmadeśvaraḥ /
 siddheśvaraḥ siddhanāthas tathā 'nyo narakeśvaraḥ // 107
 etān devān samutthāya prātar yaḥ parikīrtayet /
 sarvatīrthaphalaṃ prāpya śivalokena jāyate // 108
 aghaughe ca parikṣiṇe prāpyate saptakalpagā /
 śivaḥ sannihito yasya śivakṣetraṃ tataḥ param // 109
 śravaṇāt kīrtanād vā 'pi mucyate bhavabandhanāt /
 etat sām̐tapanam caiva brahmacaryam tapas tathā // 110
 durlabham tu bhavajñānam durlabham kalpagājalam /
 yena kena prakāreṇa yena kenāpi karmaṇā // 111
 kalpagām āśrayed dhīmānn om̐kāram cārcayec chivam /
 kiṃ karoti yamas tasya citraguptas tu lekhaḥ // 112
 kālamṛtyus tathā smṛtvā tad deśam saptakalpagā /
 na tatra maraṇam gantum āyāti ca śivālayam // 113
 tathā
 kānyā pāpakṣayam kartum śaktā cainām vinā nṛpa /
 gaṅgādyāḥ sarito viprāḥ puṇyatīrtham tathā 'pi ca // 114
 na lokavacanād rājan na vedavacanād api /
 matir utkramaṇīyā te narmadāmarāṇam prati // 115
 sarvatīrthamayī revā narmadā saptakalpagā /
 purā devaṅgaiḥ sarvaiḥ sevītā saritām varā // 116
 tena te vipulān bhogān prāpnuvanti triviṣṭape /
 atha narmadotpattiḥ
 yudhiṣṭhira uvāca /
 kenāvatāritā devī ādikalpe kṛte yuge /
 kena kāryeṇa cotpannā tatsarvam vaktum arhasi // 117

māse māse kuśāgreṇa somayāgam karoti yaḥ /
 sa revājalapūtasya kalām nārhati ṣoḡaśīm // RKS 69.2
 arundhatyā sāvā bharaṇyā sāvitryā ca tathā tathā // RKS 71.98
 ahalyayā menakayā marutvatyā ca rambhayā /
 apsarogaṇasaṅghaiś ca surasiddhagaṇaiś tathā // RKS 71.99
 narmadātaṭam āśritya pūjito yena śaṅkaraḥ /
 tena vai vipulā bhogāḥ prāptā mokṣaś ca bhārata // RKS 71.100
 na pūjayed dharam yas tu śivamāyāvimohitaḥ /
 na tasya svargamokṣau ca kailāsam prati kā kathā // RKS 71.101
 na ca svārgasya rājyasya bhājanam ca narādhipa /
 sarvatīrthamayī revā sarvadevamayo harah // RKS 71.102
 sarvadharmamayī buddhiḥ kṣamāsatyam ayaṃ tapaḥ /
 brahmacaryam tapomūlam pañcendriyavinigrahaḥ // RKS 71.103
 kṣamā satyam japo 'dhītam tapaḥ saṃyamalakṣaṇam /
 etat te kathitam rājam śivena kathitam purā // RKS 71.104
 mayā ca tava rājendra bhrātṛṅām ca viśeṣataḥ /
 na sām̐nyatarā devī kathitā yā mayā tava // RKS 71.105
 dvīpeśvaraḥ kapileśvaras tathā vai narakeśvaraḥ /
 etān devān samutthāya yathāvat parikīrtayet // RKS 71.106
 sarvatīrthaphalaṃ prāpya śivaloke mahīyate /
 aghaughe ca parikṣiṇe prāpyate saptakalpagā // RKS 71.107
 śivaḥ sam̐nihito yasyām śivakṣetraṃ tataḥ param /
 śravaṇāt kīrtanād asya śivaloke mahīyate // RKS 71.108

Nṛsimhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

mārkaṇḍeya uvāca /
 āsīt purā cakravartī somavaṃśe purūravāḥ /
 śāsāsa pṛthivīm sarvām yathā śakras triviṣṭapam //
 ekadā sa nṛpaśreṣṭhaḥ sabhāmadhye purūravāḥ /
 papraccha brāhmaṇān vṛddhān vṛddhasevī hutavratān // 119
 yajñādibhir vinā kena mānavās ca tapo vinā /
 svargaṃ prayānty upāyena tan me brūhi yathāyatham // 120
 brāhmaṇā ucuḥ /
 ihaivāsīt purā rājan narmadā lokapāvanī /
 avatārāya tām svargadāyiniṃ īśasevanāt // 121
 teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā dvijānāṃ viditātmanām /
 ārdhayan mahādevam ayutaṃ sāgram eva saḥ // 122
 kandamūlaphalāiḥ śākaiḥ phalāhāras tathāparaiḥ /
 śivabhaktiparo nityaṃ viśuddhenāntarātmanā // 123
 tatas tuṣṭo mahādevo varam varaya putraka /
 dadāmi te na sandeho yatheṣṭaṃ manasepsitam // 124

yadi tuṣṭosi me deva varam dātuṃ mamecchasi /
 hitāya sarvalokānām avatārāya narmadām // 125
 navakhaṇḍasaptadvīpā āyātāḥ saritas tathā /

lakṣayojanaparyantaṃ jambūdvīpaṃ ca niścayaṃ // 126
 na devās tṛptim āyānti no mātṛpitṛmānavāḥ /
 nimagnaṃ narake ghore jagat kṛtsnaṃ mayā śrutam // 127
 etac chrutvā mahādevo naradevasya bhāṣitam /

uvāca durlabhaṃ devair ayācyam yācase nṛpa // 128
 varam anyam prayacchāmi varjayitvā tu narmadām /
 purūravā uvāca /
 anyam varam mahādeva prāptam eva na cārthaye // 129
 jñātvā tu niścitaṃ rājñā tapasogrena sādhanam /
 ājñāmadān narmadāyai śṛṇu tat tvam sureśvari // 130
 purūravasya vākyena martyānām tvam hitam kuru /
 āgatā sā śivasyājñāṃ tataḥ kartuṃ mahānadi // 131
 śyāmavarṇā mahādevī sarvābharaṇabhūṣitā /
 makarāsanamārūḍhā harasyāgre vyavasthitā // 132
 kṛtāñjalipuṭā bhūtvā mamādeśaḥ pradīyatām /
 hara uvāca
 khāt prayāhi mahādevī martyalokaṃ mamājñayā // 133
 purūravas tapaḥ satyaṃ kuru kalyāṇi santatam /
 narmadā uvāca
 kathamīśa nirādhāraṃ svargāt pracyūyate mayā // 134
 tasyās tad vacanaṃ śrutvā devadeva umāpatiḥ /
 samāhvayāmāsa sarvān aṣṭau kulanagottamān // 135
 uvāca parvatān devaḥ kaḥ sarid dhāraṇe kṣamaḥ /

śatadhā siddhim āyānti jalād yānāmahad bhayam // 136
 abhāṣata tato vindhyo dhartum utsahate nadīm /
 matputraḥ sa suresāna tvat prasādān na saṃśayaḥ // 137
 paryānka iti vikhyātaḥ kāndarpo dṛḍhāvīkramaḥ /
 aṣṭasarvaguṇair yukta ādyaḥ sarvamahībhṛtām // 138
 devair api ca durjñeyaḥ śivapādārcane rataḥ /
 santy eva parvatāḥ sarve yadyapīha maheśvara // 139
 tathāpi dhāraṇe śaktaḥ sa eveha na saṃśayaḥ /
 aśaktā hi vayo vṛddhāḥ sarva eva mahīdharāḥ // 140

Parallels from source texts

mārkaṇḍeya uvāca /
 āsītpurā cakravartī somavaṃśe purūravāḥ /
 śāsāsa pṛthivīm sarvām yathāśakrastriviṣṭapam // RKS 3.15
 ekadā sa nṛpaśreṣṭhaḥ sabhāmadhye purūravāḥ /
 papraccha brāhmaṇān vṛddhān vṛddhasevī dhṛtavrataḥ // RKS 3.16
 yajñādibhirvinā kena mānavāḥ pāpamohitāḥ /
 svargaṃ prāpurupāyena tanme vada yathātatham // RKS 3.17
 brāhmaṇā ūcuḥ /
 āste svarge mahārāja narmadā lokapāvanī /
 avatārāyatām svargāllokānām pāpahāriṇīm // RKS 3.18
 teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā dvijānāṃ vidhṛtāmanām /
 ārdhayāmāsa devamayutaṃ sāgrameva ca // RKS 3.19
 kandamūlaphalāiḥ śākairjalāhārais tathāpi saḥ /
 śivabhaktiparo nityaṃ viśuddhenāntarātmanā // RKS 3.20
 tatastuṣṭo mahādevo varam varaya putraka /
 dadāmi te na sandeho yatheṣṭaṃ manasepsitam // RKS 3.21
 purūravā uvāca /
 yadi tuṣṭo mahādeva varam dātuṃ mamecchasi /
 hitāya sarvalokānām avatārāya narmadām // RKS 3.22
 navakhaṇḍāsaptadvīpās tvāpagāsmaritas tathā /
 nimagnaṃ narake ghore jagatsarvaṃ mayā śrutam // RKS 3.23
 lakṣayojanaparyantaṃ jambūdvīpaṃ nirāśrayam /
 na devās tṛptim āyānti na mātṛpitṛmānuṣāḥ // RKS 3.24

etacchrutvā mahādevo naradevasya bhāṣitam /
 hara uvāca /
 uvāca durlabhaṃ devair ayācyam yācyate nṛpa // RKS 3.25
 varamanyam prayacchāmi varjayitvā tu narmadām /
 purūravā uvāca /
 nānyam varam mahādeva prāṇatyāge 'pi prārthaye // RKS 3.26
 jñātvā tu niścayaṃ rājñas tapasogreṇa sādhanam /
 ājñāpitā mekalā sā 'vatara tvam sureśvari // RKS 3.27
 purūravāvīpākena martyalokahitam kuru /
 ājñāpitāgatā sā ca śivasyāgre vyavasthitā // RKS 3.28

kṛtāñjalipuṭā bhūtvā mamādeśo 'dya dīyatām /
 hara uvāca /
 svargāt prayāhi reve tvam martyalokaṃ mamājñayā // RKS 3.29
 purūravas tapas satyaṃ kuru kalyāṇi sāmpratam /
 narmadovāca /
 kathamīśa nirādhārā svargād yāsyāmyahaṃ dharām // RKS 3.30
 tatas tad vacanaṃ śrutvā devadeva umāpatiḥ /
 āvāhayāmāsa sarvānaṣṭau kulanagottamān // RKS 3.31
 uvāca parvatān devaḥ kaḥ sarid dhāraṇe kṣamaḥ /
 parvatā ūcuḥ /
 śatadhā bhedaṃ āyānti jalāghātān mahādrayaḥ // RKS 3.32
 abhāṣata tato vindhyo dhartumutsahate nadīm /
 mama putrassuresāgrya tvatprasādān na saṃśayaḥ // RKS 3.33
 paryānka iti vikhyātaḥ kāndarppadṛḍhāvīkramaḥ /
 jyeṣṭhasarvaguṇair yukto mānyaḥ sarvamahībhṛtām // RKS 3.34//
 devairapi ca durjñeyaś śivāyāś carcane rataḥ /
 santyeva parvatās sarve yadyapīha maheśvara // RKS 3.35
 tathāpi dhāraṇe śaktaḥ sa eveha na saṃśayaḥ /
 aśaktā vikalā vṛddhās sarva eva mahīdharāḥ // RKS 3.36

Nṛsiṃhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.	Parallels from source texts
<p>athāha devaṃ paryaṅkaḥ kṣamo 'haṃ dhartum āgataḥ / anujñātaś ca devena paryaṅkaś tu nagottamaḥ // 141 uvāca dhārayiṣye 'haṃ tvat prasādān maheśvara / tato 'vatīrṇā sā devī mūrdhni paryaṅkabhūbhṛtaḥ // 142 jalaughavegaramaṇā saśailavanakānanā / racitā ca sudharmā sa akālakalirañjanaḥ // 143 stutair devagaṇaiḥ sarvais tato mekalakanyakā / maryādāṃ vaha kalyāṇiṃ lokānāṃ hitakariṇiṃ // 144 tvayā vyāptam idaṃ sarvaṃ trailokyam sacarācaram / tataḥ saṃvṛtarūpeṇa śivasya paramā kalo // 145 pramāṇato yojanānāṃ sahasrāṇy eva viṃśatiḥ / rasātalaṃ vivīśyāśu snāpayitvā pitāmahaṃ // 146 sparśayitvā svahastenety uktavān sa pururavāḥ / pītvāhaṃ salilaṃ dattvā piṭṛbhyaśca tilodakam // 147 yāsyāmi paramaṃ sthānaṃ yatsurair api durlabham / 148a atha snānamantrāḥ ādye namaḥ puṇyajale namaḥ sāgaragāmini / narmade pāpanirmohe namaste sarvasiddhide // 149 namo 'stu te śaṃkaradehaniḥṣṛte namo 'stu te dharmabhṛtām varaprade // namo 'stu te sarvapavitrapāvani namo 'stu te kiṃnarasevite namaḥ // 150</p>	<p>anujñāṃ dehi paryaṅkaḥ kṣamas tām dhartum āpagām / anujñātaś ca devena paryaṅkaś sa nagottamaḥ // RKS 3.37 uvāca dhārayiṣye 'haṃ tvat prasādān maheśvara / tataḥ pracalitā devī mūrdhni paryaṅkabhūbhṛta // RKS 3.38 jalaughavegabhramaṇāt saśailavanakānanā / plāvītā vasudhā sarvā akālakalitaṃ jagat // RKS 3.39 stutā devagaṇaiḥ sarvais tadā mekalakanyakā / maryādāṃ vaha kalyāṇi lokānāṃ hitakariṇi // RKS 3.40 tvayā vyāptam idaṃ sarva trailokyam sacarācaram / tataḥ saṃvṛtarūpeṇa śivājñātaś ca mekalā // RKS 3.41 pramāṇato yojanānāṃ sahasrāṇyeka viṃśati / rasātalaṃ sā vivīśe tarppayitvā pitāmahaṃ // RKS 3.42 sprśa mām tvam svahastena ity uktas sa purūravāḥ / pītvā ca salilaṃ datte piṭṛbhyaśca tilodakam // RKS 3.43 agaman paramaṃ sthānaṃ yat surair api durlabham / RKS 3.44a</p> <p>namaḥ puṇyajale devi namaḥ sāgaragāmini // RKV 43.31b namo 'stu pāpanirmoche namo devi varānane // RKV 43.32 namo 'stu te ṛṣivarasaṅghasevite namo 'stu te trinayanadehaniḥṣṛte / namo 'stu te sukr̥tavatām sadā vare namo 'stu te satatapavitrapāvani // RKV 43. 33 cf. MP 190 namaḥ puṇyajale hy ādye namaḥ sāgaragāmini / namaste pāpanirdāhe namo devi varānane // MP 190.21 namo 'stu te ṛṣiḡaṇasiddhasevite namo 'stu te śaṃkaradehaniḥṣṛte / namo 'stu te dharmabhṛtām varaprade namo 'stu te sarvapavitrapāvane // MP 190.22</p>
<p>kūmapurāṇe kālañjare mahātīrthe ko me rudro maheśvaraḥ / kālañjaravaro devo lokabhaktipriyo haraḥ // 151 mārkaṇḍeya uvāca / aśvatīrthaṃ mahāpuṇyam sarvapāpaprāṇāśanam / aśvamedhasamudbhūtā nadī yatra ca saṃgatā // 158 snātvā ca saṃgame tatra hayamedhaphalaṃ labhet / vayādhibhir mucyate caiva nārī vā yadī vā naraḥ // 159 śrāddhaṃ tatra prakurvīta piṭṛṇāṃ pṛtīvardham / atha keśavapurī keśavasya purī ramyā puṇyapāpaharā nṛpa / surāṇāṃ caiva sarveṣāṃ dānavānāṃ ca bhārata // 160 svargamārgapradā devī śrūtā trailokyapāvanī / sarvasiddhikarī devī tathā hariharātmikā // 161 etat te kīrtitaṃ rājan yathā dṛṣṭaṃ purātanam / snātvāvagāhanād yā vai śravaṇāt kīrtanād api // 162 anekabhavikaṃ ghoram bhayaṃ naśyati tatkaṣaṇāt // atha kapilātīrtham / tat tathāstu mahābhāga kapilātīrthamuttam / revāyām uttare kūle sarvapāpaharam param // 163 tatra snātvā naro rājan nārī vā vijitendriyā / tarpayitvā piṭṛn devān mucyate ca ṛnatrayāt // 164 brāhmaṇān bhojayitvā ca labhate paramāṃ gatim // atha tripurītīrtham aśvatīrthasya mātmyād brahmalokam avāpnuyuḥ / ete cānye ca bahavas tripuryā nṛpasattama // 165 api varśasahasreṇa vaktum śrotum na śakyate /</p>	<p>anyatīrthaṃ mahāpuṇyam sarvapāpaprāṇāśanam / aśvamedhasamudbhūtā nadī yatra varāṅganā // RKS7.1 snātvā ca saṅgame yatra hayamedhaphalaṃ labhet / vyādhibhir mucyate yatra nārī vā yadī vā naraḥ // RKS7.2 śrāddhaṃ tatra prakurvantaḥ piṭṛṇāṃ pṛtīvardhanam / RKS7.3a</p> <p>keśavasya purī ramyā puṇyā pāpaharā nṛpa // RKS 7.33b surāsurāṇāṃ sarveṣāṃ dānavānāṃ ca bhārata / svargamārgapradā devī tathā hariharātmikā // RKS 7.34</p> <p>etat te kīrtitaṃ rājan yathā vṛṣṭaṃ purātanam / snātvāvagāhanāt pānācchravaṇāt kīrtanād api // RKS 7.35 anekabhāvikaṃ ghoramaghaṃ naśyati tatkaṣaṇāt / RKS 7.36a</p> <p>tatas tasmin mahābhāga kapilātīrthamuttamam // RKS 7.36b revāyā uttare kūle sarvapāpaharam param / tatra snātvā naro rājan nārī vāpi jīitendriyā // RKS 7.37 tarpayitvā piṭṛn devān mucyate ca ṛnatrayāt / brāhmaṇān bhojayitvā tu labhate paramāṅgatim // RKS 7.38</p> <p>pañcyutāni siddhāni tripuryāṃ nṛpasattama / api varśasahasrāṇi na stotum śakyate purī // RKS 8.23</p>

Nṛsiṃhaprasāda Tīrthasāra (ed. Śukla), p. 83ff.

tripurīkṣetramāhātmyaṃ śakreṇāpi na saṃśayaḥ // 166
 anakāni sahasrāṇi kṣatriyāṇāṃ yudhiṣṭhira /
 dīkṣāyāś ca vidhānena nākapṛṣṭham upāsate // 167
 atha markāṭīrtham //
 tatraivānyat pravakṣyāmi markāṭīrthamuttamam /
 yatra snātvā mahārāja kāmato 'kāmato'pi vā // 168
 cāndrāyaṇasatasoktaṃ yat puṇyaṃ tad avāpnuyāt /
 atha stambhatīrtham //
 stambhatīrtham tato gacchet snānaṃ tatra samācāret /
 snānamātrān naras tatra gosahasraphalaṃ labhet // 169
 atha mokṣatīrtham //
 mārkaṇḍeya uvāca
 tato gacchet ca rājendra mokṣatīrtham anuttamam /
 sevitaṃ devagandharvairīṣibhiś ca tapodhanaiḥ // 170
 vahantaṃ ca na jānāti viṣṇumāyāvīmohitaḥ /
 tatra dattaṃ hutam japtaṃ tīrthasevārjitaṃ phalam // 171
 tatra tīrthe mṛtā ye ca saṃnyāsenā dvijottamāḥ / (232-60.8a)
 anivartikā gatis teṣāṃ mokṣatīrthaprabhāvataḥ // 172 (232- 8b)

atha malapraharāmāhātmyam

skandapurāṇe

malaprahāriṇī nāma nadī sahyodbhavāmalā /
 nirmitā varakalyāṇī brahmaṇā varaśāntaye // 174
 tasyās tu salilaṃ sadyaḥ pāpaṃ harati kilbiṣam /
 tad āśritāś ca ye martyāḥ prayānti paramāṃ gatim // 175
 tasyāś ca saṃgamaṃ teṣu pavitraṃ pāpanāśanam /
 rudraṃ paśupatiṃ sthāṇuṃ tatra snātvā namaś kuru // 176
 manuṣyaloke ye martyā devatvaṃ yānti te kila //

iti

śrīmāllakṣmīnṛsiṃhacaraṇayugalasaroruhabhramarasakalabhūmaṃ
 ḍalamāṇḍanasamastayabanādhīśvaraśrīnijāmasāśahasamastasāmrājy
 adhuraṇḍharāśrīmanmahārājādhirājaśrīdalapatirājāviraṇḍite śrī
 nṛsiṃhaprasāde tīrthasāre malapraharāmāhātmyam /
 iti narmadāmāhātmyam /

Parallels from source texts

tripurīkṣetramāhātmyaṃ śakreṇāpi narādhipa /
 anakāni sahasrāṇi kṣatriyāṇāṃ yudhiṣṭhira // RKS 8.24
 dīkṣāyājñavidhānena nākapṛṣṭhamupāsate / RKS 8.25a

tatraivā 'nyam pravakṣyāmi markāṭīrthamuttamam /
 yatra snātvā mahārāja kāmato 'kāmato'pi vā // RKS 9.17
 cāndrāyaṇasatasoktaṃ yat puṇyaṃ tad avāpnuyāt / RKS 9.18a

stambhatīrtham tato gacchet snānaṃ tatra samācāret / snātamātro
 naras tatra somaloke mahīyate // KP II 39.50

śrīmārkaṇḍeya uvāca /

tato gacchetpāṇḍuputra mokṣatīrthamanuttamam /
 sevitaṃ devagandharvairmunibhiśca tapodhanaiḥ // RKV 160.1
 bahavastanna jānanti viṣṇumāyāvīmohitaḥ / RKV 160.2a
 tatra dattaṃ hutam japtaṃ tīrthasevārjitaṃ phalam /RKV 160.7a
 tatra tīrthe mṛtānāṃ tu saṃnyāsenā dvijanmanām /
 anivartikā gatisteṣāṃ mokṣatīrthaprabhāvataḥ // RKV 160.8

The Revākhaṇḍa of the Skandapurāṇa
(revised version of the Hośaṅgābād edition)

Table of contents / list of *adhyāyas*

RKS 1:	[]	251
RKS 2:	[ādikalpakathana]	252
RKS 3:	[revādvitīyāvatārakathanam]	253
RKS 4:	[]	254
RKS 5:	[narmadāyāś caturthāvatāra]	256
RKS 6:	[]	257
RKS 7:	[vyāsātīrthamahimavarṇana]	258
RKS 8:	[tripurīvarṇana]	259
RKS 9:	[arkatīrthamāhātmya]	261
RKS 10:	[mātaṅgākhyāna]	262
RKS 11:	[tīrthamahimavarṇana]	263
RKS 12:	[gāñjālatīrthavarṇana]	264
RKS 13:	[matsyeśvaratīrthavarṇana]	265
RKS 14:	[śivamahimavarṇana]	267
RKS 15:	[kārtavīryākhyāna]	268
RKS 16:	[hradākhyāna]	269
RKS 17:	[nāgeśvarākhyāna]	269
RKS 18:	[janakayajña]	270
RKS 19:	[sṛṣṭisaṃhārasārasvatatīrthakathana]	270
RKS 20:	[brahmahatyāchedana]	272
RKS 21:	[kubjāmāhātmya]	273
RKS 22:	[bilvāmraṅgavarṇana]	275
RKS 23:	[kubjāmāhātmya]	276
RKS 24:	[kubjāmāhātmye citrāṅgadaśāpamocana]	277
RKS 25:	[]	278
RKS 26:	[gardabhītīrthavarṇana]	280
RKS 27:	[karamardeśvarīkīrtana]	283
RKS 28:	[māndhātūrupākhyāna]	283
RKS 29:	[amareśvaramāhātmya]	284
RKS 30:	[revācarusaṅgamavarṇana]	286
RKS 31:	[pañcaliṅgamāhātmya]	288
RKS 32:	[brāhmaṇasya bhāryayā saha svargārohaṇa]	288
RKS 33:	[pātāleśvaramāhātmya]	289
RKS 34:	[īndradymnayajñanīlagaṅgāvatāra]	290
RKS 35:	[vaidūryaparvatavarṇana]	293
RKS 36:	[kapilāvatāra]	294
RKS 37:	[kalpāntadarśana]	294
RKS 38:	[cakrasvāmivarṇana]	295
RKS 39:	[vimaleśvaravarṇana]	296
RKS 40:	[sūtrayāgavarṇana]	298
RKS 41:	[kāverīmāhātmya]	299
RKS 42:	[caṇḍavegāmāhātmyavarṇana]	300
RKS 43:	[eraṇḍīsaṅgamamahimānuvarṇana]	301
RKS 44:	[durvāsaścaritre eraṇḍītīrthavarṇana]	302

RKS 45:	[śalyāviśalyāmāhātmyānuvarṇana]	304
RKS 46:	[bhṛguparvatamahimānuvarṇana]	304
RKS 47:	[oṃkāramahimānuvarṇana]	305
RKS 48:	[pañcabrahmātmakastava]	306
RKS 49:	[vārāhasvargārohaṇa]	307
RKS 50:	[kapilāmāhātmye dhundhumārasvargārohaṇa]	308
RKS 51:	[mucukundakuvalayāśvasvargārohaṇa]	309
RKS 52:	[narakavarṇana]	311
RKS 53:	[narakāyātanānuvarṇana]	313
RKS 54:	[karmagatiyamavākya]	314
RKS 55:	[godānamahimānuvarṇana]	315
RKS 56:	[mātaṅgāśramavarṇana]	315
RKS 57:	[]	316
RKS 58:	[śivalokavarṇana]	317
RKS 59:	[narmadāmāhātmye śivamahimānuvarṇana]	319
RKS 60:	[]	320
RKS 61:	[rantidevopākhyāna]	321
RKS 62:	[mātrṣtuti]	323
RKS 63:	[kubjāmāhātmya]	323
RKS 64:	[viṣṇukīrtana]	324
RKS 65:	[]	325
RKS 66:	[aśokavanikāvarṇana]	326
RKS 67:	[vāgīśvarākhyāna]	327
RKS 68:	[vārāhamahimānuvarṇana]	328
RKS 69:	[śambhustutirnāma]	329
RKS 70:	[śuklatīrthamahimānuvarṇana]	330
RKS 71:	[dvīpeśvaravarṇana]	331
RKS 72:	[viṣṇustuti]	333
Synopses of common <i>adhyāyas</i> in the RKS and RKV		
RKS 73:	[meghanādeśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 35: [meghanādatīrthamahātmyavarṇana]	334
RKS 74:	[dārūtīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 36: [dārukatīrthamāhātmyavarṇana]	336
RKS 75:	[devatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 37: [devatīrthamāhātmyavarṇana]	337
RKS 76:	[dāruvanaprasaṅge narmadeśvarakīrtana] ./. RKV 38: [narmadeśvaratīrthamāhātmya]	338
RKS 77:	[karañjeśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 39: [kapilātīrthamāhātmyavarṇana] RKV 40: [karañjeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	341
RKS 78:	[kuṇḍaleśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 41 [kuṇḍaleśvartīrthamāhātmyavarṇana]	344
RKS 79:	[pippaleśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 42 [pippalādatīrthamāhātmyavarṇana]	345
RKS 80:	[guhyāvātīrthamahimānuvarṇana]	349
RKS 81:	[pañcaliṅgamahimānuvarṇana]	350
RKS 82:	[mṛkaṇḍāśramakīrtana]	350
RKS 83:	[rameśvarahariṇeśvaralubdhakeśvaradhanurīśvarabāṇeśvarakathana]	351
RKS 84:	[andhakopākhyāna]	351
RKS 85:	[andhakavarapradāna] ./. RKV 48: [andhakavadhatadvarapradānavarṇana]	352
RKS 86:	[śūlabhedotpatti] ./. RKV 49: [śūlabhedotpattimāhātmyavarṇana]	357
RKS 87:	[dānamahimānuvarṇana] ./. RKV 50: [pātrāpātraparīkṣādānādiniyamavarṇana]	359
RKS 88:	[śūlabhedamahimānukathana] ./. RKV 51: [dānadharmaprasaṃsavarṇana]	361

RKS 89:	[dīrghatapākhyāna] ./. RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] - RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] - RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]	364
RKS 90:	[citrassenakathāvarṇana] ./. RKV 55: [kāśīrājāmokṣagamana]	370
RKS 91:	[śabarasvargārohaṇa] ./. RKV 56: [vyādhavākyopadeśakathanapūrvakādānādīphalavarṇana] - RKV 57: [vyādhhasvargagamanavarṇana]	372
RKS 92:	[bhānumatīsvargārohaṇa] ./. RKV 58: [śūlabhedatīrthamāhātmya]	379
RKS 93:	[arkatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana]	380
RKS 94:	[ādityeśvaratīrthakīrtana] ./. RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	384
RKS 95:	[agastyatīrthavarṇana] ./. RKV 63: [kumāreśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 64: [agastyeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	387
RKS 96:	[bhasmāsuvavadha] ./. RKV 65: [ānandeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 66: [mātrīrthamāhātmyavarṇana]	391
RKS 97:	[maṇināgatīrthavarṇana] ./. RKV 72 (maṇināgeśvaratīrthamāhātmya)	394
RKS 98:	[gopāleśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 73: [gopāreśvaramāhātmyavarṇana]	397
RKS 99:	[śaṅkhacūḍatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 74: [gautameśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 75: [śaṅkhacūḍatīrthamāhātmyavarṇana]	398
RKS 100:	[parāśaratīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 76: [pāreśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	399
RKS 101:	[nanditīrthavarṇana] ./. RKV 77: [bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 78: [nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 79: [dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 80: [nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	400
RKS 102:	[tīrthapañcakavarṇana] ./. RKV 81: [varuṇeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 82: [dadhiskandādīpañcatīrthamāhātmya]	403
RKS 103:	[hanumadīśvaravarṇana] ./. RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]	405
RKS 104:	[somanāthatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 85: [somanāthatīrthamāhātmyavarṇana]	410
RKS 105:	[kapileśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 86: [piṅgaleśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 87: [ṛṇatrayamocanatīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 88: [kapileśvaratīrthamāhātmyavarṇana]	414
RKS 106:	[cakratīrthamāhātmyavarṇana] ./. RKV 90: [jalaśāyītīrthamāhātmya]	416
RKS 107:	[candrādityeśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 91: [caṇḍādityatīrthamāhātmyavarṇana]	421
RKS 108:	[yamahāsamahimānuvarṇana] ./. RKV 92: [yamahāsyatīrthamāhātmyavarṇana]	421
RKS 109:	[dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana] ./. RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]	422
RKS 110:	[prabhāsatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 98: [prabhāsatīrthamāhātmyavarṇana]	431
RKS 111:	[mārkaṇḍeśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 99: [nāgeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 100: [mārkaṇḍeśvaratīrthamāhātmya-varṇana]	432
RKS 112:	[manmatheśvaramahimānuvarṇana] ./. RKV 101: [saṃkarṣaṇatīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 102: [manmatheśvaratīrthamāhātmya-varṇana]	434
RKS 113:	[eraṇḍītīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 103: [eraṇḍīsaṅgamatīrthaphalamāhātmyavarṇana]	435
RKS 114:	[saubhāgyatīrthamahimānuvarṇana] ./. RKV 104: [suvarṇaśīlātīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 105: [karaṅjatīrthamāhātmyavarṇana - RKV 106: [kāmadatīrthamāhātmyavarṇana]	444
RKS 115:	[cakratīrthamahimānuvarṇana] - RKV 107: [bhaṇḍārītīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 108: [rohiṇīsomanāthatīrthamāhātmyavarṇana] - RKV 109: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]	446
RKS 116:	[narmadācaritravarṇana]	448

The Revākhaṇḍa of the Skandapurāṇa

Adhyāya 1: []

majjanamātāṅgagaṇḍacyutamadamadirāmodamattālijālam / snānaiḥ siddhāṅganānām kucauyugavigalatkuṅkumāsāṅgapiṅgam // 1
 sāyaṃ prātarmunīnām kuśakusumacayācchannatīrasthanīram / pāyādvō narmadāmbhaḥ karikarabhakarākṛāntarahastaraṅgam // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / himavacchikhare ramye siddhagandharvasevite / yakṣavidyādharākīrṇe nānāgaṅgasamanvite // 3
 brahmaviṣṇusurāḥ sarve skandanandiganeśvarāḥ / candrādityau grahaiḥ sārḍhaṃ nakṣatradhruvamaṇḍalam // 4
 vāyuśca varuṇaścaiva kubero 'tha yamastathā / indrādya devatās sarve gandharvagaṇa eva ca // 5
 brāhmyādya mātaraśca ṛṣayaśca tapodhanāḥ / mūrtimantaśca tīrthāni caṇḍabhṛṅgimahābalāḥ // 6
 dānavāsuraḍityaśca piśācā bhūtarākṣasāḥ / sūryakoṭisamaprakhyam maṇimāṇikyasoḅhitam // 7
 ratnavaidūryasopānavāpīkūpasahasrakam / padmanīlotpalopetaṃ nānāvṛkṣasamanvitam // 8
 kāmyakāmaphalair vṛkṣaiḥ puṣpitaiḥ phalitair yutam / haṃsakāraṇḍavākīrṇaṃ cakravākopakūjitaṃ // 9
 kokakokilasamghuṣṭam nānāpakṣisamakulam / sthānaṃ sarve harasyāpuḥ siddhaisca parisevitaṃ // 10
 tatrāsīnaṃ mahādevaṃ śaṅkaraṃ lokaśaṅkaram / stuvantaḥ ke 'pi deveśaṃ kecin nṛtyanti cāgrataḥ // 11
 divyasimhāsānāsīnam umayā sahitaṃ haram / teṣāṃ madhye samutthāya skando vacanam abravīt // 12
 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇipatyā ca / sṛṣṭisamhārakarttāraṃ surāsuranamaskṛtam // 13
 brahmaviṣṇuvindravaradaṃ bhaktānāṃ bhaktavatsalam / tryambakasitakaṇṭhāya jñātājñātasvarūpiṇe // 14
 īsvarāvīnāśāya gajacarmāvaguṇṭhine / kapālamālābharaṇadvīpicarmadharāya ca // 15
 bhasmoddhūlitadehāya namaste 'stu pinākine / anantāntarūpāya kālāya parameṣṭhine // 16
 sadyo vāmas tathā ghoras tatpuruṣāya te namaḥ / īśānāya pareśāya sadāśiva namo 'stu te // 17
 ṛgyajuḥ sāmārūpāya atharvāya namo 'stu te / namaḥ kālāgnirūpāya sarvalokanivāsine // 18
 namaḥ kāntārdhdadehāya varṣiṣṭhāya ca te namaḥ / oṃ namaḥ śivāya rūpāya bhīmāya bhavarūpiṇe // 19
 śivāya bhavarūpāya bhīmarūpakapardine / tvayā vyāptaṃ jagat sarvaṃ trailokyam sacarācaram // 20
 jihvācāpalyabhāvena khedito 'si mayā prabho / kṣamasva mama īśāna ajñānāñjñānato 'pi vā // 21
 īsvara uvāca / varam vṛṇiṣva bhadrāṃ te stavenānena suvrata / dadāmi te na sandeho varam manasi kāṅkṣitaṃ // 22
 skanda uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātumamecchasi / uttare tu diśābhāge harmyā hemamayāḥ śubhāḥ // 23
 saptabhaumastu vistīrṇahemaprākātorāṇāḥ / nānāmaṇisamuktādyā vajravaidūryamaṇḍitāḥ // 24
 tatraiva madhurā vānī venuvīṇāḥ sahasraśaḥ / prekṣaṇīyair nṛtyagītaiḥ divyakāntimanoharaiḥ // 25
 kasyaitāni ḡrḥāñṭi meroruttarataḥ śiva / tvatprasādāt tu pṛcchāmi paraṃ kautūhalaṃ hi me // 26
 īsvara uvāca / śṛṇu skanda suraśreṣṭha kathyamānaṃ nibodha me / bhṛgusthāne pure ye vai rāhusūrvyasamāgame // 27
 kurukṣetre prabhāse ca mokṣe rudrapade tathā / kedārakṣetrake sthāne rudre kanakhale tathā // 28
 bhairave lalitākṣetre śiva dhyātvā ca putraka / ye pṛtāḥ śivanadyāṃ tu śivadhyānaparāyaṇā // 29
 teṣāṃ ḡrḥāni ramyāni svayaṃ karmaphalārjitaiḥ / saptabhaumair ḡrḥair divyair vastrabhogāś ca puṣkalāḥ // 30
 dattāni ca mayaitēṣāṃ harmyabhogasukhāni ca / skanda uvāca / sahasraśatabhaumaśca vaidūryamaṇamaṇḍitāḥ // 31
 kūṭaiḥ kapāṭakair naddhasiddhadvārāṇyanekaśaḥ / nityotsavair nṛtyagītaiḥ kāmyair divyair manoharaiḥ // 32
 asaṃkhyātā ḡrḥā ramyāḥ sūryakoṭisamaprabhāḥ / kasyaitāniḥa harmyāni pūrvabhāge maheśvara // 33
 dakṣiṇe paścime caiva nānābhogāḥ sahasraśaḥ / surendrabhavane bhogāḥ kalām nārḥanti ṣoḍaśīm // 34
 kena karmmavipākena sūbhenāpyaśubhena vā / kūṣmāṇḍavāsinaścakre ghore majjanti tāmase // 35
 pūyaśoṇitakūpeṣu kṛmikīṭapataṅginaḥ / tiryagyonigatāḥ pāpaiḥ pīḍyamānās tu mānuṣāḥ // 36
 dāridryaduḥkhitā dīnāḥ pacyamānā bubhuḥṣitāḥ / kena karmmavipākena sūbhāśubhagati prabho // 37
 etatsarvaṃ yathānyāyaṃ kathayasva prasādataḥ / īsvara uvāca / ye mṛtā narmadātīre saṅgame tigmadārśite // 38
 teṣāṃ ḡrḥāni ramyāni pūrvabhāge ca ṣaṇmukha / oṃkāradakṣiṇe bhāge pūrvato 'marakaṇṭake // 39
 narmadākoṭīrtirthe ca ye mṛtāḥ skandamānuṣāḥ / harmye manorame ramye te vasanti narottamāḥ // 40
 bhṛgāvagnau jale vāpi revākapilasaṅgame / dānaṃ dattaṃ tapastaptaṃ te vasanti ḡrḥair imaiḥ // 41
 godāvaryāṃ payasvinyāṃ tapatyāṃ caiva saṅgame / tryambake dhautapāpe ca himādrau vindhyaparvate // 42
 maheśvaramaye sahye gokarṇe ca mahābale / hariścandrapure candre śrīśaile tripurāntake // 43
 kṛṣṇāyāṃ sasamudrāyāṃ ekādaśyāṃ mahānade / kārtike yonikuṇḍe ca ye mriyante ca putraka // 44
 yāmye harmye hemamaye teṣāṃ śreṣṭhās svayambhuvaḥ / nānā bhogāśca bhuñjanti yathā śakras triviṣṭape // 45
 sarasvatyāṃ tyajet prāṇān prabhāse śaśībhūṣaṇe / pāriyātre mahākāle prayāge ca mahāpathe // 46
 teṣāṃ ḡrḥāni ramyāni nānābhogāśca puṣkalāḥ / maṇimāṇikyadīptābhāḥ saumye koṭitrayodaśa // 47
 evaṃ tathaikāviṣṭatyā bhūrve caivopaveśitāḥ / dakṣiṇe navakoṭyastu bhṛtā harmyā hiraṇmayāḥ // 48
 ḡrḥā mauktikasamkāsāḥ koṭyaḥ ṣoḍaśa vāruṇe / tīrthayātrāviśeṣeṇa dānadharmavīṣeṣataḥ // 49
 bhuñjanti vividhān bhogān mayā tuṣṭena putraka / meroruttarato bhāge dakṣiṇe vāruṇe tathā // 50
 kṛtḍanti ca manohārimandire devanirmite / devānāṃ vārdhdakistatra kartā viśvasya karmaṇaḥ // 51
 sarvaratnamayaṃ harmyaṃ bhuvanopari paśyasi / pūrvabhāge mahāsena nārmadaḥ phalamaśnute // 52
 etatte kathitaṃ skanda paripṛṣṭam tvayā ca yat / devānāṃ ca hitārthāya tubhyaṃ sarvaṃ mayānagha // 53
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe prathamo 'dhyāyaḥ // [1]

Adhyāya 2: [ādikalpakathana]

skanda uvāca / śrotukāmā ime sarve brahmaviṣṇusurottamāḥ / prabhāvamīdṛṣaṃ yasya tīrthasyāsyā mahat phalam // 1
narmadāyās tathotpattim saṅgamaṃ liṅgapūjanam / parvakāle ca devānāṃ parvate 'marakaṅtake // 2
ākhyānasahitam deva kathayasva yathārthataḥ / tīrthayātrāphalam samyagvaṃśo manvantarāṇi ca // 3
bhaktyā yuktaṃ ca yat kiṃcit kathayasva prasādataḥ / sūta uvāca / śrutvā 'khyānam idaṃ puṇya purāṇaṃ skandakīrtitam // 4
bhaviṣyabhūtataṭṭvājñāḥ saptakalpānuvartakāḥ / ājagāmā 'thamārkaṅḍaṣṭibhiḥ sahitastadā // 5
sarvakāmasamṛddhātma śreyān tvenaiva pūjitaḥ / sapādalakṣamadhikam ṛṣṇāṃ cogratejasām // 6
brahmaṛṣayo devarṣayas tathā rājarṣayaḥ pare / etaiḥ parivṛtaḥ śrīmān madhye 'raṇyāśramam prati // 7
tīrthayātrāphalam prāpya narmadātaṭṭamāśritaḥ / śrutvā mahāntam mārkaṅḍaprabhāvam lomaharṣaṇaḥ // 8
ājagāma tato draṣṭumṛṣiṃ kalmaṣanāśanam / narmadāpravāhe puṇye siddhagandharvasevite // 9
yakṣavidyādharākīrṇe kinnarairupaśobhite / nānādevagaṅgākīrṇe nānāgaṇaṇiṣevite // 10
revāvataṛaṇam śrutvā prabhāvam puṇyasaṅgamam / nanṭur devatās tatra siddhavidyādharā narāḥ // 11
kahlāraiḥ śatapatriśca punnāgair nāgacampakaiḥ / āmrajambūkapiṭṭhaiśca dāḍimaiḥ panasaistathā // 12
nimbajambīranāraṅgaiḥ kadalīṣaṅḍamaṅḍitaiḥ / kumudair nāgavallyād yaiḥ śāleyaiśca tamālakaiḥ // 13
bījapūrakakarjūrair drākṣāmadhurapāṭalaiḥ / bilvacandanapīlvādyaiḥ kadambakuṭajais tathā // 14
sarvakāmaphalairvṛkṣaiḥ phalitaṃ puṣpitaṃ bhṛṣam / haṃsakāraṅḍavākīrṇam cakravākopaśobhitam // 15
kokilābarhiṇaśukair nānāpakṣivinaḍitam / jātismarā pakṣiṇaś ca vyājahrur mānuṣiṅgiram // 16
gandharvakinnarayutair yakṣavidyādharoragaiḥ / krīḍate mithunaṃ divyaṃ śanaigirivarottame // 17
divyagandharvanṛtyaiśca veṇuvīṅśahasraśaḥ / divyodbhavaiḥ prekṣaṅṭyaiḥ śobhitairgiriḡahvare // 18
gīṭadhvanininādena divyaṃ bhūmiṃ vyanādayan / brahmaṛṣayo devarṣayas tathā rājarṣayaḥ pare // 19
vedadhvanitayajñānām agnihotraprakāśataḥ / ṛgyajuṣmātharvāṇi cāturvarṇyā dvijottamāḥ // 20
pulastyaśca vasiṣṭhaśca pulahaśca kratustathā / bhṛguratrirmarīciśca bhāradvājo 'tha kāśyapaḥ // 21
manuryamo 'ṅgirāścaiva śātātapaparāśarau / āpastambo 'tha śambaśca kāvyaḥ kātyāyano muniḥ // 22
gautamaḥ śaṅkhalikhitau dakṣaḥ kātyāyanis tathā / jāmadagnyo yājñavalkya ṛṣyaśṛṅgo vibhāṅḍakāḥ // 23
gargaśaunakadālbhya vyāsa uddālakaḥ śukaḥ / nāradaḥ parvataścaiva durvāsāścogratāpasāḥ // 24
śākalyo gālavaścaiva jābālimudgalastathā / viśvāmitraḥ kauśikaśca ṛṣayo devasammataḥ // 25
tathā dharmasātānandavaiśampāyanavaiṣṇavāḥ / śākalāyanavārdhakyau juhutiś cāvasus tathā // 26
bālakhilyā mahātmāno bhūmimaṅḍalavāsiṇaḥ / brahmaḍaṅḍam samāruḥā devalokaṃ vrajanti ye // 27
ete cānye 'vrajaṃstatra ṛṣayo dhārmikāḥ pare / jvalantastejasā sarve nirdhūmā iva pāvakaḥ // 28
māśopavāsina kecit kecit pakṣopavāsiṇaḥ / trirātrakāḥ sāntapanā nīrahārās tathā pare // 29
kecit puṣpaphalāhārāḥ śāntā vātāśanistathā / kecit gomayabhakṣyāśca jalāhārāstathāpare // 30
sāgnihoṭrāśca vidvāṃśo mokṣavedārthacintakāḥ / itihāsapurāṇādi śrutismṛtviśāradaḥ // 31
ete cānye ca bahavo mārkaṅḍeyaṃ priyayā tapasvinaḥ / etaiśca samṭiṣṭhan ṛkṣairiva niśākarāḥ // 32
tīrthayātrāphalam śrutvā dharmaputro yudhiṣṭhiraḥ / abhijñair brāhmaṇaiḥ sārḍham draupadyā priyayā saha // 33
vidvadbhīrvedavidbhīśca brahmīṣṭhair brahmacintakaiḥ / narmadātīram āyāte mārkaṅḍeyaśramam prati // 34
pradakṣiṇatṛiḥ praṇamya sāṣṭāṅgam ca punaḥ punaḥ / upaviṣṭastadā tatra bhrātṛbhissaha dharmajaḥ // 35
upaviṣṭam nṛpaṃ dṛṣṭvā mārkaṅḍeyo mahāmuniḥ / uvāca vacanaṃ devaṃ dharmaputraṃ yudhiṣṭhiraṃ // 36
kuśalaṃ nṛpaśārdūla bhrātṛbhīr brāhmaṇaiḥ saha / prahasya so 'bravīdvākyam mārkaṅḍam munisattamaṃ // 37
adya me sapphalam janma jīvitam ca sujīvitam / kṛtḡkṛtyo 'bhavam tvadya tvatpādāmbujadarāsanāt // 38
adya me 'ntarmalam naṣṭam pāpocchedananirmalam / dṛṣṭvā tapovanaṃ sarvaṃ jvalantaṃ sūryavarcasam // 39
nirmuktaḥ kilbiśādasmat saptajanmāntarādvibho / rantvā cottaradīghāge devabhūmiṃ manoharām // 40
gaṅgāṃ tripathagāṃ devīm yamunāṃ ca sarasvatīm / gaṅgādvāraṃ himasthānaṃ kubjāgraṃ brahmayonikam // 41
ugraṃ kanakhalañcaiva kedāraṃ bhairavaṃ tathā / naimiṣam ca gayāūrtham kurukṣetraṃ ca puṣkaram // 42
vārāṇasīm prayāgaṃ ca gaṅgāsāgarasaṅgamam / kālañjaram cāpyatīrtham prabhāsam śaśibhūṣaṇam // 43
puṇyānyetāni cānyāni tyaktvā kṣetrāṇi suvrata / sevyate kena kārvyeṇa narmadaiva mahānādī // 44
bhaviṣyabhūtataṭṭvājñā trikālājñā trivedika / śrotukāmā ime sarve kathayasva prasādataḥ // 45
mārkaṅḍeya uvāca / ṣṇu rājan mahābāho brāhmaṇair bhrātṛbhīḥ saha / tatte 'haṃ kathayīṣyāmi purāṇaṃ skandakīrtitam // 46
svāyambhūve 'tha munaya ādikalpe kṛte yuge / devānāṃ saṅgame tatra kailāse ca śivālaye // 47
kārtikyāṃ devadeveṣaṃ haraṃ draṣṭum samāyayuh / prāk pṛṣṭam kārtikeyena dharmādharmānidarśanam // 48
śivena kathitaṃ pūrvaṃ pārvatyāḥ ṣaṅmukhasya ca / viṣṇubrahmādivedānāṃ ṣṇvatāṃ yakṣarakṣasām // 49
aṣṭalakṣāṇi sārddhāni śivaloke ca gīyate / tadarddham vaiṣṇave loke cārddhārdham brahmaṇaḥ pure // 50
caturāṣṭisahasraṇi martyaloke ca gīyate / ārdhitaḥ śivaḥ pūrvaṃ brahmādyaiśca surāsuraiḥ // 51
tatastuṣṭaḥ sureśāno varam dātuṃ yathepsitam / devā ūcuḥ / yadi tuṣṭo 'si deveśa devānāṃ varado bhava // 52
saptadvīpā vasumatī vasudhā karmabhāginī / navamadvīpaparyantaṃ jambūdvīpam pracakṣate // 53
vāpī kūpasahasraṇi navārṇaḥ sarito nahi / na ṣṭāścāpagāḥ śarvapitṛghorāvātāriṇiḥ // 54
tilodakapradānena piṭṇ pātuṃ hi sāmpratam / tāriṇi sarvalokānām avatārāya narmadām // 55
īśvara uvāca / duṣṛpāyam tridaśaiḥ sarvair ayācyam yācyate surāḥ / vegam śaknoti kaḥ soḍhum tattoyabhramaṇasya ca // 56

toyaṃ bhūtaṃ jagatsarvaṃ nipatiṣyajjavena tu / yācadhvamanyāṃ saritaṃ sukhāsādhyaṅtaraṅgiṇīm // 57
devā ūcuḥ / kā 'nyā tārayituṃ śaktā puṇyā soḍhuṃ saridvarā / muktivā trinayaneśānīm narmadāṃ śokatāriṇīm // 58
devānāṃ vacanaṃ śrutvā samāhūtā saridvarā / āgatā ca tato devī sarvābharaṇabhūṣitā // 59
pratyakṣā makarārūḍhā devadevasya cājñayā / deva me dehi vaktavyaṃ kartavyā tu kṛpā mayi // 60
niśāmya tad vacasaumyaṃ narmadāyās trilocanaḥ / uvāca vacanaṃ ślakṣṇaṃ martyaloke 'dya gamyatām // 61
lokānāṃ ca hitārthāya martyānāṃ ca viśeṣataḥ / narmadovāca / tavājñāṃ ca kariṣye 'haṃ nirādhārā kathaṃ vibho // 62
ko māṃ dhartuṃ ca śaknoti mahī yāsyati viplavam / ādideśa tataḥ sarvān parvatān parameśvaraḥ // 63
ādiśyaitāṃśca tān sarvāṃs tato devaḥ svayaṃ śivaḥ / parvatā ūcuḥ / na śaknumo vayaṃ sarve dhartuṃ vegaṃ ca nārmadam // 64
bhedamāpnoti vai pṛthivī śatadhā yānti bhūbhṛtaḥ / ṛkṣavānabraviddevaṃ dehyājñā tridaśeśvara // 65
dhārayāmi ca satyena tvatprasādādumāpate / tato 'vatāritā devī jambūdvīpe narādhipa // 66
dārayitvā mahīm sarvāṃ saśailavanakānanāṃ / tato devagaṇair uktā maryādāṃ vaha suvrate // 67
ekaviṃśatsahasraṇī yojanānāṃ pramānataḥ / sabhittvā saptapātālān rasātālatalaṃ yayau // 68
devalokaṃ jagāmā 'tha pralaye samupasthite / prathamā kathitā rājannavatārasya kalpanā // 69
svārociṣe dviṭīye tu ādikalpe yuge 'nagha / na sāgarā na sarito na tīrthāni na saṅgamaḥ // 70
tretāyuge 'vatīrṇā tu purā bhāgīrathī sarit / jahnuṇā culukenaiva hṛdi madhye vyavasthitā // 71
sā kathaṃ sevyate rājastyaktvā caiva tu kalpagāṃ / ajñānatamasāchannā viṣṇumāyāvimohitāḥ // 72
tyaktvā vai narmadāṃ rājan sevante 'nyāṃ nadīm surāḥ / yāvṛṣaṃ sūryadevānāṃ maṇiratnaprabhāsu ca // 73
antaraṃ tādṛṣaṃ rājannarmadā 'nyāpagāsu ca / śrutvākhyānam idaṃ puṇyaṃ śaṅkarasya prabhāvataḥ // 74
sevyate saptagā tatra purāṇaṃ skandakīrtitam / etatte kathitaṃ rājan yathādṛṣṭaṃ yathā śrutam // 75
kṛtakṛtyaḥ sarvakāmān brāhmaṇair vedapāragaiḥ / prāpnoṣi paramaṃ sthānaṃ vaṃśakṣayavivarjitam // 76
śrutvākhyānam idaṃ puṇyaṃ pavitramaghanāśanam / ye śṛṇvanti sadā nityaṃ gohatyā ca praṇaśyati // 77
iti śrīrevākhaṇḍe ādikalpapakathanāṃ dviṭīyo 'dhyāyāḥ // [2]

Adhyāya 3: [revādviṭīyāvatāarakathanāṃ]

yudhiṣṭhira uvāca / revā 'vatarāṇaṃ puṇyaṃ saṅgaṃ liṅgamarcitam / tīrthayātrāpramāṇāś ca yugamanvantārāṇi ca // 1
parvatasyatu mātṛmāyāṃ tatra nadyāṃ yathocitam / parvakālastu devānāṃ tīrthe tīrthe viśeṣataḥ // 2
pattanasya tu mātṛmāyāṃ tatra vāsaṃ yathocitam / bhṛgos tu kīrtanaṃ puṇyaṃ brahmahatyāvimocanam // 3
kenā 'vatīrya kāryeṇa jambūdvīpe saridvarā / śivalokaṃ gatā sā tu tan me vada mahāmune // 4
uktānuktāśca yat kimpit kathayasva prasādataḥ / mārkaṇḍeya uvāca / śrūyatāṃ rājarājendra kathyamānaṃ nibodha me // 5
hiranyakaśipuścāsīd yuge cādye mahā 'surāḥ / śivaprasādāsampanno hyalaṃ mātṛbalotkataḥ // 6
nirjitā devatās tena palāyanaparāyānāḥ / jagmuḥ śaraṇamudvignā bhayārtā bhayavihvalāḥ // 7
śaṅkhacakraadharaṃ devaṃ sasārāṇavatāraṇaṃ / śaraṇāśca prapannāḥ smo mādhaveṃ madhusūdana // 8
agnihotrāś ca vedāśca na devānāṃ ca yājanam / na svādhyāyo na yajñāśca na hutāṃ pitṛtarpaṇam // 9
vyāvitaṃ dānavair duṣṭair dharmakarma ca nāśitam / etasminnantare rājan viṣṇuṇā prabhaviṣṇuṇā // 10
daityāśca nihatās sarve nṛsiṃhavapuṣā tu te / punaḥpravartate dharmo devabrāhmaṇayājanam // 11
kṣayitā dānavās sarve pāpakarmmaratā 'dhamāḥ / gatā tenaiva kāryeṇa narmadā lokadhāriṇī // 12
svārociṣe 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / avatāraṃ punarmartye devī tridaśapūjitā // 13
kariṣyati naraśreṣṭhalokānāṃ hitakāmyayā / dharmakarmmarataṃ jñātvā martyaṃ suragaṇārcitaḥ // 14
mārkaṇḍeya uvāca / āsītpurā cakravartī somavaṃśe purūravāḥ / śaśāsa pṛthivīm sarvāṃ yathāśakrastriviṣṭapam // 15
ekadā sa nṛpaśreṣṭhaḥ sabhāmadhye purūravāḥ / papraccha brāhmaṇān vṛddhān vṛddhasevī dhṛtavrataḥ // 16
yajñādibhirvinā kena mānavāḥ pāpamohitāḥ / svargaṃ prāpurupāyena tanme vada yathātatham // 17
brāhmaṇā ūcuḥ / āste svarge mahārāja narmadā lokapāvanī / avatārayatāṃ svargāllokānāṃ pāpahāriṇīm // 18
teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā dvijānāṃ vidhṛtāmanāṃ / ārādhayāmāsa devamayutaṃ sāgrameva ca // 19
kandamūlaphalāiḥ śākairjalāhāraś tathāpi saḥ / śivabhaktiparo nityaṃ viśuddhenāntarātmanā // 20
tatastuṣṭo mahādevo varaṃ varaya putraka / dadāmi te na sandeho yatheṣṭaṃ manasepsitam // 21
purūravā uvāca / yadi tuṣṭo mahādeva varaṃ dātuṃ mamecchasi / hitāya sarvalokānāṃ avatāraya narmadā // 22
navakhaṇḍās saptadvīpās tv āpagās saritaḥ tathā / nimagnaṃ narake ghore jagatsarvaṃ mayā śrutam // 23
lakṣayojanaparyantaṃ jambūdvīpaṃ nirāśrayam / na devāstrpitīmāyānti na mātṛpitṛmānuṣāḥ // 24
etacchrutvā mahādevo naradevasya bhāṣitam / hara uvāca / uvāca durlabhaṃ devairayācyāṃ yācyate nṛpa // 25
varamanyaṃ prayacchāmi varjayitvā tu narmadāṃ / purūravā uvāca / nānyaṃ varaṃ mahādeva prāṇatyāge 'pi prārthaye // 26
jñātvā tu niścayaṃ rājñastapasogreṇa sādhanam / ājñāpitā mekalā sā 'vatara tvam sureśvari // 27
purūravāvīpākena martyalokahitaṃ kuru / ājñāpitāgatā sā ca śivasyāgre vyavasthitā // 28
kṛtāñjalipuṭā bhūtvā mamādeśo 'dya dīyatām / hara uvāca / svargāt prayāhi reve tvam martyalokaṃ mamājñayā // 29
purūravas tapaḥ satyaṃ kuru kalyāṇi sāmpratam / narmadovāca / kathamiśa nirādhārā svargād yāsyāmyahaṃ dharām // 30
tatastadvacanaṃ śrutvā devadeva umāpatiḥ / āvāhayāmāsa sarvānaṣṭau kulanagottamān // 31
uvāca parvatān devaḥ kaḥ sariddhāraṇe kṣamaḥ / parvatā ūcuḥ / śatadhā bhedam āyānti jalāghātān mahādrayaḥ // 32
abhāṣata tato vindhyo dhartumutsahate nadīm / mama putraḥ sureśgrya tvatprasādān na saṃśayaḥ // 33

paryāṅka iti vikhyātaḥ kandarpadr̥dhavikramaḥ / jyeṣṭhaḥ sarvagaṇair yukto mānyaḥ sarvamahābhṛtām // 34
 devairapi ca durjñeyah śivāyās carcane rataḥ / santyeva parvatās sarve yadyapīha maheśvara // 35
 tathāpi dhāraṇe śaktaḥ sa eveha na saṁśayaḥ / aśaktā vikalā vṛddhās sarva eva mahādharaḥ // 36
 anujñāṁ dehi paryāṅkaḥ kṣamas tām dhartum āpagām / anujñātas ca devena paryāṅkaḥ sa nagottamaḥ // 37
 uvāca dhārayiṣye 'haṁ tvat prasādān maheśvara / tataḥ pracalitā devī mūrdhni paryāṅkabhūbhṛta // 38
 jalaughavegabhramaṇāt saśailavanakānanā / plāvitā vasudhā sarvā akālakalitaṁ jagat // 39
 stutā devagaṇaiḥ sarvais tadā mekalakanyakā / maryādāṁ vaha kalyāṇi lokānāṁ hitakāriṇī // 40
 tvayā vyāptam idaṁ sarva trailokyam sacarācaram / tataḥ saṁvṛtarūpeṇa śivājñātas ca mekalā // 41
 pramāṇato yojanānāṁ sahasrāṇyeka viṁśati / rasātalaṁ sā viviṣe tarpayitvā pitāmahān // 42
 sprśa mām tvam svahastena ityuktaḥ sa purūravāḥ / pītvā ca salilaṁ datte pitṛbhyaś ca tilodakam // 43
 agaman paramaṁ sthānaṁ yat surair api durlabham / pavitraṁ paritas sarvaṁ trailokyam sacarācaram // 44
 sevyaṁ tena kāryeṇa narmadā saptakalpagā / etat te kathitaṁ rājann ākhyānaṁ ca śivoditam // 45
 vaivasvatam idānīm tu dvāparānte samudyate / tvam rājā bhrātṛbhiḥ sārddham satyasamdhō dṛḍhavrataḥ // 46
 tretāyāḥ prathame pāde gaṅgā bhāgīrathī smṛtā / adahat kapilās cāsya pitṛṇām ayutāni ṣaṭ // 47
 mohitām āyayā viṣṇor gatā saptarasātalam / eva mandākinī nāma tvanyā gaṅgā saridvarā // 48
 mekalātoyasampūrṇās sāgarās saptayantritaḥ / tṛtīye ca tathā pāde avatīrṇā sarasvatī // 49
 sthāneśvaragatā sā tu punargaṅgā samāgame / gaṅgākanakhale puṇyā gaṅgāsāgarasaṅgame // 50
 ūrdhvatīrthe prayāge ca vārāṇasyāṁ viśeṣataḥ / prācī sarasvatī yatra kurukṣetre ca puṇyadā // 51
 praṇaṣṭe dvāvaśāditye pralaye samupasthite / saptakalpakṣaye vṛtte na mṛtā tena narmadā // 52
 saritās ca kṣayaṁ yānti gaṅgādyaś ca sahasraśaḥ / narmadā tiṣṭhate devī saptakalpānugāminī // 53
 brāhmī sarasvatī mūrtivaiṣṇavī tripathā smṛtā / narmadā śāṅkarī mūrtir nadyas tisrastridevatāḥ // 54
 gaṅgā ca yamunā caiva sarayūs ca sarasvatī / śatabhāgā candrabhāgā ramyā sindhur mahānadī // 55
 irāvati ca kapilā narmadā savitastikā / daṇḍakī gaṇḍakī caiva ghargharā ca mahānadī // 56
 śoṇo mahānadaś caiva vedikā ca taraṅgiṇī / brahmavāhā viṣṇuvāhā sārāṅgā gautamī tathā // 57
 viśvavāhā dhenumatī apārā aparā tathā / vetravatī ca kumudā mahātāpī payoṣṇikā // 58
 veṇā ca dugdhikā śiprā 'jahāsā 'bhramatī tathā / kṛṣṇā bhīmarathī caiva tuṅgabhadrā mahānadī // 59
 godāvaritī vikhyātā gaṅgā sā dakṣiṇā smṛtā / nadyaś caiva tathā cānyās sarvatīrthāni sāgarāḥ // 60
 sarvāstāḥ pralayaṁ yānti varjayitvā tu kalpagām / gaṅgā kiṁ varnyate devī hareṇa śirasā dhṛtā // 61
 gaurī vārddhaśarīrasthā śivasya parameṣṭhinaḥ / narmadā varnyate devī saptakalpānugāminī // 62
 te deśāḥ parvatāḥ puṇyāste grāmāste 'pi cāśramāḥ / yatra yātā saricchreṣṭhā narmadā saptakalpagā // 63
 tribhiḥ sārasvataṁ puṇyaṁ saptāhena tu yāmunam / sadyaḥ punāti gaṅgeyaṁ darśanād eva narmadā // 64
 revātaṣṭe ye vṛkṣāḥ patitāḥ kālaparyaye / narmadātoyasaṁsprṣṭās te 'pi yānti parāṅgatim // 65
 revāyā yatra kutrāpi saṅgame bharatarṣabha / snānaṁ dānaṁ japo homaḥ svādhyāyaḥ pitṛpūjanam // 66
 devatārādhanaṁ dīkṣā nyāso dehavisarjanam / yat kiṁcit kriyate martyais tad anantaphalaṁ smṛtam // 67
 gosahasraśataṁ dhenu mahādānāni kṛtsnaśaḥ / vaiśākhyāṁ athavā mādhyāṁ kārṭtikyāṁ grahaṇāyane // 68
 viṣuve saṁkrame bhānor vyatīpāte ca vaidhṛtau / darśe dinaḥkṣaye vṛddhau manvādiṣu yugādiṣu // 69
 kalpādaḥ ca yugādaḥ ca mātāpitroḥ kṣaye 'hani / oṁkāre vā bhṛgau kṣetre viśeṣād upasaṅgame // 70
 revāyāṁ snānadānāni japahomārcanādīkām / yaḥ kuryān manujaśreṣṭhaḥ so 'śvamedhaphalam labhet // 71
 brahmahatyādībhiḥ pāpair mucyate nā 'tra saṁśaya / kulānāṁ śatam āgāmi samatītam tathā śatam // 72
 uddharedātmanā sārddham revātīrthāvagāhanāt / grāmārdham grāmam ekaṁ vā yo dadyān narmadāte // 73
 sa labhed vipulāṁ lakṣmīmatyantaphalam aśnute / narmadātirasambhūtāṁ mṛdaṁ mūrdhni bibharti yaḥ // 74
 bibharti mūrtim arkasyatamonāśāya kevalam / yatra yatra naraḥ snāyāt narmadāyā yudhiṣṭhira // 75
 prāpnuyād aśvamedhasya phalam etac chivoditam / narmadātoyapānasya snānasya prekṣaṇasya ca // 76
 api cāndrāyaṇaśata tulyaṁ bhavati vā na vā / narmadā kīrtayed yas tu prātar utthāya mānavah // 77
 saptajanmakṛtaṁ pāpaṁ tatkaṣṇād eva naśyati / saṅgamena samāyuktā narmadāliṅgasaṅgatā / hayamedhaphalam tatra snātvā śivapuram
 vrajet // 78

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe revādvītyāvatarakathanāṁ nāma tṛtīyo 'dhyāyaḥ // [3]

Adhyāya 4: []

yudhiṣṭhira uvāca / hiranyatejasā pūrva rājñā vai narmadā katham / martye 'vatāritā devī tat sarvaṁ vaktum arhasi // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / hiranyatejā rājarsiḥ somavaṁśe mahīpate / sarvadharmabhṛtām śreṣṭhaḥ prajāpatisamo 'bhavat // 2
 ekachatrāṁ śaśāsvīṁ saśailavanakānanāṁ / khyātā candrapurī tasya śakrasyevamarāvati // 3
 nirābādhāḥ prajāḥ tatra bhayadāridryavarjitāḥ / cirāyūso naraś tatra samālakṣaṁ tu jīvinaḥ // 4
 svayaṁ kāmudughā dhenur dharaṇī sasyaśālinī / kauśeyapaṭṭavastrās ca vṛkṣe vṛkṣe samudbhavā // 5
 etasminn antare prāpte hy amāvāsyāṁ ravīgrahe / satkāro 'trāsti devānāṁ pitṛṇām ca viśeṣataḥ // 6
 vāpikūpasaro divyaṁ jambūdvīpaḥ prakīrtitaḥ / sravanti nimnagā kācit tasmin dvīpe na vidyate // 7
 gavāṁ śatasahasrāni hemaratnaṁ maṇīṁś tathā / kośaṁ hayān asaṁkhyātān mattāṁś ca varadantinaḥ // 8

graste ca rāhuṇā sūrye brāhmaṇān pradadau nṛpaḥ / puro dharmasahasrāṇi hemaratnamaṇīṃs tathā // 9
 atarpayat pitṛṃs cāpi havyakavyena bhārata / kaśmalam jalapāṇam cāpaśyat pitṛjugupsitam // 10
 kṣutkṣāmakaṇṭhatālvōsthān kaśmalāmśca mṛdambhasā / nagnān malinavastrāmś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ // 11
 hiranyatejā rājarṣiḥ paśyati sma tadā pitṛn / hiranyatejā uvāca / ke yūyaṃ vikṛtākārāḥ pretabhūtā bubhukṣitāḥ // 12
 majjante narake ghore raurave lomahaṛṣaṇe / kathayadhvam yathānyāyaṃ karmmaṇā kena pāvitatāḥ // 13
 pitara ūcuḥ / śṛṇu mahābhāga kathyamānaṃ nibodha ca / sarid dhīnam idaṃ dvīpaṃ dharmakarmavināśitam // 14
 na devāstrptim āyānti pitaro vā kathañcana / pitṛn mocayitum śaktā durārādhyā surair api // 15
 āgamiśyati dvīpe 'smin revā muktir bhaviśyati / etat te kathita rājan yatheṣṭaṃ kartum arhasi // 16
 hiranyatejā uvāca / pitṛṇām mokṣaṇam kāryam yathā yānti parāṅgatim / mayā rājyena kiṃ kāryam jīvitās ca nirarthakam // 17
 evam uktvā yayau rājā hyudayaṃ siddhiparvatam / kandaṃulaphalāhārah śivadhyanaparāyaṇaḥ // 18
 divyaṃ varṣasahasraṃ tu ugre tapasi saṃsthita / rājñas tu paramām bhaktim jñātvā vai tatra tryambakaḥ // 19
 vṛṣārūḍhas trinetras ca devadevo maheśvara / pratyakṣa tasya rājñas ca tad ātmānam adarśayat // 20
 sa drṣtvā tādrṣam rūpaṃ devadevasya bhārata / triḥ pradakṣiṇamāvṛtya sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca // 21
 stotraṃ cakāra devasya śambhor amitatejasah / namaste 'stu sureśāna śūlapāṇe namo 'stu te // 22
 pṛthivyāpaś ca tejas ca vāyur ākāśam eva ca / śabdaṃ sparśas ca rūpaś ca raso gandhaś ca pañcamah // 23
 buddhir manas tv ahañkārah prakṛtiś ca gaṇāstrayaḥ / sarvākṣaḥ sarvago devasakalo niṣkalo 'vyaya // 24
 jihvācāpalyabhāvena kleśito 'si mayā prabho / brahmaviṣṇvādi devaiś ca tavādyanta na labhyate // 25
 katham tu mānuṣā pāpāḥ stotum śaktā umādhavam / hiranyatejasah stotraṃ śrutvā devo jagatpatih // 26
 varam vṛṇu mahābhāga yat te manasi rocate / uvāca vacanaṃ rājā śūlapāṇim maheśvaram // 27
 yadi tuṣṭo 'si deveśa varam dātum mamecchasi / saptakalpavahām devīm narmadām avatāraya // 28
 pitṛṇām majjatām ghore narake dāruṇe bhṛśam / mucyante te yathā pretās trptā yānti parāṅgatim // 29
 evam varam aham manye tvat prasādād umāpate / īśvara uvāca / ayācyam yācitam tāta brahmaviṣṇusurūraiḥ // 30
 nāvatarayitum śakyā tathānyair alpajīvibhiḥ / anyam yācasva bhadrām te varam dāsyē 'dhunā tava // 31
 rājovāca / tato rājā mahābhāgaḥ provāca śaśibhūṣaṇam / tvayi tuṣṭe mahādeve lokanāthe jagadgurau // 32
 sādhyāsādhyam na vaktavyam triṣu lokeṣu kiṃcana / janmāntarasahasreṇa vara nānya vṛṇomyaham // 33
 tyaktvā caiva saricchreṣṭhām narmadām saptakalpagām / dīyatām mama deveśa bhṛtyabhṛtyo 'smi śādhi mām // 34
 hiranyatejaso jñātvā nīscayam mānasam tadā / āhūtā ca tato devī narmadā lokapāvanī // 35
 makarāsanamārūḍhā divyābharāṇabhūṣitā / śyāmavarnā mahātejā śivasyāgre vyavasthitā // 36
 umāmaheśvarau natvā pādagrahaṇapūrvakam / uvāca vacanaṃ devīm kim arthaṃ deva saṃsmṛtā // 37
 ādeśam deva me dehi tvad ādeśe sthitā hy aham / īśvara uvāca / hiranyatejā nṛpatis tyaktvā rājya ca narmade // 38
 caturdaśam tapas tepe ghorarūpaṃ sudāruṇam / divyaṃ varṣasahasraṃ tu ugre tapasi saṃsthitāḥ // 39
 kandaṃulaphalāhārah śivadhyanaparāyaṇaḥ / jambūdvīpe 'vatāram tvam kuruṣva dharaṇītale // 40
 kṣipraṃ yāhi varārohe saṃsārāṇavatāriṇi / pretarūpān pitṛn sarvān narakasthān samuddhara // 41
 mucyante yena cāghaughād dhūtapāpā yathepsitam / narmadovācā / maheśvaram śūlapāṇim evam astviti cābravīt // 42
 nirādhārā katham deva jambūdvīpe samāśraye / āhūtās te tatas tatra parvatās ca kulākulāḥ // 43
 kṣaṇamātraṃ tu tiṣṭhadhvam yena yāti saridvarā / ūcuś ca parvatāstam ca aśaktā dhāraṇe vayam // 44
 narmadovācā / aśaktān dhāraṇe cainān prapaśyāmi jagatpate / mama toyauḥpātēna kallolapravaṇāvṛtāḥ // 45
 śatadhā bhedaṃ āyānti girayo vajradāritāḥ / teṣāṃ madhye samutthāya prābravīd udayācalaḥ // 46
 śivaprasādasampanno hy aham dhārayitum kṣamaḥ / tataḥ pracalitā devī dattvā pādaṃ nagopari // 47
 gaganāt pracyutā devī papāta dharaṇītale / vāyuvegā punar bhūtvā vāruṇim dīśam āśritā // 48
 akālapīḍite loka jambūdvīpe carācare / hāhākāro mahānāsīt triṣu lokeṣu bhārata // 49
 śrutvā ca kalkalāśabdaṃ bhīṣaṇam lomahaṛṣaṇam / pātālād utthitam liṅgam jvalitam dīptatejasam // 50
 huñkāreṇaiva tad bhadre narmadām abravīd vaca / sarvapāpahare devi maryādām vaha suvrate // 51
 tvad dhāraṇārtham īsena niṣṣṭāḥ parvatāstrayaḥ / vindhyaś caturthakas tatra śreṣṭhaḥ sarvamahībhṛtām // 52
 meruśca himavāṃs tatra kailāśaś ca trītyakaḥ / tadā bhittvā triśūlena kīlitā vasudhātale // 53
 dvātrimṣat tu sahasrāṇi pravāha pūrvapaścime / sahasrārdhās ca vistāram dakṣiṇottaramānataḥ // 54
 nṛtyanti devatās sarvāḥ śaṅkhavādītranisvanaiḥ / siddhā vidyādhārā yakṣā gandharvā kinnarā narāḥ // 55
 ādityā vasavo rudrā viśvedevā marudgaṇāḥ / stuvanti parayā bhaktyā narmadām saptakalpagām // 56
 hiranyatejā rājarṣir narmadām cedam abravīt / anugrahaḥ kṛto devi pitṛṇām tāraṇāya me // 57
 uvāca kalpagā rājams tvatto 'nyaḥ ko nu vai bhuvi / prabhāva īdṛśo yasya rājñas cāmitatejasah // 58
 tapastaptvā maheśasya mamārthaṃ tvam yato 'nagha / mātṛkāḥ paitṛkā ye ye sāntaḥ puraparigrahaḥ // 59
 mama prabhāvāt nṛpate umāmāheśvaram puram / namaskṛtya suraśreṣṭhām putro 'ham te varānane // 60
 snānaṃ kṛtvā ca vidhivat pitṛndevāṃś ca tarpayan / śrāddham piṇḍapradānaṃ ca tatra sarvamakalpayat // 61
 narakādudhṛtās sarve devayānapathe sthitāḥ / kṛmikīṭapataṅgās ca pakṣiṇaścāṇḍajās ca ye // 62
 bhūtagraṃhaḥ samagraś ca reje vidyādhare pure / etat te kathitam rājann ādisargāvakaḥkalpanam // 63
 kīrtitāni mayā revāvatārāṇi viśāmpate / āgatā yena mārgēna lokānugrahaḥkāmyayā // 64
 eṣo 'vatārah prathama ādikalpe kṛte yuge / dvitīyas tu tathā skandadakṣasāvarṇike 'ntare // 65

tr̥tīyaḥ purūravasā tathā vaiṣṇavake 'ntare / etat te kathitaṃ rājan yathā dr̥ṣṭaṃ purātanam // 66
 snānānāvagāhanāt pānāt smaraṇāt kīrtanād api / anekabhāvikaṃ ghoramaghaṃ naśyati tatkaṣṇāt // 67
 yudhiṣṭhira uvāca / kailāso himavān meruḥ kena kāryeṇa suvrata / narmadāfiram āsādyā nikṣiptāḥ parvatāstrayaḥ // 68
 mārkaṇḍeya uvāca / unmārgagāminīm revāṃ vindhyo vai dhartum akṣamaḥ / āpagā toyapūreṇa plāvitaṃ jagatītalam // 69
 kṛtvā vrajantīm dr̥ṣṭvā vai śaṅkaro lokaśaṅkaraḥ / bhittvā bhūmi trīśūlena kīlitāḥ parvatāstrayaḥ // 70
 atrāntare ca vaidūryagirau vai paryakalpata / etat sarvaṃ samāseṇa śaṃsitaṃ ca mayānagha // 71
 kathayiṣye tathaivānyad yad yad icchasi bhārata // 72

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe caturtho 'dhyāyaḥ // [4]

Adhyāya 5: [narmadāyās caturthāvātāra]

yudhiṣṭhira uvāca / rājñāvātāritā revā kathaṃ vai purukutsunā / tat sarva śrotum icchāmi tvat to brahmaidāṃ vara // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan kathāṃ divyāṃ purā skandasya kīrtitāṃ / tat te 'haṃ kathayiṣyāmi śivenoktaṃ śrutam mayā // 2
 kṣatriyasya kulotpannaḥ purukutsur mahāyāsāḥ / tena varṣasahasraṃ vai pūrvamārādhitō haraḥ // 3
 tapasā ca bhavenoktaṃ kas tvayā prārthito varaḥ / dadāmi te varaṃ hy etad yena tvam sukhamedhase // 4
 evam uktas tadā rājā prārthaye 'haṃ tavājñayā / yadi tuṣṭo 'si me deva kāryam tat kathayāmi aham // 5
 āste nadī mahābhāgā narmadā nāma viśrutā / avatārayatāṃ śambho kumārīm divyarūpiṇīm // 6
 tasya tad vacanaṃ śrutvā śambhur vismayam āgataḥ / suciraṃ kliṣyamānena kṣatriyeṇa mahātmanā // 7
 aprārthyaṃ prārthitaṃ skanda duḥsādhyam tridaśair api / uktāśayaḥ sa rājarṣiḥ sādhyam kiṃcin niṣevaya // 8
 mama vākyam tu tac chrutvā kṣatriyas tu sa vihvalaḥ / apatat sa mahābhāgo mūrchito dharaṇitale // 9
 āśvāsito mayā tatra svastho bhava viśāmpate / martyaloke saricchreṣṭhāṃ narmadāṃ avatāraye // 10
 tasyās tv āgamaṇam śrutvā trastā devāḥ savāsavāḥ / kaḥ śaknuyād imaṃ bhāraṃ soḍhum vegaś ca narmadam // 11
 dharaṇī bhārabhūtā ca naṣṭā bhraṣṭās ca parvatāḥ / aśaktās toyavarṣasya dhāraṇe saritas tathā // 12
 asti siddho mahāpuṇyaḥ paryaṅko nāma parvataḥ / sa saheta mahābhāraṃ voḍhum vegaśca narmadam // 13
 sarve devā 'gatās tatra prārthitum taṃ nagottamaṃ / prṣṭās tu parvatendreṇa kena kāryeṇa cāgatā // 14
 devā ūcuḥ / ikṣvākuvamaṇsasambhūtaḥ purukutsur narādhipaḥ / tenāvātāritā puṇyā nadī nāmā tu narmadā // 15
 tejaḥ śabdāṃ ca bhāraṃ ca tasyāḥ pātaṃ rayam tathā / asamarthā nagā voḍhum tvāmṛte girisattama // 16
 paryaṅka uvāca / āgacchatu mahādevī dhārayāmi na saṃśayaḥ / āgacchantīm mahāpuṇyāṃ dhārayāmi ca sāmpratam // 17
 calitā narmadā śīghraṃ vegena samupasthitā / kṛtvā tasyottamāṅgeṣu paryaṅkasyaiva bhūbhṛtaḥ // 18
 rājñā tu sahitā devī tridaśair api saṃyutā / vainyena tu purā ceṣṭam aśvamedhena bhūbhṛjā // 19
 makhashthāne ca vainyasya veṇastambo mahānabhūt / yaṃ dr̥ṣṭvā vismayam prāptās sarve devās savāsavāḥ // 20
 veṇostasyaiva mūlāt tu nirgatā sā mahānadī / kṛtāñjalipuṭā devāsthitāḥ sarve 'tra saṃsthitāḥ // 21
 jaya śabdaṃ prakurvantas tridaśā brahmavādīnaḥ / gaṇagandharvayakṣās ca marutaś ca tathā 'śvinau // 22
 piśācā rākṣasā nāgā ṛṣayaś ca tapodhanāḥ / sarve pādyeṇa cār̥dhyeṇa bhītās te kiṅkarā iva // 23
 pādypasamgrahaṃ kṛtvā narmadāṃ śaraṇam gatāḥ / adyaḥ naḥ saphalam janma tapo 'dya saphalaś ca naḥ // 24
 kṛtārthā devatāḥ sarvā devī tvad darśanād iha / tam eva puruṣam manye yenaishā hy avatāritā // 25
 vadanti devatās sarvā martyalokaḥ paraṃ gataḥ / ṛṣibhir daivataiḥ proktā spr̥śa hastena devatāḥ // 26
 yena pūtatvam āyānti narmade naṣṭakīlviśāḥ / narmadā tu vadatyevaṃ na spr̥śāmi surān gaṇān // 27
 kumārī hy aham adyā 'pi mama bhartā na vidyate / aho kaṣṭam tu devās ca cintayā vihvalīkṛtāḥ // 28
 tvatulyo rūpasampannaḥ kutaḥ prāpyo varottamaḥ / yena tvam darsitā loke sa te bhartā bhaviṣyati // 29
 brahmaṇas tu purā śāpāt samudraḥ purukutsukaḥ / gato martye mahābhūrikṣvākukulanandanaḥ // 30
 purukutsur varas te 'stu kṣatriyo devasannibhaḥ / udvāhitā tadā tena kṣatriyeṇa tu narmadā // 31
 uvāca vacanaṃ devān narmadā saptakalpagā / devatvam īdr̥śa yasya prajā dharme vyavasthitāḥ // 32
 kim anyat tasya vācyam syāt purukutsor mahātmanaḥ / svayambhuvo yathā putro mānasaḥ parikīrtitāḥ // 33
 purukutsus tathā 'yaṃ sarvadharmaparāyaṇaḥ / uvāca vacanaṃ rājā purukutsus ca narmadāṃ // 34
 narmade devakanyā tvam prasādaḥ kriyatāṃ mayi / yāntu me pitarāḥ svargaṃ mama 'stu mahadyaśaḥ // 35
 narmadovāca / eva bhavatu rājendra mattastvam yadyadicchasi / tat sarvaṃ bhavataś cādyā matprasādād bhaviṣyati // 36
 evam uktvā yayau devī vāruṇīm ca diśāṃ tadā / niṣkrāntā parvatāt tasmāt paryaṅkāt saritāṃ varā // 37
 yāti vegāt tathā devī dhanur muktaḥ śaro yathā / vidārya medinīm sarvā parvatāṃ chikharāṇi ca // 38
 cūrṇayitvā ca tān sarvān vajrāsanihatān iva / yatra yatra gatā vindhye tatra tatrāvagāhyate // 39
 tatra gaṅgāsahasrasya phala syāt tīrthavarjite / tadā stutā mahādevī narmadā lokapāvanī // 40
 ṛṣibhir vaidikaiḥ sarvaiḥ suhasantānakārikā / vedā dharmasya mūlāni smṛtipuṣpaphalāni ca // 41
 bhakṣayanti dvijāḥ puṇyā agnihotrparāyaṇāḥ / sevante narmadā te 'pi svargasopānapaddhatim // 42
 yatra yatra gatā skanda tatra tatraiva durlabhā / darśane narmadāyās tu agniṣṭomaphala labhet // 43
 ye tu saṃsnānti sevante narmadāṃ apy akāmataḥ / phalam bahu suvarṇasya te 'pi prāpsyanti mānavāḥ // 44
 yatra yatra gatā puṇyā śivasyāyatane śubhe / gaṅgāsnānasya lakṣeṇa tatra snāne sama bhavet // 45
 agnihotreṇa yatpuṇya piṭṣrāddhena yatphalam / sarvaṃ sampadyate tasya narmadāyā jalena tu // 46
 yatkiṃcid vaidikaṃ karma brāhmaṇāḥ kurvate sadā / narmadāyās taṭe sūddhir nātra kāryā vicāraṇā // 47

narmadāsaṅgamo yatra śivakṣetraṃ vinirdiśet / gaṅgāyā lakṣamātreṇa tatsthānan tu viśiṣyate // 48
 kīrtanam narmadāyās tu dānam tīrthasya saṅgame / na tena sadrśaṃ rājan satyam etad bravīmyaham // 49
 narmadāṃ prātar utthāya ye smaranti vicakṣaṇāḥ / pūrvajanmakṛtaṃ pāpamaihikāś ca vinaśyati // 50
 narmadāṃ mānavaḥ kaścit tatra yatrāvagāhate / śatajanmārjitaṃ pāpaṃ tatkaṣṇāt naśyati dhruvam // 51
 narmadāyās taṭe caiva prāṇmṣtyajati mānavaḥ / kalpakotiśahasrāṇi svargaloke mahīyate // 52
 ye 'py adharmaparādhīnā narmadāyāṃ kathaṅcana / te 'pi rudratvam āyānti satyam etad bravīmy aham // 53
 prāyaścittāni dīyante yatra revā na vidyate / revātoye tu saṃprāpte prāyaścittaṃ na vidyate // 54
 narmadāṃ ca mahāpuṇyāṃ saptakalpādhivāsīnīm / satataṃ yaḥ smared bhaktyā sa śivaḥ parikīrtitaḥ // 55
 tatra vaiṇyeśvaraṃ devaṃ veṇumūle vyavasthītam / svargadaṃ mokṣadaṃ viddhilokānāṃ pāpanāśanam // 56
 vindhyasyaiva tathā cāṣṭau mānasāḥ parikīrtitāḥ / paryaṅkaḥ prathamo jñeyaḥ śreṣṭhaḥ sarvamahībhṛtām // 57
 asitāṅgo varāṅgaś ca tathā 'nye cāpi parvatāḥ / pāvako jātavedāś ca kadambaḥ // 58
 arcitās tair mahābhāḡair dharmakarmaparāyaṇaiḥ / udgamāt nirgamaṃ yāvad vāruṇīm diśamāsthītāḥ // 59
 sārddham ekaśataṃ tasyāḥ pravāhāḥ parikīrtitāḥ / krośārddhasya tribhāḡaśca vistāraḥ parikīrtitāḥ // 60
 śivasya vartate cātra brahmaviṣṇuṃ viḍaujasām/ koṭībhis tridaśānāntukā 'nyā dhartuṃ praśakyate // 61
 ātmānam ātmanā sā tu babhāra parameśvarī / tridaśānāṃ hitārthāya mānavānāṃ ca bhārata // 62
 lakṣayojanaparyantaṃ jambūdvīpaṃ pracakṣate / dviguṇaḥ pariveśas tu lavaṇodas tu bhārata // 63
 sahasrayojanaṃ viddhikanyādvipāṅca bhārata / tasyāḥ pañcaśatī gamyā tvagamyā ca tathā 'parā // 64
 śubhāśubhaphalaṃ cātra puṇyapāpavibhāḡayoḥ / prathamam mānuṣo bhūtvā devatvamupapadyate // 65
 kṣīṇe puṇye punaryāti mānuṣatvaṃ pṛthak pṛthak / karmabhūmim imāṃ viddhi viditaṃ tava bhārata // 66
 dharmeṇa karmmaṇā svargaḥ syād eva sukrte kṛte / nadyāḥ pravāhe bhūbhāḡe kalpagāyā vyavasthītīḥ // 67
 lokānāṃ tāraṇārthāya avatīrṇā saridvarā / atra svargaś ca mokṣaś ca narmadātīramāśritau // 68
 etat te kathitaṃ rājan yathā vṛṣṭaṃ surottamaīḥ // 69

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāyās caturthāvātāre pañcama 'dhyāyah // [5]

Adhyāya 6: []

yudhiṣṭhira uvāca / mune mekalakanyāyā avatāraḥ śruto mayā / idānīm śrotum icchāmi tīrthāni ca yathākramam // 1
 mārkhaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāḡa kathyamānaṃ nibodha me / vatsagulmāt samārabhya yāvad vai bhṛgukacchakaḥ // 2
 atrāntare 'pi tīrthānāṃ saṃkhyā kena tu śakyate / tathāpi te pravakṣyāmi yathā vṛṣṭaṃ viśāmpate // 3
 narmadā saumyabhāḡe tu anantapuramavyayam / anantasiddhiliṅgaṃ ca sarvapāpaharam param // 4
 tīrtham vaiśravaṇam nāma kauberam dhanadam tathā / maṇibhadram tathā yajñam tat tīrthasya prabhāvataḥ // 5
 mokṣadam kāmadam puṇyam sarvalokavyavasthītam / ṛṣṇāmāśramam puṇyam sarvadevam ayaṃ śubham // 6
 sāvarṇiḥ kauśikaś caiva munīś caivāḡhamarṣaṇaḥ / sākalyaśca kuśākarṇiḥ śarabhaṅgo 'gnirbhagaḥ // 7
 ete cānye ca bahavo munayaḥ śaṃsitavratāḥ / asya tīrthasya māhātmyāt tapas taptvā divaṅgatāḥ // 8
 vālmīkir ṛṣivaryo vai naiśādīm yonimāśritāḥ / prabhāvāt tasya tīrthasya brahmatejo vapurdharaḥ // 9
 ikṣvākuḥ kuvalayāśvo dilīpo nahuśas tathā / veṇur yayātī rājā ca ajapālasma haihayaḥ // 10
 ete cānye ca rājāno hy anantapuravāsinaḥ / atrāntare maheśānam mekalātīramāśritam // 11
 tam abhyarcya vidhānena sarve te tridivaṅgatāḥ / akhilair anyatīrthaiś ca cirakālapalapradaīḥ // 12
 atrāste svargadaḥ śrīmān svayaṃ devo maheśvaraḥ / tīrtham saptarṣir nāma saptasārasvatam nṛpa // 13
 amartyasambhavam liṅgam tathāivāraṇyakeśvaram / aghaughanāśanam tīrtham tathānyat kalmaṣāpaham // 14
 pañcabrahmam ayaṃ tīrtham sahasraśirasam haram / vārāham vāmanam tīrtham yamatīrtham mahotkaṣam // 15
 saurabhaṅgam sahasram tu aśvamedham mahāmakham / hiranyagarbham sāvitryāṃ caturvedam ca pāvanam // 16
 etat sarva vijānīhi lokānāṃ pāvanam param / tathā 'nantapuram yāvāt paryaṅkāt paścime śubham // 17
 atrāntare mṛtā ye ca dānadharmavivarjitāḥ / te 'pi svarge mahīyante yāvad indrāś caturdaśa // 18
 tato dvīpeśvaram nāma vyāsatīrthamanuttamam / tatra snātvā tu labhate hayamedhaphalam naraḥ // 19
 kāmikam tatparam tīrtham na bhūtam na bhaviṣyati / pradakṣiṇāṃ ca yaḥ kuryād vyāsatīrthasya bhārata // 20
 pradakṣiṇīkṛtā tena saptadvīpā vasundharā / naro vā yadi vā nārī śivaloke mahīyate // 21
 dvīpeśvare tatas snātvā vṛṣabham yaḥ prayacchati / kāñcanaena vimānena rudraloke mahīyate // 22
 kārtikasya caturdaśyāṃ kṛṣṇapakṣe jitendriyaḥ / snāpayed yaḥ śivam tatra hy upavāsaparāyaṇaḥ // 23
 sarvapāpavinirmukto rudraloke mahīyate / vyāsatīrtham tu vai gatvā sarve brahmādayaḥ surāḥ // 24
 stuvanti bhāvitātmānaṃ ṛṣayaś ca tapodhanāḥ / ye cānye siddhagandharvakinnaroragarākṣasāḥ // 25
 narmadātaṃamāśritya modante gatakalmaṣāḥ / stuvanti vividhaiḥ stotrair māṅgalyastuti saṃskṛtaiḥ // 26
 yasyāsti śaktirasāśaktir iha pravīraḥ prordhvī karotu yadi vā 'vanatiṃ karotu / yaḥ pūjitaḥ suravaraḥ śāśiśekharaṇa nā 'rādhitāḥ sapadi bhūtapati surair vā // 27
 kiṃ vā na vṛṣṭaṃ hi pitāmahena na vā surair vā madhusūdanena / kṣīrodamanthodbhvakālakūṭam kaṅṭhe vṛtam kena haram vihāya // 28
 ekena dagdham tripuram śareṇa kāmo lalāṭākṣiṇīrīkṣaṇena / bhinno 'ndhakaḥ sūlavareṇa yena kas tena sārddham kurute virodham // 29
 jalaughakallolatarāṅgabhāḡā gaṅgā dhṛtā yena jaṭāgrabhāḡe / pādāmbujāṅguṣṭhanipīḍanena papāta laṅkādhīpatir viśaṃjñāḥ // 30
 surāsurāṇāmiha yat samakṣam vidhvamsito dakṣamakahā kṣaṇena / praṇamya dakṣaḥ kṣayakārakasya lebhe varam tārakamārakasya // 31

sarvasya pūjyaṃ hi varottamāṅgaṃ sampūjyate liṅgavaraṃ harasya / anena paryāptam atīva mūḍhaḥ prāptuṃ padaṃ yacchati yat karoti // 32

brahmātra vṛddho harir atra liṅgaṃ surā 'surās caiva samarcayanti / tathāpi nūnaṃ suvicārayānti ko vā 'dhiko vā 'sti samo hareṇa // 33
tenaiva cakraṅkasaroruhāṅkau liṅgāṅkitam yasya jagad bhagāṅkam/ haste prabaddhe navakaṅkaṇe vai paśyanti mūḍhāḥ khalu darpaṇena // 34

puṇyaṃ pavitraṃ stavanaṃ mahātmanā / kṛtaṃ devādhināthasya sarvakalmaṣanāśanam // 35

pratipūjya yathā nyāyam arghapādyair anukramāt / uvāca madhuraṃ vākyam prasādaḥ kriyatām mayi // 36

deyam tasya phalaṃ deva yaḥ pumān chraddhayā 'rcati / iti stutvā maheśānaṃ ṛṣayaḥ śaṃsitavratāḥ // 37

narmadādakṣiṇe kūle prayātās te yathātatham / anye ca ṛṣayo devā dvaipāyanam athābruvan // 38

āśramas te mahābhāga vāyasair ākulīkṛtāḥ / yathā na vāyasāḥ ke 'pi praviśanti tapovanam // 39

te sadā sarve mūrdhā teṣāṃ viśṛyato vyāseṇa śaptās te sarve vāyasā mahato bhayāt // 40

tasmimṣ tūrthe mahārāja praviśanti na karhicit / ṛṣayo vacanaṃ śrutvā vyāsasya tu mahātmanaḥ // 41

narmadā dakṣiṇe kūle sarvameva kṛtaṃ kṣaṇāt / tiṣṭhanti munayaḥ sarve devasyārādhane ratāḥ // 42

ārādhya vidhinā devam astuvan parameśvaram / yasyāsti śaktir ityādi vyāsastutiparāyaṇāḥ // 43

stotraṃ tad etat tridaśeśvarasya vyāseṇa bhaktyā kṛtamīśvarasya / prātaḥ paṭhed yaḥ smarati prayatnāt kāle sa jāto 'nucaro harasya // 44

vyāsāṣṭakam idaṃ puṇyaṃ yaḥ paṭhecchivasannidhau / vyāsas tasya bhavet prīto narmadā ca prasīdati // 45

evam stuto mahādevo vyāseṇa tu mahātmanā / śivo vyāsasya santuṣṭa idaṃ vacanamabravit // 46

kiṃ karomi sthito vipra varam brūhi yathepsitam / varam dadāmi te prīto yena tvaṃ sukhamedhase // 47

vyāsa uvāca / narmadādakṣiṇe kūle tiṣṭha tvaṃ cottare śiva / āśramās te bhaviṣyanti sarve puṇyatamāḥ smṛtāḥ // 48

evam uktvā tato vyāsaṃ tatraivāntara dhīyata / vyāso 'pi cātra vatsyāmi dakṣiṇaṃ narmade vraja // 49

tataś ca daṇḍakāṣṭhena cālayāmāsa narmadām / narmadā cābravīd vākyam pūrvamārgeṇa sā gatā // 50

tato vyāsas tu saṃkruddho yugāntāgnir ivābhavat / vyāsas tu kupīto rājan santīrṇo dvijasattamaḥ // 51

huṃkāritā ca sā devī nāgatā tatra narmadā / nāhaṃ kopavata vipra pralayaṃ yāmi karhicit // 52

saptakalpakṣaye vṛtte na mṛtā 'smṛti narmadā / tato dvijas tu saṃjāto dakṣiṇena tato gatā // 53

na vāritā ca sā 'nena vyāsabhītā mahānadī / uttare munayaḥ sarve kūle tiṣṭhanti anekaśaḥ // 54

tataste hr̥ṣṭamanaso munayaḥ śaṃsitavratāḥ / vyāseṇa cārjitaṃ śrāddham tathā 'nyair munipuṅgavaiḥ // 55

pitāro dvādaśābdāni tārpitās te narādhipa // 56

iti revākhāṇḍe narmadāmāhāte ṣaṣṭho 'dhyāyaḥ // [6]

Adhyāya 7: [vyāsātīrthamahimavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / anyatīrtham mahāpuṇyaṃ sarvapāpapaṅśāśanam / aśvamedhasamudbhūtā nadī yatra varāṅganā // 1

snātvā ca saṅgame yatra hayamedhaphalaṃ labhet / vyādhibhir mucyate yatra nārī vā yadi vānaraḥ // 2

śrāddham tatra prakurvantaḥ pitṛṇāṃ pṛtivarḍhanam / tripuryāṃ pūrvabhāge tu diśi yāmyāṃ śivaḥ sthitaḥ // 3

anugrahārtham lokānāṃ śaivakṣetraṃ vidurbudhāḥ / pañcāśītiḥ kurukṣetre paścāśītir ivātra tu // 4

rāhusūryasamāyoge samānaṃ kīrtitaṃ suraiḥ / śrāddhe trīṇi ca lakṣāṇi purāṇe kīrtitāni vai // 5

tīrthānāṃ tāni atraiva tiṣṭhanti nṛpasattama / yatra tiṣṭhati deveśo mādhave madhusūdanaḥ // 6

utpalāvartanāmā ca sahasramastako hariḥ / haraśca dvividhāve tau tṛtīyā caiva narmadā // 7

tasyāḥ kiṃ varṇyate rājan devair api savāsavaiḥ / tatra snātvā mahārāja sambhavo na punar bhavet // 8

pāpayoniṃ ca na viśed yamalokaṃ na paśyati / arcanād devadevasya gāṇapatyam avāpyate // 9

utpanno hi harir yatra śāṅkhacakraḡadādharaḥ / upāsyate suraiḥ sarvair brahmaśakrapurogamaiḥ // 10

krośamātraṃ harikṣetraṃ katham śocanti mānavāḥ / atrāntare mṛtā ye ca kṛmikṛtapaṅgamāḥ // 11

te 'pi yānti harer lokaṃ kiṃ punarvaiṣṇavā nṛpa / avaśaḥ svavaśo 'pi syāt prāṇatyāgaṃ karoti yaḥ // 12

daśavarṣasahasrāṇi rājā vaidyādhare pure / tilodakapradānena piṅḡadānena bhārata // 13

pītaras tasya tṛpyanti tṛptā yānti parā gatim / ekādaśyāṃ nirāhāro gandhapuṣpaiḥ samarcayet // 14

rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpamālāṃ prabodhayet / dvādaśyāṃ tu haviṣyānena pāraṇam // 15

bhaktyā tu bhojayed viprān sahasraṃ ca sadakṣiṇām // 16

na tasya punarādhānaṃ janma caiva yudhiṣṭhira / anekabhāvikaṃ ghoraṃ tūlarāśim ivānalaḥ // 17

tatṣaṅgād dahate kṛtsnamedhāṃśivahutāśanaḥ / kalpakalpānugau devau nārāyaṇamaheśvarau // 18

dakṣiṇāṃ diśamāsthāya revātre vyavasthitau / arcitau ca tau deveśau surāsuraḡaṇais tathā // 19

siddhavidyādhairaiḥ yakṣair gandharvaiḥ kinnarair naraiḥ / sthāṇuḥ puṇyajālavarte hyavatāra purākṛtāḥ // 20

anugrahāya lokānāṃ devānāṃ hitakāmyayā / nanāda sumahānādaṃ ghorarūpaṃ bhayānakam // 21

pinākinā ca śūlena bhittvā caiva rasātalam / samānītā ca sāvitṛī svargasopānapaddhatiḥ // 22

mānavāḥ kṣiṇapāpās ca tathā yānti parāṃ gatim / ajñānatama sā dhvastā nāvarohānti ye janāḥ // 23

ātmānaṃ nāvamanyante pāpopahatacetasāḥ / kalpagāṃ ye na sevante teṣāṃ janma nirarthakam // 24

aṣṭāviṃśatir atraiva liṅgānāṃ tu svayambhuvām / pūjane saṃsthitā rājan chivasya ca mahātmanaḥ // 25

sthāneśvaram mahādevam śūlapāṇiṃ tathā param / saptēśvaram ca kalpeṣāṃ hiraṇyaṃ jātavedasam // 26

prājāpatyaṃ siddhanāthaṃ śaśāṅkanayanaṃ tathā / anukeṣāṃ tathā skandam āśvinaṃ taijasaṃ tathā // 27

brahmeśvaram cāgnigarbham śrīkaṇṭham ca umāpatim / nīlakaṇṭham ca khaṭvāṅgam mahākālam ghaṭeśvaram // 28
 trilocanam tryambakam ca devadevam maheśvaram / etāny anyāni caiveha siddhalingāni bhārata // 29
 anaṅgam kāmadevam ca ratiprītisanamvitam / siddhamanvantaram caiva yatrānaṅgatrayodaśī // 30
 rambhātṛṭya tatraiva tathā kṛṣṇāṣṭamī nṛpa / vidyādhari ca tatraiva urvaśī ca tilottamā // 31
 ahalyā menakā caiva tathā 'nyāś ca varāṅganāḥ / dākṣyaṇī cānumatī campakā saṃbharāyaṇī // 32
 etāścā 'nyāśca tatraiva bahvyaḥ siddhā viśāmpate / keśavasya purī ramyā puṇyā pāpaharā nṛpa // 33
 surāsurāṅgām sarveṣām dānavāṅgām ca bhārata / svargamārgapradā devī tathā hariharātmikā // 34
 etat te kīrtitam rājan yathā vṛṣṭam purāṅgam / snānāvagāhanāt pānācchravaṇāt kīrtanād api // 35
 anekabhāvikaṃ ghoramagham naśyati tatkaṣṇāt / tatas tasmin mahābhāga kapilātīrthamuttamam // 36
 revāyā uttare kūle sarvapāpaharam param / tatra snātvā naro rājan nārī vāpi jīteṇdriyā // 37
 tarpayitvā pitṛiṇ devān mucyate ca ṛṇatrayāt / brāhmaṇān bhojayitvā tu labhate paramāṅgam // 38
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe vyāsaśrīrthamahimavarṇano nāma saptamo 'dhyāyaḥ // [7]

Adhyāya 8: [tripurīvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat paramaṃ tīrtham triṣu lokeṣu viśrutam / tripurī nāma vikhyātam revāyā uttaretate // 1
 sapādalakṣaśrīrthāni yatra tiṣṭhanti bhārata / śatamaṣṭottaram tatra līṅgānām tu svayambhuvām // 2
 tripurāḥ pātito rājan devadevena śūlinā / stotavyaṃ kiṃ paraṃ tatra surāsuraṇiṣevitam // 3
 lokānugrahakaṃ devaṃ svayaṃ viddhi maheśvaram / gokarṇaṃ nāma vikhyātam bhogadaṃ mokṣadāyakam // 4
 kīrtanād devadevasya snapanenā 'rcanena ca / toyena narmadāyās tu brahmahatyā praṇaśyati // 5
 gandhadhūpapradīpāś ca tathā vibhavavistaraiḥ / api varṣasahasreṇa puṇyasamkhyā na jñāyate // 6
 yadā tadā śive dānam tasya samkhyā na vidyate / dhanyās te mānavā rājan snātvā paśyanti ye haram // 7
 kailāse sa vasen martyas tripuryāṃ yo vasen nṛpa / akāmāt kāmato vā 'pi prāṇatyāgam karoti yaḥ // 8
 haṃsayuktavimānena kiṅkiṇīravaśālinā / chatreṇa dhriyamāṇena sauvarṇena virājatā // 9
 jhallarītūryavādyena nṛtyagītotsavenaca / surāsuraṇi vikṣyamāṇaḥ sarvālaṅkārabhūṣitāḥ // 10
 bhūkte tu vipulān bhogaṇ yāvad icchan maheśvare / evam evā 'pi cānyāni yāni kāmāni mānuṣaiḥ // 11
 tripurāś tu deveśo yatra tiṣṭhati bhārata / trayastriṃśat prasiddhānām devānām koṭibhiḥ śivaḥ // 12
 tripuryāṃ nivased yasmācchivakṣetramataḥ smṛtam / krośadvayapramāṇam tu śivakṣetra prakīrtitam // 13
 atrāntare mṛtā ye ca te prayānti śubhām gatim / brahmaṇā tu purā ceṣṭam brahmayajñaṃ makhottamam // 14
 śakreṇa devarājena kṛtam kratuśatam purā / gokarṇaṃ ca mahādevam sarvasiddhipradāyakam // 15
 vaṭeśvaram tathā cānyam siddhalingam sureśvaram / īśvaram caiva kāmēśamaśvibhyām arcitam haram // 16
 anaṅgam vāmadevam ca kapoteśvaram eva ca / sarveśvaram somanātham ṛṇamocanam eva ca // 17
 kapālamocanam devaṃ tathānyam aghanāśanam / indreśvaram ca brahmeśam śivaṃ nārāyaṇam bhavam // 18
 viśvadevam siddhanātham amaram cāndram eva ca / siddham vidyādharam yajñaṃ atulam vāsavam tathā // 19
 īśānamagnigarbham ca kuberamatulam tathā / gāyatraṃ caiva sāvitram rohiṇītīrthameva ca // 20
 dākṣyaṇī caiva satī dakṣayajñaharā smṛtā / ratnāvalī sūryapatnī sūryabhāmā ca vāruṇī // 21
 viṣṇur marīcir maitreyaṣyaśṛṅgo vibhāṇḍajāḥ / tapasvī śaunako gargo durvāsā ugratāpasah // 22
 pañcyutāni siddhāni tripuryāṃ nṛpasattama / api varṣasahasrāṇi na stotuṃ śakyate purī // 23
 tripurīkṣetramāhātmyam śakreṇāpi narādhipa / anekāni sahasrāṇi kṣatriyāṅgām yudhiṣṭhira // 24
 dīkṣāyajñavidhānena nākapṛṣṭhamupāsate / itihāsam pravakṣyāmi ādikalpe kṛte yuge // 25
 svāyambhūve 'ntare prāpte kāpile kālasamjñake / manurnāma purā rājā cakravartī mahāyaśāḥ // 26
 ayodhyāṃ sa purīm lebbe sūryavaṃśo mahīpatiḥ / samārādhyā mahādevam śaṅkaram madhusūdanam // 27
 avadhyā dānavair yā tu nirmitā viśvakarmaṇā / vāpīkūpasahasreṇa parikhā 'tṭālakena vā // 28
 dhanadasya purī yadvad alakā nāma viśrutā / ayodhyā śobhanā rājan chakrasyevamarāvati // 29
 dhanadhānyasamākīrṇā sarvālaṅkārabhūṣitā / brahmaghoṣaninādena bhūmiṃ divam ivākarot // 30
 sāgnihotraś ca vidvadbhir brāhmaṇair vedapāragaiḥ / caturvarṇāś ca dharmāś ca prakṛtā itare janāḥ // 31
 sapādalakṣavarṣāṇi prajā sarvā ca jīvati / na kārmaṇyajarārogā durbhikṣam na tu mṛtyubhīḥ // 32
 svayaṃ kāmudughā dhenuḥ pṛthivī sasyāśālinī / anyāyena ca bhūteṣu dattā hartā na vidyate // 33
 navakhaṇḍām saptadvīpām saṃśailavanakānanām / śāśāsa medinīm sarvām yathā śakras triviṣṭapam // 34
 ekapatnīgrham yadvad grhasthasya virājate / yajñadānasahasreṇa tarpitās sarvadevatāḥ // 35
 yaṃ yaṃ prārthayate kāmam taṃ tamāpa na saṃśayaḥ / eko doṣaḥ param tatra nadī naivā 'tra vidyate // 36
 rāhusomasamāyoge devakhātam samāyayau / snānam kartuṃ samādhyā brāhmaṇair vaidapāragaiḥ // 37
 vimānānām sahasreṇa gatvā viśam nṛpottamaḥ / śaṅkhatūryaninādena veṇuvīṇāsvanena ca // 38
 sāntaḥ puraparivāro vikṣyamāṇo 'ṅganāgaṇaiḥ / nirvartya parvakāle tu dānahomavidhikriyām // 39
 viveśa nagarīm puṇyām ayodhyām devanirmitām / paurnamāsyām gate yāme svasthe caiva nṛpottame // 40
 śrūyate kiṅkiṇīśabda ākāśe vyomacārīṇām / gītavādītrayuktānām sahasram paṅktiḥ vājinām // 41
 manoharāṅgām yānānām dṛṣṭvā caiva divaukasām / jagāma vismayaṃ rājā bhavanopari śobhitaḥ // 42
 kasyaitāni vimānāni mamaiva bhavanopari / śayane śayane caiva kāmabhogavivārjitaḥ // 43

śokopahatacittasya cintayā vyākulīkr̥taḥ / kim idaṃ sāhasaṃ loke vimānānāṃ nabhopari // 44
 evaṃ cintayatas tasya sā niṣkr̥ntā niśā nr̥pa / udite ca tathā sūrye dharmakarma samāpya vai // 45
 vaśiṣṭhaṃ prāha rājarṣir abhivādya namaskṛtam / upaviṣṭaṃ yathā nyāyam āsane devanirmite // 46
 itihāsapurāṇādi śrāvayan vidhipūrvakam / manunā ca purā pr̥ṣṭo vaśiṣṭho munipuṅgavaḥ // 47
 kasyaitāni vimānāni mamopari mahāmune / kena karmavipākena dānena niyamena ca // 48
 saṃśayo me mahābhāga trikālajña nivedaya / kasmin deśe kṛto yajñāḥ svargakāmaphalapradaḥ // 49
 yena yāmya kṣayāṃl lokān nityāntaka vivārjitān / kṣatravaṃśasamutpanno yas tu vai śikṣate kṣitim // 50
 māṭṭkaṃ paitṭkaṃ vaṃśaṃ yajñam iṣṭvā divaṃ nayet / sa jāto yena bhūlokaḥ sarvathāvyavarjitāḥ // 51
 anye putratvam āpannāste tu kleśāya kevalam / evam ukto vaśiṣṭhas tu manunā brāhmaṇaiḥ saha / prasannas tv abravīt taṃ tu vaśiṣṭho
 munisattamaḥ // 52
 śr̥ṇuṣva tvam mahābhāga kathyamānaṃ nibodha me / brahmaṇā gaditaṃ pūrvam kaśyapasya mahāmuneḥ // 53
 dakṣasyātr̥er guroś caiva prajāpatir akalpayat / vedāsrutapurāṇoktaṃ tatra kṛtsnaṃ mayā śrutam // 54
 hanta te kathayiṣyāmi yathāvadānupūrvaśaḥ / purāṇavedabāhyaṃ tu karmma yatkriyate nr̥pa // 55
 na tat santaḥ praśaṃsanti dharmahānīś ca jāyate / narmadātīramāśritya tripurī nāma viśrutā // 56
 yair iṣṭaṃ tatra yajñais tu dānahomabalikriyā / teṣāṃ rājan vimānāni sthitāny upari veśmanaḥ // 57
 na tāṃ laṅghayituṃ śaktāḥ sarve devās savāsavāḥ / atikrāmanti te svargaṃ śivena saha modante // 58
 viśādaṃ tyaja rājendra gahanā karmmaṇāṃ gatih / anyakṣetre sahasraṃ tu dattaṃ taptaṃ tathā // 59
 ekaṃ tu kalpagā tīre tulyaṃ bhavati vā na vā / śivena śrāvitaṃ cāsīt purāṇaṃ skandakīrtitam // 60
 jambūdvīpe mahārāja ekā devī tu narmadā / pāpakarmadurācārān nayate sma divaukasam // 61
 te 'pi yānti na sandehaḥ kalpagātoyadarśanāt / dharmadhvajās ca ye martyās triṣu lokeṣu viśrutāḥ // 62
 saṃsārār̥ṇavamagnānāṃ pāpopahatacetasām / yānarūpāvarārohā trailokye sacarācare // 63
 ekavaktras tu tat puṇyaṃ na guṇān stotumarhati / tyaktvā caiva mahābhāga brahmaviṣṇumaheśvarān // 64
 saṃkhyāṃ kartuṃ na śaknoti tapaso dānakarmmaṇāṃ / na gaṅgāyamunā cāpi nadī caiva sarasvatī // 65
 irāvati vitastā ca vipāśā kapilā tathā / śoṇas ca ghargharas caiva sārāṅgā badarī tathā // 66
 puṇyā mahānadī tāpī gaṅḍakī ca payoṣṇikā / tuṅgabhadrā mahāpuṇyā bhīmarathyā mahānadī // 67
 tīrthāni sāgarāṇāṃ hi jambūdvīpe vasanti hi / devakhātataḍāgeṣu garteṣu ca saritsu ca // 68
 kiṃ phalaṃ labhate martya iṣṭvā yajñair nr̥pottama / anyakṣetre kṛtaṃ pāpaṃ puṇyakṣetre vīnaśyati // 69
 puṇyakṣetre kṛtaṃ pāpaṃ vajralepo bhaviṣyati / ayaṃ yathā tathā dharmāḥ samam bhārata vartate // 70
 tasmāt pāpaṃ na kurvīta cañcale jīvite sati / śrutvākyānam idaṃ rājā narmadākīrtanaṃ śubham // 71
 ādideśa tato 'mātyān bhṛtyāṃś caiva sahasraśaḥ / rājopaskaram ādāya yūyaṃ gacchatamāciram // 72
 dhenūnāṃ pañcalakṣāṇi savatsānāṃ ca bhārata / śyāmakarṇahayānāṃ ca lakṣamekaṃ śitatviṣāṃ // 73
 ayutaṃ ca karīndrāṇāṃ ghaṅṭābharaṇasaṃyujāṃ // 74
 hiraṇyakoṭīḥ pañcāśat sarvāśrīmaṇayas tathā / sumuhūrte sunakṣatre candre caikādaśe śubhe // 75
 nānādeśaṅpaiḥ sārddham gītavādītramaṅgalaiḥ / divyayānasamārūḍhaḥ stūyamāno muhur muhuḥ // 76
 brāhmaṇair vedavidbhiś ca prāyācca tripurīm nr̥paḥ / saptakalpavahāṃ puṇyāṃ surāsuranamaskṛtām // 77
 ājanmarūḍhais tu pāpaiḥ sāntaḥ puraparicchadaḥ / vimuktaḥ pṛthivīpālaḥ kalpagā toyadarśanāt // 78
 pṛthivyāṃ yāni tīrthāni āsamudrāntagocare / mekalātoyasaṃsparśāt pavitrāṅṭha tāny api // 79
 snānaṃ kṛtvā yathā nyāyaṃ pitṛn devāṃś ca tarpayan / arcayitvā maheśānaṃ gandhapuṣpavilepanaiḥ // 80
 daśayojanaparyantaṃ yajñarūpaṃ ca maṅḍapam / akārayan mahābhūḥ sarvadharmaparāyaṇaḥ // 81
 hemarūpyam ayaṃ sarvaṃ yac cānyad bhojyabhājanam / agastyo gautamo gargo viṣṇuḥ śātātapas tathā // 82
 atrīś caiva vaśiṣṭhaś ca pulastyaḥ pulahaḥ kratuḥ / bhṛgur agnirmarīcīś ca kaśyapo 'tha manus tathā // 83
 durvāsā yājñavalkyaś ca bharadvāja 'tha bhallukaḥ / viśvāmitro jamadagnī ṛṣyaśṛṅgo vibhāṅḍakaḥ // 84
 dakṣaḥ parāśaro vyāsaḥ kāśyāṇabr̥haspatī / ete cānye ca bahava ṛṣayaḥ śaṃsitavratāḥ // 85
 caturvidyāvedavido yajñakarmmaviśārādāḥ / tīrthaṃ vai puṣkaraṃ yadvad brahmaviṣṇuśivātmakam // 86
 tatra prāvartayad yajñam hayamedhamanuttamam / āhūtā devatāḥ sarvā devendraḥ pākāśāsanāḥ // 87
 tarpitā arghapādyaiś ca madhuparkaiś ca viṣṭaraiḥ / tato nivartito yajño yathokto vedakarmmaṇā // 88
 tarpitā brāhmaṇās sarve yathā vibhavavistaraiḥ / hārakeyūrakaṭakaiḥ kaṅṭhābharaṇabhūṣaṇaiḥ // 89
 kecit kuñjaram ārūḍhās tathā ca hayasaṃsthitāḥ / divyayānasamārūḍhā divyamālāvalambinaḥ // 90
 vayāṃsi pakṣiṇo yatra tathā 'nye vanacāriṇaḥ / yajñocchiṣṭeṣu lulitā jātāḥ sarve hiraṇmayāḥ // 91
 yaṃ yaṃ kāmam prārthayate taṃ taṃ prāpnotyasaṃśayam / ghoṣaṇā kriyatām rāṣṭre daṅḍahastais tu kiṅkaraiḥ // 92
 pitṛdevamanuṣyāś ca trptā yānti parām gatim / brahmaviṣṇumaheśānā varam dattvā divaṃ yayuḥ // 93
 atra yajñas tapodānaṃ sarvaṃ bhavati cākṣayam / evam nivartito yajño rājñāścāmitatejasāḥ // 94
 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā manurity āha kalpagām / cāndrāyaṇasahasrasya somayāgaśatasya ca // 95
 tvat toyapānamātreṇa samam bhavati vā na vā / lokānāṃ tāraṇārthāya avatīrṇā mahānadī // 96
 tvayā vyāptaṃ jagatkṛtsnaṃ lokāścaiva carācarāḥ / snānāvagāhanāt pānāt smaraṇāt kīrtanād api // 97
 anekabhāvikaṃ pāpaṃ tūlarāśim ivānalaḥ / dahaty evaṃ hi toyam te nātra kāryā vicāraṇā // 98
 svargasopānabhūtā 'si pitṛnāṃ hitakāmyayā / divaṃ naya varārohe bhūtagrāmaṃ caturvidham // 99

yāḥ kāścit sarito loke tīrthāni vividhāni ca / teṣāṃ tvaṃ jananī devi pitṛṇāṃ tāriṇī parā // 100
 tvayā vinā tu yat tīrthaṃ dharmakarmaśubhodayam / sūryeṇaiva vihināṃ hi nirālokaṃ jagad yathā // 101
 sūryācandramasorbhāvāḥ sāmānyaḥ sarvajantuṣu / samaṃ varṣati parjanyaḥ sasyeṣu ca tṛṇeṣu ca // 102
 tathā tvaṃ sarvalokānāṃ mātā caiva garīyasī / api varṣasahasreṇa guṇān kīrtayituṃ śubhe // 103
 brahmā brhaspatīś caiva na śakto 'pi varānane / stotraṃ śrutvā mahābhāgā manoramitatejasah // 104
 pratyuvāca varārohā makarāsanasamsthītā / sarvābharaṇāśobhāḍhyā candrakāntinibhānanā // 105
 varaṃ vṛṇu mahābhāgā tuṣṭā 'smi manasīpsitam / namaskṛtya mahādevīṃ rājā vacanamabravit // 106
 yadi tuṣṭā varārohe varaṃ dātum mamecchasi / tīrthabhūtaṃ jagat sarvaṃ kuruṣva varavarṇini // 107
 ayodhyāviṣaye deśe sravantaḥ sambhavantviti / nānāvīdhās tu sarito gaṅgādyās tu surālaye // 108
 yathā ca patitās sarvās tathā tvaṃ kalpage kuru // 109

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe tripurīvarṇano nāmāṣṭamo 'dhyāya // [8]

Adhyāya 9: [arkatīrthamāhātmya]

narmadovāca / tretāyāṃ prathame pāde tava vaṃśe nṛpottama / bhagīratha iti khyātaḥ sa gaṅgā mānayaṣyati // 1
 sagarāḥ ṣaṣṭisāhasrā alābujasamudbhavāḥ / kapilasya tu mārgeṇa haye pātālagāmini // 2
 piturājñā 'vasāne tu vidārya dharaṇīm tataḥ / hayaṃ tu vāsudevena sāgarās te vidurbudhāḥ // 3
 praviṣṭāḥ sāgarās te tu rasātālataḥ gatāḥ / tān ahaṃ pūrayiṣyāmi ātmatoiyena suvrata // 4
 evaṃ vṛto varas tāvac cheṣaṃ vṛṇu nareśvara / pāde dvitīye tretāyāḥ kālindī ca sarasvatī // 5
 sarayūr gaṅḍakī nāma mahābhāgā viniḥśṛtāḥ / bhagīratha iti khyātas tava vaṃśe bhaviṣyati // 6
 bhāgīrathī ca vikhyātā bhaviṣyati saridvarā / gaṅgā ca jāhnavī caiva samabhāgā prakīrtitā // 7
 khyātiṃ yāsyanti tās sarvāḥ kanyādṛṇe na saṃśayaḥ / āgacchantī tu sā gaṅgā jahnunā ca maharṣiṇā // 8
 hastenākṛṣya sā pītā yathānyat prakṛtaṃ jalam / divyaṃ varṣasahasraṃ tu udare ca visarpitā // 9
 viṣaṇṇavadano rājā tadāsīt sa bhagīrathaḥ / niṣkalaṃ me tapas taptaṃ śivasevā ca niṣkalā // 10
 mayā tu sevitaṃ hyetaḥ jagat sarvaṃ carācaram / kiṃ karomīti niścītya maheśaṃ śaraṇaṃ gataḥ // 11
 śivājñā sayuto bhūtvā lokānāṃ hitakāmayā / āgataśca punarmohāt tāṃ gaṅgāṃ sa mahāyaśāḥ // 12
 uvāca vacanaṃ rājan ṛṣiḥ krodhasamanvitaḥ / gaṅgāyā mokṣaṇaṃ kartuṃ yo mām ārādhayaṣyati // 13
 gaṅgāyā mokṣaṇaṃ tatra kartavya nā 'tra saṃśayaḥ / tasya tad vacanaṃ śrutvā jahnoramitatejasah // 14
 tam evārāthayāmāsa tapasogreṇa bhārata / tatas tuṣṭas tu bhagavān mumocottaravāhinīm // 15
 tataḥ prabhṛti loke 'smiñ jāhnavīti prakīrtitā / etat te kathitaṃ rājāṃs tretāyāṃ yad bhaviṣyati // 16
 tatraivā 'nyam pravakṣyāmi markatīrthamuttamam / yatra snātvā mahārāja kāmato 'kāmato 'pi vā // 17
 cāndrāyaṇasatasyoktaṃ yat puṇyaṃ tad avāpnuyāt / yudhiṣṭhira uvāca / saṃkṣepācchrutam etaddhi vistareṇa tapodhana // 18
 kathaṃ tu markatīrtham tan me kathaya suvrata / mārkāṇḍeya uvāca / āsīt tretāyuge rājā satyaseno mahātapāḥ // 19
 rājñī tasya priyā cāsin nāmnā śṛṅgāravallārī / jātismarā tu subhagā kevalaṃ markatānanā // 20
 kadācit sa mahīpālo mṛgayā priyayā saha / jagāma narmadātīraṃ nānādrumatāyutam // 21
 sthāpayitvā tu tāṃ devīm vanāntaram agāt tataḥ / krīḍamānā ca sā tatra vaṃśagulme svakaṃ śiraḥ // 22
 vṛṣṭvā vismayamāpannā pārśvasthaṃ kaṃcid abravīt / grhītvaitacchiraḥ śīghraṃ narmadāyā jale kṣīpa // 23
 nikṣiptamātre śirasi rājñī candrānanā 'bhavat / etasminn antare rājā prāptas tatra priyā 'ntikam // 24
 sa drṣṭvā tādrṣaṃ tasyā mukhaṃ pūrṇaśāśiprabham / pṛcchati sma priyāṃ rājā vismayāviṣṭacetanaḥ // 25
 kathayāmāsa vṛttāntaṃ pūrvajanmasamudbhavam / atrāhaṃ markatīvāsaṃ tīre vai nāmade śubhe // 26
 kadācit krīḍamānā 'haṃ vaṃśaṃ bhittvā hyakāmataḥ / tataḥ kālavaśāj jīrṇaṃ śarīraṃ patitaṃ jale // 27
 śiras tatraiva saṃlagnaṃ kapivaktrā 'smi tena vai / idānīm narmadātōye nikṣipte śirasi priya // 28
 mukhaṃ me tīrthamāhātmyāc candrabimbamaprabham / śrutvā sa tīrthamāhātmyaṃ vismayotphullalocanaḥ // 29
 purohitaṃ samāhūya snātum tatra pracakrame / snātvā tatra vidhānena hemakoṭīśataṃ dadau // 30
 tadā prabhṛti rājendra markatīrthamucyate / pūrvabhāgasthitaṃ tasya bhṛgūtīrthamanuttamam // 31
 tatra snātvā tu kārtikyāṃ nara pāpāt pramucyate / svargado mokṣadaś caiva devas tu narakeśvaraḥ // 32
 devasya cāgre vaṃśo vai sammukho yatra drṣyate / pūrvabhāge sthitaṃ tatra tasmin vaṃśe tu nirmale // 33
 trilocana iti khyātaṃ tathaiva bhrukuṭīsthitam / tṛtīyaṃ locanaṃ drṣṭvā bhṛguḥ tu munisattama // 34
 praṇamya daṇḍavadbhūmau stotuṃ samupacakrame / bhṛgur uvāca / praṇamāmi jane saṃsthaṃ bhūteśaṃ bhūtidam haram // 35
 bhāvyaṃ bhagaṃ paśupatiṃ bhuvaneśvaram eva ca / doṣamātravīhināṃ ca nityavijñānavigrahaṃ // 36
 paradavyāpaharaṇāt paradāraṇiṣevanāt / parābhavāt parābhūtaṃ rakṣa mām kalmaṣāt prabho // 37
 ātmābhīmānam uditam kṣaṇabhaṅgurake tathā / kupathābhīmukhaṃ dīnaṃ trāhi mām parameśvara // 38
 dīnadvijavarasyārthe prajñāne parito bhava / vṛṣṭvā sadā śaṅkarastvaṃ mūḍhaṃ mām kiṃ vilambase // 39
 tṛṣṇāṃ hara harātyarthaṃ lakṣmīm me dehi niścalām // 40
 nityaṃ chinatti mohaṃ pāpaṃ hanti tāraṇaṃ vidadhātī / tava tīrthamātraganamaṃ tad api na saṃcītaṃ maheśāna // 41
 bhūtimūlavibhūḍhasya vibhāgaṃ tan nirarthakam / karuṇāhrdayaṃ nāma stotraṃ etad bhṛgūditam // 42
 yaḥ paṭhet prātarutthāya sa yāti paramāṃ gatim / stotreṇānena santuṣṭaḥ śivaḥ provāca taṃ bhṛgum // 43
 sarvaṃ dāsyāmi te vipravaraṃ yan manasīpsitam / siddhiṃ caiva punaḥ ślāghyāṃ yat surair api durlabhām // 44

bhṛguruvāca / yadī tuṣṭo 'si deveśa varam dātum ihēcchasi / mama nāmnā 'sya tīrthasya khyātir bhavati bhūtale // 45
 avatāraya cātmānaṃ bhṛgukṣetre maheśvara / śaṅkara uvāca / evaṃ bhavatu viprendra tava nāmnā bhaviṣyati // 46
 kṣetram pāpaharam puṇyaṃ devānāṃ api durlabham / piṭṛputravisaṃvādaḥ krodhājātaḥ kathaṅcana // 47
 asya tīrthasya mātmyāt sa tu śāntiṃ gamiṣyati / tataḥ prabhṛti ye devā brahmādyāḥ kinnarā narāḥ // 48
 upāstate bhṛgukṣetram yatra tuṣṭo maheśvaraḥ / darśanāt sparśanāt tasya mucyate brahmahatyayā // 49
 snānaṃ yaḥ kurute tatra mucyate sa ṛnatrayāt / avatāraḥ kṛto rājan yuge tatra svayambhuvā // 50
 tatra kṣetre naraśreṣṭha aṣṭau rudrāḥ prakīrtitāḥ / bhṛguś caiva tathā śūlī vedaścandramukhas tathā // 51
 aṭṭahāsaḥ tathā kālah karālī caṣṭamaḥ tathā / aṣṭau rudrās samutpannās tasmin kṣetre yudhiṣṭhira // 52
 tena ramyaṃ ca dhanyaṃ ca bhṛgukṣetram udāhṛtam / ayane viṣuve caiva saṃkrāntau grahaṇeṣu ca // 53
 vyatīpāte dinacchede chāyāyāṃ tu gajasya ca / snānaṃ dānaṃ tathā homaṃ tarpaṇaṃ devatārcanam // 54
 sarvaṃ tad akṣayaṃ rājāṃs tasmin kṣetre na saṃśayaḥ / snātasya ca bhṛgukṣetre ekarātroṣitasya ca // 55
 yat puṇyaṃ jāyate puṃso na tatkratuśatair api / darśe bhādrapade māse śuklapakṣe viśeṣataḥ // 56
 naraḥ pradakṣiṇāṃ kṛtvā bhṛgutīrthasya saṃyataḥ / tatkṣaṇād virajo bhūtvā śivaloke mahīyate // 57
 asya tīrthasya mātmyān mucyate sarvapātakaiḥ / markatyaḥ paścime bhāge hy arkatīrtham udāhṛtam // 58
 tatra nityaṃ sthito bhānuḥ sarvadevanamaskṛtaḥ / naraḥ pradakṣiṇāṃ kṛtvā sarvapāpaiḥ pramucyate // 59
 mātmyaṃ tasya devasya śṛṇu rājan samāsataḥ / purā gandharvarājas tu mohano nāma nāmataḥ // 60
 brahmaṇas tu sabhāṃ prāptas tadārādhanaatparaḥ / tatra durvāsasaṃ dṛṣtvā rūpeṇānena garvitaḥ // 61
 ajñānenā 'vamānena sa jahāsa muniṃ nṛpa / smerānanaṃ samālokya taṃ śāśāpa munis tadā // 62
 citrakuṣṭhī durācāro bhava tvam rūpagarvitaḥ / sa tu śāpabhayāt prāha muniṃ gandharvarāḥ tataḥ // 63
 śāpāntaṃ kuru me vipra bālīśasya prasādataḥ / durvāsā uvāca / gaccha gandharvarāja tvam tripuryāṃ narmadātaṃ // 64
 yasmin nāste svayaṃ devaḥ samagrabhayanāśanaḥ / bhāstate bhāskaram nāma vikhyātaṃ cottare taṭe // 65
 tatra snānān mahārāja śāpāntas te bhaviṣyati / sa jagāma punar natvā tato vai narmadātaṃ // 66
 tatra snātvā vidhānena pūjayāmāsa bhāskaram / trirātryārādhito bhānuḥ prātaḥ provāca taṃ nṛpa // 67
 varam vṛṇu mahābhāga yat te manasi vartate / gandharva uvāca / yadī tuṣṭo 'si deveśa varam dātumihecchasi // 68
 citrakuṣṭhaṃ vinaśyeta tvat prasādēna me prabho / evam astviti taṃ prāha gandharvādhipatiṃ tadā // 69
 śāpān mukto jagāmātha svapuram prati bhārata / etat te kathitaṃ rājan chivena parikīrtitam // 70
 sāvitryārādhanaṃ tatra putrārthaṃ kila bhārata / tasmimṣ tīrthe naraḥ snātvā samabhyarcya ca bhāskaram // 71
 putravān vyādhim uktaśca jāyate nā 'tra saṃśayaḥ / koṭīśvaram tu tatraiva vidhidakṣiṇabhāgataḥ // 72
 tam abhyarcya vidhānena koṭīlīṅgārcanāt phalam / naraḥ prāpnoti rājendra satyaṃ satyaṃ vadāmyaham // 73
 koṭītīrthe naraḥ snātvā mucyate sarvakilbiṣaiḥ / tatra yaḥ santyajet prāṇānavaśaḥ svavaśo 'pivā // 74
 sarvapāpavinirmuktaḥ śivaloke mahīyate // 75

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'rkatīrthamātmye navamo 'dhyāyaḥ // [9]

Adhyāya 10: [mātāṅgākyānaṃ]

mārkaṇḍeya uvāca / dakṣiṇe tasya tīrthasya kalpagātīramāśritam / somenārādhitaṃ tīrthaṃ bhuktimuktīphalapradaṃ // 1
 tatra snātvā divaṃ yānti mṛtās te na punarbhavāḥ / dakṣiṇe tasya devasya sthitaḥ śakreśvaraḥ śivaḥ // 2
 śakreṇārādhitaḥ pūrvaṃ sarvakāmasamṛddhaye / anyat tīrthaṃ pravakṣyāmi brahmakuṇḍam iti smṛtam // 3
 yatrāste bhagavān viṣṇu revā cottaravāhinī / tatra snātvā mahārāja vaiṣṇavaṃ lokam āpnuyāt // 4
 darśe caiva vyatīpāte tilatoyapradānataḥ / śrāddhasya karaṇāt tatra piṭṛṇāṃ tṛptirakṣayā // 5
 udīcī narmadā yatra pratīcī yatra jāhnavī / kṣetram gaccha nṛpaśreṣṭha prācī yatra sarasvatī // 6
 brahmakuṇḍottare bhāge viddhi devaṃ sanātanaṃ / ambarīṣam iti khyātaṃ mādharmaṃ madhusūdanaṃ // 7
 ekādaśyāṃ samabhyarcya snātvā yas tu narādhipa / mucyate sarvapāpebhyo viṣṇulokaṃ sa gacchati // 8
 tasyaiva paścime bhāge haṃsatīrthaṃ narādhipa / tatra snātvā purā rājan haṃsā vai tridivaṅgataḥ // 9
 tatrāpi kurute śrāddhaṃ dānaṃ caiva narādhipa / haṃsatīrthaprabhāveṇa tiryag yonau na jāyate // 10
 paścime tasya bhāge tu liṅgaṃ paramasiddhidam / mahākālam iti khyātaṃ yan mayārādhitaṃ purā // 11
 tam abhyarcya vidhānena śivalokam avāpnuyāt / athānyat saṃpravakṣyāmi tīrtharājam anuttamam // 12
 mātīrtham iti khyātaṃ liṅgaṃ ca mātīkeśvaram / tatra snātasya rājendra hayamedhaphalaṃ bhavet // 13
 tat pravāham atikramya yad vā revottaraṃ mahat / saptaviṃśodbhavaḥ śivas tatra lokeṣu gīyate // 14
 tatra snātvā piṭṛbhyaś ca toyapiṇḍapradānataḥ / sarvakāmasamṛddhātmā śivaloke mahīyate // 15
 tatra yad dīyate dānaṃ kiṃcidvāpi yudhiṣṭhira / tasya saṃkhyā na vidyate ity āha bhagavān chivaḥ // 16
 tata pratīcyāṃ liṅgaṃ tu brahmeśvaram iti śrutam / brahmaṇā sādhitāṃ sadyaḥ sarvakāmaphalapradaṃ // 17
 darśanāt tasya devasya sarvapāpaiḥ pramucyate / aṅgāre vā caturdaśyāṃ tad abhyarcya vidhānataḥ // 18
 śivabhaktiparo martyaḥ śivaloke mahīyate / anyat tīrthaṃ pravakṣyāmi svargadvāram anuttamam // 19
 tatra snāto naravyāghra svargaloke mahīyate / tatra paścimabhāge tu liṅgaṃ siddheśvaraṃ param // 20
 tatra siddheśvaraṃ caiva tīrthaṃ pāpaprāṇāśanaṃ / tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 21
 pauṣe māsi sitāṣṭamyāṃ tamabhyarcya vidhānataḥ / dattvā tu kapilāṃ dhenuṃ svargaloke mahīyate // 22
 tasmād uttarato viddhi saṅgamaṃ lokavīrutam / gaṅgāyamunayor nityaṃ revāyāś ca narādhipa // 23

tatra snātasya rājendra aśvamedhaphalaṃ bhavet / śrāddhaṃ tatra prakurvīta pitṛṇāṃ pṛtivaraddhanam // 24
 rājovāca / gaṅgā ca yamunā cātra samāyāte kathaṃ mune / etad vistarataḥ sarvaṃ prabrūhi munipuṅgava // 25
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga kathyamānaṃ nibodha me / mataṅgo nāma rājarṣir āsīd dharmaparāyaṇaḥ // 26
 śivabhakto mahāyogī tripuryāṃ vedavittamaḥ / ṣaṇmāsabhogī dharmātmā hatvā karivaraṃ svayam // 27
 ṣaṣṭhe māse tu saṃprāpte yathāvad vidhipūrvakam / pitṛyajñaṃ tu nirvartya ṣeṣaṃ bhuṅkte narādhipa // 28
 evaṃ tapasi tapte tu kālena mahatā tataḥ / saptarṣayaḥ samāyātās tena mārgeṇa bhārata // 29
 sa tān dṛṣtvā namaskṛtya arghapādyaire apūjayat / kuśānanopaviṣṭāṃs tu provāca munisattamaḥ // 30
 dhanyo 'smi pitṛmedhe yatsaṃprāptā me bhavadṛṣāḥ / tat tasya vacanaṃ śrutvā mataṅgasya mahāmune // 31
 ṛṣayaś cintayāmāsuranyo 'nyam vai tadā nṛpa / māmsena pitṛmedho 'sya kathaṃ tyājyo bhaved iti // 32
 cintāviṣṭān munīn dṛṣtvā vaśiṣṭhaḥ prāha taṃ munim / gaṅgāyamunayor yoge snānaṃ kṛtvā mahāmune // 33
 bhokṣāmahe vayaṃ sarve nātra kāryā vicāraṇā / tasya tadvacanaṃ śrutvā mataṅgaḥ prāha tān hasan // 34
 gaṅgāyamunayor yoge snānaṃ cātra bhaviṣyati / ity uktvā dhyānamāsthāya sa gaṅgāṃ yamunāṃ tathā // 35
 samāhvayat munīreṣṭhaḥ samāyāte tu tatṣaṅāt / snānaṃ kurudhvaṃ munayo gaṅgāyamunasaṅgame // 36
 te dṛṣtvā tādṛṣaṃ karma munes tasya mahātmanaḥ / vismayāviṣṭahṛdayāḥ praśaśaṃsuś ca taṃ munim // 37
 tatas tu munayaḥ sarve snānaṃ kṛtvā yathāvidhi / pitṛyajñaṃ tu nirvartya mataṅgasya yayurdivam // 38
 gaṅgā ca yamunā caiva praviṣṭe sapta kalpagāṃ / itthaṃ sa saṅgamo jātaḥ sarvapāpaharaḥ paraḥ // 39
 amāśomasamāyoge snānaṃ yaḥ kurute naraḥ / sarvadharmasampannaḥ śivabhaktiparāyaṇaḥ // 40
 uddhṛtya pūrvajān saptacaiṅvaparāṃs tathā / divyadehasamāpanno divyābharaṇabhūṣitaḥ // 41
 divyayāna samārūḍhaḥ stūyamāno 'psarogaṇaiḥ / tatṣaṅād virajo bhūtvā svargaloke mahīyate // 42
 asya tīrthasya mātmyān mucyate sarvapātakaiḥ / nairantaryena ṣaṇmāsāj jītakrodho jītenḍriyaḥ // 43
 snānaṃ yaḥ kurute tatra pūjayet ca maheśvaram / pathikaḥ kāraṇād vāpi mleccchadeśe 'pi vā kvacit // 44
 yatra tatra mṛtaḥ so 'pi prāpnuyāc chivasannidhim / snānaṃ dāna tapo homaḥ saṃyoge caiva parvaṇi // 45
 yad atra kriyate tasya puṇyasamkhyā na vidyate / etat te me kṛtaṃ rājāṃs tripurīkṣetravarṇanam // 46
 śravaṇaṃ yasya rājendra daivatair api durlabham / etac chrutvā mahārāja narmadākīrtanaṃ śubham // 47
 namaskṛtya varārohāṃ kāmikaṃ yānamāsthitaḥ / viveśa nagarīm puṇyāṃ ayodhyāṃ devanīrmitām // 48
 mudā paramayā yukto yathā pūrvam tathaiṅva saḥ / etat te kīrtitaṃ rājan yathāvad anupūrvaśaḥ // 49
 śivena kathitaṃ pūrvam skandasya tu mahātmanaḥ / śravaṇāt kīrtanāt caiva śivaloke mahīyate // 50
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe mātāṅgākyānaṃ nāma daśamo 'dhyāyaḥ // [10]

Adhyāya 11: [tīrthamahimavarṇana]

athānyat paramaṃ tīrthaṃ surāsuranamaskṛtam / yogatīrtham iti khyātaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 1
 yogī snātvā vidhānena yogānte tridivam gataḥ / tatra snātvā naro rājāṃs tiryag yonau na gacchati // 2
 sarvapāpavinirmukto viṣṇuloke mahīyate / athānyat paramaṃ tīrthaṃ dhruvo yatra prakāśate // 3
 dhruvatīrthe naraḥ snātvā sarvakāmaphalodaye / dhruveśvaram mahādevaṃ bhaktyā yas tu prapūjayet // 4
 daśāyutāni rājā vai pure vaidyādhare śubhe / nākṣatraṃ nāma tīrthaṃ tu narmadātīram āśritam // 5
 yatra ṛkṣeśvaro devaḥ sarvapāpaprāṇāśanaḥ / saptaviṃśatisaṃsiddhiṃ nakṣatrāṇi gatāni vai // 6
 tasya tīrthasya mātmyād divī divyantidevatāḥ / tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 7
 athānyat paramaṃ tīrthaṃ vārāhaṃ nāma viśrutam // 8
 mahāśūkararūpeṇa dhātṛi yatra samuddhṛtā / ekādaśyāṃ naraḥ snātvā kṛtvā caiva yathoditam // 9
 upavāsaparo bhūtvā dvādaśyāṃ tu yudhiṣṭhira / vaiṣṇavas tu śucir bhūtvā vārāhaṃ ca samarcayet // 10
 puṣpohāradhūpaiś ca gandhadīpavilepanaiḥ / varṣalakṣaṃ tu sāgraṃ vai loke krīḍati vaiṣṇave // 11
 brahmacārī jītakrodho viṣṇudharmaparāyaṇaḥ / bhaktyā bhojayate yas tu viprān vaiṣṇavakāṃs tathā // 12
 lekhayitvā viṣṇudharmān vastrāṅkārahūṣitān / nivedayed brāhmaṇāya śrotṛiyāya viṣeṣataḥ // 13
 purāṇaṃ narmadākhyānaṃ śrāvayec ca samāhitaḥ / varadās ca trayo devā brahmaviṣṇumahēśvarāḥ // 14
 bhavanti tasya satyaṃ vai nā 'tra kāryā vicāraṇā / yāvad akṣarasamkhyānaṃ yāvat patrasamuccayaḥ // 15
 tāvad yugasahasrāṇi svargaloke mahīyate / vidyādānāt paraṃ dānaṃ nānya lokeṣu gīyate // 16
 adīpā ca yathā rātrir anādityaṃ yathā nabhaḥ / vidyāhīnaṃ tathā sarvamandhe tamasi majjati // 17
 etatte kathitaṃ sarvaṃ vidyādānasya yat phalam / sarvadānaphalaṃ tasya vidyādānaprabhāvataḥ // 18
 athānyat paramaṃ tīrthaṃ cāndrāyaṇam iti smṛtam / śaśāṅke rohiṇīyukte paurṇamāsyāṃ mahotsave // 19
 śaśāṅkabhūṣaṇaṃ devaṃ sarvasiddhipradāyakam / arcayitvā vidhānena svargaloke mahīyate // 20
 paurṇamāsyāṃ tu kurute rāhusūryasamāgame tilodakam piṅḍadānaṃ putraḥ paramadhārmikāḥ // 21
 pitaras tasya tṛpyanti pāpopahatacetasaḥ / sarvaṃ pākhaṇḍayuktaṃ ca āvṛtaṃ kalinā tathā // 22
 purāṇavedadharmāś ca dānaṃ yajñaś tapas tathā / ācchāditaṃ idaṃ puṇyaṃ hetukaiḥ pāpakarmabhiḥ // 23
 nagnair malinādīnaiś ca kalau loke digambaraiḥ / tasmād dharmaparair nityam upāsyā narmadā nadī // 24
 saumye tu dvādaśādityaṃ tīrthaṃ puṇyavivardhanam / tatra snātvā naro rājān arcayitvā tu bhāskaram // 25
 saṃkrāntau viṣuve caiva sūryaloke mahīyate / ekasmin bhojite vipre lakṣaṃ bhavati bhojitaṃ // 26
 tilānaṃ ca hiraṇyaṃ ca yathā śaktyā dadāti yaḥ / śuklapakṣasya māghasya śubhā ṣaṣṭhī ca saptamī // 27

tasyām dānabhāveṇa hy upavāsaparāyaṇaḥ / daśavarṣasahasrāṇi sūryaloke mahīyate // 28
 tīrtham āpsarasam nāma yāmyām diśi samāsritam / campakā sīmapā nāmā keśinī bhāminī tathā // 29
 kaumudī suprabhā caiva utpalā ca mahodayā / niśādayoniṃ samprāptāḥ pūrvajanmani bhārata // 30
 etā āpsarasam devaṃ gaurī caiva sureśvarī / māghe māsi ṛṭyāyām nirāhārāś ca nirjalāḥ // 31
 udakaiḥ snāpayitvā tu bilvapatrair apūjayan / daśavarṣasahasrāṇi sāvadhānās tu narmadaiḥ // 32
 sarvakāmasamṛddhastā apsarobhiḥ supūjitāḥ / sarvālaṅkāraśobhāḍhyā nānāvāsanaabhūṣitāḥ // 33
 tasya tīrthasya māhātmyāt saṃsiddhiṃ paramām gatāḥ / athānyat kathayīṣyāmi puṇyatīrtham anuttamam // 34
 yatra snātasya vidhivat kanyādānaphalam bhavet / śaṅkaram nāma liṅgam tu uttarasyām diśi smṛtam // 35
 arcayitvā tu taṃ devaṃ darśe caiva narādhipa / sarvapāpavinirmukto brahmaloke mahīyate // 36
 athātaḥ sampravakṣyāmi saṅgamam lokaviśrutam / dattātreyaḥ nadī yatra saṅgatā saha revayā // 37
 saumyabhāge varārohāsurasuranamaskṛtā / tatra snātvā ca dattvā ca arcayitvā tu keśavam // 38
 pāpiṣṭhā ye durācārā dharmakarmabahiṣkṛtāḥ / prabhāvāt tasya tīrthasya te 'pi yānti hareḥ puram // 39
 medhātithiḥ karaḥ skandaḥ sāvarṇiḥ kauśiko manuḥ / kāśyapo gālavaś caiva maitreyas tapasām nidhiḥ // 40
 ete cānye 'pi bahavo ṛṣayaḥ saṃśīvatratāḥ / tīrthasyā 'sya prabhāveṇa saṃsiddhiṃ paramām gatāḥ // 41
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe tīrthamahimavarṇano nāmaikādaśo 'dhyāyah // [11]

Adhyāya 12: [gāñjālatīrthavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / atha śṛṇuṣva rājendra dakṣiṇām diśamāsritam / śaivam gāñjālabhedam ca saṅgamam surapūjitam // 1
 tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / yaḥ kuryāt pitṛdevānām tarpaṇam piṇḍapātanam // 2
 pitaras tasya tṛpyanti yāvac candrākatārakam / mahotsave ca kaumudyām kārttikyām caiva parvaṇi // 3
 gāñjāleśvaraliṅgam ca arcayet siddhidāyakam / harikeśasakravartī kanyāpurapatiḥ purā // 4
 tīrthasyā 'sya prabhāveṇa mukto bhūd vatsagovadhāt / mārkaṇḍeya uvāca / mamāsti saṃśayas tāta sumahāṅllomaharṣaṇaḥ // 5
 katham rājani gohatyā katham muktaś ca govadhāt / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan kathām divyām itihāsam purātanam // 6
 somavaṃśe nṛpaścāsīt satyadharmavrate sthitaḥ / devānīka iti khyāto harikeśas tadātmajaḥ // 7
 sarvalakṣaṇasampūrṇaś cakravartī mahābalaḥ / anekāś ca makhās tena rājan niṣṭā mahātmanā // 8
 khyātam kanyāpuram tasya dhanadasyālakā yathā / cirāyusaḥ prajāḥ sarvā dhanadhānyasamanvitāḥ // 9
 tuṅgabhadreti vikhyātā śrīśaile tripurāntike / uktaḥ pātālagāṅgeti mallikārjunadarśanāt // 10
 pūrvabhāge tatas tasya śrīdhāmaṃ nāma khetakam / nānā munisamākīrṇam devakoṭisamāvṛtam // 11
 lalitodvāhitā tatra śivena paramātmanā / purā tvasyāyusā nāma prajāpatirakalpayat // 12
 suprabhā nāma tasyās tu vikhyātam abhavat tathā / devyāḥ pūrvāvātāro 'yaṃ kathitas te viśāmpate // 13
 dvitīye himavatputrī pārvatī ca umā tathā / ṛṭīye dakṣaduhitā nāmnā gaurīti viśrutā // 14
 puṇyatīrthe ca kṣetre 'smin harikeśaḥ pratāpavān / suprabhā nikaṭe nāma suprabho rājasattama // 15
 śāśāsa medinīm rājā sarvadharmaparāyaṇaḥ / lakṣam ekam tu dogdhrīṇām rāhusūryasamāgame // 16
 niṣkāṇām tu sahasram vai pratigaṅgāmakalpayat / sarvābharaṇaśobhāḍhyām ekām gāṃ copaveśayat // 17
 brāhmaṇāṃś ca samāhūya vedavidyābahuśrutān / pañcabhirdivasaiḥ pūrvam rāhusūryasamāgame // 18
 prayāge tatra yoge vā ityuktam vedapāragaiḥ / daivopakṛtayogena pūrvakarmmakṛtena ca // 19
 āgneyī hūyate ceṣṭī rājñā 'nalasamāgame / agnāvāhavanīye 'tra raudrairmantraḥ sutejasaiḥ // 20
 pātālād utthito vahṅir yugāntāgnisamaprabhaḥ / dagdham gomaṇḍalam kṛtsnam ayutam brahmacāriṇām // 21
 bhasmībhūtam ca tatsarvam maṇḍapam puram eva hi / harikeśo viṣaṅṅātmā praveṣṭum vai hutāśanam // 22
 āsanād utthito rājā sāntaḥ puraparicchadaḥ / amātyaiḥ saṃvṛtas tāvat samayajñair balottaraiḥ // 23
 hāhākāro mahānāsīt triṣu lokeṣu bhārata / uvāca vacanam rājā brāhmaṇān vedapāragān // 24
 brāhmaṇasyaiva hatyāyā gavām caiva viśeṣataḥ / api varṣasahasreṇa niṣkṛtir na vidhīyate // 25
 dhenūnām caiva vatsānām brāhmaṇānām yathāgatīḥ / sā gatir me bhaven nityam satyam etad bravīmy aham // 26
 brāhmaṇa uvāca / gaccha tvam mahābhāga kalpāgrāmam puṛottamam / agastir bhagavān yatra kaśyapo bhṛgur eva ca // 27
 bhāradvājo 'trigargau ca gautamo manur eva ca / yājñavalkyo vaśiṣṭhaś ca ṛṣayaḥ śaṃsitavratāḥ // 28
 tatra gatvā mahārāja prāyaścittam praṅghyatām / maharṣiṇām matenaiva vedaśāstrārthadarśinām // 29
 evam ukto yayau rājā pādacārī dvijaiḥ saha / viveśa nagarīm puṇyām brahmalokasamām nṛpaḥ // 30
 maharṣiṃs tatra tān dṛṣtvā so 'bhivādya praṇamya ca / niścayam cirakālam tu teṣāmevāgrata sthitaḥ // 31
 ṛṣaya ūcuḥ / svāgatam te nṛpaśreṣṭha phalam karmasahasraśaḥ / kimāgamanakāryam ca satyametaḥ vadasva naḥ // 32
 teṣām tadvacanam śrutvā ṛṣiṇām ūrdhvaretasām / kṛtāñjalipuṭo bhūtvā vṛttāntam svaṃ nyavedayat // 33
 daivād vipadyate kāryam saṃsiddhamapi bho dvijāḥ / daśā 'yutam gavām dagdham dvijānām ayutam tathā // 34
 anugraham bahu manye prāyaścittamathoditam / brāhmaṇā ūcuḥ / daśalakṣāni gāyatrīyās tīrthe tīrthe japaṃ kurum // 35
 ayutam tu gavām dattvā sahiranyaṃ nṛpottama / koṭihomam tu kurvīta sahasraśatadakṣiṇam // 36
 prayāgam ca mahātīrtham gacched vārāṇasīm śubhām / kedāram ca tathesānam gaṅgāsāgarasaṅgamam // 37
 pitṛtīrtham gayām caiva naimiṣam puṣkaram tathā / māyāpurīm harikṣetram gaṅgādvāram mahāphalam // 38
 tīrtheṣveteṣu cānyeṣu yāvad dvādaśavatsarān // 39
 anena kramayogena śuddhis te nātra saṃśaya / muktis te bhavitā rājan brāhmaṇānām prabhāvataḥ // 40

dattam te śrutivākyena prāyaścittam dvijottamaih / pādapūjā dvijendrāṇām kartavyā ca vidhānataḥ // 41
 kurukṣetraṃ jagāmātha kartuṃ somasavaṃ nṛpaḥ / vicintyaivaṃ svāghanyāsaṃ sarasvatyāṃ samāśrayat // 42
 japati sma śivastotraṃ haram viṣṇuṃ sarasvatīm / kurukṣetraṃ gamiṣyāmi kurukṣetre vasāmyaham // 43
 kurukṣetrasya nāmnā 'pi naraḥ pāpāt pramucyate / akhilaśabdān ahausaḍhaprakṣālitāsakalābhūtakalāṅkā / munibhirupāsitatīrthā sarasvatīha
 haratu me duritam // 44
 rājñas tad vacanaṃ śrutvā prāha pāpaharā nadī / viśādaṃ tyaja rājendra śṛṇu me vacanaṃ param // 45
 upadeśaṃ pradāsyāmi sthātum tava nṛpottama / anekabhāvikaṃ ghoram smaraṇād eva naśyati // 46
 brahmahatyā sahasraṃ tu gohatyālakṣam eva ca / na ca mocayitum śaktā gaṅgā caiva saridvarā // 47
 carācare 'sya loke 'smin kartṛi tiṣṭhati kalpagā / dīpādityādibhir vikṣya yathāndhatva praṇaśyati // 48
 tathā nāśyate pāpaṃ kalpagā saritāṃ varā / dānair dagdhā purā cāhaṃ kṣatriyāṇām anekadhā // 49
 grastā 'haṃ tena pāpena nṛpadakṣiṇayā tataḥ / śuklataḥ kṣṇatāṃ cāhaṃ prāptā bho pṛthivīpate // 50
 dvādaśā 'bde caturviṃśe snānaṃ kartuṃ samāgamam / graste vai rāhuṇā sūrye koṭīrthe narādhipaḥ // 51
 pratyakṣaṃ me śarīraṃ tvaṃ paśya tejaḥ samujjvalam / snātvā tu śivamabhyarcya bahu svanaṃ makhottamam // 52
 kuru tatra nṛpaśreṣṭha tena te niṣkṛtir bhavet / ye mṛtā brāhmaṇā gāvas teṣāṃ asthipravāhanam // 53
 narmadodakasamparkād divi devatvamāpyate / tilodakapradānena teṣāṃ muktiḥ parā bhavet // 54
 śrutvaitat kathitaṃ vākyam sarasvatyā nṛpaśca tām / namaskṛtya samutthāya kanyāpuramagāt tataḥ // 55
 sāntaḥ puraparīvāro mudā paramayā nṛpaḥ / tenājñaptās tato bhṛtyāḥ sarvasambhārasabhṛtāḥ // 56
 yajñopaskaram ādāya mekalā yatra gacchata / asthi bhasma yathānyāyāṃ nītam karmakarais tataḥ // 57
 prāvāhayat kalpagāyāṃ mantrayuktena vāriṇā / asthyādi pūjayitvā ca yathā vidham anuttamam // 58
 devāṃś ca brāhmaṇāṃś tatra tarpayitvā kṛtāñjaliḥ / pravāho nīrgatas tatra narmadāyāṃ samāviśat // 59
 sa gāñjāleti vikhyāto narmadā saṅgamo nṛpa / gāñjālasiddhalingaṃ ca sūryakoṭisamaprabham // 60
 divyayānasamārūdhā dagdhāḥ kālāgninā tu ye / āśīrvādaparāś sarve harikeśaṃ pratuṣṭuvuḥ // 61
 tvat prasādān mahābhāga divi devatvam āgatāḥ / devadundubhinirghoṣair veṇuvīṇāravaś tathā // 62
 divyayānasamārūdhā gatās te vaiṣṇavaṃ padam / harikeśo nṛpaśreṣṭhaḥ parayā ca mudāyutaḥ // 63
 saptakalpavahāṃ devīm narmadā lokapāvanīm / namaskṛtya saricchreṣṭhāṃ stutiṃ cakre samāhitaḥ // 64
 namaste 'stu saricchreṣṭhe saptakalpanivāsini / yatra tatra naraḥ snātvā mukto bhavati kalmaṣāt // 65
 na tasya punarāvṛttirghore saṃsārasāgare / janmāntarasahasreṇa na tvām stambhayate balī // 66
 jahnuṇā hi purā pītā karatoyena jāhnavī / tvayā ca pūritaṃ sarvaṃ viśvaṃ caiva carācaram // 67
 tvat prasādāt mahādevi muktiścāpi bhavānāvāt / pratyakṣā kalpagaitacca stotraṃ śrutvā nṛpoditam // 68
 narmadovāca / varam vṛṇu mahābhāga yat te manasi vartate / tasyās tad vacanaṃ śrutvā harikeśo 'bravīd idam // 69
 yadi me varadādevi pūtam māṃ parikalpaya / snānāvagāhanāt pānāt smaraṇāt kīrtanād api // 70
 saptajanmakṛtam pāpaṃ sadya eva praṇaśyatu / revovāca / evam astu nṛpaśreṣṭha matprasādād bhaviṣyati // 71
 evamuktā tato devī tatraivāntara dhīyata / harikeśaścakravartī sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca // 72
 kāmikaṃ yānamāruhya sarvālaṅkārahūṣitaḥ / viveśa nagaram puṇyāṃ yathāśakro 'marāvatiṃ // 73
 kālāntare tataḥ prāpte rājyaṃ kṛtvā surālaye / sāntaḥ puraparīvāro bhogān bhukte sma puṣkalān // 74
 etatte kathitaṃ rājan mahābhāga viśāmpate / dvāparaṃ vaṃśam aikṣvākaṃ brāhmaṇaṃ vaivasvataṃ tathā // 75
 kāpilaṃ puṣkaraṃ ceti saptakalpān vidurbudhāḥ / kāpilaṃ prathamam viddhi prājāpatyaṃ dvitīyakam // 76
 brāhmaṇaṃ raucaṃ ca sāvitram bārhaspatyaṃ prabhāśakam / mahendram agnikalpaṃ vajīyantaṃ mārutam tathā // 77
 vaiṣṇavaṃ brahmarūpaṃ ca jyotiṣam ca caturdaśam / ete kalpās tu saṃkhyātā na mṛtā yeṣu narmadā // 78
 etat te kathitaṃ rājannitihāsam purātanam / dhanyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ mahatāṃ kīrtivarddhanam // 79
 śravaṇāt kīrtanād vāpi mucyate sarvakilviṣāt // 80

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye gāñjālatīrthavarṇano nāma dvādaśo 'dhyāyaḥ // [12]

Adhyāya 13: [matsyeśvaratīrthavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat paramaṃ tīrtham sarvapāpavināśanam / diśi yāmyāṃ samākhyātam nāmnā vai bālukaśvaram // 1
 puṇyāṃ prakīrtitam tatra liṅgam paramasiddhidam / tatra snātvā yathānyāyāṃ hemabhāraphalaṃ labhet // 2
 śaṅkukarṇa iti khyāto yakṣaḥ paramasiddhidaḥ / uttarāyaṇam āśādyā kanyā revāsamāgame // 3
 saṃjagāma nṛpaśreṣṭha śivasamśaktamānasah / maṇimāṇikyaratnāni brāhmaṇārthamakalpayaḥ // 4
 tāvan nṛpas tu tam sthānāt sthāṇuṃ caiva maheśvaram / cālayāmāsa yakṣas tu tataḥ krudho maheśvaraḥ // 5
 dadāha hastau yakṣasya vismayāviṣṭacetasaḥ / ākāśavacasaḥ proktaṃ viśādaṃ tyaja putraka // 6
 surasaṅghāstrayastrimśat nainam cālayitum kṣamāḥ / surāsuragurūn devaṃ sthāṇubhūtaṃ svayambhuvam // 7
 kiṃ punardānavā yakṣamānuṣāścālpacetasaḥ / kṣamayitvā tu deveṣāṃ śaṅkukarṇo maheśvaram // 8
 sūryakoṭisamaprahyaṃ jvalantaṃ dīptatejasam / ajñānāt kṛtam etat tu kṣantavyaṃ mayi putraka // 9
 uvāca vacanaṃ devaṃ varam dehi maheśvara / prasādyā cābravīd yakṣas tava bhṛtyaṃ vaśam gatam // 10
 gaṇatvaṃ gaṇamadhye tu dehi he surasattama / yakṣatīrtham iti khyātam liṅgam vai bālukaśvaram // 11
 kartum arhasi deveśa tīrthe 'smin sacarācaraiḥ / ayane cottare hy atra snānādānamanuttamam // 12
 imaṃ varam ahaṃ manye yadi tuṣṭo 'si śaṅkara / śaṅkara uvāca / sarvakābhaphalāvāptir matprasādād bhaviṣyati // 13

evam uktvā maheśānas tatraivāntara dhīyata / śaṅkukarṇo mahātejās tīrthasyāsya prabhāvataḥ // 14
 divyayānaṃ samāruhya yayau māheśvaraṃ puram / athānyat paramaṃ tīrthaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 15
 diśi yāmyāṃ samākhyātāṃ nāmnā pūrṇamanoratham / puṇyakīrtanalīṅgaṃ tu brahmahatyāprāṇāśanam // 16
 tatra snātvā mahārāja gosahasraphalaṃ labhet / harivarmā purā cāsīd virāṭnagarādhipaḥ // 17
 sarvadharmaguṇopeto yajñayājī mahāyāsāḥ / iṣṭas tatra mahāyajño yena vai kalpagāṭate // 18
 golakṣaṃ tatra dattaṃ ca hemabhārapariṣkṛtam / devās ca tārpitās tatra brahmāviṣṇur bṛhaspatiḥ // 19
 brāhmaṇāḥ pūjitā bhaktyā nānāratnavibhūṣitāḥ / praśāsaṃsuśca nṛpatiṃ surāḥ pūrṇamanorathāḥ // 20
 athānyat kathayiṣyāmi tīrthāt tīrthamanuttamam / revāmatsyāsamāyoge surāsuranamaskṛtam // 21
 nābhāgasya ca saṃvādam āpastambasya cānagha / manvantare cākṣuṣe vai saṃprāpte dvāpare yuge // 22
 nāmnā matsyeśvaraṃ līṅgaṃ jalamadhye vyavasthitam / pūjyate nāgakanyābhīr na taṃ paśyanti mānuṣāḥ // 23
 mahātejo maṇimayaṃ candrabimbasaṃprabham / smaraṇād yasya devasya brahmahatyā praṇāsyati // 24
 yudhiṣṭhira uvāca / sādhubhiḥ saha saṃvāsāt ke guṇāḥ parikīrtitāḥ / kāḥ kathāḥ kāni puṇyāni saṅgame sāptakalpage // 25
 mārkaṇḍeya uvāca / atraivodāharantīmam itihāsaṃ purāṇanam / nābhāgasya ca saṃvādam āpastamba taponidheḥ // 26
 maharṣiścātmavān pūrvam āpastambo dvijottamaḥ / upavāsakṛtārambho babhūva bhagavāms tathā // 27
 nityam krodhaṃ ca kāmaṇca lobhaṃ mohaṃ viṣṛjya ca / revāmatsyāsamāyoge viveśa salilāśaye // 28
 sa matsyāiḥ salilāvarte saritaścānugais tadā / tatrānyotpatitair jālaiḥ samānīto mahāyāsāḥ // 29
 tasmād uttārayām āsuḥ salilād brahmanandanam / taṃ dṛṣtvā tapasā dīptaṃ kaivartā bhayavihvalāḥ // 30
 śirobhiḥ praṇipatyocair idaṃ vacanamabruvan / ajñānāt kriyamāṇānāmāsmākam kṣantum arhasi // 31
 kiṃ vā kiṃ ca priyaṃ te 'dya tadājñāpaya svrata / sa munistan mahad dṛṣtvā matsyānām kadanam kṛtam // 32
 kṛpayā parayāviṣṭo dāśān provāca duḥkhitāḥ / duḥkhitānīha bhūtāni yo na bhūtāiḥ pṛthag vidhaiḥ // 33
 kevalātma sukhecchāto 'ven nṛśamsatara 'sti kaḥ / aho 'svastheṣvakāruṇyaṃ svaārthe caiva balirvṛthā // 34
 jñāninām api ced yas tu kevalātmahite rataḥ / jñānino hi yathā svārtham āsṛitya dhyānam āsṛitāḥ // 35
 duḥkhitānīha bhūtāni prayānti śaraṇaṃ tataḥ / yo 'bhivāṅchati bhoktuṃ vai sukhānyekān tato janaḥ // 36
 pāpāt parataraṃ taṃ hi pravadanti mumukṣavaḥ / ko nu me syād upāyo hi yenāhaṃ duḥkhitātmanām // 37
 antaḥpraviśya bhūtānām bhaveyaṃ sarvaduḥkhabhuk / yanmamāsti śubhaṃ kiṃcit tad dīnān upagacchatu // 38
 yat kṛtaṃ duṣkṛtaṃ taiśca tadaśeṣamupaitu mām / dṛṣtvā tān kṛpaṇān vyaṅgān anaṅgān rogiṇas tathā // 39
 dayā na jāyate yasya sa rakṣa iti me matiḥ / prāṇasaṃśayamāpannān prāṇino bhayavihvalān // 40
 yo na rakṣati śasto 'pi sa tatpāpam samaśnute / āhūtānām nayārtānām sukhaṃ yad upajāyate // 41
 tasya svargāpavargau ca kalām nārhanī soḍaśīm / tasmāccaitān ahaṃ dīnām chaktuṃ mīnān suduḥkhitān // 42
 yādṛmātraṃ na paśyāmi kiṃ punas tridaśālayam / nisamyaitan muner vākyam dāśāste jātasaṃbhramāḥ // 43
 yathārthaṃ tu tathā sarvaṃ nābhāgāya nyavedayan / nābhāgo 'pi tataḥ śrutvā taṃ draṣṭuṃ brahmanandanam // 44
 tvaritāḥ prayayau tatra sāmātyaḥ sapurohitaḥ / sa samyak pūjayitvā tu devakalpaṃ nṛpas tataḥ // 45
 provāca bhagavan vidvan kiṃ karomi tavājñāyā / āpastamba uvāca / śrameṇa mahatāviṣṭāḥ kaivartā duḥkhajīvināḥ // 46
 mama mūlyam prayaccheti yad yogyaṃ manyase nṛpa / nābhāga uvāca / sahasrāṇi śataṃ mūlyam niṣādebhyo dadāmy aham // 47
 niṣkṛyārthaṃ hi bhagavan nītaṃ te brahmanandana / āpastamba uvāca / nāhaṃ śatasahasreṇa niyamaḥ pārthiva tvayā // 48
 sadṛśaṃ dīyatāṃ mūlyam amātyaiḥ saha cintaya / nābhāga uvāca / koṭiṃ pradīyatāṃ mūlyam niṣādebhyo dvijottama // 49
 yady etad api yogyaṃ no tato bhūyaḥ pradīyatāṃ / āpastamba uvāca / rājannārḥā vayaṃ koṭimadhikam cāpi pārthiva // 50
 sadṛśaṃ dīyatāṃ mūlyam brāhmaṇaiḥ saha saṃvada / rājovāca / arddhaṃ rājyaṃ samastaṃ vā niṣādebhyaḥ pradīyate // 51
 etan mūlyam ahaṃ manye kiṃ vālaṃ manyase dvija / āpastamba uvāca / arddhaṃ rājyaṃ samastaṃ vā nāham arhāmi vai nṛpa // 52
 sadṛśaṃ dīyatāṃ mahyaṃ ṛṣibhiḥ saha cintaya / maharṣes tadvacaḥ śrutvā nābhāgas tu vivādayan // 53
 cintayāmāsa dharmātmā sāmātyaḥ sapurohitaḥ / tataḥ kaścid ṛṣis tatra lomaśastu mahātapāḥ // 54
 nābhāgam abravīt mābhaiḥ toṣayiṣyāmi taṃ munim / rājovāca / brūhi mūlyam mahābhāga me jñātikulabāndhavān // 55
 nirdagdavān ṛṣiḥ kruddhas trailokyaṃ sacarācaram / kiṃ punar mānavam dīnam atyalpaṃ viṣayātmakam // 56
 lomaśa uvāca / tvam samartho mahārāja jagatpūjyā dvijottamāḥ / gāvaśca divyāstasmād vai mūlyam asmai pradīyatāṃ // 57
 tataḥ śrutvā tu vacanaṃ sa sāmātyapurohitaḥ / harṣeṇa mahatāviṣṭāḥ provācedaṃ vaco munim // 58
 uttiṣṭhotttiṣṭha bhagavan kṛtameva na saṃśayaḥ / etad yogyataṃ mūlyam bhavato munisattama // 59
 āpastamba uvāca / uttiṣṭhāmy eva saṃprītyā samyak krīto 'smi pārthiva / gobhyo mūlyam na paśyāmi pavitraṃ pāpanāśanam // 60
 gāvāḥ pradakṣiṇī kāryā vandanīyā hi nityaśāḥ / maṅgalāyatana divyās sṛṣṭās tvetāḥ svayambhuvā // 61
 apyāgārāṇi viprāṇāṃ devatāyatanāni ca / yadgomayena śuddhyanti kiṃ brūmo hyadhikam tataḥ // 62
 gomūtraṃ gomayaṃ kṣīraṃ dadhi sarpiś tathaiva ca / gavāṃ pañca pavitrāṇi punanti sakalaṃ jagat // 63
 gāvo me cāgrato nityaṃ gāvāḥ pṛṣṭhata eva ca / gāvo me hṛdaye caiva gavāṃ madhye vasāmyaham // 64
 eva yaḥ paṭhate nityaṃ trisandhyaṃ niyataḥ śuciḥ / mucyate sarvapāpēbhyaḥ svargalokaṃ sa gacchati // 65
 agre grāsaparo bhāvaḥ kartavyo bhaktito 'nvaham / akṛtvā svayamāhāraṃ kurvannāpnoti durgatim // 66
 tenāgnayo hutās samyak pitarās cāpi tārpitāḥ / devāśca pūjitās tena yo dadāti gavāhnikam // 67
 mantraḥ / saurabheyī jagatpūjyā nitya viṣṇupade sthitā / sarvadevamayī grāsaṃ mayā dattaṃ pratīkṣatām // 68
 rakṣaṇād brahmaputrāṇāṃ gavāṃ kaṇḍūyanāt tathā / kṣiṇārtarakṣaṇāc caiva tataḥ svarge mahīyate // 69
 ādirhi gāvo yajñasya madhyaṃ cāntyaṃ prakīrtitāḥ / kṣaranti tās tu sakalaṃ kṣīrajyamamṛtaṃ tathā // 70

tasmād gāvaḥ pradātavyāḥ pūjanīyā hi nityāśaḥ / svargasya saṅgamāyaitās sopānaḥ hi vinirmitāḥ // 71
 etacchrutvā niṣādāste gavāḥ mähātmyam uttamam / praṇipatya mahābhāgam āpastambam athābruvan // 72
 niṣādā ūcuḥ / sambhāṣā darśanasparśavarṇanaḥ kīrtanaḥ tathā / pāvanāni samastāni sādḥūnām iti naḥ śrutam // 73
 sambhāṣā darśanaḥ caivam ihāsmābhīḥ kṛtaḥ dvija / kuruṣvānugrahaḥ tasmāt tvām vyaḥ śaraṇaḥ gatāḥ // 74
 āpastamba uvāca / etāḥ gāḥ pratigrhṇantu tatas te muktakilbiṣāḥ / niṣādāśca gatāḥ svargaḥ saha matsyair jalodbhavaih // 75
 prāṇināḥ prītimutpādya ninditenā 'pi karmaṇā / narakam yadi paśyāmi vatsyāmi svargam eva vā // 76
 yanmayā sukrtaḥ kiṃcin manovākkāyakarmabhiḥ / kṛta tenāpi duḥkḥartāḥ sarve yāntu śubhāḥ gatim // 77
 tatas tasya prasādena maharṣer bhāvitātmanaḥ / niṣādās tena vākyena saha matsyā divaḥ gatāḥ // 78
 tān dr̥ṣṭvā atha gatān svargaḥ samatsyān matsyajīvinaḥ / sāmātyabhṛtyo nṛpatir vismayād idam abravīt // 79
 sevyaḥ śreyo 'rthibhiḥ santaḥ tīrthaḥ puṇyaḥ jalottamam / kṣaṇopāsanamapyatra na teṣāḥ niṣkalaḥ bhavet // 80
 sadbhissaha samāsīta sadbhiḥ kurvīta satkathāḥ / āpastambo munis tatra lomaśāśca mahātapā // 81
 padais tu vividhair iṣṭair bodhayāmāsa tu nṛpaḥ / tataḥ saṃdhāyāmāsa dharmabuddhiḥ sudurlabhāḥ // 82
 tatheti kṛtvā coktvā ca nṛpaḥ taḥ praśāśaṃsatuḥ / aho dhanyo 'si rājendra yat te dharmaparāmatih // 83
 dharmāḥ sudurlabhāḥ puṃsāḥ viśeṣeṇa mahīkṣitām / yadi rājyamadāviṣṭaḥ svadharmam na parityajet // 84
 tato jagati kas tasmāt punar abhyadhiko bhavet / dhruvaḥ dharmāśca rājyam vai mohaścaiva sadā dhruvaḥ // 85
 mahādhruvaśca narako rājyam nindanti te budhāḥ / rājyam hi manyate mūḍho naro viśayalolupaḥ // 86
 manīṣiṇas tu paśyanti sadaiva narakopamam / tasmācchokaśca mohaśca na kartavyo madas tvayā // 87
 yadīcchasi mahārāja śāśvatīm gatimātmanaḥ / mārkāṇḍeya uvāca / ityuktvā mahātmānau jagmatuḥ svaḥ svamāśramam // 88
 nābhāgo 'pi varam labdhvā prahr̥ṣṭastvaviśat puram / etat te kathitaḥ rājan ye gaṇāḥ satsamāgame // 89
 mähātmyam vai gavāḥ tadvat kiṃ bhūyaḥ śrotum icchasi / revāmatsyāsamāyoge gavāḥ mähātmyamuttamam // 90
 tatra snātvā mahārāja matsyēśvaramathā 'rcaya / āpastambo mahābhāgo niṣādā matsyajīvinaḥ // 91
 matsyaih saha gatāḥ svargaḥ tīrthasyāśya prabhāvataḥ / divyakāntidharāḥ sarve loka kr̥ṣṇanti vaiṣṇave // 92
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe matsyēśvaratīrthavarṇanonāma trayodaśo 'dhyāyah // [13]

Adhyāya 14: [śivamahimavarṇana]

mārkāṇḍeya uvāca / athānyat kathaiṣyāmi tīrthaḥ pāpavimokṣaṇam / matsyāyāḥ śubhatāpyāśca saṅgame surasevitam // 1
 devo matsyēśvaro nāma nāgakanyābhīrarcitaḥ / tatra snātvā divaḥ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 2
 pañcavaktrāstrinetṛāśca matsyatīrthaprabhāvataḥ / kalahaṃsa iti khyāto devarṣir dhyānatatparaḥ // 3
 tasyāśramam paraḥ ramyaḥ brahmarṣi viniṣevitam / śākamūlaphalāhāro japadhyānaparāyaṇaḥ // 4
 so 'tiṣṭhad ayutaḥ sārddham ekapādena bhārata / śivadhyānaparo bhūtvā sarvabhūtahite rataḥ // 5
 tatas tu dhyānayogena tasya devaḥ śatakratuḥ / cakampe tapasā cāsau devarājo bhaviṣyati // 6
 hariṣyati na sandeho purīḥ caivamarāvatiḥ / brāhmaṇaśca sureśānaḥ kubjo vāmanarūpadhr̥k // 7
 jagāma vṛddharūpeṇa kalahaṃsāśramam prati / uvāca vacanaḥ śakro brāhmaṇaḥ tapasi sthitam // 8
 kimarthaḥ tapase śīghraḥ kāmam etad bravīhi me / āṛdhayasi kaḥ devaḥ satyam etat tapodhana // 9
 saṃhṛtya tapasā yogaḥ prahasannabravīd vacaḥ / jānāmi tvām mahābhāga śakras tvam tridaśēśvaraḥ // 10
 na kāmaye 'ham indratvaḥ rājyam kuru yathepsitam / āṛdhayāmyahaḥ devaḥ nānyaḥ devaḥ kathañcana // 11
 etacchrutvā vacas tasya maharṣer abravīd vṛṣaḥ / varam vṛṇu mahābhāga yathā drakṣyasi śānkaram // 12
 kalahaṃsa uvāca / vinā 'haḥ tryambakaḥ yāce nānyād devādaho varam / vijayī bhava śakra tvam nānyaḥ vṛṇe varam tvaham // 13
 evamukto yayau śakraḥ sarvakāmasamanvitaḥ / jñātvā tasya parāḥ bhaktim devadevo maheśvaraḥ // 14
 adarśayad athātmānaḥ nīlakaṇṭhaḥ trilocanam / dr̥ṣṭvā rūpaḥ maheśasya sāṣṭāṅgaḥ praṇipatya ca // 15
 kalahaṃso muniśreṣṭhaḥ stotum samupacakrame / namo 'stu te mahādeva nīlakaṇṭhatrilocana // 16
 namaḥ śivāya śāntāya śūlahasta namo 'stu te / namaḥ śivāya śambhavāyā 'nāthāya namo namaḥ // 17
 tryambakāya mahādevetyādi nāmādibhiḥ / stuta oṃ namo devāya śambhavāya bhūrbhūvaḥ svaḥ / somarudradhvāntasūryāya namo
 rudrāgnaye namaḥ // 18
 namaḥ śambho pañcavakra mahāśiva namo 'stu te / svayambhūvana pātāla nīlakaṇṭha namo 'stu te // 19
 brahmaśarvasureśānaharihārāya namo namaḥ / jñānaśaktikriyāśakticarācara namo 'stu te // 20
 hāṭakāya namas tubhyam umānātha namo 'stu te / brahmaviṣṇumaheśāya sarvajñāya namo namaḥ // 21
 sadyojātas tathā ghoras tat puruṣāya namo namaḥ / tvayā vyāptam idaḥ sarvaḥ trailokyaḥ sacarācam // 22
 ādimadhyāntarūpāya kalikāla namo 'stu te / umākāntārdhadehāya śrīkaṇṭhoragabhūṣaṇa // 23
 anantagaṇarūpāya nāgayajñopavitine / śabdaḥ sparśaś ca gandhaśca raso rūpaḥ ca pañcamam // 24
 buddhir manastv ahañkāro hy aṣṭamūrte namo 'stu te / sūryo 'ryamā bhagas tvaṣṭā pūṣārkaḥ savitā raviḥ // 25
 gabhastimāṃś ca tvam kālo mṛtyur dhātā prakāśakaḥ / prthivyāpat tathā tejo vāyurākāśam eva ca // 26
 somo bṛhaspatiḥ śukro budho 'ngāraka eva ca / indro vivasvān dīptāṃsuḥ śuciḥ śaurirjaneśvaraḥ // 27
 kalāste viṣṇubrahmādyā vedo vaiśravaṇo yamaḥ / kalākāṣṭhāmuhūrtāś ca pakṣamāsartavas tathā // 28
 saṃvatsaras tvam evāsi kālacakro vibhāvasuḥ / puruṣaḥ śāśvato yogo vyaktāvyaktaḥ sanātanaḥ // 29
 lokādhyakṣaḥ surādhyakṣo viśvakarmā tamonudaḥ / varuṇaḥ śītabhāraś ca jīmūto jīvano 'rihā // 30
 bhūto yajño bhūtapatir lokapālair niṣevitaḥ / manaḥ suparṇo bhūtādīḥ sadāśiva namo 'stu te // 31

jihvācāpalyabhāvena khedito 'si mayā prabho / brahmaviṣṇvādibhir devair yasyānto naiva labhyate // 32
bhavasāgaramagnānām kaḥ stotum śaktimān bhavet / ajñānāññānato vā 'pi śūlapāṇe kṣamasva tat // 33
mārkaṇḍeya uvāca / śrutvā stotram idaṃ devaḥ kalahamsasya bhārata / varam ṛṇu mahāprājñāprītaḥ stotreṇa te 'nagha // 34
kalahamsa uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum ihēcchasi / kalahamseśvaram nāma tīrthaliṅgam sureśvara // 35
akṣaya devadevā 'tra homadānabalikriyāḥ / atrākṣayaṃ kṛtam sarvaṃ tvat prasādāt maheśvara // 36
śivājñā vartate te 'tra naraḥ svargamavāpnuyāt / utkrāntiṃ kurute yas tu avasaḥ svavaśo 'pi vā // 37
stavenānena ya stautiyastvā stoṣyati śānkara / brahmahā vā surāpo vā steyī ca gurutaḥpagaḥ // 38
tīrthasyāsya prabhāveṇa sarve yāntu śivālayam / idaṃ varamahaṃ manye sarvakāmasamṛddhaye // 39
īśvara uvāca / yaṃ yaṃ kāmayate kāmaṃ trailokye sacarācare / matprasādān na sandeha sarvaṃ etad bhaviṣyati // 40
evamuktavā yayau devaḥ kailāsanilayaṃ nṛpa / kalahamsa 'tha munibhir brahmiṣṭhaiḥ sajitendriyaḥ // 41
varṣayutāni sāgrāṇi bhūkte bhogañchivālaye / divyayānasamārūḍhaḥ stūyamāno 'psarogaṇaiḥ // 42
veṇuvīṇānīnādena sarvālaṅkārahūṣitaḥ / daśa varṣasahasrāṇi tathaiva śivasannidhau // 43
dakṣiṇottaradigbhāgapāñcakrośapramāṇataḥ / snānāt tatra divaṃ yāti mriyate vibudho bhavet // 44
etat te kathitaṃ rājan kalahamsasya kīrtanam / svārociṣe 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge // 45
kalahamsasya cākhyānān na sīdanti kalau janāḥ / putradārāvṛtānāgha māyāmohasamanvitāḥ / ākhyānasahitaṃ devaṃ karmanā manasā girā // 46

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śivamahimavarṇano nāma caturdaśo 'dhyāyaḥ // [14]

Adhyāya 15: [kārtavīryākhyāna]

yudhiṣṭhira uvāca / bhūyaś cecchāmyahaṃ śrotum narmadākīrtanam śubham / ākhyānasahitaṃ deva viditaṃ vada sāmpratam // 1
mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājendra tīrtham vai śivena kathitaṃ purā / kāmadam mokṣadam caiva yajñadānaprabhāvataḥ // 2
revāyā uttare kūle kapilāsaṃgamāt param / vaidūryāt paścime bhāge vikhyātam narmadāpuram // 3
ardhakoṭiṣ tu tīrthānām mahādevena bhārata / śatamaṣṭottara tatra liṅgānām parikīrtitam // 4
yatra vai vasurudraīśca brahmād yaiś ca surāsuraiḥ / siddhagandharvayakṣaiś ca vidyādhamahoragaiḥ // 5
vedadhvani ninādena vyāptamasti carācaram / yatrāgnir huta homena tridivaṃ paryapūrayat // 6
devarṣayo mahārāja tathā brahmarṣayaḥ pare / āsan rājarṣayas tatra tāpasā vyavasāyinaḥ // 7
brāhmaṇāś ca vasanti sma manasā brahmacintanāḥ / āśramam jamadagneś ca ṛṣikoṭisamāvṛtam // 8
kaśyapo gālavo gargo bādarāyaṇaśākaṭau / atris caiva vaśiṣṭhaśca pulastya pulahaḥ kratuḥ // 9
bhṛguś caiva marīciś ca bhāradvājo mahātapāḥ / śākalya ṛṣyaśṛṅgaś ca manur viṣṇur yamo 'ngirāḥ // 10
vāsiṣṭhadakṣau saṃvartāḥ sātāpaparāśarau / āpastambaḥ śuko vyāsāḥ kātyāyanabṛhaspatī // 11
hārītaḥ yājñavalkyo 'tha gautamaḥ / agastyāḥ pāvākākhyāś ca durvāsā ugratāpasāḥ // 12
śātānandas tathā jahnur vaiśampāyanajaiminī / lomaśāś ca vihaṅgaś ca śaunako harir eva ca // 13
ete cānye 'pi munayo bahavaḥ saṃśītvratāḥ / jvalantas tapasā tatra sūryatejaḥ samaprabhāḥ // 14
caturvidyāvedavidaḥ śrutismṛtviśāradāḥ / saṃvatsarakṛtāhārā apāhārakarāś tathā // 15
māśopavāsinaś cānye tathā pakṣopavāsinaḥ / śākāhārānirāhārāḥ tathā 'nye mārūtāśānāḥ // 16
kandamūlaphalāhārā mahātmānaś tathā pare / itihāśapurāñādi nānāśāstravicintakāḥ // 17
mokṣopāyadhṛtātmano maunikāś ca na maunikāḥ / ekapādārddhapādāś ca bhūmau kāraṇabhojinaḥ // 18
ākhyānaṃ kathayīṣyāmi / narmadāpuravāsinaṃ / jamadagnis tu nivasan munih śivaparāyaṇaḥ // 19
narmadāśāngame snātvā tatrābhycaryamaheśvaram / vividhair gandhapuṣpaiśca tathā 'gurumanoharaiḥ // 20
dakṣiṇāmūrtim āśritya japannāsīt tathā muneḥ / māśam ca japatas tasya devadevo maheśvaraḥ // 21
siddheśvaram nāma liṅgam siddhā yatra surāsurāḥ / uvāca vacanam devo brāhmaṇam prati bhārata // 22
tuṣṭo 'ham tava bhaktyā tu rudrajāpyena toṣitaḥ / jamadagniruvāca / yadi tuṣṭo mahādeva varam dātum mamecchasi // 23
homārtham caiva dhenuṃ me dadasva parameśvara / dharmakarmaśubhārtheṣu śivapūjāsu tarpaṇe // 24
pitṛkārye devakārye gāvaḥ puṇyatamāḥ smṛtāḥ / etasmāt kāraṇād īśa homadhenuṃ prayaccha me // 25
dattā caiva mahābhāga sarvakāmasamṛddhaye / evam uktvā dadau rājams tatraivāntaradhīyata // 26
yān yān prārthayate kāmāms tāms tān prāpnoty asau tataḥ / ṛṣīṇām ca sahasrāṇi kāmair bhojayate dvijaḥ // 27
hiraṇmayaiḥ svarṇapātrair nānābhakṣyair yathecchayā / kīrtir brahmarṣibhir mānyaiḥ sarvaiḥ suragaṇaiś tathā // 28
jamadagner munīndrasya āśrame copavṛṃhitā / etāvati gate kāle kārtavīryo nṛpottamaḥ // 29
māhiṣmatīm parityajya svargasopānam uttamam / ekasmin divase rājā mṛgayām ca samāśritaḥ // 30
vindhyam girimanuprāpto revātīram samāśritaḥ / hatvā paśusahasrāṇi jamadagnyāśramam gataḥ // 31
dehyetām māṃ nijāyogyām gām jagāda munim prati / kārtavīryavacaḥ śrutvā jamadagnir bhayākulaḥ / cintayāmāsa suciram kimetad iti
vismitaḥ // 32
dharmo hy adharmaṛūpeṇa karmabhiḥ puṇyasaṃcitaiḥ / adharmo dharmaphalado gahanā karmaṇo gatiḥ // 33
iti cintayatas tasye na kiṃcid bruvato muneḥ / apahrtya balād dhenuṃ ghātayitvā ca tam munim // 34
sthānān niragamāt tasmāt kārtavīryo nṛpādhamāḥ / kaśādibhis tāditā tu homadhenuḥ muhurmuḥ // 35
śāpam dattvā tatas tasya punar dhenur divaṅgatā / kariṣyate kulāntam ca rainūkeyo nṛpādhamā // 36
hāhākāro mahānāśīlokānām ca yudhiṣṭhira / durācāras tataḥ ko 'yam brāhmaṇānām ca kopakṛt // 37

atha śrutvā mahādevo bhārgavaḥ piṭṛsūtakam / sahasaivāgataḥ kopāt samidho 'gniriva jvalan // 38
 nihataṃ pitarāṃ dṛṣṭvā kopād dviguṇavikramāḥ / jagāma sahasotthāya puriṃ māhiṣmatīṃ prati // 39
 kārtavīryārjunāṃ dṛṣṭvā kruddhaḥ provāca bhārgavaḥ / tiṣṭha tiṣṭha kva gantāsi nihatyā pitarāṃ mama // 40
 ityuktvā 'dāya paraśuṃ ciccheda ca bhujāvanam / śirasaiva samaṃ kopāt kṣatriyāntakaro muniḥ // 41
 hate tasmin mahāvīrye kārtavīrye durātmani / devadundubhayoneduḥ puṣpavṛṣṭiḥ papāta ca // 42
 tat kopād akarot sarvāṃ niḥkṣatrāṃ pṛthivīṃ tadā / pratijñāṃ saphalīkṛtya sa jagāma tam āśramam // 43
 mātaram ca namaskṛtya tataś cānyān muniśvarān / devaṃ paraśurāmeśaṃ saṃsthāpya vidhipūrvakam // 44
 viśokairāṇḍikā caiva tṛtīyā pāvanī tathā / pituścakāra tatraiva sahasaivottarāṃ kriyām // 45
 devadroṇīti vikhyātā tatrāste kapilā śilā / tatra piṇḍapradānena divaṃ gacchanti pūrvajāḥ // 46
 etat te kathitaṃ rājan narmadāpuram uttamam / śravaṇāt kīrtanāt tasya divi devatvam āpyate // 47
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kārtavīryākhyāne pañcadaśo 'dhyāyah // [15]

Adhyāya 16: [hradākhyāna]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyam saṃpravakṣyāmi saṅgamaṃ lokaviśrutam / bṛhatyā narmadāyās tu surāsuraṇiṣevitam // 1
 nānādrumalatakīrṇam vindhyaparvatasevitam / campakair bakulair yuktamaśokaiḥ stabakair api // 2
 punnāgaiḥ kinkirātaiś ca sugandhair nāgakeśaraiḥ / mallikotpalajātībhīḥ pāṭalaih pārijātakaiḥ // 3
 āmrajambūkapitthaiś ca śrīphalaih panasaiś tathā / kharjūrain badarībhiś ca dāḍimair bijapūrakaiḥ // 4
 aruṣkaraiḥ kṣīravṛkṣair nāraṅgair upaśobhitaiḥ / bharaṇāyātmavargasya saṃvidhāya vanecaraḥ // 5
 mukhagaṇḍūṣasalilam śivāya sa samāharat / ajñānabhaktigarbhā tu snāpayitvā phalaṃ dadau // 6
 vāsare vāsare caiva niṣādo dharmataparāḥ / saumyāyane ca cakṣur vai dattvā saumyaṃ tathātmanaḥ // 7
 evaṃ sampūjayāmāsa tryambakaṃ vidhipūrvakam / etat te kathitaṃ rājan kalpagā netrasaṅgamam // 8
 yudhiṣṭhira uvāca / bhagavan chrotum icchāmi mahākautūhalaṃ hi me / saṃjāto muniśārdūla sa kathaṃ netrasaṅgamaḥ // 9
 mārkaṇḍeya uvāca / ekasmin vāsare prāpte vyatīpāte ca saṃkrame / sa puṣpabhāramādāya praviveśa śivālaye // 10
 tṛtīyam īkṣaṇam tatra devasya ca na paśyati / tadā tu cintayāmāsa vismayāviṣṭa cetanaḥ // 11
 kenāpahr̥tam etasya netraṃ devasya pāpmanā / ity uktvā ca svakaṃ netraṃ tīkṣṇabāṇena bhārata // 12
 lalāṭe devadevasya utkṛtya saṃnyaveśayat / na kampo na ca kāraṇyaṃ nā 'nyathā tasya mānasam // 13
 tatas tuṣṭaḥ sureśāno niṣādam prati bhārata / prahasanaṃ bravīd devo varam vṛṇu yathepsitam // 14
 śivaprasādasampannā buddhir anyā pracakrame / mārkaṇḍeya uvāca / śrutvā tu vacanaṃ śambhoḥ sāsṭhāṅgaṃ praṇipaty saḥ // 15
 yadi tuṣṭo 'si deveśa varam dātum mamecchasi / niṣādāsta ime sarve mṛgapakṣigaṇaiḥ saha // 16
 saputradārāpaśavo ye cānye pāpayonayaḥ / tvat prasādān maheśāna śivalokaṃ prayāntu te // 17
 etad varam ahaṃ manye bhūtānāṃ hitakāmyayā / etacchrutvā vacas tasya niṣādādhipateḥ śivaḥ // 18
 uvāca sarvakāmāptiṃ matprasādāt tvamāpsyasi / evam uktvā śivo rājaṃs tatraivāntaradhīyata // 19
 divyayānasamārūḍho niṣādo 'nucaraiḥ saha / dhṛtasvarṇātapatram tu vījyamāno 'psarogaṇaiḥ // 20
 divyābharaṇaśobhādhyāḥ sarvālaṅkārahūṣitāḥ / divyavastraparīdhāno divyagandhānulepanaḥ // 21
 surāsuraīḥ stūyamāno veṇuvīṅṅāpuras sarāḥ / prāyācchivapuram kṣīpraṃ tīrthasyāsyā prabhāvataḥ // 22
 etat te kathitaṃ rājan chivanetrahradāśritam / anekasatasamkhyātāḥ pāpayoniratā narāḥ // 23
 narmadāśivasamyoḡe saṃsiddhiṃ paramāṃ gatāḥ / avaśa svavaśo vā 'pi yas tu prāñān parityajet // 24
 vased varṣasahasrāṇi umāmāheśvare pure / śravaṇāt kīrtanāc cāpi mucyate bhavabandhanāt // 25
 dhanyās te puruṣā rājan ye mriyante śivāyane / na teṣāṃ garbhābhūtīś ca janma caiva yudhiṣṭhira // 26
 putradārāparigrastā mohajālasamāvṛtāḥ / kalpagāṃ tu na paśyanti pāpopahatacetasāḥ // 27
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye hradākhyānaṃ nāma ṣoḍaśo 'dhyāyah // [16]

Adhyāya 17: [nāgeśvarākhyāna]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat paramaṃ tīrtham kathyamānaṃ nibodha me / sahasrayajñam vikhyātaṃ triṣu lokeṣu viśrutam // 1
 tatra snātvā ca japtvā ca pūjayitvā maheśvaram / na tasya punarāvṛttir ghore saṃsārasāgare // 2
 kathayāmi tavākhyānam itihāsam purātanam / tārabalirnāma nāgaḥ kambalāśvatarau tathā // 3
 śvetoraḡās tathā cānye bhujāṅgāś ca tathā 'pare / nāgeśvaram te 'rcayanti nānapuṣpavilepanaiḥ // 4
 nāgapūḡāḥ samāsādyā pūjayanti maheśvaram / gargo 'ghamarṣaṇaś caiva cyavanaḥ śaunako 'ṅgirāḥ // 5
 ete cānye 'pi bahavo brahmavidyāṅgapāragāḥ / nāḡānāṃ cāśramam hartuṃ tatra sarve hy upasthitāḥ // 6
 tatastaiḥ kupitair nāḡair daṣṭāś caiva dvijottamāḥ / viṣāghrātān munīn dṛṣṭvā kupitāś cāghamarṣaṇaḥ // 7
 vāhanaṃ vāsudevasya pakṣirājam samāhvayat / tatkaṣṇād āgataḥ pakṣī garuḍaḥ krodhamūrchitāḥ // 8
 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā brāhmaṇam cedamabravīt / bhujāṅgān bhakṣayiṣyāmi brāhmaṇā nirviṣāś tataḥ // 9
 brahmaśāpabhayārtena garuḍena viṣolbaṇāḥ / bhakṣitāḥ pannagāḥ sarve mocitā munayo viṣāt // 10
 pakṣīndre ca gate sthāne bhakṣayitvā bhujāṅgamān / avaśiṣṭāś tu ye nāḡā vivīṣuste rasātalam // 11
 āplave ca susaṃprāpte pravāho nāmadāḥ kṣaṇāt / asthīni srāvayāmāsa tato nāḡā divaṃ yayuḥ // 12
 sarpayoniṃ parityajya loke kriḍanti śāmbhave / nāgeśvarasya revāyāḥ samparkāt pāpamokṣaṇam // 13
 tatra nāḡahradaś cāste triṣu lokeṣu viśrutāḥ / tatra snāto divaṃ yāti yo nāgeśvaramarcayet // 14

ayaṃ te kathito rājannitihāsaḥ purātaṇaḥ / śravaṇāt kīrtanād vā 'pi mucyate bhavabandhanāt // 15
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe nāgeśvarākhyānaṃ nāma saptadaśo 'dhyāyah // [17]

Adhyāya 18: [janakayajña]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat kathayiṣyāmi tīrthaṃ ca janakottamam / revāyā uttare kūle sarvasiddhipradāyakam // 1
 aśvamedhaṃ tu tatraiva śatamedhaṃ tathāparam / sahasamedhaṃ vijñeyam surāsuranamaskṛtam // 2
 lakṣamedhaṃ tathā cānyaṃ śivena parikīrtitam / janako nāma rājarṣir yatreṣṭvā tridivam yayau // 3
 svārociṣe 'ntare prāpte tretāyāṃ ca narādhipa / purodhasaṃ yājñavalkyaṃ brahmarṣiṃ brahmavittamam // 4
 kaśyapasyāśramaṃ puṇyaṃ brahmarṣigaṇasevitam / siddhagandharvagītādhyāyaṃ vedadhvaninināditam // 5
 yuktaṃ kāmaphalair vṛkṣaiḥ puṣpitaḥ phalitaḥ śubham / dhanadasya purī yadvad alakā devanirmitā // 6
 tadvac ca śobhitaṃ nānāmuni vṛnda niṣevitam / kāmadenūṣ tathā divyāḥ śatasamkhyāḥ payasvinīḥ // 7
 yājñikānṛtviḥ caiva kratuṃ kartuṃ yathāvidhi / yājñopaskarasambhāraṃ sarvamādāya gacchati // 8
 ādideśa tato martyān bhṛtyāṃś caiva sahasraśaḥ / bhakṣabhojyādi sambhārasamkhyāṃ kartuṃ na śakyate // 9
 evaṃ pravartitas tatra lakṣamedhaḥ kratūttamaḥ / jagrhur yājñabhāgaṃ ca śakrādyaḥ surasattamāḥ // 10
 nivartitas tato yājño harir brahmā śatakratuḥ / nānavidhais tathā ratnair vāsoyugmaḥ ca tārpitāḥ // 11
 svaṃ svaṃ yānaṃ samārūḍhā jagmurdevāstriviṣṭapam / narmadāvabhṛthaṃ snātvā putradāropasobhitaḥ // 12
 haraṃ hariṃ 'rcayitvā varadānaprabhāvataḥ / divyaṃ yānaṃ samārūḍho yathā śakro 'maraiḥ saha // 13
 dhṛtasvarṇātapatras tu bṛjyamāno 'psarogaṇaiḥ / gṛyamāno 'psarobhiś ca nānālaṅkārahūṣitaḥ // 14
 dr̥ṣṭo janakarājā 'taḥ dharmarājāḥ samutthitaḥ / yānasyā 'gre pādacārī arghapādyādisamyutaḥ // 15
 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā vacanaṃ cedamabravīt / tapasā dhyānayogena dānadevārcanair api // 16
 śivarevāprasādena jitā lokāstvyākḥilāḥ / uvāca janako rājā dharmarājāṃ yaśasvinam // 17
 tathaiva tava mūrtiś ca yathā bhānuḥ prabhākarāḥ / brahmāviṣṇuś tathā śambhuḥ sākṣī sakalakarmaṇām // 18
 evaṃ janakasamvāde dharmadharmavicāraṇāt / etasminn antare prāptaḥ kiñkiñjālamaṇḍitam // 19
 veṇuvīṇāninādādhyam apsarogaṇasevitam / vimānaṃ divyam ārūḍho devarājaḥ śatakratuḥ // 20
 nāradaḥ parvataś caiva tathānye munisattamāḥ / dharmarājapuram prāptaḥ śrutvā janakamāgatam // 21
 adhyāsus tam akruddhyantam āsanāni mahānti ca / prasamīkṣya yathārhanu pūjitaś ca pṛthak pṛthak // 22
 teṣāṃ madhye mahārāja nārado dharmam abravīt / ke deśāḥ parvatāḥ puṇyāḥ kā nadyaś cāśramāś ca ke // 23
 kāni tīrthāni loke 'smin yatra dattaṃ hutaṃ tapaḥ / na kṣyate manuṣyāṇāṃ tanme kathaya tattvataḥ // 24
 jānāmi tvāṃ mahārāja sūryaputro bravīhi me / svarūpamadya sarveṣāṃ yathā vadanupūrvaśaḥ // 25
 dharma uvāca / śrūyatāṃ munisārdūlaśivaloke yathā śrutam / kalmāṣapādo vikhyāto mathurāyāṃ narādhipaḥ // 26
 nābhāgo nāma rājarṣir ayodhyādhipatis tathā / yānaṃ copari rājarṣer nābhāgasya mahātmanaḥ // 27
 adhaḥ kalmāṣapādasya dr̥ṣyate sarvadaivataḥ / śivaloke vivādo 'bhūt tayos tatra mahātmanoḥ // 28
 kalmāṣapāda uvāca / puṣkare daśayajñāś ca mayā ceṣṭā vidhānataḥ / gaṅgāyāṃ naimiṣāranyaḥ prabhāse śāśibhūṣaṇe // 29
 gaṅgāyamunayor yoge vārāṇasyāṃ tathaiva ca / iṣṭaṃ yajñāśataṃ sāgraṃ mayā tatra mahēśvara // 30
 adhobhāge vimāno me nābhāgasya mamopari / kalpagāṃ varjayitvā tu tīrthe tīrthe makhottamāḥ // 31
 kṛtā mayā mahādeva vimānaṃ me tathā 'pyadhaḥ / tīsvara uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga kathyamānaṃ nibodha me // 32
 lakṣamedhaṃ nāma tīrthaṃ revāyā uttare taṭe / lakṣamedheśvaraṃ nāmnā liṅgaṃ tatra paraṃ smṛtam // 33
 cakāra tatra nābhāgo yājñamekaṃ yathoditam / tattīrthayajñamāhātmyād yānamasyopari sthitam // 34
 asaṃkhyeṣv api tīrtheṣu tvayeṣṭaṃ rājasattama / vihāya kalpagāṃ tena tava yānamadhaḥ sthitam // 35
 dharma uvāca / na śāṅkarāt paro devo na revāyāḥ parā nadī / na satyāt dharmāḥ kāruṇyaṃ sarvajantuṣu // 36
 mayā śrutam sūryeloke sūryeṇāpi mahēśvarāt / etat te sarvamākhyātaṃ yathādr̥ṣṭaṃ purātanam // 37
 vāsīyo narmadātīre śivadyānaparāyaṇaḥ / na tasya vai yamaḥ śāstā yamalokaṃ na paśyati // 38
 brahmā viṣṇuḥ śivaḥ śāstā satyameva yathoditam / dharmarājñā samagraṃ tu nārādādyāmaharṣayaḥ // 39
 dharmākhyānaṃ idaṃ śrutvā mudāparamayāyutāḥ / svaṃ svaṃ yānaṃ samāruhya śakrādyaś tridivam yayuḥ // 40
 dharmākhyānaṃ idaṃ puṇyam itihāsaṃ purātanam / kathitaṃ tava yatnena videhādya narādhipaḥ // 41
 dānayajñaprabhāveṇa tridivam varamāyayūḥ // 42

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe janakayajño nāmāṣṭādaśo 'dhyāyah // [18]

Adhyāya 19: [sr̥ṣṭisambhārasārasvatatīrthakathana]

yudhiṣṭhira uvāca / saptasārasvatam tīrtha śaṃsa me 'tra mahāmune / utpattim cāśya tīrthasya kathayasva yathārthataḥ // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / saptasārasvato nāma gandharvaḥ śivagāyanaḥ / vīṇāveṇupreksaṇīya yantragītaviśāradaḥ // 2
 mañibhadrā subhadrā ca hemagarbhā tathā parā / ābhirvarāpsarobhiś ca cikrīḍe prativāsaram // 3
 madirā naṣṭacaitanyaḥ kāmārtaḥ kāmamohitaḥ / vihāya śāṅkarīm pūjāṃ bhakṣyabhojyarato 'bhavat // 4
 kiyatyapi gate kāle yayau draṣṭum umāpatim / gītānṛtyaiś ca tuṣṭāva kailāse taṃ nagottame // 5
 gandharvaṃ taṃ samālokyā cirakāle samāgatam / śāśāpa nandī kopena śivabhaktiparāṇmukham // 6
 cāṅḍālayonim gaccha tvāṃ pāpasyāśya prabhāvataḥ / kṣutkṣāmastvaṃ nirāhāro martyaloke carīṣyasi // 7
 prasādya nandinam so 'tha gandharvo vākyam abravīt / śāpasyāntam mahābhāga dātuṃ me tvamihārhasi // 8

nandyuvāca / narmadāyām vyatīpāte snātvā 'bhyarcya maheśvaram / antaṃ śāpasya saṃprāpya punastvaṃ cāgamiṣyasi // 9
 evaṃ tad vacanaṃ śrutvā cāṇḍālīm yonim āśritaḥ / jātismaratvaṃ saṃprāpya saśailavanakānanām // 10
 babhrāma dharaṇīm sarvām tīrthayātrāprasaṅgataḥ / atha cakrāṅgayogena narmadā tīramāgataḥ // 11
 śaṅkarasthaṇḍile yāgaṃ tatra gatvā cakāra saḥ / puṣpopahārair vividhair vīṇāvādyair manoharaiḥ // 12
 gandharvabhaktiṃ vijñāya pratyakṣo 'bhūt maheśvaraḥ / sthaṇḍilādutthitaṃ liṅgaṃ mahāpāvanamambhasi // 13
 uvāca taṃ mahādevo gītavādītratoṣitaḥ / varam vṛṇu mahābhāga yatte manasi vartate // 14
 kalpagātoyasaṃsparśāt prāpnoṣi paramām gatim / gandharva uvāca / yadi tuṣṭo maheśāna varam dātumihecchasi // 15
 saptasārasvataṃ tīrthaṃ liṅgaṃ sārasvataṃ tathā / khyātiṃ yātu mahādeva tvatprasādāt mahītale // 16
 tiryag yonigataḥ pāpās cāṇḍalās ca narādhamāḥ / sarve te tridivam yantu tīrthasyāsya prabhāvataḥ // 17
 evam astviti taṃ coktvā maheśo 'ntaradhīyata / divyayāna samārūḍhaḥ sarvālaṅkārahūṣitaḥ // 18
 śivalokam avāpyaivaṃ yathāpūrvam tathaiiva saḥ / saptasārasvate snātvā arcayitvā vṛṣadhvajam // 19
 kulaikaviṃśam uddhṛtya svargaloke mahīyate / tatra snātvā divam yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 20
 śivājñā vartate rājams tatra yastridivam jayet / yudhiṣṭhira uvāca / kaḥ sraṣṭā cāsyā jagato hartā dhartā ca bho mune // 21
 yathārtham etad ācakṣva vistareṇa tapodhana / tvatto 'haṃ śrotumicchāmi sarvam etan mudāyutaḥ // 22
 mārkaṇḍeya uvāca / yathā śrutam mayā pūrvam purāṇam skandakīrtitam / tathā te kathayīṣyāmi śṛṇu rājan yathārthataḥ // 23
 skandena tu purā pṛṣṭo haraḥ kalpāntakāraḥ / carācaram idaṃ sarvaṃ kathaṃ gacchati saṃlayam // 24
 kutra gacchantyamī devāḥ kathaṃ caiṣām sthitiḥ bhavet / kvaca gacchati vai brahmā kutra gacchati keśavaḥ // 25
 vedās tu kutra gacchanti saṣaḍaṅgapadakramāḥ / agnayaḥ parvatāḥ sarve samudradvīpasamyutāḥ // 26
 siddhāḥ sarve sanakṣatrāḥ sūryādyaś ca tathā grahāḥ / pātālabhuvanādīni devalokāś ca śāśvatāḥ // 27
 kalpānte ca suraśreṣṭha kva līyante ca devatāḥ / hara uvāca / kathayāmi paraṃ guhyaṃ sṛṣṭisamhārakāraḥ // 28
 pralaye sarvabhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca / śivaliṅge vilīyante naṣṭe jagati śāśvate // 29
 śūnyaṃ caitaj jagat sarvaṃ trailokyam sacarācaram / ātiṣṭhati yadā vahṇir visphuran sarvatomukhaḥ // 30
 tato bṛhaspatir gāyan vedatrayasamanvitam / tadaivātibalō devaḥ kūrmarūpo mahādyutiḥ // 31
 narakāṃścādahat sarvās tataḥ prajvalito mahān / sarvaṃ dagdham tu pātālam nāgānām bhuvanāni ca // 32
 kālarūpeṇa dagdhāni bhuvanāni caturdaśa / jvālāmālākulībhūte vāṇmaye sacarācare // 33
 naṣṭe triviṣṭape sarve saśailavanakānane / māyāmaye tu sarve 'smiṃs traiguṇye pralayaṃ gate // 34
 vinaśyati tato brahmā sahitaḥ sarvadaivataiḥ / nāśayitvā ca bhūtāni brahmāṇḍaiḥ saha daivataiḥ // 35
 sthitā tu narmadā caikā sutīrthā surapūjita / narmadāyā 'vatāro 'yaṃ martyaloke vyavasthitaḥ // 36
 gatamindrasahasraṃ tu yāvad vai daśapañca ca / atītaṃ brahmaṇaḥ ṣaṭkaṃ saptamo 'yaṃ prajāpatiḥ // 37
 tadevam agnimadhyastham tena acetanam / avyakte sarvabhūtānām īśe jāgarti jāgrati // 38
 yadā svapiti śāntātmā tadā sarvaṃ nimīlitaṃ / sa viṣṇuḥ sṛṣṭikartā ca hartā ca jagataḥ prabhuḥ // 39
 ekībhūteṣu bhūteṣu vyapāsyān sarvatejasām / punaḥ sṛṣṭiṃ prakurute devadevaḥ sadāśivaḥ // 40
 brahmā bhūtvā 'srjallokaṃ viṣṇur bhūtvā hyapālayat / rudraḥ kālāgnirūpeṇa haratyante sa eva hi // 41
 tanmayā kathitaṃ sarvaṃ kim anyat pariṣṛchasi / idā nāma kalā hyeṣā śambhor vai saptakalpagā // 42
 akṣayā tena loke / aṣṭau yugasahasraṇi ahorātram prajāpateḥ // 43
 anenaiva tu mānena śataṃ brahmā sa jīvati / pitāmahaśatenaiva viṣṇor mānaṃ vidhīyate // 44
 nimeṣārddham ca śambhos tu sahasraṇi caturdaśa / etāvati vinaśyanti hy asaṃkhyātāḥ pitāmahāḥ // 45
 tatra dvādaśasahasraṃ daivataṃ yugam ucyate / tad ekasaptatiyugaṃ manvantaram ihocyate // 46
 etac caturdaśaguṇam kalpam āhur manīṣiṇaḥ / harārkaandramanavaḥ śakrasyāyuh prakīrtitam // 47
 lokapālādayo devāḥ sādhyāś caiva marudgaṇāḥ / aṣṭāvīṃśatiparyanta yugānām santi te 'pi ca // 48
 etat te kalpagā kālamānaṃ nigaditaṃ mayā / ye mṛtāḥ kalpagātīre dānayañjātaḥ sthitāḥ // 49
 durgamaṃ yamalokaṃ ca na paśyanti kadācana / tapasā dhyānayogena brahmārcanaparāyaṇāḥ // 50
 narmadātīramāsādyā ye 'tra prāsādakāraḥ / dāruṇam narakam ghoram nāśrayante yamālayam // 51
 narmadām tu niṣevante vārddhakye tu subuddhayaḥ / etad eva paraṃ dhyānam śeṣam anyan nirarthakam // 52
 narmadādakṣiṇe tīre aśokavanikāsu ca / aśokajananaṃ nāma tīrtha tatra vyavasthitaṃ // 53
 aśokeśvaraliṅgaṃ tu sarvapāpaprāṇāśanam / tatra golakṣadānena yatphalaṃ tatra gacchataḥ // 54
 saptasārasvataṃ liṅgaṃ tathā liṅgaṃ surārcitaṃ / sāptarṣam nāma liṅgaṃ ca liṅgaṃ yogeśvaram tathā // 55
 candrakāntam tathā liṅgaṃ varuṇeśvaram eva ca / abhyarcya parayā bhaktyā yamalokaṃ na paśyati // 56
 tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata / piṭṭn samuddharatyāśughorāt pūrvam paraṃ śataṃ // 57
 tatra dattaṃ hutam yac ca tasya saṃkhyā na vidyate / purā devagaṇāḥ sarve tīrthasyāsya prabhāvataḥ // 58
 saṃsiddhiṃ paramām prāpya divi devatvam āyayuh / saṃsārasāgare rājan sañcaranti na dāruṇe // 59
 yudhiṣṭhira uvāca / liṅgāni kīrtitāniḥa tathā tīrthāni yāni ca / nānākhyānasametāni prasādāt kathayasva me // 60
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga itihāsam purāṇanam / nāgeśvaram siddhaliṅgaṃ sthitaṃ nāgahrade śubhe // 61
 siddhidaṃ sarvalokānām nāgakanyābhīrcitaṃ / brahmatejovapuḥ śrīmān nāmnā caivāghamarṣaṇaḥ // 62
 dvādaśādityasaṃkāśo dīpyamāna ivānalaḥ / āpastambo 'tha maitreyaḥ saṃvartāścātrir eva ca // 63
 ete cānye 'pi bahava ṛṣayaḥ saṃsītavratāḥ / ayutāni munīndrāṇām aṣṭau 'śrame nṛpa // 64
 kandaṃulaphalāhārāḥ śākāhārās tathā 'pare / jalāhārās tathaiivā 'nye kecid gomayabhakṣiṇaḥ // 65

cāndrāyanaaparāścā 'nye śrutismṛtivismāradāḥ / mokṣopāyaṃ vicinvanti brahmiṣṭhā brahmavittamā // 66
 aghamarṣā 'śramapadaṃ brahmalokasamaṃnṛpa / dharmas tu vaiśyarūpeṇa jijñāsārthaṃ samāgamat / saptasārasvate tīrthe so 'rcitvā
 vṛṣabhadhvajam // 67
 gandhapuṣpais tathā dīpair upahāir manoramaiḥ / varteran ṛṣayas tatra śatamaṣṭottaram tathā // 68
 bhikṣā ca bhikṣave dattā kaupīnaṃ mṛgacarma ca / sāṣṭāṅgaṃ ca namaskṛtya tān devarṣigaṇān munīn // 69
 māśopavāsānirato nāśikāraṇyaṃ āgamat / putradārasnuṣās tasya nityaṃ tad gātagamānasāḥ // 70
 māse māse tvatikrānte ravisamkramaṇe nṛpa / ṛtavah ṣaḍatikrāntā nirāhāraṃ tapasyata // 71
 na bhogo na ca kārpaṇyaṃ na māno na ca matsaraḥ / na kāmakrodhalobhās ca nirjitās tena bhārata // 72
 vedārthe brāhmaṇārthe ca mama vittasya 'rjanam / viṣṇudharmaparo nityaṃ viṣṇvārthana tat paraḥ // 73
 uttare cāyane māse saptasārasvate tathā / snātvā devaṃ samabhyarcya liṅgarūpaṃ janārdanam // 74
 yathā vibhavayogena bhikṣāṃ dattvā yathā purā / hara uvāca / varaṃ brūhi mahābhāga siddhastvaṃ dharmato yataḥ // 75
 mahārāja mahābhāga yat te manasī vartate / idaṃ vimānam āruhya divyabhogasukhaṃ kuru // 76
 putradārasnuṣopeto viṣṇulokamito vraja / śārṅga uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varaṃ dātum yathepsitam // 77
 varaṃ daśasahasrāṇi lokaṃ yantu dvijottamāḥ / idaṃ varamahaṃ manye harer nānyaṃ kadācana // 78
 ṛṣaya ūcuḥ / vaiśyaḥ pāpo durācāro mahatām lāghavaṃ yataḥ / sarveśāṃ eva varṇānām brāhmaṇo gurur ucyate // 79
 trīn varṇān yājyativā ca tvaṃ yadā divamānayeḥ / na drṣṭam na śrutam cāsīd evaṃ śrutipurāṇayoḥ // 80
 brāhmaṇasyāpamānena dharmo vai jāyate kvacit / tapasā dhyānadharmābhyāṃ na yāsyasi divamune // 81
 api varṣasahasreṇa durgamaste surālayaḥ / vraja tvaṃ vaiśyadharmeṇa svagrhaṃ prati sāmpratam // 82
 sa evam ukto vipraistān sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca / uvāca vacanaṃ vaiśyo vimuktaṃ munipuṅgavam // 83
 ajñānāñjñānato vā 'pi kopaṃ kartum na yujyate / ajñātaṃ tvām na grhṇīyāc chraddhāhīnaṃ ca devatā // 84
 sakrodhena tapas taptaṃ sarvaṃ bhavati niṣphalam / daivatair api durjñeyā gahanā karmaṇo gatiḥ // 85
 satyena dhriyate dharmas tataḥ svargaḥ prajāyate / svakarmanirataṃ caivam uddharantaṃ tathā dvijam // 86
 vaiśyaṃ brāhmaṇam ityāhur brāhmaṇaṃ vaiśyameva ca / niṣṭhuraṃ nirghṛṇaṃ krūraṃ kṛtaghnaṃ dīrghakopinam // 87
 dvijam vācālarūpaṃ tu dūrataḥ parivarjayet / brāhmaṇā ūcuḥ / ko bhavān vaiśyarūpeṇa brahmā śakro janārdanaḥ // 88
 sāṅgopāṅgās tathā vedās tvayī dharmāḥ pratiṣṭhitaḥ / śārṅga uvāca / dharmo 'haṃ vaiśyarūpeṇa jijñāsā 'rtham ihāgataḥ // 89
 idaṃ vimānamāruhya gamyatām vaiśṇavaṃ padam / ete vimānam āruhya samprāptās tridaśālayam // 90
 saptasārasvataṃ natvā tīrthaṃ devaṃ haraṃ harim / vaiśyaḥ yuktaḥ prāpa lokaṃ tu vaiśṇavam // 91
 etat te kathitaṃ rājan narmadātīrthamuttamam // 92

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe sṛṣṭisamhārasārasvataīrthakathanaṃ nāmaikonaviṃśo 'dhyāyaḥ // [19]

Adhyāya 20: [brahmahatyāchedana]

mārkaṇḍeya uvāca / śāṅḍilyākalpagāyogaḥ sarvapāpaharaḥ paraḥ / śāṅḍilyeśvaraliṅgaṃ ca sarvapāpaharaṃ param // 1
 snātāmātro naras tasminn arcaiytvā maheśvaram / karmabhūmiṃ na labhate harasya vacanaṃ yathā // 2
 tilodakapradānena haviṣā piṇḍapātānāt / tṛpyanti pitaras tasya yāvad indrāś caturdaśa // 3
 rāhusomasamāyoge kurukṣetre mahāphalam / tatraiva janma rājarṣeḥ kārtavīryanṛpasya ca // 4
 snātvābhyarcya mahādevaṃ gandhapuṣpādyupaskaraiḥ / sūryācandramasau yāvadamāmāheśvare pure // 5
 bhunkte sa vividhān bhogaṃs tāvad vai śivasannidhau / tatra śāṅḍilyakaunḍinyau māṇḍavyo munimattamaḥ // 6
 kauśikaś ca mahātejāḥ kaśyapo bhṛgur eva ca / ete cānye 'pi bahavo japadhyanaparāyaṇāḥ // 7
 munīnām ṣaṣṭisāhasraṃ tapasyugre vyavasthitam / tasyāśramapadaṃ ramyaṃ śāṅḍilyākalpagāyujī // 8
 śāṅḍilyapuram ityeva brahmarṣi viniṣevitam / dvādaśādityatīrthaṃ ca narmadādakṣiṇe taṭe // 9
 devadāru tathā tīrtham anyad devavanaṃ tathā / daśalakṣāṇi tīrthāni tatra tiṣṭhanti saṃgame // 10
 dvādaśārkaṃ idaṃ nāma tīrthaṃ pāpaprāṇāsanam / anyāni yāni liṅgāni kathitāni tavā 'nagha // 11
 mūṣakaśca tathā tīrthe mārjareṇaiva bhakṣitaḥ / niśāyām mūṣakaḥ kaścīdaṭamāna itas tataḥ // 12
 mārjareṇa tataḥ so 'pi bhakṣitaś ca dhṛtaḥ purā / tato meghāgame kāle pravāhas tatra nirgataḥ // 13
 asthipravahaṇaṃ tasya nimagnaṃ tatra saṅgame / tīrthasyāsyā prabhāveṇa yakṣarājo 'bhavat nṛpa // 14
 bṛhadvṛndaḥ samākhyāto yakṣāyutasamāvṛtaḥ / haṃsayuktatavimānena yakṣaloke mahīyate // 15
 athānyat kathayiṣyāmi śāṅḍilyānarmadāśritam / nāmnā cāpsarasam liṅgaṃ muktāścāpsaraso yataḥ // 16
 jñānarūpamayaṃ devaṃ siddhaliṅgaṃ prakīrtitam / yudhiṣṭhira uvāca / kasmādapsarasaḥ śaptāḥ kathaṃ yātās ca saṅgamam // 17
 kathaṃ ca mokṣaṇaṃ śāpād viditaṃ kuru sāmpratam / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan yathā nyāyaṃ kathayāmi tvā 'nagha // 18
 madhūtsavaṃ śivasyaagre vihāyendrotsavaṃ gatāḥ / urvaśī ca tathā rambhā ahalyā ca tilottamā // 19
 ghrṭācī menakā caiva citrarekhā ca śālinī / etās cāpsaraso bahvyaḥ sarvā vai deva nirmitāḥ // 20
 vasante tā viśanti sma śakralokaṃ suraiḥ saha / madirānandapānena mohitāḥ kāmapiḍitāḥ // 21
 samatīte vasante tu umāmāheśvaraṃ puram / kailāsanilayaṃ devaṃ samārādhayitum gatāḥ // 22
 śāpasya bhayabhītās tā vededevasya suvratāḥ / sāṣṭāṅgaṃ praṇipatyātha mantragītena tuṣṭuvuḥ // 23
 tāś caivāpsaraso gaurī jñātvā tatra parānmukhī / gauryāḥ paramacittajñāḥ sarvābharaṇabhūṣitāḥ // 24
 anaṅgakusumā cānyā rūpayauvanaśālinī / dhanapālī tathā cānyā vyomarekhā tathāparā // 25
 cāmaragrāhiṇī cānyā gāndharvī ca tathā 'parā / hemadaṇḍā pratīhārā ūcurapsarasaḥ prati // 26

umāmāheśvaram nāma bhavatyo na samāgatāḥ / aparādho 'yam evādyā bhavātīnām suduḥsahaḥ // 27
 anenaivāparādheṇa ajā martye bhaviṣyatha / divyaṃ varṣasataṃ sāgram evaṃ bhavata duḥkhitāḥ // 28
 apsarasa ūcuḥ / śāpāntaṃ no varārohe dātumarhasi pārvati / iti tāsāṃ vacaḥ śrutvā devī vacanam abravīt // 29
 śāṅḍilyākalpagāyoge narmadādakṣiṇe taṭe / tatra snātvā divyaṃ yānti śāṅḍilyeśvarapūjanāt // 30
 gaurītīrthaṃ tu tatraiva jñātuṃ योग्याṃ hi kalpagām / uttīrṇā tena mārgeṇa lagnā skandasya pṛṣṭhataḥ // 31
 tatra snātvā śivaṃ natvā kailāsaṃ cā gamiṣyatha / śāpabhraṣṭās tu tās sarvāḥ kṣmāṃ gatvā atiduhkhitāḥ // 32
 śāpāvasāne samprāpte kalpagātīramāśritāḥ / tatra snātvā tu śāṅḍilyaṃ pūjayitvā vidhānata // 33
 ajārūpadharās sarvās tasmīnapsarasāḥ kṣaṇāt divyayānasamārūdhās sarvālamkārahūṣitāḥ // 34
 gaurītīrthaṃ tathāivāpuryathāpūrvam tathāiva tu / ajātīrtham iti khyātaṃ devaścājesvaras tathā // 35
 sarvapāpaharam caiva līngamāpsarasam tathā / tatra snātvā vyatīpāte nārī vā yadi vā naraḥ // 36
 avasāḥ svavaśo vā 'pi prāṇatyāgam karoti yaḥ / daśavarṣasahasrāṇi rājā vidyādhare pure // 37
 kanakeśvaramanyat tu kanakāmokṣadam śubham / jvareśvaram tatra līngam jvaro yatra na vidyate // 38
 jvaritā ṛṣayo yatra babhūvur jvaravarjitāḥ / pañcabrahmeśvaram nāma līngam pāpavimocanam // 39
 asuro malaketuś ca śakrasyaiva bhayena tu / pañcabrahmātmakair mantraiḥ sthaṅḍilasthaṃ tu śaṅkaram // 40
 nānāvidhaiḥ puṣpadhūpaiḥ sampūjya svapuram yayau / aparāhṇe 'tha saṃsmāra sa pāpo līngamaisakam // 41
 namaskṛtvā 'tha nirmālyam yāvad uddhartum icchati / tāvat tat sthāṅḍilyaṃ vai līngam dṛṣṭvā mahāsuraḥ // 42
 viṣāśadamahābhūḥ kim etad iti vismitāḥ / ākāśavācācoktaṃ vai viṣādam tyajaputrika // 43
 pañcabrahmeśvaram nāma līngam etad mahāsura / ākāśavacanam śrutvā namaskṛtya divyaṃ yayau // 44
 pañcabrahmeśvaram līngam līngam puṣpeśvaram tathā / tṛtīyam tu tathā viddhi līngam vai sthaṅḍileśvaram // 45
 nitye naimittike kārye grahaṇe candrasūryayoḥ / śraddhayā saṅgame snātvā līngatritayapūjanāt // 46
 gacchanti pitarāḥ svargaṃ havirdānādibhir yathā / manvantaraśataṃ yāvan modate brahmaṇaḥ pure // 47
 narmadāyāpyabhāge tu gopyalīngam vyavasthitam / brahmahatyādikaṃ pāpam saptarātreṇa naśyati // 48
 tvaṣṭā pūṣeti vikhyātau balinau brahmarākṣasau / vajreṇa svena śakreṇa hatau tau sindhucāriṇau // 49
 buddhvā brahmādhīrdevair brahmahā tveṣa vāsavaḥ / indrāṇyā caiva saṃtyaktaḥ sarvaiḥ suragaṇaiś tathā // 50
 brahmahatyā samāyuktaḥ samprāpto vai himālayam / candrahīnā yathā rātrir anādityam yathā nabhaḥ // 51
 iyamābhāti vai tadvac chakrahīnā 'marāvati / tato devagaṇaiḥ sarvaiḥ preṣito havyaavāhanaḥ // 52
 śakrasyānveṣaṇārthāya kṛśāno gamyatām tvayā / jale dṛṣṭvā nivartyā 'tha devatās saṃnyavedayat // 53
 tatas saṃpreṣito devaiḥ sarvavyāpī prabhañjanaḥ / sa taṃ praveśayāmāsa provāca tridaśeśvaram // 54
 devānām śāsanād eva samāgacchaṃ ca tvatkrte / tamānīya puram divyaṃ brahmaviṣṇupurasmarāḥ // 55
 tato devagaṇāḥ sarve śakreṇa sahitā gatāḥ / tīśāno bhagavān yatra kailāse parvatottame // 56
 namaskṛtya mahādevam surāsuranamaskṛtam / praviṣṭāṃs tu yathānyāyam papraccha bhagavān haraḥ // 57
 kimāgamanakāryam vaḥ kuto vo bhayamāgatam / devā ūcuḥ / eṣa tvām prati saṃpraṣṭum devarājaḥ śatakratuḥ // 58
 mokṣaṇam brahmahatyāyāḥ syād yathā vai tathā kuru / tīśvara uvāca / vārāṇasyām kratum ceṣṭvā hayamedham yathā vidhi // 59
 tīrthayātrākrameṇaiva brahmahatyā prāṇaśyati / namaskṛtya tato devam surāḥ kāśīpuram yayuḥ // 60
 yajñopaskaramādāya tatra ceṣṭo makhottamaḥ / pauṣkaram naimiṣāraṇam kurukṣetraṃ tathā punaḥ // 61
 kedāram bhairavam tīrtham gaṅgāsāgarasaṅgamam / oghatīrtham prayāgam ca prabhāsam śaśibhūṣaṇam // 62
 babhramuḥ sarvatīrthāni pṛthivyāṃ yāni kāni ca / kṛṣṇamasya śarīrārddhamardham gauram nirīkṣya ca // 63
 vismayaṃ paramaṃ jagmuḥ sarve devagaṇās tathā / vārāṇasīm purīm gatvā surā vijñāpayanti tam // 64
 antarīkṣe purī khyātā vārāṇasyasamā tathā / pañcakrośāntare tasyā brahmahatyā na sarpati // 65
 purāṇe śrūyate deva devarāja śatakrato / yāvāt tiṣṭhati gaṅgāyām vārāṇasyām samāgame // 66
 na tāvad brahmahatyā tu nirgame punarāviśet / kāśyuvāca / nāham samarthā haraṇe muktvā kācit tu kalpagām // 67
 brahmahatyā yathā naśyed upadeśam dadāmi te / śāṅḍilyā narmadāyoge yāmye bhāge tu nārmade // 68
 tatra snātvā mahārāja trīṇi līngāni cārcayet / pañcabrahmeśvaram devam puṣpeśvaram athāparam // 69
 tṛtīyam tu tathā śakralīngam caiva sthaṅḍileśvaram / śivena kīrtitam pūrvam pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca // 70
 kāśīpuryā vacaḥ śrutvā devadevaḥ śatakratuḥ / taṃ deśam samanupāpya sarvaṃ snānādikaṃ vyadhāt // 71
 tat kṣaṇād divyadehaś ca sūryasaṃkramaṇam yayau / śarīrāt tasya nirgatya brahmahatyā ha vāsavam // 72
 asya tīrthasya mātīrthāyā ekahatyā tavaiva kā / brahmahatyāśahasraṃ hi tamaḥ sūryodaye yathā // 73
 tīrthe 'smīn na viśeddhatyā yojanāni caturdaśa / etasmīn antare śakraṃ pratyakṣam prāha kalpagā // 74
 śivam astu mahārāja svagrhaṃ yāhi sāmpratam / iti tasyā vacaḥ śrutvā namaskṛtya tu narmadām // 75
 divyaṃ yānam samārūḍho mudā paramayā yutaḥ / apsarogaṇasaṃkīrṇam siddhagandharvasevitam // 76
 tatrārūḍhaḥ surapatir yathāpūrvam tathāiva ca / dhṛtadivyatapatras tu vījyamāno 'psarogaṇaiḥ // 77
 stūyamānaḥ suragaṇaiḥ praviveśamarāvatiṃ / śivena kathitam hy etad pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca // 78
 mayā tu kathitam rājams tava brahmarṣipūrvakam // 79
 iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe brahmahatyāchedano nāma viṃśo 'dhyāyaḥ // [20]

Adhyāya 21: [kubjāmāhātmya]

yudhiṣṭhira uvāca / bhūyaśceccchāmy aham śrotuṃ narmadātīrthakīrtanam / tṛptiṃ naivādhigacchāmi śṛṇvannapi mahāmune // 1

idānīm śrotum icchāmi revākubjāsamāgamam / ākhyānasahitam brahman kathayasva prasādataḥ // 2
 kubjikā karmaṇā kena triṣu lokeṣu viśrutā / etannastvaṃ paraṃ brahman saṃśayaṃ chettumarhasi // 3
 mārkāṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan kathāṃ divyāṃ sarvapāpaprāṇāśinīm / kathitāmīsvareṇaiva pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya me // 4
 ṛṣiṇām brahmamukhyānām gaṇānām cānucāriṇām / nānārḥṣāṇi sūryasya jagadudyotakāriṇaḥ // 5
 śaśisūryopagamane tārā bhānti nabhastale / nānyā payasvinī śaktā saṃsārārṇavatāraṇe // 6
 pitṛdevamanuṣyāṇām muktṛvā caiva tu kalpagām / tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 7
 cāndrāyaṇasahasraṃ ca brahmakūrcāyutaṃ tathā / narmadātoyapānena tulyaṃ bhavati vā na vā // 8
 tilodakapradānena pitṛṇām pṛitirakṣayā / gāyanti pitaro gāthā tathaiva ca pitāmahāḥ // 9
 mātāmahādyaḥ satataṃ sarva eva parasparam / api syāt svakule 'smākaṃ putraḥ paramadhārmikaḥ // 10
 havis tilayutaṃ dadyād yo revāsālilārcitam / varṣalakṣaṃ tathā tena tṛptā yāmaḥ parāṃ gatim // 11
 yajñakriyā kṛtā tena samagrā bhūridakṣiṇā / etat te kathitaṃ rājaṃ śivenokta yathā purā // 12
 svārociṣe 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / mā gayāṃ gaccha kaunteya mā gaṅgāṃ mā sarasvatīm // 13
 tatra gaccha nṛpaśreṣṭha yatra kubjā sanarmadā / vārāṇasīm prayāgaṃ ca gaṅgāsāgarasaṅgamam // 14
 kedāraṃ kanakhalaṃ ca prabhāsaṃ śaśibhūṣaṇam / hariścandrapuraṃ cāndraṃ śrīśailaṃ tripurāntakam // 15
 māhendra malayaṃ caiva gokarṇaṃ ca mahābalaṃ / kālañjaraṃ nīlakaṇṭhaṃ tryambakaṃ dhūtakilbiṣam // 16
 rudrakoṭiṃ himasthānaṃ bhairavaṃ ca mahāpatham / tīrthāny etāni cānyāni kalāṃ nārḥanti ṣoḍaśim // 17
 nānātīrthasahasrāṇi purāṇe kīrtitāni ca / brahmaviṣṇuśivoktaṃ hi tatpramāṇaṃ hi siddhaye // 18
 some prasiddhā 'māvāsyā revākubjāsamāgame / eraṇḍyāṃ caṇḍavegāyāṃ revayā saha saṃgame // 19
 rājan darśe yadā somaḥ saṃviśed ravimaṇḍale / vyatīpāte ca saṃkrāntau vaidhṛtau viṣuve tathā // 20
 dakṣottarāyaṇe caiva ṣaḍaśītimukhe tathā / darśe syād vimśatiguṇaṃ vyatīpāte samāṃ śataḥ // 21
 saṃkrame vaidhṛtau rājaṃ chatārdhaṃ parikīrtitam / amāsomasaṃmāyoge rāhusomasamāgame // 22
 kurukṣetrāc chataguṇaṃ puṇyam āha śivaḥ svayam / bilvāmrakaṃ siddhaliṅgaṃ brahmahatyāvyapohanam // 23
 darśanāt sparśanāt tasya śivaloke mahīyate / kubjeśvaraṃ tathāivānyat na tat paśyanti mānavāḥ // 24
 narmadākubjikāmadhye nāgakanyaḥbhīr arcyate / svārociṣe 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge // 25
 kālāgnirudrasaṃkāśaṃ bhittvā pātālasaṅgamam / sūryakoṭisamaprakhyāṃ pradīptajvalanaprabham // 26
 utthitaṃ kalpagāmadhye devā 'vāhanakāmyayā / oṃkārasya yavaikena hīnaṃ liṅgaṃ nṛpottama // 27
 pṛthivyāṃ yāni tīrthāni loke 'smin sacarācare / hīnān yasmād yavārdhdhena satyam etac chivoditam // 28
 tatra yas tyajati prāṇānamāsomasaṃmāgame / divyayānasamārūḍhaḥ stūyamāno 'psarogaṇaiḥ // 29
 dhṛtadivyaṭapatras tu sarvālāṅkārahūṣitaḥ / triṃśacchatasahasrāṇi vases chivapure śubhe // 30
 tyajeddhī tatra yaḥ prāṇān na vaśaḥ svavaśo 'pi vā / daśavarṣasahasrāṇi rājā vidyādhare pure // 31
 rantidevaś cakravartī śakratulyo mahīpatiḥ / ayodhyādhipatiḥ śrīmān sarvadharmabhṛtāṃ varaḥ // 32
 kaṇvāśramapade ramye surāsuraṇiṣevite / ākhyānasahitam rājaṃ chṛṇu veda yathākramam // 33
 tīrthasaṃkhyāpramāṇaṃ ca itihāsaṃ purāṇanam / haranti ke ca kārttikyāṃ kailāse parvatottame // 34
 brahmādayo gatās tatra viṣṇuśakrapurogamāḥ / umayā sahito rudro gaṇakoṭisamanvitaḥ // 35
 nandiskandamahākālasurāsuraṇiṣevitaḥ / saritaḥ sāgarāḥ śailās tīrthānām koṭayas tathā // 36
 teṣāṃ madhye samutthāya skando vacanam abravīt / kasyaitāni vimānāni dīvyante divi śaṅkara // 37
 sāptabhāumā grhā ramyā hemaprākāratorāṇāḥ / gītanṛtyaninādena kāmīnīnām manoharāḥ // 38
 īśvara uvāca / śṛṇu skanda mahābhāga kathyamānaṃ yathoditam / tīrthadānaprabhāveṇa tīrthajyeṣṭhakrameṇa tu // 39
 ye mṛtā narmadāture parvate 'marakaṇṭake / māheśvarādītīrtheṣu bhṛgukacchāvasānataḥ // 40
 imāni yāni tīrthāni liṅgamūrtidharāṇi ca / saritaścāpi gaṅgādyās tāsu dānaprabhāvataḥ // 41
 etat te kathitaṃ skanda harmyās santi samuddhṛtāḥ / mārkāṇḍeya uvāca / evaṃ purā mahārāja kailāse parvatottame // 42
 brahmā papraccha tīrthānām śaṅkaraṃ vidhipūrvakam / devakhātāni sarvāni saritaḥ sāgarās tathā // 43
 nadyaḥ sarvās ca bhūpṛṣṭhe gaṅgādyā girisambhavāḥ / uttamāḥ katicid deva kathayasva prasādataḥ // 44
 hara uvāca / kathayāmi paraṃ tīrthaṃ pavitraṃ pāpanāśanam / kautukena tvayā pṛṣṭā nadīnāmuttamā nadī // 45
 sarvāsāṃ saritāṃ madhya uttamā saptakalpagā / sarveṣāṃ jananī ceha nadī trailokyasundarī // 46
 brahmovāca / surasindhūṃ parityajya narmadā varṇyate katham / viruddhaṃ sarvalokānām devānām ca viśeṣataḥ // 47
 brahmaṇas tu vacaḥ śrutvā agastyo vākyam abravīt / madhye pade niyuktaś ca vaktum eva na yujyate // 48
 dharmāḥ sarve vedamūlā brāhmaṇā vedasambhavāḥ / vedahīnā na sīdhanti yajñadānavidhikriyāḥ // 49
 svayambhūr bhagavāṃ chambhuḥ śambhuś ca bhagavān hariḥ / vedāś ca bhagavāṃ chambhuḥ kalpagā śambhusambhavā // 50
 avyaktāvyaktarūpeṇa jagataḥ kāraṇecchayā / saṃhārasṣṭīrūpeṇa pralayotpattikāriṇī // 51
 bhagīrathaneminītā hariṇā 'trāvatāritā / gaṅgā sā jahnunā pītā muninā culukena ca // 52
 kruddhaḥ pītṛvā munistāṃ tu sthito dhyānaparāyaṇaḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu sā tu tasyodare sthitā // 53
 vismāyo devatānām hi samāpede kutūhalam / brahmādyā devatāḥ sarvā gatvā tasyāśramam prati // 54
 śāpaśaṅkākulātmāno munīṃ vijñāpayanti te / mahānadīṃ mune muñca pavitraṃ pāpanāśinīm // 55
 martye vahatu sā nityaṃ lokasantāpahāriṇī devatā ṛṣiproktena muktā tena mahānadī // 56
 muktā tu jahnunā tatra tena sā jāhnavī smṛtā / sā tu kiṃ varṇyate brahman pītāyā jahnunā purā // 57
 mayā culukamātreṇa ṣoṣitāḥ saptasāgarāḥ / hariś ca bhagavān śambhu ca bhagavān iti // 58

vindhyaḥ saptaśailarājo narmadāyāḥ prabhāvataḥ / tenoddhatā devamārgā vartamānāni vāritāḥ // 59
 yajñaparvataparyāṅkāvubhau vindhyastau purā / mayā nivāritau buddhyā devamārga pravṛttaye // 60
 evaṃ vīgarhito brahmā saṃvādena parasparam / tatas tuṣṭāḥ surāḥ sarve hy agastyam prati bhārata // 61
 devadundubhayo neduḥ puṣpavṛṣṭiḥ papāta ca / iti te kathito rājann itihāsaḥ purāṇaḥ // 62
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kubjāmāhātmya ekaviṃśo 'dhyāyah // [21]

Adhyāya 22: [bilvāmrakotpattivarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / katham nivartito yajño rantidevasya dhīmataḥ / kaṇvāśramapade ramye revākubjāsamāgame // 1
 nikhilam śrotumicchāmi kathayasva śivoditam / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇvantu munayaḥ sarve śrotukāmās samāgamam // 2
 mayā khyātam idaṃ puṇyam itihāsaṃ purāṇanam / śaṇḍāmarko 'tha rājarṣir mānaso brahmaṇaḥ sutaḥ // 3
 sūryatejaḥ samaprakhyas tejasā prajvalann iva / brahmīṣṭhaḥ satyavādī ca vedavedāṅgapāragah // 4
 brahmacārī jitakrodhaḥ sarvabhūtahite rataḥ / śaḍāśītisahasrāṇi munīnāṃ dīptatejasām // 5
 tapastatraiva tapyante mokṣopāyavicintakāḥ / kandamūlaphalāhārā jalāhārās tathā pare // 6
 māsopavāsinaś cānye tathā pakṣopavāsinaḥ / caranti ke sāntapanam prājāpatyaṃ tathaiva ca // 7
 cāndrāyaṇaparāś cānye brahmakūrcās tathāpare / śaṇḍāmarkāśritāḥ sarve sarveṣāṃ gurur eva ca // 8
 vedadhvanitanirghoṣair divaṃ bhūmiṃ vyanādayan / nirdhūmo jvalanas tatra hūyamāno hutāśanaḥ // 9
 kāmakrodhavinirmuktair brahmacārījitendriyaiḥ / śaṇḍāmarkāśramam divyaṃ yuktaṃ brahmasamadvijaiḥ // 10
 tathākāmaphalair vṛkṣaiḥ puṣpitais tvatiśobhitam / sarvāśramagurus cāsīd rantidevo mahīpatiḥ // 11
 śāsītā dharaṇī tena saśailavanakānānā / na narāḥ śokamātsaryarogadāridryaduḥkhitāḥ // 12
 cirāyusaḥ prajāḥ sarvā dhanadhānyasamākulāḥ / svayaṃ kāmādughā gāvaḥ pṛthivī sasyaśālinī // 13
 kauṣeyaṃ paṭtasūtram ca sarveṣāṃ vimalaṃ citam / parjanyaḥ kāmavarṣī ca kāle kāle ṛtvṛtau // 14
 nānā purāṇi ramyāṇi hemaratnānvitāni ca / nānā cāmaramālā ca hemaratnāvagaṅṭhitā // 15
 kiṅkiṇījālasamchannā maṇimālāvilambitā / budbudair ardhačandraiś ca pārijātakadambakaiḥ // 16
 gopurais ca mahādivyair nānākananīdītā / nātyaharmyaiś ca saṅgītair vicitrakusumāvṛtaiḥ // 17
 bhūmir hemamayī caiva cārcitā yatra saṃcitaiḥ / prāsādaś ca mahāratnair devadevasya sūlinaḥ // 18
 merumandarakailāse yādṛśāś ca virājate / nānāratnaśīlābhīś ca anekāśikharotkaraiḥ // 19
 candrasālāgavākṣaiś ca ratnamālāvibhūṣitaiḥ / śatārdhasāptabhaumaiś ca tathāvāyutabhūmikaiḥ // 20
 candrānanapatākābhīr yajñaiś cāpi virājītā / evaṃ vidhā nṛpaśreṣṭha sarvaśobhā samanvitā // 21
 rantidevasya rājarṣer ayodhyānagarī śubhā / itthaṃ śāśāsa dharaṇīm yathā śakrastriviṣṭapam // 22
 nṛpo yāgasahasraiś ca bhūmipṛṣṭhaṃ dadāha saḥ / purodhasaṃ vaśiṣṭhaṃ ca papraccha munisattamam // 23
 kasmīṃs tīrthe tu nirvighnā yajñasiddhir mahāmune / iti tasya vacaḥ śrutvā rājarṣer munisattamaḥ // 24
 uvāca rantidevaṃ ca vaśiṣṭho brahmavittamaḥ / durvāsāḥ kaśyapo gargo nāradaḥ parvataḥ kratuḥ // 25
 agnīś ca śaunakaś caiva bṛhaspatir athāṅgirāḥ / bhṛgur atris tathā vatsyaḥ pulastyaḥ pulahastathā // 26
 kāśyapo gālavaś caiva ṛṣyaśṛṅgo vibhāṇḍakaḥ / ahaṃ ca munayaś caite munayo brahmavarcasaḥ // 27
 sarveṣāṃ matamevaṃ vai mama caiva narādhipa / anyatīrthāt paraṃ tīrthaṃ purāṇe parikīrtitam // 28
 koṭikoṭiguṇaṃ puṇyaṃ kalpagā yatra vartate / evam eveti taṃ brūyāt satyam etat tvayoditam // 29
 tataścājñāpayāṃ āsa bhṛtyāmātyapurodhasaḥ / yajñopaskarasambhāraḥ śīghram eva vidhīyatām // 30
 ādideśa tato dūtān nānādeśeṣu satvarān / ghoṣaṇā kriyatām rāṣṭre samāgacchantu bhūmipāḥ // 31
 āgatās te tataḥ sarve rantidevasya śāsanāt / yathā vibhavaśobhāḍhyāḥ śakratulyā mahībhrtaḥ // 32
 gāvaś ca daśalakṣāṇi savatsās ca payasvinīḥ / hemabhārairbhūṣitās ca kāmadhenupayasvinīḥ // 33
 lakṣamekaṃ hayānāṃ tu ayutaṃ dantināṃ tathā / maṇimāṇīkyaratnānāṃ tatra saṃkhyā na vidyate // 34
 anekāni sahasrāṇi karabhānāṃ ca bhārata / divyayānaṃ samāruhya sāntaḥpurapricchadaḥ // 35
 nānātūryair gītavādyair mekalātīram āgataḥ / tatra maṇḍapakuṇḍāni yajñayūpā hiraṇmayāḥ // 36
 nānābhakṣāṇi bhojyāni pakvāni vividhāni ca / nānābharaṇaratnaiś ca brāhmaṇāḥ samalamkṛtāḥ // 37
 yajñadīkṣāṃ ca jagrāha patnyā saha narādhipaḥ / tataḥ pravartito yajño revātīre suśobhane // 38
 tatra jvalati nirdhūmaḥ pratyakṣo havyaavāhanaḥ / brahmaśakrādayo devā lokapālā marudgaṇāḥ // 39
 viśvedevāś ca sādhyāś ca vasavaścandrabhāskarau / saritaḥ sāgarāḥ śailāḥ sarvatīrthāni cāpagā // 40
 mātaraḥ siddhagandharvāḥ sayakṣoragarākṣasāḥ / umayā sahito rudro viṣṇuś caiva sureśvaraḥ // 41
 sarveṣā yajñabhāgāṃś ca pṛthak pṛthag akalpayat / etasmīn antare rājan vedadhvani niveditam // 42
 viśmitā hyabhavan sarve śrutvā smṛtibhayānakam / dānavā balavanto 'dya te krauñcapuravāsinaḥ // 43
 mahābhūḥ subhūś ca daityakoṭisamāvṛtāḥ / āgatā narmadā tīre sabhṛtyabalavāhanaḥ // 44
 dakṣiṇāṃ dīśamāśritya yajñavighnaṃ vicakrire / brahmādyā munayaḥ sarve bhayatrastās ca kampire // 45
 uvāca vacanaṃ brahmā devatulyaṃ purodhasam / mayā vidhir vismṛtās ca mantrādīnāṃ mahābhayāt // 46
 uvāca rantidevaṃ ca yajñadhvaṃsaṃ nivāraya / brahmīṣṭhas tad vacaḥ śrutvā rantidevo mahīpatiḥ // 47
 yadi me vidyate satyaṃ śivabhaktiparā matih / daityarākṣasaduṣṭāś ca ye cānye vighnakārakāḥ // 48
 sarve te vilayaṃ yānti tamaḥ sūryodaye yathā / paśyantu mama sāmartyaṃ devā vigatakalmaṣāḥ // 49
 evamuktā tataḥ kuśāgreṇa tu nārmadaḥ / pravāho duṣṭarakṣārthaṃ dakṣiṇasyāṃ prakalpitaḥ // 50

viṣṇuś caiva smṛtas tatra śaṅkhacakraḡadādharaḡ / uttare devayānasya pravāhaḡ parikalpitaḡ // 51
 evaḡ kṛtvā tu ghoreṇa devamantreṇa suvrataḡ / juhāvāhavanīye tu kuṇḡe bilvāmravetasam // 52
 tasmāt samutthitaḡ liṅgaḡ jvalat kālānalaprabham / nānto nādir na madhyaḡ ca tasya liṅgasya bhārata // 53
 tataḡ surāsurāḡ sarve cakruḡ stotraḡ idaḡ puraḡ / oḡ namo bhuvaneśāya ādideva namo 'stu te // 54
 carācarakhyāpakāya sṛṣṭisamhārakārīṇe / stotraḡ śrutvā mahādevaḡ śāntarūpo jagat patiḡ // 55
 babhūva paramaprītaś carācaragurus tadā / tad dṛṣṭvā tādrśam karma rantidevasya dhīmataḡ // 56
 āgatya dānavādhiśo rantidevamapūjayat / ādeśo dīyatāḡ mahyaḡ kiḡ karomīti cābravīt // 57
 uvāca vacanaḡ rājā prahasann iva bhārata / ātithyakāle samprāpte yajñabhāgaḡ vadāmi te // 58
 devānāḡ yajñabhāgaḡ ca dānavānāḡ ca sarvaśaḡ / parikalpya yathānyāyaḡ mudā paramayā yutaḡ // 59
 svaḡ svaḡ yānaḡ samāruhya dānavāś te ca sarvaśaḡ / liṅgaḡ bilvāmrakaḡ nāma juṣṭaḡ daivair jagat pateḡ // 60
 namaskṛtya mahādevaḡ rantidevaḡ pratuṣṭuvuḡ / tataḡ pramuditā devā rantidevam apūjayan // 61
 umayā saha deveśaḡ gaṇakoṭisamanvitaḡ / brahmā viṣṇuś ca devāś ca varaḡ dattvā divaḡ yayuḡ // 62
 gateṣu teṣu deveṣu rantidevaḡ puraḡ yayau / kadācid vṛtrahā tatra brahmahatyāsamāvṛtaḡ // 63
 revākubjāsamāyoge sarvaḡ snānādikaḡ vyadhāt / tatkṣaṇād divyadehas tu sūryasamkāśatejasah // 64
 śārīrāt tasya nirgatya brahmahatyāha vāsavam / asya tīrthasya mähātmyād ekahatyā tavaiva kā // 65
 brahmahatyāsahasraḡ hi tamaḡ sūryodaye yathā / tīrthe 'smin vinaśed yāvad yojanāni caturdaśa // 66
 etasminn antare śakraḡ pratyakṣaḡ prāha kalpagā / śāntis te 'stu mahābhāga yatheṣṭaḡ gaccha sāmpratam // 67
 iti tasyā vacaḡ śrutvā tāḡ namaskṛtya kalpagāḡ / divyayānaḡ samāruhya mudā paramayā yutaḡ // 68
 apsarogaṇasamyuktaḡ divyagandharvanāditaḡ / tatrārūḡhaḡ surapatir yathā pūrvaḡ tathaiva saḡ // 69
 dhṛtadivyatapatras tu vījyamāno 'psarogaṇaiḡ / stūyamānaḡ suragaṇaiḡ praviveśamarāvatiḡ // 70
 śivena kathitaḡ pūrvaḡ pārvatyāḡ ṣaṇmukhasya ca / mayā ca kathitaḡ rājāḡ tava brahmaṣīpūrvakam // 71
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḡe bilvāmrakotpattivarṇano nāma dvāviṃśo 'dhyāyaḡ // [22]

Adhyāya 23: [kubjāmähātmya]

mārkaṇḡeya uvāca / harikeśa iti khyātā śālagrāme dvijottamaḡ / śiloṅchavṛttirdharmātmā satyavrataparāyaṇaḡ // 1
 brāhmaṇī suvratā tasya dharmapatnī yaśasvinī / pativrataḡ mahābhāgā patiśuśrūṣaṇe ratā // 2
 kāle ṛtumatī sā tu ṛtugāmī ca sa dvijaḡ / tasya putraśataḡ jajñe kapilāpuram āśritaḡ // 3
 śiloṅchavṛttiyogena prasthamekamupārjayat / kṣutkṣāmāḡ te ca śīśavo rudanti karuṇaḡ tataḡ // 4
 śīśūn bubhukṣitān dṛṣṭvā mātā śokārtivihvalā / garhayanti suduḡkhārtā brāhmaṇī patim abravīt // 5
 vṛddhau ca mātāpitarau sādhvī bhāryā sutaḡ śīśuḡ / bharaṇīyāḡ prayatnena eṣa dharmāḡ sanātanaḡ // 6
 bharaṇaḡ poṣyavargasya putrāṇāḡ ca viśeṣataḡ / etac chrutvā tu vacanaḡ brāhmaṇyāḡ śokavihvalaḡ // 7
 harikeśo 'bravīt vākyaḡ brāhmaṇīḡ prati bhārata / na mayā saṃcitaḡ dhānyaḡ na vittam ḡṛhamedhinā // 8
 grāme grāme bhikṣayitvā savibhāgaḡ pṛthak pṛthak / dadāmi paramaḡ dhānyaḡ nānyāḡ vṛttiḡ tu kāraye // 9
 brāhmaṇy uvāca / bālāhatyāsamaḡ pāpaḡ bāle vṛddhe kṣudhārdite / tasmāt pratigrahaḡ kṛtvā bhartavyā mama putrakāḡ // 10
 putreṇa lokaḡ jayati putreṇa sukhamedhate / putreṇa svargam āpnoti pitṛṇāḡ paramā gatiḡ // 11
 ambarīṣasya nṛpater ayodhyādhīpateḡ kila / vartamāne mahāyājñe kurukṣetre dvijottamāḡ // 12
 gatāś ca brāhmaṇāś tatra pratigrahaḡjighṛkṣayā / gāḡ kāḡcanaḡ dhanāḡ prāpya śālagrāmanivāsinaḡ // 13
 nānābharaṇaśobhādhyā āgatāḡ samalamkṛtāḡ / yāhi yatra dvijaḡ sarve śālagrāmanivāsinaḡ // 14
 sutārthaḡ harikeśo 'tha rakṣite kurujāṅgale / ambarīṣasya nṛpater vartamāne mahāmakhe // 15
 ḡṛhītṅvā brāhmaṇīḡ putrān kurukṣetraḡ jagāma ha / praviṣṭāścādhvare tasmin yatra te santi ṛtvijaḡ // 16
 brahmaghoṣasvarenaiva sa dṛṣṭvā divi devatāḡ / yamo 'ḡgirāmunir viṣṇurvaśiṣṭho dakṣa eva ca // 17
 bṛhadviṣṇuḡ prasannātmā śātātāpaparāśarau / āpastambośanovyāsāḡ kātyāyanabṛhaspatī // 18
 hārītaḡ śaṅkhalikhitaḡ yājñavalkyo 'tha gautamaḡ / durvāsāḡ kāśyapo gargo bhāradvājo 'trireva ca // 19
 nāradaḡ parvataś caiva pulastyaḡ pulahaḡ kratuḡ / vibhāṇḡako bhṛguś caiva śākaṭo bādarāyaṇaḡ // 20
 bālakhilyā brahmaputrā brahmatejo vapurdharāḡ / aṣṭāśītisahasrāṇi brahmadaṇḡaḡ samāruhan // 21
 ambarīṣo mahārāja dṛṣṭvā brāhmaṇapuṅgavam / brahmaṣīḡṣ tān namaskṛtya arghapādyair apūjayat // 22
 kimarthamāgato viprasabhāryaḡ sahaputrakailḡ / anugraham imaḡ manye yanmāḡ vadasi suvrata // 23
 ātithyakāle samprāpto yācayasva yathocitam / brāhmaṇa uvāca / vittam varṣāśataḡ yāvadekaikāya sutāya me // 24
 tvaḡ dehi jīvanāyāśa homadhenuḡ tathottamāḡ / ayutaḡ tu gavāḡ bhūpa hemabhārapariṣkṛtam // 25
 koṭimekāḡ hiraṇyasya vastrabhūṣaṇamuttamam / iti tasya vacaḡ śrutvā dvijasya pṛthivīpatiḡ // 26
 śraddhayā parayā yuktaḡ sarvaḡ dattvā yathoditam / śālagrāmapadaḡ yānaiḡ śiḡhraḡ prāveśayat tataḡ // 27
 kratum iṣṭvā sa rājārṣir mumude devavac ciram / nānāvidhān sa bhuktṅvā 'tha bhogaḡ patnīsutaiḡ saha // 28
 kālāntare tataḡ prāpte ṛṣir mṛtyuvaśaḡ gataḡ / marudeśe nirudake brahmarakṣastvamāgataḡ // 29
 rājapratigrahād duṣṭāt punarjanma na vidyate / brāhmaṇyaḡ yaḡ parityajya dravyalobhena mohitaḡ // 30
 viṣayāmiṣalubdhas tu kuryād rāja pratigrahaḡ / narake raurave ghore tasyeha patanaḡ dhruvam // 31
 vṛkṣādāvāḡninaḡ dagdhāḡ prarohanti vanāgame / rājapratigrahād dagdhā na prarohanti karhicit // 32
 śocanti pūrva janmāni anyajanmakṛtāni ca / bhāryāputrakṛtenaiva gato 'haḡ narakāṇavam // 33

evam uktvā kurukṣetraṃ putradārādibhiḥ saha / tatra dvādaśavarṣāṇi uṣitvā sububhukṣitaḥ // 34
 ucchiṣṭaṃ kaśmalaṃ bhuṅkte rākṣasīm yonimāśritaḥ / vārāṇasīm prayāgaṃ tu puṣkaraṃ naimiṣaṃ tathā // 35
 gaṅgāsāgarasam bhedaṃ kṣetraṃ kanakhalaṃ tathā / kedāraṃ ca mahāpuṇyaṃ prabhāsaṃ śaśibhūṣaṇam // 36
 aṭṭivā sarvatīrthāni pāpayonirato nṛpa / cintayāmāsa dehaṃ me na nivṛttaṃ kathaṃcana // 37
 tasmāt pāpaviśaddhyartham pravīśāmi hutāśanam / bhāryā tasya saputrā vai bhartāraṃ suvratā 'bravīt // 38
 kiṃcid vijñāpayāmi tvām yadi mām manyase vibho / kṣaṇamātreṇa duḥkhena sādhyāmi sukhaṃ bahu // 39
 brāhmaṇasya hi dharmo 'yaṃ sarvas tad vahṇisādhanena / tatsamāhṛtya dārūṇi pradīpya ca hutāśanam // 40
 ahaṃ viśāmyavidhavā bhartāraṃ prathamam drutam / na paśyāmi patantaṃ vai jvalane dārūṇe bhṛṣam // 41
 uktā sā 'kāśavānyā ca mā te mṛtyubhayaṃ śubhe / śrūyatām mama vākyaṃ hi yathā dharmo na hīyate // 42
 kubjārevāsamāyoge brahmarakṣovimokṣaṇam / tatra snātvā divaṃ yāti bilvāmṛakamarcanāt // 43
 labhate brahmalokaṃ ca rakṣoyoneś ca mokṣaṇam / brahmarākṣasa uvāca / kā 'si tvam ca varārohe kasya cāsi yaśasvini // 44
 anugrahārthaṃ bhūtānām pūrvajanma kṛtaiḥ śubhaiḥ / ākāśavāny uvāca / dhanyā 'haṃ sarvabhūtānāmyaktavyaktarūpiṇī // 45
 evamustvā tu sā devī tatraivāntaradhīyate / putradārānvīto natvā harikeśaḥ sureśvaram // 46
 samprāpta sumudāyuktaḥ kubjārevāsamāgamam / tatra snātvā yathānyāyam arcayitvā maheśvaram // 47
 hutāśanam pravivīśuḥ smṛtvā devaṃ hāriṃ haram / svīyaṃ grhamivākleśāḥ kāmakrodhavarjitāḥ // 48
 tatkaṣṇād divyadehās tu brahmatejovapurdharāḥ / divyayānam samāruhya brahmalokam avāpnuyuḥ // 49
 putradārasamāyuko harikeśo nṛpottama / tasya tīrthasya mātṛmāyād divi dīvyati devavat // 50
 śatamaṣṭottaraṃ tatra liṅgānām puṇyasaṅgame / mārkaṇḍeśvaram ityekaṃ madhureśvaram eva ca // 51
 śūlapāṇim tathaiṅyānam agastyeśvaram eva ca / etāny anyāni caiveha siddhaliṅgāni santi vai // 52
 etat sarvaṃ yathā nyāyaṃ kathitaṃ tava suvratā / kubjārevāsamāyogaṃ surāsuraniṣevitam // 53
 prātaryaḥ kīrtayed bhaktyā narmadām saptakalpagaṃ / sarvapāpavinirmuktaḥ sa śaivaṃ labhate puram // 54
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kubjāmāhātmye trayoṃśo 'dhyāyah // [23]

Adhyāya 24: [kubjāmāhātmye citrāṅgadaśāpamocana]

yudhiṣṭhira uvāca / samutpattim ca kubjāyā yasyām vimalamānasāḥ / sarvapāpavinirmuktā gandharvo ragarākṣasāḥ // 1
 etad vai śrotum icchāmi vistareṇa mahāmune / kathyatām muniśārdūla samākhyānam purāṇanam // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan kathāṃ divyāṃ sarvapāpaprāṇāśinīm / citrāṅgadaḥ śakrasuto gandharvaḥ kāmamohitaḥ // 3
 samālambya kumārīṇām daśalakṣāṇi bhārata / reme yathecchayā so 'pi paścān muktaś ca kilviṣāt // 4
 ākhyānam kathyaiṣyāmi yathāhṛta purāṇanam / suvarṇo nāma gandharvas tasya bhāryā yaśasvinī // 5
 hemagarbhete vikhyātā śakrasyaiva yathā śacī / sutā tasyāḥ sukāmeti viditānaṅgamohinī // 6
 rūpayauvanasampannā ūdhā vai dhanadena sā / gauryārādhanayogena tasyāḥ putro 'py ajāyata // 7
 ketumāla iti khyāto rājā vaidyādhare pure / śāśirekhā priyā tasya bhārvyā vai rūpaśālīnī // 8
 dve kanye janayāmāsa ratih pṛtīrmanorame / dadau sa kāmadevāya pānigrahaṇapūrvakam // 9
 kanyānām daśalakṣāṇi bhūṣaṇair bhūṣitāni ca / tās tu yānasamārūḍhāḥ kāmārūpā manoramāḥ // 10
 vicitravastṛabharaṇā gauryārādhana tat parā / tāvanna bhujyate tābhis tāmbūlaṃ bhojanādīkam // 11
 yāvanna kāryam asmābhir iti saṅkalpamādadhuh / nityaṃ tairyatrikaṃ tās tu cakruḥ sarvā samāhitā // 12
 vasante samanuprāpte draṣṭuṃ prekṣaṇakaṃ purā / puṣpakeṇa vimānena jagmus tā indramandiram // 13
 krīḍayitvā yathā nyāyaṃ madirāmadavilvalāḥ / adṛṣṭvaiva bhavānīm tās cakre tāmbūlabhākṣaṇam // 14
 citrāṅgadasya 'pāraṃ rūpa dṛṣṭvā varāṅganāḥ / mohitā nā 'bhijānanti madironmattamānasāḥ // 15
 tais cāpi kāmītāḥ sarvā gandharvyo muditānanāḥ / nānāvidhais tathā kāryais cikrīḍurmanmathād divi // 16
 atīte vatsare tās tu gandharvapuramāgatāḥ / gaurīm draṣṭuṃ samājagmur umā māheśvaraṃ puram // 17
 namaskṛtya tato devīm idaṃ vacanam abruvan / rakṣasvāsmākamīśāni cyutānām niyamāt svakāt // 18
 tataś cukopa devī tān pāpakarmaratān prati / vratādīkaṃ hatā ye ye paradārāvidūṣakāḥ // 19
 apatrapā durācārāḥ sarvalokabahiṣkṛtāḥ / tad adharmasya pāpasyāniṣkṛtir dharaṇītale // 20
 kumārīm kāmāyeda yas tu kāmālobhena mohitaḥ / ṣaṣṭivarṣasahasraṇi viṣṭhāyām jāyate kṛmiḥ // 21
 etasminn antare rājaṃs tataścaitrāṅgadaḥ stuvan / praṇamya śirasā devīm idaṃ vacanam abravīt // 22
 śāpasya sa bhayād bhūri vilalāpa narādhipa / akāryaṃ kṛtam asmābhir gandharvatanayān vitaiḥ // 23
 prāyaścittaṃ kim asyādyā pāpasya gada niṣkṛtim / uvāca vacanaṃ devī gandharvaṃ kāmamohitam // 24
 dharmakriyāviluptasya svargalokacyutasya ca / kumārīdūṣaṇe pāpaṃ mahatām lomaharṣaṇam // 25
 kumārīdūṣaṇe pāpe niṣkṛtir na vidhīyate / mama gandharvakanyāś ca madhupānair vidāmbitāḥ // 26
 yūyaṃ tv anena pāpena gandharvāḥ kāmamohitāḥ / kubjāvāmanahīnāṅgā bhaviṣyatha sahasraśaḥ // 27
 divyavarṣasahasraṃ tu martyaloke carīṣyatha / kanyāvīkṛtadoṣeṇa kubjāmarkaṭakānanāḥ // 28
 svakarmakṛtadoṣeṇa pāpaṃ bhuñjantu bhūtale / eva śaptās tu te devyā sarve martya samāgaman // 29
 śocantaḥ svāni karmāni pūrvajanmakṛtāni ca / babhramuḥ sarvatīrthāni loke caiva carācare // 30
 viṣaṇṇavadanās sarve pāpenā 'nena kārṣitāḥ / śāpasyā 'ntam na vindanti sarvatīrthān bhramantyapi // 31
 ekaviṃśatīlakṣāṇi gandharvaṇi tathā 'nagha / na devā na ca tīrthāni pāpasyā 'sya viśuddhaye // 32
 nānyad vā yujyate karma muktavā caiva hutāśanam / karmaṇām doṣadāhena muñcāmaḥ pāpakarmaṇaḥ // 33

datto 'smākaṃ mahāśāpo pāpamārganivartakaḥ / etasminn antare prāptaḥ sakuberaḥ purādhipaḥ // 34
 samprāpto naimiṣāranye yatra citrāṅgadādayaḥ / tān dr̥ṣṭvā so 'bravīd devaḥ kṣaṇamātraṃ pratīkṣata // 35
 umāmāheśvare yāvad vacmi gatvā yathoditam / evam uktvā yayau devaḥ kailāsaṃ parvatottamam // 36
 sāṣṭāṅgaṃ ca namaskṛtya umayā sahitaṃ haram / jaya devi sureśāni saṃsārṇavatāriṇi // 37
 tvayā sṛṣṭam idaṃ sarvaṃ trailokyam sacarācaram / vyāpinī śaktirūpeṇa sarveṣāṃ prāṇinām api // 38
 ityevam ādibhir vākyair devīm tuṣṭāva vāsavaḥ / stotraih stutā mahādevī śakraṃ vacanam abravīt // 39
 ārtiḥ kā te samutpannā ārthaṃ kathayasva me / uvāca vacanam śakraḥ pārvatīm prati bhārata // 40
 varadā yadi me devi varam dātum tvam icchasi / citrāṅgadādīpāpasya mokṣaṇam kriyatām śubhe // 41
 devyuvāca / śivājñā vartate loka pāpasyāsya viśuddhaye / tasmāt pāpaviśuddhyartham triṣu lokeṣu viśrutam // 42
 devadevaṃ mahādevaṃ yācasva parameśvaram / evaṃ devyā vacaḥ śrutvā śakraḥ provāca śaṅkaram // 43
 niṣkṛtis tv asya pāpasya kriyatām vacanāt mama / śaṅkara uvāca / yajñapākāśramam gatvā mekalāṭfram āśritam // 44
 yajñaparvatamāsādyā vindhyasyaiva sutottamam / tatra yajñeśvaraṃ devaṃ liṅgaṃ paramasiddhidam // 45
 bilvāmraḥkaṃ tathā cānyat kalpagā tīram āśritam / puṇyasthāne tu 'sya śāpasyānto bhaviṣyati // 46
 ekaviṃśatīlakṣāni tatra muktāni saṅgame / gandharvāṇām mahārāja kubjabhāvam upeyuṣām // 47
 mahānadī nṛpaśreṣṭha kubjā tena prakīrtitā / divyayānasamārūḍhāḥ stūyamānā marudgaṇaiḥ // 48
 mudā paramayā yuktā gāndharvaṃ lokam āpnuyuḥ / bilvāmraḥkaṃ pūjayitvā gandharvā gatakilbiṣāḥ // 49
 yathā pūrvaṃ tathedānī tīrthasyā 'sya prabhāvataḥ / harṣeṇa mahatā yuktaḥ śakro 'pi tridivālayam // 50
 jagāma tridaśaiḥ sārḍham paripūrṇamanorathaḥ / ṣaḍasya cottare bhāge ṣaḍasya dakṣiṇe tathā // 51
 evaṃ te kathito rājan revākubjāsamāgamaḥ / aneke yasya mātmyāt saṃsiddhiṃ paramam gatāḥ // 52
 śravaṇāt kīrtanād vā 'pi mucyate bhavabandhanāt // 53

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kubjāmāhātmye citrāṅgadaśāpamocano nāma caturviṃśo 'dhyāyaḥ // [24]

Adhyāya 25: []

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat kathayiṣyāmi tīrthānām tīrthamuttamam / sarvapāpaharam divyaṃ svargasopānasannibham // 1
 sapādakoṭītīrthāni pure māheśvare nṛpa / raudraṃ vāruṇam āsādyā krośamātrapramāṇataḥ // 2
 atrāntare mahārāja śivakṣetramudāhṛtam / prāṇatyāgaṃ ca yaḥ kuryāc chivaloke ca modate // 3
 tiryagyonigatāḥ pāpāḥ kīṭapakṣimrgādayaḥ / te 'pi yānti śivasthānam yatra devo maheśvaraḥ // 4
 tilodakapradānena mātṛkāḥ pitṛkāḥ tathā / pitaras tasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam // 5
 tatrestā brahmaṇā pūrvamasamkhyeyam makhottamam / śakraśca devarājratvaṃ tatrestvā samavāptavān // 6
 kārtavīryeṇa tatraiva kṛtam yajñasataṃ purā / ayodhyāyam purā rājan yajñādānaparāyaṇaḥ // 7
 ādityasya sutaścāsīt sūryavaṃse mahīpatiḥ / jītvā 'surāṃs tathā daityān rakṣogaṇasamanvitān // 8
 manurnāmnā cakravartī śakrādīśād guṇottamaḥ / purōttame na sarpanti mṛtyurogajarās tathā // 9
 śatārdhasāptabhaumaś ca grhair hemamayaiḥ śubhaiḥ / vāpikūpataḍāgānām dīrghikānām śatair yutā // 10
 suśobhitā prekṣaṇyair nānārūpair vilāsihiḥ / veṇuvīṇādhvaniyutā nānāvādyaiḥ sahasraśaḥ // 11
 alakeva kuberasya śakrasyevamarāvati / purī virājate tadvad ayodhyā devanirmitā // 12
 lakṣāni dve ca sārḍhāni prajā jīvanti tatra ca / tatraiva vaṃse rājarṣīr abhūt paramadhārmikaḥ // 13
 nānāmakhasahasrair yo dadāha pṛthivīm imām / na tad deśo na tat tīrtham na tad rāṣṭam na cāśramaḥ // 14
 neṣṭam yatra mahāyajñaiḥ sālaṅkāyanabhūbhṛtā sasyamālādhr̥tā pṛthvī dhanadhānyasamanvitā // 15
 svayam kāmadughā gāvaḥ paṭṭavastramahīruhāḥ / yajñaiḥ sarvair vivāhaiś ca vedair māṅgalyamaṅgalaiḥ // 16
 evaṃ tu satataṃ dhātrī kālena mahatā tataḥ / anāvṛṣṭirabhūd rāṣṭre purā dvādaśavārsikī // 17
 mṛtā jānapadāḥ sarve dvipadāś ca catuṣpadāḥ / tṛṇagulmalatāvalyo bhūtagrāmaṃ caturvidham // 18
 hāhākāromahānāsīd devāsuraṇṇām tathā / sālaṅkāyanarājarsih cintayāmāsa bhārata // 19
 janmaprabhṛti me pāpam kiṃcid eva na vidyate / pūjayāmi hariṃ devaṃ saṃsārṇavatāraṇam // 20
 brāhmaṇāṃś ca munīṃś caiva tarpayāmāsa cecchayā / bṛhaspatisamaṃ buddhyā vaśiṣṭham brahmavādinam // 21
 papraccha nṛpatir bhaktyā sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca / anāvṛṣṭir abhūd vipra katham dvādaśavārsikī // 22
 nā 'parādho mayā kaścit kṛto brāhmaṇadevayoḥ / saṃśayo me mahāstatra vedānugrahatatpara // 23
 vaśiṣṭha uvāca / śṛṇu rājan mahābāho anāvṛṣṭeś ca kāraṇam / purā sāṃvatsare yajñe vṛddhāś ca munayo 'vadan // 24
 teṣāṃ ca vacanam śrutvā kartavyam janasaṃsadi / tāvad eva muniścātrīḥ pulastyāḥ pulahaḥ kratuḥ // 25
 bhṛguragnir marīciś ca kaśyapo 'tha vibhāṅḍakaḥ / jamadagniś ca māṅḍavyo yamo viṣṇus tathāṅgirāḥ // 26
 bṛhaspatis tathā dakṣaḥ śātāpaparāśarau / uśanā gautamaś caiva vyāsaḥ kātyāyanas tathā // 27
 viśvāmitro 'tha śaṅḍilyaḥ kakṣaḥ kātyāyanis tathā / hārītaḥ śaṅkhalikhitau yajñavalkyo 'tha gālavaḥ // 28
 ātreyaḥ śaunako gargo jahnur uddālakas tathā / kauśiko bhārgavo 'gastyo durvāsāścyavanas tathā // 29
 ete cānye 'pi ṛṣayaḥ sūryavarcasaḥ // 30
 dharmāṇāmupadeṣṭāro vedaśāstrānuyāyinaḥ anāvṛṣṭiṃ tu vai jñātvā pratyayodhyam pratashire // 31
 āgatān sa munīn dr̥ṣṭvā rājā paramadhārmikaḥ / udatiṣṭhan mahābhāga divi śakra 'paraḥ // 32
 tān abhyarcya yathā nyāyam arghapādyādibhiḥ svayam / upaviṣṭān yathā nyāyam āsane śubhadarśane // 33
 sa kāraṇam anāvṛṣṭeḥ tān papraccha mahātmanaḥ / abruvan munayo vākyam sālaṅkāyanabhūpatim // 34

bhaviṣyabhūtataṭṭavajñam saptakalpāntavāsinam / mārkaṇḍeyaṃ mahātmānaṃ sarveṣāṃ gurum arcaya // 35
 tasyāśramapadaṃ gatvā brāhmaṇaiḥ saha cintaya / yaṃ yaṃ dharmāṃ sa vadati taṃ taṃ kartum ihārhasi // 36
 evamukto dvijaiḥ sarvaiḥ śālāṅkāyanabhūpatiḥ / uvāca vacanaṃ sarvān munīndrāṃ chaṃsitavratān // 37
 anugraham imaṃ manye prasādaṃ munisattamāḥ / ādideśa tato rājā bhrātarau dvārapālakau // 38
 sudhanavīradhanvānau pratīhārau mahābalau / rathe hayāni yujyantāṃ brāhmaṇārohaṇaṃ prati // 39
 brahmaśarmā devaśarmā mantriṇau tattvadarśinau / papraccha gamanārthāya kartavyaṃ ca yathā 'diśat // 40
 mantriṇāvūcatuḥ / samayajñō mahābāho tvam eva vihitāṃ kuru / rājā tadvacanaṃ śrutvā dharmasāstraviśāradaḥ // 41
 uvāca ślakṣṇyā vācā harṣagadgadamanasaḥ / gantavyaṃ brāhmaṇaiḥ sārddhaṃ yatra kalpāntago muniḥ // 42
 evamuktvā yayau rājā brāhmaṇaiḥ saha bhārata / divyayānasamārūḍhaḥ samprāptaḥ kalpagātaṭṭam // 43
 dharmāraṇyaṃ samāsādyā mārkaṇḍaṃ munibhiḥ saha / sa samīpe samāsīnaṃ praṇamya praṇatikṣamam // 44
 āpṛṣṭaḥ kuśalaṃ tena tadā vai brahmavādīnā / uvāca vacanaṃ rājā mārkaṇḍaṃ jñānacakṣuṣam // 45
 adya me kuśalaṃ brahmaṃ tvatpādāmbujadarśanāt / kiṃtu māṃ bādhatē nityaṃ bhaviṣyaṃ caiva tattvavit // 46
 mārkaṇḍeya uvāca / apamārgēṇa prajānāṃ deva brāhmaṇahimsayā / varṇāśramavilopena adharmo dharmabādhakah // 47
 śambhur na pūjyate yatra rudrabhāgo na dīyate / deśe tasmin anāvṛṣṭir durbhikṣaṃ maraṇaṃ dhruvam // 48
 vinaśyanti prajā rāṣṭre alpāyur nṛpatir bhavet / abrahmaṇyā brāhmaṇās ca śūdrā vai brahmavādīnaḥ // 49
 śivajapaṃ yajñasūtraṃ śūdro dhārayate yadā / alīngino līnginaś ca avratā vratadhāriṇaḥ // 50
 svapāpaṃ kṛtavantaś ca tān svarāṣṭre pravāsīnaḥ / savyāṅge brahmasūtraṃ ca vahṇisūtraṃ ca kārayet // 51
 gardabhārohaṇaṃ tasya kārayel lokagārhitaṃ / etat te kathitaṃ rājann anāvṛṣṭeś ca kāraṇam // 52
 anāvṛṣṭyā sasyahānis tatksayān mriyate prajā / prajāksayād vedahānis taddhānau yajñasamkṣayaḥ // 53
 tatksayād dharmahānis ca taddhānau varṇasaṅkaraḥ tatsaṅkarāt karmalopaḥ patanaṃ narake dhruvam // 54
 gaṅgāsāgarasambhede cāṅḍālāḥ saptasāmpratam / kaṇadhūmaṃ pibantyāsu ūrdhvpādā hyadhaḥ śirāḥ // 55
 cakampire surāḥ sarve siddhagandharvakinnarāḥ / devarājaḥ suraiḥ sārddhamāsanāc calito nṛpa // 56
 tapasas tu prabhāvo 'yam api dṛṣṭo narādhipa / naimiṣe ca mahāraṇye surāsuraṇamaskṛte // 57
 śatamaṣṭottaraṃ sarve tāpasāḥ śūdrajanmanaḥ / brahmakarma samāsādyā sthitā dharmaparāyaṇāḥ // 58
 adharmacāriṇāṃ puṃsāṃ rājā pāpena lipyate / ayajñayājakaṣṭhāne anāvṛṣṭir bhavet sadā // 59
 apūjanāt tathā nityaṃ deve devasya śūlināḥ / na svargo nāpavargaś ca na bhogās cāpi puṣkalāḥ // 60
 brahmaviṣṇusurendrād yā arcayanti maheśvaram / kiṃ punar mānuṣāḥ pāpā rājānaḥ pāpajīvināḥ // 61
 nārcayanti maheśaṃ ye te narāḥ pāpabhāgiṇaḥ / na ca svargasya mokṣasya phalaṃ bhogam avāpnuyuḥ // 62
 tasmān nṛpa tvam śreyāṃsi brāhmaṇaiḥ saha cintaya / narmadātīramāsādyā rudrayajñāṃ samārabha // 63
 teṣāṃ śirāṃsi home 'smin pātaya tvam yathāvidhi / samarcaya sureśānaṃ tataḥ śāntir bhaviṣyati // 64
 kāmavarṣī ca parjanyaḥ punaḥ sṛṣṭiḥ pravartate / mucyatāṃ pāpadoṣeṇa rājyaṃ svargamavāpsyasi // 65
 tavaitat kathitaṃ rājan yathādrṣṭaṃ mayā 'nagha / tasya tad vacanaṃ śrutvā rājā paramadhārmikaḥ // 66
 namaskṛtya munisreṣṭhaṃ ṛṣibhiḥ saha bhārata / anugraham imaṃ manye tvatprasādād yathoditam // 67
 ādideśa pratīhārān yajñasambhārasiddhaye / gatvā 'yodhyaṃ purīṃ ramyāmādeśaṃ makhasambhavam // 68
 yajñopaskaramādāya sarvair āgamaḥ tām iti / rājñīnāṃ ca kumārānāṃ sahasraṃ sāṣṭakaṃ tathā // 69
 sarvāṃś caiva mahīpālān nānādeśasamudbhavān / saptarātrābhyantarato yathā yajñāḥ pravartate // 70
 namaskṛtya gatau tau tu pratīhārau puraṃ prati / kathayāmāsatustatra yathoddiṣṭaṃ nṛpeṇa tu // 71
 aṣṭottarasahasraṃ tu rājñīnāṃ divyavāsasāṃ / kumārā ye ca rājāno ye cānye ḡhakarmiṇaḥ // 72
 asūtākṣatayonīnāṃ lakṣam ekaṃ tu yoṣitāṃ / rambhorvaśīsamānānāṃ rūpeṇāpratimatviṣāṃ // 73
 mahoraskandhagātrāṇāṃ vāhānāmayutāni ṣaṭ / suvarṇāratnapūrṇānāṃ mudrāṇāmayutaṃ tathā // 74
 savasānāṃ ca dhenūnāṃ triṃśal lakṣāni yantritaḥ pāṇḍurāṇāṃ hayānāṃ tu ayutāni daśaiva tu // 75
 ghaṇṭābharaṇaśobhānāṃ dantināmayutaṃ tathā / yajñopaskaramādāya sarvasambhārasambhṛtaṃ // 76
 prasthitau narmadāṃ rājñe sanniveśayatāṃ puraḥ / praṇamya cābravīd rājā saptakalpāntavāsinam // 77
 ādeśo dīyatāṃ mahyaṃ makhaṃ yatra pravartate / mārkaṇḍeya uvāca / vaidūryasya ca vāruṇyāṃ yajñayūpāṃś ca maṇḍapān // 78
 anyāṃś ca yajñasambhārān sarvāṃś tatraiva kāraya / vaśiṣṭhaṃ vāmadevaṃ ca bhṛgumaṅgirasam tathā // 79
 pulastyaṃ pulahaṃ caiva bhāradvājaṃ ca kaśyapam / yājñavalkyaṃ munim caiva munim durvāsasam tathā // 80
 vibhāṇḍakaṃ parvataṃ ca viśvāmītraṃ ca nāradaṃ / śaunakaṃ caiva gargaṃ ca saṃvartaṃ ca parāśaram // 81
 āpastambośano vyāsān sakātyāyanagautamaṃ / hārītaṃ śaṅkhalikhitau ṛṣyaśṛṅgaṃ ca somapam // 82
 aṣṭāṣṭīsaḥsarāṇi vālakhilyān munīṃś tathā / sarvadevanamaskāryō yajñaparvatasamjñītaḥ // 83
 hiraṇmayā mahāstambhā yādṛṣair upaśobhitāḥ / bahudhā yatra śobhante tathokte yajñamaṇḍape // 84
 kuṇḍasthalīḥ sruvās sarvāḥ kṛtvā hemamayā nṛpaḥ / nānāvidhair bhakṣyabhojyai rasaiś ca vividhais tathā // 85
 saritaḥ sāgarāṃ śailāṃś tīrtharājaṃ ca sarvaśaḥ / lokapālān mahābāhurasurān daityadānavān // 86
 candrādityau grahaiḥ sārddhaṃ nakṣatradhruvamaṇḍalam / brahmādyāṃś ca surāṃś tatra maruto devatāś tathā // 87
 viṣṇuṃ caiva sureśānaṃ yajñe tatpuruṣaṃ svayam / āvāhayan mahādevaṃ gaṇakoṭīsamānvitam // 88
 āvāhitas tataś cāgnir brāhmaṇair vedapāragaiḥ / nirdhūmaḥ prajvalaṃś caiva sūryakoṭīsamaprabhaḥ // 89
 vedadhvanitanirghoṣair divaṃ bhūmiṃ ca nādayan / kaṇadhūmakṛtāhārāṃś cāṅḍālān saptavānaya // 90
 tān ānaya tathā śūdrān naimiṣāraṇyavāsīnaḥ / vaśiṣṭha uvāca / anugraham imaṃ manye yanmāṃ vadasi pārthiva // 91

kuśāgreṇa tato rājā teṣāṃ mūrdhno nyapātayat / taṃ dṛṣṭvā mānuṣaṃ homaṃ sāmiṣaṃ pretarūpiṇaṃ // 92
 praṇaṣṭatoyā revā tu vihāya tridivam gatā / homāvasāne samprāpte snānārthaṃ narmadāṃ yayuḥ // 93
 śuṣkatoyāṃ tato 'paśyan narmadāṃ śaṃsitavratāḥ / vismayam paramaṃ prāptaḥ prāha durvāsasaṃ nṛpaḥ // 94
 cukopa rājā vipreṣu pāpakarmā durāsadaḥ / parjanyaārthaṃ vṛṣṭikāmaiḥ kṛto yajño nirarthakaḥ // 95
 payaḥ purātaṇaṃ naṣṭaṃ na jātaṃ varṣaṇaṃ kvacit / rājñas tu vacanaṃ śrutvā durvāsāścā 'bravīt nṛpaṃ // 96
 munīṃś ca sarvāṃs tatrasthān dharmatattvaviśārādān / udakaṃ sarvalokānāṃ īpsitaṃ ca na saṃśayaḥ // 97
 brāhmaṇānāṃ tapo homo vedamantrā vaśe sthitaḥ / dakṣiṇā yajñarakṣā ca yajamānavaśe nṛpa // 98
 yajñopaskaraṇaṃ kiṃcid yaccānyad vedasammitam tatsarvaṃ yajamānena vedamūlaṃ dvijottamāḥ // 99
 vitoyā narmadā jātā parjanyo naiva varṣati / tatsarvaṃ kṛtam evaṃ tu śrutir eṣā sanātānī // 100
 yā yayau tāṃ pratīkṣasva narmadāṃpāpagottamāṃ / tasya tadvacanaṃ śrutvā kṣamasvety abravīt nṛpaḥ // 101
 vaśiṣṭho vāmadevaśca vadatyevaṃ yudhiṣṭhira / kāśīpuryāṃ prayāge vā gaṅgāyamunasaṅgame // 102
 tatraiva vartate yajñāḥ satyameva tapodhanāḥ / kecid āhuḥ kurukṣetraṃ sthāne yatra sarasvatī // 103
 samuddiṣṭānī tīrthānī munibhis tu pṛthakpṛthak / abravīt sahasā rājan durvāsā raudratāpasaḥ // 104
 nārado 'pi munīreṣṭhaḥ tāpaso gatakilbiṣaḥ / sarasvatyāṃ mahārāja tatra toyāṃ na vidyate // 105
 teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā sālaṅkāyanabhūpatiḥ / abravīc ca tato vākyam sarvān ṛṣigaṇān prati // 106
 kṣaṇamekaṃ pratīkṣadhvaṃ yāvad vahati kalpagā / ityuktvā sa nṛpaśreṣṭhaḥ tatastuṣṭāva kalpagāṃ // 107
 namaste 'stu sureśānī namaste śaṅkarātmaje / iḍā ca piṅgalā caiva umā gaṅgā sarasvatī // 108
 gāyatrī vedamātā ca sāvitṛī ca sarasvatī / brāhmī ca vaiṣṇavī gaurī lokamātā yaśasvinī // 109
 samuddiṣṭānī tīrthānī pṛthivyāṃ yānī kānī ca / tvayā 'vṛtānī sarvāṇī jagac ca sacarācaram // 110
 na tat paśyāmi tvadvārā 'vṛtaṃ yanna pradṛśyate / tvattoyasnānamātreṇa tṛptā yānti parāṃ gatim // 111
 śrutvā stotram idaṃ devī rājñas cāmitatejasah / makarāsanamārūḍhā pratyakṣā saptakalpagā // 112
 prāha brūhi varam rājan yat te manasi vartate / rājovāca / pūrvān sapta parān sapta pravāhān akṣayān kuru // 113
 varam etam ahaṃ manye saptakalpāntavāsini / narmadovāca / datto varo mayā hyeṣa satyaṃ tava narādhipa // 114
 evamuktvā saric chreṣṭhā jalaughena pariplitā / pravāhair vistṛtais tatra vahantī sā vyavasthitā // 115
 taṃ dṛṣṭvā tādrṣaṃ karma sālaṅkāyanabhūpateḥ / tuṣṭuvur munayaḥ sarve satyadharmaparāyaṇāḥ // 116
 snānāvagāhanaṃ pānaṃ cakrus te pitṛtarpaṇam / tato nirvatito yajño vipraiḥ sarvasvadakṣiṇaiḥ // 117
 yo yatkāmayate kāmaṃ tattasmai pratipāditaṃ / vastrālaṅkāradānāis ca divyayānaiḥ suśobhanaiḥ // 118
 ṛtvijaḥ pūjitāḥ sarve sālaṅkāyanabhūbhṛtā / yugapat pūjitāḥ sarve brahmaviṣṇumaheśvarāḥ // 119
 tataḥ śivālayam gatvā liṅgaṃ tridaśapūjitaṃ / nāmnā māheśvarākhyātaṃ sarvakāmaphalapradam // 120
 umayā sahitaṃ śambhuṃ bhuktikumtipradāyakam / oṃ maheśvarāya devāya śambhavāya namo namaḥ // 121
 ityādīnā tu mantreṇa samabhyarcya vidhānataḥ / kṛtāñjalipuṭo bhūtvā sthitas tatraiva pārthivaḥ // 122
 tato vinirgatā devī padamūlena śūliṇaḥ / pravāho narmadā bhede narmadaḥ surapūjitaḥ // 123
 īśvarādyās tathā devāḥ sarve tuṣṭās tu bhārata / varam yācasva bhūpāla yatheṣṭaṃ manasepsitam // 124
 uvāca vacanaṃ devān rājā paramadhārmikaḥ / yadi me varadā yūyaṃ kāmadaś ca prasādātaḥ // 125
 idaṃ sthānaṃ tu na tyājyam īśvarād yaiḥ surair api / yāntu rāṣṭre prajāvṛddhim anāvṛṣṭyā prapīditāḥ // 126
 idaṃ varam ahaṃ manye pāpā yāntu triviṣṭapam / agniś cāhavanīyo 'tra svayaṃ tiṣṭhati sarvadā // 127
 devā ūcuḥ / yat tvayā bhāṣitaṃ rājāṃs tat sarvaṃ tu bhaved iti / evam uktvā yayuḥ sarve hy antardhānaṃ ca khecarāḥ // 128
 punaḥ pravardhitaṃ rāṣṭraṃ kāmavarṣī ca vāsavaḥ / yajñam nivartayitvā tu divyāmātyaiḥ samāvṛtaḥ // 129
 mahīpālasahasraḥ tu sāntaḥpurapricchadaḥ / viveśa nagarīm ramyāṃ ayodhyāṃ devanirmitāṃ // 130
 etat te kathitaṃ rājann umāmāheśvaram prati / tiryag yonigatāḥ pāpā mṛgapakṣisarīsrpāḥ // 131
 avaśaḥ svavaśo vā 'pi śivalokamavāpnuyāt // 132

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pañcaviṃśo 'dhyāyah // [25]

Adhyāya 26: [gardabhītīrthavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat kathaiṣyāmi maṇḍapeśvaram uttamam / snātamātro naras tatra na viśed yonisaṅkaṭam // 1
 daśalakṣāṇī tīrthānī tasmīṃs tiṣṭhanti bhārata / maṇḍapeśvaratīrthasya kūrmavṛddhivadarcanaṃ // 2
 surāsuragaṇair iṣṭaṃ tasmīṃs tīrthe narādhipa / anekabhāvikaṃ pāpaṃ tatkṣaṇād eva naśyati // 3
 tilodakapradānena piṅḍapātena bhārata / tṛpyanti pitarāḥ sarve yāvat tiṣṭhati kalpagā // 4
 tatra yas tyajati prāṇān avaśasvavaśo 'pi vā / daśavarṣasahasrāṇī rājā vaidyādhare pure // 5
 mānasau brahmaṇaḥ putrau bādārāyaṇa śākaṭau / agastyasyāśramaṃ puṇyam maharṣigaṇasevitam // 6
 kandaṃūlaphalāiḥ śākaiḥ śivabhaktiparāyaṇaiḥ / ekadā 'vasare prāpte ajāpālo nṛpātmajaḥ // 7
 ayodhyādhipatiḥ śrīmān cakratulyaparākramaḥ / aṣṭottaram śataṃ vyāghrānajaḥ kṛtvā rarakṣa ca // 8
 sapādalakṣaṃ jīvanti prajāstasmin mahīpatau / dhanādhyā dhanadasyeva praśāsāsa purīm tathā // 9
 sa kadācit mahābhāgaḥ sasainyo mṛgayāṃ gataḥ / mahīpālasahasreṇa mudā paramayā yutaḥ // 10
 so 'paśyat parvatasyāgre merutulye mahīpatiḥ / puṣpārāmasahasrāṇī harmyāṇī vividhānī ca // 11
 tatraiva śatasāhasraṃ yatīnāṃ ūrdhvaretasām / bhaktyā 'bharcya vidhānena deveṣāṃ ca munīṃs tathā // 12
 praṇamyovāca madhuraṃ bādārāyaṇaśākaṭau / pitṛṇāṃ tāraṇārthāya śrāddhakālatvasiddhaye // 13

mahānayaṃ bhavadbhiḥ ca prasāda kriyatām mayi / abhyarcya tān munīn sarvān praṇipaty sthitas tataḥ // 14
 tasya tadvacanaṃ śrutvā ajāpālasya bhūbhṛtaḥ / ṛṣiṇām tāpasau vṛddhau bādarāyaṇasākaṭau // 15
 ūcatustau tu vacanaṃ ajāpālaṃ narādhipam / na rājagrāhakāḥ sarve munayaḥ śamsitavratāḥ // 16
 rājapratigraho ghorō raudraḥ pāpo bhayāvahaḥ / narake yātanām ghorām kaḥ soḍhum śaktimān bhavet // 17
 svasti te 'stu nṛpaśreṣṭha panthānaḥ santu te śivāḥ / evam uktvā tu cakrus te munayo vākyasamyamam // 18
 brahmaśāpabhayādbhīto nṛpastūṣṇīm babhūva ha / gajānām daśasāhasraṃ ghaṇṭābharaṇabhūṣitam // 19
 prādād viprāya saṃkalpya maṭhaṃ hemamayaṃ śubham / kālañjaragirim rājā trīścakāra pradakṣiṇām // 20
 namaskṛtvā maheśānaṃ bhaktiyuktaḥ suhrdvṛtaḥ / jagāma svapuram rājā yathā śakro 'marāvatiṃ // 21
 gate tasmin mahīpāle ṛṣayaḥ kāmamohitāḥ / kecid gajasamārūḍhā nānāratnasamanvitāḥ // 22
 kecid aśvasamārūḍhā vijyamānāś ca cāmaraiḥ / labhante vividhān bhogāṃs te brahmarṣitapodhanāḥ // 23
 devasvabhakṣakāḥ sarve strīlobhavaśavartinaḥ / sukhaṃ ca paramaṃ prāptā devadravyena rājasāḥ // 24
 kālāntare tataḥ prāpte sarve mṛtyuvaśaṃ gatāḥ / varjayitvā tu viprau dvau bādarāyaṇasākaṭau // 25
 śvayoniṃ samanuprāptāḥ sarve te munipuṅgavāḥ / amedhyabhakṣakāḥ pāpā devanirmālyabhakṣaṇāt // 26
 teṣāṃ samparkabhāvena śvavaktrau dvāv upasthitau / śocantaḥ svāni karmāṇi vyāharantaḥ svakāṃ giram // 27
 papracchataḥ śvayoniṃs tau bādarāyaṇasākaṭau / karmanā kena yūyam vai śvayoniṃ samupāgatāḥ // 28
 ṛṣaya ūcuḥ / devadravye gurudravye dravye caṇḍīśvarasya ca / trividhaṃ pātaḥ drṣṭam dānabhakṣaṇalaṅghanāt // 29
 tasmāt samparkadoṣeṇa sārameyatvam āgatāḥ / babhramuḥ sarvatīrthāni divyaṃ varṣasataṃ tathā // 30
 naimiṣāraṇyam āśādyā yathā yogaṃ vyavasthitāḥ / teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā bādarāyaṇasākaṭau // 31
 jagmatur brahmalokaṃ tau brahmaputrau yaśasvinau / abhivādyā yathānyāyaṃ brahmāṇaṃ jagatāṃ patim // 32
 ūcatuś ca svavṛttāntaṃ pitaraṃ tattvadarśinam / atyantau munīśārdūlau drṣṭvā tau vikṛtānau // 33
 uvāca vacanaṃ śrīmān brahmālokapitāmahāḥ / devadravyāpahāreṇa duṣkṛtaṃ svargagarhitam // 34
 surāsuragaṇair yattu laṅghitum naiva śakyate / kiṃ punar mānuṣaiḥ kṣudrair devadravyopajīvikaiḥ // 35
 teṣāṃ tu niyataṃ ghore narake patanaṃ smṛtam / niṣkṛtirnarmadā teṣāṃ vihitā lokapāvanī // 36
 snātvā tu kalpagā toyē 'bhyarcayitvā vṛṣadhvajam / mucyate sarvapāpebhyaḥ satyametat mayoditam // 37
 pitāmahavacaḥ śrutvā bādarāyaṇasākaṭau / ṛṣibhiḥ saha tatraiva narmadātīramāśritau // 38
 sarinnānyā 'sti lōke 'sminpāpasyāsyā viśuddhaye / tatas te munayaḥ sarve smarantaḥ pūrvaduṣkṛtam // 39
 ṣaṇmāsā 'bhyaṅtare rājan chivadhyanaparāyaṇāḥ / niṣkalmaṣāḥ babhūvus te tīrthasyāsyā prabhāvataḥ // 40
 balyādyā munayaḥ sarve śatakratupurogamāḥ / dadṛśus te kratuvaram śivenaiva yathoditam // 41
 grhītvā 'tha munīn sarve brahmādyāś ca surāsurāḥ / suprabhās tāṃs tu devatvam maṇḍapeśvaradarśanāt // 42
 tena līṅgaṃ tu vikhyātam lōke 'smin maṇḍapeśvaram / svārociṣe 'ntare prāpte tretāyāṃ tu nṛpottama // 43
 kṣatriyāṇām sahasrāṇi tatra siddhāni bhārata / etat sarvaṃ samākhyātam samāsenā mayā 'nagha // 44
 śravaṇāt kīrtanād rājan hayamedhaphalaṃ labhet // 45
 yudhiṣṭhira uvāca / amareśvarapūrveṇa paryānkāt paścime tathā // 46
 tīrthasaṃkhyāṃ kramaṇaiva kathayasva tapodhana // 47
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga pūrvabhāge vyavasthitam // 48
 śvetakiṃśukanāmānaṃ tīrtham pāpaprāṇāśanam / narāḥ sukheṇa rūpeṇa yatra snātā divyaṃ gatāḥ // 49
 śvetakiṃśukanāmāsti līṅgaṃ paramasiddhidam / tāṭakeśvaradevaś ca tatra svargaphalapradaḥ // 50
 anyat tu varṇanāmeti tīrtham pāpaprāṇāśanam / tryambakas tu mahādevo yatraloke varapradaḥ // 51
 tasya tīrthasya māhātmyād gaṇdeśas tridivyaṃ gataḥ / gaṇḍakeśvaralīṅgaṃ tu līṅgaṃ śukleśvaram tathā // 52
 narmadādantivanikāsaṅgamo lokaviśrutāḥ / tatra līṅgeśvaram līṅgaṃ sarvasiddhipradāyakam // 53
 bālakesvaralīṅgaṃ tu tathā 'nyat pūrṇakesvaram / revāyā uttare kūle narmadāpuramuttamam // 54
 tīrtham kapiśilā nāma sarvānarthavidūṣaṇam / līṅgaṃ siddheśvaram nāma tathā 'nyannāḍakesvaram // 55
 atrāntare nṛpaśreṣṭha daśalakṣāṇi nāmataḥ / tīrthāni daśalakṣāṇi kīrtitāni yathākramam // 56
 tato gacchen nṛpaśreṣṭha vaidūryāt paścimām diśam / śāśabhīnarmadāyogaṃ sarvapāpaprāṇāśanam // 57
 bhuktidaṃ muktida caiva līṅgaṃ vai śāśabheśvaram / triṣu lokeṣu vikhyātam gardabhīyonimokṣaṇam // 58
 maṇḍaleśvaranāmeha tīrtham līṅgaṃ narādhipa / yatra māṇḍalikāḥ siddhā ajāpālo manus tathā // 59
 tatra ceṣṭvā tu manujaḥ sambhaven na punarbhave / tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata // 60
 pitaras tasya tṛpyanti yāvac candradivākarau / tatra pradīyate dānaṃ tasya saṃkhyā na vidyate // 61
 kāntārakaṃ tato gacchet sarvatīrthavaram śubham / tatra snātā divyaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 62
 sapādalakṣamadhikam tīrthānām maṇḍaleśvare / kīrtite tava rājendra yathādrṣṭam yathāśrutam // 63
 tretāyāṃ raghuvaṃse tu kumārau rāmalakṣaṇau / maithilyā saha rājendra uttīrṇo yatra kalpagām // 64
 jagmatuḥ piturājñām vai kurvantau viṣṇurūpiṇau / snātvā tīrthavare tatra bhaktyā 'bhyarcya maheśvaram // 65
 rājatīrtham tu tadgopyam līṅgaṃ vai lakṣaṇeśvaram / siteśvaram tathā līṅgaṃ surāsuranamaskṛtam // 66
 tatra snātvā 'rcayitvā tu śūlapāṇiṃ maheśvaram / sarvapāpavinirmukto gāṇapatyam avāpnuyāt // 67
 tatogacchet nṛpaśreṣṭha puṇyatīrtham śivālayam / māhiṣmatīm purīm ramyaṃ tām drṣṭvā na cyutaḥ kvacit // 68
 yatra kālāgnirudro 'sti prajvalann iva hetubhiḥ / trayastrīṃśat tu tiṣṭhantu līṅgānām koṭayas tathā // 69
 tataḥ koṭīśvaram līṅgaṃ koṭītīrthe narādhipa / yajñakoṭīphalaṃ tatra tasya līṅgasya pūjanāt // 70

tatra dattasya dānasya koṭīsaṃkhyā tu vidyate / daśāśvamedhatīrthaṃ tu bhuktimuktīphalapradaṃ // 71
 tilodakapradānena piṭṭhāṃ gatiruttamā / snātamātro naraḥ tatra sūryateja samaprabhaḥ // 72
 purāṇi pañcasāmānyāc chambhunā kīrtitāni vai / prabhāsaś ca kurukṣetraṃ tathā māyāpurī śubhā // 73
 avantī ca mahākālāṃ tathā māheśvaraṃ puram / eteṣu ca samagreṣu vidhī līṅgānyanukramāt // 74
 atra dattaṃ hutam veṣṭam akṣayād api cākṣayam / avasāḥ svavaśo vā 'pi prāṇatyāgaṃ karoti ya // 75
 sa yāti paramaṃ sthānaṃ yatra devo maheśvaraḥ / kīrtayet prātarutthāya puṇyāny etāni yo naraḥ // 76
 na sa pāpena lipyeta yamalokaṃ na paśyati / tīrthaṃ pipīlikā nāma gatā yatra pipīlikāḥ // 77
 śivalokaṃ mahābhāga sarvalokottamottamam / bandhyārevāsamāyogaṃ surāsuranamaskṛtam // 78
 saṅgame yatra rājendra līṅgaṃ vai munakeśvaram / yoginas tat tu paśyanti na tat paśyanti mānuṣāḥ // 79
 vikhyātaṃ tat tu nagaraṃ narmadādakṣiṇe tate / ayuta yatra līṅgānāṃ tīrthānāṃ ca narādhipa // 80
 līṅgaṃ caṇḍīśvaraṃ nāma tathaivoḍugaṇeśvaram / vakeśvaraṃ tatra vidhī vakā yatra divaṃ gatāḥ // 81
 tīrthaṃ gaṅgāvahaṃ nāma līṅgaṃ vai sarvasiddhidam / aṅgāreṣam iti jñeyaṃ vimalaṃ tatra bhārata // 82
 somatīrthamīti jñeyaṃ śuklatīrtham ataḥ param / tīrthānāṃ niraṣaṃ nāma dhruvatīrthaṃ narādhipa // 83
 anekāni sahasrāṇi tīrthānāṃ caiva bhārata / tīrthaṃ pipīlikā nāma bhuktimuktīpradāyakam // 84
 krośamātraṃ tu vijñeyaṃ pūrvapaścīmatas tathā / tīrthānāṃ ayutaṃ sārddhaṃ ṛṣidevaniṣevitam // 85
 tatra dattaṃ hutam caiva tasya saṃkhyā na vidyate / tatra yaḥ santyajet prāṇānavaśaḥ svavaśo 'pi vā // 86
 sarvapāpavinirmukta umāmāheśvare pure / modate sarvakāmais tu yāvad indrāś caturdaśa // 87
 yasmād eva śivaṃ tasmādarcaeyec chāntamānasaḥ / maitraḥ kāruṇiko nityaṃ prāpnoti paramaṃ padam // 88
 kṣaṇamātreṇa yatpuṇyaṃ tataḥ kuryān narādhipa / na tad varṣasatenā 'pi na tu yajñasatair api // 89
 śakyam sādhayitum rājams tathā tīrthasatair api / sarvaprāṇiṣu kāruṇyaṃ dīnānātheṣu bhāvayan // 90
 maitrī ca muditā rājan puṇyaśīleṣu sarvadā / puṇyavatsukhamāpekṣyaṃ sarvaprāṇiṣu yatnataḥ // 91
 akṣetre tu kṛtaṃ puṇyaṃ samaṃ bhavati bhārata / narmadāsaṅgamo yatra tatra saṃkhyā na vidyate // 92
 anyadeṣe kṛtaṃ pāpaṃ puṇyakṣetre vinaśyati / puṇyakṣetre kṛtaṃ pāpaṃ vajralepo bhaviṣyati // 93
 uttīrṇo narmadāṃ yatra kārttikeyo mahābalaḥ / līṅgaṃ tatra ca vijñeyaṃ siddhidam kārttikeśvaram // 94
 candreśvaraṃ tathā līṅgaṃ līṅgaṃ caiva śikhīśvaram / śaktīśvaram tathā cānyat sarvapāpaprāṇāśanam // 95
 teṣāṃ caiva līṅgānāmarcanaṃ bhaktibhāvataḥ / brahmahatyādikāt pāpān mucyate nātra saṃśayaḥ // 96
 śivalokamavāpnoti piṭṭhāṃ svargatis tathā // 97
 yudhiṣṭhira uvāca / bhagavān chrotum icchāmi māhiṣmatyās tu paścime // 98
 sannidhau ca tileśasya sarvapāpaprāṇāśanam rāsabhīnarmadābhedaṃ surāsuranamaskṛtam // 99
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga itihāsaṃ purāṇanam / narmadāgardabhībhedaṃ tiryagyoni vimokṣaṇam // 100
 yasmimṣ tīrthe mahārāja satejāharikeśayoḥ / apārādrāsabhatvāc ca muktiḥ kalmaṣanāśane // 101
 havirdhānas tu rājarṣirāsīt kalpo yudhiṣṭhira / ātreyaṣya sutaś cāsīt brahmarṣirbrahmavittamaḥ // 102
 pāvakasya sutāyā tu pāṇigrahaṇadharmataḥ / havirdhānāya sā dattā sutejā nāma nāmataḥ // 103
 kuśavalkaparīdhānā kandamūlaphalāśinī / rūpayauvanasampannā pārvatīva manoharā // 104
 havirdhānas tu rājarṣirṭum buddhvā gatas tu tām / āgato 'sau yuvā tatra sarvasāstraviśāradaḥ // 105
 maharṣiṃ tvāgataṃ jñātvā sutejā kāmituṃ gatā / sahasā 'lamkṛtāṃ tām tu karaṃ jagrāha sa dvijaḥ // 106
 tena sā dharṣitā tatra yatheṣṭaṃ kāmapīḍitā / agnihotrasya śālāyāṃ dāmpatyam kāmamaṃyutam // 107
 dadṛṣe sa mahātmā vai dharmādharma viśāradaḥ / āsīt viṣaṇṇavadano drṣṭvā tām pāvakātmajāṃ // 108
 avadhyo brāhmaṇo duṣṭaḥ pāpātmā pāpakarmakṛt / iyam ca patnī duṣṭā me na vadhyā strīsvabhāvataḥ // 109
 tamuvāca vicāryaivaṃ brāhmaṇaṃ dāraḥ sakam mātaram gurupatnīm ca svasāraṃ duhitaram tathā // 110
 gatvā tu praviśed agniṃ tataḥ śuddhyeta mānavaḥ / gardabhas tvaṃ bhaved vipra gardabhī ca tathā vidhiḥ // 111
 divyaṃ varṣasahasraṃ tu amedhyaṃ bhakṣayiṣyathaḥ / sutejāharikeśau tu havirdhānaḥ śāsāpa tau // 112
 pīḍitau karmaṇā tena gatau dvau badrikāśramam / himasthānaṃ ca kedāraṃ bhairavaṃ naimiṣaṃ tathā // 113
 sūryākṣaṃ ca gayātīrthaṃ gaṅgāsāgarasaṅgamam / vārāṇasīm prayāgaṃ ca oghatīrthaṃ ca puṣkaram // 114
 yogīśvaraṃ rudrakotiṃ mahendraṃ brahmasambhavam / prabhāsaṃ ca kurukṣetraṃ tīrthaṃ saumyeśvaraṃ tathā // 115
 anekāni ca tīrthāni pṛthivyāṃ yāni kāni ca / sārddhaṃ tayā tapasvinyā havirdhānasya śāpataḥ // 116
 anekaduḥkhasampanno harikeśo bhraṃman mahīm / kharayoniniyuktas tu paradārābhikarṣakaḥ // 117
 kālena bhūyasā tatra harikeśas tayā saha / tenaiva khararūpeṇa agastyam ca mahāmuniṃ // 118
 namaskṛtya munim tatra sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca / gurutalpagapāpasya paradārābhigamināḥ // 119
 prāyaścittaṃ vidhānena dīyatām me dvijottama / mocaya tvamimāṃ yonim brahmalokapadasthitaḥ // 120
 havirdhānāntikaṃ yāhi tato 'gastyā uvāca tam / tasya tadvacanaṃ śrutvā munināmūrdhvaetasām / harikeśo 'bravīd vākyam sutejā saha saṅgataḥ // 121
 anugrahaṃ imaṃ manye brāhmaṇānāṃ na saṃśayaḥ / tato gatau tu taṃ rājan havirdhānasya cāśramam // 122
 namaskṛtya munīreṣṭhaṃ harikeśo 'bravīd vacaḥ / gurutalpagapāpo 'haṃ kṣamasva mayi putrake // 123
 śāpāntaṃ ca varaṃ manye dātum arhasi svrata / tasya tad vacanaṃ śrutvā harikeśasya durmateḥ // 124
 uvāca vacanaṃ vipras taṃ vai gardabharūpiṇam / svakarmaṇā tanuṃ tvaṃ hi gārdabhīm prāptavānasi // 125
 janmāntarakṛtaiś caiva karmabhiḥ karmakāribhiḥ / śubhaṃ vāpy aśubhaṃ vāpi prāpyate nātra saṃśayaḥ // 126

karmaṇām ca vipāko 'yamapi devaiḥ savāsavaiḥ / jñātuṃ na śakyate vipra gāhanā karmaṇām gatiḥ // 127
doṣo na vidyate caiva tad brāhmaṇa kathamcana / kiṃtu janmāntare yena karmaṇā tatkr̥tam tava // 128
tasmādviśa hutāśaṃ tvamanayā mekalātaṭe / śaṅkarād varamāsādyā tāvat prāpsyasi sadgatim // 129
evamukto yayau rājan harikeśas tayā saha / harikeśaḥ sutejā ca narmadātīrasannidhau // 130
dārūni ca samāhṛtya praviṣtau ca hutāśanam / tatkṣaṇād divyadehau tu snātvā spr̥ṣtvā hyubhāv api // 131
kāmikam yānamārūdhau sarvālaṅkārabhūṣitau / asya tīrthasya mähātmyād yathā lakṣmījanārdanau // 132
bhuñjantau vividhān bhogān gatau māheśvaram purum / tenā 'sau saṅgamaḥ puṇyastiryagyonivimokṣaṇaḥ // 133
harikeśeśvaram liṅgam sutejanīrmitam tathā / havirdhāneśvaram nāma caturtho 'gastyanīrmitam // 134
catvāri puṇyalīṅgāni kāmamokṣapradāni tu / tilodakapradānena tasmimś tīrthe narādhipa // 135
mātṛkam paitṛkam caiva narakād uddharet pitṛn / tatra snātā divam yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 136
etat te kathitam rājann ākhyānam ca purāṇanam // 137

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe gardabhīrthavarṇano nāma ṣaḍviṃśo 'dhyāyah // [26]

Adhyāya 27: [karamardeśvarīkīrtana]

mārkaṇḍeya uvāca / gaurīkhaṇḍam tato gacchet sarvadevanamaskṛtam / tatra snānena labhate sarvatīrthaphalam narah // 1
tilodakapradānena pitṛṇām tṛptirakṣayā / jāyate ca nṛpaśreṣṭha nātra kāryā vicāraṇā // 2
gaurīkhaṇḍeśvaram nāma liṅgam pāpaharam param / tatrajñeyam maṇimayam jalamadhye vyavasthitam // 3
na tat paśyanti manujāḥ sarvair devais tu pūjitam / yudhiṣṭhira uvāca / gaurīkhaṇḍeśvaram nāma tasmimś tīrthe katham mune // 4
kathyatām ca yathā nyāyam viditam yat tu sāmpratam / mārkaṇḍeya uvāca / purādevagaṇaiḥ sarvaiḥ kumārāḥ śaṅkarātmaja // 5
saināpatye niyuktaś ca tārakasya vadham prati / kāmitās tena tatraiva sarvās tāḥ surayoṣitaḥ // 6
upālabdhās tataḥ sarvā umāmāheśvare pure / upālabdham tu tam śrutvā viṣaṇṇā caiva pārvatī // 7
kāmitam yatra yatraiva tatra tatreśvareśvarī // 8
dr̥ṣtvā 'tha lajjitaḥ so 'pi pakṣiṇā 'sau samāyayau / devaiḥ parivṛtaḥ śrīmān mayūrastho mahābalaḥ // 9
pr̥ṣṭhato 'nugatā mātā rudatīva sureśvarī / uttīrṇā kalpagām devī pūjayitvā maheśvaram // 10
gaurīkhaṇḍam tu vikhyātam triṣu lokeṣu tena tat / liṅgam pratiṣṭhitam tatra kumāreśvarasamjñitam // 11
mayūreśvaraliṅgam tu bhuktimuktīphalapradam / yasya devasya mähātmyāt mayūrās tridivaṅgataḥ // 12
arcanāt tasya devasya tiryagyonima jāyate / tato gacchet mahārāja karamardāsamāgamam // 13
tatra snāto mahārāja sa bhava na punar bhavet / karamardeśvaram liṅgam pūjayet tatra bhārata // 14
pitṛṇām tarpaṇāt tatra svargam prāpnoti mānavah / yudhiṣṭhira uvāca / kathayāsya mahābhāga karamardāsamudbhavam // 15
bhāviṣyabhūtataṭvājñās trikālajñās trivedavit / mārkaṇḍeya uvāca / kathayāmi yathādr̥ṣtam śṛṇu caikamanā nṛpa // 16
maitreyasyāśramam puṇyam ṛṣibhis tu niṣevitam / munīnām tu sahasrāṇi kandāmūlaphalāśinām // 17
nivasanti yadā tatra tapaḥ kartum nirantaram / kasmimścid anyakāle tu tasmin munivarāśrame // 18
rājā kuśadhvajo nāma ekachatrādhipo nṛpā āgamat kalāfiram rāhusūryasamāgame // 19
avatīrṇān munīnsarvān yathārham praṇipaty ca / pitṛṇām śrāddhakālo 'dya prasādaḥ kriyatām mayi // 20
ṛṣaya ūcuḥ / gavām daśyutānyekaprasūtānām payomucām / savatsānām suvarṇānām ghaṇṭābharaṇāśobhinām // 21
yadi śaknoṣi dātum tvam homārthe pitṛdevayoḥ / tatra pravartatām śrāddham satyam etad tavoditam // 22
teṣām tadvacanam śrutvā munīnāmūrdhvaretasām / kuśadhvajo 'bravīd vākyam brāhmaṇāms tām yathārthataḥ // 23
anugrahamimam manye yathoktam brahmacāribhiḥ / dadāmyaham na sandeha ihaiva munipuṅgavāḥ // 24
bhojayitvā tataḥ śrāddhe brāhmaṇāms tām nṛpottamaḥ / sakuṣam jalam ādāya tebhyo dattā tu gās tadā // 25
dattvā dāna mudāyuktaḥ sa jagāma svakam puram / sthitās tu brāhmaṇās tatra homakāryārthasiddhaye // 26
ekasmin vāsare prāptā rākṣasā ghorarūpiṇaḥ / bubhukṣitā mahādamaṣṭrā vikṛtāsya bhayānakāḥ // 27
brāhmaṇānām tadā gā vai bhakṣitum samupāgatān / dr̥ṣtvā tām vikṛtākārāms tīvrānadaparāyaṇān // 28
praṇaṣṭās tu tataḥ sthānān narmadājalam āviśan / tatkṣaṇād divyalokasthāḥ sarvās tāḥ kāmādhenaḥ // 29
tatas te kṣudhitās sarve brāhmaṇān bhakṣitum gatāḥ / hariṃ smaranti te sarve brāhmaṇāḥ śaṃsitavratāḥ // 30
revājalam praviṣṭā vai rākṣasaiḥ paripīditāḥ / viṣṇoḥ prasvedajas tatra pravāho narmadām gataḥ // 31
gopadam dr̥ṣyate tatra sarvāmaranamaskṛtam / karamardeśvaram liṅgam viṣṇucakṛd viniṣṭam // 32
pratiṣṭhitam ca tatraiva viṣṇunā prabhaviṣṇunā / gāvaś ca brāhmaṇās caiva satyam etad bravīmi te // 33
brahmalokam gatāḥ sarve tīrthasyāsyā prabhāvataḥ / karamardeśvaram tīrtham sarvapāpaprāṇāśanam / kīrtitam karmaṇā tena mahyām
amitatejasā // 34
tatra snātā divam yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / śravaṇāt kīrtanād asya gosahasraphalam labhet // 35

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe karamardeśvarīkīrtanam nāma saptaṭviṃśo 'dhyāyah // [27]

Adhyāya 28: [māndhāturupākhyāna]

yudhiṣṭhira uvāca / māndhātā rājasārdūlas triṣu lokeṣu viśrutaḥ / etad icchāmy aham śrotum caritam tasya dhīmataḥ // 1
mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga yan māṃ tvam pariṇrechasi / ikṣvākuvamśasambhūto yuvanāśvo mahīpatiḥ // 2
so 'yajat pṛthivīpālāḥ kratubhir bhūridakṣiṇaiḥ / anapatyas tu rājarṣiḥ sa mahātmā dr̥ḍhavrataḥ // 3
mantriṣvādhāya tadrājyam vananiṣṭho mahīpatiḥ / śāstradr̥ṣṭena vidhinā samyamātmānam ātmanā // 4

phalamūlānubhakṣaś ca sa cacāra mahattapaḥ / śuṣkakaṅṭhaḥ pipāsārtaḥ pānīyārthe bhṛśaḥ nṛpaḥ // 5
 sampraviśyāśramasyāntaḥ pānīyaṃ so 'bhyayācata / tasya śuṣkeṇa kaṅṭhena krośatas tu tadā bhṛśam // 6
 nā 'śrauṣṭid vacanaṃ tatra cātakasyaiva vāsavaḥ / bhagavāṃs tu tadā kaścid ṛṣis tasya mahīpateḥ // 7
 putrīyamagrataḥ kṛtvā mantraiścāpy abhimantritam / rātrau ca kalaśaṃ tatra jalapūrṇaṃ pipāsitaḥ // 8
 abhyadravat sa vegena pītvāpas tatra cāsvapat / sa pītvā śītaḥ toyam pipāsārto mahīpatiḥ // 9
 agnir nivartitas tasya sukhī caivā 'bhavat tadā / tatas te 'cāpyabudhyaanta munayaḥ śaṃsitavratāḥ // 10
 kasyedaṃ karma kupitāḥ papracchus taṃ nṛpaṃ tadā / yuvanāśvo mametyevaṃ satyaṃ samabhipadyate // 11
 yuvanāśvam idaṃ prāha bhagavān bhārgavas tadā / sutārthaṃ sthāpitaṃ hy etat tapasā caiva sambhṛtam // 12
 mayā karma kṛtaṃ caitat tapa āsthāya dāruṇam / putrārthaṃ tava rājendra yena te balavān bhavet // 13
 mahābalo mahāvīryas tapobalasanvitaḥ / sutaḥ śakrasamo 'tyarthaṃ sarvadharmaparāyaṇaḥ // 14
 vidhinā mantrayuktena mayaitad upapāditaṃ / abhakṣaṇaṃ tvayā rājan yuktaṃ na kṛtam atra vai // 15
 nūnaṃ daivakṛtaṃ tvadya yat tat tvaṃ kṛtavān asi / pipāsunā ca yatpītaṃ vidhimantrapuraskṛtam // 16
 jalaṃ tvayā mahārāja tena tvaṃ vīryavān asi / anvahaṃ karma kṛtvā 'pi mahāntaṃ sukhamāpsyasi // 17
 vidhāsyāmo vayaṃ cātra putreṣṭiṃ paramāṃ tadā / vīryeṇa śakratulyaṃ tvaṃ putraṃ vai janayiṣyasi // 18
 tato varṣāste pūrṇe tasya rājño mahātmanaḥ / vāmapārśvaṃ vinirbhīdya sutaḥ sūrya ivāparaḥ // 19
 niścakrāma mahātejā na ca taṃ mṛtyur āviśat / yuvanāśvasya nṛpates tadadbhutam ivābhavat // 20
 taṃ draṣṭuṃ samupāgataḥ śakraṃ pṛcchanti taṃ devāḥ sutaḥ kiṃ dhāsyatītyayam // 21
 eṣa mām dhāsyatītyevaṃ śakraḥ provāca tān surān / pradeśinīm ca tasyāsye tataḥ śakraḥ samādadhau // 22
 sa tāṃ bālas tato hrṣṭaḥ papau tasya pradeśinīm / māndhāteti ca nāmāsya śakraścacre yathārthavat // 23
 avāpya sa śīśus tatra śakradattāṃ pradeśinīm / avardhat mahīpālaḥ kiṃtu ṣoḍaśikāḥ samāḥ // 24
 āyurvedādīśāstrāṇi divyaśāstrāṇi sarvaśaḥ / upatasthur mahārājaṃ dhyānamātreṇa taṃ tadā // 25
 dhanurājagavaṃ nāma śarāśśṛṅgodbhavāś ca ye / abhedyaṃ kavacaṃ caiva sadyastam upatasthire // 26
 so 'bhiṣikto maghavatā devaiḥ sārddham ca bhārata / dharmeṇa cākramal lokān sarvān viṣṇur iva kramaiḥ // 27
 tasyā 'pratihatam cakraṃ pracacāra mahātmanaḥ / śatāni caiva rājānaḥ svayamevopatasthire // 28
 tasyaivam abhavat pūrvaṃ vasudhā vasudhāpate / teneṣṭaṃ vividhair yajñair bahubhiś cāptadakṣiṇaiḥ // 29
 hrṣṭamanā mahātejāḥ svadharmam prāpya puṣkalam / śakrasyārdhānaṃ amitadyutiḥ // 30
 āpālitaḥ ca pṛthivī tena dharmeṇa dhīmatā / nirjitā śāsanād eva saratnākarapattanā // 31
 tatkrātānāṃ mahārāja kratunāṃ dakṣiṇāvātām / caturantā mahī vyāptā nāsīt kiṃcid anāvṛtam // 32
 daśalakṣasahasrāṇi rājyaṃ tasya mahātmanaḥ / tena dvādaśavārṣikyāṃ anāvṛṣṭyāṃ mahātmanā // 33
 vṛṣṭiṃ ca sasyavṛddhyarthaṃ miśatā vajrapāṇinā / tena somakuloṭpanno gandharvādhīpātmahān // 34
 gatvā samānayan megham pramathyābhīhitaḥ śaraiḥ / prajāś caturvidhās tena dhṛtās tatra mahātmanā // 35
 tenāptās tapasā lokāḥ sthāpitāḥ svena tejasā / tasyaiva devavasatisthānam ādityatejasāḥ // 36
 yasya puṇyatame deśe dṛṣyate 'marakaṅṭhakaḥ / iṣṭvā tatra kratusātam oṅkārasyaiva cāgrataḥ // 37
 rājñā ca parvate tasmin stotram etad udāhṛtam / namaste kālameghāya kālātmaka namo 'stu te // 38
 kālādhipaṃ namaste 'stu kālārūpaḥ pravartase / kālātmā kālārūpeṇa viśvātmā viśvarūpadhṛk // 39
 viśveśvara namaste 'stu kālātyāge pravartakaḥ / bhavāya bhavanāśāya bhavodbhava namo 'stu te // 40
 oṃ namo mahādevāya śambhavāya bhavāya ca / ajapāya ajātāya ajāyatanamīdhuṣe // 41
 prabhavāya śivatarāya akṣamāya namo namaḥ / tryambakāya trimūrtāya trilokeśāya te namaḥ // 42
 akālāya ajarāya amarāya namo namaḥ / oṃkāramādidevaṃ ca ye vai dhyāyanti nityaśaḥ // 43
 na teṣāṃ punarāvṛttir ghore śaṃsārasāgare / śrutvā stotram idaṃ devaḥ oṃkāraḥ kālārūpadhṛk // 44
 pratyuvāca mahīpālaṃ devadeva umāpatiḥ / varam vṛṇīṣva bhadrāṃ te stotreṇānena suvrata // 45
 tuṣṭo 'smṛti na sandeho yatheṣṭaṃ tad dadāmyaham / māndhātovāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa varam dātum tvamicchasi // 46
 vaidūryo nāma śailendro māndhātākhyānamarhati / devasthānam idaṃ deva tvat prasādād bhaviṣyati // 47
 atra dānaṃ tapaḥ pūjā tathā prānavisarjanam / ye kurvanti narās teṣāṃ śivaloke nivāsitā // 48
 tasya tadvacanaṃ śrutvā māndhātuḥ parameśvaraḥ / uvāca vacanaṃ devo māndhātāraṃ mahīpatim // 49
 sarvamatat nṛpaśreṣṭha matprasādād bhaviṣyati / evam astv iti taṃ coktvā varam labdhvā mahīpati // 50
 jagāma svām purīm śiḡhraṃ yathā śakro 'marāvātīm / etat te sarvamākhyātaṃ māndhātuś caritaṃ mahat // 51
 yo mamāgre mahīpāla dṛṣṭo 'drir vai tvayānagha / tadā prabhṛti māndhātā vaidūryo gīyate giriḥ // 52
 asya tīrthasya māhātmyāt māndhātīpramukhā nṛpāḥ / sarvakāmasamudyuktā loke krīḍanti vaiṣṇave // 53
 śravaṇāt kīrtanād vā 'pi hayamedhaphalaṃ labhet // 54
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe māndhāturupākhyāne 'ṣṭāvimśo 'dhyāya // [28]

Adhyāya 29: [amareśvaramāhātya]

mārkaṇḍeya uvāca / kṛte yuge 'tha samprāpte balir nāma mahāsuraḥ / tasya putro mahāvīryaḥ sahasrabhujaviśrutaḥ // 1
 divyaṃ varṣasahasraṃ tu tena cārādhitō haraḥ / tuṣṭena tena samproktaḥ prārthayasva varam vara // 2
 yatkiṃcid vai varam proktaṃ tad dāsyāmi na śaṃsayaḥ / bāṇāsuro vadaty evam yadi tuṣṭo 'si me prabho // 3
 puram bhavatu me divyamajeyaṃ sarvadaivataiḥ / tvām eva varjayitvā tu duṣprāpyam sarvadaivataiḥ // 4

mayi tiṣṭhati yat tiṣṭhet mayi gacchati gacchatu / kāmikaṃ bhavaṇaṃ deva pura bhavatu me tadā // 5
 ukto bāṇāsuras tena baliputro mahāyāśāḥ / viṣṇunābhihitaś cāsau kiṃ tvayā prārthito haraḥ // 6
 bāṇa uvāca / mahyaṃ dattaṃ maheśena puram puravarottamaṃ / ajeyaṃ sarvadevānāṃ asurāṇāṃ ca durlabham // 7
 yadi dattaṃ maheśena puram tubhyaṃ yathepsitam / mayā 'pi te pradattaṃ ca dviṭīyaṃ tādrśaṃ puram // 8
 viṣṇunā 'pi puram dattaṃ dviṭīyaṃ ca manoramam / ekībhūtau tu tau devāyūcatus tau baleḥ sutam // 9
 gaccha bāṇāsura kṣipraṃ yatrāste kamalāsanaḥ / gatas tatra baleḥ putro yatrātiṣṭhat pitāmahaḥ // 10
 pariṣvajya svahastena pṛṣṭaś caiva svayambhuvā / bahuvarśasahasraṃ tu tapo ghoram tvayā kṛtam // 11
 varas tu kastvayā prāptas tapasārādhyā śaṅkaram / brahmaṇo vacanaṃ śrutvā pratyuvāca mahāsuraḥ // 12
 mayā tu prārthito rudro dattas tena prasādataḥ / kāmārūpaṃ puram prāptaṃ manoramyam manoramam // 13
 tādrśaṃ tu puram dattaṃ dviṭīyaṃ viṣṇunā punaḥ / bāṇāsura vacaḥ śrutvā pratyuvāca mahāsuraṃ // 14
 tvayā tu prārthito rudro dattaṃ tena mahātmanā / mayā 'pi te puram dattaṃ tenāsau tripuraḥ smṛtaḥ / evaṃ prāptavaro rājan mahābalaparākramaḥ // 15
 sahasrabhujavistīrṇas tvavadhyaḥ sarvadaivataiḥ / purāṇi dānavānāṃ tu amarāṇāṃ tu yāni ca // 16
 yakṣavidyādharāṇāṃ tu gandharvāṇāṃ ca rakṣasām / bhagnāni tāni sarvāṇi sthaṇḍilāni hṛtāni ca // 17
 bhagnāmarāvati tena purā śakrasya bhārata / tripuraṃ hyabhavat sarvaṃ kailāsaḥ kevalam pṛthak // 18
 udvignamānasā devā harapārśvam upāyayuh / varo dattas tvayā tasmai brahmaṇā viṣṇunāpi ca // 19
 tena sārḍham tu saṃgrāme śaktir nāstīti kasyacit / yas tasya puratas tiṣṭhet tam asau bhasmatāṃ nayet // 20
 evaṃ śrutvā śivo vākyam paraṃ kautūhalaṃ tataḥ / saṃpreṣitās tadā devā brahmaviṣṇupurogamāḥ // 21
 sametya gamyatāṃ devās triṃśatkoṭyo mahābalāḥ / vināśayata yatna tripuraṃ purasaṃsthitam // 22
 tato gatāḥ surāḥ sarve baddhavairāḥ sahasraśaḥ / vāṇāsura puraṃ yatra sutīkṣṇanīśitāyudhāḥ // 23
 suyuddhabalasaṃpannāḥ sarve te balaśālināḥ / mārgam puraṃ ca deśam ca chādayanto ghanā iva // 24
 saṃkṣiptenaiva kālena manasā cintitena ca / sarve te tripuraṃ prāptā dhanuḥ kṣiptāḥ śarā iva // 25
 draṣṭuṃ daśa dīśas tena preṣitā ye ca kiṅkarāḥ / ūcur bāṇāsuraṃ te tu niścintas tvaṃ katham prabho // 26
 uktaṃ bāṇāsuraṇā 'pi varo 'dya saphalo mama / samīhitaphalaṃ prāptaṃ kuto gacchanti te surāḥ // 27
 tena te kṣaṇamātreṇa sarve devā jītās tadā / hṛtāni ca tato 'strāṇi pātra bhojanaṃ yathā // 28
 indraśyāpi hṛtam vajraṃ cakram vai keśavasya tu / jalam pitāmahasyāpi pāśam ca varuṇasya ca // 29
 kubaresya gadāṃ caiva marutaścāṅkuśam tathā / yamasyāpahṛto daṇḍaḥ śaktir vaiśvānarasya ca // 30
 kāmārūpaṃ puram tasya haradattaṃ prasādataḥ / na śakyate suraiḥ sarvair brahmaviṣṇupurogamaiḥ // 31
 bādhituṃ daityarājasya samantān militair api / surā bāṇāsuraṇaiva tato yuddhe parājitāḥ // 32
 bhagnāstūtsāharahitā harapārśvam upāgatāḥ / śivenoktās tu te sarve tatra gatvā tu kiṃ kṛtam // 33
 saṃgrāmaḥ kīdrśas tena bhavadbhiiḥ saha nirmitaḥ / tataḥ kiṃ kathyate deva na śaktās tasya karmaṇi // 34
 na tena saha saṃgrāme sammukham kenacit kṛtam / devatāvacanam śrutvā krudhāḥ provāca śaṅkaraḥ // 35
 tripuraṃ ca mahāduṣṭāṃ imaṃ vyāpādayāmyaham / athavā cāpam ākṣya hy asuraṃ pradahāmy aham // 36
 yena jīvan naro yas tu surāṇāṃ kiṅkaro bhavet / pativratā prasādenā tripuraṃ ca surāsuraḥ // 37
 na śakyam dharṣituṃ tasmān nāradaṃ preṣayāmy aham / nāradaḥ preṣitas tatra kṣobhaya tvaṃ pativratāḥ // 38
 evam uktaḥ tu devarṣir bāṇāsura puraṃ yayau / tvaritaṃ puram adhye tu yatra bāṇāsuro nṛpaḥ // 39
 tam tu devarṣiṃ drṣṭvā hyasuro vākyam abravīt / namaskṛtya ca sāṣṭāṅgam arghapādyaiḥ prapūjya ca // 40
 kuto 'trāgamaṇaṃ te 'dya kiṃ vā kāryam mahāmune / tasya tadvacanaṃ śrutvā muniḥ provāca tam tadā // 41
 kuśalam te baleḥ putrasādaram tu punaḥ punaḥ / bāṇāsuro 'bravīd vākyam kuśalam tava darśanāt // 42
 devarṣir upaviṣṭas tu divyāsanasuśobhitaḥ / rājñī cābhyarcayat tatra sa tasyai nāradas tadā // 43
 purāṇavedabāhyāni vṛttānyādeśayan muniḥ / nārīṇāṃ calitaṃ cittaṃ kṛtvā devamunis tadā // 44
 āgato nāradaḥ śrīmān kailāsam parvatottamaṃ / namaskṛtya mahādevam vṛttāntam saṃnyavedayat // 45
 ghātaya tripuraṃ deva sapuraṃ surakaṅṭakam / nirgatas tu haras tasmāt kailāsanilayāt prabhuḥ // 46
 svakṛtyenaiva mārgeṇa 'sau tripurā 'suraḥ / devī caṇḍeśvaro nandī mahākālo maheśvaraḥ // 47
 vṛṣo bhṛṅgiriṭiś caiva vighneśaḥ skanda eva ca / puṣpadanto mahāvīro ghaṇṭākārṇo mahodaraḥ // 48
 gomukho hastikarṇaś ca sthūlajaṅgho vṛkodaraḥ / gaṇḍḥ pañcadaśa tv ete haratulyaparākramāḥ // 49
 asti mahākṣetraṃ śrīśailo nāmaparvataḥ / tatra sthitvā mahādevo hantavyas tripuraḥ priye // 50
 sthānam māheśvaraṃ cakre vyāpi tatra pinākadhṛk / ekapādena brahmāṇḍam pātālam cāpareṇa ca // 51
 himavantaṃ dhanuḥ kṛtvā guṇam kṛtvā tu vāsukim / śaram vaiśvānaram kṛtvā tasyā 'graṃ kālam eva tu // 52
 ratham bhūmaṇḍalam kṛtvā vedān kṛtvā hayāṃs tathā / rāsmīmstakṣakakarkoṭau brahmāṇam sārathim svayam // 53
 cakra rakṣam vāsudevamaghoram mantrasaptakam / tathā pāsupataṃ caiva mantrarājam tathaiva ca // 54
 divyam varśasahasraṃ tu sthānam kṛtvā sthito 'bhavat / tiṣṭhato mama tatraiva kālena mahatā priye // 55
 lakṣyālakṣye tanū kṛtvā gaṇeśo vighnamācarat / vāmapādanakhāgreṇa calitaḥ sthānakād aham // 56
 tato mayā hato nā 'sau rakṣituṃ tripuraṃ katham / pravṛtto 'si gaṇādhīśa jagadvidhvaṃsakārakam // 57
 iti tasya vacaḥ śrutvā vighneśo vākyam abravīt / aham na vighnaye tvām cet katham anye 'rcayanti mām // 58
 apūjite mayi vibho yaḥ kāryam kartum icchati / tasmai vighnam pradāsyāmi surāsura gaṇeṣvapi // 59
 evam astv iti tam prāha śaṅkaraḥ tad anantaram / vadhyaṃ caiva gato lakṣyam saṃśaktas tripuraṃ prati // 60

tāpaso 'yaṃ durācāro daityaḥ parapuraṃ jayaḥ / vināśyā 'sya duṣṭasya kaṃcāhaṃ preṣaye śaram // 61
tripurasya vadhārthāya kṣipraṃ pāsupataṃ mahat / astram anyad vidhāsyāmīty uktvā devo haraḥ puram // 62
aghorāstreṇa tad dagdhaṃ trikhaṇḍaṃ kṛtam / pātitaṃ tu jale tatra tato māṃ śaraṇaṃ gataḥ // 63
bhavāni dānavaiḥ sārddhaṃ teṣāṃ patnyaḥ sutekṣaṇāḥ / āpatanti rudantyaś tāḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ // 64
sarvāsāṃ nirdayo vahnīḥ sa dadāha patīṃs tathā / śrīśaile patitaṃ caikam anyac cāmarakaṇṭake // 65
gaṅgāsāgarasambhede tṛtīyaṃ ca tathā priye / putrapautrakalatrāṇi maṇihemapurāṇi ca // 66
vināśaṃ yānti tān yatra liṅgamekaṃ na naśyati / liṅgānāṃ navakoṭīnāṃ yadyekam api dahyate // 67
prāṇatyāgaṃ kariṣyāmi hutāśe 'smiṃs tadā dhruvam / dagdhaṃ tu tripuraṃ kṛtsnam aghorāstreṇa dāruṇam // 68
pātitaṃ narmadā madhye jvalatkālānalaprabham / tad bhittvā saptapātālaṃ rasātālataḥ yayau // 69
tena jāleśvaraṃ tīrthaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / arcanāt tasya devasya mucyate brahmahatyayā // 70
kalpakoṭīśaharāṇi vases chivapure sukhī / tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 71
tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata / pitaras tasya tṛpyanti śivo yāvaca kalpagā // 72
sārddhakoṭīś ca liṅgānāṃ gaṅgāsāgarasaṅgame / sārddhakoṭīś ca patitā liṅgānāṃ puravardhane // 73
daśārdhakoṭīḥ patitā śrīśaile tripurāntike / tisraḥ koṭyārdhakoṭī ca patitāmarakaṇṭake // 74
etāni bāṇaliṅgāni bhuktimuktipradāni tu / tripuraghaṇam aghorāstraṃ jvalatkālāgnirudravat // 75
kalpagāṃ varjayitvā tu kānyā dhārayitūṃ kṣamā / etādṛśaṃ tu patitaṃ tadastraṃ kalpagājale // 76
jāleśvaraṃ tu kathitaṃ tripuraghaṇam idaṃ tava / etat tīrthaṃ na jānanti lokāśca sacarācarāḥ // 77
dahantaṃ tripuraṃ dṛṣṭvā devā vismayamāgatāḥ / brahmādyā devatā yena saṃgrāmeṣu parājitāḥ // 78
śareṇaikena tadvīryaṃ kṛtaṃ bhasmaikapuñjavat / bāṇāsuraḥ pure dagdhe bhītaḥ stotramidaṃ jagau // 79
oṃ namo 'nādiveśa vighneśvara maheśvara / sarvajñāñānahṛj jñānapradānaika namo 'stu te // 80
anantaḡuṇaratnāya pareśāya namo 'stu te / parātpara parātīta utpattisthānakāraka // 81
sarvārthasādhanopāya viśveśvara namo 'stu te / nirañjana nirādhāra svabhāva nirupadrava // 82
prasannaparameśāna yogeśvara namo 'stu te / asuraghna piśācaghna bhūtavetālanāśana // 83
bhūtanātha jagannātha sarvādhāra namo 'stu te / sṛṣṭisamhāra nirvāṇasaptapātālasaṃśraya // 84
śrīkaṇṭha nīlakaṇṭheśa mahākaṇṭha namo 'stu te / tryambakāya trīśūlāya trilokāya ca te namaḥ // 85
kapāline kapālais ca baddhāṅga śaśīśekhara / umākāntārdhadehāya surāsuranamaskṛta // 86
yatra tvam rūpasamsthāṃ calamacalatanuṃ vyāpakaṃ lakṣyahīnaṃ tejo 'bhyantar marālaṃ ghanam aghanam ajaṃ sphāṭikaṃ
sphāṭikābham / raktaṃ nīlaṃ ca pītaṃ sitam asitamaneḥkalparūpaṃ prayuktaṃ madhyāntādivyapetaṃ sphuṭatanur ahitaṃ liṅgarūpaṃ
namāmi // 87
madhyāhne lakṣyayogena hṛdayakamale dhāraṇīśe na haṃse nākāśe vāyutattve 'naladharaṇijale vidyate naiva śakyam / no nāde naiva
vindau na karaṇanīlaye nādimadhyāvasāne sthāneṣveṣu prabuddho na ca niyamayitūṃ yaṃ sadādyam namāmi // 88
jihvācāpalyabhāvena varṇitaṃ me mahāprabho / kṣantavyaṃ tatsureśāna kastvāṃ varṇayitūṃ kṣamaḥ // 89
mārkaṇḍeya uvāca / śrutvā stutiṃ ca bāṇasya tuṣṭo 'sau bhagavān haraḥ / uvāca vacanaṃ śambhur asuraṃ prati bhārata // 90
sevāparādhajo hy eṣa kṣāntaste daityanāyaka / varaṃ vṛṇīṣva bhadrāṃ te yat te manasi vartate // 91
śivasya vacanaṃ śrutvā bāṇo daityapatitas tadā / praṇamya cābravīd vākyam surāsuranamaskṛtam // 92
yadi tuṣṭo 'si me deva varaṃ dātuṃ tvamicchasi / anenaiva śārīreṇa sāntaḥ puraparicchadaḥ // 93
tava lokaṃ gamiṣyāmi yatra janma na vidyate / atrotpattivipattibhyaṃ nirviṇṇo 'surayoniṣu // 94
tribhir devaiḥ puraṃ dattaṃ bhinnaṃ tat puraṃ tvayā / kathaṃ tat patitaṃ bhūmau gahanā karmaṇāṃ gatiḥ // 95
dātābaliḥ prārthayitā ca viṣṇurdānaṃ mahī vājimakhasya kālaḥ / āsit phalaṃ bandhanam eva tasya namo 'stu tasyai bhavitavyatāyā // 96
svargo durgāḥ surāḥ sainyaṃ gajāścairāvatādayaḥ / śastraṃ vajram avāpyāste yatra devo bṛhaspatiḥ // 97
nirjito meghanādena daśānanasutena ca / sarvamātmavaśaṃ nītaṃ daivaṃ hi balavattaram // 98
bāṇāsura vacaḥ śrutvā devadevo varapadaḥ / mama bhaktiprasādena madantikam avāpsyasi // 99
tato bāṇāsuraḥ śrīmān devadevaprāsādataḥ / divyayānasamārūḍhaḥ surāsuranamaskṛtaḥ // 100
prāyāc chivapuram yatra devadevo maheśvaraḥ / narmadā sā 'bravīd vākyam śambhuṃ prati viśāmpate // 101
bindumātraṃ na me dagdham aghorāstreṇa śāṅkara / dadāha tripuraṃ kṛtsnam jvalatkālānalaprabham // 102
śāntaṃ ca mama toyena rasātālataḥ yayau / īśvara uvāca / puraṃ tu nikhilaṃ dagdham aghorāstraṃ sahaṃ // 103
sūryakoṭīśamaprakhyam madhyadeśe tavāmbhasaḥ / agamat saumyarūpatvaṃ prabhāvāt tava narmade // 104
saritaḥ sāgarāḥ śailā gaṅgādyāś ca sahasraśaḥ / gopyaṃ tatkṣaṇamātreṇa bhasmapuñjo yathā jalam // 105
soḍhuṃ kā 'nyā saricchreṣṭhā tvāṃ vinā bhuvī kalpage / evam uktvā yayau devaḥ surāsuranamaskṛtaḥ // 106
etat te kathitaṃ bhūpa ākhyānaṃ śrutisammitam / jāleśvarasya tīrthasya samāsenā yudhiṣṭhira // 107
sevayate tena kāryeṇa narmadā saptakalpagā / śravaṇāt kīrtanāt tasya rudrasyānucaro bhavet // 108
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'mareśvaramāhātye ekonatriṃśo 'dhyāyaḥ // [29]

Adhyāya 30: [revācarusaṅgamavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / ṛṣīṇāmayutaṃ rājan naimiṣāraṇyavāsīnām / gargaś ca śaunako dakṣaḥ sarveṣāṃ dharmataḥ pitā // 1
teṣāṃ nivasatāṃ tatra āścaryam abhavat nṛpa / hiranyā nāma nagarī dṛṣṭā vā yadi vā śrutā // 2
hiranyavegā nāmnī tu nadīpuṣpaphaladrumā / dhanadasya purī ranyā dhanādhyā ca yathā sthitā // 3

sāptabhaumair grhair ramyair hemaprākātorañaiḥ / veṇuvīṇānīnādaughair gandharvair nāditāyutaiḥ // 4
 nāgarāḥ pūjītāḥ sarve 'trādhiṣṭhitadhanānvitāḥ / agnihotraīś ca vidvadbhir brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 5
 evaṃ vidhā purī ramyā sarvotsavasamanvitā / akāle mriyate yas tu sa rājñā grhyate punaḥ // 6
 mudā paramayā yukto viteso dhanado yathā / prajāpatim sampapraccha brahmaṇo mānasam sutam // 7
 prāṇipatyā namaskṛtya dakṣam taṃ munipuṅgavam / anekāni sahasrāṇi munīnām brahmavarcasām // 8
 sautrāmaṇiḥ somasamsthā kasmin deśe ca siddhyati / ācakṣva muniśārdūla yataḥ tvam sarvadharmavit // 9
 hiraṇyabāhuṃ provāca dakṣo vaivasvataṃ tadā / tīrthaṃ hi puṣkaraṃ nāma triṣu lokeṣu viśrutam // 10
 tasminn iṣṭam hutam rājan sarvaṃ koṭiguṇam bhavet / brāhmaṇānām prasādēna nā 'tra kāryā vicāraṇā // 11
 tasya tad vacanam śrutvā rājā provāca taṃ munim / niṣpādyatām ca yajño me bhagavan puṣkare śubhe // 12
 mānasam brahmaṇaḥ putram sarvavedaviśāradam / tvāmṛte dīkṣitum kasya śaktir asmin mahītale // 13
 evam astv iti taṃ prāha dakṣo rājarṣisattamam / tato jagāma rājarṣiḥ puṣkaraṃ sarvasambhṛtaḥ // 14
 gavām ca daśalakṣāṇi sārddham lakṣam tu vājinām / dvīpañcāśat sahasrāṇi gajendrāṇām rathāyutam // 15
 maṇimāṇikyaratnāni vastrāṇy ābharaṇāni ca / teṣām samkhyā na vidyeta kuberasya dhanam yathā // 16
 tato bhakṣāṇi bhojyāni pānāni vividhāni ca / evaṃ pravartito yajñāḥ pavitre śreṣṭhapuṣkare // 17
 āhūtaś ca tato brahmā śakraś cāpi sureśvaraḥ / anyadevaiś ca kiṃ kāryam tābhyām sarvaṃ prapūjitam // 18
 na rudro yajñabhāgārho vāsudevaḥ tvayājakaḥ / na cādityo na varuṇo na devā na ca candramāḥ // 19
 vedamūlo yato yajño rājñāś cāmitatejasah / vedanirghoṣasābdēna yajñadhūmena bhārata // 20
 rodasyanantaram rājan sarvam eva prapūritam / etasminn antare yajñacchidrānveṣaṇatatparāḥ // 21
 samprāptā rājaśārdūla balena balavattarāḥ / parājayaṃ ca devānām asurāṇām jayaṃ tathā // 22
 kartum prasthāpitāḥ sarve hy asurā devakaṇṭakāḥ / tebhyo nicketunā proktaṃ daityānām īśvareṇa hi // 23
 na rudro 'sti na viṣṇur vā brahmāste sa tu pūjakaḥ / na kartavyam bhayaṃ teṣām brāhmaṇā jñānadurbalāḥ // 24
 gacchantu dānavā daityā bhūtavetālarākṣasāḥ / pibantu somaṃ yajñāṅgam bhakṣayantu tathā dvijān // 25
 vidhvamsitas tato yajño brāhmaṇāś caiva bhakṣitāḥ / agnirvināśīto yajñayūpaś ca yajñamaṇḍapaḥ // 26
 ṛṣīṇām dharsitāḥ patnyo nagnarūpais tathā balāt / kumārā ṛṣayaś caiva bhayārtāḥ prāṇapīditāḥ // 27
 praṇaṣṭaś ca tato brahmā śakro devagaṇaiḥ saha / evaṃ yajñe ca vidhvaste cakravartī nṛpottamaḥ // 28
 hiraṇyabāhuḥ kupito brāhmaṇān prati bhārata / pāpīṣṭhāś ca durācārā gatāś te bhikṣukā dvijāḥ // 29
 svasthānam ca gatā daityā grhītvā yajñasambhṛtim / ekākiḥ hayamāruhya saha patnyā vrajāmy aham // 30
 na pauraśasya kālo 'yam kopasya ca kathamcana / śambhurna devatā yatra śaṅkhacakraḡadādharaḥ // 31
 katham siddhyati yajñau 'sau na sūryo naiva candramāḥ / lolupā brāhmaṇāḥ pāpāḥ tvaśaktā yajñarakṣaṇe // 32
 yadi me vidyate satyam bhavantu brahmarākṣasāḥ / sakaṇṭake nirudake pradeśe naṣṭacetanāḥ // 33
 dakṣādyair brāhmaṇaiḥ sarvaiḥ so 'bhiśapto mahīpatiḥ / arakṣitā tvam yajñasya kṣatriyāṇām tathā 'dhamaḥ // 34
 kharo dvādaśavarṣāṇi bhaviṣyasi na samśayaḥ / śāpād babhūvuranyo 'nyam te kharabrahmarākṣasāḥ // 35
 etat te kathitam vṛttaṃ na haro na hariḥ prabhuḥ / na yajño na ca tad dānam na tapo 'dhyayanam na ca // 36
 vedoktaṃ karma na brāhmyam na dharmam na trivīṣṭapam / na vrataṃ vaṣaṭkāraḥ sarvapāpraṇāśanaḥ // 37
 etasminn antare rājan devarṣir nāradaś tadā / ājagāma kratum draṣṭum puṣkaraṃ prati bhārata // 38
 tato viplāvite yajñe daityair duṣkṛtikāribhiḥ / hiraṇyabāhuś ca paraṃ brāhmaṇam brahmapāragam // 39
 uvāca vacanam rājā devarṣir nāradaṃ tadā / nāśīto brāhmaṇair yajñāḥ kṣudrair me munipuṅgava // 40
 yajñadharmavidhau śakto ghātayāmyadhvarāntakam / śakto 'smi trijagaj jetum kim punar daitya dānavān // 41
 mayā cāpi kṛto yajño hariśaṅkaravarjanāt / brahmaśāpavaśād bhīto gārdabham yonimāśritaḥ // 42
 kenopāyena devarṣe trikālajña trivedavit / svargalokaṃ gamiṣyāmi ṛtvigbhir brāhmaṇaiḥ saha // 43
 anugraham imaṃ manye yan māṃ prāpto 'si nārada / nārada uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga kathyamānam nibodha me // 44
 revācarukasambhedam pañcaliṅgāni bhūmipa / tatra snātā divam yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 45
 tatra gaccha naraśreṣṭha brāhmaṇair brahmarākṣasaiḥ / na yajño na tapodānam śivadhyanaparo bhava // 46
 sadyaḥ pramucyate pāpād brāhmaṇaiḥ śāpadūṣitaiḥ / yatrāsuras tu nihato bhairavam rūpamāśritaḥ // 47
 pāpaprāṇāsanam liṅgam ṇamocanam eva ca / catuṣkeśvaram aparaṃ tathā siddheśvaram param // 48
 pañcamam vāruṇam liṅgam siddham tatra pratiṣṭhitam / evaṃ tu nāradaḥ prāha bhagavantaṃ nṛpottamam // 49
 yudhiṣṭhira uvāca / bhagavan kīdṛṣam rūpaṃ yadā nṛtyati bhairavaḥ / etad ācakṣva me sarvaṃ prasādāḥ kriyatām prabho // 50
 mārkāṇḍeya uvāca / gauryaṣṭaḥ purā rājan kautukena sureśvaraḥ / nṛtyarūpaṃ samākhyāhi kim anyaiḥ kathitair mama // 51
 śāntarūpaṃ tatas tyaktvā kṛtaṃ rūpaṃ sudāruṇam / sthitaś caikena pādena prapīdya vasudhātalam // 52
 dvitīyena ca pādena brahmāṇḍam sacarācaram / khyātam dāruvanam nāma pañcaliṅgasamanvitam // 53
 nihatyā cāsuraṃ tatra punarnṛtyam mayā priye / tasmin dāruvane caṇḍi rudraṃ bhuvanadāruṇam // 54
 etat te kathitam rājan purāṇam skandakīrtitam / śivena kathitam pūrvaṃ pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca // 55
 gaccha gaccha nṛpa sthānam narmadācārusaṅgamam / tatra te snātamātrasya śāpasyānto bhaviṣyati // 56
 evam uktvā yayau rājan devarṣir nāradaś tadā / hiraṇyabāhur nṛpatiḥ sāntaḥ puraparicchadaḥ // 57
 dakṣaśaunakagargādyaiḥ śāpabhṛṣṭaiḥ samanvitāḥ / ājagāma tataḥ śīghram narmadācārusaṅgamam // 58
 tatra snātvā sa rājarṣir dattvā caiva tilodakam / pañcaliṅgāni cābhyaṛcya tasmin dāruvane tadā // 59
 siddheśvaram caruliṅgam ṇamocanam eva ca / pāpaprāṇāsanam cānyac caṇḍikeśvaram uttamam // 60

pūjayitvā yathā nyāyaṃ bhuktimuktiphalaḥ / stotrais tuṣṭāva vividhaiḥ śivabhaktiparāyaṇaḥ // 61
 tvayā vinā tapodānaṃ na yajñam na ca yājanam / na svargaṃ na ca mokṣaṃ ca kāmayeya maheśvara // 62
 na haro na harir yatra sarva tan niṣkalaṃ bhavet / tatas tuṣṭaḥ sureśāno varam vṛṇvity uvāca tam // 63
 hiranyabāhū rājaraṣiḥ prasādyā śivam abravīt / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum tvam icchasi // 64
 tadāsyāḥ kharayoner māṃ mahādevavimocaya / tyajanti cātra ye prāṇān pāpā api narādhamāḥ // 65
 te 'pi yānti tava sthānaṃ satyam etad vaco mama / nirvighnā yajñasiddhiś ca śreyo dānaṃ tapas tathā // 66
 evam astv iti taṃ proktvā śivas tv antaradhīyata / śāpān muktaḥ sa dharmātmā divyakāntivapurdharaḥ // 67
 kāmikaṃ yānam āruhya sāntaḥpuraparicchadaḥ / dhriyamāṇātapatras ca stūyamānaś ca māgadhaiḥ // 68
 mudā paramayā yukto hiranyapuramāviśat / anyam yājakam anveṣṭum yajñārthaṃ brahmavādinam // 69
 etasminn antare prāpte nāradaḥ puram abhyagāt // 70

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe revācarusaṅgamavarṇano nāma triṃśo 'dhyāyaḥ // [30]

Adhyāya 31: [pañcaliṅgamāhātmya]

yudhiṣṭhira uvāca / hiranyabāhuh śāpānte nagarīm prāpya nirvṛtaḥ / dakṣādayaḥ kathaṃ muktās tasmāc chāpāc ca kathyatām // 1
 mārkandeya uvāca / śṛṇu rājan mahābāho kathyamānaṃ nibodha me / hiranyabāhunā śaptā yāvan muktā dvijottamāḥ // 2
 babhramuḥ sarvatīrthāni āsamudrānta gocare / teṣāṃ brahmādayaḥ śāpaṃ na nivartayitum kṣamāḥ // 3
 vārāṇasīm mahāpuṇyāṃ gaṅgāsāgarasaṅgamam / himavantaṃ ca kedāramaurvatīrthaṃ ca bhārata // 4
 gaṅgā ca naimiṣāraṇyaṃ bhairavaṃ puṣkaraṃ tathā / māyāpurīm tathā ramyaṃ ugraṃ kanakhalaṃ tathā // 5
 raudraṃ caiva tathesānaṃ surāsuranamaskṛtam / gaṅgādvāraṃ himasthānaṃ prabhāsaṃ śaśibhūṣaṇam // 6
 rudrakōṭisamāyogaṃ gaṅgābhedaṃ sarasvatīm / sthāneśvaraṃ tathā puṇyaṃ kurukṣetraṃ tathaiva ca // 7
 kurukṣetraṃ gamiṣyāmi kurukṣetre vasāmyaham / kurukṣetrasya nāmnāpi naraḥ pāpaiḥ pramucyate // 8
 bhrameṇaivaṃ viṣaṇṇāste śāpasyānta na lebhire / ninditāni ca tīrthāni pāpakarmaratais tataḥ // 9
 ākāśavacanaṃ śrutvā mahātīrthāni nindata / haraṃ hariṃ ca yo dveṣṭi nābhinandati yaḥ surān // 10
 sa yāti yatra yatraiva duḥkhaṃ prāpnoty asaṃśayaḥ / etasminn antare prāpto nārado devapūjitaḥ // 11
 dakṣaśaunakagargādīn sarvāmṣṭān munisattamān / brahmarakṣastanūn dṛṣṭvā nārado vākyam abravīt // 12
 bhavantaḥ karmaṇā kena sañjātā brahmarākṣasāḥ / tasyātha vacanaṃ śrutvā nāradasya mahāmuneḥ // 13
 so 'bhivādya namaskṛtya dakṣo vacanam abravīt / yathotsavaṃ kṛtaṃ karma brahmalokahitāya yat // 14
 tadviparyāsamāpannaṃ gahanā karmaṇo gatiḥ / karmopadiśa me kiṃcid yena muñcāpi duḥkṛtam // 15
 yatra yatra ca gacchāmo jalamannaṃ na vidyate / anāvṛṣṭirabhūd ghorā tatra tatraiva nārada // 16
 nārada uvāca / prasādyatām munisreṣṭhāḥ śāpasyāntaṃ kariṣyati / hiranyabāhur dharmātmā hiranyapuramāsthitaḥ // 17
 yajñam kartum samāyāto revācarukasaṅgame / pañcaliṅgāni cābhyarcya śāpāntaṃ ca kariṣyati // 18
 evamuktā sa devarṣir brāhmaṇaiḥ śāpakarṣitaiḥ / ājagāma tato divyāṃ hiraṇyanagarīm śubhām // 19
 hiranyabāhur nṛpatir vaśiṣṭhaś ca mahāmuniḥ / vilokya tān munīn sarvān sa devarṣipurogamān // 20
 abhivādya yathā nyāyam arghapādyaair apūjayat / nāradas tu tato vākyam rājānam idam abravīt // 21
 kuśalaṃ te nṛpaśreṣṭha sukhaṃ tiṣṭhasi suvata / nāradasya vacaḥ śrutvā sarvadharmaparāyaṇaḥ // 22
 uvāca vacanaṃ rājā nāradaṃ ślakṣṇayā girā / adya me kuśalaṃ brahmaṃstavapādābjadarśanāt // 23
 kiṃ kartavyaṃ mayā te 'dya brahman me 'nugrahaṃ kuru / nārada uvāca / kuru brahmamunīnāṃ tvam śāpāntaṃ rājadarśanāt // 24
 nipātaya mahāduṣṭān daityān duḥkṛtakāriṇaḥ / bandhanasthā hi muktavyā brāhmaṇāś tu viśeṣataḥ // 25
 rājovāca / vedam paṭhanti ye 'jñānād vadantyarthaṃ na tasya ca / pramāṇaṃ bhūtalokasya tadvat karma ca kurvataḥ // 26
 brahman vedena vidhivat te tu svargaṃ prayānti vai / ahaṃkaravimūḍhāś ca mithyadānena yājakāḥ // 27
 patanti narake viṣṇuśaṅkaradveṣaṇe ratāḥ / agastyam ca vaśiṣṭhaṃ ca kṛtvā tau yājakau mune // 28
 kratumiṣṭvā vidhānena revācarukasaṅgame / mocayiṣyāmyahaṃ śāpāt pañcaliṅgārcanād dvija // 29
 vedamantraṃ tatra svayaṃ viṣṇur grahīṣyati / rudraḥ kālāgnirūpeṇa grāhakaś ca bhaviṣyati // 30
 evam yajñe tu sampūrṇe tuṣṭe nārāyaṇe śive / dvijānāṃ mokṣaṇaṃ tatra bhaviṣyati na saṃśayaḥ // 31
 na mune devatā yatra śaṅkhacakraḥpadādharaḥ / ihaloke pare caiva gatis tasya na vidyate // 32
 evam uktvā yayau rājā sarvasaṃbhārasaṃbhṛtaḥ / yajñopaskaram ādāya brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 33
 revācarukasambhede yajñamiṣṭvā vidhānataḥ / vihāya pāpaṃ śaptāṃs tān mocayāmāsa sa dvijān // 34
 pañcaliṅgasamāyoge tīrthasyāsa prabhāvataḥ / brahmayānasamārūḍho vījyamāno 'psarogaṇaiḥ // 35
 etat te kathitaṃ rājan purāṇākhyānam uttamam / ākhyānāṃ idam puṇyapañcaliṅgasamāgamam // 37
 yamalokaṃ na paśyed vai pāpayoniṃ na gacchati / hayamedhaphalaṃ prāpya śivaloke mahīyate // 38
 pāpagrasto vimūḍhātmā viṣṇumāyāvīmohitaḥ / kathaṃ prayāti tat tīrthaṃ kālagrahavaśīkṛtaḥ // 39
 śravaṇāt kīrtanād asya mucyate bhavabandhanāt // 40

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pañcaliṅgamāhātmye ekatriṃśo 'dhyāyaḥ // [31]

Adhyāya 32: [brāhmaṇasya bhāryayā saha svargārohaṇa]

mārkandeya uvāca / guhyātiguhyarūpāni pavitrāṇi yudhiṣṭhira / śrāddhakāryasya siddhāni tīrthāniha nibodha me // 1

atiguhyasya puṇyasya sarvato 'marakaṇṭake / tam ārabhya giriśreṣṭhaṃ sarvaṃ puṇyatarāṃ smṛtam // 2
yāvat sā narmadā madhye puṇyasrotā mahānadī / nāsti tasmāt paraṃ puṇyaṃ triṣu lokeṣu bhārata // 3
tasyottaravibhāge 'sti nāmato yajñaparvataḥ / kaniṣṭho vindhyaputras tu bhrātā paryāṅkabhūbhṛtaḥ // 4
svayambhuvā purā tasminn iṣṭaḥ sautrāmaṇirmakhaḥ / tatraiveṣṭaṃ maghavatā hayamedhena bhārata // 5
dadhīcinā 'tha devaiś ca tatraiveṣṭaṃ mahāmakhaiḥ / niśkrāntā parvatāt tasmāc caturṇāmā mahānadī // 6
patitā narmadāyāṃ tu saṅgamo lokaviśrutāḥ / tasyās tīre tu ye darbhāḥ pītavarṇāḥ kṣitiṃ gatāḥ // 7
te śrāddhakaraṇe bhūpa pitṛṇāṃ mokṣadāyakāḥ / sa yāvat saṅgamo nadyāḥ sa yāvad yajñaparvataḥ // 8
etasminn antare rājan śrāddhaṃ yaḥ parikalpayet / pitaras tasya tṛpyanti snānaṃ kuryāt pradakṣiṇam // 9
siddheśvaraṃ nāmalīṅgaṃ catuṣkeśvaraṃ eva ca / saṃkhyā na bhūyo lokeṣu khyātamātraṃ mayā 'nagha // 10
saṅgame vidyate devo na taṃ paśyanti mānavāḥ / pūjyate nāgakanyābhiḥ sadevāsurasattamaiḥ // 11
kathayāmi tavākhyānam itihāsaṃ purāṇanam / ṛṣiḥ suparṇo yatrāsīd brahmayonir jitendriyaḥ // 12
puruḥūtā tasya bhāryā dharmapatnī pativratā / naimiṣāraṇyavāsasya kandamūlaphalāsinaḥ // 13
kṛṣṇājīnaparīdhānavalkalādikavāsasaḥ / trikālavahṇihotāro vedādhyayanataparāḥ // 14
vedasmṛtipurāṇoktamokṣopāyavicintakāḥ / ṛṣayo daśalakṣṇāni naimiṣāraṇyavāsinaḥ // 15
bālakhilyās ca tatraiva brahmaṇo mānasāḥ sutāḥ / brahmadāṇḍaṃ samāruhya devalokaṃ prayānti te // 16
māsopavāsinaḥ tatra jalāhārās tathāpare / tiṣṭhanti bahavaḥ kecid ekapādena cāpare // 17
tasmims tapovane ramye siddhagandharvasevite / prasādyā cābravīd vākyaṃ puruḥūtā nijam patim // 18
ṛtukāle tu parvaṇi māmbhajasva mahāmune / jāyate me yathā putraḥ sarvasantānapāvanaḥ // 19
putreṇa lokān jayate tṛpyanti pitṛdevatāḥ / aputrasya gatiḥ nāsti tasmāt putram ajījanaḥ // 20
brāhmaṇa uvāca / amāvāsyaḍya gotre 'smin maitunaṃ varjitaṃ priye / akartavyam idaṃ bhadre pitṛṇāṃ vārjitaṃ dhruvam // 21
pitarastasya tan māmsaṃ bhūñjate ṛtugāmināḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu taptaṃ me duṣkaraṃ tapaḥ // 22
snātvā tatṣaṇamātreṇa cāṇḍālas tridivaṅgataḥ / dhik dhik dhig īritaṃ sarvaṃ na vedo na ca yājanam // 23
prahasya cābravīd vākyaṃ niṣādī taṃ munim prati / viṣādaṃ tyaja viparṣe satyam etad bravīmy aham // 24
ahaṃkāravimūḍhātmā tvat samo nāsti tāpasah / na snānaṃ na japo homo na svādhyāyaḥ śivārcanam // 25
niṣkalaṃ kleśamāpanno vāyubhakṣo nirāśrayaḥ / tvat tapo dhyānyogāś ca svargaprāptiś ca tat katham // 26
jābālir uvāca / kā 'si tvaṃ ca varārohe niṣādī rūpamāśritā / umā sarasvatī gaṅgā māṃ jīñāsītum āgatā // 27
anugraham imaṃ manye dharmāṃ brūhi śucismitē / niṣādo naimiṣāraṇye mamāsīt munipuṃgava // 28
kāmarṭayā mayā darśe bhartā putrāya yācitaḥ / akāle yācamānā 'haṃ tena śapta mahātmanā // 29
sa ca bhartā mayā śaptastato 'nyo 'nyam samāgate / asya tīrthasya mahātmyādāvāṃ muktāu tu kilbiṣāt // 30
tasmāt tvaṃ hi muniśreṣṭha śivārādhanaatparāḥ / madarthaṃ kuru karmāṇi homajāpyādikaṃ muhuḥ // 31
yāsyase tvaṃ same deśe satyam etad bravīmy aham / ity uktvā sā yayau svargaṃ nijabhartrā samanvitā // 32
tyaktvā svakalpaṃ jābālīḥ śivārādhanaatparāḥ / acireṇaiva kālena brahmalokaṃ upāgataḥ // 33
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe brāhmaṇasya bhāryayā saha svargārohaṇam nāma dvātriṃśo 'dhyāyaḥ // [32]

Adhyāya 33: [pātāleśvaramāhātmya]

mārkaṇḍeya uvāca / paścime nīlagaṅgāyā narmadottarakūlataḥ / vyatīpāteśvaraṃ nāma liṅgaṃ paramasiddhidam // 1
somanāthaṃ svayaṃ viddhi somamūrtiṃ jagatpatim / sāvitryā ca tapas taptaṃ tatra saptarṣibhis tathā // 2
sāvitṛikuṇḍam ityetad vikhyātaṃ narmadātaḥ / narasya snānamātrasya kanyādānaphalaṃ bhavet // 3
tilodakapradānena cānnadānena bhārata / pitaras tasya tṛpyanti sāvitṛilokam āśritāḥ // 4
dakṣasya duhitā cāsīt kumudā nāma viśrutā / somāya dattvā tāṃ dakṣo mudā paramayā yutaḥ // 5
tasyā sa janayāmāsa himāṃsuḥ putram adbhutam / jñātvā 'mṛtamayaṃ taṃ tu surā yajñaphalārthinaḥ // 6
himāṃsuḥ somaputraṃ ca te yayuś ca mudānvitāḥ / anyā somasya paramā kalā yā ṣoḍaśī smṛtā // 7
adhyāste sā candramasaṃ pitṛṇāṃ tāraṇāya ca / vanaspatau gate some gavāṃ kṣīre haviḥṣu ca // 8
somapāne mahāyajñe darśe diviśadāṃ tadā / pītaṃ śrutvā 'surāḥ sarve himāṃsuḥ pātum udyatāḥ // 9
asurāṇāṃ bhayād vindhyaṃ himāṃsur girimāśrayat / śrutvā te giridurgastham asurāḥ svabhayāt tadā // 10
graste rāhuṇā sūrye himāṃsuḥ prati bhārata / kāyātikāyapramukhāḥ samprāptā dānavās tataḥ // 11
rāhos tu bhrātaraḥ sarve saimhikeyā mahābalāḥ / samāhṛtya himāṃsus taiḥ sudhārthe cirajīvibhiḥ // 12
bhūtale pātitaḥ pāpaiḥ krāndanti sma surās tadā / uvāca sa patan bhūmau himāṃsuḥ somanandana // 13
pātu māṃ deva tīśāno dānavānāṃ bhayaṃkaraḥ / etasminn antare bhūpa himāṃso rakṣaṇāya vai // 14
pātālād utthitaṃ liṅgaṃ jvalatkālānalaprabham / tena bāṇena raudreṇa huṅkāreṇa mahāsuraḥ // 15
bhasmīkṛtās tu tatraiva devadevena sūlinā / tatas tam abravīd devo bhayamāsurajaṃ tyaja // 16
śivabhaktiparo bhūtvā nirbhayaḥ tiṣṭha putraka / atha somaḥ suraiḥ sārddhaṃ gatvā brahmaniketanam // 17
vṛttāntaṃ kathayāmāsa tatas tad vacanāt tu tāḥ / brahmādyā devatāḥ sarvā jagmuḥ somapurogamāḥ // 18
omkāraḥ kalpagātīre yatra tiṣṭhati bhārata / drṣtvā tu tryambakaṃ devaṃ ṣaṣṭisamhārakāraṇam // 19
uvāca vacanaṃ devo brahmā lokapitāmahaḥ / śrīmān amṛtarūpo 'yaṃ himāṃsuḥ somanandanaḥ // 20
rakṣaṇīyas tvayā nātha devadānavasaṅkayā / saptaviṃśatiyogānāṃ gatiḥ proktā tu candramāḥ // 21
tvaṃ gatiḥ sarvalokānāṃ tasmāt tvaṃ trātum arhasi / teṣāṃ tad vacanaṃ śrutvā śiva ūce yathocitam // 22

pūjayitvā tu deveśaṃ somanāthaṃ jagatpatim / pātāleśvaranāmānaṃ gatāḥ sarve triviṣṭapam // 23
 tadā prabhṛti tatsthānaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / sāvitrikunḍatoyena snānaṃ kṛtvā tamarcayet // 24
 na tasya punar āvṛtīḥ satyam etacchivoditam / prabhāse yatphalaṃ rājan dṛṣṭam ca śaśibhūṣaṇe // 25
 tatphalaṃ nṛpaśārdūla bhaved eva na saṃśayaḥ / kālātikramaṇaṃ kuryāt tatra yo bhaiḥsamāśritaḥ // 26
 na tasya punar āvṛtīḥ satyam etad bravīmyaham / tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata // 27
 patitānuddharej jatūn narakān nātra saṃśayaḥ / śravaṇāt kīrtanād asya somaloke mahīyate // 28
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pātāleśvaramāhātmyaṃ nāma trayastriṃśo 'dhyāyaḥ // [33]

Adhyāya 34: [indradyumnayajñanilagaṅgāvatāra]

mārkaṇḍeya uvāca / kathayāmi tavākhyaṇam indradyumnasya bhārata / ayodhyādhipatiḥ śrīmān sūryavaṃṣe mahīpatiḥ // 1
 bubhujē sa mahīm sarvāṃ saśailavanakānaṇām / cakravartī nṛpaśreṣṭhaḥ satyasamdhō dṛḍhavrataḥ // 2
 sa śaśāsa mahīm sarvāṃ yathā śakro 'marāvatiṃ / yajñahomasahasraḥ tu dadāha vasudhām imām // 3
 yajñotsavavivāhais tu vedamaṅgalamaṅgalaiḥ / cāturvaryaṃ svadharmasthaṃ prākṛtā itare janāḥ // 4
 kāmaṃ kāmadughā dhenur dharaṇī sasyaśālīnī / papraccha sa tu rājarsir vaśiṣṭhaṃ brahmavittamam // 5
 śakraś cāṅgiraṣaṃ yadvad ayodhyādhipatis tathā / somasūryānvayasyaikaṃ tāraṇaṃ ca purodhasam // 6
 hayamedhaṃ mahāyajñam kasmimś tīrthe yajāmy aham / kathaya tvam prasādēna yathā dṛṣṭam yathā śrutam // 7
 vaśiṣṭha uvāca / brahmaṛṣayo vedavido yathā te cābruvan nṛpa / yajño nivartitavyas tu ṛtvigbhir brāhmaṇais tava // 8
 marīciḥ kaśyapaś cāpi aṅgirā gautamas tathā / durvāsāś cyavano dhūmraḥ kaṇvaś caiva mahāmuniḥ // 9
 ete cānye ca nṛpate munīndrāḥ śaṃsitavratāḥ / papraccha tān mahārāja indradyumno mahīpatiḥ // 10
 kasmimś tīrthe kṛto yajñāḥ kāmabhogaphalapradaḥ / etat sarvaṃ yathārthaṃ me vadantu munipuṃgavāḥ // 11
 ṛṣaya ūcuḥ / kecid vārāṇasīm bhūpa prayāgaṃ ca tathā pare // 12
 anye vai naimiṣaṃ tīrthaṃ puṣkaraṃ ca tathāpare / kubjāmrakaṃ tathā cānye gaṅgādvāramathāpare // 13
 māyāpurīm tathā cānye sarvadevanamaskṛtām / vadanty anye himasthānaṃ bilvakaṃ nīlaparvatam // 14
 kuśāvartaṃ tathāivā 'nye tathā rudramahālayam / īśānaṃ caiva kedāraṃ sarvatīrtham ayaṃ śubham // 15
 aurvatīrtham vadanty anye tathā badarikāśramam / kālañjaraṃ nīlakaṇṭhaṃ devadāruvanaṃ tathā // 16
 hemakūṭaṃ virūpākṣam anye caṇḍīsvaram tathā / bhūteśvaraṃ bhasmagātraṃ prabhāsaṃ śaśibhūṣaṇam // 17
 tīrthāny etāni cānyāni kathitāni tavānagha / matāntaraṃ munīnām ca vividhaṃ parikīrtitam // 18
 durvāsāś cābravīd vākyam prahasann iva taṃ nṛpam / viprāṇām jñānato jyaiṣṭhyaṃ kṣatriyāṇām tu vīryataḥ // 19
 vaiśyāṇām dhānyadhanataḥ sūdrāṇām caiva janmataḥ / mārkaṇḍeye vidyamāne saptakalpānuvartini // 20
 bhaviṣyabhūtataṭṭvājñe trikālājñe trayīvidi / brahmaviṣṇumahaśēnāpramāṇajñe tapodhane // 21
 kasyāsti dharmakathane sāmartyaṃ dharmanīcaye / dharmāraṇye mahārāja gamyatām kalpagātaḥ // 22
 mārkaṇḍeyo vakṣyate yat tatra yajñāḥ pravartyatām / indradyumna uvāca / yathā vadasi devarṣe tathā kāryam mayānagha // 23
 ityuktvā munibhiḥ sārddhaṃ gantum mārkaṇḍamāśramam / uvāca vacanaṃ rājā pratihāraṃ suvarcasam // 24
 mantriṇaṃ devagarbhaṃ ca bṛhaspatisamaṃ nṛpa / yajñopaskarasambhāraṃ sarvamādāya satvaram // 25
 āgacchantu bhavanto 'tra mamādeśaparāyaṇāḥ / sāgnibhir brāhmaṇaiḥ sārddhaṃ yāsyāmaḥ kalpagātaṃ // 26
 śīghraṃ sampādyatām sarvaṃ yathā yajñāḥ pravartyatām / sarveṣām eva viprāṇām yānam eṣām pṛthak pṛthak // 27
 śatāni cāṣṭau rājñīnām yānamāśam prakalpaya / navakhaṇḍakṣitīśānām samudradvīpavāsinām // 28
 nānānṛpasahasrāṇām ghoṣaṇā kriyatām muhuḥ / candradvīpaṃ ca setuṃ ca tāmrāpātraṃ śilāṣṭakam // 29
 bhogadvīpaṃ ca saumyaṃ ca gāndharvavāruṇaṃ tathā / kumārīkāhyaṃ navamaṃ navabhedam pravartitam // 30
 jambūśākakuśakrauñcaśālmalīplakṣapuṣkarāḥ / saptadvīpāḥ samākhyātāḥ samudrāś ca nibodha me // 31
 kṣārasarpīr dadhīkṣīramadirekṣujalātmakāḥ / samudrāḥ parikhākārāḥ pṛthivīmānakīrtitāḥ // 32
 eteṣām ghoṣaṇām kāryam mamādeśānuvartinām / gavām ca trīṇi lakṣāṇi savatsānām payomucām // 33
 aśvānām śyāmakarāṇām sapādam lakṣam eva ca / dantināmayutaṃ caiva ghaṇṭābharaṇabhūṣitam // 34
 sahasrāṇi ca catvāri yānānām kāmacāriṇām / lakṣam tu karabhāṇām vai maṇimāṇikyam eva ca // 35
 agnīsaucāni vastrāṇi brāhmaṇārthe tathāiva ca / nānābhakṣāṇi bhojyāni pānāni vividhāni ca // 36
 lakṣam karmakarāṇām tu tiladarbhādikam tathā / devagarbhaṃ samādiśya mantriṇaṃ vadatām varaḥ // 37
 tatrasthair brāhmaṇaiḥ sārddhaṃ divyaṃ yānam samāśritaḥ / mudā paramayā yuktaḥ sāntaḥ puraparicchadaḥ // 38
 dharmāraṇyaṃ tataḥ prāpto yatrāste saptakalpagāḥ / oṃkāraṃ kalpagām dṛṣtvā vaidūryam parvataṃ tathā // 39
 mukto 'smi kilbiśādadya saptajanmakṛtād api / evam uktvopaviṣṭo 'sau sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca // 40
 yathārthaṃ pūjayāmāsa tam ṛṣim sa nṛpottamaḥ / dṛṣtvā taṃ nṛpatiṃ prāha mārkaṇḍeyo mahāmuniḥ // 41
 kuśalaṃ nṛpaśārdūla ciraṃ dṛṣṭo 'si suvrata / kim āgamanakāryam te brāhmaṇair munipuṃgavaiḥ // 42
 indradyumna uvāca / yajñam kartuṃ samāyātāḥ kasmimś tīrthe dvijottama / śivena kathitam yatte purāṇam skandakīrtitam // 43
 tadahaṃ śrotum icchāmi yajñakṣetraphalaṃ mahat // 44
 mārkaṇḍeya uvāca / pṛthivyām yāni tīrthāni āsamudrāntagocare // 45
 snānaṃ kartuṃ samāyānti narmadāyām narādhipā / uttare yāni liṅgāni yāni tīrthāni dakṣiṇe // 46
 līyante koṭitīrtheṣu koṭitīrthaṃ tataḥ smṛtam / śivena kathitam pūrvaṃ pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca // 47
 brahmaviṣṇvādīdevānām śakrasyāpi prakīrtitam / tan mayā kathitam rājan yathoddīṣṭam tu śambhunā // 48

omkārasannidhau revākoṭīrtham prakīrtitam / atra dattam hutam ceṣṭam tapas taptam suduṣkaram // 49
tasyānto naiva vidyate maheśvaravaco yathā / rāhusomasamāyoge kurukṣetram praśasyate // 50
sarvadā sarvakāryeṣu narmadā puṇyadāyini / trayodaśaguṇam viddhi tīrtham āhur manīṣiṇaḥ // 51
śatakoṭiguṇam tat tu koṭīrtham pracakṣate // 52
candrasūryoparāge tu viśeṣeṇa narādhipa / yaja tvam koṭīrtheṣu yadi svargam abhīpsasi // 53
tasya tad vacanam śrutvā rājā paramadhārmikaḥ / pādaḥ jagrāha tatraiva muner amitatejasah // 54
anugraham imam manye yat tvayā kathitam mama / etasminn antare prāpte yajñayūpān upaskarān // 55
nānādeśān kṣatriyāṃś ca gās cāsvāṃś ca gajāṃś tathā / tatkṣaṇād devagarbhaś ca pratīhārah samārpayat // 56
triṃśadyojanaparyantam yajñayūpāṃś ca maṇḍapam / cakāra svapramāṇāni kuṇḍāni vividhāni ca // 57
vedadhvanitanirghoṣā divam bhūmiṃ samasprśan / nirdhūmaś cābhavad vahṇiḥ sūryakoṭisamaprabhaḥ // 58
brahmāṇam ca tathā viṣṇuṃ rudram caiva samāhvayat / rudrā ekādaśa tatra tathādityāś ca dvādaśa // 59
viśvedevāś tathāsādhyā marutaś ca tathā vasuḥ / lokapālāś tathā cāṣṭau samudrāḥ saritaś tathā // 60
vanaspatayaś tathā śailāś tīrthāni vividhāni ca / dikpālā bhūtapālāś ca siddhagandharvakinnarāḥ // 61
pitarāḥ somapāḥ sarve bhuktikumtiphalapradāḥ / rākṣasā guhyakā bhūtā uragāś ca yathā tathā // 62
sadmavātāś tathākāśavāsinaś ca tathotsava / ghṛtakṣīravahā nadyo dadhipāyasakardamāḥ // 63
babhūva nṛpateś tasya tasmin yajñe mahotsava / bhakṣabhojyaś ca vividhāiḥ kāmyayānadibhis tathā // 64
trptā devāś ca munayo bhūtagrāmaṃ caturvidham / evam nivartito yajño brāhmaṇair bhūridakṣiṇaiḥ // 65
surāsuraś tathā divyair indradyumnaḥ stutaś tadā / yajñabhāgāṃś ca devānāṃ pṛthak pṛthag akalpayat // 66
tathā bhāgo hi rudrāṇāṃ yathā sṛṣṭasvayambhuvā / yudhiṣṭhira uvāca / rudrādityavasūtām ca viśvedevahavirbhujām // 67
pramāṇam nāma gotrāṃś ca kathayasva mahāmune / mārkaṇḍeya uvāca / atrīcāṅgiraś sarpirmarutaś ca brhaspatiḥ // 68
dhruvo dhūmraś ca ketuś ca dharo dhātā haraś tathā / ekādaśa smṛtā rudrāḥ sarve kāmaphalapradāḥ // 69
aryamā varuṇaś cendra pūṣā caiva gabhastimān / mitraś caiva samākhyāto jaghanyo jalakṛt tathā // 70
vivasvāṃś caiva parjanya dhātā vai dvādaśa smṛtāḥ / kaśyapasyāśrame jātāś tejonidhaya utthitā // 71
māsāvaraprayogeṇa samcaranti pareccayā / ahorātramime sarve svarlokaṃ ca samantataḥ // 72
vasūnaṣṭau mahārāja kathyamānāṃ śṛṇuṣva vai / dhruvo dharaś ca somaś ca sāvitro hyanilo 'nala // 73
pratyūṣaś caiva kalpaś ca aṣṭau te vasavaḥ smṛtāḥ / viśvāyāś ca tathā putrā viśvedevāḥ prakīrtitāḥ // 74
kraturdakṣaś tathā satyaḥ kālāḥ kāmō ghanaiś tathā / purūravomārdrasau rocamānaś ca te daśa // 75
muhūrtāyāś tathā putrāḥ sādhyā devāḥ prakīrtitā / ekahīnāś tu pañcāśat marutaś caiva kīrtitāḥ // 76
eṣāṃ nāmāni sarveṣāṃ khyātāny eva yudhiṣṭhira / etatte kathitam sarvam yatpṛṣṭo 'haṃ tvayā 'nagha // 77
tato dhruvam visrjyātha munīṃś ca brahmanandanān / omkāram ca tato jñātvā rājā pūjāṃ cakāra ha // 78
maṇimāṇikyaratnaiś ca liṅgasyābharaṇam kṛtam / gandhadhūpaiś ca vividhāiḥ karpūrāgarucandanaiḥ // 79
dhvajachatravitānaiś ca vyajanair divyacāmaraiḥ / pūjayitvā vidhānena stotram me tad udāhṛtam // 80
omkāram bindusamyuktaṃ nityam dhyāyanti yoginaḥ / kāmado mokṣadaś caiva omkārya namo namaḥ // 81
brahmaviṣṇuvindravarada sarvadeva namo 'stu te / kadrudāya pracetase sahasrākṣāyamīdhuṣe // 82
yā te rudra śivā tanūraghorā pāpakāśinī / sarvānanaśirogrīva sarvabhūtaśivāya ca // 83
sarvavyāpī ca bhagavāṃś tasmai sarvagate namaḥ / sarvataḥ paṇipādāntaḥ sarvato 'kṣiśiromukhaḥ // 84
sarvataḥ śrutimāṃl loka sarvamāvṛtya tiṣṭhati // 85
jihvācāpalyabhāvena khedito 'si maheśvara / kṛtam stotram idam devasyendradyumna bhārata // 86
liṅgamadhye param liṅgam jvalatkālānalaprabham / yad dṛṣṭam taduvācainam rājānam prati bhārata // 87
varam vṛṇīṣva bhadrām te yat te manasi vartate // 88
indradyumna uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum mamecchasi // 89
atratvamumayā sārddham devadronyāṃ samarcitaḥ / āvāsam kuru deveśa sarvadā yajñaparvate // 90
avaśaḥ svavaśo vāpi prāṇatyāgam karoti yaḥ / tīrthe 'smin devadeveśa śivalokaṃ prayātu saḥ // 91
sahasrayājī dharmajño dānayajñādhipaś tathā / andhāś ca vāmanāś caiva tiryagyonigatānarāḥ // 92
maraṇād ubhayoḥ sāmyam bhaved atra maheśvara / parvataṃ veṣṭayed yas tu sūtreṇaikena parvaṇi // 93
pṛthivī veṣṭitā tena saśailavanakānānā / sarvatīrthaphalāvāptiḥ śivaloke prayāty asau // 94
omkāra uvāca / sarvam etat nṛpaśreṣṭha kāmāḥ sampadyatāṃ tava // 95
evamuktvā tato devaḥ tatraivāntaradhīyata / surāsuraīrathādityaiḥ sādhyaiḥ sārddham yudhiṣṭhira / svakīyam yānamāruhya kailāsanilayam
yayau // 96
rājā 'pi śrāvayāmāsa bhūtagrāmaṃ caturvidham / mama yajñaprabhāveṇa sarve santu nirāmayāḥ // 97
sarve tu trptim āyantu mama yajñaprabhāvataḥ / indradyumnaś tu brahmāṇam tatas tuṣṭāva bhārata // 98
tuṣṭāḥ provāca dhātā tam varam vṛṇu viśāmpate / rājovāca / tuṣṭo 'si yadi me deva varam dātum ihecchasi // 99
narmadādakṣiṇe kūle liṅgamūrtidhara bhava / imam varam aham manye yadi tuṣṭo 'si me prabho // 100
prāṇatyāge kṛte tatra brahmalokaṃ prayātu vai / evam bhavatu rājendra brahmā provāca satvaram // 101
evamuktvā yayau brahmā rudralokaṃ suraiḥ saha / viṣṇuṃ caiva tato rājā sāṣṭāṅgam ca yudhiṣṭhira // 102
keśavam mādham viṣṇuṃ govindam madhusūdanam / padmanābham hṛṣīkeśam śrīdharam ca trivikramam // 103
dāmodaram vāsudevam hariṃ ca praṇamāmy aham / śaṅkhacakraḡadāśārnḡaganamālāvibhūṣaṇam // 104

lokanāthaṃ jagannāthaṃ śrīnāthaṃ sarvavittamam / śrīkāntaṃ śrīdharaṃ śrīśaṃ śrīnivāsaṃ namāmyaham // 105
 acyutānantayajñeśa yajñādhipa namo 'stu te / ṛksāmātharvarūpāya yajñarūpāya te namaḥ // 106
 nṛsiṃhamatsyavārāhakūrmārūpāya te namaḥ / tīrthayānasamārūḍha garuḍadhvaṃja te namaḥ // 107
 sahasraśiraṣaṃ devaṃ sakalaṃ niṣkalaṃ param / vedyaṃ puruṣamadhyaḥsamādyaṃ nārāyaṇaṃ prabhum // 108
 praṇato 'smi sadā devaṃ daityāntakaraṇaṃ harim / hiranyaḡarbhāṃ bhūḡarbhāṃ yajñāḡarbhāṃrtodbhavam // 109
 śrīḡarbhajñānāḡarbhāya vāsudeva namo 'stu te / tvayā sṛṣṭaṃ jagatsarvaṃ carācaram idaṃ prabho // 110
 sraṣṭā pālayitā tvam vai hartā tvam ca yuge yuge / viśvataścakṣuravyakto vijñeyo viśvato mukhaḥ // 111
 viśvātmā viśvato devo vāsudevo namo 'stu te / tvamādityaś ca vāyuś ca tvamagnis tvam ca candramāḥ // 112
 tvam dhātā devadeveśa tvam indras tvam prajāpatiḥ / tvatprasādāt suraśreṣṭha yajñasiddhir mamābhavat // 113
 śrutvā stotraṃ idaṃ devaḥ śāṅkhacakraḡadādharaḥ // 114
 uvāca vacanaṃ satyaṃ varaṃ vṛṇu viśāmpate / dadāmi te na saṃdeho yajñasiddhim avāpsyasi // 115
 rājovāca / oṃkārasaumyabhāḡe tu liṅgarūpī janārdanaḥ / vaidūryaśikharasyāḡre bhava tvam lokapāvanaḥ // 116
 imaṃ varam ahaṃ manye yadi dātum ihecchasi / yāsyanti vaiṣṇavaṃ sthānam ihābhycya vidhānataḥ // 117
 tiryagyoniṃ na gacchanti yamalokaṃ tathā narāḥ / prāṇatyāḡe kṛte tatra narā gacchanti te padam // 118
 piṭṛṇāṃ annadānena pītaḡ vaiṣṇavaṃ padam / prasādātte ca gacchantu satyaṃ satyaṃ vadāmy aham // 119
 tasya tadvacanaṃ śrutvā rājāścāmitatejaśaḥ / uvāca vacanaṃ viṣṇur indradyumnaṃ viśāmpate // 120
 avatāraṃ kariṣyāmi ihaiva nṛpasattama / sarvameva nṛpaśreṣṭha matprasādād bhaviṣyati // 121
 evamuktvā yayau devaḥ śāṅkhacakraḡadādharaḥ / surāsuraiḥ stūyamānas tridivaṃ prati bhārata // 122
 eṣa te kathito rājann indradyumna mahādhvaraḥ / tenāsau parvataḥ puṇyaḥ sarvalokeṣu viśrutaḥ // 123
 siddheśvaraṃ ca brahmānaṃ nārāyaṇaṃ harim / śravaṇāt kīrtanād asya viṣṇuloke mahīyate // 124
 tatas tuṣṭāva tīrthāni rājā satyavrate sthitaḥ / piṭṛṇāṃ tāraṇārthāya tīrthebhyaś ca namo namaḥ // 125
 tīrthāny ūcuḥ / varam vṛṇu mahābhāḡa yatte manasi vartate / tīrthānāṃ vacanaṃ śrutvā indradyumna uvāca ha // 126
 oṃkārasannidhau tīrthe sthātavyaṃ madanugrahāt / evam astv iti rājānam uktvā cakruḥ saritstutim // 127
 kalpagāṃ tvāṃ namaskurmo harasya paramāṃ kalām / atīva sarvalokānāṃ bhuvī khyātāṃ saridvarāṃ // 128
 nāsmat prabhāvataḥ pūtā kiṃtu pūtā svabhāvataḥ / yadvatsūryaprabhā puṇyā vahṇeś cāpi prabhā yathā // 129
 himāṃśoś caiva rājendra tathaiveyaṃ mahānādī / ityuktvā taṃ ca rājānaṃ tīrthāny antardadhustadā // 130
 tatastuṣṭāva gaṅgāṃ vā arghaṃ dattvā nṛpottamaḥ / gaṅgā bhāḡirathī devī tathā bhogavatī śubhā // 131
 jāhnavī mokṣadā bhadrā tāriṇī pāpanāśinī / svarge mandākinī caiva devadevanamaskṛtā // 132
 gāyatī vedamātā tvam umā kātyāyanī tathā / kim anyad api te devi hareṇa śirasā dhṛtā // 133
 kasyāsti śaktiḥ stotuṃ tvāmṛte candrārdhaśekharāt / gaṅgovāca / tuṣṭā 'smi te mahārāja varam yācasva suvrata // 134
 gaṅgāya vacanaṃ śrutvā rājā tāṃ pratyuvāca ha / rājovāca / yadi tuṣṭā 'si deveśi varam dātum ihecchasi // 135
 ihaiva kriyatāṃ vāso vara eṣa pradīyatāṃ // 136
 gaṅgovāca / evaṃ bhavatu rājendra bhāḡenaiva vahāmy aham // 137
 tatas tuṣṭāva gaṅgā tu kalpagāṃ saritāṃ varāṃ / śreṣṭhā tvam kalpage devi namaskārye cirāyuṣi // 138
 tvat toyasya prabhāveṇa pāvityam abhavaḥ ca me / kalpānte tu kṣayaṃ yānti saritaḥ sāḡarādayaḥ // 139
 tīrthāni caiva sarvāṇi tvam evātraiva tiṣṭhasi / pūjyā tridaśavandyā ca subhage ciragaminī // 140
 gaurīsamā jāṭāḡre vai haramūrtir bhaviṣyasi / evam uktvā tato gaṅgā namaskṛtya ca mekalām // 141
 divyayānasamārūḍhā stūyamānāpsarogaṇaiḥ / sarasvaty uvāca / duhitā 'haṃ tava hyeṣā dharmataḥ paripālītā // 142
 saptakalpavahe dhanye tvacchuṛūṣāparāyaṇā / āgatāṃ mahābhāḡe tvat pādābjadīṛkṣayā // 143
 snānaṃ kartuṃ tathā devi caturviṃśativatsaraiḥ / kiṃ na vetsi mahābhāḡe māṃ dhareśvari vāhini // 144
 kariṇīrūpam āsthāya koṭīṭrthe samāgatā / sapādakoṭīṭrthāni candrasūrye same grahe // 145
 snānārthaṃ kalpage devi ādiṣṭā viṣṇunā svayam / dvāparasya caturthāṃśe kurupāṇḡavasenayoḥ // 146
 yuddhārthaṃ samitau puṅjaṃ sarvatīrthamaye śubhe / tatra yad dīyate dānaṃ tapyate 'tha tapas tathā // 147
 sarvaṃ śatagaṇaṃ taddhi tvat toye kalpage punaḥ / tad eva koṭīḡuṇitaṃ rāhugraste divākare // 148
 evam uktvā mahārāja kalpagāṃ ca sarasvatī / indradyumnaṃ ca rājānaṃ svasthānaṃ cābhyagāt punaḥ // 149
 indradyumnas tato rājā svayaṃ tuṣṭāva bhārata / tvat toyasya prabhāveṇa piṭṛdevāś ca tārpitāḥ // 150
 pavitraṃ ca tvayā devi trailokyaṃ sacarācaram / tvam mātā sarvabhūtānāṃ nṛṇāṃ saṃsāratāriṇī // 151
 mekalāsi mahādevī kalpagā narmadā tathā / jalapūrṇeti vikhyātā vindhyaparvatabhūṣaṇam // 152
 api varṣasahasreṇa kaḥ stotuṃ ca kṣamaḥ śubhe / śrutvā stotraṃ idaṃ devī nṛpasyaśya tadā 'bravīt // 153
 kṣatriyāṇāṃ sahasraś tu kṛto yajño 'tra pārthiva / sadṛśas te mahārāja na bhūto na bhaviṣyati // 154
 varam dadāmi te rājan yena siddhim avāpsyasi / tasyāś tad vacanaṃ śrutvā kalpagāyā yudhiṣṭhira // 155
 prahasann abravīt rājā brāhmaṇaiḥ sahitas tadā / śivabhaktiparo nityaṃ saptakalpavahe śubhe // 156
 yadi tuṣṭā 'si me devi varam dātum tvamicchasi / pravāhān kuru sapta tvam dakṣiṇottarakūlayoḥ // 157
 sarvataḥ sarvage devi yadi māṃ bahu manyase / imaṃ varam ahaṃ manye yadi tuṣṭā 'si suvrata // 158
 tasya tad vacanaṃ śrutvā indradyumnaśya bhārata / narmadā cābravīt vākyam indradyumnaṃ narādhipa // 159
 sarvam etat prabhāveṇa matprasādād bhaviṣyati / atrāntare ca yad dānaṃ dīyate nā 'tra saṃśayaḥ // 160
 tasya saṃkhyā na vidyate satyam etad bravīmi te / na teṣāṃ punar āvṛttir ity āha bhagavān nṛpa // 161

antyaṅgā śvāpacā vāpi mṛgās caiva sarīśrīpāḥ / sarve te tridivaṃ yānti nīlagaṅgāsamāgame // 162
 yajñam iṣṭvā nṛpaśreṣṭha indradyumno viśāmpate / narmadāṃ ca namaskṛtya oṃkāraṃ caiva bhārata // 163
 svakīyaṃ yānam āruhya satyadharmaparāyaṇaḥ / vṛto nṛpa sahasreṇa stūyamāno 'psarogaṇaiḥ // 164
 viveśa nagarīm punyāṃ ayodhyāṃ devanirmitāṃ / etat te kathitaṃ rājann itihāsaṃ purātaṇam // 165
 tataḥ kālena mahatā rājyaṃ kṛtvā mahābalaḥ / ayutaṃ sāgram eveha sa rājā tridivaṃ gataḥ // 166
 śravaṇāt kīrtanād asya gosahasraphalaṃ labhet / yamalokaṃ na paśyec ca pāpayoniṃ na gacchati // 167
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe indradyummayajñanīlagaṅgāvātāro nāma catuśtriṃśo 'dhyāyah // [34]

Adhyāya 35: [vaidūryaparvatavarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / vaidūryaparvataṃ ramyaṃ surasiddhāṇiṣevitam / māndhātā kena kāryeṇa gato vai saptakalpagāṃ // 1
 tathā pāsupatāstreṇa hatvā vai tripuraṃ haraḥ / pātālaṃ bhedayitvā tu rasātālataḥ yayau // 2
 jāleśvaraṃ tathā liṅgam utthitaṃ kena hetunā / nīlagaṅgā kathaṃ tatra kalpagā bhedaṃgatā // 3
 bāṇāsuraḥ śive bhaktaḥ śivalabdharavaḥ śuciḥ / liṅgāni tāni teneha pūjitāni mahāmune // 4
 saṃkhyayā navakoṭyaḥ tu tāni kṣiptāni tatra vai / etat sarvaṃ samāseṇa kathayasva mahāmune // 5
 yathāśrutam purākāle purāṇe skandakīrtite / brahmaviṣṇuvādiddevānāṃ pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca // 6
 tathā tu kathyatāṃ tāta yathoddiṣṭam śivena tu / mārkandeya uvāca / śṛṇu rājan mahābāho kathyamānaṃ nibodha me // 7
 svārociṣe 'ntare prāpte ādikāle kṛte yuge / devānāṃ saṅgamaṃ yatra kailāse parvatottame // 8
 kārṭikyaṃ ca surāḥ sarve haraṃ draṣṭum upāgatāḥ / tatra devagaṇān sarvān skando vacanam bravīt // 9
 mayā śrutam ca dṛṣṭam ca śivena kathitaṃ purā / aṣṭalakṣāṇi sārddhāni granthe 'smin kīrtitāni ca // 10
 śivaloke śivenaiva nibaddhāni yathā yathā / tad ardham vaiṣṇave loke tad arddham brahmaṇaḥ pure // 11
 sapādalaṅkaṣaṃ sūryasya loke caiva vyavasthitam // 12
 caturbhiradhikāśītisahasrāṇi tathā kramam / khyātāni martyaloke ca nātra kāryā vicāraṇā // 13
 sūtaḥ saṃgrahakartā ca saṃhitās tatra eva ca / kalpaskando mahāskandaḥ purāṇaṃ saptadhā viduḥ // 14
 sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca / vaṃśānucaritaṃ ceti purāṇaṃ pañcalakṣaṇam // 15
 aśaktā mānuṣā loke alpajīvena jīvikāḥ / yuddhihīnā durācārā bhaviṣyanti kalau yuge // 16
 na svādhyāyo vaṣaṭkāro na tapo na ca yajānam / strīkāmā lolupā viprāḥ kāmyakṛtyās tu yācakāḥ // 17
 pratigrahaṇā nityaṃ kuṭumbabharaṇārthinaḥ / ātmānaṃ naiva budhyante strīṇāṃ snehavaśaṃgatā // 18
 kukarmāni kariṣyanti dharmiṣṭhāstāpasās tathā / kalau yuge tathā prāpte kāle kaulā digambarāḥ // 19
 ekavarnāḥ prajāḥ sarvā rājā mlecco bhaviṣyati / hīne yuge tathā prāpte bauddhasthe caiva keśave // 20
 alpāyusaś caiva martyā alpavīryaparākramāḥ / nānādeśopadravās ca bhaviṣyanti mahāmune // 21
 vedān vai prāpayaṣyanti dvijās caṅḍālavamaṣīnaḥ / vedāveśaṃ kariṣyanti vedavikrayaṇaṃ tathā // 22
 rājadvāre gamiṣyanti dhanaprāptisamīhayaḥ / vikrayaṃ cāgnihotrāṇāṃ kanyānāṃ vikrayaṃ tathā // 23
 kariṣyanti dvijāḥ sarve śrotriyā vratavarjitāḥ / pūrṇe tu dvādaśe varṣe narāḥ palitayauvanāḥ // 24
 daśa dvādaśavarṣā tu nārī garbhadarā bhavet / nārī na puruṣaṃ manyeta na mātāpitarasutaḥ // 25
 nasnuṣā manyate śvaśrūṃ duhitā mātaraṃ tathā / etad uddeśataḥ proktaṃ prakṛtaṃ śṛṇu bhārata // 26
 yajñam kartum mahārāja māndhātā nṛpasattamaḥ / vaidūryaparvataṃ prāptaṃ pitṛṇāṃ tāraṇāya ca // 27
 devatānāṃ hitārthaṃ vai jaghāna tripuraṃ haraḥ / jvalat pāsupatāstreṇa tad dagdham abhavat purā // 28
 pātālāt tena cānītaṃ liṅgam jāleśvaraṃ tathā / kāmadam mokṣadam caiva sadādevanamaskṛtam // 29
 lokānāṃ tāraṇārthāya nīlagaṅgā samāgatā / megharājasamudbhūtā sarvapāpaharā parā // 30
 tasyāṃ śrāddham prakurvīta pitṛṇāṃ akṣayecchayā / bāṇāsurasya liṅgāni koṭītirthe śivālaye // 31
 patitāni jale caiva narmadāyā narādhipa / pūjitāni pavitrāni bhuktimuktupradāni tu // 32
 bāṇalingāni rājendra khyātāni bhuvanatrāye / na pratiṣṭhā na saṃskāraḥ teṣāṃvāhanādi ca // 33
 evam eva prapūjyāni śivarūpāni bhārata / etat te kathitaṃ sarvaṃ yatpṛṣṭo 'ham tvayā 'nagha // 34
 śṛṇu rājan kathaṃ divyāṃ anyāṃ pāpaprāṇāsinīm / aghaghñī yā pratitā me kīrtayaṣyāmi te 'nagha // 35
 astīha parvataḥ śrīmān vaidūryo nāma nāmataḥ / tatra punyāni tīrthāni tiṣṭhantyāyatanāni ca // 36
 kāmaṃ kāmaphalair vṛkṣaiḥ puṣpitaḥ phalitaḥ tathā / divyapakṣinīnādaś ca vānīravanarājibhiḥ // 37
 śālāis tālāis ca saralāis tamālāis upaśobhitā / nadī pāpaharā puṇyā narmadā tatra bhārata // 38
 trailokye yāni tīrthāni puṇyānyāyatanāni ca / saritaḥ sāgarāḥ śailādevāś ca sapitāmahāḥ // 39
 narmadāyāṃ nṛpaśreṣṭha siddhagandharvacāraṇāḥ / snātum āyānti te sarve sarvasiddhis tu bhārata // 40
 kiṃ tatra parvate rājan yatra viśvāsurmunih / na yakṣādhipatīr yatra kubero naravāhanaḥ // 41
 vaidūryasīkhare puṇye tatra sāksād vivasvataḥ / nityaṃ puṣpaphalā yatra pādapā haritacchadāḥ // 42
 bahvāścaryaṃ tathā tatra dṛṣyate parvatottame / puṇye svargopame divye nityaṃ devarṣisevite // 43
 hlādinī puṇyatīrthānāṃ rājarṣe tatra vai sarit / vaivasvatāntare prāpte rājannādikṛte yuge // 44
 oṃkārasyaivātāreṇa savaidūryamayo giriḥ / tretāyuge maṇimayo dvāpare haimarūpakaḥ // 45
 kalau pāpaharaḥ prokto yathā devas tathā giriḥ / etat te sarvamākhyātaṃ yathādrṣṭam purātaṇam // 46
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe vaidūryaparvatavarṇanaṃ nāma pañcatrīṃśo 'dhyāyah // [35]

Adhyāya 36: [kapilāvātāra]

mārkaṇḍeya uvāca / vasudāna tu rājarṣiś cakravartī purā 'bhavat / ayodhyādhipatiḥ śrīmān chakratulyaparākramah // 1
 bubhuje pṛthivī sarvāṃ grāmam ekam ivātha saḥ / tje yāgasahasreṇa hayamedhakṛtena ca // 2
 sapādalakṣamadhikam sarvā jīvanti ca prajāḥ / na tatra dīno duḥkhī vā daridro vā 'pi kaścana // 3
 svayam kāmudughā dhenuḥ pṛthivī sasyaśālinī / eva pālayatas tasya pṛthivīm pṛthivīpate // 4
 narmadādakṣiṇe kūle daityās tridaśakaṇṭakāḥ / ketumālī suketuś ca sumukho dundubhis tathā // 5
 dharmavighnaṃ ca kartārah samudbhūtāḥ surālaye / ke 'pi no śaknuvantīha yajñam kartum bhayāt tadā // 6
 vasudāno 'bravīd vākyam vaśiṣṭham brahmavittamam / kasmims tūrthe hi nirvighno hayamedho vidhīyate // 7
 yajñavidyā vidhānena nirdīśya mama kathyatām / tasya tad vacanam śrutvā vasudānasya dhīmataḥ // 8
 vaśiṣṭhaś cābravīd vākyam rājānam prati bhārata / na śakyate mukhaḥ kartum hayamedho viśeṣataḥ // 9
 amareśvarasya mūrtir vai dakṣiṇāśāmukhe sthitā / dānavair nirjitās tatra sarve devāḥ savāsavāḥ // 10
 yajñabhāgam grahitum na śaknuvanti kadācana / etasmāt kāraṇād rājan satyam etat tavoditam // 11
 tasya tadvacanam śrutvā vaśiṣṭhasya mahātmanaḥ / cukopa vasudānaś ca pratyāha ca purodhasam // 12
 hatvaitān rākṣasān pāpānadya vai devakaṇṭakān / devānām ca prasādēna kariṣye yāgam uttamam // 13
 evamuktvā yayau rājā sarvasambhārasamvṛtaḥ / brāhmaṇaiḥ sahito vidvān ṛtvigbhir vedapāragaiḥ // 14
 gavām ca pañcalakṣaṇī savatsānām payomucām / sapādalakṣamaśvānām dantinām ayutam tathā // 15
 maṇimāṇikyaratnāni hemarūpyavasūni ca / vividham bhakṣyabhojyam ca ājyam vṛhītilāṃs tathā // 16
 maṇḍapān yajñayūpāṃś ca samādāya nṛpottamaḥ / evam pravartite yajñe nirvighnena tu bhārata // 17
 āvabhṛtyodakaiḥ klinnā vasudhā hemanirmitā / babhūvur lulitā ye tu kardame mṛgapakṣiṇaḥ // 18
 te hemavarṇakāḥ sarve babhūvur tatra bhārata / yugapat pūjitā yatra brahmaviṣṇumaheśvarāḥ // 19
 homāc ca pṛthak kṣīrājyapravāhās tatra nirgatāḥ / gavām mūtrapravāhās ca tatrābhūt nṛpasattama // 20
 snānodakam ca devānām ṛṣibhir vedapāragaiḥ / yat kṛtam tat pravāhās ca tatrāsīt nṛpasattama // 21
 pravāheṣu ca sarveṣu militeṣu tadā nṛpa / āpagā kapilā nāma dṛṣṭā brahmarsidaivataiḥ // 22
 narmadāsaṅgamas tatra rudrāvartaḥ prakīrtitaḥ / tatas tu brāhmaṇāḥ sarve dakṣiṇābhiḥ // 23
 gajāśvarathamārūdhā nānābharaṇabhūṣitāḥ / tuṣṭā devagaṇāḥ sarve ūcus tam pāṛthivam tadā // 24
 varam vṛṇu mahābhāga yajñēnānena suvrata / vasudāna uvāca / revākapilasambhede snātvā 'bhyarcya maheśvaram // 25
 vimānais tridivam yantu ye mṛtā na punarbhavāḥ / imaṃ varam aham manye dīyatām madanugrahāt // 26
 devā ūcuḥ / kāmam kāmam phaliṣyanti cintitās te manorathāḥ / varam dattvā ca bho rājan pṛitā vai devatās tataḥ // 27
 svam svam vimānam āruhya muditās tridivam yayuḥ / vasudāno 'pi rājarṣir brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 28
 mudā paramayā yukto hyayodhyam āyayau tadā / tīrthasyāsya prabhāveṇa sāntaḥ puraparicchadaḥ // 29
 bhogāṃś ca puṣkalān bhuktvā gato māheśvaram puram / etat te kathitam sarvam revākapilasāṅgamam // 30
 śravaṇāt kīrtanād asya mucyate bhavabandhanāt // 31

iti śrīskandapurāṇe revākhāṇḍe kapilāvātāro nāma ṣaṭtriṃśo 'dhyāyah // [36]

Adhyāya 37: [kalpāntadarśana]

mārkaṇḍeya uvāca / svāyambhuve 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / arundhatīprasūtāyā dākṣyānyās suto 'bhavat // 1
 viśravām nāma rājā 'bhūc chakratulyaparākramah / mathurādhipatiḥ śrīmāṃś cakravartī mahābalaḥ // 2
 nirjitā 'maradaityāś ca sa rājā maghavā tviva / sarvakāmasamṛddhāś ca brāhmaṇāś cetare janāḥ // 3
 evam śāsayataḥ pṛthvīm dhanadhānyasamākulām / na durbhikṣam na dāridryam kvacid astim mahītale // 4
 etasminn antare prāpte prasthito 'makaṇṭakam / snātvā ca koṭītūrthe vai samabhyarcya maheśvaram // 5
 dakṣiṇām mūrtim āśritya tasya devasya bhārata / samādhistho bhaved yāvat sa rājā dharmavatsalaḥ // 6
 tāvat paśyati madhyāhne pratīcyādityamaṇḍalāt / dvau sūryau pūrvadigbhāge gatau dvau dākṣiṇām diśam // 7
 dvau pātālam tathā corddhvam dvau sūryau caṇḍarūpiṇau / kālaḥ samvartako vahniḥ prajajvāla tadā nṛpa // 8
 raudrāś ca dāruṇā vātā vavūḥ pralayakāriṇaḥ / digdāho bhūmikampaś ca utkāpātās ca dāruṇāḥ // 9
 patitās siddhagandharvā devalokāt sakinnarāḥ / vidyādharās tathā yakṣāḥ karmacchedādiva vyutāḥ // 10
 vidyādharo rudantyaś ca tathaiḥ sarasas tathā / prajajvāla mahāvahniḥ saśailavanakānanām // 11
 bhasmīkṛtya dharām sarvām revākūlam ivāgamat / tṛṣārto dāhasantaptas tadābhūt nṛpasattamaḥ // 12
 samudyataḥ payaḥ pātum yāvat paśyati mekalām / tāvat tan madhyamāрге tu vāri kiṃcin na vidyate // 13
 pravāho reṇubhūtaś ca dṛṣyate na tu narmadā / saritaḥ sāgarān chailān babhrāma sa sarāṃsi ca // 14
 jalam pātum na kutrāpi labdhavān sa nṛpottamaḥ / apaśyat narmadām devīm vindhyam girivarottamam // 15
 praviṣṭo narmadāmadhye nṛpāś cintākulo 'bhavat / jalam vinādy maraṇam niyatam me na saṃśaya // 16
 antarhitam jagat kṛtsnam na ca kiṃcij jalam vinā / cintayitvā nṛpāśreṣṭha omkāram ca samāśrayat // 17
 parvatārohaṇam yāvat tṛṣārtaḥ kartum icchati / tāvat paśyati rājāsau tatra vai kalpaśākhinam // 18
 phalitam puṣpitaṃ ramyam śākhābhir upaśobhitam / tam dṛṣṭvā śayito rājā chāyām prāpya suśītālām // 19
 śarīram amṛtam bhūtam jīvitāśābhavat tadā / apaśyat puruṣam tatra śayānam dīptatejasam // 20
 tad ucchvāsena lokā vai kampitāś corddhvaśas tadā / pātālāni tathā sapta niḥśvāsena yudhiṣṭhira // 21
 kumbhāḥ pārśve ca catvāras tasya tiṣṭhanti sodakāḥ / tān dṛṣṭvā cintayāmāsa tṛṣārto nṛpasattamaḥ // 22

bodhaye sukhasuptam no nādattam ca pibāmy aham / kiṃ karomīti saṃcintya tam praṇamya sthito nṛpaḥ // 23
 mānuṣīm tanum āśritya sthito 'yaṃ puruṣottamaḥ / svayaṃ prajāpatir devo hartā kartā jagatprabhuḥ // 24
 tato 'paśyad dvitīyaṃ ca puruṣaṃ dīptatejasam / vṛṣārūḍhaṃ trinetrāṃ ca śūlapāṇipinākinam // 25
 bhasmojjvalitagātraṃ ca jaṭāmukutadhāriṇam / kapālamālābharaṇaṃ taḍijjyotiḥsamaprabham // 26
 daṃṣṭrākaraḥ puruṣaṃ piṅgākṣaṃ śaśīśekharam / tam drṣtvā tādrṣaṃ rūpaṃ sarveṣāṃ lomahaṛṣaṇam // 27
 rājā tuṣṭāva deveṣāṃ sarvadevanamaskṛtam / jaya deva mahādeva ādideva namo 'stu te // 28
 tṛṣā māṃ bādhatē deva śūlapāṇe śṛṇuṣva tat / prayaccha śītalaṃ toyaṃ yena jīvāmi śāṅkara // 29
 tasya tadvacanaṃ śrutvā prahasann abravīc chivaḥ / jalpatas tasya devasya cāsye drṣṭāḥ samantataḥ // 30
 surā brahmarṣayo lokāḥ sapta caiva carācarāḥ / pātālāni ca bhūtāni gandharvoragarākṣasāḥ // 31
 tato dadarśa nārīṃ ca samudvignāṃ samāgatāṃ / rajo guṇṭhita sarvāṅgīṃ rudhireṇa paripltāṃ // 32
 anantadīptatejaskāṃ mārutoddhūtamūrdhajāṃ / bālaṃ nidhāya vāmorau kanyāṃ caiva stanāntare // 33
 brahmasūtravidāḥ pādābhyaṃ kuṇḍalābhyaṃ alamkṛtāṃ / drṣtvā tāṃ sa tato rājā provāca vacanaṃ tadā // 34
 jaya devi mahādevi lokānugrahakāriṇi / tṛṣayāplutadeho 'haṃ jalaṃ pāyaya māṃ iha // 35
 tasya tadvacanaṃ śrutvā tam prāha parameśvarī / stanyaṃ piba mahīpa tvam yadi tvāṃ vādhatē tṛṣā // 36
 tasyās tadvacanaṃ śrutvā cintayāmāsa pārvathivāḥ / stanam pāsyaṃi deveśi nārī vacanam abravīt // 37
 pratijñātam mayā pūrvaṃ sutejas te nṛpottama / agre nyasya stanam tvāṃ vai paścād dāsyaṃi bālakam // 38
 tasmāt piba mahābhāga stanyaṃ me nāsti pātakam / tata provāca nṛpatis tāṃ nārīṃ kāmārūpiṇīm // 39
 akāryam etat sarveṣāṃ mādrṣānāṃ kutaḥ kathā / anyo 'nyam jalpatāṃ teṣāṃ sā tatrāntaradhīyata // 40
 kva gatā 'si mahādevīty uktvā vismayam āgataḥ / svapnalabdhā yathā vārtā niṣkalā pratibhāsate // 41
 indrajālam ayam yadvan mṛgatṛṣṇājalam yathā / evaṃ cintayatas tasya punaragre vyavasthitā // 42
 tāṃ drṣtvāiva tato rājā sāsṭāṅgam praṇipatyā ca / kāsi tvāṃ hi varārohe satyam etad bravīhi me // 43
 umā kātyāyanī gaṅgā vedamātā sarasvatī / brahmāṇī ca mahālakṣmīḥ kathayasva prasādātāḥ // 44
 samānaḥ puruṣaḥ ko 'yaṃ kumbhās catvāra eva ke / vṛṣārūḍhastrinetraś ca ko 'yaṃ śūlapinākadhrk // 45
 utsaṅge nihitāḥ ko 'yaṃ bālakāḥ kā ca kanyakā / mūrkhō 'haṃ nābhijānāmi jananaṃ maraṇam yathā // 46
 sry uvāca / pṛthivīm viddhi māṃ rājan saptadvīpāralamkṛtāṃ / saptapātālalokaiś ca sasailavanakānanām // 47
 saritāḥ sāgarāḥ śailāmamodaranivāsinaḥ / vyāptam mayā jagat sarvaṃ trailokyam sacarācaram // 48
 paryanakaśāyinaṃ devaṃ śāṅkhacakraḡadadharam / jagadyoniṃ hariṃ viddhi saṃsārāṇavatāraṇam // 49
 trinetrāṃ śūlapāṇiṃ ca viddhi devaṃ maheśvaram / vṛṣārūḍhaṃ mahādevaṃ lokanāthaṃ jagatpatim // 50
 utsaṅgasthaṃ śīṣuṃ viddhi brahmāṇam sṛṣṭikārakam / tribhir vyāptam jagatsarvaṃ brahmaviṣṇumaheśvaraiḥ // 51
 jagatsṛṣṭikaro brahmā svayaṃ pālayitā hariḥ / saṃhārakārako rudras tribhir vyāptam jagat tataḥ // 52
 kalaśāṃś caturo viddhi samudrāṃ parvatasthitāṃ / stanamadhye gatāṃ kanyāṃ narmadāṃ viddhipāvanīm // 53
 etac chrutvā vaco rājā vismayaṃ paramaṃ gataḥ / tataḥ kālena mahatā punaḥ sṛṣṭiḥ pravartate // 54
 sarvalokahitārthāya brahmaviṣṇumaheśvarāḥ / kalpe kalpe mayā drṣtam etat sarvaṃ yudhiṣṭhira // 55
 nyagrodhaḥ kalpavṛkṣaś ca oṃkāraḥ saptakalpagā / ahaṃ vaidūryasailaś ca paralīṅgāni bhārata // 56
 akṣayaṃ vā 'vyayaṃ caitat sarvaṃ jānīhi tattvataḥ / etat te kathitam rājan yat pṛṣṭō 'haṃ tvayā 'nagha // 57
 bhaktastvaṃ śravaṇe śradhdhā purāṇānām na saṃśayaḥ / śravaṇāt kīrtanād asya bhavabandhanāt // 58
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kalpāntadarśanaṃ nāma saptatṛiṃśo 'dhyāyah // [37]

Adhyāya 38: [cakrasvāmivaraṇano]

yudhiṣṭhira uvāca / idṛṣam yasya mātmyam tīrthasya ca paraṃtapa / tṛptiṃ naivādhigacchāmi śṛṇvan vedavidāṃ vara // 1
 samarthaiḥ sarvakāryeṣu brāhmaṇair vedapāragaiḥ / bhūyas tīrthasya mātmyam nivedaya mahāmate // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / asti tīrtham mahārāja liṅgam anyam yameśvaram / darśanāt pūjanād asya yamalokaṃ na paśyati // 3
 narmadādakṣiṇe tīre kapilāyās ca paścime / viṣṇos tatra purī ramyā śakrasyevāmarāvātī // 4
 kalpakoṭiyugaṃ cāpi tasyāṃ tiṣṭhati mādhaveḥ / purā devāsre yuddhe dānavair devakaṇṭakaiḥ // 5
 nirjitā devatāḥ sarvās tadāsīc ca dharārditā / brahmādyā devatāḥ sarvā kṣīrodarṇavaśāyinaṃ // 6
 tuṣṭuvuḥ praṇipatyainaṃ stutyaṃ cāntaḥstham avyayam / jaya deva jagannātha daityāntaka janārdana // 7
 vārāharūpamāsthāya proddhṛtā vasudhā tvayā / uddhṛtā matsyarūpeṇa vedāḥ sāgaramadhyataḥ // 8
 kūrmaśeṣādirūpaś ca devānāmārtināśanam / balir vāmanarūpeṇa tvayā baddho 'surāriṇā // 9
 hiraṇyakaśīpur daityaḥ sarvalokabhayaṃkaraḥ / tvayā nṛsiṃharūpeṇa nihato devakaṇṭakaḥ // 10
 vedamūla jagannātha rakṣa naḥ śaraṇāgatān / śrutvā stotram idaṃ devo brahmāṇam vākyam abravīt // 11
 kim artham ca tvayā brahman kṣīrode 'haṃ prabodhita // 12
 brahmavāca / tvayā vinā jagan nātha kṣoṇī channā surāribhiḥ // 13
 sūryeṇa ca vihināṃ hi nirālokaṃ jagadyathā // 14
 viṣṇur uvāca / brahman bhayaṃ tyajāśūtvaṃ dānavo 'yaṃ durāsadaḥ / acireṇaiva kālena ghātayāmi ca dānavam // 15
 evamuktā suraiḥ sārddhamājagāma janārdanaḥ / sudarśanena cakreṇa dānavānām śīrāṃsi ca // 16
 cakarta bhagavān viṣṇuḥ sarvalokahitāya vai / bhayārtā dānavāḥ sarve palāyanaparāyaṇāḥ // 17
 viṣṇos trāsāt tu te sarve rasātālatalaṃ yayuḥ / punaḥ pravartito yajño dvijadevatapasvinām // 18

tasyām puryām mahābhāga devo 'bhūd daityasūdanaḥ / tatra yas tyajati prāṇān avaśaḥ svavaśo 'pi vā // 19
 vaiṣṇavena vimānena viṣṇuloke mahīyate / kapilā paścimāyām tu nīlagaṅgāsamāgatā // 20
 aṣṭāyutāni tīrthāni viṣṇuṇā preritāni vai / cakratīrthaṃ vāmanaṃ ca koṭīrthaṃ yugaṃdharam // 21
 tatra snātvā naro rājan koṭīrthaphalaṃ labhet / sudarśanaṃ nāma tīrthaṃ daityasūdanaṃ eva ca // 22
 viṣṇvāvartaṃ śivāvartaṃ lakṣmāvartaṃ tathaiva ca / tatra yad dīyate dānaṃ tasya saṃkhyā na vidyate // 23
 viṣṇo tu prīṇanaṃ kṛtvā anantaphalam aśnute / krośamātrapramāṇaṃ hi viṣṇukṣetraṃ prakīrtitam // 24
 na viśed brahmahatyā ca satyam etacchivoditam / māsopavāsaṃ yaḥ kuryād agnihotraṃ tathaiva ca // 25
 pativratā tvam satyaṃ ca svādhyāyaṃ yajñakarma ca / cāndrāyaṇaṃ parākaṃ ca pitṛṇāṃ ca tilodakam // 26
 pitaras tasya tṛpyanti loke kīrṅanti vaiṣṇave / ekarātraṃ trirātraṃ ca kṛcchraṃ sātapanam tathā // 27
 atikṛcchraṃ parṇakṛcchraṃ tathā 'nyad vaiṣṇavaṃ vratam / ekādaśyām na bhūṅkte yaḥ pakṣayor ubhayor api // 28
 sa gacchati paraṃ sthānaṃ yatrāste bhagavān hariḥ / anyakṣetrāt koṭiguṇaṃ phalaṃ vai keśavo 'bravit // 29
 tatra japtaṃ tapas taptaṃ sarvaṃ bhavatu cākṣayam / śravaṇe dvādaśī puṇyā rohiṇyām aṣṭamī śubhā // 30
 tatropoṣya mahārāja viṣṇuloke mahīyate / cāṇḍālāḥ śvāpaco vā 'pi tiryagyonigato 'pi vā // 31
 atra yas tyajati prāṇān viṣṇulokaṃ sa gacchati / kārṭtike caiva vaiśākha upavāsaṃ karoti yaḥ // 32
 daśakoty upavāsānāṃ phalaṃ prāpnoti mānavaḥ / śāṅkareṇa purā gītaṃ purāṇe skandakīrtite // 33
 māsopavāsino dṛṣṭvā tatraiva ca pativratāḥ / dharmarājāḥ svayaṃ gatvā arghaṃ tebhyo nivedayet // 34
 ṣaṣṭiyānasahasraḥ tu āgato bhagavān prabhūḥ / sahasrayojanaṃ yāvad āyāti bhagavān yamaḥ // 35
 śuklavastraparīdhāno dharmatejo vapur dharāḥ / sthītvā yānasya caivāgre bhaktyā pādaḥ ca vandate // 36
 pradṛśya vaiṣṇavaṃ lokaṃ tato gatvā nivartate / pratyāgateṣu yāneṣu aprcchan svecchayā yamam // 37
 brahmaṇo mānasāḥ putrāḥ sapta caiva maharṣayaḥ / kasmāc ca kāraṇād dharmā pādacārī gataḥ svayam // 38
 kathayasva mahābhāga paraṃ vismayam āgatāḥ / prahasya cābravīd dharmāḥ śṛṅvantu munisattamāḥ // 39
 pativratānāṃ dīptim ca dīptim māsopavāsīnām / aśaktā draṣṭum etāsāṃ vimānān dūrataḥ sthītān // 40
 tābhyah pratyāgatāḥ sarve mama bhṛtyā bhayaṃkarāḥ / etasmāt kāraṇād viprāḥ pādacārī gato hy aham // 41
 mārkaṇḍeya uvāca / māhātmyāc cāmarāvatyām harer amitatejasah / vāsaś ca yajanaṃ tatra kīrtitaṃ kalinaśanam // 42
 athānyaḥ paramo devo brahmeśa iti viśrutaḥ / revāyā uttare kūle saṃsthitāḥ pāpanāśanaḥ // 43
 arcanāt tasya devasya naśyetaṇo yudhiṣṭhira / pitaras tṛptim āyānti brahmalokam avāpnuyuḥ // 44
 laṅkeśvarād dakṣiṇataḥ siddhaliṅgaṃ prakīrtitam / arcanāt sparśanāt tasya gāṇapatyam avāpyate // 45
 viśveśvaraṃ mahāliṅgaṃ sarvadevam ayaṃ śubham / śuklāṣṭamyām ca vaiśākhe liṅgāyutaphalaṃ labhet // 46
 arcanāt tasya liṅgasya śivasyānucaro bhavet / tato gacchen mahārāja revāyā uttare taṭe // 47
 pāpaprāṇāśanaṃ caiva liṅgaṃ paramasiddhidam / arcanāt tarpaṇāt snānād brahmahatyām vyapohati // 48
 ṛṇānāṃ mocanaṃ caiva liṅgaṃ pāpaprāṇāśanam / anekabhāvikaṃ caiva ṛṇaṃ tasya praṇaśyati // 49
 tilodakapradānena ṛnamocanadarśanāt / pitaras tasya tṛpyanti yāvāc candrārkatārakam // 50
 athānyat paramaṃ liṅgaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / dāruvane siddhaliṅgaṃ kathaṃ paśyanti kaśmalāḥ // 51
 narmadācarusambhede snānaṃ kṛtvā yathoditam / snāpayitvodakeneśaṃ bilvapatrais ca pūjanāt // 52
 na tasya punar āvṛttir umāmāheśvarāt purāt // 53
 catuṣkeśvaraṃ siddhaliṅgam āmalakyāḥ pramāṇata / arcitaṃ vai surair daityair na taṃ paśyanti mānavāḥ // 54
 karoty atra tu yaḥ śrāddhaṃ putraḥ paramadhārmikaḥ / pitaras tasya tṛpyanti yāvāc āhūta saṃplavam // 55
 śākalyasyāśramaṃ puṇyaṃ yojanāyutavistaram / yajñaparvatam āśādyā niḥṣṛtā carukā nadī // 56
 śakreṇeṣṭam purā tatra bṛhaspatipurodhasā / etat puṇyatamaṃ loke gīyate sarvadaivataih // 57
 candrasūryoparāge tu yatphalaṃ kurujāṅgale / revācarukasamyoge tatphalaṃ śivakīrtitam // 58
 tatrākhyātaṃ dāruvanaṃ bhuvī sarvair niṣevitam / munīnāṃ ṣaṣṭisāhasraḥ tretātapasi saṃsthitaiḥ // 59
 kandaṃulaphalāhāir agnihotrāparāyaṇaiḥ / etat tīrthaprabhāveṇa gatās te brahmaṇaḥ purīm // 60
 nihatyā cāndhakaṃ tatra nanarta bhagavāṅchiva / gaṇānāṃ nāyakaḥ sarve nānāvādyānavādāyan // 61
 tatra nṛtyati deveśaḥ sarvā nṛtyanti devatāḥ / tena dāruvanaṃ khyātaṃ liṅgaṃ pāpaprāṇāśanam // 62
 arcanāt tasya devasya gāṇapatyam avāpnuyāt / vimaleśvaraṃ tatra liṅgaṃ sarvadevamayaṃ śubham // 63
 snānāt tatra divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / nirmalīkṛtadehās tu kṛtās tatra surāsurāḥ // 64
 pinākīnā mahārāja nītāḥ sarve triviṣṭapam / tilodakaiḥ piṇḍadānaiḥ pitṛṇaṃ prīṇānti yo naraḥ // 65
 sa gacchati paraṃ sthānaṃ yatra devo maheśvaraḥ / candrasūryagrahe prāpte dānasamkhyā na vidyate // 66
 śivam abhyarcya tatraiva gāṇapatyam avāpnuyāt / vimaleśvaraṃ tatra liṅgaṃ svayaṃ vidhī maheśvaraṃ // 67
 vyāghreśvaraṃ yatra liṅgaṃ vyāghrī yatra divaṃ gatā / tilodakapradānena haviṣā piṇḍadānataḥ // 68
 pitṛṇaṃ uddharate putraḥ śatapūrvāms tathā parān / vaset sa vāruṇe loke yāvāc indrās caturdaśa // 69
 arcanāt tasya devasya kīrtanāc chravaṇād api / indralokam avāpnoti satyam etan mayoditam // 70
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe cakrasvāmivarṇano nāmāṣṭatṛiṃśattamo 'dhyāyaḥ // [38]

Adhyāya 39: [vimaleśvaravarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / liṅgaṃ vyāghreśvaraṃ nāma viḡhṇakartṛsamāgame / kathitaṃ yan mahābhāga sarvapāpavimokṣaṇam // 1
 prabhāvaṃ vedituṃ tasya punar icchāmy ahaṃ mune / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan kathaṃ divyām sarvapāpaprāṇāśīnīm // 2

babhrur nāma purā cāsīdrājā paramadhārmikah / puṇḍravarddhanavāsī ca satyadharmaparāyaṇah // 3
 pituḥ kṣayāhe samprāpte śrāddhakāle susaṃyataḥ / nityaṃ naimittikaṃ karma pitrarthaṃ sa cakāra ha // 4
 yajñakāle nivṛtte 'tha buddhiṃ prāpya tu bhārata / cintayāmāsa rājāsau kiṃkaromīti cābravit // 5
 ṛṣayo nirapekṣāsāḥ kandaṃlaphalāśīnaḥ / viprātithiṃ na paśyāmi kam bhojayitum utsahe // 6
 saṃcintya viprabhojyārthaṃ pākam apsu vyanikṣipat / ṛgvedaś ca tato vākyaṃ kopāt prāha tatas tadā // 7
 idānīm dvāparasyānte vartate pāpasambhavaḥ / vaivasvate 'ntare prāpte brāhmaṇā labdhakāmukāḥ // 8
 te bhuñjan kāmukāḥ sarve rājadravyaṃ sakilbiṣam / deśe kadācit puṇyāhe bhāradvājāśramaṅgataḥ // 9
 so 'bhivādya namaskṛtya munim tatra vyavasthitaḥ / bhāradvājo 'bravid vākyaṃ tasmai dattvāsanaṃ mahat // 10
 svāgataṃ te mahārāja kuśalaṃ saha bhāryayā / ciram drṣto 'si dharmajña ekākī tvam kathaṃcana // 11
 rājovāca / adya me kuśalaṃ brahmaṃsvatpādāmbujadarśanāt / maharṣe śrāddhakālo 'yaṃ piṭṭhāṃ mama vartate // 12
 bhojaye 'haṃ yathā vipraṃ tathā tvam kartum arhasi / tasya tadvacanāṃ śrutvā bhāradvājo 'bravid vacaḥ // 13
 maharṣiṇāṃ sahasrāṇi tuṣṭānāṃ ūrdhvetasām / haṃsalomaśamukhyānāṃ yadi bhojayitum kṣamaḥ // 14
 paścāt pravartate śrāddhaṃ satyam etad bravīmy aham / dadyā hemamayaṃ piṭhaṃ dadyā dhānyaṃ tathā vasu // 15
 madhudhenuṃ tathā divyāṃ payodhenuṃ tathaiva ca / agniśaucasya kaupīnaṃ vastrasya tu viśāmpate // 16
 tasya tadvacanāṃ śrutvā bhāradvājasya bhūpatih / evamastviti taṃ coktvā sarvaṃ patnyai nyavedayat // 17
 mahokṣaṃ kalpayitvā piṭkṛyāṃ nivartaye / śrautasṃmārtādikāṃ karma āmiṣaṃ piṭṭarpanam // 18
 ityādismṛtivākyaṇi paryālocya punaḥ punaḥ / mahokṣaṃ ca tato hatvā tarpayāmāsa tān piṭṭin // 19
 anaḍvāhaṃ paśuṃ jñātvā bhāradvājādayas tataḥ / kupitāḥ karmaṇā tena rājñiṃ rājānam eva ca // 20
 kopasambhārasaṃtaptā garhayanto 'bruvams tadā / surāmāṃsādīmādhvikaṃ kṛtvā gomāṃsabhakṣaṇam // 21
 taptakṛcchraṃ cared vipro mauñjibandhena śuddhyati / abhakṣabhakṣaṇam kṛtvā kariṣāgnau viśed dvijaḥ // 22
 ghātītāni tvayā cāṣṭau sahasrāṇi tapasvinām / havyaṃ devā na grhṇanti kathaṃ ca pitarah punaḥ // 23
 tvayā vai kratavaśceṣṭāste gatā vai śvayoniṣu / vyarthamāsa tapaste 'dya mūlanāśas tvayā kṛtaḥ // 24
 babhrur uvāca / vedoktaṃ yaḥ parityajya dharmamayaṃ samācaret / daśavarṣasahasrāṇi śvayonau jāyate dhruvam // 25
 vedārthanindakā ye vai brāhmaṇā jñānadurbalāḥ / iha janmani sūdrāste mṛtāḥ śvāno bhavanti te // 26
 gomedho hayamedhāś ca narmedhas tathā 'paraḥ / kṣatriyāstvatha jīvanti pūjyante devamānuṣaiḥ // 27
 rājñas tadvacanāṃ śrutvā bhāradvājo 'śapat nṛpaṃ / yasmān mahokṣamāṃsena tārpitā brāhmaṇās tvayā // 28
 bhavatu anena pāpena vyāghro vyāghrī tava priyā / divyaṃ varṣasahasraṃ tu vasudhāṃ vicariṣyathah // 29
 tasya tadvacanāṃ śrutvā muner amitatejaśah / sudharmā cābravid vākyaṃ rājapatnī yaśasvinī // 30
 vedoktakarmakartā tu yataḥ śaptaḥ patir mama / pativratā ca nirdoṣā dharmiṣṭhā 'haṃ tathaiva ca // 31
 daśavarṣasahasrāṇi tena pāpena duḥkhitāḥ / bhaviṣyatha mahāghora yūyaṃ vai brahmarākṣasāḥ // 32
 nirjale marudeśe ca apare kaṇṭakāvṛte / kṣudhārtās ca trṣārtās ca kākagrḍhraiḥ anudrutāḥ // 33
 bhāradvājāś ca rājñi ca śaptvā tatra parasparam / bhāradvājāś ca sārddhaṃ taiḥ kṛtvā puṇyaṃ tato nṛpa // 34
 brahmalokaṃ jagāmātha brāhmaṇaiḥ saha bhārata / so 'bhivādya yathā nyāyaṃ brahmaṇāṃ surasattamaṃ // 35
 sarvaṃ nyavedayat tatrābhakṣabhoyāṃ ca yatkr̥tam / brahmavāca / lokāpacaritaṃ karma kāryaṃ devavarjitam // 36
 uktāni ca niśiddhāni dharmādharmaṃvicāraṇe / lokoktaṃ vihitāṃ karma trayī mārgaṃ vicāritam // 37
 kartavyaṃ tu prayatnena svargamokṣapradāyakam / bodhitā brāhmaṇās tena brahmaṇā nṛpatis tadā // 38
 śāpāntaḥ kathitas teṣāṃ tenaiva parameṣṭhinā / śāpasyānto mayā drṣto bhavatāṃ pāpakarmiṇām // 39
 puṇyākṣaye ca śaptās tu samprāpte tu yugāntare / narmadātīravāsī yo mārkāṇḍeyo mahāmuniḥ // 40
 sa dāsyaty upadeśaṃ vo yena mokṣam avāpsyatha / tataḥ kālena mahatā mārkāṇḍeyaṃ munim gatāḥ // 41
 daivayogena te sarve kalpagā tīravāsinam / abhivādya yathā nyāyaṃ tam ṛṣiṃ praṇipatya ca // 42
 sthitāḥ svakarma tatraiva vyāharantaḥ parasparam / drṣtvā tāṃś cintayāmāsa mārkāṇḍeyo mahāmuniḥ // 43
 mithunaṃ vyāghrarūpeṇa vyāharan mānuṣiṃ giram / kena karmavipākena brāhmaṇā brahmarākṣasāḥ // 44
 evaṃ saṃcintya mārkāṇḍo bhāradvājāṃ athābravit / dampaṭī vyāghrarūpeṇa brāhmaṇā brahmarākṣasāḥ // 45
 yūyaṃ ca vikṛtākārāḥ kathayadhvaṃ kathaṃ ca tat / bhāradvāja uvāca / śṛṇu brahman samāseṇa kathyamānaṃ vaco mama // 46
 bhaviṣyabhūtataṭṭavajña trikālajña trivedavit / babhrur nāmā cakravartī puṇḍravardhanasaṃsthitāḥ // 47
 sudharmā nāma tasyaiva dharmapatnī pativratā / ekadā śrāddhakāle tu nātithiṃ prāptavān dvijam // 48
 saṃcintyātha tad ātmānam āgato hyāśramaṃ mama / pāḍau jagrāha śirasā tato vacanam abravīt // 49
 śrāddhakālo me prasādaḥ kriyatāṃ mayi / tato mayopadiṣto 'sau munīṃs tvam bhojayādhunā // 50
 mahokṣaṃ śāyitvā tu bhojitās te tapodhanāḥ / śapto mayā ca śīghraṃ tvam vyāghrayoniṃ gamiṣyasi // 51
 nirbhartsya mām ca tatpatnī śaśāpa brahmarākṣasāḥ / yūyaṃ bhavata vai sarve marudeśe kṣudhārditāḥ // 52
 brahmaṇāṃ ca tataḥ prāptā vivādena parasparam / brahmaṇā preṣitās te 'mī tvat sakāśam ihāgatāḥ // 53
 etat te kathitaṃ sarvaṃ kāraṇaṃ vikṛte mahat / nānyat sthānaṃ prapaśyāmo yatrāsmākaṃ sthitir bhavet // 54
 na divā naiva rātrīś ca na sūryo na ca candramāḥ / na grahā naiva ṛkṣāṇi ṛṣayo yatra maṇḍalam // 55
 saritaḥ sāgarāḥ śailā bhūtagrāmaṃ caturvidham / āśīd idam tamo bhūtamādi madhyāntavārjitaṃ // 56
 mugdhā vayaṃ na jānīmo na cājñāyata kiṃcana / nyagrodhaṃ narmadāmadhye meghābhaṃ kālarūpiṇam // 57
 tvāṃ vai sarvadvijāśreṣṭhaṃ nānya paśyāmi kiṃcana / tvam piṭā no guruś caiva harir dhātā svayaṃ śivaḥ // 58
 akāmataḥ kṛtaṃ pāpaṃ svayam etad upārjitaṃ / tvatprasādāt muniśreṣṭha muñcāmo ghorakilbiṣāt // 59

nābhuktaṃ karma kalpakotiśatair api / avaśyam eva bhoktavyaṃ kṛtaṃ karma śubhāśabham // 60
 mārkaṇḍeya uvāca / śākalyasyāśramam puṇyaṃ brahmaṛṣiṅaṇasevitaṃ / vaidūryāt paścime bhāge yatra devo maheśvaraḥ // 61
 tatra gatvā ca yūyaṃ vai tapaścogṛaṃ kariṣyatha / japadhyānaparā nityaṃ kandamūlaphalāśinaḥ // 62
 evaṃ dvādaśavarṣāṇi samtiṣṭhadhvaṃ dvijottamāḥ / yāvad vai vedamānena punaḥ sṛṣṭiḥ pravartate // 63
 tamo bhūtam idaṃ sarvaṃ na prāññāyata kiṃcana / sarvaṃ cakāra bhagavān mahākālavapurdharaḥ // 64
 prāñinām karmaṇā hyetaj jagatkālavaśaṅgatam / vāyuragnirjalaṃ pṛthvī bhūtagrāmaś caturvidhaḥ // 65
 kālasya bhojanaṃ sarvaṃ bhasmapuñjam ivābhavat / nāścaryam atra kartavyaṃ punaḥ sṛṣṭir bhaviṣyati // 66
 tasya tadvacanaṃ śrutvā sarve te pāpayonayaḥ / namaskṛtya muniśreṣṭhaṃ mārkaṇḍam kalpavāsinam // 67
 rājā ca rājapatnī ca ṛṣayo vimaleśvaram / jagmuḥ kālena mahatā punaḥsṛṣṭiḥ pravartitā // 68
 svayaṃ prajāpatir brahmā sararja vividhāḥ prajāḥ / kalāḥ kāsthā muhūrtā jagatsthāvarajaṅgamam // 69
 saritaḥ sāgarān gulmān parvatāṃ ca latāś tathā / āpo 'gnim vai tathā vāyūṃ bhūtagrāmaṃ caturvidham // 70
 sūryaṃ ca dakṣiṇe netre so 'sṛjat prāñinas tathā / vāmanetre himāṃsum ca sa tathā paryakalpayat // 71
 etad ṛkṣavaraiḥ sārddham pavitraṃ dhruvamaṅḍalam / vivasvataḥ prabhāṃ caiva sarvalokaprakāśinīm // 72
 sṛṣṭā cāndramasī jyotsnā divā rātrī tathaiva ca / apareṣu ca dvīpeṣu na sūryo naiva candramāḥ // 73
 raudrī prabhā 'sti tatraivaṃ punaḥ sṛṣṭiḥ pravartitā / pūrṇe tu dvādaśe varṣe śāpānte samupasthite // 74
 arcayitvā maheśānaṃ revāvyāghrasamāgame / bhāradvājādayaḥ sarve brahmalokam avāpnuyuḥ // 75
 kāmikaṃ yānam āruhya rājā muniyutaś tadā / tīrthasyāśya prabhāveṇa umāmāheśvare pure // 76
 vyāghreśvaro vyāghrakartṛsaṅgame tridaśārcitaḥ / anyal liṅgam na paśyāmi divyaṃ vai vimaleśvarāt // 77
 arcanāt tasya liṅgasya darśanāt sparśanāt tathā / brahmahatyā praṇaśyeta pāpeṣv anyeṣu kā kathā // 78
 tīrtheṣu śrāddhakaraṇāt piṭṛṇām akṣayā gatiḥ / kalpakotiśahasraṇi kalpakotiśatāni ca // 79
 tīrthasyāśya prabhāveṇa loke kṛṇḍanti vaiṣṇave / etat te kathitaṃ sarvaṃ yathādrṣṭaṃ yathāśrutam // 80
 śravaṇāt kīrtanād asya aśvamedhaphalaṃ labhet // 81

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe vimaleśvaravarṇano nāmaikonacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ // [39]

Adhyāya 40: [sūtrayāgavarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / manasā cintitaṃ yacca tad eva samupasthitaṃ / lakṣaṇaṃ sūtrayāgasya parvatasya tu veṣṭanam // 1
 kasmin kāle prakartavyaṃ vidhānām vidhipūrvakam / tvam eva vetsi sarvaṃ vai viditaṃ kuru sāmpratam // 2
 yena devāḥ sagandharvā mānuṣāḥ pāpayonayaḥ / tatra yāgaprabhāveṇa divi devatvam āgatāḥ // 3
 mārkaṇḍeya uvāca / śrūyatām rājāsārdūla sūtrayāgasya lakṣaṇam / candrasūryoparāge tu ṣaḍaśītimukhe tathā // 4
 yugādau viṣuve caiva vyatīpāte ca saṃkrame / kārttikyāṃ ca tathā māghyāṃ vaiśākhyāṃ caiva bhārata // 5
 sūryoparāgatulyāyāṃ ṣaṣṭhyāṃ hi kapilasya tu // 6
 vaiśākhamāsasya tu yā tṛtīyā navamyathorjasya ca śuklapakṣe / māghe tvamā caiva nabhasyakṛṣṇā trayodaśī ceti yugādayas tathā // 7
 parvasveteṣu kaunteya sūtrayāgaṃ tu kārayet / anantaphalasaṃyuktaṃ śivena kathitaṃ purā // 8
 sūtreṇa veṣṭayed yas tu parvataṃ śivasannibham / umayā sahitaṃ devaṃ gaṇeśena tathaiva ca // 9
 tāvad yugasahasraṇi svargaloke mahīyate / putriṇī bhartṛsaṃyuktā nārī tadveṣṭinī bhavet // 10
 kauśeyaṃ paṭṭasūtraṃ ca kārpāsaṃ ca mahīpate / navatantuṃ ca yaḥ kuryād daśa dvādaśatantukam // 11
 aṣṭādaśa mahārāja caturviṃśati vā kramāt / kṣālayet koṭīrthe tu gandhadhūpena vāsayet // 12
 badhnīyāt puṣpamālāṃ ca dīpamālāṃ ca bodhayet / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā oṃkāre vidhipūrvakam // 13
 śivadyānaparo bhūtvā nirāhāro niśāṃ nayet / prabhāte cotsavaṃ kuryād oṃkārabhyarcanaṃ tathā // 14
 nyagrodhe bandhayet sūtraṃ samādhistho nareśvara / koṭīrthaṃ tato gacchet sarvatīrthamayaṃ śubham // 15
 ṛnamokṣaṃ pāpanāśaṃ narakeśvaram uttamam / gandharveśvaraliṅgaṃ tu gacchet paramaśobhanam // 16
 adṛśyaṃ sarvabhūtānām nāgakanyābhīrarcyate / tatra snātvā nara rājan gāndharvaṃ lokamāpnuyāt // 17
 tato gacchen nṛpaśreṣṭha aṅgāreśvaram uttamam / darśanāt tasya liṅgasya gāṇapatyam avāpyate // 18
 aṅgāreṇa tapastaptaṃ divyaṃ varṣasataṃ tathā / grahatvamagamāt so 'pi tīrthasyā 'sya prabhāvat // 19
 brahmāvartaṃ tato gacchet sarvatīrtham ayaṃ śubham / tatra snātvā nara rājan chivalokam avāpnuyāt // 20
 tilodakapradānena piṭṛṇām paramā gatiḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu tapas tepe suduṣkaram // 21
 brahmā caiva purākalpe lokānugrahakāraḥ / liṅgaṃ madhyeśvaram nāma jalamadhye vyavasthitaṃ // 22
 pūjyate nāgakanyābhīr na tat paśyanti mānavāḥ / dārukeśvaraliṅgaṃ tu sarvapāpaprāṇāśanam // 23
 arcanāt tasya devasya nara vidyādharo bhavet / bhṛguliṅgaṃ tato gacched bhairavo yatra saṃsthiṭaḥ // 24
 bhṛguṃ gatvā naraśreṣṭha mucyate brahmahatyayā / jāleśvaram tato gacchet parvatīrthottamottamam // 25
 snānamātro naraś tatra sa bhavet / tilodakapradānena piṭṛṇām akṣayā gatiḥ // 26
 bhairavaṃ rūpamāsthāya bāṇasya ca puratrayam / pātiṃ jalamadhye tu narmadāyā hareṇa vai // 27
 jvalatpāśūpatāstreṇa tatraiva tad anantaram / tad astrasaṅgamāc chīghraṃ pātālāc cotthitaṃ tataḥ // 28
 liṅgaṃ jāleśvaram nāma brahmahatyāṃ vyapohati / koṭīrthaṃ tato gacchet snātvā ca vidhipūrvakam // 29
 valakṣaṃ bandhayet sūtraṃ oṃkārasya tu bhārata / oṃkāraṃ ca samabhyarcya dīpamālāṃ ca bodhayet // 30
 saphalaḥ sūtrayāgas tu tvatprasādān maheśvara / yatīmś ca bhojayet tatra dadyāc chaktyā ca dakṣiṇām // 31
 sārddham ca bandhubhṛtyaiś ca pāraṇaṃ kriyate nṛpa / yaḥ śārīreṇa kaṣṭhena paryaṭec chivaparvatam // 32

pade pade yajñaphala tasya syāc chaṅkaro 'bravīt / purā devagaṇaiḥ sarvaiḥ siddhagandharvakinnaraiḥ // 33
 vidyādharaiḥ tathā yakṣair asurair daityadānavaiḥ / candrādityagrahaiś caiva nakṣatradhrumamaṇḍalaiḥ // 34
 viśvedevaiś ca sādhyaiś ca marudbhir vasubhis tathā / devarājena cendrānyā sāvitryā caiva bhārata // 35
 arundhatyā sarasvatyā gāyatrī sa ca parvataḥ / sūtreṇa veṣṭito bhaktyā phalaṃ prāptam śivoditam // 36
 ahalyā menakā rambhā ghṛtāci corvaśī tathā / tilottamā tathā cānyā saritaḥ sāgarās ca vai // 37
 veṣṭanāt parvatasyāsyā digdevatvamavāptavān / yāvac candras ca sūryas ca yāvat tiṣṭhati medinī // 38
 sūtrayāgaprabhāveṇa tāvac chivapure vaset / etat te kathitaṃ rājan sūtrayāgasya yatphalam // 39
 śravaṇāt kīrtanād asya rudrasyānucaro bhavet // 40

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe sūtrayāgavarṇano nāma catvāriṃśo 'dhyāyah // [40]

Adhyāya 41: [kāverīmāhātmya]

yudhiṣṭhira uvāca / kīrtanaṃ koṭīrthasya mānasamkhyāpramāṇataḥ / tīrthāni cottare yāmye prākāre samsthitāni ca // 1
 kathayasva prasādēna tāni me munisattama / teṣāṃ tu darśanād eva pāpaṃ duṣkṛtakarmiṇām // 2
 praṇāsyet tatkaṣṇād eva tamaḥ sūryodaye yathā / mārkāṇḍeya uvāca / uttare yāni tīrthāni yāni tīrthāni dakṣiṇe // 3
 līyante koṭīrthe tu sākṣāc chivapade nrpa / pṛthivyāṃ yāni tīrthāni āsamudrāntagocare // 4
 tāni sākṣāt koṭīrthe līyante parame pade / kapilā 'marayor madhye narmadomkāramadhyataḥ // 5
 atrāntare nrpaśreṣṭha koṭīrtham vyavasthitam / daśāyutāni tīrthānāṃ pātālatalavāsinām // 6
 kapilānarmadāmadhye śivena sthāpitāni ca / atrāntare mahārāja rudrāvartajalena tu // 7
 snātvā vidhānatas te vai gacchanti śivamandiram / ye vasanty uttare kūle rudraloke vasanti te // 8
 vasanti vāmbhāge vai te lokaṃ yānti vaiṣṇavam / ye pūrvapaścime bhāge vasanty amarakaṇṭake // 9
 rudrasya brahmaṇo lokaṃ te prayānti ca vaiṣṇavam / jale caikādaśāgnau tu patane ṣoḍaśaiva tu // 10
 sahasrāṇi tathāśītir maraṇād gogrhe tathā / anaśane brahmalokaḥ sārddham lakṣamudāhṛtaḥ // 11
 kapilānarmadātōye jalāgnī sādhyanti ye / caturyugasahasrāṇi rudraloke vasanti te // 12
 avaśaḥ svavaśo vā 'pi mṛgapakṣisarīspāḥ / tiryagyonigatāḥ pāpā mriyante ye yudhiṣṭhira // 13
 rājānas te prajāyante śubhe vaidyādhare pure / rāhusomasamāyoge koṭīrthe narādhipa // 14
 puṇyam yat kīrtitaṃ puṃsāṃ tasya samkhyā na vidyate / gayāyāṃ ca kurukṣetre puṣkare 'marakaṇṭake // 15
 tulyaṃ phalamavāpnoti rāhugraste divākare / prācī sarasvatī yatra sthānuḥ sārsvataṃ jalam // 16
 sārddham dvādaśa lakṣaṃ tu dattaṃ tatra pravartate / tat tulyaṃ tu bhavet sarvaṃ koṭīrthe na samśayaḥ // 17
 nyāyopārjītavittasya rāhugraste divākare / nānāvidham tu puṇyam ca mataṃ vai parikīrtitam // 18
 brahmaviṣṇuśivoktaṃ ca pramāṇa sarvasammatam / alpasattvā narā rājan kāle māyāvīmohitāḥ // 19
 omkāraṃ ye na paśyanti tathā vai saptakalpagaṃ / gochāgāyor mahārāja hemarūpye yad antaram // 20
 sūdrabrāhmaṇayor yadvad yathā vaddadhītakrayoḥ / amareśvaratīrtham hi jñeyaṃ tīrthāntaraiḥ saha // 21
 dīyate koṭīrthe yadguṇjāmātraṃ hiranyakam / tasya samkhyā na vidyate yāvad āhūta samplavam // 22
 caturhastapramāṇam tu koṭīrtham na samśayaḥ / hastamātraṃ tathā cānye vitastiṃ ca tathā 'pare // 23
 caturaṅgulamayam ke 'pi kecid aṅgulamānataḥ / arddhāṅgulaṃ yavamātraṃ brahmasūtrapramāṇataḥ // 24
 caturviṃśe dvādaśābde kurukṣetrāt sarasvatī / koṭīrthe tathā snātuṃ rāhugraste divākare // 25
 kariṇrūpamāsthāya āyāt svapuṇyakakṣayāt / snānaṃ kṛtvā punaryāti kurukṣetraṃ na samśayaḥ // 26
 kāverīsaṅgamaṃ yāvad ārabhyo dadhisāṅgamam / atrāntare mahārāja tīrthakoṭyo daśa smṛtāḥ // 27
 koṭīrtham samārabhya nīlagaṇāvāsānataḥ / aṣṭalakṣāṇi tīrthānāṃ brahmasūtrapramāṇataḥ // 28
 kāveryāḥ pūrvabhāge ca yāvat paryaṅkaparvataḥ / daśa lakṣāṇi tīrthānāṃ samkhyā ca kathitā tava // 29
 narmadāyāṃ samāsādyā jamadagner mahāśramam / śrīkaṇṭham nīlakaṇṭham ca līngaṃ pāpaprāṇāśanam // 30
 kanyātīrtham mahāpuṇyam kapileśvaram uttamam / kapilāvartasamjñam tu tīrtham pāpaharam param // 31
 tatra pūṣā ca sūryas tu śivadyānaparāyaṇaḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu tapas tepe suduṣkaram // 32
 tatas tuṣṭaḥ sureśānas tam uvāca tadā nrpa / varam vṛṇīṣva bhadrām te yat te manasi vartate // 33
 pūṣovāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa varam dātuṃ tvam icchasi / sūryapiṅgalasamjñam tu līngaṃ paramasiddhidam // 34
 ākāṣe pratapadrasmihasarāṃśu samaprabham / māse māse 'nyamitras tu samkramaś cānyarāśīṣu // 35
 imaṃ varam aham manye jagad dyotanakārakam / īśvara uvāca / sarvasampatsamṛddhis te matprasādād bhaviṣyati // 36
 kṛte yuge mahārāja mayaitad dṛṣṭam eva ca / caturdaśyāṃ tathā 'ṣṭamyāṃ piṅgaleśvarapūjanāt // 37
 koṭiyajñaphalam prāpya śivaloke mahīyate / revāṭīreṣu ye devāḥ krośamātraṃ svayambhuvah // 38
 sarve te siddhidā jñeyāḥ kāmabhogaphalapradaḥ / kecit kūṣmāṇḍamātrā vai kecidvai puṣpamātrakāḥ // 39
 eraṇḍaphalamātrās ca vajramauktikamānataḥ / kṛte maṇimayāḥ proktās tretāyāṃ tu hiraṇmayāḥ // 40
 dvāpare raupyatāmṛās ca kalau cāsmamayāḥ smṛtāḥ / brāhmaṇam kṛtayugaṃ prāhus tretām vai kṣatriyam tathā // 41
 dvāparam vaiśyam ity evaṃ kalīm sūdraṃ tathaiva ca / nāpuṇyālīngamāsādyā mriyate 'marakaṇṭake // 42
 ko na mucyeta kaunteya saptajanmajakilbiṣāt / yādṛśo 'yam giriḥ puṇyaḥ sarvato 'marakaṇṭakaḥ // 43
 tādrśam nānupaśyāmi triṣu lokeṣu bhārata / parvatasya samantāt tu tīrthakoṭir vyavasthitā // 44
 svargasopānamāsādyā prātyakṣam śivadarśanam / supuṇyam koṭīrtham vai tathā cāmarakaṇṭakam // 45
 svargadaṃ mokṣadaṃ viddhi sarvasiddhipradāyakam / vaidūryaparvate siddho māndhātā ca kṛte yuge // 46

kathito nṛpaśārdūla tathānyat kathayāmi te / kāverīsaṅgame puṇyaḥ sarvalokeṣu viśrutaḥ // 47
 tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / kāverīyāṃ bhūtajābhaume vyatīpāto yadā bhavet // 48
 sahasraguṇitaṃ puṇyaṃ bhavet tasyās tu saṅgame / śastreṇa nihatā ye vai tilamiśrāmbudānataḥ // 49
 te caikoddiṣṭāśrāddhena svargalokam avāpnuyuḥ / cāṇḍālād guhakāt sarpād vidyuto brāhmaṇād api // 50
 daṃṣṭribhyaḥ ca paśubhyaḥ ca maraṇaṃ pāpakarmiṇām / sarve te nṛpaśārdūla kāverīsaṅgame śubhe // 51
 śrāddhasya karaṇāt satyaṃ tṛptā yānti parāṃ gatim / kubereṇa tapas taptaṃ divyaṃ varṣasahasrakam // 52
 ārādhitāḥ pūjitaḥ ca lokanātha umāpatiḥ / śivaprasādasampanno lokapālatvamāptavān // 53
 tatra yas tyajati prāṇāṃs tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / ṣaṣṭivarṣasahasrāṇi devarājyaṃ avāpnuyāt // 54
 avaśaḥ svavaśo vā 'pi prāṇatyāgaṃ karoti yaḥ / daśavarṣasahasrāṇi rājā vaidyādhare pure // 55
 revākāverīkaiś toyaiś tilair āraṇyakaiś tathā / pitaras tarpitās tatra tṛptā yānti parāṃ gatim // 56
 nānāmukhasahasraiś tu kāverī prathitā bhuvī / carācaram yathā vyāptaṃ vāyunā sūryaraśmibhiḥ // 57
 tathā toyena kāverī vyāptaṃ ca vasudhātalam / narmadādakṣiṇe kūle vārāhe vindhyaparvate // 58
 pratyakṣā sarvadevānāṃ payoṣṇī nirgatā yataḥ / somasya duhitā cāsīt himagarbhenduśītālā // 59
 hareṇārādhitā pūrvam umāmūrṭiḥ payasvinī / lokānāṃ tāraṇārthāya somagaṅgeti gīyate // 60
 viniṣkrāntā śarīrāc ca vārāhasya yaśasvinaḥ / tatra snātvā naro rājan bhavet vai na punar bhavet // 61
 tilodakapradānena pitaras tasya bhārata / daśāyutasahasrāṇi loke krīḍanti śāṅkare // 62
 kārttikyāṃ yatphalaṃ tasya vārāhe vindhyaparvate / saṃkhyā na śakyate snānād atra varṣasatair api // 63
 śivena kathitaṃ pūrvam purāṇe skandakīrtite / tatra yad dīyate dānaṃ tasya saṃkhyā na vidyate // 64
 ye cārcayanti vārāhaṃ na te prakṛtamānuṣāḥ / prāṇatyāge kṛte tatra śivalokam avāpnuyuḥ // 65
 rāhusomasamāyoge vārāhe vindhyaparvate / kurukṣetrasamaṃ puṇyaṃ purā vai śāṅkaro 'bravīt // 66
 girer ārabhya vārāhāt payoṣṇyāḥ saṅgamāvadhī / atrāntare nṛpaśreṣṭha tīrthakoṭir udāhṛtā // 67
 payoṣṇīsaṅgame tatra somāvartāḥ sa ucyate / sa deśaḥ sarvataḥ puṇyaḥ satyaṃ etat tavoditam // 68
 payoṣṇīsaṅgame pāpahare liṅgasya darśanāt / tatra snānasya dānasya saṃkhyā kartum na śakyate // 69
 tāpīpayoṣṇīsaṃbhedaś candrasūryagrahe nṛpa / kurukṣetrācchatagaṇaḥ śivena parikīrtitaḥ // 70
 caturbhujō harir yatra śrīpatiḥ puruṣottamaḥ / viṣṇukṣetraṃ tu vijñeyaṃ krośamātraṃ tannṛpa // 71
 āśvinasya tu māśasya kṛṣṇapakṣe caturdaśī / amāvāsyā sinivālī parvāṇy etāny anukramāt // 72
 caturdaśyāṃ caturyoge pīyūṣaṃ vahate nṛpa / pitaras tṛptim āyānti dine tasmin na saṃśayaḥ // 73
 suryagrahe kurukṣetre yatphalaṃ parikīrtitam / tāpīpayoṣṇīsaṃparke tatphalaṃ parikīrtitam // 74
 dīpotsarge tu kaumudyāṃ phalaṃ saṃkhyā na vidyate / puruṣaś cakravartī syād dīpaṃ tatra cakāra yaḥ // 75
 kārttikyāṃ āśvine māśi pakṣayor ubhayor api / māsam ekaṃ na bhūjīta tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 76
 yāvaca candraś ca sūryaś ca himavāṃś ca mahodadhīḥ / tāvat kālaṃ vaset svarge viṣṇuloke ca bhārata // 77
 narmadādakṣiṇe bhittvā pātālāt tu samutthitam / kāverī kuṇḍam ity evaṃ triṣu lokeṣu viśrutam // 78
 snātamātro naras tatra gāṇapatyaṃ avāpnuyāt / kuṇḍeśvaraṃ siddhaliṅgaṃ surasiddhāṇiṣevitam // 79
 pramādāt kurute yas tu pūtalīṅgasya pūjanam / na tatpuṇyasya saṃkhyāsti yāvaca candrārkatārakam // 80
 tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata / asaṃkhyakālikā tṛptiḥ pitṛṇāṃ nāsti saṃśayaḥ // 81
 kāverīyāḥ tu prabhāveṇa narmadāsaṅgamāt punaḥ / yajñāvarto 'bhavad deśaḥ satyaṃ etacchivoditam // 82
 svayambhuvāni liṅgāni svargamokṣapradāni tu / yatra tatra naraḥ snātvā kāverīyā nṛpasattama // 83
 aśvamedhaphalaṃ prāpya viṣṇuloke mahīyate / tyaktvā prāṇāṃs tu kauveryāṃ kauberam lokam āpnuyāt // 84
 kaubereśvaraliṅgaṃ tu sarvasiddhipradāyakam / kāverīnarmadāmadhye na tatpaśyanti mānavāḥ // 85
 pūjyate suradaityaiś tu nāgakanyābhir arcyate / arcanāt tasya devasya dvādaśādityasannibhaḥ // 86
 sarvapāpavinirmuktaḥ śivaloke mahīyate / kāverīnarmadābhede bāṇaliṅgaṃ pratiṣṭhitam // 87
 kubereṇa purā dṛṣṭaṃ saṅgameśvaranāmataḥ / arcanāt tasya devasya lokapure vaset // 88
 gaṅgāyamunasaṃbhede yatphalaṃ parikīrtitam / bhaume tu bhūtajāyoge vyatīpāte ca saṃkrame // 89
 rāhusomasamāyoge tad evāṣṭagaṇaṃ smṛtam / aśītīś ca guṇāḥ proktā gaṅgāyamunasaṅgame // 90
 kāverīnarmadāyoge bāṇā aṣṭagaṇāḥ smṛtāḥ / gaṅgāṣṭaśisahasraiś tu kṣetrapālaiḥ prapūjyate // 91
 tadardhairanyatīrthāni rakṣante nātra saṃśayaḥ / amareśvarayāmye tu liṅgaṃ caiva jaleśvaram // 92
 darśanāt tasya liṅgasya gāṇapatyamavāpnuyāt / lakṣaiś ca rakṣitā devair narmadā saptakalpagā // 93
 dhanvibhiḥ ṣaṣṭipuruṣaiḥ sahasraiś ca yudhiṣṭhira / oṃkāraṃ śatasāhasryā parvato liṅgam eva ca // 94
 anyadeśe kṛtaṃ pāpaṃ puṇyakṣetre vinaśyati / puṇyakṣetre kṛtaṃ pāpaṃ vajralepo bhaviṣyati // 95
 kṣaṇamātreṇa duḥkhena atyantasukhamaśnute // 96

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kāverīmāhātmyaṃ nāmaikacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ // [41]

Adhyāya 42: [caṇḍavegāmāhātmyavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / revā bhittvā caṇḍavegā mahābhāgā viniṣṛtā / tatra snātvā naravyāghra brahmahatyāṃ vyapohati // 1
 tilodakam tatra tīrthe haviṣā piṇḍadānataḥ / pitṛṇaṃ samuddhared ghorāt narakān nātra saṃśayaḥ // 2
 pāpamṛtyumṛtā ye tu caṇḍakarmakṛto narāḥ / mucyante tena pāpēna caṇḍavegāsamāgame // 3
 caṇḍeśvaraṃ tatra liṅgaṃ sarvadevamayaṃ śubham / darśanāt pūjanād asya puṣpagandhādīdānataḥ // 4

brahmahatyā sahasrair hi tatkṣaṇād eva mucyate / candrasenaḥ purā cāsīd durātmā pāpakarmakṛt // 5
 paradārārataścauro brahmagho gurutalpagah / raghuvaṃśī ca pāpātmā ṛṣipatnīm ca brāhmaṇīm // 6
 anyās ca yā vai subhagāḥ patim hatvā samāharat / naimiṣāraṇyavāsī ca śāṇḍilyo brahmavittamaḥ // 7
 saudāminī tasya bhāryā dharmapatnī yaśasvinī / rūpayauvanasampannā candrakāntisamaprabhā // 8
 kāmīnī valkaladhārā pīnonnatapayodharā / ākhyānaṃ kathayiṣyāmi tasyās tasya purātanam // 9
 hayārūḍhas candraseno naimiṣāraṇyavāsinaḥ / śāṇḍilyasyāśramam prāpto vane sa mṛgayan mṛgān // 10
 daṣṭā saudāminī tena śāṇḍilyasya priyā tadā / uvāca vacanam tām vai tvaṃ me rājñī bhaved iti // 11
 valkalājīnadhārī ca kuśakāśapavitrakah / kandamūlaphalāśī ca brāhmaṇas ca patis tava // 12
 kiṃ kariṣyasi tat tena mama bhogāṃś ca puṣkalān / sarvadā matprasādena bhukṣva tvaṃ varavarṇini // 13
 tasya tad vacanam śrutvā nṛpateḥ pāpakarmaṇaḥ / āha saudāminī vākyam candrasenam nṛpādhamam // 14
 yācasva me patim rājams tasyāhaṃ vaśavartini / śāṇḍilyam abravīd rājā tato 'mūḃ varayāmi te // 15
 kanyām imāṃ ca patnī te ced adya tvaṃ dadasva me / maulye dadāmi te dravyamasyāḥ śatasahasraśaḥ // 16
 śāṇḍilya uvāca / sarvāḥ striyaḥ kaitavabaddhamūlās tāsāḃ priyo nāsti manuṣyaloke / yatheṣṭaṣeṣṭo bhava bhūmipāla kiṃ māḃ dvijaṃ
 pṛcchasi durbalaṃ ca // 17
 kāmāndhas tu tato rājā kare jagrāha tām tadā / sā nirīkṣyā hatam pāpam jvalantī tīvrakopataḥ / rajasvalā 'haṃ māḃ sprṣtvā cāṇḍālas tvaṃ
 bhaviṣyasi // 18
 tām drṣtvā tādrṣīm nagnāḃ bhayārtām prānavallabhām / cāṇḍālas tat kṣaṇāj jātaḥ sarvabhūtabhayāvahaḥ // 19
 hāhākāram tatas cakruḥ sarve devāḥ samānuṣāḥ / aśvam āruhya rājā 'sāv ayodhyām āviśat purīm // 20
 drṣtvā cāṇḍālarūpaṃ tam brāhmaṇāḥ puravāsinaḥ / rājaputrā mahīpālasyāntaḥpuranivāsinaḥ // 21
 babhūvur bhayabhītās ca garhayanto mahīpatim / vaśiṣṭham śaraṇam prāptaḥ śocitvā cātmanas tanum // 22
 rājā viṣaṇṇavadana uvāca svapurohitam / jagāmāham samuddeśam naimiṣāraṇyavāsinaḃ // 23
 śāṇḍilyam ca namaskṛtya sāṣṭāṅgam praṇipatyā ca / abravam dehi bhāryāḃ svām vittena bahulena me // 24
 śāṇḍilyasya tu patnyā vai tayā śapto 'ham antike / śrutvā tasya caritraṃ ca pāpasya bho narādhipa // 25
 vaśiṣṭho 'py abravīd vākyam candrasenam narādhipam / śāṇḍilyam gaccha rājendra tāpasam ṛtugāminam // 26
 saudāminīm ṛṣer bhāryāḃ jvalantīm iva tejasā / evam astv iti coktvā tam namaskṛtya purodhasam // 27
 sa jagāma tam uddeśam naimiṣāraṇyavāsinaḃ / śāṇḍilyam tu namaskṛtya sāṣṭāṅgam ca punaḥ punaḥ // 28
 abravīt tam munīreṣṭham bhayatrasto narādhipaḥ / kṣamasva me munīreṣṭha tvadbhāryāḃ prati kāmīnaḥ // 29
 tvaṃ mātā me pitā cāsi raghuvaṃśam samuddhara / mayā tv apakṛtam te 'dya tasya prāptam phalaḃ hi vai // 30
 uvāca brāhmaṇaḥ pṛito bhāryā caiva pativratā / mārkaṇḍeyaḥ pitā rājan chiṣyo 'haṃ tasya dhīmataḥ // 31
 bhāryārtham iha samprāpto naimiṣāraṇyavāsinaḥ / tvaṃ tu gaccha nṛpaśreṣṭha caṇḍavegāsamāgamam // 32
 caṇḍeśvaram tamabhyarcya tatra snātvā nṛpottama / avāpsyasi param sthānam muktaś cāsmāc ca kilbiṣāt // 33
 tasya tad vacanam śrutvā śāṇḍilyasya mahātmanaḥ / śāṇḍilyam ca namaskṛtya tathā saudāminīm nṛpaḥ // 34
 svasti vo 'stu gamiṣyāmi caṇḍavegāsamāgamam / evamuktavā gatas tatra samāgatya kṣamāpatih // 35
 caṇḍeśvaram samabhyarcya tatra snātvā vidhānataḥ / divyayānasamārūḍhaḥ stūyamāno 'psarogaṇaiḥ // 36
 sarvapāpavinirmuktas tīrthasyāśya prabhāvataḥ / kṣaṇāc chivapuram prāptaś candraseno mahīpatih // 37
 svārociṣe 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge bhūtānām ca sahasraṇi saṃsiddhiḃ tatra cānvayuh // 38
 etat te kathitam rājams caṇḍavegāsamāgamam / śravaṇāt kīrtanād vāpi bhrūṇahatyā praṇāsyati // 39
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe caṇḍavegāmāhātmyavarṇano nāma dvicatvāriṃśo 'dhyāya // [42]

Adhyāya 43: [eraṇḍīsaṅgamamahimānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / eraṇḍīnarmadāyogaṃ tato gacched yudhiṣṭhira / ṛṭṛtīyā caṇḍavegā ca svargasopānapaddhatiḥ // 1
 tatra snātvā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata // 2
 anekakālikā ṛṭṛtiḥ pitṛṇām upajāyate / amāśomasamāyoge rāhugraste divākare // 3
 eraṇḍīsaṅgamasthāne puṇyasamkhyā na vidyate / eraṇḍīsarvaliṅgam tu sarvapāpaprāṇāśanam // 4
 kuṅkumena samālipyā gandhadhūpāiḥ prapūjayet / divyaṃ varṣasahasraṃ tu modate śivasannidhau // 5
 darśanāt tasya liṅgasya gāṇapatyam avāpnuyāt / bhadrarudreśvaram nāma liṅgam paramasiddhidam // 6
 bhadrarudrau purākāle gandharvau bhrātarau tathā / tam abhyarcya vidhānena gatau vaidyādharmaṃ puram // 7
 gāyanti pitaro gāthāḃ tathaiva ca pitāmāhāḥ / tilodakapradānena piṇḍapātena bhārata // 8
 vaset manvantarāṇiḥa rudraloke caturdaśa / astreṇa tu hatā ye vai daivāt pāpamṛtā narāḥ // 9
 caturdaśyām tu śrāddhena vṛṣotsargeṇa bhārata / vīralokam avāpyaiva tatra krīḍanti mānavāḥ // 10
 tatra yas tyajati prāṇān avasāḥ svavaśo 'pi vā / tīrthasyāśya prabhāveṇa sa bhava na punar bhavet // 11
 caturyugasahasraṇi rājā vaidyādhare pure / ākhyānaṃ kathayiṣyāmi yathādrṣṭam purā 'nagha // 12
 cākṣuṣe cāntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / nimirnāma purā rājā cakravartī viśāmpate // 13
 pakṣiyonau ca samprāptaḥ kopād vai brāhmaṇasya ca / asya tīrthasya mātmyād darśasomasamāgame // 14
 snātvā samtyajya tām yonim rājyaṃ kṛtvā divaṃ gataḥ / yudhiṣṭhira uvāca / katham sa rājā samprāpto mānuṣīm ca tanuṃ punaḥ // 15
 etad āscaryabhūtam me kathayasva mahāmate / mārkaṇḍeya uvāca / sukanyām nāma kanyām vai yayāce cyavano nṛpam // 16
 rājñī candravatī nāma nimerāsīt pativratā / sā putrīm janayāmāsa prāṇebhyo 'pi garīyasīm // 17

ekadā tu nṛpaśreṣṭhaḥ sukhāsīno yadṛcchayā / āgataṃ cyavanaṃ dṛṣṭvā arghapādyair apūjayat // 18
 adya me saphalaṃ janma tvatpādāmbujadarśanāt / anugraham imaṃ manye bhojanaṃ kartum arhasi // 19
 tasya tadvacanaṃ śrutvā provāca cyavano munih / kanyāṃ dadāsi cet mahyaṃ bhāryārthaṃ dharmatatparām // 20
 tadā bhokṣye mahīpāla no cet pāpam avāpsyasi / rājovāca / ekā me duhitā brahman rājñīm yācasva varṇinīm // 21
 kanyādāne na śakto 'haṃ satyam etat tavoditam / tataḥ śrutvā vaco rājñīm munir vacanam abravīt // 22
 kanyāṃ dehi ca me rājñi grhiṇaḥ putrakāraṇāt / prahasya cābravīd rājñi na te yogyā dvijottama // 23
 anyadācakṣva brahmarṣe tad dadāmi na saṃśayaḥ / tataḥ kopācchāśāpainām pakṣiyoniṃ tu gacchasi // 24
 śāpaṃ śrutvā tato rājñi śasāpātha mahāmuniṃ / yadi me vidyate satyaṃ bhartṛbhaktiś ca niścalā // 25
 śaptā niraparādhāhaṃ netrahīno bhaviṣyasi / parasparam ca tau śaptau narmadātūramāgatau // 26
 cacāra cyavanaś cogrameraṇḍīsaṅgame tapaḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu valmīkena tu pūritaḥ // 27
 girer vai pūrvabhāge tu madhyāraṇyam iti smṛtam / kadambavṛkṣam āsādyā vane tasmiṃś ca dampaṭī // 28
 puṣpīte phalīte ramye saṃjātau pakṣirūpiṇau / anye 'pi pakṣiṇas tatra samudbhūtāḥ sahasraśaḥ // 29
 jātismarā vyāharanto mānuṣiṃ giramuttamām / sāraṅgāḥ pakṣiṇas te tu sarvadā hr̥ṣṭamānasāḥ // 30
 jyeṣṭhe māse tu saṃprāpte dāvāgnir adahad vanam / pranaṣṭāś cāṇḍajāḥ sarve jvālāmālākulikṛtāḥ // 31
 koṭāre tu samālambya putraiḥ saha yathā sukham / ekadā garbhīṇī jātā pakṣiṇī tatra bhārata // 32
 bhartāraṃ pakṣiṇī prāha kiṃ tvaṃ tiṣṭhasi nirbhayaṃ / gatāś ca pakṣiṇaḥ sarve kiṃ tvaṃ saṃhārayiṣyasi // 33
 tasyāś tad vacanaṃ śrutvā khecaro vākyam abravīt / bhāryāṃ tyaktvā sutāṃś caiva yāmyekākī kathaṃ priye // 34
 iti loke na vede ca dṛṣṭam kenāpi kutracit / pāṇigraheṇa yā bhāryā suśīlā dharmacāriṇī // 35
 tyaktvā gacchati tāṃ mohād bhrūṇaghaṇaḥ sa tu kīrtitaḥ / pakṣiṇy uvāca / ātmānaṃ rakṣa jīveśa mūlabhūtaṃ kulasya tu // 36
 bhūyo 'nyāste bhaviṣyanti bhāryāḥ śatasahasraśaḥ / jīvamāne tu yā patyāvanyaṃ kāmayate varam // 37
 sā pāpiṣṭhā durācārī viṣṭhāyāṃ jāyate kṛmiḥ / vidhavā bhartṛhīnā yā 'nugatā na svakaṃ patim // 38
 jīved varṣāsatam yāvāt sā pāpiṣṭhā prakīrtitā / patyau jīvati yā nārī mriyate bharturagrataḥ // 39
 bhartṛdatodakaśrāddhaiḥ sā yāti paramām gatim / prasādād yasya labhyeta putrāṅkārakīrtayaḥ // 40
 ko 'nyaḥ priyataras tasmād iha loke paratra ca / svayaṃ prāptas tu dāvāgniḥ śīghraṃ gaccha kathaṃ sutān // 41
 tyaktvā gacchāmi jīveśa saṃhāro vartate 'dhunā / hastau pādau na vidyete pāvako naiva śāmyati // 42
 aśaktā nīyamāne tu pakṣiṇaścāṇḍajivinaḥ / sutāṃś tyaktvā tu yā mātā bhayārtā yāti garhitā // 43
 sā saptajanmaparyantaṃ sarpiṇī jāyate dhruvam / evam uktvā tu tatraiva putrāṇām ca parasparam // 44
 sā saṃgrhya prayatnena yugmaṃ yugmaṃ dampaṭī / saṃsthāpyairāṇḍikāyoge bhartā bhāryāṃ uvāca ha // 45
 daṃṣṭribhyaś ca prayatnena rakṣaṇīyāḥ sutā mama / gacchāmi ca sutān anyān ānetuṃ sāmpratam priye // 46
 evamuktvā gataḥ pakṣi kadambāśritamandiram / so 'paśyat tadā tatra mandiram vahnisaṃkulam // 47
 snehāt praviṣṭaḥ putrārthī jvālāmālāvṛtaṃ grham / taṃ dadāha tadā vahṇiḥ sasutaṃ sa mahīruham // 48
 dagdhas tu vahṇinā tena vahnipuṅja ivābhavat / bhasmībhūte vane tasmin prāvāt kālāḥ samāgataḥ // 49
 eraṇḍyantarjale tatra sarvaṃ tatplāvitaṃ / amāśomasamāyoge pakṣiṇas tasya cāsthi vai // 50
 eraṇḍyāḥ saṅgame prāptaṃ daivād vai nṛpasattama / tatkṣaṇād divyadehas tu divyayānaṃ samāśritaḥ // 51
 dhriyamāṇātapatras tu vījyamāno 'psarogaṇaiḥ / divyavastraparīdhāno divyāṅkārabhūṣitaḥ // 52
 uparivāharaṃ bhāryāṃ sa jagāmātmanaḥ purīm / āgaccha subhage śīghraṃ bhāryā tvaṃ me bhaviṣyasi // 53
 siddhavidyādharaḥ yakṣaiḥ sādhuvadēna pūjitaḥ / puṣpavṛṣṭiḥ papātoccairdevarājopakalpitaḥ // 54
 etasmīn antare rājan patnīm bhūyo 'pi cābravīt / kanyārthaṃ tvaṃ suśaptāsi cyavanena mahātmanā // 55
 muñcātmanam avāpya tvaṃ bhavanaṃ dharmacāriṇām / smāritākāśavacasā nṛpeṇaivaṃ puram gatā // 56
 sutān pragrhya cāgatya bhartāraṃ idam abravīt / yā gatir mama bhartuḥ syāt sā me nityaṃ bhaviṣyati // 57
 uvāca vacanaṃ bhartā śīghraṃ viśa hutāśanam / amāśomasamāyoge eraṇḍītīrthasaṅgame // 58
 tatra yat patitaṃ cāsthi pāpāt tvāṃ tārayiṣyati / evam astviti taṃ coktvā pakṣiṇī satvaraṃ tadā // 59
 āhrtya tṛṇakāṣṭhāni sampradīpya hutāśanam / tato yānaṃ samārūḍhā bhartuḥ sā ca sutaiḥ saha // 60
 umāmaheśvaraṃ yadvac chrīpatiṃ ca yathā ramā / tadvaccāvāpa bhartāraṃ tīrthasyāśya prabhāvataḥ // 61
 evaṃ yānaṃ samāruhya sabhāryas tu tadā nṛpaḥ / candraseno devaseno yajñasenas tathāparaḥ // 62
 tribhiḥ putraiḥ parivṛto dharmavṛtiparāyaṇaḥ / viveśa nagarīm ramyaṃ ayodhyāṃ devanirmītam // 63
 mudā paramayā yuktaḥ sāntaḥ purapariicchadaḥ / rājyaṃ kṛtvā varṣalakṣaṃ tataḥ prāptaḥ śivālayam // 64
 eraṇḍīśvaram abhyarcya eraṇḍyāḥ saṅgame nṛpa / pañcāśītisahasraṇi kṣatriyāṇām mahātmanām // 65
 gatāni tatra rājendra satyaṃ vai śāmbhavaṃ puram / etat te kathitaṃ rājann ākhyānaṃ vai purātanam // 66
 śravaṇāt kīrtanād vā 'pi gosahasraphalaṃ labhet // 67

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe eraṇḍīsaṅgamamahimānuvarṇano nāma tricātvarīṃśo 'dhyāyaḥ // [43]

Adhyāya 44: [durvāśaścaritre eraṇḍītīrthavarṇana]

yudhiṣṭhirauvāca / sukanyārthe munih śaptaś candravatyā mahāmune / valmīkāc ca kathaṃ muktaś cyavanaḥ kāmamohitaḥ // 1
 paralokaṃ kathaṃ prāpto brāhmaṇo brahmavittamaḥ / kathayasva mahābāho paraṃ kautūhalaṃ hi me // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu tvaṃ rājaśārdūla kathyamānaṃ nibodha me / nimiḥ putraṃ ca rājye vai sūryasenaṃ niveśya ca // 3
 ādideśātha matimāñ jyeṣṭhā vai bhaginī tathā / cyavanāya pradātavyā brāhmaṇāya na saṃśayaḥ // 4

eraṇḍyāḥ saṅgame ceṣṭvā hayamedham makhottamam / sarvajñakṛtaṃ puṇyaṃ brāhmaṇāya pradāsyasi // 5
 uktvaivaṃ sūryasenaṃ tu sa gataḥ śivamandire / evam astviti taṃ coktvā sūryasenaḥ pratāpavān // 6
 evaṃ saṃcintya manasā sarvasaṃbhārasaṃvṛtaḥ / sa jagāma suraiḥ sārddham kanyām ādāya bhūpatiḥ // 7
 maṇḍapāṃś caiva yūpāṃś ca pañcayojanavistarān / sa cakāra tato rājā piturājñām anusmaran // 8
 yajñas tena samārabdhaḥ samāptavaradaḥkṣiṇaḥ / ramamāñā sukanyā ca kanyābhir nṛpativasā // 9
 śrutvā śabdaṃ ca valmīke kartuṃ krīḍāṃ samāyayau / tatrāpaśyat mānuṣaṃ sā cakṣur hīnamadhomukham // 10
 dr̥ṣṭvā sā kaṅṭakenaiva vivyādha ca gr̥haṃ gatā / hāhākāro mahānāsīt kim etad iti bhārata // 11
 durmanāḥ sūryasenas tu brāhmaṇaiḥ saha satvaram / ājuhāva tato devāv aśvinau pākaśāsanam // 12
 yajñam nivartayāmāsa yathāvad vidhipūrvakam / nivartya ca tato yajñam rājā paramadhārmikaḥ // 13
 devān abhyarcayāmāsa cyavanāya mahātmane / divyaṃ cakṣur dadadhvaṃ hi vapuḥ kāntaṃ navam vayaḥ // 14
 evam abhyarthitair devair dattaṃ cakṣur yudhiṣṭhira / rūpayau vanasaṃpannam kāmadevasamaṃ vapuḥ // 15
 tataḥ prasādāyitvā 'sau cyavanam vākyam abravīt / tatḥśamasva mahābhāga yatḥkṛtaṃ te sukanyayā // 16
 gr̥hāṇa pāṇimasyās tvam mune kopam parityaja / evam abhyarthito rājñā muniromity uvāca ha // 17
 tataś cāvabhṛthe yugmaṃ caṇḍavegāsamāgame / saṃsthāpya vidhivad rājā tasmai dattvā kratoh phalam // 18
 cakāra pāṇigrahaṇam sukanyāyā manoharam / divyarūpadharau tau tu lakṣmīnārāyaṇāv iva // 19
 saṃjātau dampaṭī tatra harṣeṇotphullalocanau / dattvā kanyām munes tatra sūryasenaḥ puram yayau // 20
 bubhujē vividhān bhogān chakratulyaparākramah / sūryasenaṃ sukanyām ca cyavanam śakram aśvinau // 21
 bhojanānte smared yas tu cakṣus tasya na hīyate / etat te kathitaṃ rājāmś caṇḍairāṇḍakasaṅgamam // 22
 tatra snāto divam yāti na punargarbham āviśet / yajeta vāśvamedhena nīlam vā vṛṣam utsṛjet // 23
 ākhyānam kathayisyāmi yathā dr̥ṣṭam yathāśrutam / babhrāma sarvatīrthāni durvāsās cogratāpasah // 24
 pitṛtīrtham samāgamaṃ pitṛñām hitakāmyayā / tatra snātāvrcayitvā ca sūlapāṇiṃ pitāmaham // 25
 jalāñjaliṃ kuśatīlāṃ pitṛpiṇḍamāvṛjat / dattvā piṇḍam munīn prāha param vismayamāgataḥ // 26
 kare gr̥hṇanti pitarah piṇḍānīha mayā śrutam / tad adya bho na paśyāmi tīrthayātrā nīrarthikā // 27
 tam ugratāpasam jñātvā procuste munayas tadā / kare gr̥hṇanti pitarah piṇḍam darśe prakalpitam // 28
 satyam etan munīśreṣṭha nānyathā vedabhāsitam / taddarśam ca pratīkṣa tvam tīrthāntaradīrkṣayā // 29
 cukopa vai tadā vipra r̥ṣiś caivābravīd vacaḥ / atra no pātaye piṇḍam snānam dānam karomi na // 30
 durvāsās tu tataḥ prāha eraṇḍam munipuṅgavam / kare kamaṇḍalum kṛtvā jalapūrnam mahāmuniṃ // 31
 śarīram kliśyase kasmāt tavātra niṣphalam tapaḥ / oṃkāram kalpagām gaccha gr̥hītvaikaṃ kamaṇḍalum // 32
 ekaḥ pitāmahaḥ pūjyo gayāyām prabhur avyayaḥ / uktvaivaṃ r̥ṣibhiḥ sārddham giriṃ tv amarakaṅṭakam // 33
 ājagāma mahātejā gatvā tatra ca bhārata / oṃkārasyaṅcanam kṛtvā stotram etad udāharat // 34
 namaḥ kālāya devāya tridevāya trimūrtaye / avyaktāvyaktarūpāya anantānantagāmine // 35
 ṛgyajuḥ sāmārūpāya sarvajñāya namo 'stu te / bhavadbhava jagannātha umākānta namo 'stu te // 36
 asuragṛhṇāya devāya tripuragṛhṇāya te namaḥ / sadyojātas tathā ghorah puruṣeśāya te namaḥ // 37
 jayakālāgnirudrāya saṃvartāya namo namaḥ / hṛṣīkeśvararudrāya puruṣeśāya te namaḥ // 38
 namaḥ śambhavāya mayobhavāya śaṅkarāya namo 'stu te / brahmaviṣṇuvīndravārada trinetṛāya namo 'stu te // 39
 śrīkaṅṭhanīlakaṅṭhāya namaḥ somārdhadhāriṇe / kapālamāline tubhyaṃ namaḥ khaṭvāṅgadhāriṇe // 40
 namaḥ trisūlahastāya nāgābharaṇabhūṣiṇe / namaḥ pinākine tubhyaṃ mahānātha namo 'stu te // 41
 śarvāya sarvarūpāya carācara namo 'stu te / jihvācāpalyabhāvena khedito 'si mayā prabho // 42
 kṣamasva me sureśāna iha loke paratra ca / tvatsamo nāsti deveśa kaścid anya umāpate // 43
 śrutvā stotram idaṃ divyaṃ śiva oṃkārarūpadhṛk / varam vṛṇu mahābhāga iti vākyam uvāca ha // 44
 durvāsā uvāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa yadi deyo varo mama / pitṛtīrthasamaṃ tīrtham etad astv iti dehi me // 45
 oṃkāra uvāca / etat sarvam bhavatvadya matprasādāt tapodhana / asādhyam api sādhyam te trailokye sacarācare // 46
 evaṃ labdhvā varam vipro girer vai pūrvabhāgataḥ / uvāsa munibhiḥ sārddham durvāsā ugra tāpasah // 47
 atrāntare nṛpaśreṣṭha brahmāṇam prāha nāradaḥ / pitṛtīrtham gayā naṣṭā durvāsasaḥ kopatas tataḥ // 48
 āste sa narmadātīre oṃkāre 'marakaṅṭake / nāradasya vacaḥ śrutvā brahmā lokānukampayā // 49
 haṃsayānam samārūḍho devaiḥ saha nṛpottama / ājagāmāśramam tatra durvāsā yatra saṃsthitaḥ // 50
 dr̥ṣṭvā pitāmaham devameraṇḍo munipuṅgavaḥ / kamaṇḍalum samādāya pādāmūle tu brahmaṇaḥ // 51
 vinīkṣīpya yathā nyāyam argham dattvā ca tasthivān / kamaṇḍalujalodbhūtaḥ pravāho narmadāṃ gataḥ // 52
 tataḥ saṃpūjya vidhivad durvāsās taṃ pitāmaham / brahmovāca / udbhaved yadi te tīrthamāsomasamāgame // 53
 idānīm pitṛtīrtham tu janair nehopadr̥ṣyate / anivartyas tu śāpate tatpūrnam kuru saṃpratam // 54
 durvāsā uvāca / mayā nivartitaḥ śāpo vacanāt te pitāmaha / pitṛñām darśanam tatra gayāpitṛvisarjini // 55
 bhaviṣyati prasādāt te tasmims tīrthe pitāmaha / evam astv iti taṃ coktvā divam brahmā yayau nṛpa // 56
 namaskṛtya maheśānam surāsuranamaskṛtam / harṣeṇa mahatāviṣṭaḥ pūjyamāno dvijottamaiḥ // 57
 durvāsās tu munīśreṣṭhas tatraivāntaradhīyata / tena puṇyatamaṃ loke tatrairaṇḍī samāgatā // 58
 eraṇḍīśvaralīngam tu surāsuranamaskṛtam / puṇyakarmānupaśyed amāsomasamāgame // 59
 dr̥ṣṭvā tatparamam līngam yamalokaṃ na paśyati / etat tu kathitaṃ rājan mayā tvām prati bhārata // 60
 śravaṇāt kīrtanād asya gacchet māheśvaram puram // 61

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe durvāsaścaritre eraṇḍūtīrthavarṇano nāma catuścatvāriṃśo 'dhyāyah // [44]

Adhyāya 45: [śalyāviśalyāmāhātmyānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet mahābhāga revāśalyāviśalyayoḥ / tatra snātvā divaṃ yāti phalaṃ yajñeśvarājñayā // 1
 tatra yajñeśvarāṃ līṅgaṃ dhūpeśvaramanuttamaṃ / siddhidaṃ mokṣadaṃ viddhi na te paśyanti mānavāḥ // 2
 tilodakapradānena cānnadānena bhārata / pitarastṛptim āyānti yāvaca candrārkatāarakam // 3
 pauṛṇamāsyāṃ tu some vai vyatīpāte ca saṃkrame / dānaṃ yat kriyate tatra tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 4
 bhārata kṛtas tatra hayamedhaḥ purā yathā / tat te 'haṃ kathayiṣyāmi śṛṇu kaunteya sāmpratam // 5
 bhārato nāma rājāsīt sūryavamśe viśāmpate / praśāsāsa mahārāja kṛtsnaṃ vai sa mahītalam // 6
 yāvāt tṛṇaṃ vijānīyā yāvātkīrtiś ca bhāskaraḥ / tāvad vai bhāratakṣetraṃ saśailavanakānanam // 7
 ekadā sa nṛpaśreṣṭho yajñakarmaparāyaṇaḥ / bhṛgor dakṣiṇabhāge tu kuṇḍamaṇḍapamaṇḍitāṃ // 8
 daśayojanavistūrṇaṃ yajñabhūmiṃ cakāra ha / gavāṃ hi daśalakṣāṇi savatsānāṃ payomucāṃ // 9
 lakṣam ekaṃ hayānāṃ ca dantināṃ ayutaṃ tathā / maṇimāṇikyaratnāni vāsāṃsi vividhāni ca // 10
 yajñopaskaram ādāya sarvasaṃbhārasaṃvṛtaḥ / vedadhvanininādena divaṃ bhūmiṃ ca saṃsprśan // 11
 homena devatāḥ tṛptāḥ saptalokanivāsinaḥ / evaṃ pravartite yajñe rājñāś cāmitatejasah // 12
 yajñavidhvamsanārthaṃ tu rākṣasā raudrarūpiṇaḥ / mālyavāṃś ca sumālī ca sukeśī śāṅkhadūṣaṇau // 13
 rākṣasānā sahasrāṇi samāyātāstu satvaram / bhagnāni yajñavani triṣu lokeṣu dāruṇaiḥ // 14
 praṇaṣṭā devatāḥ sarvā ṛtvijaś ca nipātītāḥ / evaṃ vināśite yajñe rakṣobhiś ca tato 'nagha // 15
 kopāj jajvāla rājāpi hutāśana ivāhutaḥ / jaghān rākṣasān sarvān girīn vajradharo yathā // 16
 praṇaṣṭān bhayamītāṃś ca patitān dharaṇītale / rākṣasair nihatān drṣṭvā brāhmaṇān ṛtvijaś tathā // 17
 śokāviṣṭas tataḥ prāha bhārato devamantṛiṇam / gurus tvaṃ sarvadevānāṃ trikālajñas trivedavit // 18
 brahmahatyādikaṃ pāpaṃ mamārthe devakaṇṭakaiḥ / prāyaścittaṃ mayā kāryaṃ kiṃ tvaṃ brūhi bṛhaspate // 19
 bṛhaspatir uvāca / vidyāṃ saṃjīvanīm te 'haṃ dadāmi nṛpasattama / jīvitā brāhmaṇā devāḥ śāśaṃsur devamantṛiṇam // 20
 tato nivartito yajñāḥ samagravaradakṣiṇaḥ / yūpamūlasamudbhūtā śalyā caiva viśalyakā // 21
 praviveśa mahārāja narmadāṃ lokapāvanīm / tato devāḥ samāruhya svaṃ svaṃ yānaṃ divaṃ yayuḥ // 22
 bhārato 'pi dvijaiḥ sārddhaṃ praviveśa purīm tataḥ / tena śalyā viśalyā ca vikhyātā bhuvanatrāye // 23
 bhāratesvaralīṅgaṃ ca brahmayonyāṃ samāsthitam / etat te kathitaṃ rājanyathādrṣṭaṃ yathāśrutam // 24
 śravaṇāt kīrtanād asya na viśed yonisaṅkaṭe // 25

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śalyāviśalyāmāhātmyānuvarṇano nāma pañcācatvāriṃśo 'dhyāyah // [45]

Adhyāya 46: [bhṛguparvatamahimānuvarṇana]

bhṛguṃ patanti ye śūrāḥ kāṃ gatiṃ prāpnuvanti te / śrotumicchāmyahaṃ tve tat kathayasva mahāmune // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / anāśakena bho rājan bhṛgugograhasaṅgaraiḥ / prāṇāṃś tyajanti ye śūrā gatiṃ teṣāṃ nibodha me // 2
 pṛthak pṛthān nivāsāṃśca teṣāṃ karmāṇi bhārata / caturviṃśatikotyas tu saptaviṃśatir eva ca // 3
 umayā tu purā jñaptā madhyamottamakanyakāḥ / anena vidhinā ye tu prāṇāṃś tyakṣyanti mānavāḥ // 4
 tāṃśca bhuṅgdhvaṃ mayā dattā yuṣmākaṃ suprasādātaḥ / amareṣe pramṛtāśca bhraṃśitūṃ ye patanti te // 5
 bhṛgūn drṣṭvā nṛpaśreṣṭha mucyante brahmahatyayā / caturaśtībhṛgavo jambūdvīpe prakīrtitāḥ // 6
 tathā 'nye saptanirdiṣṭāḥ svargasopānam uttamam / bhairavas tu bhṛguśreṣṭho jñeyastv amarakaṇṭake // 7
 sūdrāśca kṣatriyā vaiśyā antyajāścādhamāstathā / ete tyajanti prāṇān vai varjayitvā dvijaṃ nṛpa // 8
 patito brāhmaṇas tatra brahmahā cātmahā bhavet // 9
 dvāviṃśatisahasrāṇi rāhusomasasamāgame / varṣānāṃ jāyate rājan rājā vaidyādhare pure // 10
 graste tu rāhuṇā sūrye dviguṇaṃ phalamaśnute / avaśaḥ svavaśo vā 'pi jalapūrānalāhataḥ // 11
 mriyate yo bhṛguṃ prāpya sa vidyādhararād bhavet / bhṛgur bhairavarūpeṇa vindhyakailāśasannibhaḥ // 12
 garhayanti bhṛguṃ ye tu te līṅgabrahmabhedinaḥ / bhairavaḥ kṣamate teṣāṃ neti skandena kīrtitam // 13
 manyāsācca cyuto vipro mātṛhā pitṛhā tathā / svasṛgaḥ svasnuśāgaśca tathā svajñātīgastathā // 14
 eteṣāṃ patanaṃ śastaṃ karīṣāgnau prasādhanam / mucyate tena pāpena śivalokaṃ sagacchati // 15
 hariścandrapure candre śrīśaile tripurāntike / traiyambake dhautapāpe vārāhe vindhyaparvate // 16
 kāveryaś tu tathā kuṇḍe patanāt svargam āpnuyāt / bhṛgor dakṣiṇabhāge tu līṅgaṃ vai capaleśvaram // 17
 kṣetrasaṃrakṣaṇāyeha vikhyātāṃ pāpanāśanam / dhanuḥ ṣaṣṭyāṃ tataḥ kṣetraṃ vijñeyaṃ cāpaleśvaram // 18
 ārohati girim yas tu tam adṛṣṭvā tu mānavāḥ / tasya puṇyaphalaṃ sarvaṃ sa grhṇāti na saṃśayaḥ // 19
 ālekhyā ca paṭe sūryaṃ patākāṇḍamaṇḍitam / valayaṃ ca kare kṛtvā vijyamānas tu cāmaraiḥ // 20
 vīras tu patitūṃ gacched ārohed bhṛguparvatam / pade pade yajñaphalaṃ tasya syācchaṅkaro 'bravīt // 21
 pratīkṣante sarvakāle 'psarasāḥ kāmamohitāḥ / divyaṃ yānaṃ samārūḍhā divyā bharaṇabhūṣitāḥ // 22
 vīras tu patitas tatra svaṃ ca tyaktvā kalevaram / tatkaṇḍādivyadehas tu śakratulyaparākramaḥ // 23
 kāmadāṃ yānaṃ āruhya vivādena parasparam / gacchechchivapuram sārddham apsarobhiḥ samanvitaḥ // 24
 klībasya sattvahīnasya uttīrṇasya bhṛgoḥ punaḥ / pade pade brahmahatyā bhavet tasya na saśayaḥ // 25
 na cirāyur bhavet martyaḥ kasmāt mṛtyor bibhetyasau / na ko 'pi rakṣitūṃ śaktaḥ kālamṛtyuvaśaṃ gatam // 26

sa pāpiṣṭho durācāraścāṇḍālo lokagarhitah / sanyāsādikam āruhya cyavate yas tu mānavah // 27
 sanyāsāt pracyutam vipram drṣṭvā snānārkavikṣaṇam / kuryāt sarvaprayatena sparśāccāndrāyaṇam smṛtam // 28
 ṛtān ṛtam na vaktavyam tena sārddham kadācana / sthātavyam caiva maunena no cet pāpam avāpnuyāt // 29
 niścite maraṇe prāpte katham mṛtyur upekṣate / jarāmṛtyuśca rogāśca saṃsārodadhi samplave // 30
 evam jñātvā nṛpaśreṣṭha hyārohed bhṛguparvatam / etat te kathitam rājan bhṛgor mātmyamuttamam // 31
 na brūyād duṣṭabuddhīnām kalau pākhaṇḍakarmmaṇām / digambaraśvetapaṭabauddhādīnām viśeṣataḥ // 32
 asaṃbhāsyā durācārāḥ purāṇasmṛtinindakāḥ / na taiḥ saha prakartavyaḥ saṃvādo hi kadācana // 33
 pratyekam sarvadevānām svayam āha vṛṣadhvajah / na manyante tu ye mūḍhās tīrtharājam mayoditam // 34
 prayānti narakam ghoram bhṛgor ye 'vataranti te // 35
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe bhṛguparvatamahimānuvarṇano nāma ṣaṭcatvāriṃśo 'dhyāyah // [46]

Adhyāya 47: [omkāramahimānuvarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / omkāra-kīrtanam vipradānam yajñas tapas tathā / sambhavam pañcavaktrāṇām liṅgānām sambhavam tathā // 1
 yugasamkhyāṃ kalām caiva caritam ca mahāmune / kathayasva prasādena yathoddiṣṭam tu śambhunā // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / śrūyatām rājarājendra purāṇam skandakīrtitam / dvātriṃśatisahasrāṇi lakṣānyāṣṭādaśaiva ca // 3
 eṣā kṛtayuge samkhyā sandhyāsandhyāṃsamānataḥ / lakṣyāny aṣṭau tathā cāṣṭau sahasrāṇi yudhiṣṭhira // 4
 dvāpare bhānam icchanti sandhyāsandhyāṃsamānata / sahasrāṇi ca catvāri tathā lakṣacatuṣṭayam // 5
 mānam kaliyugasyaitat sandhyāsandhyāṃsamānataḥ / alpakṣīrapradā gāvo hy alpasasyā ca medinī // 6
 alpodaś tathā meghāḥ svalpavidyās tathā dvijāḥ / pūrṇe tu ṣoḍaśe varṣe narāḥ palitayauvanāḥ // 7
 daśame dvādaśe varṣe nārī garbhadharā bhavet / śūdrā dharmaparā nityam kalau kāle digambarāḥ // 8
 ekavarṇāḥ prajāḥ sarvā rājā mlecco bhaviṣyati / kalau yuge tathā prāpte kalirūpe ca mādhave // 9
 nāgnihotraṃ na vedāś ca na dharmo na ca yājanam / na satyam na tapo dānam na sattvam na ca devatāḥ // 10
 vedavikrayiṇo viprā antyajānām grhe grhe / vedādeśam kariṣyanti vedaviplavakārakāḥ // 11
 kanyāvīkrayiṇaḥ pāpās tathā kanyopajīvinaḥ / sahasrāṃśo na dharmasya kalā caikā pravartitā // 12
 yatra siddhas tatra tīrtham jale snāsyanti mānavāḥ / śūdrā patnī dvijānām tu bhaviṣyati grhe grhe // 13
 adharottarabhāvena bhaviṣyanti kalau narāḥ / bauddhāḥ kṣapaṇakāḥ pāpā nagnā malinakaśmalāḥ // 14
 viḍambayanti bālānām mohitāḥ pāpakarmaṇām / na guruṃ manyate śiṣyaḥ putrāś ca pītarāḥ tathā // 15
 svavaṃśadravyahartāraḥ pravrajyāveśadhāriṇaḥ / liṅgopajīvinaḥ pāpās tathā bhasmopajīvinaḥ // 16
 vaivasvate 'ntare prāpte kalau sarvam bhaviṣyati / etat te kathitam rājan kalau yadyad bhaviṣyati // 17
 omkārasyaiva cotpattim vidhānam vidhipūrvakam / kathayāmi samāsenā yat pṛṣṭo 'ham tvayā 'nagha // 18
 kīrtanād asya devasya mucyate bhavabandhanāt / om mityekākṣara rājan vyāharan samanusrājanam // 19
 yaḥ prayāti tyajan deham sa yāti paramām gatim / vedamātā ca gāyatrī omkāraprabhavā tathā // 20
 om mityekākṣare tattve brahmaviṣṇumāheśvarāḥ / omkāro vedamūlam tu śrutiśākhāḥ pratiṣṭhitaḥ // 21
 phalam caiva tu puṣpam ca paṇāni smṛtir āgamah / yathādau sarvavidyānām omkārah paripaṭhyate // 22
 tathādau sarvadevānām ādidevo maheśvarah / sandhyātrayaṃ trikālādi omkāre parikīrtitam // 23
 agnitrayam trayo lokās trivargaś ca pratiṣṭhitaḥ / aṣṭaṣṭim ca tīrthānām brahmaṇe śivakīrtitam // 24
 ekena ca śatam pūrṇam rudrāṇām parikīrtitam / kedāre śatamekam omkāraikottaram śatam // 25
 pañcabrahma pañcavaktram omkāram liṅgamuttamam / pṛthivyāṃ yāni liṅgāni āsamudrāntagocare // 26
 na teṣām pañcavaktrāṇi tyaktvomkāram yudhiṣṭhira / svāyambhuvē 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge // 27
 dānavair nirjita devā narmadātīramāśritāḥ / avadrutāḥ kaṅkolais tu kālikeyais ca kālakaiḥ // 28
 te devā brahmasahitā īśvaram śaraṇam gatāḥ / bṛhaspatis tataḥ prāha brahmāṇam prati bhārata // 29
 iṣṭim kuru mahāraudrīm dānavānām kṣayaṃkarīm / uvāca vacanam brahmā tadā tam devamantriṇam // 30
 mamaiva viśmṛtā mantrā dānavānām bhayena ca / etasmin antare bhittvā pātālāni ca sapta ca // 31
 omkārapūrvakam rājan bhūrbhuvahsvas ca kīrtayan / parvatād utthitam liṅgam jvalatkalānalaprabham // 32
 sūryakoṭisamaprakhyam jvālāmālāsamāśritam / ādimadhyāntahīnam ca na drṣṭam paramam kvacit // 33
 caturvargaiś caturvedair vedāṅganigamaiḥ svayam / uvāca vacanam śambhurbrahmāṇam lokabhāvanam // 34
 saumyāṃ caiva tu bho brahmaṃ lokānām śāntikāriṇīm / mayā samārpitā vedā iṣṭim kuru yathepsayā // 35
 tato brahmā cakreṣṭim raudrīm daiyakṣayaṃkarīm / iṣṭim caiva tata saumyāṃ lokānām śāntikāriṇīm // 36
 tato 'surā mahārāja drṣṭvā ceṣṭim bhayaṃkarīm / brahmaśāpabhayodvignā gatās te tu diśo daśa // 37
 omkārasya prabhāveṇa sarve devās tu nirbhayāḥ / tato 'bhyarcya sureśānam devās te tridivam yayuḥ // 38
 kalpāntagam mahāliṅgam surāsuranamaskṛtam / kāmadaṃ mokṣadaṃ caiva omkāram viddhi pārthiva // 39
 tasmim liṅge tu līyante kalpānte sarvadevatāḥ / amaram brahma vetyāhur hariṃ siddheśvaram tathā // 40
 piṅgaleśvaram ādityam somaṃ pitṛīśvaram tathā / yatra siddhās trayo vedāḥ saṣaḍaṅgapadakramāḥ // 41
 tena siddheśvaram viddhi sarvasiddhipradāyakam / kathitam parvatasyāgre liṅgakoṭisamanvitam // 42
 arcanāt tasya liṅgasya viṣṇuloke mahīyate / kalpe kalpe mahārāja kṣīyante sarvadevatāḥ // 43
 muktvā tu pañcaliṅgāni mārkaṇḍam narmadam nṛpa / avimuktaṃ ca kedāram omkāram amareśvaram // 44
 tathaiva ca mahākālam evam liṅgam tu bhārata / punyāni pañcaliṅgāni prātar utthāya yaḥ paṭhet // 45

sarvatīrthaphalaṃ prāpya śivaloke mahīyate / ekā kālī mahākāle vased vai vyāpinī sadā // 46
 sapādakoṣṭhīrthānāṃ mahākāle vaset nṛpa / śivalokena kāverī śivakṣetre sthitā nṛpa // 47
 catuḥ krosābhyantarato brahmahatyā na sarpati / āgneyaṃ siddhaliṅgaṃ ca tasyās tīre samāśritam // 48
 śivakhyātā itī khyātāṃ tīrthe tu kurunandana / snātamātro naras tatra sa bhava na punarbhavet // 49
 kīṭapakṣipataṅgādi tiryag yonigatā narāḥ / mucyante tatra pāpena śivasya vacanaṃ yathā // 50
 tatra yaḥ kurute śrāddhaṃ piṭṛṇāṃ ca tilodakam / yugakoṣṭhasahasraṃ tu pitaras te na tarpitāḥ // 51
 sarveṣāṃ eva liṅgānāṃ divyaṃ vā 'tra prakīrtitam / tatra snāto divyaṃ yāti na viśed yonisaṅkaṭe // 52
 koṭiyajñaphalaṃ prāpya śivaloke mahīyate / aṣṭakoṣṭhis tu tīrthānāṃ kedāre kathitā nṛpa // 53
 darśanād arcanāt tasya sparsāt mokṣaphalaṃ nṛṇāṃ / kedārasyaodake pīte punarjanma na vidyate // 54
 ahorātroṣṭito bhūtvā payaḥ pānaṃ karoti yaḥ / tasyodare bhavel liṅgaṃ ṣaṇmāsād brahmacāriṇaḥ // 55
 kedāradarśanād eva śivaloke mahīyate / vārāṇasī mahāpuṇyā triṣu lokeṣu viśrutā // 56
 antarikṣe purī sā tu mṛtyulokasya bāhyataḥ / pañcakrosāntare yāvad brahmahatyā na sarpati // 57
 aṣṭāvīṃśatikotyas tu liṅgānāṃ tatra bhārata / gaṅgāvaruṇayor madhye snānaṃ kṛtvā yathoditam // 58
 sarvapāpavinirmukto devavan modate divi / tatra yas tyajati prāṇān chivaṃ dhyātvā tu mānavaḥ // 59
 sahasrakulamuddhṛtya śivalokaṃ sa gacchati / tatra yad dīyate dānaṃ tasya saṃkhyā na vidyate // 60
 tilodakapradānena piṭṛṇāṃ pṛtīrakṣayā / tatra yas tyajati prāṇān avaśaḥ svavaśo 'pi vā // 61
 trinetraḥ śūlapāṇis tu śivasyānucaro bhavet / avimuktasya liṅgasya sparsanāt muktir āpyate // 62
 kalātrayaṃ tu tatrāste kāśīpurīyāṃ na saṃśayaḥ / gaṅgāsāgarasambhede catasrastu kalāḥ smṛtāḥ // 63
 gaṅgāsahasravakreṇa praviṣṭā yatra sāgarā / snānāvagāhanāt pānāt piṇḍadānāc ca tarpaṇāt // 64
 gacchec chivapuram tatra piṭṛbhiḥ saha mānavaḥ / aparaṃ kālurudraṃ tu saptapātālavāsinam // 65
 hāṭakaṃ viddhi taṃ devaṃ na tu paśyanti mānavaḥ / pūjyate suradaityaīs ca surasiddhaniṣevitam // 66
 gaṅgeśvaradvitīyaṃ tu tṛtīyaṃ sāgarēsvaram / caturthaṃ śūlapāṇiṃ tu catasraś ca kalā itī // 67
 kalāpañcātmakaṃ rudraṃ āsamudrāntagocare / varjayitvā mahēśānam oṃkāraṃ kāmarūpiṇam // 68
 pañcabrahmapañcavakraṃ navaśaktisamanvitam / oṃkāraṃ kalpagātīre śivena kathitam purā // 69
 tena puṇyātmake loke lokatritayapūjitam / śāṅkhakundendusaṃkṣāṣaṃ sadyovakraṃ tu paścimam // 70
 ṛgvedo nirgato yasmād brahmā tatrādhidevatā / uttaraṃ vāmadevaṃ tu pītābhaṃ sumanoharam // 71
 yajurvedodbhavaṃ viddhi viṣṇus tatrādhidevatā / aghora meghavarṇābhaṃ yāmyāṃ ca diśi cāsthitam // 72
 sāmavedodbhavaṃ viddhi sūryakālāgnidaivatam / pūrve tatpuruṣaṃ jñeyaṃ kuṅkumārūṇasannibham // 73
 atharvaṃ nirgataṃ turyam āpas tatrādhidevatāḥ / īśānastava vaktraṃ tu pañcavarṇaṃ mahātanum // 74
 śrutisiddhāntasaṅgītaṃ somaṃ tatrādhidevatā / ṣaṣṭhaṃ sadāśivaṃ nāma nirbhāgaṃ ca nirāmayam // 75
 nirlakṣaṃ lakṣahīnaṃ tu jñātāṃ mokṣe na saṃśayaḥ / etat te kathitaṃ rājann oṃkārasya tu varṇanam // 76
 sahasrās yasya no śaktir ekavaktrasya kā kathā / snāpayitvodakenaiva bilvapatreṇa pūjayet // 77
 caturvarṣasahasrāṇi rudraloke mahīyate / oṃkāradakṣiṇāmūrtau prāṇatyāga karoti yaḥ // 78
 varṣakoṣṭhasahasrāṇi vaset māheśvare pure / prāsādaṃ ca maṭhaṃ cāpi sudhayeṣṭakasamṃyutam // 79
 citramālekhyaṃūle ca patākādhvajaśobhitam / vitānāṃ kiṅkiṇīyuktaṃ netraṃ vaṃśodbhavaṃ śubham // 80
 pañcavarṇakaśobhāḍhyam oṃkārasya tu kārayet / pañcāmṛtaiḥ snāpayitvā candanāgurukumkamaiḥ // 81
 samāveṣṭya parīdhānair nānāvastraiḥ suśobhanaiḥ / hemamauktikaratnaiś ca saghṛtaṃ gugguḷum dahet // 82
 ghaṇṭāṃ ca dipakaṃ caiva vidhūmārārtikaṃ ca yat / mṛdaṅgān paṭahāṃś caiva veṇuṃ vīṇāṃ ca gītakaṃ // 83
 kāhalī śāṅkhavādyāni kāṃsyatālādyam eva ca / vyajanaṃ geḍukaṃ chatraṃ cāmaraṃ dhvajadaṇḍakam // 84
 hema cānnadharādīni grhāṃś ca grāmapattanam / yadvā tadvā nṛpaśreṣṭha oṃkārayā nivedayet // 85
 tasya dānaphalasyeha saṃkhyā kartuṃ na śakyate / siddheśvaraṃ oṃkārayos tu candrasūryagrahagrahe // 86
 dhvajamālākulaṃ kuryāt tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / yāvati taṃ tu saṃkhyā 'sti vāyunoddhūyate punaḥ // 87
 tāvad yugasahasrāṇi śivaloke vasen nṛpa / yugakoṣṭhasahasrāṇi yugakoṣṭhisātāni ca // 88
 sarvakāmasamṛddhātmā brahmaviṣṇuśivālaye / etat te kathitaṃ rājan oṃkārotpattilakṣaṇam // 89
 brahmaṇā tu kṛtaṃ tasya stotraṃ tvaṃ sāmpratam // 90
itī śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe oṃkāramahimānuvarṇano nāma saptacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ // [47]

Adhyāya 48: [pañcabrahmātmakastava]

mārkaṇḍeya uvāca / brahmaṇe kathito mantra oṃkāreṇa tato 'nagha / brahmāpi tadvacaḥ śrutvā stotrametad udāharat // 1
 oṃ vyomasamkhyāyite vyomaharāya sarvavyāpine / anantāya anāthāya amṛtāya dhruvāya ca // 2
 śambhavāya śāśvatāya yogapīṭhasamsthitāya / nityaṃ yogayogine vyomaharāya // 3
 oṃ namaḥ śivāya sarvaprabhavāya śivāya īśānāya // 4
 mūrdhāya tatpuruṣāya vaktrāya aghorāya hrdayāya vāsudevāya guhyāya sadyojātāya mūrtaye oṃkārayā namo namaḥ // 5
 kalātīto 'vyayo buddho vajradehopamardanaḥ // 6
 adhyakṣaś ca vidhuḥ śāstā pinākī tridaśādhipaḥ / agnī rudro hutāśaś ca piṅgalaḥ pāvano hara // 7
 jvalano dahano vastur bhasmāntaś ca kṣamāntakaḥ / apamṛtyuharo dhātā vidhātā kartṛsamjñakaḥ // 8
 kālo dharmapatiḥ śāstā viyoktā navamaḥ priyaḥ / nirmitto vāruṇo hantā krūrādṛṣṭir bhayāvahaḥ // 9

ūrdhvaḥṣṭir virūpākṣo daṁṣṭrāvān dhūmralocanaḥ / vālo hyatibalaścaiva pāśahasto mahābalaḥ // 10
 śveto virūpo rudraś ca dīrghabāhurjadāntakaḥ / śīghro laghurvāyuvego bhīmaś ca vaḍavāmukhaḥ // 11
 pañcaśrīṣā kapardī ca sūkṣmastīkṣṇaḥ kṣapāntakaḥ / nidhīso raudravān dhanvī saumyadehaḥ pramardanaḥ // 12
 anantapālako dhāraḥ pātāleśo vṛṣadhvajah / sadhūmraḥ śāśvataḥ śarvaḥ sarvapiṅgaḥ karālavān // 13
 viṣṇur īso mahātmā ca sukho mṛtyuvivārjitaḥ / śambhur vibhur gaṇādhyakṣas tryakṣaścaiva divaspatiḥ // 14
 saṁvādaś ca vivādaś ca prabhaviṣṇur vivardhanaḥ / śatamekottaraṁ yāvad rudrāṇāṁ saṁkhyayā smṛtam // 15
 śatamekottaraṁ sarvam oṁkāre ca pratiṣṭhitam / stotraṁ kṛtvā tathā brahmā devadevaṁ maheśvaram // 16
 bhūmau praṇamya śāṣṭāṅgaṁ kṛtvā caiva pradakṣiṇam / manasā saṁsmaran devaṁ tasthau lokapitāmahaḥ // 17
 stotraṁ śrutvā bhagavato brahmaṇo lomahaṣṇam / devadevo 'bravīd vākyam brahmāṇam prati bhārata // 18
 stotreṇānena divyena tuṣṭo 'haṁ te varaṁ vṛṇu / dadāmi te na sandeho duṣprāpyaṁ tridaśair api // 19
 brahmovāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa yadi deyo varo mama / pañcavaktreṣu yajanaṁ brahma nāma bhavatu iha // 20
 hara uvāca / evam bhavatu vai brahman satyam etat tavoditam / brahmaṇo dharmapūjā vai tadā prabhṛti bhārata // 21
 brahmovāca / paṭhiṣyanti stavaṁ raudram oṁkārasya tavāgrataḥ / brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ sadā tadgatamānasāḥ // 22
 sarvakāmam avāpsyanti ceha loke paratra ca / yaṁ yaṁ kāmāyate kāmam taṁ taṁ prāpnoti mānavaḥ // 23
 śatamekottaraṁ nityaṁ paṭhitvā ca divaṁ vrajet / evam uktvā tadā brahmā namaskṛtya maheśvaram // 24
 divyayānasamārūḍho brahmalokaṁ mudā yayau / caturyugasahasreṇa brahmaṇo 'haḥ prakīrtitam // 25
 anenaiva tu mānena śataṁ brahmā hi jīvati / pitāmahaśataṁ yāvad viṣṇor mānaṁ vidhīyate // 26
 oṁkāranimiṣārdhena sahasrāṇi caturdaśa / vinaśyanti paraṁ viṣṇorasamkhyātāḥ pitāmahaḥ // 27
 evaṁ brahmagatiṁ jñātvā śivam antaḥ sadārcayet / śivājñā vartate liṅge tasmāl liṅgaṁ sadārcayet // 28
 dveṣṭi liṅgaṁ tu yo mohāt sarvadevanamaskṛtam / sa yāti narakaṁ ghoram śivasya vacanaṁ yathā // 29
 bauddhakṣapaṇapākhaṇḍā mithyātattvavicakṣaṇāḥ / naṣṭās tu nāśitā ye vai śivārādhanavārjitaḥ // 30
 janmajanmāntarābhyāsāt te prayānti rasātalam / purāṇeṣu tathā yuddhvā śivoktaṁ dharmam ācaret // 31
 saduṣṭaḥ pāpabuddhis tu yo 'nyam dharmam samācaret / etat te kathitam rājan purāṇam skandakīrtitam // 32
 śravaṇāt kīrtanād asya śivaloke mahīyate // 33

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pañcabrahmātmakastavo nāmāṣṭacatvāriṁśo 'dhyāyah // [48]

Adhyāya 49: [vārāhasvargārohaṇa]

mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet mahābhāga revākapilasaṅgamam / tatra snātā divaṁ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 1
 tilodakapradānena piṭṭhāṁ paramā gatiḥ / dināni navasārdhāni rāhugraste niśākare // 2
 vṛddhiṁ yāti mahārāja puṇyavṛddhyā na saṁśayaḥ / graste tu rāhuṇā sūrye dināni ca daśaiva tu // 3
 vardhate kapilābhedaś tadvad eva viśāmpate / revāyāḥ kapilāyoge vārāṇasyāḥ samāgame // 4
 samānaṁ phalāṁ uddiṣṭam tilodakenāpi vidyate / vārāṇasīsamā revā kapilāyās ca saṅgame // 5
 svāyambhuvē 'ntare prāpte brahmalabdharodbhavāḥ / rudrāvartam brahmāvartam sūryāvartam tathā 'param // 6
 kapilānarmadāyoge jñeyam etat trayam punaḥ / narmadābhedanaṁ yatra caturhastapramāṇataḥ // 7
 revākapilayo rājams tatrāvartadvayaṁ smṛtam / pippalāvāhiṇī tatra saptapātālavāsini // 8
 tatraiva kapilāvartam pippalāvartam eva ca / kāmāyanti hi fūrtham ca pitarastṛptidāyakam // 9
 tasmāt putraḥ prayatnena piṭṭhāyāś ca yathāvidhi / jalāñjaliṁ tilairmīśraṁ dadyāt piṇḍam ca yatnataḥ // 10
 piṭṭh samuddhared ghorāc chrāddham kṛtvā tu mānavaḥ / revākapilayor yoge śuciḥ snātvā tu mānavaḥ // 11
 yaḥ paśyed amaram tatra phalaṁ tasyāśvamedhikam / candrasūryoparāge tu parvakāle viśeṣataḥ // 12
 gandham dhūpaṁ ca naivedyaṁ dīpamālāṁ ca kārayet / tilaṇḍulamiśrair yaḥ kuryāl liṅgasya cārcanam // 13
 kūnkumena samālipyā raktavastraiḥ praveṣṭayet / puṣpamālārcanaṁ kṛtvā hemaratnādibhis tathā // 14
 yāvac candraś ca sūryaś ca himavāṁś ca mahodadhiḥ / tāvad yugasāstrāṇi rudraloke mahīyate // 15
 kauśeyaṁ paṭṭasūtraṁ ca kārpāsam raktatāntavam / vajrayantīvitānaṁ ca kalaśopari vardhayet // 16
 pañcaratnasamāyuktaṁ kiṅkiṇīravasamyutam / tattantusamkhyayā yāvan muhūrtaṁ iha bhārata // 17
 tāvatkālam vaset svarga umāmāheśvare pure / īśānam aparāṁ caiva sāmānyāt kathitam purā // 18
 kapilāpūrvabhāge tu nātīdūre vyavasthitam / arcanāt tasya liṅgasya gāṇapatyam avāpnuyāt // 19
 śuklāṣṭam yāṁ kārttike tu phalaṁ śatagaṇottaram / saṁkrame ca vyatīpāte tasya saṁkhyā na vidyate // 20
 upahārapradānena kapileśvarapūjanāt / varṣāṇamayutaṁ sārddham loke krīḍati bhāskare // 21
 mṛtavatsā tathā bandhyā garbhasrāvā ca yā bhavet / raktavastraiḥ pañcaratnaiḥ snānaṁ sā ca samācaret // 22
 caturdaśyāṁ tathāṣṭamyāṁ kapilāyāṁ yudhiṣṭhira / subhagā jīvaṅputrā ca satyametaḥ chivoditam // 23
 umayā ca varo datto nārībhyāś ca prasādātaḥ / kapilā nirgatā yasmāt narmadāyāṁ prasarpati // 24
 tīrthānām aṣṭasāhasraṁ kāmabhogaphalapradaṁ / āste tatra mahārāja śivena kathitam purā // 25
 kapilā ca tato deyā sarvābharaṇabhūṣitā / brāhmaṇān bhojayet tatra yathā vibhavavistaraiḥ // 26
 upavāsaparo nityaṁ tārpitāḥ piṭṭhdevatāḥ / hemajāleśvaraṁ nāma liṅgaṁ tatraiva siddhidam // 27
 arcanāt tasya devasya yamalokaṁ na paśyati / vasudāno dhundhumāraś cakravartī purā 'bhavat // 28
 asya tīrthasya māhātmyād divi devatvamāptavān / anekāni sahasrāṇi saṁsiddhiṁ paramāṁ gatāḥ // 29
 kṣatriyāṇāṁ nṛpaśreṣṭha koṭītīrthaprabhāvataḥ / ulūkaiḥ pātītān yatra koṭītīrthe śīrāṁsyatha // 30

kākānām jalamadhye tu śataśo 'tha sahasraśaḥ / tatkṣaṇād divyadehās tu te kākā yānamāśritāḥ // 31
vidyādharaṇām rājāno mayā dr̥ṣṭāḥ purānagha / vṛndās ca jambukānām tu vyāghraṇām ca bhayena vai // 32
tathā meghāvṛte kāle narmadājalām āviśān / yakṣalokaṃ tu te prāptāḥ sarvakāmaphalodayam // 33
jambukeśvaram ityevaṃ tiryagyonivimokṣaṇam / pṛthivyāṃ naimiṣaṃ tīrtham antarikṣe ca puṣkaram // 34
vārāṇasīprayāgaṃ ca trailokye tv amareśvaram / trayastriṃśatkoṭibhis tu surāsuranamaskṛtam // 35
tatra snātas ca rājendra hayamedhaphalaṃ labhet / siddhā sarasvatī tatra tīrthasyāśya prabhāvataḥ // 36
yaḥ kaścit kurute śrāddhaṃ piṭṛṇām pṛtivaraddhanam / sa yāti paramaṃ sthānaṃ piṭṛbhiḥ saha mānavaḥ // 37
liṅgaṃ sārāsvataṃ nāma brahmahatyāvypohanam / ākhyānaṃ kathayisyāmi itihāsam purātanam // 38
svāyambhuvē 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / ayodhyādhipatiḥ śrīmāñchakratulyaparākramaḥ // 39
dhundhumāra itī khyātaḥ satyavādī jitendriyaḥ / yajñayājī dānaśilo devatātithipūjakaḥ // 40
niravadyāḥ prajās tasya bhayadāridryavarjitāḥ / sapādalaḥkṣavarṣāṇi prajā jīvanti bhārata // 41
yajñotsavavivāhais ca vedamaṅgalaniḥsvanaiḥ / svayaṃ kāmādughā dhenuḥ pṛthivī sasyaśālīnī // 42
caturvarṣasahasraṇi prakṛtā itare janāḥ / kauṣeypaṭṭaṃ vṛkṣeṣu baddhaṃ sarvatra bhārata // 43
yajñahomasahasrais tu sadā dohamayīm nṛpa / evaṃ śāśasa pṛthivīm yathā śakrastriviṣṭapam // 44
ekasmin samaye rājā pratihāram uvāca ha / ādeśaya nṛpān sarvān nānādeśasamudbhavān // 45
pratihārasamādiṣṭāḥ samāyātās tato nṛpāḥ / mrgayāṃ tu sa taiḥ sarvaiḥ kartuṃ vindhyaṃ jagāma ha // 46
vedadhvanitanirghoṣair dvijānām agnihotriṇām / nāditā triṣu lokeṣu vikhyātā saptakalpagā // 47
tatropaśobhitaṃ ramyaṃ vicitraṃ vanamaṅḍalam / hatvā jīvasahasraṇi kṣatriyaiḥ saha bhārata // 48
viveśa ca vanaṃ sarvaṃ tataḥ paramadāruṇam bhīmārūpaṃ mahāghoraṃ duṣprekṣyaṃ ca suduḥsaham // 49
meghanādena garjantaṃ sutarāṃ lomaharṣaṇam / vārāhaṃ śvetavarnaṃ ca daṃṣṭrāyugalabhīṣaṇam // 50
taṃ dr̥ṣṭvā tādr̥ṣaṃ tatra vārāhaṃ nṛpasattamaḥ / uvāca kṣatriyān sarvān na dr̥ṣṭaṃ na mayā śrutam // 51
etādr̥ṣaṃ varāhasya rūpaṃ vai lomaharṣaṇam / ityuktvā pāśam ādāya yāvaddhantuṃ samudyataḥ // 52
tāvad vāyuvapur bhūtvā niryātāḥ prāṇapīḍitaḥ / viveśa jalamadhye ca koṭitīrthe narādhipa // 53
pṛṣṭhato 'jagāmātha sa rājā hayavāhanaḥ / praviṣṭamātraḥ payasi varāhas tu viśāmpate // 54
tatḥkṣaṇād divyadehas tu kāmikaṃ yānamāsthitaḥ / kimidaṃ prāha taṃ rājā vārāhaṃ devarūpaṇam // 55
hṛdī vismayamāpanno satyam etac ca brūhi me / tasya tadvacanaṃ śrutvā vārāho devarūpadhṛk // 56
prahasann abravīd vākyam śṛṇu rājan mahāmate / aṅgadaṃ nāma tu gaṇaṃ viddhi mām śaṅkarasya tu // 57
gaṇaiś ca devamukhyaiś ca umayā ca maheśvaraḥ / krīḍān nāste kadācit tu tasyāgre nṛpasattama // 58
tatra gītaṃ mayā gītaṃ ramyaṃ daṅḍakalakṣaṇam / dr̥ṣṭvorvaṣṭiṃ tathā rambhāmabhūvaṃ kāmamohitaḥ // 59
vyāharaṃ chūkarīm vāṇīm visvaro vikṛtānanaḥ / vihvalena mayā tatra hy apsarobhis tu krīḍitam // 60
tādr̥ṣaṃmām tudr̥ṣṭvāvaikāmakrīḍāvāśagatam śāśāpa nandī kopātmā śukaro 'medhyabhug bhava // 61
daśavarṣasahasraṇi bhramiṣyasi mahītale / brahmāpi naiva śaknoti śivasya tu prakīrtitam // 62
tvam tu gāmaṭamāno 'pi kiṅkarasyāpi kiṅkaraḥ / kupitaṃ nandinaṃ jñātvā bhayabhītāntarātmanā // 63
prasādīto mayā nandī śāpāntaṃ varamādiśat / darśanād dhundhumārasyakoṭitīrthaprabhāvataḥ // 64
tyaktvā tu śūkarīm yoniṃ punaḥ pratyāgamiṣyasi / etat te kathitaṃ rājanvārāhīm yonimāśritaḥ // 65
yathā hi kilviṣāt muktas tīrthasyāśya prabhāvataḥ / oṃkāradarśanād rājan revātoyapariṣṭaḥ // 66
prāpto gandharvayoniṃ tu darśanāt tava suvrata / viśādaṃ tyaja rājendra gahanā karmaṇām gatiḥ // 67
dharma buddhiṃ samādhāya sarvabhūtaḥ hito bhava / janmato maraṇaṃ rājan maraṇāj janmasambhavaḥ // 68
jñātvā śubhāśubhaṃ karma tvam ātmānaṃ samuddhara / svayaṃ evārjitaṃ karma svayaṃ evopabhujyate // 69
svayaṃ kartā ca bhoktā ca śubhasyāpy aśubhasya ca / svasti vo 'sti gamiṣyāmi evam uktvā jagāma ha // 70
dhriyamāṇātapatras tu vījyamāno 'psarogaṇaiḥ / śivadyānaparo bhūtvā kailāse nyavasat sukham // 71
iti śrīskandapurāṇe revākhāṇḍe vārāhasvargārohaṇaṃ nāmaikonapañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [49]

Adhyāya 50: [kapilāmāhātmye dhundhumārasvargārohaṇa]

mārkaṇḍeya uvāca / sa tasmin nṛpati śreṣṭhastṛṣitaḥ śrāntavāhanaḥ / hayaṃ mumoca rājā vai sarvopaskaram eva ca // 1
smaran ūrdhvagatīm tāvad upaviṣṭāḥ śīlātale / reṇudhvastās tato 'śvo vai praviṣṭāḥ saptakalpagām // 2
pānasnānādikaṃ kṛtvā hyantarikṣasthito hayaḥ / brahmatejaḥ sthito bhūtvā brahmayānaṃ samāśrayat // 3
atyadbhutaṃ tu taṃ dr̥ṣṭvā paraṃ vismayam āgata / uvāca vacanaṃ rājā turaṅgaṃ taṃ dvijarṣabham // 4
kim etat kāraṇaṃ brahmaṃ chaṃsa me citam / uvāca tadvacaḥ śrutvā hayarūpo dvijottamaḥ // 5
brahmarṣir gālavaś cāhaṃ kurukṣetre purā sthitaḥ / aśvapatigrahād dagdhas tv aśvayoniṃ samāśrita // 6
dāvāgninā ca yad dagdham udakāt tatprarohati / duṣṭapatigrahād dagdho na prarohet kadācana // 7
drumasenaḥ purā cāsīd rājā parama dhārmika ayodhyādhipatiś cāsau cakravartī mahābalaḥ // 8
rāhusūryasamāyoge kurukṣetraṃ jagāma ha / gajānaśvān samādāya hiraṇyaṃ gās tathaiḥ ca // 9
māṇikyavajravaidūryavāsāṃsi vividhāni ca / brāhmaṇārthe nṛpaśreṣṭha mudā paramayā yutaḥ // 10
gr̥hāni sāptaḥaumāni dhūpitāni tu kāñcanaḥ / sarvakāmasam ṛddhāni brāhmaṇebhyo yathāvidhi // 11
dattvā sa yācayāmāsa saktuprasthāvrate sthitaṃ / rājottamakulaṃ vipramuñchavṛttiṃ samāśritaṃ // 12
śrāddhakālāḥ piṭṛṇām me bhojanaṃ kriyatām iti / ṛṣir uvāca / rājño hi darśanaṃ ghoram medhāmathanamakṣamaṃ // 13

dr̥ṣṭvā caiva mahīpālamādityaṃ cāvalokayet / dvijāt parataro nāsti pratigraharāṇmukhāt // 14
 asat pratigrahaṃ gr̥hṇan narakam yāti vai dhruvam / bhāryāpratigrahagrāhī yācasvā 'nyam dvijottamam // 15
 ṛṣe rājā vacaḥ śrutvā pratihāraṃ tathābravīt / ghoṣaṇā kriyatām śighraṃ sthāneśvaranivāsinām // 16
 pratigrahyā yaḥ kaścit sa cāyātu iha satvaram / kṛte tu ghoṣaṇe kaścit nāsīt nṛpapratigrahī // 17
 tatas tu kupito rājā sthānaṃ tac ca nininda ca / abrahmaṇyam idaṃ sthānaṃ na vedo na ca yājanam // 18
 jugupsitvā tu tān sarvāṃs tūṣṇīm caiva babhūva ha / tasya vākyam tu tacchrutvā rājānaṃ cedam abruvam // 19
 gālavo 'haṃ dvijaśreṣṭhaś caturvedī mahātapāḥ / yajñayājī tapasvī ca sarvabhūtahite rataḥ // 20
 anugraham imaṃ viddhi uddhariṣye bhavārṇavāt / rājovāca / dadāmi te na sandehaḥ tvam eko munisattamaḥ // 21
 mudgalādyair dvijaiḥ sarvair vāryamāno 'pi cānagha / gr̥hīto 'śvarathas tatra mayābharaṇabhūṣitāḥ // 22
 tataḥ sa māṃ namaskṛtya drumaseno yayau nṛpa / mayāpi cāgnihoṭrādikarma tyaktvā yathāsukham // 23
 nānāvīdhāni divyāni strībhiḥ sārddhaṃ sukhāni tu / krīḍato 'pi tadārthaṃ vai yāvat me ca kṣayam gatam // 24
 evam uktvā yayau vipro brahmalokaṃ sanātanam / ekākī ca tato rājā cintayāmāsa bhārata // 25
 ekākī yadi yāsyāmi gatāśvaś caraṇena tu / rājāno māṃ hasiṣyanti vacanaiḥ svaiḥ parasparam // 26
 dasyubhir nihataścāsyā haya ity evam ādibhiḥ / āsvopaskaram ādāya śirasā ca kathaṃ mayā // 27
 praveṣṭavyam puram caitat mahārajākaram mama / adya yāvat mayā tāvad brāhmaṇārohaṇam kṛtam // 28
 pāpasyāsyā viśuddhyartham pravekṣyāmi hutāśanam / evam vicintayābhāsa rājā tatraiva satvaram // 29
 dakṣiṇam diśam āśritya śuṣkakāṣṭhāni cāharat / tataḥ prajvālyā kāṣṭhāni kṛtvā ca triḥpradakṣiṇam // 30
 namaskṛtya hutāśam ca viveśa svagr̥ham yathā / nirjitya tejasā tejaḥ pāvakasya tadā nṛpaḥ // 31
 caturbhujā trinetrā tu muktābharaṇabhūṣitā / taṃ gr̥hītvā kareṇaiva idaṃ vacanam abravīt // 32
 aprāptam maraṇam rājan kālo vihitas tava / akasmāt sāhasam deva yuktaṃ na pratibhāti me // 33
 kālaprāptam pumāṃsam tu na rakṣed īśvaraḥ svayam / rājovāca / kā 'si tvam ca varārohe hyumā gaṅgā 'thavā ramā // 34
 kathayasva mahābhāge mama tvam bhaktidāyini / stryuvāca / nāhaṃ gaṅgā na vāṇī vā kapilam viddhi māṃ nṛpa // 35
 enām rudrād viniṣkrāntāṃ narmadātalavāhinīm / vasudānasya yajñe tu revākapilasaṅgamaḥ // 36
 umā kātyāyanī gaṅgā yamunā gautamī tathā / sarasvatī tathā śīprā varaṇā ca śubhāpagā // 37
 śatadrūś candrabhāgā ca sindhū revāmālā tathā / vitastā carmaṇā devī somāvabhṛthamadyataḥ // 38
 brahmaviṣṇumahasānām snānārthaṃ hr̥tavāribhiḥ / tilodakair munīnām tu praṇītaḥ kalaśodakaiḥ // 39
 tathā somarasaiś caiva ghṛtakhaṇḍādimiśritaiḥ / babhūvātīpravāho vai ijjāyanyo mahān purā // 40
 etad bhūtam mahat puṇyam udayācalam āśritam / rudrāvartapadaṃ cātra vidyate nṛpasattama // 41
 evam ukto yayau rājā devī cāntaradhīyata / hr̥ṣṭas tuṣṭas cakravartī mārkaṇḍeyāśramaṃ yayau // 42
 gatvā praṇamya tam ṛṣim upaviṣṭas tathāgrataḥ / mārkaṇḍeya uvāca / kuśalam te nṛpaśreṣṭha dharmācāravidāṃ vara // 43
 santyajya ca kathaṃ sainyam ekākī tvam ihāgataḥ / rājovāca / adya me saphalam janma tvatpādāmbujadarśanāt // 44
 dhundhumāras tathā rājā kathayāmāsa pūrvakam / mārkaṇḍeyas tataḥ śrutvā vṛttāntam pṛthivīpateḥ // 45
 revākapilayor yoge snātvā stotraṃ cakāra ha / tatra snātā divam yānti revākapilasaṅgame // 46
 umā kātyāyanī gaṅgā yamunā gautamī tathā / sarasvatī tathā śīprā varaṇā ca śubhāpagā // 47
 śatadrūścandrabhāgā ca sindhū revāmālā tathā / vitastā carmaṇādevī bāhudā vāruṇī tathā // 48
 sarayūr gaṇḍakī caiva gharḡharā badarī tathā / gomatī veṇukī caiva pārā vetravatī śubhā // 49
 vipāśā ca tathā vāhā śāṅkhinī ca payoṣṇikā / godāvarī ca kāverī bhīmā kṛṣṇā tathā // 50
 subhadrā ca tathā bhadrā karatoyātha mālinī / etāḥ sarvās tvamevāsi sarvage tvāṃ namāmy aham // 51
 lokatrayam tvayā vyāptam apāṃ rūpeṇa suvrate / prasīda tvam mahābhāge lokatritayapāvanī // 52
 śrutvā stotraṃ idaṃ devī mārkaṇḍeyāt tapodhanāt / puṣpakam yānamāruhya sarvābharaṇabhūṣitā // 53
 caturbhujā trinetrā ca candrabimbānibhānanā / uvāca vacanam devī mārkaṇḍeyam mahāmunim // 54
 stotreṇānena tuṣṭāham varaṃ vṛṇu yathepsitam / mārkaṇḍeya uvāca / parituṣṭāsi deveśi varaṃ dātum tvam icchasi // 55
 kaluṣam hara kalyāṇi lokānām harasaṃbhava / snānam kṛtvā stuvan toyē lokānāpuḥ śivājñayā // 56
 varaṃ dadasva devī tvam dhundhumārāya sāmpratam / rājyam kṛtvā divam yātu sāntaḥpurapricchadaḥ // 57
 yaṃ yaṃ cintayate kāmam taṃ taṃ prāpnoti suvrate / evam bhavatu viprendra matto yadvāñchitam tvayā // 58
 evam uktvā yayau devī kapilā lokapāvanī / mārkaṇḍeyam munim rājā munibhiḥ parivāritam // 59
 praṇīpatya yathā nyāyam gataś ca svapuram tadā / tataḥ kālena mahatārājā dharmaparāyaṇaḥ // 60
 rājyam kṛtvā kratūṇiṣṭvā dhundhumāro divam gataḥ / etat te kathitam sarvam mayā dr̥ṣṭam purānagha // 61
 śravaṇāt kīrtanād asya mucyate bhavabandhanāt // 62

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kapilāmāhātmye dhundhumārasvargārohaṇam nāma pañcāśattamo 'dhyāyah // [50]

Adhyāya 51: [mucukundakuvalayāśvasvargārohaṇa]

yudhiṣṭhira uvāca / dvīpasamkhyā bhuvo mānaṃ sāgarāṇām ca kīrtanam / pātālalokasamkhyānaṃ sarvato viditam kuru // 1
 narakam svargamānaṃ ca yatkiṃcid anyadīdr̥śam / uktānuktaṃ yatkiṃcit karmākarmaśubhāvaham // 2
 etat sarvam samāsenā skandapṛṣṭena śambhunā / kathitam tu purānam vai yathāvṛttam purātanam // 3
 bhaviṣyabhūtataṭṭavajñas trikālajñas trivedavit / tvam eva vetsi sarvam ca prasādād vaktum arhasi // 4
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga kathyamānaṃ nibodha me / anekāni sahasrāni mayā dr̥ṣṭāni bhārata // 5

yuge yuge kṣatriyāṇāṃ dānayaññakriyāni ca / nānyas tu tvādr̥ṣo rājā dr̥ṣtas teṣāṃ tu madhyataḥ // 6
 etat sarvaṃ samāsena skandapṛṣṭena śambhunā / kathitaṃ tu purāṇaṃ vai sarvaṃ te kathayāmy aham // 7
 candradvīpaḥ prabhāse tu tāmrāparṇir gabhastimān / nāgadvīpaś ca saumyaś ca gandharvo varuṇas tathā // 8
 navamaḥ kumārikākhyas tu iti dvīpāḥ prakīrtitāḥ / navakhaṇḍavatī caiśā kathitā te samāsataḥ // 9
 khaṇḍeṣv eteṣu sarveṣu pravāho nāmadah smṛtaḥ / jambūśākakuśakrauñcaśālmalyaś ca yudhiṣṭhira // 10
 plakṣaś ca puṣkaraścaiva saptadvīpāḥ prakīrtitāḥ / kṣāraṃ kṣīraṃ dadhi sarpiś tathaivekṣuraso 'pi ca // 11
 surodo madhurodaś ca samudrāḥ saptakīrtitāḥ / bhūrlokaś ca bhuvārlokaḥ svarlokaś ca mahas tathā // 12
 janalokaś tapolokaḥ satyalokaś tathā paraḥ / bhūrlokādityayor viddhi tv antarālaṃ yudhiṣṭhira // 13
 yojanānāṃ caturlakṣa pātālaṃ yatpramāṇataḥ / rudrāś ca vasavaś cāṣṭau nivasanty atra bhārata // 14
 kathitāś ca mayā lokāḥ pātālāni nibodha me / atalaṃ vitalaṃ caiva śarkaraṃ ca gabhastikam // 15
 mahātalaṃ ca sutalaṃ rasātalam ataḥ param / sauvarṇamaṣṭamaṃ viddhi sarvakāmasamanvitam // 16
 vahnerdāho hy apāṃ śaityaṃ marutāṃ vahanāṃ tathā / kāṭhinyaṃ ca tathā dhātryā gagane śuṣīraṃ tathā // 17
 svabhāva eva bhūtānāṃ svasvabhāvānusārataḥ / prakṛtiṃ yānti bhūtāni nātra kāryā vicāraṇā // 18
 lakṣāṇi caturaśṭiryonināṃ pāpakarmanāṃ / narakeṣu ca ghoreṣu dāruṇā yamayātanāḥ // 19
 niruddhāḥ prāṇinaḥ sarve nītās tu yamakiṅkaraiḥ / yātanā vividhā raudrāstatrasthair anubhūyate // 20
 svakarmaphalayogena prāpnuvanti śubhāśubham / etad arthaṃ tapo homaṃ dānaṃ dhyānaṃ ca pāvanam // 21
 kāruṇyaṃ sarvabhūteṣu narmadāśrayaṇaṃ tathā / revāyāḥ stavanaṃ pūjā sūryasya prabhavo yathā // 22
 ākhyānaṃ kathayīṣyāmi yathāhvṛttaṃ purāṇanam / mucukundasya saṃvādo dānavendrasya bhārata // 23
 kuvalayāśvo 'tha rājarṣiś cakravartī mahāyāśāḥ / āsīt kṛtayaḥ rājan antare cākṣuṣe kila // 24
 śakrādaṣṭagaṇaṃ rājyaṃ rājñāś cāmitatejasaḥ / anekāni sahasrāṇi dānāni vividhāni ca // 25
 dattāni tena rājñā vai sarvatīrtheṣv anuttamam / iṣṭāśca kratavaś cāpi varjayitvā tu kalpagāṃ // 26
 dānavo mucukundaś ca sarvadharmaparāyaṇaḥ / brahmaṇyaḥ śivabhaktaś ca viṣṇubhaktō jīvendriyaḥ // 27
 rāhusomasamāyoge vaidūrye siddhparvate / oṃkāranāthasahitā yatrāste kalpagā sarit // 28
 anyāni yāni liṅgāni loka caiva carācare / kalpānte tāni līyanta oṃkāre vai na saṃśayaḥ // 29
 śivena kathitaṃ hy etad viṣṇoś caiva śatakraṭoḥ / pārvatyāḥ ṣaṇmukhasyāpi purāṇe skandakīrtite // 30
 āgataḥ kalpagāṃ devīm koṭīrthe narādhipaḥ / narmadākāpilāyoge sarvasambhārasaṃvṛtaḥ // 31
 lakṣamekaṃ tu dogdhrīṇāṃ samādāya gavāṃ nṛpa / ayutaṃ ca hayānāṃ ca sahasraṃ dantināṃ tathā // 32
 kāmikānāṃ tu yānānāṃ sahasraṃ hemamālīnāṃ / dhanāṃ dhānya ca vāsāṃsi ratnāni vividhāni ca // 33
 snānaṃ kṛtvā yathānyāyaṃ brāhmaṇebhyo dadau tadā / mūrtau tu dakṣiṇāṃ cāpi oṃkārasya narādhipa // 34
 yo yaṃ kāmāyate kāmāṃ taṃ tasmai sa prayacchati / rājā kuvalayāśvas tu dharmakarmaparāyaṇaḥ // 35
 rāhusūryasamāyoge kurukṣetraṃ yayau kila / sāntaḥpuraparivāro hy ayodhyādhipatiḥ svayam // 36
 rājaputrasahasraś tu vṛtaḥ snānepsayā kila / lakṣamekaṃ hayānāṃ ca dantināṃ ayutaṃ tathā // 37
 hemamāṇīkayatnāni vāsāṃsi vividhāni ca / śraddhayā parayā yukto brāhmaṇebhyo dadau nṛpa // 38
 ṣeṣaṃ nirvāpitaṃ kṣetre sthāne vāyanapūrvakam / kālāntare tataḥ prāpte kurukṣetrāprabhāvataḥ // 39
 nānyāyānasahasraś tu sāntaḥ puraparigrahaḥ / dhriyamāṇā tapatras tu vījyamāno 'psarogaṇaiḥ // 40
 śaṅkhavādītraghoṣeṇa nānābharanabhūṣitaḥ / vicāra ca tatrastho vidyādharma ivāparaḥ // 41
 mucukundo 'pi daityendraḥ sarvakāmasamanvitaḥ / kāmikaiś ca mahāyānair hemaratnavibhūṣaṇaiḥ // 42
 śrutvā vādyasahasrāṇi dharmarājo viśāmpate / jagāma vismayaṃ ghorāṃ kim etad iti cābravīt // 43
 tataḥ kuvalayāśvo 'pi tasmin ahani tatpuram / ubhau niveditau dūtairdharmaṛājasya dhīmataḥ // 44
 kuvalayāśvo 'tha rājarṣir mucukundo mahābalaḥ / lokāntaram ubhāv etau vimānasthau samāgatau // 45
 tāvad utpatitaṃ yānaṃ mucukundasya copari / yojanānāṃ sahasreṇa hyupary upari saṃsthitam // 46
 ayodhyādhipater yānaṃ adbhobhāge vyavasthitam / papraccha dharmarājo 'pi citraguptaṃ tu lekhakam // 47
 kiṃ tu yānaṃ samāsādyā arghapādyena pūjaye / saptarṣīn ṛṣimukhyāṃś ca dharmādharma vicāraṇāḥ // 48
 citragupto 'bravīt vākyam tathā saptarṣayo 'bruvan / mucukundaṃ samāsādyā tvarghapādyena pūjaya // 49
 dānena kāpilenejyo dānavendro na cāparaḥ / adhaḥ kuvalayāśvaśca mucukundas tathopari // 50
 evamukto dharmarājo dānavendram upāśrayat / śvetavastraparīdhāno jvalatkuṇḍalabhūṣaṇaḥ // 51
 añjaliṃ ca tato baddhavā yānasyāgre vyavasthitaḥ / kuśalaṃ te 'dya daityendra sarvadharmabhṛtāṃ vara // 52
 nirjītaśte trayo lokā dānenā 'nena svvrata / oṃkāradakṣiṇasyānte mūrtau kāpilasāṅgame // 53
 saptakalpavahāṭīre dānasamkhyā na vidyate / mucukunda uvāca / dharmādharma tvam evādyā svargadvārārgalo yataḥ // 54
 evam ukto yamas tatra daityendreṇa mahātmanā / panthānaṃ darśayāmāsa daityendrasya yudhiṣṭhira // 55
 tatas tu preṣitas tena mucukundo jagāma ha / mudā paramayā yukta umāmāheśvaraṃ puram // 56
 saṃsmārayitvā vidhivad daityendraṃ dharmarāt tataḥ / āsādyā kuvalayāśvaṃ dharmarājo 'bravīt idam // 57
 svāgataṃ te mahārāja kuśalaṃ tava sarvadā / kuvalayāśva uvāca / parasparavirodhatvaṃ devadānavayoḥ sadā // 58
 māṃ tyaktvā dānavendras tu pādyārgheṇa tvayārcitaḥ / viparītaṃ ca tatsarvaṃ dharmarāja kṛtaṃ katham // 59
 yama uvāca / viśādaṃ tyaja rājendra gahanā karmaṇāṃ gatiḥ / nāhaṃ dātā ca hartā ca śubhāśubhaphalasya vai // 60
 karmasākṣī ca sarveṣāṃ devāsuraṇṇāṃ nṛpa / sarasvatyaṃ kurukṣetre dānaṃ dattaṃ tvayānagha // 61
 dvāparānte tu dānaṃ vai revādānaṃ samaṃ nahi / śivena kathitaṃ cāsīd brahmaviṣṇumarudgāṇāḥ // 62

kalām nārhanṭi tīrthāni sārddham kalpagayā kvacit / anṭam na mayā coktam purāṇam śrutisammataṃ // 63
 etasmīn antare rājan dvayoḥ saṃvadatos tayoḥ / uktaḥ kuvalayāśvas tu tadākāśagīrā svayam // 64
 dharmāś cetthaṃ mahārāja mā kṛthās tvam kathamcāna / kalpagā toyasaṃsprṣṭo daityaḥ śivam avāptavān // 65
 sa rājā vismayāpannaḥ punarvyāvṛtya cāgataḥ / narmadām snātukāmo 'pi kapilāsaṅgamaṃ prati // 66
 tatra plutas tato rājā śivalokaṃ jagāma ha // 67

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe mucukundakuvalayāśvasvargārohaṇam nāmaikapāñcāśattamo 'dhyāyah // [51]

Adhyāya 52: [narakavarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / ke vrajanti yamaṃ vipra kīṛṣā narakās tu te / etan me sarvam ākhyāhi devalokaṃ vrajanti ke // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / yānti puṣpakayānena puṣparāgapradāyinaḥ / devāyatanakartāraḥ śivalokaṃ vrajanti te // 2
 anāthamaṇḍapānām tu te kīṛḍanti gṛhottamāiḥ / devāgniguruviprāṇām mātāpitroś ca pūjakāḥ // 3
 pūjyamānā narā yānti kāmikaś ca yathā sukham / dyotayanto diśaḥ sarvā yānti dīpapradānataḥ // 4
 pratīśrayapradānena sukham yānti yamālayam / sarvakāmasamṛddhena tathā gacchati toyadaḥ // 5
 annaṃ pānaṃ prayacchanti sukham yānti nirākulāḥ / dīpamālām hi yacchanti guruśūśrūṣaṇe ratāḥ // 6
 pādābhyaṅgaṃ ca yaḥ kuryāt so 'śvapṛṣṭhena gacchati / hemaratnapradānena yānti ratnavibhūṣitāḥ // 7
 sarvakāmasamṛddhātma bhūmidānena gacchati / annapānapradānena pīban khādamaś ca gacchati // 8
 ity evam ādibhir dānaiḥ sukham yānti śivālayam / svarge ca vipulān bhogān prāpnoty annapradānataḥ // 9
 sarveśām eva dānānāmannadānaparam viduḥ / sarvapṛītikaram puṇyam balapuṣṭivivarddhanam // 10
 nānnadānasamaṃ dānaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / annādānasamaṃ dānaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / annād bhavanti bhūtāni mriyante tad
 abhāvataḥ // 11
 raktaṃ māmsaṃ majjaśukre kramād annāt pravartate / śukrād bhavanti bhūtāni tasmād annamayaṃ jagat // 12
 hemaratnāśvanāgendranārīśrak candanādibhiḥ / nāsty āhārasamaṃ saukhyaṃ nāsty kroddhasamo ripuḥ // 13
 ata eva mahāpuṇyam annadānaṃ ca bhārata / annadaḥ prāṇadaḥ proktas tasmād annaprado bhavet // 14
 tasmād annapradānena dattāny anyāni sarvaśaḥ / trailokye yāni dānāni bhogastrīvāhanāni ca // 15
 annapānādi yatkiṃcid aiśvaryaṃ ca yudhiṣṭhira / annadānasya tatsarvam ihāmutra phalaṃ smṛtam // 16
 yasmād annena puṣṭāṅgaḥ kurute dharmasaṃcayam / pavitramamṛtam divyaṃ śuddham sattvaṃ rasāyanam // 17
 annapānāśvagosatsaśyāchatrāṇy upānahau / pretalokaprasāstāni dānānyaṣṭau yudhiṣṭhira // 18
 evaṃ dānaviśeṣeṇa dharmarājapure narāḥ / sukhenaiḥ tu gacchanti tasmād dharmam samācāret // 19
 annadānaṃ mahārāja jalaṃ caiva tu puṣkalam / pīṭrbhyaḥ prayato dadyāt tīrthe caivāmareśvare // 20
 tīrthāni puṇyakṣetrāṇi yāni vai kīrtitāni ca / kāmamokṣapradānīha sarvasiddhikarāṇi ca // 21
 sarveśām eva teṣāṃ tu mātā vai parikīrtitā / narmadā saritā śreṣṭhā saptakalpavahā śubhā // 22
 tapaso yajñadānānām saṃkhyā tīrtheṣu vidyate / narmadāyām na saṃkhyāsti teṣāṃ ity āha śaṅkaraḥ // 23
 yathā śivas tathā revā pūjanīyā prayatnataḥ / eṣu ye tu kukarmāṇaḥ pāpā dānavivārjitāḥ // 24
 pathā ghoreṇa te yānti dakṣiṇena yamālayam / ṣaḍaśītisahasrāṇi yojanānām samantataḥ // 25
 puraṃ jñeyaṃ mahāraudraṃ nānārūpair adhiṣṭhitam / samīpastham ivābhāti narāṇām krūrakarmanām // 26
 pāpinām api dūraṣṭhaṃ pathā raudreṇa yānti te / tīvrakaṇṭhakayuktena śarkarābhūṣitena ca // 27
 kṣuradhārāvṛtais tīkṣṇaiḥ pāṣāṇair nirmiteṇa ca / kecit tv anena mahatā dārūdāraiś ca ghātakaiḥ // 28
 lohasūcībhīr ugrābhīr grastena ca kvacit kvacit / latāpratānaviśamāiḥ parvatāir vṛkṣasaṃkulaiḥ // 29
 sutaptāṅgāryuktena yānti mārgeṇa duḥkhitāḥ / kvacid viṣam agartābhīḥ taptaloṣṭeṣṭakair api // 30
 sutaptābālūkābhīś ca tathā tīkṣṇaiś ca śaṅkubhiḥ / anekabhagnaśākhābhīr āvṛtena kvacit kvacit // 31
 kaṣṭhena tamasā kecid gacchanti hi yamālayam / mārgasthāṅgārakais taptair grastā dāvāgnibhis tathā // 32
 kvacit taptāśīlābhīś ca paṅkena kaṭimānataḥ / kvacid duṣṭāmbunā vyāptaṃ duṣkarīṣāgninā kvacit // 33
 kvacid gṛdhrāir bakair vyāghrāir duṣṭaiḥ kīṭaiḥ sudāruṇaiḥ / kvacin mahākulīrādyaiḥ kvacit tvajagaraiḥ punaḥ // 34
 makṣikābhīś ca raudrābhīḥ kvacit sarpaḥ viṣolvaṇaiḥ / mattamātāṅgayūthaiś ca samantāc ca pramāthibhiḥ // 35
 panthānamullikhadbhīś ca tīkṣṇāśṛṅgair mahābalaiḥ / siṃhair viṣānamahiṣair raudrāir mattaiś ca śvāpadaiḥ // 36
 ḍākinībhīś ca raudrābhīr vikarālaiś ca rākṣasaiḥ / vyādhibhiś ca mahāghoraiḥ pāvakaiś ca durāsadaiḥ // 37
 mahānalavimīreṇa mahācaṇḍena vāyunā / mahāpāṣāṇavarṣeṇa bhidyamānā nirāśrayāḥ // 38
 kvacit kvacit prataptaṇa dīpyamānā vrajanti hi / mahatā va bāṇavarṣeṇa bhidyamānāḥ samantataḥ // 39
 patadbhirvajasāṅghatāir ulkāpātaiś ca dāruṇaiḥ / pradīptāṅgāvarṣeṇa hanyamānā vrajanti hi // 40
 mahāghoraravair ghorair vitrasyanto muhur muhuḥ / niśītāyudhavarṣeṇa pūryamānāś ca sarvaśaḥ // 41
 mahākṣarāmbudhārābhīḥ sicyamānā muhurmuhuḥ / mahāśītena raudreṇa kṣuradhārādibhis tathā // 42
 anyair bahuvīdhākārāiḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ / itthaṃ ca taptaraudreṇa mārgeṇa viṣameṇa ca // 43
 aviśrāntena mahatā hy avidūreṇa bhārata / avidūreṇa kaṣṭhena sarvaduḥkhāśrayeṇa ca // 44
 nīyante dehinaḥ sarve mūḍhāḥ pāpaparāyaṇāḥ / yamadūtair mahāghorair yamājñākāribhir balāt // 45
 ekākināḥ parādīnā mitrabandhuvivārjitāḥ / śocantaḥ svāni karmāṇi dahyante ca muhurmuhuḥ // 46
 pretabhūtavimīśāś ca śuśkakaṇṭhoṣṭhatālūkāḥ / kṛśāṅgā bhītabhītāś ca dahyamānā hutāgninā // 47
 baddhāḥ śṛṅkhalayā kecid majjantaḥ pāpino bhṛṣam / kṛṣyante dahyamānāś tu yamadūtair balotkaṭaiḥ // 48

urasyadhomukhasthāne tathaiva khalu duḥkhitāḥ / keśapāṣe vibaddhās ca kṛṣyante pāpinas tathā // 49
 lalāṭe cāṣugair biddhvā kṛṣyante dehinaḥ kvacit / uttānā duṣṭapanthānaṃ nīyante pāpakarmaṇā // 50
 pārśvabāhuvibaddhās ca jāthare paripīḍitāḥ / grīvāpāśavikṛṣyās ca ke 'pi yānti duḥkhitāḥ // 51
 jihvāsāṅkupradānena samānīyakṛkātīkāḥ / arddhacandrena grhyante kṣīpyamānā itas tataḥ // 52
 śīṣne ca vṛṣaṇe caiva rajjvā baddhās tathā paro / vicchinnahastapādās ca chinnakarmṣṭhanāsikāḥ // 53
 vicchinnaśīṣnavṛṣaṇās chinnaśīṣāṅgasamcayāḥ / aṅkuśair bhīdyamānās tu khādyamānāḥ sarīṣpaiḥ // 54
 itas cetaś ca dhāvanti krandaṃnā nirāśrayāḥ / mudgāair lohadaṅḍaiś ca hanyamānā muhur muhuḥ // 55
 kaśābhir vividhābhiś ca ghorābhiś ca samantataḥ / bhindipālaiś ca tudyante vamantaḥ ṣoṇitaṃ muhuḥ // 56
 pātyamānās ca salile chāyāṃ vai prārthayanti ca / dānahīnāḥ prayānti evaṃ prāyaścittakṛto narāḥ // 57
 grhītvā caiva pātheyaṃ sukhaṃ yāti yamālayam / evaṃ pathā nīkṛṣṭena prāptā yamapuraṃ narāḥ // 58
 prājñāpitais tathā dūtaiḥ praveśyante yamāgrataḥ / tatra ye śubhakarmāṇas tān vai saṃsmārayed yamaḥ // 59
 svāgatāsanadānena pādyārgheṇa priyeṇa ca / dhanyā yūyaṃ mahātmānātmano hitakāriṇaḥ // 60
 yais tu divyasukhārthaṃ hi bhavadbhiḥ sukṛtaṃ kṛtam / narmadātaṭamāśritya parvate 'makaṅṭhake // 61
 dānaṃ dattaṃ tapastaptaṃ hutam ceṣṭam vidhānataḥ / vārāṇasyāṃ kurukṣetre prayāge puṣkare tathā // 62
 gayāyāṃ naimiṣāraṇye gaṅgāsāgarasaṅgame / kedāre bharaive cāpi prabhāse śāśibhūṣaṇe // 63
 mahākālavane ramye śrīśaile tripurāntake / traiyambake dhautapāpe nīlakaṅṭhe tathaiva ca // 64
 gaṅgādvāre himadvāre tathā kālāñjare girau / eteṣu anyeṣu tīrtheṣu kṣetreṣu ca yathākramam // 65
 labdham janmaphalaṃ caiva bhavadbhir nātra saṃśayaḥ / idaṃ vimānam āruhya divyastīrbhogabhūṣitam // 66
 saṃgacchadhvaṃ śivaṃ svargaṃ sarvakāmasamanvitam / tatra bhuktvā mahābhogān anantān puṇyasamkhyayā // 67
 yatkiṃcid anyad aśubham svalpaṃ tadapi bhokṣyatha / ākhyātaṃ tu mayā tāvat kalpagātīravāsinaḥ // 68
 ārohanti vimānāni sarveṣāmpari sthitāḥ / sarvatīrtheṣu saṃkhyāsti hyuktaṃ brahmāḍibhiḥ purā // 69
 tatra yad dīyate dānaṃ tena svarge mahīyate / mriyate tatra yaḥ kaścid vratenānaśanena ca // 70
 divyayānaṃ samāśritya sa prayāti śivālayam / etat te kathitaṃ rājan kalpagāpuṇyamuttamam // 71
 paśyanti puṇyakarmāṇo yamaṃ mītram ivātmanaḥ / ye punaḥ krūrakarmāṇaste paśyanti bhayānakam // 72
 daṃṣṭrā karālavadaṇaṃ bhrukuṭīkuṭīlekṣaṇam / ūrdhvaeśaṃ mahāśmaśruṃ sphuradoṣṭhādharottaram // 73
 aṣṭādaśabhujam krūraṃ nīlāñjanacayopamam / sarvāyudhoyatakaraṃ garjantaṃ daṇḍapāṇinam // 74
 mahāmahiṣamārūḍham taptāgnisamalocanam / raktamālyāmaradharaṃ mahāmerum ivotthitam // 75
 pralayāmbudanirghoṣam pibantam iva vāridhīn / grasantam iva trailokyamudgiram ivānalam // 76
 mṛtyus tasya samīpasthaḥ kālānalasamaprabhaḥ / kālās cāñjanasaṃkāśaḥ kṛtāntas ca bhayānakaḥ // 77
 vividhā vyādhayastīkṣṇā nānārūpā bhayānakaḥ / śaktīśūlāṅkuśadharāḥ pāśacakraśīpāṇayaḥ // 78
 vajradamṣṭrādharā raudrāḥ krūrās cāñjanasannibhāḥ / sarvāyudhoyatakaraḥ yamadūtās ca ghātakāḥ // 79
 evaṃ vidham yamaṃ tatra paśyanti pāpacāriṇaḥ / nirbhayo yāti cātyarthaṃ yamo vā pāpakāriṇam // 80
 citraguptas ca bhagavān dharmaṃ teṣāṃ prabodhayan / bho bho duṣkṛtakarmāṇaḥ paradavyāpahārakāḥ // 81
 gārjitā rūpavīryeṇa paradāropamardakāḥ / yas tu yat kurute karma tena tad bhujyate punaḥ // 82
 tat kim ātmopaghātārthaṃ bhavadbhir duṣkṛtaṃ kṛtam / kim arthaṃ paritapyadhvaṃ pīdyamānāḥ svakarmabhiḥ // 83
 bhujyante svāni karmāṇi nāsti doṣo 'tra kasyacit / ete ca pṛthivīpālāḥ saṃprāptās ca mahīpate // 84
 svakīyaḥ karmabhir ghorair duṣprajñābalagarvitāḥ / bho bho nṛpā durācārāḥ prajāvidhvaṃsakāriṇaḥ // 85
 svalpakālasya rājyasya kiṃ vai tad duṣkṛtaṃ kṛtam / bhavadbhī rājyalobhena mohenānyāyavṛttibhiḥ // 86
 yadgrhītaṃ phalaṃ tasya yūyaṃ bhūṅgdhvaṃ yathātatham / kutra rājyaṃ kalatraṃ vā yadarthaṃ aśubham kṛtam // 87
 tatsarvasvaṃ parityajya yūyam ekākinas tathā / tvad bāndhavā na paśyanti yena vidhvaṃsitāḥ prajāḥ // 88
 yamadūtaiḥ pātyamānā adhunā kīḍṛsaṃ bhavet / evaṃ bahuvidhair vākyair upalabdā yamena te // 89
 śocanti svāni karmāṇi tūṣṇīḥ bhūtās ca pārthiva / iti vākyaiḥ samādiśya nṛpāṃs tān dharmarāt tataḥ // 90
 teṣāṃ pāpaviśuddhyarthaṃ yamo dūtān athābravīt / bho bhoś caṇḍa mahācaṇḍa grhītvā nṛpatīnimān // 91
 viśodhayadhvaṃ pāpebhyāḥ krameṇa narakāgninā / tataḥ śīghraṃ samāsthāya nṛpān saṃgrhya pādayoḥ // 92
 bhrāmāyitvā tu vegena cikṣipuryamakiṅkarāḥ / sarve vegena mahatā supratapte mahītale // 93
 āsphālayanti mahati cāśmasāramaye drume / tatas te sarva evāśu prahāir jarjarīkṛtāḥ // 94
 viśaṃjñās ca tadā santi niśceṣṭās ca yudhiṣṭhira / tatas te vāyunā sprṣṭāḥ śanaś tu jīvitāḥ punaḥ // 95
 tānānīya viśuddhyarthaṃ kṣīpanti narakārṇave / aṣṭāvīmśatir evādyās tīvrānarakakoṭayaḥ // 96
 saptamasya talasyānte ghore tamasi saṃsthitāḥ / atīghorā ca raudrā ca tathā ghoratamā sthitā // 97
 atyantaduḥkhajananī ghorarūpā ca pañcamī / ṣaṣṭhī taraṇatārākhyā saptamī ca bhayānakā // 98
 aṣṭamī kālarātrīś ca navamī ca ghaṭotkatā / daśamī caiva caṇḍa ca mahācaṇḍa tato 'pyadhaḥ // 99
 caṇḍakolāhalā caiva pracāṇḍa ca parāgnikā / jaghanyā hyavarā lomā bhīṣaṇī caiva nāyikā // 100
 karālā vikarālā ca vajravīmśatīrāśritā / astā ca pañcakoṇā ca sudīrghā parivartulā // 101
 saptabhaumāṣṭabhaumā ca dīrghamāyetiḥaparā / iti tā nāmataḥ proktā ghorā narakakoṭayaḥ // 102
 aṣṭāvīmśatiretās tu bhūtānāṃ mānataḥ smṛtāḥ / tāsāṃ krameṇa vijñeyāḥ pañcapañcaiva nāyakā // 103
 pratyekam sarvakoṭīnāṃ nāmataḥ tu viśāmpate / rauravaḥ prathamās teṣāṃ rudanti yatra dehinaḥ // 104
 mahārauravapīḍābhir mahānto 'pi rudanti hi / tamaḥ śītaṃ tathā coṣṇam pañcaite nāyakāḥ smṛtāḥ // 105

aghorah prathamasa tīkṣṇaḥ padmaḥ saṃjīvanaḥ śaṭhaḥ / mahāmāyo vilomaś ca kaṇṭakaḥ kaṭakaḥ smṛtaḥ // 106
 tīvra vāmaḥ karālaś ca kiṅkarālaḥ prakampanaḥ / mahācakraḥ supadmaś ca kālasūtraḥ pragarjanaḥ // 107
 sūcīmukhaḥ sunemiś ca khādakaḥ suprapīḍitaḥ / kumbhīpākaḥ supākaś ca krakacaś ca sudāruṇaḥ // 108
 aṅgārātrīḥ pacanaḥ aśṛkṛpūyabhavas tathā / sutīkṣṇāḥ śaṅḍāśakunī mahāsaṃvartakaḥ kratuḥ // 109
 taptajantuḥ paṅkaleśaḥ pūtimān ca hradastrapuḥ / ucchvāsaś ca nirucchvāsaḥ sudīrghaḥ krūrasālmalī // 110
 uṣṭritastu mahānādaḥ pravāhaḥ supravāhanaḥ / vṛṣāśrayo vṛṣāśvaś ca śiṃhavyāghragajānanāḥ // 111
 śvaśūkarājamaḥiṣameśamūṣakarānanāḥ / grāhākumbhīranakrāsyā mahāghoraḥ bhayānakāḥ // 112
 sarvabhakṣāḥ svabhakṣāś ca sarvakarmā 'śvavāyasaḥ / grdhrolūka ulūkaś ca śārdūlakapikacchurāḥ // 113
 gaṇḍakaḥ pūtivaktraś ca raktāsyāḥ pūtimūtrikaḥ / kaṇadhūmras tuṣārāgniḥ kṛmimān nirayas tathā // 114
 ātodyaś ca pratodyaś ca rudhīrodyāś ca bhojanam / kālātmaḥ 'nubhakṣāś ca sarvabhakṣaḥ sudāruṇaḥ // 115
 karkaṭas tu viśālaś ca vikaṭaḥ kaṭapūṭanaḥ / ambarīṣaḥ kaṭāhaś ca kaṣṭhā vaitaraṇī nadī // 116
 sutapto lohaśaṅkuś ca ekapādo 'śrupūraṇaḥ / asipatravanaḥ ghoram asthiliṅgaḥ pratiṣṭhitam // 117
 tilātasīkṣuyantrāṇī kūṭapāpaprāmardanāḥ / mahācullī vicullī ca taptalohamayī śilā // 118
 parvataḥ kṣuradhārākhyo mayo yamalaparvataḥ / sūcīviṣṭhāndhakūpāś ca patanaḥ pātanas tathā // 119
 muśalī vṛṣalī caivāśivā saṅkaṭalā tathā / tālapatrāsīgahanaḥ mahāmohaka eva ca // 120
 saṃmohano 'sthibhaṅgaś ca taptācalamayo 'guṇaḥ / bahuduḥkho mahāduḥkhaḥ kaśmalo yamalas tathā // 121
 hālāhalo virūpaś ca śvarūpaścyutamānasaḥ / ekapādastrīpādaś ca tīvraś ca viditas tataḥ // 122
 aṣṭāvīṃṣatī ity ete kramaśaḥ pañcakāḥ smṛtāḥ // 123

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narakavarṇanaḥ nāma dvipañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [52]

Adhyāya 53: [narakāyātanānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / koṭī nāmanurūpāś ca pañcapancaiva nāyakaḥ / rauravādyam marīcyantaḥ narakānāḥ śataḥ smṛtam // 1
 catvāriṃśat samadhikaḥ mahānarakamaṇḍalam / ekakramāt prabhujyante naraiḥ karmānurūpataḥ // 2
 kāmanābhīr virūpābhīr akarmapracayād drutam / sugūḍhayā tato dhvānte taptāśṅkhalayā narāḥ // 3
 mahāvṛkṣasya śākhāyām lambyante yamakiṅkaraiḥ / tatas tān sarvataś caiva dolayanti hi kiṅkarāḥ // 4
 dolitāś cātivegena niḥsaṃjñāḥ yānti pāpinaḥ / antarīkṣe sthītānāḥ ca lohabhāraśataḥ tadā // 5
 pādāyor badhyate teṣāṃ yamadūtair balotkaṭaiḥ / tena bhāreṇa mahatā bhṛśaṃ santāpitā narāḥ // 6
 dhyāyanti svāni karmāni tūṣṇīm tiṣṭhanti niścalāḥ / tataḥ kramād agnivarṇair lohadaṇḍaiḥ sakaṇṭakaiḥ // 7
 nihanyante prayatnena yamadūtaiś ca mastake / viṣṭhāpūrṇe tataḥ kūpe kṛmīṇāḥ nilaye tataḥ // 8
 samantāt kiṅkarair ghoraiḥ pacyante pāpakāriṇaḥ / tataḥ kṣāreṇa nīreṇa vahṇāvapi viśeṣataḥ // 9
 vārtākavat prapacyante tapte lohakaṭāhake / amedhyakūpe prakṣīpya jalajantu samākule // 10
 medosaṅkṛpūyapūrṇāyām vāpyām kṣīptāś tu te tataḥ / bhakṣante kṛmibhis tīkṣṇair lohataṇḍaiś ca vāyasaiḥ // 11
 pacyante māṃsavac cāpi pradīptāṅgārāśiṣu / protāḥ śūleṣu tīkṣṇeṣu narāḥ pāpasamanvitāḥ // 12
 pacyante pāpinaś te vai yamadūtair anekadhā / tailapūrṇakaṭāheṣu sutapṭeṣu tataḥ punaḥ // 13
 teṣāṃ cotpātyate jihvā asatyā priyavādinām / sudṛḍhena sutaptena prapīḍyoraśi pādāḥ // 14
 mithyāgamaprayuktasya dvijasyāpi tathāivaca / yajñārthakośavistīrṇam bhallaiś tīkṣṇaiḥ pratodyate // 15
 nirbhatsayanti ye mūḍhā mātarāḥ pitarāḥ teṣāṃ vaktraḥ bālukābhīr muhur āpūrya sicyate // 16
 tataḥ kṣāreṇa dīptena payasā tu punaḥ punaḥ / drutaḥ sampūryate 'tyarthaḥ taptatāilena tanmukham // 17
 viṣṭhābhīḥ kṛmipūrṇābhīḥ svānavac caraṇair bhāṭaiḥ / paripīḍya viṣṇeṇa praviṣṭā lohaśālmalīm // 18
 hanyante pṛṣṭhadeṣu punar bhīmair mahābalaiḥ / dantureṇātikuṅṭhena krakacena balīyasā // 19
 śīraḥ prabhṛti pātyante ghoraiḥ karmabhir ātmajaiḥ / khādāyanti svamāṃsāni pāyayanti svaśoṇitam // 20
 annaḥ pānaḥ na dattaḥ yair mūḍhair nāpy anumoditam / ikṣuvatte prapīḍyante jarjarīkrtya mudgaraiḥ // 21
 asitālavane ghore chidyante khaṇḍakhaṇḍāśaḥ / sūcībhir bhinnasarvāṅgāś tataḥ śūle praropitāḥ // 22
 cācalyamānāḥ kṛṣyante na mriyante tathāpi ca / dehād utpātyate māṃsaḥ teṣāṃ asthīni mudgaraiḥ // 23
 bahuśaḥ kṛṣyate tūrṇaḥ yamadūtair balotkaṭaiḥ / te 'nucchvāsenānuchvāsāś tiṣṭhanti narake ciram // 24
 ucchvāse ca sadochvāsā bālukāvadanāvṛtāḥ / rauraveṣu tu dante vai pīḍyante vividhāś caraiḥ // 25
 mahārauravapīḍābhīr mahānto 'pi rudanti hi / upasthāsyē gude pārśve pāde coraśi mastake // 26
 nihanyante bhāṭaiś tīkṣṇaiḥ sutaptair lohamudgaraiḥ / nindanti ye svarūpeṇa paradārān hasanti ca // 27
 āliṅganti patīn anyān na vindanti svakān striyaḥ / kimu dhāvasi vegena na smarer atīśāsvatīm // 28
 vañcītaś ca tvayā bhartā pāpāndhaś ca yathā sukham / lohakumbhe vinīkṣīptāḥ citāś ca śanaiḥ śanaiḥ // 29
 samṛddhāgnau prapācyante praveśyante śilāsu ca kṣīpyante cāndhakūpeṣu daśyante 'jagarair bhṛśam // 30
 ye nindanti mahātmānam ācāryaḥ dharmardarśinam / śivabhaktaḥ ca vipraḥ ca śivadharmāḥ ca śāśvatam // 31
 teṣāṃ uraśi kaṇṭhe ca jihvāyām dehasandhiṣu / kīlakairoṣṭhapuṭake kīlyante yamakiṅkaraiḥ // 32
 evam ādimahāghoraḥ yātanāḥ pāpakarminām / ekaika narake jñeyāḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ // 33
 yātanā gahanā rājan sarveṣāṃ pāpakarminām / ityeva yātanānantāḥ sarveṣu narakeṣu ca // 34
 kaṣṭhā varṣāśatenāpi vaktuḥ śaknoti mānavaḥ / ity evaṃ vividhair ghoraiḥ pāyamānāḥ svakarmabhiḥ // 35
 kramāt sarveṣu pacyante narakeṣu na saṃśayaḥ / mahāpātakīnaś cāpi sarveṣu narakeṣu ca // 36

ācandratārakaṃ yāvat pīdyante vividhais caraiḥ / tathā pātakinaḥ sarve nirayeṣv eṣu sarvadā // 37
 caturdikṣu supacyante narakeṣu na saṃśayaḥ / upapātakinaś cāpi tadarddhaṃ yānti mānavāḥ // 38
 mṛtyur na jñāyate tāta kadā kasya bhaviṣyati / prāpte cākasmike mṛtyau varṣaṃ vindati ko naraḥ // 39
 parityajya yataḥ sarvam ekākī yāsyasi dhruvam / tasmāt sarvaprayatnena satyadharmaparo bhava // 40
 etat te sarvamākhyātaṃ narakāṇā tu lakṣaṇam // 41

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narakāyātānānuvarṇano nāma tripañcāsattamo 'dhyāyaḥ // [53]

Adhyāya 54: [karmagatiyamavākya]

yudhiṣṭhira uvāca / tīryate kena dharmeṇa saṃsārābhdhiḥ sudustaraḥ / mārkaṇḍeya uvāca / tena nirbhartsitaiḥ pāpaiḥ kathyamānāṃ kathāṃ
 śṛṇu // 1

rakto mūḍhaś ca loko 'yam akārye saṃpravartate / na cātmānaṃ vijānāti na paraṃ na ca daivatam // 2
 na śṛṇoti paraṃ śreyah sati cakṣuṣi nekṣate / same pathi śanair gacchan plavate sma pade pade // 3
 evam ukto dharmarājaḥ saṃkṣepāt pāpadehinām / vistareṇa yadā cakhyau teṣāṃ tac chṛṇu sāmpratam // 4
 yama uvāca / mayā mukto na jānāti bodhyamāno budhair api / saṃsāre kliṣyate nānā rāgalobhavaśāt naraḥ // 5
 garbhāpātena bhāvena śāstram uktaṃ na budhyate / narair na śrūyate karma svargamokṣaprasādhakam // 6
 santapyati śivādhyāne sarvakāmārthasādhane / narakād ātmanaḥ śreyo yadatra mahadadbhutam // 7
 pretabhūtā narāḥ sarve yamalokaṃ samāgatāḥ / ākhyānaṃ kathayīṣyāmi yathoddīṣṭam purāṇanam // 8
 sūryeṇa kathitam tv āsīn narmadākhyānam uttamam / devatānāṃ pitṛñāṃ ca mama pitṛnukampayā // 9
 sapādalakṣam adhikaṃ brahmaṇā kathitam raveḥ / tatra śrutam mayā kṛtsnaṃ brahmaṇā tu śivāc chrutam // 10
 śivena kathitam pūrvam pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya tu / jambūdvīpaṃ samāsādya mānuṣiṃ yonim āśritāḥ // 11
 nāśrayennarmadāṃ devīm saptakalpavahāṃ tu yaḥ / snānāvagāhanāt pānāt tathā dānakriyādibhiḥ // 12
 loke 'smin gatidā kānyā pāpopahatacetasām / ye dhyāyanti mahādevīm narmadāṃ pāpahāriṇīm // 13
 aghāni teṣāṃ naśyanti tamaḥ sūryodaye yathā / narmadāṃ saṃsmared yas tu kīrtayed yas tu vā girā // 14
 paralokaṃ samāyāto yamadūtair na bādhyate / narmadāṃ kīrtayed yas tu pāpakarmā narādhamāḥ // 15
 narakān samayoddīṣṭān na ca krāmati karhicit / gaṅgādyāḥ saritastatra tīrthakoṭir anekadhā // 16
 revātejaḥ pratāpena śuddhiṃ gacchanti tatṣaṇāt / narakastaḥ smared yas tu mekalām tu haraṃ harim // 17
 mucyate yamadūtaiḥ sa tatṣaṇān nātra saṃśayaḥ / yadi tiṣṭhati vaidūryaparvate 'marakaṇṭake // 18
 oṃkāraḥ parameśāno bhuktimuktīphalapradaḥ / kimarthaṃ tv iha śocanti pāpopahatacetasāḥ // 19
 siddheśvaraṃ siddhaliṅgaṃ lokānugrahakārakam / yajñeśvaraṃ ca madhye tatraiva śaśibhūṣaṇam // 20
 narmadā dakṣiṇe bhāge liṅgaṃ caiva maheśvaraṃ / caturthaṃ kapileśaṃ ca śivakṣetraṃ vidurbudhāḥ // 21
 ye 'rcayanti sadā bhaktyā puṣpadhūpārtitarpaṇaiḥ / śivalokaṃ tu te yānti narakān nātra saṃśayaḥ // 22
 etat te sarvam ākhyātaṃ yathā pṛṣṭam tvayānagha / pāpīṣṭhān nīnadharmasthān kathayāmāsa bhārata // 23
 godānaṃ hemadānaṃ ca tiladānaṃ tathāiva ca / annadānaṃ payodānaṃ sarvopaskaram eva ca // 24
 prāsādārāmādānaṃ ca ye kurvanti narottamāḥ / yamalokaṃ na te yānti narakāṃ ghorarūpiṇam // 25
 mucyante sarvapāpēbhyāḥ śivasya vacanaṃ yathā / sanmānaṃ cāpamānena viyogeneṣṭasaṅgamam // 26
 yauvanaṃ jarayā grastaṃ kaṣṭāt saukhyamupadrutam / valibhiḥ palitais cāpi jarjarīkṛtavigrahaḥ // 27
 kiṃ karoti naraḥ prājño jarayā jarjarīkṛtaḥ / strīpuṃsor yauvanaṃ rūpaṃ yadanyo 'nyam priyaṃkaram // 28
 tad eva jarayā grastam ubhayor api na priyam / apūrvavat tathātmānaṃ śaithilyena samanvitam // 29
 yaḥ paśyan na virajyeta ko 'nyas tasmād acetanaḥ / jarābhībhūtaḥ puruṣaḥ patnīputrādībāndhavaiḥ // 30
 aśaktatvād durācārair bhṛtyais ca paribhūyate / dharmam arthaṃ ca kāmam ca mokṣam na jarayā yutaḥ // 31
 śaktaḥ sādhyaituṃ tasmāt purā dharmam samācaret / vātapittakaphādīnāṃ vaiṣamyam ca yudhiṣṭhira // 32
 vātādīnāṃ samūhaś ca dehajaḥ parikīrtitaḥ / tasmād vyādhiparaṃ jñeyam śarīram idam ātmanaḥ // 33
 vātōtpatty atirekeṇa bādhitō vai jvareṇa ca / rogair nānāvīdhibhavair bahuduḥkhāny anekadhā // 34
 tāni ca svātmavedyāni kim anyat kathayāmy aham / ekottaraṃ mṛtyuśatam asmin dehe pratiṣṭhitam // 35
 atraikaṃ kālarūpaṃ ca ṣeṣāstāvāgantavaḥ smṛtāḥ / ye tv ihāgantavaḥ proktāste praśāmyanti bhaiṣajaiḥ // 36
 japahomaprādānaiś ca kālamṛtyur na śāmyati / apamṛtyuś ca sarvasya viṣam adyādisambhavaḥ // 37
 na cātīpuruṣas tasmād apamṛtyor babheti vai / vividhā vyādhyāḥ kaṣṭāḥ savaidyāḥ prāñinas tathā // 38
 viṣāni tv abhicārāś ca mṛtyor dvārāṇi dehinām / pīḍitaṃ rogasarpādyair api dhanvantariḥ svayam // 39
 svasthaṃ kartuṃ na śaknoti kālaprāptaṃ hi dehinam / naiśadhaṃ na tapo dānaṃ na mitrāni na bāndhavāḥ // 40
 paritrātum no samarthāḥ kālena paripīḍitaṃ / nāsti mṛtyusamaṃ duḥkhaṃ nāsti mṛtyusamo ripuḥ // 41
 nāsti mṛtyusamaḥ kālaḥ sarveśam eva dehinām / sadbhāryā putramitrāni rājyaisvaryasukhāni ca // 42
 mṛtyuśchinatti sarvāni vividhāny api bhārata / idaṃ te kathitam rājāññāti saṃsāradustaram // 43
 pariṇāma itī jñātvā sarvaṅkālasya bhojanam / tasmāt sarvaprayatnena saṃsevyaḥ saptakalpagā // 44
 sarvaduḥkhāpahā nityam sarvaśokavināśinī / yo yān kāmāyate kāmāṃstāmstān devī prayacchati // 45
 idaṃ jñānam idaṃ dhyānaṃ pāṇḍityaṃ veda vedanam / nivāsaḥ sarvabhūtānāṃ sevyaḥ saptakalpagā // 46
 yajño dānaṃ tapaḥ satyaṃ svādhyāyaḥ pitṛtarpaṇam / saphalaṃ labhate teṣāṃ yo revāmbu niṣevate // 47
 brahmakūrcasahasraṇī somapānāyutaṃ tathā / narmadātoyapānasya kalām nārhanī ṣoḍaśīm // 48

saṃyukto 'pi mahāpāpair nānājanmakṛtair api / oṃkāradakṣiṇe ghoram mucyate tatksaṇāḥ japan // 49
godānāna param dānam triṣu lokeṣu viśrutam / narmadāpayasi snātvā yo dadyād gām dvijanmane // 50
saṃkhyāṃ kartum yathāvac ca na devair api śakyate // 51

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe karmagatīyamavākyaṃ nāma catuspañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [54]

Adhyāya 55: [godānamahimānuvarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / dhenuḥ katividhā proktā kasmin kāle ca dīyate / sarvopaskarasamyuktā tvatta icchāmi veditum // 1
mārkaṇḍeya uvāca / śrṇu rājan mahābāho kathyamānam nibodha me / kathayāmi tavākhyānam ādikalpe kṛte yuge // 2
cakravartī śāśānko 'bhūt sarvadharmabhṛtām varaḥ / na ca varṇayitum śakyāḥ satyadharmavrate sthitaḥ // 3
bubhujē sa mahīmetāmekacchatrām samāhitaḥ / navakhaṇḍām saptadvīpā yathā śakro 'marāvātīm // 4
hariścandrasya tasyāpi saṃvādaś cakravartināḥ / hariścandraḥ kurukṣetre gavām ayutam uttamam // 5
hemabhāramalaṅkārasarvaratnavibhūṣitam / brahmarṣir mudgalo nāma svayaṃ brahma pratiṣṭhitaḥ // 6
mudgalāś ca dvijāḥ sarve satyadharmaparāyānāḥ / śatamaṣṭottaram sāgram brāhmaṇā brahmavādīnāḥ // 7
hariścandro dadau tebhya rāhusūryasamāgame / dvijān sampūjya vidhīraddhayā parayā yutaḥ // 8
arcayitvā mahēśānam sthānam paramasiddhidam / cakrapāṇim hṛṣikeśam mudā paramayā yutaḥ // 9
sarasvatīyāṃ nṛpaśreṣṭha tiladarbhānvitasya tu / dānasyāsya prabhāveṇa lokāstenākhillā jītāḥ // 10
antarikṣe purī prāptā sarvalokamanoharā / hariścandrapurī khyātā sā 'smil loke carācare // 11
satyadānasarvatyāgair ityādibhir alamkṛtāḥ / hariścandrasamo rājā na bhūto na bhaviṣyati // 12
evaṃ gāthā purā gītā śakrādyaīḥ surasattamāiḥ / śāśānko 'pyakarot sarvaṃ narmadātīramāśritaḥ // 13
dānam yajña tapaḥ satyaṃ parvate 'marakaṇṭake / dadau cārddhaprasūtām brāhmaṇāya mahātmane // 14
dānasyāsya prabhāveṇa hariścandrādhiko 'bhavat / anekabhāvikaṃ pāpaṃ dagdhvā tūlaughavacchikhī // 15
yāvad vatsasya pādau dvau mukhaṃ yonau pradṛṣyate / tāvad gauḥ pṛthivī jñeyā śāsailavanakānanā // 16
svarṇaśṛṅgī raupyakhurī savatsā kāṃśyadohanā / narmadāsnānayuktā tu sakuśā tilasaṃyutā // 17
oṃkāramarayor madhye koṭīrthe narādhipaḥ / etāḥ sahasrasakhyātā brāhmaṇebhyo nyavedayat // 18
etasmin antare nedurdevadundubhayo divi / tatksaṇād yānam āruḍho jvalan maṇigaṇair iva // 19
stūyamānāḥ samīpasthair asaṃkhyātair vimānibhiḥ / dhṛtasvarṇātapatras tu vījyamānas tu cāmaraiḥ // 20
yojanānāḥ sahasreṇa hariścandro 'py adhaḥ sthitaḥ / tad dṛṣtvā tādrśam karma śāśānkasya viśāmpateḥ // 21
sa vinindya kurukṣetraṃ vismayāvīṣṭacetanaḥ / mahānadyāṃ śāśānkena rāhusomasamāgame // 22
dattaṃ dānam na sāmānyam bhaved iti samāsataḥ / viṣaṇṇavadano bhūtvā hariścandro nṛpottamaḥ // 23
brahmalokaṃ gataḥ kṣipraṃ yatra lokeśvaraḥ prabhuḥ / abhivādya yathā nyāyam papraccha sa pitāmaham // 24
dānena nirjitā devāḥ śāśānkena mahātmanā / kiṃ ca puṇyamidaṃ brahman kurukṣetrād viśiṣyate // 25
amareśvaratīrthaṃ tu nāma revāsamudbhavam / kenāpi na samaṃ bhūtam uparyupari dīpyate // 26
iti śrutvā vacas tasya hariścandrasya dhīmataḥ / uvāca vacanaṃ brahmā hariścandraṃ nṛpottamam // 27
viśādaṃ tyaja rājendra gahanā karmaṇāṃ gatiḥ / śāśānkasadrśo rājā na dṛṣto na śruto mayā // 28
evaṃ vaktum na yogyo 'haṃ na devāpi savāsavāḥ / anekāni sahasrāṇi purā vai cakravartinā // 29
iṣṭāni ca vidhānena parvate 'marakaṇṭake / rāhusūryasamāyoge tīrthalakṣāṇi bhārata // 30
sarasvatīm kurukṣetraṃ puṣkaraṃ naimiṣam tathā / tīrthāny etāni cānyāni snānam kartum samāyayuh // 31
mekalāyāṃ hariścandra koṭīrthe narādhipa / tīrthānāṃ tyaja rājendra sāmyam mekalayā saha // 32
vārāṇasyā kurukṣetraṃ tolitaṃ ca mayā purā / tīrthāni na samaṃ yānti tīrthasyāsya prabhāvataḥ // 33
khyātāmātraṃ kurukṣetraṃ lokayātrāpravartakam / purāṇam na śrutam yais tu mithyājñānasamanvitaiḥ // 34
sevayatām kalpagā devī yadīcchet paramaṃ padam / namaskṛtya vidhātāram ayodhyādhipatis tadā // 35
mudā paramayā yuktaḥ sa yayāv amareśvaram / etat sarvaṃ samākhyātaṃ yathāvat tava suvrata // 36
yaḥ śrṇoti naro rājan gosahasraphalam labhet // 37

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe godānamahimānuvarṇano nāma pañcapañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [55]

Adhyāya 56: [mātaṅgāśramavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / māhiṣmatyāḥ paścime vai tīrthaṃ pāpaharam param / aśokavanikā nāma sarvasokavināśanam // 1
snātvā tatrārcayed gaurīm yathā vibhavavistaraiḥ / mātaṅgasyāśrama tadvat siddhagandharvasevitam // 2
śuklakṛṣṇāṭṭīyāyām gandhadhūpavilepanaiḥ / upahārair anekaiś ca dīpamālāprabodhanaiḥ // 3
tatra yā pūjayen nārī gaurīm bhaktisamanvitā / rūpasaubhāgyasampannaṃ labhate satpatim tu sā // 4
kārtīkyāṃ tu gataprāṇā modamānā tu saṃyatā / asya tīrthasya māhātmyāt prāptā māheśvaram puram // 5
mātaṅgo nāma devarṣiḥ purākalpe yudhiṣṭhira / narmadātīramāśrītya tapas tepe suduṣkaram // 6
purā janmaniśādaḥ sa jātim smarati pūrvikām / aghamarṣaṇadeśasthaḥ sarvadharmā bubodha ca // 7
maharṣiṇām prasaṅgena narmadādarśanena ca / pāpabuddhiṃ parityajya dharmabuddhiṃ cakāra saḥ // 8
nirviṇṇo 'haṃ ca bhikṣuś cādhunā śvapacayoniṣu / evam uktvā tato rājann aśokavanikāṃ gataḥ // 9
jaṭāvalkaladhārī ca kandamūlaphalāśanaḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ tu śivārādhanaatparaḥ // 10
śivadhyanaparaḥ so 'bhūd ugre tapasi saṃsthitāḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ hi tathā tasya tapasyataḥ // 11

ekāśītisahasraṇi jaṭāgrebhyo viniḥsmṛtāḥ / svayaṃ patanti vividhā narmadātoyam adhyataḥ // 12
 tatkaṣṇād yaksīṇīrūpā anantās cāpramāṇikāḥ / śyāmavarṇāḥ sutejaḥ kāḥ sarvābharaṇabhūṣitāḥ // 13
 yakṣalokaṃ vrajanty āśu tīrthasyāsya prabhāvataḥ / mantrayantravīhīno 'pi śivabhaktiparāyaṇaḥ // 14
 ṣaḍakṣaram imaṃ mantram ḥṛdi cakre divānīśam / oṃnamah śivāya iti sarvamantrottamottamam // 15
 tasya bhaktim parāṃ jñātvā devadeva umāpatiḥ / pratyakṣarūpo bhagavān chūlapāṇiḥ samāgataḥ // 16
 uvāca vacanaṃ devo mātāṅgaṃ prati bhārata / varam vṛṇīṣva bhadrāṃ te dhyānenānena suvrata // 17
 mātāṅga uvāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa varam dātum ihēcchasi / mātāṅganāmnā vikhyātiṃ tīrtham etat prayātu vai // 18
 cāṅḍālāḥ śvapacās caiva pāpayonigatāpi / japādi rahitās cāpi mucyante 'trāpi kilbiṣāt // 19
 mātāṅganāmaliṅgaṃ tu narmadātīram āśritam / snātvā yo 'trārcayet tasya bhaved bandhavimokṣaṇam // 20
 idaṃ varam ahaṃ manye tvatprasādāt maheśvara / tasya tad vacanaṃ śrutvā praty uvāca śivāpatiḥ // 21
 evam bhavatu tatsarvaṃ matprasādān na saṃśaya / evam uktvā yayau deva kailāsaṃ parvatottamam // 22
 varam samprāpya mātāṅga umāmāheśvaram puram / kāmikaṃ yānam āruḍhaḥ sarvābharaṇabhūṣita // 23
 jagāmaśu ciraṃ bhoktuṃ bhogān snānaprabhāvataḥ / yā caitraṃ māse 'māvāsya kṛṣṇapakṣe caturdaśi // 24
 tasyāṃ tatra hutam dattam anantaphalam āsnute / tilodakapradānena pāpayonigatāpi // 25
 saktvādhyaguḍapīṇḍena piṭṇ modayate tu yaḥ / pitarastasya tṛpyanti yāvadindrās caturdaśa // 26
 tilataṅḍulamīśraṃ yaḥ kuryāl liṅgasya pūjanam / so 'pi varṣasahasraṇi śivaloke mahīyate // 27
 āśokavanikā nāma mātāṅgaṃ tīrtham ucyate / revāyā uttare kūle kathitaṃ tava bhārata // 28
 athānyat kathayiṣyāmi yāmyabhāge vyavasthitaṃ / tīrtham mṛgavanaṃ nāma sarvapāpaprāṇāśanam // 29
 tatra snātvā 'rcayed viṣṇuṃ śaṅkhacakraḍadharam / ekādaśyāṃ mahārāja nirāhāro nīśāṃ nayet // 30
 hariṃ mṛgavane tatra gandhapuṣpaiś ca pūjayet / ekasmin bhojite vipre lakṣaṃ bhavatu bhojitam // 31
 tilodakapradānena piṭṇāṃ vaiṣṇavaṃ padam / tatraiva sanniviṣṭaṃ tu vārāhaṃ tīrthamuttamam // 32
 yatra vārāharūpeṇa dharā caiva samuddhṛtā / viśvarūpaṃ tathā cānyaddhariṇāmitatejasā // 33
 pativratā ca nārī vai tathā māśopavāsinī / tatra snātvā vidhānena lokaṃ prāpnoti vaiṣṇavam // 34
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe mātāṅgāśramavarṇano nāma ṣatpañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [56]

Adhyāya 57: []

mārkaṇḍeya uvāca / ākhyānaṃ kathayiṣyāmi khyātaṃ mṛgavanaṃ yathā / vyādha kaścid durācāraḥ sarvabhūteṣu nirdayaḥ // 1
 pāśahasto dhanuṣpāṇir vicaran girikandare / ājaghāna mṛgān sarvān kuṭumbārthe nṛpottama // 2
 jyeṣṭhe māsi tu samprāpte nidāghe jvalanaprabhe / bhramati sma tṛṣārtaś ca vṛkṣamūle samāśritaḥ // 3
 rātrau svapiti nīśceṣṭo duḥkḥārtaś ca kṣudhānvitah / vanasamgharṣajo vahnir utthito girikandarāt // 4
 pradagdhāṃ ca vana tena mṛgavyāghrasamāvṛtam / bhasmībhūtaṃ ca tatsarvaṃ reṇubhūtaṃ ca kṛtsnaśah // 5
 meghāgamoktakāle tu pravāhe nāmade śubhe / kanyārāśigate bhānau dvādaśyāṃ śravaṇena tu // 6
 narmadātoya saṃsargād yakṣā jātās tu pannagāḥ / tatkaṣṇād divyadehās tu vaiṣṇavaṃ yānamāsthitaḥ // 7
 sa vyādhaś cābhavad rājā tīrthasyāsya prabhāvataḥ / daśavarṣasahasraṇi bhogān bhukte manoharān // 8
 ye 'pi dagdhā mṛgās tatra te 'pi gandharvatāṃ gatāḥ / vaiṣṇavenaiva yānena prāptās tu vaiṣṇavaṃ padam // 9
 avaśah svavaśo vāpi yas tu prāṇān parityajet / divyavarṣasahasraṃ tu viṣṇuloke sa modate // 10
 tilodakapradānena piṭṇāṃ paramā gatiḥ / manorathaṃ nāma tīrtham anyat paramasiddhidam // 11
 triṣu lokeṣu vikhyātaṃ revātirasamudbhavam / yaṃ yaṃ prārthayate kāmāṃ taṃ taṃ snātvāpi mānavaḥ // 12
 sarva ca samavāpnoti tīrthasyāsya prabhāvataḥ / aṅgarāvartasambhedo gosahasraphalapradaḥ // 13
 aṅgāreśvaradevaś ca tatra tiṣṭhati saṅgame / snānamātro naraś tatra gāṇapatyam avāpnuyāt // 14
 aṅgārāś ca caturthyāṃ ca yadā bhavati bhārata / hiraṇyapurusaṃ kṛtvā raktavastreṇa veṣṭayet // 15
 ghr̥tapūrṇaṃ tāmrāpātraṃ guḍenāpi prapūritam / tatsarvaṃ vidhivad dadyāc chrotriyaḥ viśeṣataḥ // 16
 dānatīrthaprabhāveṇa śākrārddhāsanabhāg bhavet / yasmāt pāpāni duḥkḥāni tīvrāṇy api bahūnyapi // 17
 tasmāt pāpaṃ na kartavyam ātmapīḍākaraṃ hi tat / yasmin kāle ca deśe ca vayasā yādṛśena ca // 18
 kṛtaṃ śubhāśubhaṃ karma tat tathā tena bhujyate / tasmāt sadaiva dātavyam avicchinna tayārthine // 19
 vicchidyante 'nyathā bhogā grīṣme kusarito yathā / saṃsevayate yathā devī saptakalpavahā śubhā // 20
 saṃsārasya samucchityai jñānayogaṃ bravīmi te / śivaprakāśakaṃ jñānaṃ yogas tatraiva cintitaḥ // 21
 durvijñeya gatir yogo narmadāśivasannidhau / śivājñā vartate tatra snānapūjāvidhir yathā // 22
 sa siddhāntā 'virodhena pustakair na virodhayet / dharmajñānāpavargārthaṃ sahitaṃ vindate naraḥ // 23
 pūrvottaravirodhena kutrārtho 'bhimato bhavet / drṣṭvādyamūlatas tarkaṃ śrutyā saha vivarjayet // 24
 tasmād āgamayuktena sadātmārthavicāraṇam / kartavyaṃ nānumānena kevalena vipaścitā // 25
 hīnottamādyasya phalaṃ bahudhā svam ca tatsmṛtam / tasmāt parīkṣāṃ kurvīta puṇyaṃ sādhu mahatphalam // 26
 pākhaṇḍino vikarmasthān vaiḍālavratikāṃ śāthān / varjayet dūrato dhīmān haitukyān tīrthanindakān // 27
 digambarān śvetapaṭān ye cānye hetuvādiṇaḥ / etaiḥ saha na saṃvādaṃ saṃsargaṃ na kathaṃcana // 28
 viparītaṃ kalau dharmāṃ nagnā muḍḍā malāśinaḥ / tasmāt taṃ ca parityajya tretādharmaṃ samācayet // 29
 pramāṇaṃ sarvadharmeṣu brahmaviṣṇuśivoditam / anyathā kurute yas tu narake patati dhruvam // 30
 sarveṣāṃ eva śāstrāṇāṃ evaṃ śāstraviniścayaḥ / sevyatāṃ kalpagā devī śivapūjārataiḥ sadā // 31

pitṛṇām tarpaṇam kuryād bhikṣām dadyāc ca bhikṣave / kārūyaṃ sarvabhūteṣu narmadākhyānacintanam // 32
 idaṃ jñānamaśeṣam ca sarvakarmaviśodhanam / ādimadhyāntarahitaḥ svabhāvavimalaḥ prabhuḥ // 33
 sarvajñaḥ paripūrṇaś ca śivo jñeyāḥ śivāgame / sarvārthasādhakam jñānam tatpraṇītam asaṃśayam // 34
 yaḥ sarvajñaḥ susampūrṇaḥ svabhāvavimalaḥ śivaḥ / sarvadoṣavinirmuktaḥ sa brūyāt katham anyathā // 35
 śivājñām antareṇāpi jagatsṛṣṭiḥ katham bhavet / acaitanyāt pradhānena ajñātvāt puruṣasya ca // 36
 pradhānam paramāṇvādi yāvat kiṃcid acetanam / tanna kartṛ svayaṃ draṣṭṛ buddhimatkarāṇam vinā // 37
 na yathā ghaṭam ānena mr̥tṇiṇḍaḥ svayam ṛcchati / tathājñānbuddhibhāvena na tiṣṭhet prakṛtiḥ svayam // 38
 dharmādharmaopadeśo na dharmādharma vicāraṇam / sarvajñena vinā jātu nādisarge prasiddhyati // 39
 yathānādi pravṛtto 'yam ghorāḥ saṃsārasāgaraḥ / śivo 'pi hi tathānādiḥ saṃsārān mocakaḥ smṛtaḥ // 40
 vyādhiṇām bhaiṣajyaṃ yadvat pratipakṣam svabhāvataḥ / tadvatsaṃsāraghorāṇām pratipakṣaḥ śivaḥ smṛtaḥ // 41
 vaidyaṃ vinā nirākraṇḍāḥ kliṣyante rogiṇo yathā / śivena tu vinā sarvaṃ nirākraṇḍam jagat tathā // 42
 tasmād anādiḥ sarvajñaḥ paripūrṇaḥ paraḥ śivaḥ / asti nātaḥ paritrātā pumān saṃsārasāgare // 43
 ye 'bhyasanti śivājñānam hṛdaye śivabhāvitāḥ / yadi vedāḥ pramāṇam tu teṣāṃ jñānam prajāyate // 44
 iyaṃ ca sarvabhūtānām śaraṇam bhuvī narmadā / apām rūpatayā devī lokānugrahakāriṇī // 45
 sthāvaraṃ jaṅgamaṃ caiva bhūtagrāmaṃ caturvidham / bhagavaty uddharaty eṣāṃ patantaṃ narake dhruvam // 46
 evaṃjñātvā naraśreṣṭha śivam anvīkṣya kalpagām / uccairgr̥hāṇi divyāni dhanadhānyānvitāni ca // 47
 sarvopaskaradivyaṇi brāhmaṇebhyo nivedayet / anāthāyātivr̥ddhāya vikalāya kuṭumbine // 48
 kāṣṭhamṛṇmayagehaṃ ca yo dvijāya prayacchati / evaṃ vidhān gr̥hān ramyaṃ sarvato 'marakaṇṭake // 49
 kārayed yaḥ pumān divyaṃs tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / kiṃ tasya bahubhir dattair dānair bhavati bhārata // 50
 etad eva paraṃ dānam sarvakāmārthasādhakam / yaḥ śṛṇoti naro bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 51
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye saptapañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [57]

Adhyāya 58: [śivalokavarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / śrutvaitat paramaṃ guhyaṃ gavāṃ devasam udbhavam / brahmakūrcasya mātmyaṃ śrotum icchāmi tattvataḥ // 1
 ākhyāhi bhagavan sarvaṃ golokaḥ kīdṛśaḥ smṛtaḥ / prāpyate karmaṇā kena ke tasminn anīśaṃ sthitāḥ // 2
 mārkāṇḍeya uvāca / śrūyatām abhidhāsyāmi namaskṛtya maheśvaram / gomātṛlokaṃ paramaṃ sarvakām asamanvītam // 3
 yathāvat sarvalokānām uparyupari saṃsthitam / pātālāni tataḥ sapta pātālaṃ ca tatas tathā // 4
 yāvat pramāṇam paritaḥ paricchinnam mahītalam / tāvat pramāṇam tasyāḥ samudrāstāni caiva tu // 5
 teṣāṃ pratyekam utsedhapramāṇam parikīrtitam / yojanānām sahasrāṇi daśārdhāni tatas tataḥ // 6
 sahasrayojanotsedhas tasyābhyanataratas tathā / vivarāṇām samastānām sahasrāṇi nava smṛtam // 7
 teṣāṃ ruciramāhātmyaṃ nāmatas tu mahītale / divyadivyaopasampannaḥ śrīmaccāmīkaradyutiḥ // 8
 nāgarājāḥ sadaivāste tasmin kṛtaniketanaḥ / ananto 'nantadhāmā ca mukundo nṛpaśaivalaḥ // 9
 tato rasātalam nāma śivasantoṣabhūmikam / vāsuker nāgarājasya tatra cāru mahāpuram // 10
 pura ca suralomnas tu dānavādhipater mahat / suparṇasya ca daityānām aśeṣānām mahātmanām // 11
 tataḥ sutalanāmāsti śarkarāñcitabhūmikam / nāgādīnām svastikānām tatraiva vasatiḥ sadā // 12
 dānavādhipatīnām ca tatraiva nilayaḥ paraḥ / vairocanaḥiraṇyākhyaprabhṛtīnām mahātmanām // 13
 tataścātalam ityuktaṃ pātālānām tasya tu vai / teṣāṃ ūrdhvastusarveṣāṃ mṛṇmayam ca talaṃ kṣiteḥ // 14
 asurādhipates tāvat kālanemermahāpuram / cārucāmīkarābhāsam vainateyasya cāparam // 15
 tataś ca vitalam nāma pātālam raktabhūtalam / tasmin mahāntako nāma dānavendrakṛtālayaḥ // 16
 tālako 'gnimukhas tasmin nalahrādaś ca dānavāḥ / nivasanti kṛtāgārās tathā prahlādarvasaḥ // 17
 pātālam vitalam nāma śuklam kṣititalam tataḥ / kambalāśvatarau nāgau sahitaḥ tatra tiṣṭhataḥ // 18
 mahājambhahayagrīvaprabhṛtīnām mahātmanām / vārāṇasyasurendrāṇām nivāsaḥ tatrakalpitaḥ // 19
 kṛṣṇam kṣititalam tasmāt pātālatalasaṃjñakam / śaṅkukarṇamahānādanamucīnām nīketanam // 20
 pātālāt saptamād ūrdhvaṃ saptadvīpā mahī sthitā / samudraiḥ saptabhir yuktaḥ parvatāiḥ samalamkṛtā // 21
 jambūdvīpaś ca tan madhye plakṣadvīpas tataḥ paraḥ // 22
 krauñcadvīpaś ca parataḥ śākadvīpaś ca tadbahiḥ / parataḥ puṣkaradvīpaḥ saptamaḥ parikīrtitaḥ // 23
 kṣārodakaś cekṣurasah surodaś ca ghṛtadadhiḥ / dadhitoyaḥ kṣīrapūrṇaḥ svādūdaḥ saptamaḥ smṛtaḥ // 24
 saptadvīpasamudrāṇām dviguṇadviguṇāntaraḥ / pramāṇavistaro jñeyo niyutaḥ prathamāḥ smṛtaḥ // 25
 himavān hemakūṭaś ca niśadhaś ceti dakṣiṇe / nīlaś ca śvetaḥ śṛṅgaś ca meroruttarataḥ smṛtāḥ // 26
 merur asti sthito madhye jambūdvīpasya bhārata / mālyavān pūrvato jñeyāḥ paścime gandhamādanaḥ // 27
 ete parvatarājāno jambūdvīpe nava smṛtāḥ / plakṣadvīpādīṣu jñeyāḥ saptasaptaiva parvatāḥ // 28
 puṣkaradvīpamadhye tu parvato valayākṛtiḥ / ekaḥ smṛtaḥ samantāc ca nāmato mānasaḥ smṛtaḥ // 29
 vindhyo nāma mahābhāgo jambūdvīpe vyavasthitaḥ / yatraiṣā narmadādevī plavantī lokatāriṇī // 30
 vindhyasya cānujo bhrātā sahyo dakṣiṇataḥ smṛtaḥ / urvī kūrmatalākārā kāñcanī parimaṇḍalā // 31
 aṇureva tathā sā tu nirdiṣṭātividāḥ kṣitiḥ / tasyāḥ pramāṇam nirdiṣṭam daśayojanaḥ // 32
 lokāloka iti khyātas tasyāḥ prānte samantataḥ / sphīto hemamayaḥ śrīmān saralaḥ parimaṇḍalaḥ // 33
 yojanānām sahasrāṇi cārdhamasya vyavasthitaḥ / tāvadeva ca vistīrṇam tadardhe bhānurāhitaḥ // 34

prakāśayati sa jyotiḥ parabhāge nihanyate / lokāloka iti proktas tato 'sāvacalo mahān // 35
 lokālokāvasāno 'yaṃ bhūrlokaḥ parikīrtitaḥ / gandharvayakṣarakṣobhiḥ piśācais ca niṣevitaḥ // 36
 mānuṣaiḥ paśubhiḥ caiva mṛgapakṣisarīṣpaiḥ / sthāvarairvividhākārair bhūtair etais ca ṣaḍvidhaiḥ // 37
 bhūrlokaś ca bhūvarloko yāvad ādityamaṇḍalam / vasanti satataṃ rudrās satataṃ vaktrabhāskarāḥ // 38
 ādityamaṇḍalādūrdhvaṃ smṛtā svarlokasamsthitiḥ / vimānakoṭayās tasminn aṣṭāvīṃśatirāśayah // 39
 meḍhībhūto vimānānāṃ sarveṣāṃ upari dhruvaḥ / niyutā anilaskandhāḥ saptāsminn antare sthitaḥ // 40
 pṛthivyāḥ prathamāḥ skandhaḥ sthitaś cāmeghamaṇḍalam / āhavo nāma vai vāto vyūhānāṃ vyūhaktṛ tathā // 41
 dvitīyaḥ pravaho nāma nibaddhaḥ sūryamaṇḍale / tṛtīyaḥ saṃvaho māma suskandho 'sau pratiṣṭhitaḥ // 42
 caturthaḥ sodvahaḥ skandhaḥ sthito nakṣatramaṇḍale / tato dvayor vinirdiṣṭā vimānodvahanakriyā // 43
 yojanānāṃ dhruvaḥ koṭir maharlokaḥ samucchritaḥ / skandhaḥ parivaho nāma nibaddhaḥ saptamo dhruve // 44
 annādīni karoty eṣa parvaṇāṃ upari sthitaḥ / vinirvṛttaṃ vikārāṇāṃ adhivāso mahātmanāṃ // 45
 tatrādhikāridevānāṃ aṣṭāvīṃśati koṭayah / janāt svarlokaṃ āgatya niyogāt padmajanmanaḥ // 46
 sthitaḥ manvantaraṃ tatra svavyāpārāvāsāyinaḥ / āruhya ca maharlokaṃ āgacchanti tataḥ punaḥ // 47
 brahmaṇo divasaikena devāḥ svarge caturdaśa / krameṇa kṛtvā karmāṇi maharloke vasanti te // 48
 koṭidvayaṃ maharlokāj janalokaḥ samucchritaḥ / sādhyānāṃ asurās tatra vasanti sukhiṇaḥ sadā // 49
 yojanānāṃ catuḥkoṭyaḥ janād apy ucchritaṃ tapaḥ / prajānāṃ patayah tatra sthitaś tu brahmaṇaḥ sutāḥ // 50
 satyalokas tapolokāt koṭiṣaṭkaṃ samucchritaḥ / āste parivṛtas tatra devāsuraṅgaṇair virāt // 51
 brahmalokād viṣṇuloko dviguṇena samucchritaḥ / vistareṇa tadūrdhve ca divyalokaḥ samanvitaḥ // 52
 viṣṇulokāc ca parataḥ śrīmac chivapuraṃ mahat / dvāvīṃśat koṭivistīrṇaṃ tadūrdhve samupasthitaḥ // 53
 sūryāyutapratikāśaṃ sarvakāmasamanvitaḥ / anekāraṇyavinyāsaṃ svarganadyupaśobhitaḥ // 54
 sarvaratnānvitair divyais taptajambūnadaprabhaiḥ / sahasrakhaṇḍabhaumais ca sarvaśobhāsamanvitaḥ // 55
 vimānaiḥ sarvato vyāptaṃ candrair ivanabhastalam / apsarogaṇasaṃkīrṇaṃ sarvavidyādhārānvitaḥ // 56
 nṛtyagītāravopetair aprameyaguṇānvitaḥ / manojavair asaṃkhyātaiḥ parivārasamanvitaḥ // 57
 kvacid dolāgrhair ramyaiḥ kiṅkiṇīr avakānvitaḥ / udgatair ardhacandrais ca ghaṇṭābharaṇabhūṣitaiḥ // 58
 maṇimuktāvītānaiś ca maṇiratnacayaiḥ śubhaiḥ / sarvaratnārcitair dravyair muktādāmasuśobhanaiḥ // 59
 mahāsiṃhāsanaḥ divyaiḥ sarvaratnavibhūṣitaiḥ / kvacit puṇyagrhair vyāptam asaṃkhyaguṇānvitaḥ // 60
 sadā puṣpaphalair vṛkṣaiḥ kvacid vyāptaṃ manoramaiḥ / puṣpodyānair mahāramyaiḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ // 61
 saptakalpavahā puṇyā tatraivāste saridvarā / tatkalāyāḥ sahasrāṃśo jambūdīvīpe pradṛśyate // 62
 avatīrṇā mahīpṛṣṭhe lokānugrahakāmyayā / sarvātmanā 'vatāraś ca gaṅgādisaritām iha // 63
 amṛtasyandinībhīś ca nadībhir upaśobhitaḥ / hemaratnāñcitā vāpyaḥ sopānaiḥ sphāṭikair yutāḥ // 64
 sitaraktāsitaiḥ pītaiḥ sarojairyāḥ sugandhibhiḥ / pañcavarṇaiś ca gurubhiḥ śobhitaḥ kāñcanākulaiḥ // 65
 mahāvikaśī saṃsnigdhaiḥ śrīmadbhiḥ pañcāhastakaiḥ / daśa dvādaśahastaiś ca tathā viṃśatihastakaiḥ // 66
 nālair marakataprakhyair manoharadalānvitaḥ / pūrṇāniloṭpalaiś cānyair dīrghikāś ca kvacit kvacit // 67
 siṃhavyāghramukhair divyair gajavājimṛgānanaiḥ / gomukhaiś chāgavadanaiḥ kapipakṣimukhais tathā // 68
 ekavaktair mahāvaktair bahuvaktair avaktrakaiḥ / ekapādaiś tripādaiś ca bahupādair apādakaiḥ // 69
 vāmanair jaṭilair muṇḍair dīrghagrīvair mahodaraiḥ / mahākāyair mahānāsair mahākarmāiḥ karṇakaiḥ // 70
 nānārūpākṛtidharair nānābharaṇabhūṣitaiḥ / nānāveśadharair divyaiḥ kāmarūpair mahābalaiḥ // 71
 nānāprabhāvasaṃyuktair nānāśāstraviśāradaḥ / asaṃkhyā jātayaś cānyā nivasanti tathā vidhāḥ // 72
 kubjāvāmanakādīrghā varadehā varānanāḥ / muṇḍāś ca vikaṭā nīcā hrasvadīrghaś ca tādrśāḥ // 73
 lambodarā hrasvabhujā vinatā hrasvajānukāḥ / mṛgendravadanāś cānyā gajavājimukhāś tathā // 74
 hrasvakuñcitateśāś ca sundarapriyadarśanāḥ / pañcāśatkoṭayās tatra śivasya paricārikāḥ // 75
 maṇimāṇikyageṣu ramante tā bahiḥ kvacit / tatra geṣu yad dvārisahasraśatabhūmiḥ // 76
 vicitrabhūmayas tatra vajravaidūryabhūṣitāḥ / iti sarvaguṇopetaḥ strīśahasrair varānanaiḥ // 77
 asaṃkhyātaiḥ puraṃ vyāptam īśvarasya samantataḥ / tan madhye sarvatobhadraṃ divyamāyatanam mahat // 78
 śuddhasphaṭikasamkāśaṃ sthānam ādyam umāpateḥ / tatrāste bhagavān somaḥ pūjyamāno gaṇeśvaraiḥ // 79
 siddhaiḥ svasthānasamprāptair brahmaviṣṇvādibhis tathā / dharmas tatra sthitaḥ śrīmānīśvarāyatane 'nagha // 80
 yatra vīravṛṣaḥ tatra nityaṃ gomātaraḥ sthitaḥ / tatra sā narmadādevī pūjyamānā surāsuraiḥ // 81
 tenodakena tṛpyanti govatsāḥ sarvadevatāḥ / brahmāviṣṇuḥ sureśāna umayā sahito 'nagha // 82
 surāś ca ṛṣayo bhūtāḥ pitaro mātaraś tathā / sa lokaḥ śivaloko 'tra narmadāloka eva ca // 83
 ye guṇā rudralokasya golokasya tathāiva ca / nandā bhadrā subhadrā ca suśīlā surabhis tathā // 84
 iti gomātaraḥ pañca śivalokavinirgatāḥ / ṣaṣṭhī tu narmadādevī lokānugrahakāmyayā // 85
 etāḥ sarvā jagatsarvaṃ sarvalokasya mātaraḥ / tarpayanti mahārāja nityam atrātmikair guṇaiḥ // 86
 kāraṇāc ca śivasthānād īśvareccāhvaśā 'nugā / oṃkārāt sarvalokānāṃ imaṃ lokaṃ samāśritāḥ // 87
 tṛṇāni khādanti caranty arāṇye pibanti toyāni sunirmalāni / dugdham prayacchanti punanti deham gāvo yato jīvati jīvalokaḥ // 88
 kutas teṣāṃ hi pāpāni yeṣāṃ gṛhamalaṃkṛtam / satataṃ bālavatsābhir gobhiḥ strībhiriva svayam // 89
 ye smaranti sadomkāraṃ narmadāṃ ca śivātmanā / na teṣāṃ punarāvṛttirghore saṃsārasāgare // 90
 ye kurvanti parāṃ bhaktim tṛṇatoyapradānataḥ / prasādāt tu gavāṃ tāsāṃ śivalokaṃ vrajanti te // 91

etāḥ sadānukūlena mātaraḥ sarvakāmadāḥ / ye rakṣanti śubhā gās ca śivalokaṃ vrajanti te // 92
 ye 'rcayanti śivaṃ bhaktyā sadvidhānāiḥ samāhitāḥ / te vindanti mahābhogān purāṃ yānti śivasya vai // 93
 ye śivāśrayatīrthāni śraddhayā yānti mānavāḥ / kalpagāṃ ca viśeṣeṇa śailaṃ cāmarakaṇṭakam // 94
 te krīḍanti mahābhogair brahmaviṣṇuśivālaye / payo 'mrtaṃ ghrtaṃ kṣīraṃ madhudadhyādikaṃ tu yat // 95
 na paśyati mahābhāga kalpagāyāṃ vimohitaḥ / etatte kathitaṃ rājan revāvataraṇaṃ śubham // 96
 asyākhyānena bhagavān / prīyatāṃ me śivaḥ svayam // 97

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śivalokavarṇano nāmāṣṭapañcāśattamo 'dhyāyaḥ // [58]

Adhyāya 59: [narmadāmāhātmye śivamahimānuvarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / dānadharmavidhānaṃ ca śrotum icchāmi kalpaga / daridrā bhikṣavo vāpi kathaṃ yānti śivālayam // 1
 vidhinā kena dānena mucyate duṣkṛtaṃ tathā / lokānāṃ ca hitārthāya kathayasva mahāmune // 2
 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan yathā nyāyaṃ kathayāmi tavānagha / puṣkaraṃ bilvapatraṃ ca kuśāstoyaṃ ca nārmadam // 3
 svayambhūr bhagavān āha sāmānyaṃ dharmakāraṇam / śraddhāpūtāḥ sarvadharmāḥ purāṇaṃ śrutayas tathā // 4
 tasyopadeśadharmeṇa narā yānti triviṣṭapam / yas tūlapūrṇavistīrṇaṃ raktavastraṃ sasūtrakam // 5
 vyāghracarmakṛtaṃ vāpi navavastrāvaguṇṭhitam / kṛṣṇājīnopavītaṃ ca puṇyadhūpādhivāsitam // 6
 śivadyānābhīyuktāya śraddhayā vinivedayet / tat tūlavastratantūnāṃ romasaṃkhyāsti yāvati // 7
 tāvad varṣasahasrāṇi śivaloke mahīyate / modate sarvalokeṣu bhuktvā bhogān anekaśaḥ // 8
 punaś ca kṣitimāsādyā siṃhāsanaapatir bhavet / tṛṇavalkalaparṇāni śayyā prāvaraṇādīkam // 9
 dattvā tadarthine bhūmau śivaloke mahīyate / śivamuddiśya naivedyaṃ yo dadyāc chivadarśine // 10
 śākaṃ mūlaṃ phalaṃ vāpi tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / yāvat syāt taṇḍulādīnāṃ saṃkhyāphaladaleṣu ca // 11
 tāvad varṣasahasrāṇi śivaloke mahīyate / bhikṣāṃ savyaṇjanāṃ dattvā śivabhaktāya bhaktitaḥ // 12
 varṣalakṣaṃ mahābhāga śivaloke mahīyate / dadhibhaktāṃ susampūrṇaṃ bhikṣāpātraṃ suśobhanam // 13
 dadyād yaḥ śivabhaktāya tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / varṣakoṭisamaṃ divyaṃ mahābhogaiḥ samanvitam // 14
 sthitvā śivapure divye tasyānte ca mahīpatiḥ / suśītalena toyena śivabhaktaṃ sitāyujā // 15
 tarpayitvā śambhuloke varṣalakṣaṃ ca modate / kalaśaṃ śarkaropetaṃ vastrapūtāmbupūritam // 16
 dadyād yaḥ śivabhaktāya tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / śuddhasphaṭikasamkāśaṃ vimānaṃ sarvakāmikam // 17
 saṃprāpya śivaloke tu varṣakoṭiṃ sa modate / palāśaparṇaiḥ patrair vā yaḥ kuryāt puṭakāni tu // 18
 pradadyācchivayogibhyas tāmrapātraprado hi saḥ / yas tāmrapātraṃ sukṛtaṃ pradadyāc chivayogine // 19
 koṭiṣaṭ kaṃ sa kalpānāṃ śivaloke mahīyate / śūlaṃ vahati yaḥ pāṇau śaktiṃ pṛṣṭhe kamaṇḍalum // 20
 taṃ bhojayitvā yatnena śivalokam avāpnuyāt / bhojayec ca yathā śaktyā yaḥ śivavratacāriṇam // 21
 bhogaiḥ sa krīḍati śreṣṭhāiḥ śivaloke vyavasthitaḥ / yaḥ śivāśramadharmam ca gṛhasthaṃ bhojayed budhaḥ // 22
 vipulaiḥ sa mahābhogaiḥ śivaloke mahīyate / śivāśramavratasthaṃ yaḥ kandāyair bhojayed naraḥ // 23
 sa divyānāpnuyād bhogān īśvarasya pure sthitaḥ / evaṃ pāsupataṃ bhaktaṃ bhojayitvā praṇamya ca // 24
 nānāvidhair mahābhogaiḥ śivaloke mahīyate / mahāvratadharāyaiva bhikṣāṃ yaḥ pratipadayet // 25
 sa divyaiḥ śobhanair bhogaiḥ śivaloke mahīyate / sayamaniyam ācāraṃ śivabhaktiparaṃ naram // 26
 bhojayitvā yathāśaktyā śivaloke mahīyate / jñānayogabahiṣṭhā ye lokasāmānyadharmiṇaḥ // 27
 pūjayanti śivaṃ bhaktyā śivalokaṃ vrajanti te // 28
 anāśikenāpi karīṣavahṇinā payaḥ pradānena tapobhir ugrair / prayānti yajñaiś ca na tāṃ gatiṃ narā / nīco 'pi yāṃ yāti hi rudrabhaktāḥ // 29
 yathā revājalasparśāl labhante sadgatiṃ narāḥ / na tathā yajñādānādyair upāyair bhatararṣabha // 30
 ity eṣa śivalokas tu prasaṅgāt samudāhṛtaḥ / golokaḥ kalpagālokaḥ śivabhaktaiḥ samanvitaḥ // 31
 jñānayogena ye śāntā japanti paramaṃ śivam / te sarvaduḥkhanirmuktā bhavanti sukhinaḥ sadā // 32
 śivalokaś ca vijñeyo maṇḍalāvarenaṭmakāḥ / pañcabhūtānyahaṃkāraḥ sattvaṃ prakṛtiraṣṭamī // 33
 īdrśānāṃ tu nāgānāṃ koṭyo jñeyāḥ sahasraśaḥ / sarvāṅgatvāt pradhānasya tiryagūrdhvamadhaḥ sthitaḥ // 34
 viṣṇulokāt paraṃ sthānaṃ kumārasya mahātmanaḥ / svacchamauktikasamkāśaṃ paramā śrīśamanvitam // 35
 skandalokāt paraṃ sthānam umādevyāḥ prakṛtitam / taptacāmīkaraprakhyam aśeṣaguṇasaṃyutam // 36
 umāsthānāt paraṃ caiva harasthānaṃ taduttamam / sūryakoṭipratīkāśaṃ sarvakām asamanvitam // 37
 gaṇair adhyuṣitaṃ sarvair asaṃkhyair yogataparaiḥ / hiraṇyagarbhakūrmādyair vasurudradivākariḥ // 38
 stūyate bhagavān nityaṃ tasyānti pratikāṅkṣibhiḥ / jñānadyānaparaiḥ śāntair bhikṣāhārair jitendriyaiḥ // 39
 prāpyaṃ taiś ca paraṃ sthānaṃ sūryāyutasamaprabham / tatsatkarmakarair nityaṃ brāhmaṇair dagdhakalmaṣaiḥ // 40
 vasanti yadṛtaṃ siddhāśayās tu kleśavarjitāḥ / narmadā sevyamānās ca labhante tatpadaṃ narāḥ // 41
 etat te kathitaṃ pārtha yathoddiṣṭaṃ tu śambhunā / yan mayā kathitaṃ dānaṃ narmadātīram āśritam // 42
 gacchanti ye 'nyat tīrthaṃ tu sahasrāṃśo viśīyate / sarvajñāḥ sarvagāḥ śuddhāḥ paripūrṇā bhavanti te // 43
 śuddhakarmakarā ye tu paramaiśvaryaṣṭamūṭāḥ / sadehās ca videhās ca bhavanti svecchayā punaḥ // 44
 iti nityaṃ viśuddhaṃ ca sthānam ādyam umāpateḥ / divyaṃ śrīkaṇṭhanāthasya jagadbhartuḥ samaṃsthitam // 45
 sthānaṃ navakamity evaṃ nirgatā yatra kalpagā / paramāṣṭaguṇaiśvaryanyam akṣayam avyayam // 46
 śāśvadgurupraṇītena dhyānayogena ye narāḥ / dhyāyanti devatāṃ nityaṃ te siddhā yānti tatpadaṃ // 47

ye 'bhyasanti śivajñānam narmadātīram āśritāḥ / kāmātṣṇāvinirmuktās te 'pi yānti ca tatpuram // 48
 apy ekadivasam yāvac chivadhyānaparāyaṇaḥ / śivadharmaparasya dharmasyānto na vidyate // 49
 yogadharmasu sārattvādabhedyam pāpamudgaraiḥ / vajrataṇḍulavaj jñeyam tasmāt tasya phalam mahat // 50
 dehāntenaiva dharmeṇa sthānamādyam śivālayam / yatrāste vipulair bhogaiḥ krīḍan kalpāyutam naraḥ // 51
 tataḥ kalpāyutasyānte sthānam kaumāram āpnuyāt / tatrārddhasammitam kālam sa krīḍan sasukham vaset // 52
 tadante viṣṇulokaḥ ca samprāpya vasate punaḥ / brahmalokaḥ gataś cānte tatrāpi vasate naraḥ // 53
 brahmalokaparibhraṣṭo vasesc chivapure sukham / tat tasmād brahmaviṣṇvādyāml lokān prāpnoty anukramāt // 54
 ity evam sarvalokeṣu ramitvā kramaśas tataḥ / manuṣyalokaḥ āśādyā śivam revām samāśrayet // 55
 mayā te kathitā 'nyatra yāni dānāni bhārata / tāni sarve praśamsanti parvate 'marakaṇṭake // 56
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye śivamahimānuvarṇano nāmaikonaṣaṣṭitamo 'dhyāyah // [59]

Adhyāya 60: []

mārkaṇḍeya uvāca / vaiṣṇavam dānadharmam ca kathyamānam nibodha me / viṣṇuyogaḥ samabhyasya sarvakleśāpanuttaye // 1
 viṣṇum sampūjya vidhinā ghr̥tasnānādibhiḥ stavaiḥ / dvādaśyām viṣṇum uddīśya dadyād ekam payasvinim // 2
 narmadātīram āśādy tasya puṇyaphalam śṛṇu / pūjyate dharmarājena yathā viṣṇus tathaiva saḥ // 3
 śaivānām vaiṣṇavānām ca sahasram bhōjayet tu yaḥ / garbhīṇī dhenusammiśram vṛṣabhair daśabhīryutam // 4
 arcitam gandhapuṣpādyair hemavastrair alamkṛtam / pradakṣiṇam upākramya mantrarājam ca bhaktitah // 5
 om namo bhagavate vāsudevayeti samuccaran / vedavidbhiḥ samākīrṇam viṣṇor ārdhanaiḥ śubhaiḥ // 6
 narmadātoyam āśādy dīpamālām prabodhayet / gāvo mamāgrato nityam gāvāḥ pṛṣṭhata eva ca // 7
 gāvo me hṛdaye vāpi gavām madhye vasāmy aham / imam mantram samutthāya japed āsām puro gavām // 8
 gandhato yāḥṣṭair miśrair gṛhītvā tāmrahājanam / śṛṅgapuccha jalasnātaḥ śuklavāstrasamanvitaḥ // 9
 narmadāsānāpānena gavām pucchāmbhasā tathā / sarvakalmaṣanirmuktaḥ susiddhaḥ suciravrataḥ // 10
 snāpayitvā gatas tatra sa vipro narmadāte / paurṇamāsyām pūrṇacandre rāhusomasamāgame // 11
 taireva sārddham viprendraiḥ samprapūjya hariḥ smaret / bhṛtyaputrakalatrād yair yuktaḥ svajanabāndhavaiḥ // 12
 nivedayet tu kṛṣṇāya mantreṇa śraddhayānvitaḥ / śraddhe dāne ca home ca vivāhe maṅgale tathā // 13
 gomātarāḥ sthitā nityam viṣṇuloke śivātmikāḥ / śivāyaitā mayā dattā viṣṇave ca mahātmane // 14
 evam viprāya yo dadyād yajñārtham samalamkṛtāḥ / evam nivedya puruṣo gosahasraphalam labhet // 15
 kulāni trimśaduttārya narakād bhṛtyabāndhavān / sthāpayed vaiṣṇave loka śivasya ca mahātmanah // 16
 sarvajñāḥ paripūrṇāś ca viśuddhaḥ sarvagaḥ prabhuḥ / saṁsārasāgarān mukto haritulyaḥ prajāyate // 17
 anenaiva vidhānena ghr̥asthāḥ prāpnuvur divam / vināpi jñānayogena gosahasrapradānataḥ // 18
 brāhmaṇāḥ kṣatriyo vāpi śūdro 'thāpi ca bhaktitah / narmadākapilāyoge yathā vibhavavistaraiḥ // 19
 brāhmaṇāya daridrāya dīkṣitāyopaśobhine / candrasūryoparāge tu vyatīpāte ca samkrame // 20
 ṣaḍāṣṭi mukhe dadyād amāsomasamāgame / kārttikyā vā yugādau vā puṇye vāhani bhārata // 21
 yaddhi gāyanti pitaro gāthām etām narādhipa / api syāt sa kule 'smākaḥ putrah paramadhārmikah // 22
 narmadākapilāyoge koṭīrtirthe ca muktide / narakād uddhared asmān dattvā gā yas tu saṁyutah // 23
 daśavarṣasahasraṇī loka krīḍati vaiṣṇave / tasmāt tvam api rājendra gosahasraprado bhava // 24
 devavad divi modante yena te pitarah sadā / kathayāmi tavāthāhamitihāsam purātanam // 25
 yuvanāśvaḥ purā rājā cakravartī mahāyaśāḥ / śakrāc chatagaṇam puṇyam prajāpālanatparah // 26
 ayodhyānagarī yasya brahmalokasamaprabhā / tasyā kṛtayuge cādau sarvadharmaparāyaṇaḥ // 27
 bṛhaspatibrahmasamam vaśiṣṭham svapurohitam / abhivādya yathānyāyam uvāca munisattamam // 28
 kasmin sthāne yajed yajñam tīrthe deśe surālaye / vaśiṣṭhāpramukhāḥ sarve munayaś cedam abruvan // 29
 pṛthivyām naimiṣam tīrtham sarvatīrthamayam śubham / saphalo hayamedhas tu koṭikoṭigaṇottarah // 30
 purāṇe kīrtitam rājan matsyarūpeṇa viṣṇunā / sūryeṇa kīrtitam rājan manuputrāya cātmanah // 31
 sarveṣām tu purāṇānām purāṇam matsyakīrtitam / vedāścaiva purā naṣṭā matsyarūpeṇa coddhṛtāḥ // 32
 vedahīnāś ca vartante dvijā vai yajñakarmasu / evam vidham tu tat tīrtham yuvanāśva tavoditam // 33
 evam śrutvā tato vākyam vaśiṣṭhasya purodhasah / ādideśa tato 'mātyān dharmiṣṭhān satyavādinaḥ // 34
 yajñopaskaram ādāya samāgacchata satvaram / ghoṣaṇā kriyatām rāṣṭre daṇḍahastaiś ca kiṅkaraiḥ // 35
 āhūtās tu tato devā nṛpater yajñakarmani / brahmā viṣṇuḥ sureśaś ca skando vaiśravaṇas tathā // 36
 śambhuś caiva viśeṣeṇa surāsuranamaskṛtaḥ / dhenūnām daśalakṣāṇi hemaratnānvitāni ca // 37
 lakṣamekaḥ hayānām ca dantinām ayutatrayam / maṇimāṇikyamuktāś ca hiraṇyam cāpy anantakam // 38
 nānāvīdhāni dravyāni bhakṣyabhojyamalamkṛtam / yajñadravyam ca yac cānyat tat sarvasahito nṛpaḥ // 39
 nānāsahasrayānais tu nānādeśagatair nṛpaiḥ / nānāvādyaśahasraś tu nānāgītair manoharaiḥ // 40
 vedaghoṣeṇa mahatā divam bhūmim vinādayan / viveśa naimiṣam tīrtham yatra devo maheśvaraḥ // 41
 hariḥ sadyaḥ prabhuḥ dṛṣṭvā mucyate yatra kilbiṣāt / svargasopānam etat tu pratyakṣam devalokavat // 42
 tatra snātvā 'bhycarya hariḥ haram svargam avāpnuyāt / kīrtanān naimiṣasyāsyā naro dahati tatkṣaṇāt // 43
 anekabhāvikaḥ ghoram tūlarāśim ivānalaḥ / dīkṣitā brāhmaṇā devāḥ kutaścit tu samāgatāḥ // 44
 ārtānām ayutam tebhyo dadau devāya cānagha / sahasram ekaḥ nṛpatirbhūṣaṇānām ca bhārata // 45

om namaḥ śaṅkarāyeti mādhavāyeti cottamaḥ / jaladarbhau samādāya pātre rājā hiraṇmaye // 46
 evaṃ samkalpya rājendra yajñavātam akārayat / daśayojanaparyantaṃ yajñayūpās ca hemajān // 47
 tato nirvartito yajño vaśiṣṭhapramukhair dvijaiḥ / muditā devatāḥ sarvā divyayānasamāśritāḥ // 48
 jayaśabdaṃ pracakrus tā rājā nānyo bhavatsamaḥ / nānyo mama samaḥ kaścid ityahaṃkāravān nṛpaḥ // 49
 yāvad yānaṃ samāruhya sāntaḥpurapricchadaḥ / niḥśrto naimiṣāraṇyāt tāvat paśyati vānaram // 50
 tiṣṭha tiṣṭhety uvācātha śṛṇu rājan vaco mama / kiṃ te yajñavidhānena devatādānakarmaṇi // 51
 ahaṃkāravimūḍhātmā kartāham iti manyase / purāmareśvare yajñe satyadharmasya bhūpateḥ // 52
 varjayitvā mukham me 'bhūt kaṅṭhādho hemavarṇakam / ye gatāḥ śiśavas teṣāṃ sarvāṅgās ca hiraṇmayāḥ // 53
 kapilā narmadāyoge yajñatoyapravāhataḥ / snānāvagāhanāt pānāl loḍanāt kardame tathā // 54
 gandharvalokaṃ samprāpto bhūtagrāmaś caturvidhaḥ / tvadīye lulitāṃ yajñe naimiṣāraṇyasambhave // 55
 pañkena liptaṃ gātraṃ me kṣālitaṃ cāmbunā tathā / na kiṃcit phalamāsīn me tava yajño nirarthakaḥ // 56
 gavāṃ tvayāyute dattaṃ dhanāṃ dhānyāṃ tathā bahu / bhūbhujā satyadharmeṇa kiṃtu tāvan nirarthakam // 57
 dānena tapasā vāpi trayo lokāḥ samarjitāḥ / sarveṣāṃ eva tīrthānāṃ mātā vai mekalā smṛtā // 58
 etat te kathitaṃ rājan yathābhūdh amareśvare / svasti vo 'stu gamiṣyāmi tvaṃ vāyodhyā prati vraja // 59
 aham eva gamiṣyāmi narmadāṃ saptakalpagāṃ / śrutvā tvadīyaṃ yajñam hi naimiṣāraṇyam āgataḥ // 60
 nirāśo 'haṃ gamiṣyāmi nābhūn me kāṃcanaṃ mukham / vānarasya vacaḥ śrutvā yuvanāśvo 'bravid vacaḥ // 61
 kastvaṃ vānararūpeṇa satyam etad bravīsi me / vānara uvāca / ahaṃ jābālīnaḥ putraḥ kadambo nāma viśrutaḥ // 62
 tiryagyonau praviṣṭas ca prākṛtaiḥ karmabhiḥ svakaiḥ / bhrāntāni sarvatīrthāni veṣeṇānena suvrata // 63
 paritrāṇaṃ paraṃ nābhūt satyadharmamakhottame / vapur hiraṇmayāṃ sarvaṃ mukhavarjaṃ mamābhavat // 64
 vānarasya vacaṃ śrutvā sannivṛtya nṛpottamaḥ / ārādhya devadeveṣāṃ naimiṣe yajñapūruṣam // 65
 uvāca vacanaṃ ślakṣṇaṃ praṇipatyā prasādya ca / madīyayajñe dānena tapasā niyamena ca // 66
 śamicchaṃ chrāvayāmāsa eko vānararūpadhṛk / hiraṇmayāṃ mukhaṃ cāsya yathā syāt tvaṃ tathā kuru // 67
 uvāca vacanaṃ devo yuvanāśvaṃ mahīpatim / pratyakṣaṃ naimiṣaṃ tīrthaṃ sūryakoṭisamaprabham // 68
 pṛthivyāṃ naimiṣaṃ tīrtham antarikṣe ca puṣkaram / triṣu lokeṣu vikhyāto giriś cāmarakaṅṭhakaḥ // 69
 na ca śrutaṃ tvayā tāta purāṇaṃ skandakīrtitam / mātā sā yatra saritāṃ tīrthānāṃ ca saridvarā // 70
 nāmasaṃkīrtanādasyā mucyate bhavabandhanāt / viśādaṃ tyaja tīrthānāṃ pradhāno 'marakaṅṭhakaḥ // 71
 satyadharmāḥ punas tatra kariṣyati makhottamam / revākapilayor yoge mukhaṃ tatra hiraṇmayam // 72
 bhaviṣyati na sandehas tava vānarasattama / naimiṣaṃ sa namaskṛtya ādīdevaṃ haraṃ harim // 73
 sthānaṃ svam ca jagāmātha mudā paramayā yutaḥ / naimiṣasya vacaḥ śrutvā ayodhyādhīpatis tathā // 74
 viveśa nagaṛiṃ puṇyāṃ yathā śakro 'marāvātīm / vānaro 'pi gatas tatra satyadharmo yataḥ svayam // 75
 praṇamya satyadharmākhyam idaṃ vacanabravit / revākapilayor yoge tvadīye ca mahāmakhe // 76
 avabhṛthasnanājanite kardame luṭhanān mama / śarīraṃ kāñcanaḥbhūtaṃ mukham evāvaśiṣyate // 77
 yajñamiṣtvā punas tatra mukhaṃ me kāñcanaṃ kuru / gandharvādhipatir bhūyo mukto vānarayonitaḥ // 78
 hemībhūtavapus tatra yadā vānarasattamaḥ / devandundubhinādena nānālaṅkārabhūṣitaḥ // 79
 haṃsayauktēna yānena vījyamāno 'psarogaṇaiḥ / jagāma śāṅkaraṃ lokaṃ tīrthasyāśya prabhāvataḥ // 80
 tatra ye śvāpadās sarve te 'pi snātvā divaṅgatāḥ / etat te kathitaṃ pārtha yathāvṛttaṃ purātanam // 81
 śravaṇāt kīrtanāc cāsya gosahasraphalaṃ labhet // 82

iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye ṣaṣṭitamo 'dhyāyah // [60]

Adhyāya 61: [rantidevopākhyāna]

yudhiṣṭhira uvāca / śrutvā nānāvidhān dharmāstvatprasādān mahāmune / nāhaṃ tṛptim tu gacchāmi narmadākhyānakīrtanāt // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / gāvāḥ pavitramatulaṃ gāvāḥ sarvārthasādhakāḥ / tasmāddhi gopradānena śivabhaktyā pramucyate // 2
 yasmin deśe bhaven nityaṃ śivabhaktisamanvitaḥ / so 'pi deśo bhavet pūtaḥ kiṃ punas ca sabāndhavaḥ // 3
 uktāni ṣaṣṭhasrāṇi purāṇe mekalātaṭe / ityāha jñānāyogasya dharmayogasya tattvavit // 4
 dharmādharmagaṭināṃ ca svarūpam upavarṇitam / tīrthākhyānasamāyuktaṃ narmadākhyānam uttamam // 5
 kīrtanāc chravaṇāt tasya mucyate bhavabandhanāt / vidyāṃ siṃhāsane divye vastrapuṣpādhivāsitaṃ // 6
 pūjayitvā haraṃ viṣṇuṃ śṛṇuyād vācayet tathā / śrīmatsiṃhāsanaṃ vāpi klptaṃ haimaṃ suśobhanam // 7
 hemavastroparicchannaṃ nānāratnavibhūṣitam / rājataṃ tāmraṃ kāṃsyāṃ brahmacārivinirmitam // 8
 tat tu tārasamudbhūtaṃ śṛṅgavad ratnabhūṣitam / divyaṃ siṃhāsanaṃ vāpi pūjāṃ kṛtvā prayatnataḥ // 9
 gandhādhipasitakaraḥ śrīmadāsanasaṃsthitaḥ / sambhāvāyatanatīrtheṣu narendra bhavaneṣu ca // 10
 bodhayet paramaṃ dharmāṃ grhagrāmapureṣu ca / narmadākīrtanācchrotā śivaloke mahīyate // 11
 idaṃ tīrtham idaṃ tīrtham paryaṭan neti vai naraḥ / narmadaiva paraṃ tīrtham ity āha bhagavān chivaḥ // 12
 asmimṣtīrthe naraśreṣṭha śrāddhaṃ kāryaṃ vidhānataḥ / svāgatena yamaḥ pṛitās cāsanena śatakratuḥ // 13
 pitaraḥ pādaśaucena atrādyena praajāpatih / viprapādodakaklinnā yāvat tiṣṭhati medinī // 14
 tāvat puṣkarapātreṣu pibanti pitaro jalam / vidyāvate snātakāya bhikṣave śrotriyāya ca // 15
 tathā paramahaṃsāya viṣṇuvratadharāya ca / sarvopaskaraṇaṃ dattvā śivaloke mahīyate // 16
 anāhitāgnim yo vipram āhitāgnim karoti ca / brāhmaṇaḥ kṣatriyo vaiśyaḥ svavittenaiva kārayet // 17

ardhārdham saphalam tasya yāvaj jīvaṃ na saṃśayaḥ / viṣṇuloke 'ntakāle ca bhogān bhūṅkte ca puṣkalān // 18
 svadravyeṇa ca yo yajñam karoti vidhivad dvijaḥ / narmadāīram āsādy brahmaloke sa modate // 19
 dhātrīm hiraṇmayīm kṛtvā brāhmaṇāya prakalpayet / kalpagā tīram āśritya viṣṇuloke mahīyate // 20
 tilataṇḍulakarpūrasusambhojyavimīśritaiḥ / kūnkumair vastradhānyaiś ca nirmitam śivasannidhau // 21
 parvakāle ca yo dadyāt parvate mekalātaḥ / vaset viṣṇulokeṣu naraḥ svarge na saṃśayaḥ // 22
 pratyakṣadhenum yo dadyāt hemaratnavibhūṣitam / ghr̥tadhenum guḍadhenum śarkarādhenum eva ca // 23
 revākapilayor yoge dattvaitān narasattamaḥ / sarvapāpavinirmukto loka kr̥ḍati vaiṣṇave // 24
 yadi tatra mahārāja bhikṣānam ca niveditam / tasya saṃkhyā na vidyeta sa yāvāt saṃgamo nṛpa // 25
 etat sarvaṃ yathānyāyaṃ kathitam tava suvrata / vaivasvate 'ntare 'thānyac chṛṇu tvam nṛpasattama // 26
 vīraṇasya tu rājarṣer maitreyo 'bhūt purohitaḥ / tena cāyatanam viṣṇoḥ kāritam narmadātaḥ // 27
 puryāś caivāmarāvatyā diśi yāmyāṃ vyavasthitam / tadāyatanamāhātmyān narmadāyāḥ prabhāvataḥ // 28
 modate vaiṣṇave loka yugasyārdham dvijottamaḥ / śṛṇu tvam yāni tīrthāni revāyāḥ paścimottare // 29
 vanaṃ meghavanaṃ nāma yajñaparvatam āśritam / rantidevaḥ purā tatra cakravartī yudhiṣṭhira // 30
 gavi nītam kulaṃ yena sa devāsura mānuṣam / pītarō mocitā yena gobhir vinihatāḥ purā // 31
 cāṇḍālāiś ca hatā ye ca prāpnuvanti parām gatim / cāṇḍālād udakāt sarpād vidyuto brāhmaṇād api // 32
 dantibhyaś ca paśubhyaś ca maraṇam pāpaśālinām / viṣṇor balipradānena kriyāṇam karaṇena ca // 33
 tīrthapiṇḍapradānena te yānti paramām gatim / dadhīcir nāma rājarṣir avantyaadhipatis tathā // 34
 sarvadharmabhṛtām śreṣṭhaḥ śakratulyaparākramaḥ / purā devāsura yuddhe daityair devā vinirjitāḥ // 35
 devānām brāhmaṇānām ca hantāro daityakāṇṭakāḥ / naṣṭāḥ svapāpadoṣeṇa sabhṛtyakulabāndhavāḥ // 36
 devāḥ samuditāḥ sarve lokapālāḥ savāsavāḥ / nirvighnam pṛthivīm kṛtvā lokaṃ caiva carācaram // 37
 vindhyaṃ girim gatāś te tu yasmin vahati kalpagā / samarthaṃ bhūpatim jñātvā dadhīcim kurusattama // 38
 dattāny astrāni rakṣārthaṃ tasya rājñāḥ surottamaiḥ / vajram śaktim tathā pāsam daṇḍam khadgaṃ dhvajam gadām // 39
 triśūlam ceti devānām āyudhāni pracakṣate / tāni dattvā yathā nyāyam nākapṛṣṭham mudā yayuḥ // 40
 purānamatamājñāya dadhīciḥ satyavikramaḥ / śāpasyaiva bhayād bhīto namaskṛtya pragṛhya ca // 41
 prabhāvāt toyatām nītvā śarīrāntar nyaveśyat / tataḥ kālāntare prāpte dānavā baladarpitāḥ // 42
 jambhakumbhahayagrīvapramukhāḥ punarutthitāḥ / dānavānām balaṃ jñātvā trastā devāḥ savāsavāḥ // 43
 kāryakāle samutpanne saṃsmṛtyāstrāyudhāni ca / nārada preṣayāmāsuḥ dadhīcim prati bhārata // 44
 avantīm sa purīm prāpya devarṣir nāradaś tathā / viveśa bhavanaṃ rājño maṇikāñcanavedikam // 45
 utthito nṛpaśārdūlo munim dṛṣṭvā sutejasam / pūjayitvā yathā nyāyam hemakāsanasaṃsthitam // 46
 tam tu dṛṣṭvā sukhāsīnam rājā vacanam abravīt / kim arthaṃ mānuṣe loka devalokāt samāgataḥ // 47
 nārada uvāca / yuddham mahat samutpannam devānām dānavaiḥ saha / samarpaya tvam śastrāni kṣīyante dānavā yathā // 48
 kuru kāryam ca devānām satyadharmavrate sthitaḥ / dadhīcir uvāca / śṛṇu kāryam ca devarṣe devānām hitakāmyayā // 49
 acireṇaiva kālena kṣayam yāsyanti dānavāḥ / mayā tāny eva śastrāni rakṣaṇārthaṃ mahāmune // 50
 āpobhūtāni pītāni śarīre santi tāni vai / upāyena hi gṛhṇantu dāsyāmy etāni vai punaḥ // 51
 ityuktvā ca nṛpaśreṣṭha ājuhāva ca gāḥ purā / māṃsādibhakṣitam gobhir asthivarjam viśāmpate // 52
 astragrāmas tataḥ prāpto lokapālair yathā tathā / gonardaṃ nāma nagaram tat tu lokeṣu viśrutam // 53
 dānavā nihatā devaiḥ punaḥ sṛṣṭiḥ pravartitā / acintayat tadā tatra rantidevo mahīpatiḥ // 54
 govidyutpāśucāṇḍālasarpairvinihatā narāḥ / devalokaṃ na te yānti na teṣā mudakriyā // 55
 śocayitvā ciraṃ kālam sāntahpuraparigrahaḥ / prakṣālya narmadātoye tādasthīni vyasarjayat // 56
 liṅgam brahmeśvaram tatra yajñaparvatasannidhau / dharmasaṃśayam āpanno rantidevo mahīpatiḥ // 57
 papraccha munisārdūlān vaśiṣṭhapramukhān dvijān / triḥpradakṣiṇam āvṛtya yathā nyāyam idaṃ vacaḥ // 58
 ke deśāḥ parvatāḥ puṇyā nadyaḥ kāḥ kīrtitāḥ śubhāḥ / narakasthān piṭṛṇa yatra tadvadeyuh samuddharet // 59
 akṣayam ca piṭṛśrāddham piṭṛṇām akṣayā gatiḥ / ṛṣaya ūcuḥ / mārkaṇḍeyaśramam gaccha asmābhiḥ saha bhūpate // 60
 so 'pi sarvaṃ vijānīyāt kalpagā tīramāśritāḥ / tac chrutvā rantidevo 'pi munibhiḥ paribhāṣitāḥ // 61
 jagāma munibhiḥ sārddham kalpagāfiravāsinaṃ / sa rājā brāhmaṇaiḥ sārddham praṇipaty tathā 'rcayat // 62
 samutthāyābravīd vākyam upaviṣṭāḥ kuśāsane / mārkaṇḍeya uvāca / kān na mocayate ghorān piṭṛṇ saṃsārasāgarāt // 63
 śṛṇvantu mama vākyāni munayo viditātmanaḥ / sarvatīrthamayī revā sarvārthātmamayī // 64
 śivenaitat nigaditam purāṇe skandakīrtite / kubjārevāsamāyoge viśeṣāt surapūjite // 65
 tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / tatra śrāddhena yogena piṭṛṇām paramā gatiḥ // 66
 idaṃ te kathitam rājan kubjārevāsamāgame / arcayitvā maheśānam tatra bilvāmṛakāhvayam // 67
 sarvapāpavinirmukto gāṇapatyam avāpnuyāt / sārddhakoṭis tu kanyānām tatra siddhim parām gatāḥ // 68
 śaptāstāḥ pūrvamunibhiḥ kāmadoṣeṇa bhārata / vidyādharāś ca yakṣāś ca gandharvāḥ kinnarāś tathā // 69
 śaptāstenaiva doṣeṇa kuberapuravāsinaḥ / sarve te siddhim āpannāḥ kubjārevāsamāgame // 70
 amāśomasamāyoge kārttikyām caiva parvaṇi / vārāṇaśi prayāgaś ca puṣkaram naimiṣam tathā // 71
 ete snātum samāyānti kubjārevāsamāgame / śravaṇāt kīrtanād asya śivaloke mahīyate // 72
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe rantidevopākhyānam nāmaikaṣaṣṭitamo 'dhyāyāḥ // [61]

Adhyāya 62: [mātr̥stuti]

rantideva uvāca / yathā śaptās tu tāḥ kanyās tāsāṃ nāmāni kalpaga / śrotum icchāmi tattvena keṣu sthāneṣu pūjitā // 1
 mārkaṇḍeya uvāca / vārāṇasyāṃ viśālākṣī naimiṣe liṅgadhāriṇī / prayāge lalitādevī kāmukā gandhamādane // 2
 mānase kumudā nāma viśvayonis tathāmbare / gomante gomatī nāma mandare kāmācāriṇī // 3
 madotkatā caitrarathe tapantī hastināpure / kānyakubje tathā gaurī prabhā kamalaparvate // 4
 ekāgre kīrtimatyākhyā viśvā viśveśvare tathā / puškare puruhūte kedāre mārgadāyini // 5
 nandā himavataḥ pṛṣṭhe gokarṇe bhadrakārṇikā / sthāneśvare bhavānīti bilvake bilvapatrikā // 6
 śrīśaile mādhavī nāma bhadrā bhadrēśvare tathā / jayā vārāḥaśaile tu kamalā kamalālaye // 7
 rudrakotyāṃ tu rudrāṇī koṭiḥ kālañjare tathā / mahāliṅge tu kapilā mākoṭe mukuṭeśvarī // 8
 śālagrāme mahādevī śivaliṅge jalapriyā / māyāpuryāṃ kumārī tu santāne lalitā tathā // 9
 utpalākhye sahasrākṣī hiranyākṣe mahotpalā / tīrthāyāṃ maṅgalā nāma vimalā puruṣottame // 10
 vipāśāyāmamoghākṣī pāṭalā puṇḍravardhane / nārāyaṇī supārśve ca trikūṭe bhadrāsundarī // 11
 vipule vipulā nāma kalyāṇī pralayācale / koṭīvikōṭī tīrthe tu yamunāyāṃ mṛgāvati // 12
 karavīre mahālakṣmīr umādevī vināyake / ārogyā vaidyanāthe tu mahākāle maheśvarī // 13
 abhayā kṛṣṇatīrthe tu amṛtā vindhyakandare / māṇḍavye māṇḍukā nāma svāhā māheśvare pure // 14
 chāgalambā pracāṇḍe ca caṇḍikā 'marakaṇṭake / someśvare varāhī tu prabhāse puṣkarāvati // 15
 devamātā sarasvatyāṃ pārā pārāvate tathā / mahālaye mahābhāgā payoṣṇyāṃ piṅgaleśvarī // 16
 saṃhitā kṛtaśauce tu kārṭtikeye tu śāṅkarī / utpalā varṣake lolā subhadrā ṣoṇasaṅgame // 17
 mālāsiddhatale lakṣmīranantā bhāratāśrame / jālandhare siddhamukhī tārā kiṣkindhaparvate // 18
 devadāruvane puṣṭir medhā kāsmīramaṇḍale / bhīmādevī himādrau tu tuṣṭir vastreśvare tathā // 19
 kapālamocane siddhir mātā kāyāvarohaṇe / śāṅkhoddhāre dhṛtir nāma dhvaniḥ piṇḍārake tathā // 20
 kalā tu candrabhāgāyāṃ akṣode śivadhāriṇī / vaijayanty amṛtā nāma badaryāṃ oṣadhī tathā // 21
 oṣadhī cottarakurau kuśadvīpe kuśodakā / manmathā himakūṭe tu pramate satyavādini // 22
 aśvatthe vandinī nāma nidhīrvaiśravaṇe tathā / gāyatrī vedavadane pārvaṭī śivasannidhau // 23
 devaloke tathendrāṇī brahmaṇāsyē sarasvatī / sūryabimbe prabhā nāma mātr̥kā vaiṣṇavī tathā // 24
 arundhatī safīnām ca apsarassu tilottamā / citirbrahmakalā nāma śaktiḥ sarvaśarīriṇām // 25
 etad uddeśataḥ proktaṃ nāmāṣṭāśatam uttamam / aṣṭottaram tu tīrthānām śatam ekaṃ hy udāhṛtam // 26
 yaḥ paṭhet prātarutthāya sa yāti paramāṃ gatim / eṣu tīrtheṣu ye snātvā etāḥ paśyānti mānavāḥ // 27
 sarvapāpavinirmuktās te yānti paramāṃ gatim / yaḥ karoti tanutyāgam umāsthāneṣu mānavāḥ // 28
 sa bhittvā brahmasadanam padamāpnoti śāṅkaram / nāmāṣṭāśatam yas tu śrāvayec chivasannidhau // 29
 trītyāyāṃ tathāṣṭāmyāṃ bahupuro bhaven naraḥ / godāne śrāddhakāle ca vivāhe maṅgale tathā // 30
 devārcanavidhau vāpi paṭhan brahmatvam āpnuyāt / śrutvaitat stotramatulaṃ namaskṛtya ca parvatam // 31
 rājā svapitṛmokṣāya yajñārtham prāha kalpagam / kasmimḥ tīrthe bhaved yajñāḥ pitṛṇām mokṣadāyakaḥ // 32
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe mātr̥stutirnāma dviṣaṣṭitamo 'dhyāyah // [62]

Adhyāya 63: [kubjāmāhātmya]

mārkaṇḍeya uvāca / revātaṭe mahāpuṇye pitṛṇām mokṣaṇam prati / kuru yajñam mahābhāga mucyante pitaro yathā // 1
 iti śrutvā mahārāja namaskṛtya ca kalpagam / vaśiṣṭhapramukhaiḥ sārddham jagāma svapuram nṛpaḥ // 2
 sa vatsānām ca lakṣaikamaprasūtāyutam tathā / viṃśatiḥ śyāmakarṇānām hayānām ca daśāyutam // 3
 maṇimāṇikyamuktādi bhūṣitoccaiḥ śravastviṣām / ayutam ca karīndrāṇām ghaṇṭābharaṇaśobhinām // 4
 maṇimāṇikyaratnānām saṃkhyāṃ kartum na śakyate / nānādeśanṛpaiḥ sārddham brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 5
 veṅṇuvīnāninādena brahmaghoṣaraveṇa ca / āpūrayan diśaḥ sarvā divam bhūmiṃ ca saṃspr̥ṣan // 6
 harṣeṇa mahatā yukto yajñasambhārasaṃvṛtaḥ / rantidevo mahīpālāḥ kalpagātīram āśritaḥ // 7
 anekabhakṣabhojyānām tatra saṃkhyā na vidyate / aṣṭayojanaparyantaṃ yajñayūpās ca maṇḍapāḥ // 8
 hemaratnamayāḥ stambhā maṇimauktikabhūṣitāḥ / hiraṇmayāni kuṇḍāni vedikās ca sahasraśaḥ // 9
 sruvas ca yajñapātrāṇī sarvaṃ svarṇam ayaṃ tathā / samāhūtās tato devā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ // 10
 candrādityau grahaiḥ sārddham nakṣatradhruvamaṇḍalam / siddhā vidyādhārā yakṣāḥ surāsuramahoragāḥ // 11
 devarājaś ca devās ca bhāspatīpurogamāḥ / tato yajñāḥ samārbdho brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 12
 homena tarpitā devāḥ sarvalokanivāsinaḥ / nirdhūmaś ca jvalad vahṇiḥ saptajihvāsamanvitaḥ // 13
 pratyakṣo havyavāhaś ca svayaṃ yajñe narādhipa / tato nivartito yajño brāhmaṇair āptadakṣiṇaiḥ // 14
 ghoṣaṇā bhrāmītā rāṣṭre pratīhāraiḥ sahasraśaḥ / yo yaṃ kāmāyate kāmam so 'tra tam tvetyasaṃśayaḥ // 15
 āhūtāḥ pūrvajāś tatra mātr̥kāḥ paitṛkās tathā / apamṛtyuvaśam prāptās tiryagyonigatās ca ye // 16
 te sarve śubhayonitvam āpannā yajñayogataḥ / arcitā narmadādevīm pratyakṣā rūpadhāriṇī // 17
 arcito bhagavāṃs tatra pārvatyā sahito haraḥ / śrīpatiś ca śrīyā sārddham śāṅkhacakraḡadādharaḥ // 18
 śakrādayas tathā devāḥ sapatnikā alamkṛtāḥ / gāścāsvāṃś ca karīndrāṃś ca brāhmaṇebhyo nyavedayat // 19
 yac cānyad vidyate kiṃcid dhanam dhānyam payo dadhi / agniśaucāni vastrāṇī sarvaṃ tebhyo nyavedayat // 20
 yugapat pūjitā devā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ / arcitā narmadādevī śailamūle vyavasthitā // 21

pravāho nirgato yatra kubjārevāsamāgame / pitaras tarpitā devāḥ prāptāś ca paramām gatim // 22
 divyayānasamārūḍho dadhīcīś ca nṛpottamaḥ / śatamaṣṭottaram pūrvaṃ paścimaṃ tad anantaram // 23
 devayānapathe santaḥ śataśo 'tha nṛpottama / ūcūś ca devās te sarve brahmādyā rantidevakam // 24
 vṛṇīṣva bhadrām te prītāḥ satyenānena bhūmipa / prāpto 'si paramām lokam pītṛbhir mātṛbhiḥ saha // 25
 rantidevo 'bravīd vākyam yūyam me varadā yadi / kalaśaḥ sthāpito yatra brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 26
 caturvedadharairbhaktaiḥ pañcabrahmatanuḥ svayam / śivaliṅgam bhavet tatra jvālāmālāsamaprabham // 27
 yajñaparvatam āśādyā pravāho yajñanirgataḥ / snāne vinirgatā kubjā caruke carukā tathā // 28
 carmilā cāṅghrimūle tu śilpe śilpā vinirgatā / dhanado devatāś cānyāḥ sampūjya praṇipatya ca // 29
 kalpagām ca namaskṛtya kāmikam yānam āśritāḥ / stotram cakre mahābhāga liṅgarūpasya śūlinaḥ // 30
 lokanātho jagatsraṣṭā praṇipatya yathāvidhi / brahmo vāca / nāsti rudrasamo devo nāsti rudrasamo guruḥ // 31
 nityadāmalakāyāya svaprabhāmalamūrtaye / śivabhasmāṅgarāgāya deveśāya namo 'stu te // 32
 nīlakaṅṭhāya devāya sarvāyāmitamūrtaye / bahurūpāya kāntāya śāśvatāya namo 'stu te // 33
 parāya parameśāya sarvajñāya namo 'stu te / sarvapraṇatadehāya svayam apraṇatāya ca // 34
 pūjyānām api pūjyāya namastryakṣāya śūline / brahmendraviṣṇuvedyāya utpattisthitihetave // 35
 devastuta namaste 'stu bhuktikumtipradāya ca / vāmāya vāmarūpāya vāmomāropabhāsine // 36
 vāmakāntārdhvechāya īśānāya namo 'stu te / śrutvā stotram idaṃ devo brahmaṇaḥ so 'amitadyutiḥ // 37
 vṛṇīṣva vāñchitam yajñe varam ity āha śāṅkaraḥ / dadāmi te na sandeho yas tvayā vara īpsitaḥ // 38
 uvāca vacanam brahmā śāṅkaram sarvagam prabhum / pañcavaktram pañcaliṅgam brahmapūjyam prakīrtitam // 39
 bilvā niveditā yasminn āmrās ca viniveditāḥ / bilvāmrakannāma liṅgam saṃsārārṇavatāraṇam // 40
 prasiddhiṃ paramām yātu bhagavaṃsvatprasādāt / vāmanā mekalā yatra yatredaṃ liṅgam uttamam // 41
 tatra snātvā naravyāghra śivalokam avāpyate / idaṃ varam ahaṃ manye lokānugrahakārakam // 42
 śāṅkaraś tu tathety evaṃ prāha brahmāṇam avyayam / evam uktvā maheśāno gaṇakoṭisamāvṛtaḥ // 43
 stūyamānaḥ suraiḥ sarvaiḥ jagāma bhavanam svakam / brahmādyā devatāś caiva gatāḥ svaṃ svaṃ niveśanam // 44
 rantidevaḥ pratuṣṭāva liṅgarūpadharam śivam / niśamyā rantidevasya stotram prāha maheśvaraḥ // 45
 varam vṛṇīṣva bhadrām te stotreṇānena suvratam / rantidevo 'bravīd vākyam yadi me varadaḥ śivaḥ // 46
 idaṃ tīrtham na moktavyaṃ mahādeva sadā tvayā / aghaughasamaplutā ye tu tiryagyonigatā narāḥ // 47
 asya tīrthasya mātṛmātṛyaḥ te yantu paramām gatim / atra yad dīyate dānam sarvaṃ bhavati cākṣayam // 48
 idaṃ varam ahaṃ manye yadi tuṣṭo 'si śāṅkara / śāṅkara uvāca / amāśomasamāyoge kārttikyām caiva parvaṇi // 49
 atra yad dīyate dānam tad anantaṃ samaśnute / etat te kathitam rājams tīrtham pāpaprāṇāśanam // 50
 viśvedevāḥ parām siddhim asmiṃś tīrthe samāgatāḥ / agastyāśaunakaś caiva parāśaro 'ghamaṛṣaṇaḥ // 51
 saṃsiddhiṃ paramām prāptā nānā munigaṇāś tathā / atrāyutaṃ muninām ca tapasā divamāruhat // 52
 saṃkrame ca vyatīpāte grahaṇe candrasūryayoḥ / amāśomasamāyoge ṣaḍaśītimukhe tathā // 53
 puṇyam daśaguṇam vṛddhiṃ satyam etac chivoditam / sapādakoṭis tīrthānām kubjārevāsamāgame // 54
 dakṣiṇottarahāge tu krośamātram pratiṣṭhitam / avāśaḥ svavaśo vā 'pi prāṇān yas tu parityajet // 55
 rājā varśasahasraṇi vidyādharapure bhavet / kṛmikīṭapataṅgādyāś tīrthe 'smin prāṇamokṣaṇe // 56
 divyam varśasahasram tu rājā vidyādhare pure / bilvāmrakam siddhaliṅgam kāmabhogaphalapradam // 57
 kubjeśvaram mahac cānyad brahmahatyām vyapohati / atrāntare mahārāja śivakṣetram vidurbudhāḥ // 58
 revākubjāsamāyoge yavānām saptatistathā / amāśomasamāyoge snānac chāntiḥ prakīrtitā // 59
 vārāṇasī kurukṣetram prayāgo naimiṣam tathā / puṣkaram ca gayā caiva kedāram tīrtham uttamam // 60
 phalam eteṣu sāmānyam amāśomasamāgame / akṣayam ca phalam proktaṃ kubjārevāsamāgame // 61
 tilodakapradānena mātṛkam paitṛkam sutāḥ / narakād uddharet sarvān pūrvān api parān api // 62
 so 'pi rājā grham prāptaḥ sarvān uddhṛtya pūrvajān / ayaṃ te kathito rājan kubjārevāsamāgame // 63
 rantidevo hariścandraḥ puruhūtaḥ purūravāḥ / atreṣṭvā vividhair yajñair divyanti divi devavat // 64
 śravaṇāt kīrtanād asya tīrthasya narasattama / sarvapāpaviśuddhātmā śivaloke mahīyate // 65
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kubjāmāhātmye triṣaṣṭitamo 'dhyāyah // [63]

Adhyāya 64: [viṣṇukīrtana]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat kathaiṣyāmi tīrtham tīrthavaram śubham / yāmyapradeśe revāyā āśramaḥ surapūjitaḥ // 1
 suvarṇadvīpapavikhyāto devadroṇīsamāvṛtaḥ / hārīto gautamo viṣṇuḥ sāvarṇiḥ kauśikas tathā // 2
 ete cānye ca bahavo munayaḥ śaṃsitavratāḥ / māsopavāsinaḥ kecid anye pakṣopavāsinaḥ // 3
 cāndrāyaṇaparāś cānye tathānye kṛcchracāriṇaḥ / phalamūlāsinaḥ kecit tathānye vāyubhakṣakāḥ // 4
 kaṇadhūmam pibanty anye jalāhārās tathā pare / ekapādāḥ sthitāḥ kecid anye cārdhapadāḥ sthitāḥ // 5
 dantolūkhalinaḥ kecidanye sūryāvalokinaḥ / brāhmaṇāś ca brahmavidāḥ śrutismṛtiviśāradāḥ // 6
 itihāsapurāṇāni mokṣopāyavicintakāḥ / agnihotrparā nityam japayajñakriyāparāḥ // 7
 vedadhvanitanirghoṣais tārayanti jagattrayam / na tasmin saṃcaret pāpam tamaḥ sūryodaye yathā // 8
 mekalādakṣiṇe tīre brahmaloka iva sthitāḥ / āmrājamūkadambaiś ca kapitthair bilvadāḍimaiḥ // 9
 kadālībījapūrādyair jambiraiḥ panasais tathā / nyagrodhabadarair mukhyair bahuvṛkṣavibhūṣitam // 10

punnāgair nāgabakulair aśokais tilakais tathā / mandārais campakais cāmṛatakair nīlotpalotpalaiḥ // 11
 patrapuṣpaphalopetair vṛkṣaiḥ sarvair alaṃkṛtam / nānāpakṣigaṇopetaṃ siddhagandharvasevitam // 12
 vyāharatyāṇḍajāḥ sarve mānuṣāṇāṃ girā nṛpa / etad guṇasamāyuktaṃ suvarṇadvīpam uttamam // 13
 svāyambhuvē 'ntare rājann ādikalpe kṛte yuge / arcanād devadevasya suvarṇadvīpavāsinaḥ // 14
 apahāya tamaḥ kṛtsnaṃ loke kṛtānti śāṅkare / pitṛṇāṃ annadānena tilatoyapradānataḥ // 15
 malāpakarṣaṇaṃ kṛtvā vasanti brahmaṇaḥ pure / puṇyāyāṃ bhūpakārtikyāṃ sarvatīrthaphalapradaḥ // 16
 naitat paśyanti manujāḥ kalau māyāvīmohitāḥ / kalpagā yāmyabhāge tu tīrthakoṭiranekadhā // 17
 prasiddham siddhamunibhir jñāyate kevalam hi tat / nāstikair bhinnamaryādaiḥ purāṇasmṛtinindakaiḥ // 18
 tailābhyaktair na vedoktakarai revātaḥ tathā / kalimāyāvīmūḍhaiḥ ca sthānaṃ tanna pradṛśyate // 19
 hiranyagarbhāsthāne tu yasmin vahati kalpagā / yajñagarbheśvaraṃ nāma śivaliṅgaṃ prakīrtitam // 20
 pūjyate siddhagandharvaiḥ surāsuramahoragaiḥ / yatra vaivasvato rājā sūryaputro mahāyāśāḥ // 21
 tasya tīrthasya mātmyāc candrabimbānāno 'bhavat / caitrasyaiva tu māśasya śuklapakṣe narādhipa // 22
 caturdaśyāṃ paurṇamāsyāṃ yatra sannihito haraḥ / tilodakapradānena piṇḍadānena bhārata // 23
 pitṛṇ samuddharet tatra narakād bhūridakṣiṇaḥ / nivased vaiṣṇave loke yāvac candrārkadarśanam // 24
 tatra yaddīyate dānaṃ kurukṣetrasamaṃ hi tat / prāṇatyāge kṛte tatra na paśyanti yamālayam // 25
 revāyā uttare kūle paryaṅko nāma parvataḥ / sa ca vindhyasutaḥ śrīmān sarvadevamayaḥ śubhaḥ // 26
 tatra pāpaharo viṣṇuḥ svayaṃ tiṣṭhati keśavaḥ / narapāpaharo yas tu narmadātaṃ āśritaḥ // 27
 tatra snātvā mahārāja gosahasraphalaṃ labhet / tarpitāḥ pitaras tasya tṛptā yānti hareḥ puram // 28
 ekādaśiṃ dvādaśiṃ vā tatra yaḥ kurute naraḥ / na tasya punarāvṛttir martyaloke durāsade // 29
 krośamātrapramāṇaṃ ca harikṣetraṃ prakīrtitam / apamṛtyumṛtā ye ca te yānti paramāṃ gatim // 30
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe viṣṇukīrtanaṃ nāma catuḥṣaṣṭitamo 'dhyāyaḥ // [64]

Adhyāya 65: []

mārkaṇḍeya uvāca / narmadāyāmyabhāge tu tīrthaṃ pāpaprāṇāśanam / māṇḍavyasyāśramaṃ puṇyaṃ siddhagandharvasevitam // 1
 vibhāṇḍakaś ca gārgyaś ca ṛṣyaśṛṅgādayas tathā / tasmin sahasrasaṃkhyātā munayaḥ śaṃsitavratāḥ // 2
 aśokavanikāṃ rājan chṛṇu sāmpratamuttamam / tatra sannihito deva umayā sahito haraḥ // 3
 āviṣṭaś cāśrame tatra viśoko vimalaḥ śivaḥ / viśokayā saricchreṣṭhā narmadā yatra saṅgatā // 4
 tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ / aśokeśvaraliṅgam ca pratyakṣaṃ siddhiśaṅkaram // 5
 śāpabhraṣṭā dvijās tatra nāradena vimocitāḥ / tasya tīrthasya mātmyāt modante divi devatāḥ // 6
 nānāvṛkṣaphalaiḥ puṣpaiḥ sarvakāmasamanvitaiḥ / nānā pakṣigaṇairjuṣṭaṃ nānāvṛkṣaṇiṣevitam // 7
 siddhavidyādharair yakṣair gandharvaiḥ kinnarais tathā / veṇuvīṇānīnādena śaṅkhavāditanīḥsvanaiḥ // 8
 śobhate sarvadā rājan narmadā vindhyasaṅgamaḥ / aśokā devatā yatra brahmaśakrapurogamāḥ // 9
 viśvedevāśramaṃ taddhi sarvadevanamaskṛtam / viśvāyāś ca tathā putrā viśvedevāḥ prakīrtitāḥ // 10
 aśokavanikāyāṃ ca janayāmāsa kaśyapaḥ / vaivasvate 'ntare prāpte tretāyāṃ narasattama // 11
 pañcāyutāni tāni tīrthāni nivasanti śubhāni ca / tatra siddhā ca sāvitṛ devamātādītis tathā // 12
 devayānī tathendṛaṇī rohiṇī saṃbharāyaṇī / dākṣāyaṇī lokavandyā lopāmudrā mahāyāśā // 13
 ratnāvalī sūryabhāryā dhruvā tārā gaṇeśvarī / aśokās tena vihītās tatrasthāḥ śatasamkhyakāḥ // 14
 asya tīrthasya mātmyān mucyate kilbiṣān naraḥ / śuklapakṣe caturdaśyāṃ āśvine māsi bhārata // 15
 aputriṇī tathā bandhyā durbhagā bhartṛvarjitā / pañcaratnaphalaiḥ snātā divyakumbhaiḥ samarcayet // 16
 sahasrajanma sā bhūyaḥ putriṇī subhagā bhavet / aśokavanikā kṣetre tatra gauryā varaḥ kṛtaḥ // 17
 yasmin vahati sā devī narmadā saptakalpagā / tatreṣṭaṃ dharmarājena varuṇena mahātmanā // 18
 nairṛtyena tathānyaiś ca lokapālair yathā vidhi / pratyakṣo havyaavāhaś ca lokapālānupāgataḥ // 19
 atrir marīciḥ kaśyapaś cakrus tatra makhottamam / anyakṣetrāc chataguṇā tatra dānādikā kriyā // 20
 vārāṇasī kurukṣetraṃ gayā vai naimiṣaṃ tathā / māyāpurī puṣkaraṃ ca prayāgaḥ śāśibhūṣaṇam // 21
 kāśyapī sarvatīrthāni yatra tiṣṭhati kalpagā / aśokavanikāyās tu nānyat tīrthaṃ samaṃ viduḥ // 22
 iṣṭaṃ yatra purā rājan hayamedhaṃ makhottamam / brahmaṇā mocitāḥ pūrvaṃ viprāḥ kauleyayonitāḥ // 23
 asya tīrthasya mātmyāt pātālīputravāsinaḥ / yudhiṣṭhira uvāca / hayamedhamakheneṣṭaṃ kathaṃ tāta svayambhuvā // 24
 kathaṃ ca mocitā viprāḥ pūrvaṃ kauleyayonitāḥ / ko vā rājā purā brahman devarājasamo 'bhavat // 25
 etat sarvaṃ yathā nyāyaṃ śaṃsa me munisattama / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga samākhyānaṃ purātanam // 26
 aśokavanikā tīrthaṃ kalpagā taṃamāśritam / na jānanti mahāmūḍhā manujāḥ pāpamohitāḥ // 27
 guptād guptataraṃ tīrthaṃ sarvatīrthottamottamam / viśokeśvaraliṅgaṃ tu tasmin paramasiddhidam // 28
 pūjyate siddhagandharvair na tat paśyanti mānuṣāḥ / darśanāt sparśanāt tasya brahmahatyāṃ vyapohati // 29
 svāyambhuvē 'ntare prāpte ādikalpe kṛte yuge / raviś candro mahārāja cakraṃ mahāyāśāḥ // 30
 somavaṃśe janīm prāptaḥ kāñcīpurapatis tathā / śāśāsa pṛthivīm sarvām yathā śakras triviṣṭapam // 31
 gatas tu pṛthivīpālo nānāvṛkṣasamākulam / nānāpakṣigaṇairjuṣṭaṃ nānāmuniṣevitam // 32
 yatrāgastyēśvaraṃ nāma śambhorāyatanaṃ śubham / sevyate munibhiḥ sarvair agastyād yais tapodhanaiḥ // 33
 rāhusūryasamāyoge raviścandro nṛpottamaḥ / saptakalpavahā yatra śailāścāmarakaṇṭakaḥ // 34

hastyaśvarathapādātaiḥ sakośabalavāhanaiḥ / tapasyantaṃ mahātmānaṃ munisaṅghaiḥ samāvṛtam // 35
 maitrāvaruṅikaṃ nāma jvalantamiti pāvakaṃ / teṣāṃ madhye samutthāya śaṅḍilyaś ca mahātapāḥ // 36
 urasā pṛthivīm gatvā so 'gastiṃ paripṛcchati / raviścandro mahātejāḥ samāyātas tavāśramam // 37
 purohito 'ham asyāsmi jānīhi tvam taponidhe / tvat pādārcanam ākāṅkṣī manyase ced anugrahaḥ // 38
 agastya uvāca / āgacchatu nṛpaśreṣṭhaḥ śīghraṃ siṃhāsane sthitaḥ / āgatas tad anujñātaḥ pādau jagrāha tasya ca // 39
 arghapādyaiś ca sampūjya papraccha kuśalaṃ munih / kuśalaṃ te mahābhāga sāntaḥ puraparcchadaḥ // 40
 uvāca vacanaṃ rājā munīndraṃ prati bhārata / adya me saphalaṃ janma rājyaṃ jīvanam eva ca // 41
 muktaś ca kilbiṣād asmāt tvātpādāmbujadarśanāt / sarvatra kalpagā puṇyā sarvatīrthamayī śubhā // 42
 kasmin sthāne yaje yajñaṃ śaṃsa me munisattama / yathā saṃsiddhyate yajñāḥ surāṅgāṃ tṛptir akṣayā // 43
 etat sarvaṃ yathā nyāyaṃ trikālajña nivedaya / agastya uvāca / śṛṇu rājan mahābhāga kathyamānaṃ nibodha ca // 44
 śivena kathitaṃ pūrvaṃ pārvatyāḥ ṣaṃmukhasya ca / brahmaviṣṇvādivēvānāmanyēṣāṃ ca divaukasām // 45
 mayā tatra śrutam rājan mārkaṇḍena cirāyusā / tatte 'haṃ kathayiṣyāmi mekalātirthasambhavam // 46
 śṛṇudhvaṃ munayaḥ sarve yat praṣṭavyāvatāraṇam / kasya śaktir mahārāja varjayitvā maheśvaram // 47
 pramāṇam sarvatīrthānāṃ ṣaṃkhyāṃ vā kartum āditaḥ / uddeśamātravaktā 'haṃ mārkaṇḍasya mahāmuneḥ // 48
 etat te kathitaṃ rājan yathāvṛttam purātanam // 49

iti śrīskandapurāṇe revākhāṇḍe narmadāmāhātmye pañcaṣaṣṭitamo 'dhyāyah // [65]

Adhyāya 66: [aśokavanikāvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / evaṃ śrutam purā rājñā raviścandreṇa dhīmatā / uvāca vacanaṃ śrīmānagastyo munisattama // 1
 sarasvatī na gaṅgā ca yamunā vā na sāgarāḥ / na caivānyāni tīrthāni prayāgapramukhāny api // 2
 ekaiva narmadā puṇyā saptakalpavahā śubhā / lakṣyajanaparyantaṃ jambūdvīpaṃ prakīrtitam // 3
 narmadātoyapānena lokāloke carācare / tapohīnā narāś caiva te 'pi yānti śivālayam // 4
 yo 'yam kāmayate kāmaṃ sa taṃ prāpnoti puṣkalam / sādhu sādhu mahābhāga pṛṣṭo 'haṃ yat tvayānagha // 5
 narmadā kathitā divyā hṛdyā kasya na rocate / santi tīrthāni yāvanti dakṣiṇottarakūlayoḥ // 6
 tvatpṛītīdāni tāvanti kathayāmi nṛpottama / anyāni granthalakṣeṇa na ca kīrtayituṃ kṣamaḥ // 7
 trayo vedāstrayo lokāś tisraḥ sandhyāstrayo 'gnayaḥ / siddhagandharvayakṣāś ca sakinnaramahoragāḥ // 8
 vidyādharāś cāpsarasāḥ kalpagātaṃamāśritāḥ / oṃkāradīni liṅgāni vaidūryādinagāḥ purā // 9
 dvāpare ca kalim prāpya pāvanatvam avāpnuyuḥ / brahmaviṣṇvādivēvānāṃ maryādā kathyate 'dhunā // 10
 prabhābhirdyotamānāyā revāyā dakṣiṇottare / yajñabhūmiriyam khyātā surāsuranamaskṛtā // 11
 aśokavanikā tatra tasyā devo maheśvaraḥ / tatra siddhyati nirvighno yajña ity āha śaṅkaraḥ // 12
 uvāca vacanaṃ rājā agastyam munisattamam / svasti vo 'stu gamiṣyāmi tvayā saha mahāmune // 13
 aśokavanikāṃ prāptaḥ sa rājā munibhirvṛtaḥ / revāyā dakṣiṇe kūle puṇyatīrthesu śobhane // 14
 daśayojanaparyantaṃ yajñayūpāś ca maṇḍapam / maṇimāṅkīyartnaughaiḥ sarvadvāreṣu śobhitāḥ // 15
 patākādhvajaśobhāḍyā nānāvāstrāvaguṇṭhitāḥ / viśvāmitro bharaadvājaḥ kaśyapo bhārgavas tathā // 16
 brahmaḍṛśyo lomaśāś ca tathānye munisattamāḥ / vālakhilyā mahābhāgā mānasā brahmaṇaḥ sutāḥ // 17
 ete cānye ca bahavo munayaḥ śaṃsitavratāḥ / tataḥ pravartito yajño brāhmaṇair āptadakṣiṇaiḥ // 18
 tṛptāś ca devatāḥ sarvāḥ pratijagmus triviṣṭapam / jagmuḥ sarve ca muditā munayaḥ svāśramam prati // 19
 tato nivartito yajño durvāsāḥ kupito gataḥ / nātra vaivasvato nāhaṃ nāradaḥ parvatas tathā // 20
 katham nivartito yajñāḥ pāparkarminarādhamaiḥ / āgatas tu yamas tatra nāradaḥ parvatas tathā // 21
 lekhakaścitraguptaś ca kālo mṛtyus tathaiiva ca / ete ca kupitāḥ sarve yajñabhāgaṃ vinā nṛpa // 22
 tān sarvān kupitān dṛṣṭvā raviścandro 'bravīd vacaḥ / aśokeśvaradevasya narmadāyāḥ prasādataḥ // 23
 ko me samartho vighnāya surāsuragaṇeṣv api / tathaiiva ko 'nyo jantūnāṃ yajñavighnasya hetave // 24
 yajñakāle ca saṃpṛāpto ya kaścid api mānavaḥ / pūjanīyas tathārcyaś ca yathā devaścaturbhujāḥ // 25
 yathāyātā mahābhāgā brahmaputrā mahaujasaḥ / dadāmi vo na sandeho manasā yadabhīpsitam // 26
 durvāsā uvāca / paripūjyaś ca naḥ putro nāradaḥ parvatas tathā / ekākī prārthaye nāhaṃ militvā prārthayāmahe // 27
 raviścandra uvāca / yo yaṃ kāmayate kāmaṃ taṃ tasmai pradadāmy aham / iti sarve 'pi tenaiva prastutā munipuṅgavāḥ // 28
 supṛītā vihītā rājann arghapādyapradānataḥ / yudhiṣṭhira uvāca / munayaḥ kena kāryeṇa pāṭalīputravāsinaḥ // 29
 devyā śaptāḥ śvayoniṃ ca gatā muktāś ca te katham / mārkaṇḍeya uvāca / purā tapodhanāḥ sarve jaṭāvālkadhārīṇaḥ // 30
 naipāle vai paśupatiṃ devadevaṃ maheśvaram / pūjayanti śivaṃ bhaktyā gauryā virahitam haram // 31
 ardhnanāśvaram devaṃ surāsuranamaskṛtam / saṃśaptāś tena kāryeṇa pārvatyā liṅgabhedinaḥ // 32
 varṣam sahasraṃ hi mitam śvayoniṃ ca gamiṣyatha / nirmālyabhakṣakāḥ pāpāścaṇḍadravyasya bhakṣakāḥ // 33
 teṣāṃ kṛte mahārāja durvāsā nṛpam abravīt / śvayoniṃ samanupṛāptāś tatra kāle muniśvarāḥ // 34
 mocaya tvam tato rājann asmat priyacikīrṣayā / pārvatyā te 'bhiśaptāś ca narake majjanti dāruṇe // 35
 uvāca vacanaṃ rājā munim durvāsasaṃ tataḥ / mocayāmi na sandehas tasmāt pāpād dvijottamān // 36
 preṣitāḥ kiṅkarāś tena śīdanto yatra te vane / praṇipatyā ca te sarve tānūcuś ca vanecarān // 37
 smārayanti pūrvaṃ jātīm ādiṣṭāḥ prabhūṇā yathā / tatas tad vacanāt prāptāś te 'śokavanikāṃ drutam // 38
 raviścandraścakravartī tān vilokya tapodhanān / mudā paramayā yuktaḥ prāha tān prahasann iva // 39

aśokeśvaradevasya mekalāyāḥ prabhāvataḥ / mama dānaprabhāveṇa maharṣiṇām prasādataḥ // 40
 tyaktvā śvayoniṃ munayaḥ śivalokaṃ prayāntu vai / etat pāpaṃ mahāghoraṃ mayi sarvaṃ niṣīdatu // 41
 tatkṣaṇān muktaśāpāste kāmikaṃ yānam āsthitāḥ / ūcur maharṣayo vākyam raviścandraṃ śatakratum // 42
 tvam mātā tvam pitāsmākam gururmokṣapradāyakaḥ / evam uktvā yayuḥ te tu umāmāheśvaraṃ param // 43
 sādhu sādhu mahābhāga tvam tu yajñataponidhiḥ / nā 'nyastvayā samaḥ kaścit somavaṃśe mahīpatiḥ // 44
 tvayā hi nirjitaṃ sarvaṃ trailokyaṃ sacarācaram / evam uktvā suraśreṣṭhāḥ sādhuvādais tam ārcayan // 45
 devadundubhayo neduḥ puṣpavṛṣṭiḥ papāta ca / durvāsā uvāca / kṣatriyeṣu tvayā tulyo na dr̥ṣṭo na śruto mayā // 46
 prāṇatyāgo hi sukaro dharmatyāgo hi duṣkaraḥ / varaṃ vṛṇiṣva bhadrāṃ te yatte manasi vartate // 47
 prahasann abravīd vākyam rājā durvāsasaṃ munim / mama dānaprabhāveṇa narā duṣkṛtabuddhayaḥ // 48
 prāpnuvan tu paraṃ lokaṃ vara eṣa mama priyaḥ / evamastviti tasyāgre 'bhīdhāya munipuṅgavaḥ // 49
 sa mudā parayā yuktas tatraivāntaradhīyata / tad dr̥ṣṭvā tādṛṣaṃ karma rājñas cāmitatejasaḥ // 50
 śānkayā parayā yukto dharmarājo 'bravīd idam / varaṃ dadāmi bhadrāṃ te yajñabhāgabahiṣkṛtaḥ // 51
 śvayonitvam gatā viprā mocitāḥ karmabandhanāt / īdṛṣaṃ tava sāmartyam jānāmi ca nṛpottama // 52
 pṛthivyāṃ duṣkaram karma yajñas caiva viśeṣataḥ / yo dadāti mahābhāga svakīyaṃ puṇyamuttamam // 53
 yamaloko jitas tena devaloko jitas tathā / varayogyo 'si rājendra satyam etat mayoditam // 54
 raviścandra uvāca / yadi tuṣṭaḥ sūryaputra varaṃ dātuṃ mamecchasi / mama yajñasatenaiva dānena tapasā tathā // 55
 pāpayonigatā ye tu ye ca duṣkṛtakāriṇaḥ / prayāntu tvatprasādēna dharmarāja śivālayam // 56
 imaṃ varam ahaṃ manye prasādāḥ kriyatām mayi / yama uvāca / evaṃ bhavatu rājendra satyadharmaparāyaṇa // 57
 prāpnuhi tvam paraṃ lokaṃ satyenānena svvrata / yatas te mocitāḥ sarvāḥ kaśmalāt pāpayonayaḥ // 58
 kṣatriyāḥ śataśo rājann anye caiva sahasraśaḥ / pāpāt samuddhṛtā ye ca teṣāṃ saṃkhyā na vidyate // 59
 evamuktvā nṛpaśreṣṭhaṃ dharmarājo mahābhujāḥ / kāmikaṃ yānamāruhya surāsuranamaskṛtam // 60
 yayau svabhavanaṃ rājan nāradaḥ parvatas tathā / tasyām aśītilakṣāṇi tīrthānāṃ narasattama // 61
 aśokavanikāyāṃ tu kīrtitāni tavānagha / śravaṇāt kīrtanāt teṣāṃ gosahasraphalaṃ bhavet // 62
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'śokavanikāvarṇano nāma ṣaṭṣaṣṭitamo 'dhyāyaḥ // [66]

Adhyāya 67: [vāgīśvarākhyāna]

mārkaṇḍeya uvāca / athātaḥ kathayīṣyāmi tīrthaṃ pāpaprāṇāśanam / revāyā uttare kūle puraṃ vāgīśvarābhīdham // 1
 vāgurnāma nadī tatra revayā saha saṃgatā / tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 2
 vāgīśā tatra cāmuṇḍā dānavakṣayakāriṇī / maṇibhadro vīrabhadras tathā 'nye śataśo nṛpāḥ // 3
 babhūvur muktaśāpās te tīrthasyāsyā prabhāvataḥ / tilapiṇḍapradānena pitṛiṇām paramā gatiḥ // 4
 brahmadattaścakravartī sūryavaṃśe mahīpatiḥ / ayodhyādhipatiḥ śrīmān cakratulyaparākramaḥ // 5
 dhanadhānyasamāyukto bhayadāridryavarjitaḥ / prajās tasmīn mahīpāle sarvāpi mudānvitāḥ // 6
 iṣṭaḥ kratuvarastena narmadāvāgusaṅgame / brahmādyā devatāḥ sarvāḥ śakraviṣṇupurogamāḥ // 7
 pratyakṣas ca maheśāno gaṇeśvarasamanvitaḥ / lokapālās ca marutaścandrādityau dhruvas tathā // 8
 ṛkṣāṇi yogasiddhāś ca somamukhyāś ca sarvaśaḥ / vaśiṣṭho munibhiḥ sārddham videhādhipatis tathā // 9
 evamādyāḥ samāhūtā mitrāvaruṇa eva ca / sarve hiraṇmayās tatra yajñayūpās ca maṇḍapāḥ // 10
 daśayojanaparyantaṃ yajñabhūmir mahībhṛtaḥ / svārociṣe 'ntare rājann ādikalpe kṛte yuge // 11
 gavāṃ śatasahasraṇi hemabhārānvitāni ca / hayānāṃ śyāmakarṇānām ayutaṃ sāgram eva ca // 12
 dantinām ayutaṃ caiva ghaṇṭābharaṇabhūṣitam / maṇimāṇikyam uktās ca bhakṣyabhojyāny anekadhā // 13
 evaṃ rājā brahmadattaḥ sarvabhūpālasattamaḥ / yajñam pravartayāmāsa sarvasambhārasambhṛtaḥ // 14
 vedanirghoṣaśabdēna gītavādyaraveṇa ca / nānāyānasamārūḍhaiḥ stūyamāno marudgaṇaiḥ // 15
 brahmadattasya yajñena vāgīśasya prasādataḥ / narmadāyāḥ prasādēna pretās tṛptiṃ parāṃ gatāḥ // 16
 yudhiṣṭhira uvāca / kathaṃ tu brahmadattasya kalpagātīrayājanam / kathaṃ pretā vinirmuktāḥ pretās te kena karmaṇā // 17
 etat sarvaṃ yathā nyāyam kathayasva tapodhana / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājan yathā nyāyam itihāsam purātanam // 18
 kārttikyām utsavam prāpya puṣkare jyeṣṭhapuṣkare / ayogandhaḥ svayambhūś ca puṇḍarīkākṣa eva ca // 19
 pitāmahaḥ svayaṃ tatra surāsuraguruḥ pitā / kāvyaś ca hotṛśadanau vedagarbhaḥ kṛtadhvanaḥ // 20
 svastikaś caiva sāvitro vāmadevo 'ghamarṣaṇaḥ / ete cānye ca munayo brahmatejo 'śasambhavāḥ // 21
 tathā te hi yathāśaktā ṛtukālābhigāmināḥ / gārhaṣṭhye ca sthitā bhāryā bhartṛśūśrūṣaṇe ratāḥ // 22
 cīravalkaladhāriṇyaḥ śākasyāmākabhakṣikāḥ / viṣaṇṇās tena dharmeṇa satyastā apyagarhayan // 23
 dvijasya ṣaṭ ca karmāni yajanaṃ yājanaṃ tathā / adhyāpanam cādhyayanam dānam caiva pratigrahaḥ // 24
 bhūṣaṇam paridhānam ca yoṣitāṃ bhartṛsevanam / evaṃ ca garhitā rājan yoṣidbhiḥ patayas tathā // 25
 bhītās te vismitāḥ sarve viṣaṇṇavadanās tathā / hariścandraḥ purā rājā na bhūto na bhaviṣyati // 26
 dānena nirjitaṃ yena trailokyaṃ sacarācaram / rāhusūryasamāyoge kurukṣetraṃ jagāma ha // 27
 tyaktvā te puṣkaram tīrthaṃ dhanalobhena mohitāḥ / sahasrasaṃkhyāmunayaḥ sabhāryāḥ sasutās ca te // 28
 yatra rājā hariścandraḥ pratigrahavilipsayā / munīnāha hariścandro mudā paramayā yutaḥ // 29
 dhanyā me saphalā yātrā kurukṣetre ravigrahe / kṣudhārtā duḥkhitās caiva bālā vṛddhāḥ kṛṣāturāḥ // 30
 vikalājīnavastrās ca yauvane pretarūpiṇaḥ / yanno yūyam abhiprāptāḥ patnīputraś ca saṃyutāḥ // 31

uvāca vacanaṃ rājā sāṣṭāṅgaṃ praṇipaty ca / ādeṣo dīyatāṃ mahyaṃ kiṃ karomi bhavatkṛte // 32
 evamuktvaṃ dadau śrīmānekaikasya pṛthak pṛthak / lakṣaṃ lakṣaṃ hiraṇyasya tathā gāvaḥ sahasraśaḥ // 33
 sahasraṃ turagāṅgaṃ ca dantiṇāṃ śatam eva ca / sāptabhaumān gṛhān ramyaṇ hemaprākārorāṇān // 34
 nānāvīdhavilāsāṃś ca yathā dhanapatiḥ svayam / kalpāntare mṛtā jātāḥ pretarūpā bhayaṅkarāḥ // 35
 lamboṣṭhā lambavṛṣaṇā vikṛtānanaṣṇayutāḥ / pratigrahaḥprabhāveṇa dvijasya patanaṃ dhruvam // 36
 jātismarāḥ svam śocanti ekākīnās tu te bahiḥ / na bhāryā na ca me putrā na bhṛtyā na ca bāndhavāḥ // 37
 na te pratigrahair dagdhā yathā pūrvaṃ tathaiva ca / vayam ekākino dagdhā vṛkṣā iva havirbhujā // 38
 rājapratigrahair dagdhā na prarohanti mānavāḥ / vaiśvānareṇa dagdhānāṃ punarjanma prajāyate // 39
 na mātā na pitā putro draviṇaṃ na ca bāndhavāḥ / yamadūtair gṛhītānāṃ dharmā ekaḥ sahānugaḥ // 40
 śocitvā suciraṃ kālaṃ bhāryāputravivarjitāḥ / bhramitvā ca mahiṇ sarvāṃ puṣkaraṃ tīrthamāgatāḥ // 41
 pretarūpān munīn dṛṣṭvā viṣādaṃ paramaṃ gataḥ / tān uvāca muniśreṣṭhaḥ katham pretatvam āgatāḥ // 42
 pretā ūcuḥ / hariścandraḥ satyadharmā sūryavaṃśe mahīpatiḥ / ayodhyaḍhipatiḥ śrīmān devatulyaparākramaḥ // 43
 tasya pratigraho 'smābhirāptaḥ sūryagrahe sthite / tena pretatvam āpannāḥ sarve brahmaṛṣayo mune // 44
 etat te kathitaṃ brahman mokṣo 'smākaṃ vidhīyatām / bhaviṣyabhūtattattvajño brahmaputras taponidhiḥ // 45
 uvāca vacanaṃ śrīmān nāradaś tāṃś tapodhanān / kasminnavasare puṇye kārttikyāṃ divyaparvaṇi // 46
 śivena kīrtitaṃ pūrvaṃ pārvatyāḥ ṣaṇmukhasya ca / śrutam mayāpi tatraiva purāṇaṃ skandakīrtitam // 47
 kānyā pāpakṣayaṃ kartuṃ śaktā revāṃ vinā nṛpa / gaṅgādyāḥ sarito viprāḥ puṇyatīrthās tathāpi ca // 48
 vāgīśaṃ ca puraṃ tatra narmadātaṭamāśritam / adhvaṇe brahmadattasya mokṣaṇaṃ tu bhaviṣyati // 49
 uddeśaṃ tu tato dattvā nāradastridivaṃ gataḥ / te 'pi pretā mahābhāga dhyātvā śivam umāpatim // 50
 abhijagmus tam uddeśaṃ vāgīśapuram uttamam / tatra snātvābhyaṛcyā śivaṃ hariṃ bhāskaram eva ca // 51
 adhvaṇe brahmadattasya muktāḥ sarve 'pi kilbiṣāt / brahmayānaṃ samāruhya brahmalokaṃ samāgatāḥ // 52
 pratapanti yathādityā brahmatejovapuridarāḥ / tasyopari nareśasya puṣpavṛṣṭiḥ papāta vai // 53
 etat te kathitaṃ rājan yathāhvṛttam purāṇam / śravaṇāt kīrtanād asya gosahasraphalaṃ labhet // 54
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe vāgīśvarākhyāna nāma saptaṣaṣṭitamo 'dhyāya // [67]

Adhyāya 68: [vārāhamahimānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / pratigrahaḥgrahagrastā lobhamohavimohitāḥ / majjanti narake ghore yatra gatvā na nirgatāḥ // 1
 saphalā vedayajñās ca tīrthayātrā ca bhārata / tathā kliṣyanti cātmānaṃ pratigrahaḥparā narāḥ // 2
 dātā ca yācakaś caiva karābhyāṃ eva sūcitau / atho gacched grahītā tu dātā gacchati corddhvataḥ // 3
 sahasrāvartakaṃ nāma tīrtham pāpaprāṇāśanam / tatra snātasya vidhivad vṛṣotsargaphalaṃ bhavet // 4
 āsaptamaṃ kulaṃ caiva puṇite nā 'tra saṃśayaḥ / revāyā uttare kūle sahasrāyudhasaṃkhyayā // 5
 tataś cānte mahābhāga kārāyā vanam uttamam / agniṣṭomaphalaṃ yatra snātvā svargaṃ ca gacchati // 6
 revāyā uttare bhāge tīrtha paramaśobhanam / saugandhikaṃ vanaṃ nāma brahmacāriśucivratāḥ // 7
 siṣicuḥ pitaras tat tu brahmādyāḥ sutapodhanāḥ / siddhacāraṇagandharvāḥ sakinnaramahoragāḥ // 8
 praviśya tad vanaṃ martyaḥ sarvapāpāt pramucyate / tataḥ sarasvatī cāstī nadīnām uttamā nadī // 9
 lakṣyā devasutā rājan mahāpuṇyā prakīrtitā / tatra snānaṃ prakurvīta mānavo nṛpate jale // 10
 tarpayitvā piṭṇ devān aśvamedhaphalaṃ labhet / iśānādhyuṣitaṃ nāma tatra tīrtham sudurlabham // 11
 tatra snātvā vyatīpāte saṃkrāntau grahaṇe naraḥ / sahasrakapilādāne vājimedhe ca yatphalam // 12
 sugandhāṃ chātakumbhās ca pañcayajñāṃś ca bhārata / abhigamya naraśreṣṭha svargaloke mahīyate // 13
 trīśūlākhyam tu tatraiva tīrtham āśādyā bhārata / tatrābhiṣekaṃ yaḥ kuryād arcayet piṭṇaivatam // 14
 gaṇeśatvaṃ sa labhate tyaktvā dehaṃ na saṃśayaḥ / tato gacchen mahārāja brahmasthānam anuttamam // 15
 revāyā uttare kūle kāmabhogaphalapradaṃ / brahmodam iti vikhyātaṃ prakāśyaṃ bhuvī bhārata // 16
 tatra saptarṣayaḥ prāptāḥ snānārtham bhāratarṣabha / kapiñjalo muniśreṣṭho havyaavāhaś ca bhārata // 17
 bhagavān devayānaś ca viśvāvasumahāmuniḥ / asya tīrthasya mātmyād brahmalokam avāpnuyuḥ // 18
 pitarāḥ śrāddhadānena prayātā brahmaṇaḥ puram / udumbarasya kṛtvā tu vidhivad darśanaṃ tataḥ // 19
 antarddhānam avāpnoti tapasā dagdhakilbiṣaḥ / tato gacchen mahārāja śaṅkaraṃ lokaśaṅkaram // 20
 kṛṣṇapakṣe caturdaśyāṃ abhigamya vṛṣadhvajam / labhate sarvakāmāṃś ca svargalokaṃ hi gacchati // 21
 narmadāyāmyabhāge tu gopyād gopyatara mahat / siddhalingaṃ maṇimayaṃ na tatpaśyanti mānavāḥ // 22
 nāgendrasurasiddhais ca nāgakanyābhir arcyate / sapādakoṭīstīrthānāṃ śaṅkare kurunandana // 23
 vasūnāmāśramaṃ puṇyaṃ munīnāṃ brahmacāriṇāṃ / śivabhaktiparāṇāṃca kandaṃlaphalāśinām // 24
 piṭṇāṃ akṣayā tṛptis tilatoyapradānataḥ / mudā paramayā yukto dātā yāti śivālayam // 25
 dhruvo dharaś ca somaś ca sāvitras cānalo 'nilaḥ / pratyūśaś ca prabhāśaś ca vasavo 'ṣṭau prakīrtitā // 26
 śaṅkarasya prasādena divi devatvam āgatāḥ / kalpagāsaumyabhāge tu somatīrtham anuttamam // 27
 tatra snātvā naro rājan svargaloke mahīyate / saptasārasvataṃ tīrtham tato gacchen nṛpottama // 28
 brahmaṇā ca kṛtam stotraṃ puṇyakīrte niśāmaya / brahmovācā / vākpatir vacasāṃ nityaṃ vāsudevo 'stu me gatiḥ // 29
 haṃsaḥ sureśo vaktā vā vasūnāmantarā vasan / hotā diviśādīśāno vāsudevo 'stu me gatiḥ // 30
 svāhākāraḥ svadhākāro vaṣaṭkāro haviṣyabhuk / ṛṇmūrtiryajuṣāṃ mūrtirvāsudevo 'stu me gatiḥ // 31

kṣetrajñāḥ paramaḥ sūkṣmo jagatām tārako hariḥ / śvāro hr̥dayāvāso vāsudevo 'stu me gatiḥ // 32
 śravanāyaḥ śravanopāyaḥ puṇyaślokaḥ śuciśravāḥ / varado vāsudevo 'gnir vāsudevo 'stu me gatiḥ // 33
 puruṣaḥ puṇḍarikākṣaḥ purāṇo bhuvaneśvaraḥ / āḍityāntargato vahñir vāsudevo 'stu me gatiḥ // 34
 kamsakāliyahantā ca subalo balamardanaḥ / śiśupālanihantā 'gnir vāsudevo 'stu me gatiḥ // 35
 kālaneminihantā 'gniryaḥ kāle niyatāntakaḥ / śatāsuraśarīraghno vāsudevo 'stu me gatiḥ // 36
 kaṅkāsuranihantā ca madhukaiṭabhanāśanaḥ / śaṅkhacakraḡadāpāñir vāsudevo 'stu me gatiḥ // 37
 śuklaḥ salilāśāyī ca viṣṇuḥ pāpakṣayāhvayaḥ / indro vacanasatpālo vāsudevo 'stu me gatiḥ // 38
 hr̥ṣīkeśāś cendrapālopendro garuḡāśanaḥ / sahasranāmā dharmajñō vāsudevo 'stu me gatiḥ // 39
 śaṅkhī ca nandakī cakrī śārngadhanvā gadādharāḥ / dhīro vapuṣmān medhāvī vāsudevo 'stu me gatiḥ // 40
 bh̥hatsamkarṣaṇaḥ śambhuḥ svayambhūr bhūtabhāvanaḥ / nipuṇo lakṣaṇaḥ śuddho vāsudevo 'stu me gatiḥ // 41
 traikālikastrikāljñāstrayī kartā trilocanaḥ / trisāmā devakīśūnur vāsudevo 'stu me gatiḥ // 42
 avyaktātmā mahātmā ca antarātmā janārdanaḥ / prāṇāścendriyabhūtātmā vāsudevo 'stu me gatiḥ // 43
 paramātmā paraṁ brahma parameśaḥ parā gatiḥ / parameṣṭhī paraṁ jyotir vāsudevo 'stu me gatiḥ // 44
 viśvātmā viśvakartā ca viśvasya patirātmavān / dyāvāpṛthivyoḥ kartā ca vāsudevo 'stu me gatiḥ // 45
 sahasraśrīśā bhagavān sahasrākṣaḥ sahasrapāt / sahasrakoṭidhārī vā vāsudevo 'stu me gatiḥ // 46
 iti vāḡśvāro vāgmī pūjitaḥ parameśvaraḥ / bhaktasya bhagavān viṣṇuḥ prīyatām me janārdanaḥ // 47
 janmaprabhṛti yat kiṁcin mayā sukṛtamarjitam / tatsamagram phalaṁ cāstu śāśvataṁ puruṣottama // 48
 idam abhyasyato nityaṁ pūjitaḥ syāt sakeśavaḥ / vināśayati pāpāni prakāśayati tat phalam // 49
 eṣa niṣkaṇṭakaḥ panthā yatra sampūjyate hariḥ / kupathaṁ taṁ vijāñīyād yatra nārādhyate hariḥ // 50
 vāsudevaparā vedā sudevaparākriyā / vāsudevātmakā viprā vāsudevaparāśrayaḥ // 51
 sarve devā vāsudevam yajante sarve devā vāsudevāt prasūtāḥ / sarveṣāṁ vā vāsudevo 'pi devo nānyat kiṁcid avāsudevātirikam // 52
 nānyaḥ puṇyataro devo nāsti viṣṇuparaṁ tapaḥ / nāsti viṣṇuparaṁ jñānaṁ sarvaṁ viṣṇumayaṁ jagat // 53
 ye paṭhanti narā bhaktyā viṣṇunāmāñkitastavam / te yānti vaiṣṇavaṁ lokaṁ paraṁ brahma sanātanam // 54
 mārkaṇḡeya uvāca / śrutvā stotram idaṁ devo brahmaṇaḥ samahātmanaḥ / śriyā prabodhitaḥ kṣṇaḥ śāyāno yoganidrayā // 55
 dṛṣṭvā 'bravīt surān sarvān nānārūpān bhayānakān / kimasti vaḥ samutpannam māṁ didṛkṣur ihāḡatāḥ // 56
 uvāca vacanaṁ brahmā keśavaṁ prati bhārata / tvām vinātra jagannātha kas trātā devakaṇṭakaiḥ // 57
 dānavair veṣṭitā dhātūrī svargaścaiva vināśitāḥ / dharmakāmādikā yajñā vedā viplāvitās tathā // 58
 danubhārabharākrāntā rasātataḡalam gatā / jaṭāsuraś ca jābāḡirdaityo mayasutas tathā // 59
 daśakotyas tu daityānām samagrabalaśālinām / śivaprasādayuktānām svargaviplavakāriṇām // 60
 tasmāt pravartitaṁ cakramuddhara svavasundharām / śrutvā vākyam idaṁ devo bhayārtaṁ prāṇapīḡitam // 61
 uvāca vacanaṁ devo bhayaṁ tyajata daityajam / acireṇaiva kālena haniṣyāmi mahāsurān // 62
 vārāharūpamāsthāya preṣitaṁ kalpagāḡjale / daṁṣṭrāgreṇa dhṛtā dhātūrī dānavānām kṣayaḥ kṛtaḥ // 63
 punaḥ pravartitā sṣṭīr yathāpūrvaṁ tathaiva ca / brahmādyā muditā devāḥ pratijagmus trivīṣṭapam // 64
 etat te kathitaṁ rājan vārāham kalpagāḡate / śravaṇāt kīrtanād asya hayamedhaphalaṁ labhet // 65
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḡe vārāhamahimānuvarṇano nāmāṣṭaṣaṣṭitam 'dhyāyaḥ // [68]

Adhyāya 69: [śambhustutīrnāma]

mārkaṇḡeya uvāca / tato devapathaṁ tīrthaṁ sarvadevamayaṁ śubham / tatra snātaś ca vidhivat sarvayajñaphalaṁ labhet // 1
 māse māse kuśāgreṇa somayāḡam karoti yaḥ / sa revājalapūtasya kalām nārhati ṣoḡaśim // 2
 liṅgam devapathaṁ nāma surāsuranamaskṛtam / śraddhayā tad darśanena pitṛṇām paramā gatiḥ // 3
 caitre māse caturdaśyā pakṣayor ubhayor api / snānārthaṁ sarvatīrthāni jagmuḥ kartum ca satkriyām // 4
 yaddevaloke devānām īpsitaṁ ca nṛpadhvaja / sahasrāṇi munīndrāṇām tasmimś śivamupāsate // 5
 cāndrāyaṇaparāḥ kecid brahmakūrcaparāś tathā / kandamūlaphalāhārā jalāhārā jalapriyāḥ // 6
 agnihotrāparā nityaṁ tathā hutahutāśanaḥ / upāsate devapathaṁ saṁsiddhim paramām gatāḥ // 7
 athānyat sampravakṣyāmi tīrthaṁ pāpaprāṇāśanam / sahasrayajñam paramam sarvakāmaphalapradam // 8
 ekādaśyām mārgaśrīṣe pūjayitvā janārdanam / sahasrayajñasyeṣṭasya phalaṁ prāpnoti mānavaḥ // 9
 na paśyed yamalokaṁ ca tīryagyonim na gacchati / tīrthasyāśya prabhāveṇa naro vigatakalmaṣaḥ // 10
 etat te kathitaṁ rājan puṇyākhyānam anuttamam / śravaṇāt kīrtanād asya viṣṇuloke mahīyate // 11
 śuklatīrthaṁ tato gacchet sarvatīrthamayaṁ śubham / yatra snāto 'pi labhate daśadhenuphalaṁ naraḥ // 12
 śuklikṛtāś tena devā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ / sapādakoṭīstīrthānām śuklatīrthe vyavasthitā // 13
 aṣṭahastapramāṇam ca śuklatīrthaṁ yudhiṣṭhira / tatra kāḡāgnirudraś ca śrīkaṇṭhaś ca tathā paraḥ // 14
 tais tais tapobhirugraīś ca tatra siddhim parā gatāḥ / śuklatīrthaprabhāveṇa modante divi devatāḥ // 15
 śakro 'pi ca purādhyakṣam devadevam umāpatim / revātoyena saṁsnāpya bilvapatriḥ samārcayat // 16
 paurṇamāsyām amāvāsyām somaḥ sūryaḥ prabhāvātīm / tatra snāto grahaiḥ sārddham nakṣatradhruvamaṇḡalaiḥ // 17
 tena devāś ca dīvyante śuklatīrthaprabhāvataḥ / kaśyapasyāśramaṁ puṇyaṁ surasiddhaniṣevitam // 18
 munīnām ayutaṁ tatra svayaṁ tiṣṭhati bhārata / kandamūlaphalāhārā jalāhārāś tathā pare // 19
 śākāhārā nirāhārā brahmakūrcāś tathā pare / cāndrāyaṇaparāḥ kecidanye māśopavāśinaḥ // 20

ṛṣikoṭyas trayastriṃśac chukleśvaramupāsate / rāhugraste tathā candre paurṇamāsyāṃ tithau tathā // 21
 āyānti sarvatīrthāni snātum etac chivoditam / sthāneśvare yatphalaṃ syād rāhusūryasamāgame // 22
 tatphalaṃ prāpnuyāt sarvaṃ śuklatīrthe na saṃśayaḥ / hemadhenudharādīni rūpyadā gajādās tathā // 23
 etad dattvā mahārāja puṇyasamkhyā na vidyate / dhanadena kubereṇa devagandharvadānavaiḥ // 24
 rāhusūryasamāyoge śuklatīrthe maheśvaraḥ / candanāgurukarpūrapuṣpamālābhīr arcitaḥ // 25
 vitānadhvajamukhyaīs ca dīpamālāprabodhanaiḥ / asya tīrthaprabhāveṇa yakṣarājo dhaneśvaraḥ // 26
 bhogā nānāvidhās tena samprāptā divi devatāḥ / sarvatīrtham ayaṃ tīrtham sarvadevam ayaṃ ca yat // 27
 api varṣasahasreṇa śuklatīrthasya varṇanam / na śakyate suraiḥ kartuṃ purāṇe skandakīrtite // 28
 pāpayonigato yaś ca tiryagyonigataś ca yaḥ / brahmahā ca surāpaś ca śivanirmālyabhakṣakaḥ // 29
 mucyate tena pāpena tīrthasyāya prabhāvataḥ / tatra snānaṃ naraḥ kṛtvā pūjayitvā vṛṣadhvajam // 30
 surāsuraṅgaiḥ sarvaiḥ pūjyate narasattama / etat te kathitaṃ rājan mahāpātakanāśanam // 31
 pitāmahena yatpreṣṭo yajñe yajñeśvaraḥ purā / stotraṃ kṛtvā yathā nyāyaṃ devadevasya sūlinaḥ // 32
 pūjayitvā tu śukleśaṃ brahmā stotram udāharat / namaḥ śivāya śāntāya jñānavijñānarūpiṇe // 33
 sūkṣmāya sūkṣmarūpāya sarvasūkṣmāya hetave / sūkṣmānām api sūkṣmāya namaḥ sūkṣmatamāya ca // 34
 divyāya divyarūpāya divyadehāya setave / divyānām api divyāya namo divyatamāya ca // 35
 vyomaprabhāya bhāvāya aghorāya namo namaḥ / vyomapramāṇadhāmāya vāmeśāya namo namaḥ // 36
 parāya parameśāya pāramārthikahetave / parāya paramuktāya namaḥ paratarāya ca // 37
 ekajihvadvijahvāya bahujiḥvāya te namaḥ / tathaiḥvāsaṃkhyajihvāya triṇetrāya namo namaḥ // 38
 pūjyāya pūjyapūjyāya sarvapūjyaikahetave / nityāyānityarūpāya nityanityaikahetave // 39
 nityānām api nityāya namo nityatamāya ca / śaktāya śaktirūpāya sarvaśaktyekahetave // 40
 śaktānām api śaktāya namaḥ śaktatamāya ca / śuddhāya sarvaśuddhāya sarvaśuddhyekahetave // 41
 kālāya kālārūpāya sarvakālaikahetave / kālānām api kālāya namaḥ kālātamāya te // 42
 sarvamantraśārīrāya sarvamantraikahetave / mantrāṇām api mantrāya namo mantratamāya ca // 43
 aprameyamahēśāya īśānāya namo namaḥ / yogāya yogarūpāya yogapuruṣa te namaḥ // 44
 ekakaṇṭhadvikaṇṭhāya bahukaṇṭhāya te namaḥ / asaṃkhyakaṇṭhayuktāya nīlakaṇṭhāya te namaḥ // 45
 anantāya mahēśāya hartre kartre namo 'stu te / namaste 'stu mahādeva namaste 'stu sadāśiva // 46
 namaste 'stu mahāśuddha namas tubhyaṃ namo namaḥ / namo bhasmāṅgarāgāya namaḥ khaṭvāṅgadhārīṇe // 47
 sarvātmane namas tubhyaṃ viśveśāya namo namaḥ / sarvajñāya namas tubhyaṃ sanāthāya namo namaḥ // 48
 avyaktāya namas tubhyaṃ śāśvatāya namo namaḥ / kailāsavāsine tubhyaṃ namaḥ pātālāvāsine // 49
 tvayā vyāptam idaṃ sarvaṃ lokālokaṃ carācaram / api varṣasahasreṇa kaḥ stotuṃ śaktimān bhavet // 50
 iti stavena divyena yaḥ stauti parameśvaram / vidhūya sarvapāpāni rudraloke mahīyate // 51
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śambhustutirnāmaikonasaptatitamo 'dhyāyaḥ // [69]

Adhyāya 70: [śuklatīrthamahimānuvarṇana]

yudhiṣṭhira uvāca / kimarthaṃ saṃstuto devo brahmaṇā tena tatra vai / śuklatīrtham idaṃ kasmādāste yatra maheśvaraḥ // 1
 etat sarvaṃ samākhyāhi pṛcchato me mahāmune / mārkandeya uvāca / śṛṇu rājan kathāṃ divyāṃ svargārhanīyāṃ anuttamāṃ // 2
 yāṃ śrutvā sarvapāpēbhyas tīrthasnānena mucyate / yayātir nāma dharmātmā satyadharmaparāyaṇaḥ // 3
 cakravartī nṛpaśreṣṭhaḥ sarvadharmabhṛtām varaḥ / iyāja sa mahāyājñaiḥ śatakratur ivāparaḥ // 4
 nadī madhumatī puṇyā revayā yatra saṅgatā / yatra yajñāḥ samārabdha rtvigbhir brāhmaṇaiḥ saha // 5
 madhyeśvaraṃ yatra liṅgaṃ svayaṃdevo maheśvaraḥ / tatra snātā divaṃ yānti ye mṛtā na punarbhavāḥ // 6
 cakreṇa viṣṇunā tatra ghātītau madhukaiṭabhau / arcanāt tasya devasya gosahasraphalaṃ labhet // 7
 tilatoyapradānena piṇḍadānena bhārata / pitaras tasya tṛpyanti yāvad indrāścaturdaśa // 8
 tatra yajñāḥ samārabdho hariśaṅkaravarjitaḥ / jaṭāsuras tatra daityas chidraṃ dṛṣṭvā samāgataḥ // 9
 tatovidhvamsito yajño dānavair baladarpitaiḥ / yajñayūpā yajñapātraṃ daśa dikṣu nipātitaḥ // 10
 bhukto hutapuroḍāśaḥ somapānaṃ ca taiḥ kṛtam / praṇaṣṭā devatāḥ sarvā dānavānām bhayena ca // 11
 aṣṭottaraśataṃ devā mṛgarūpeṇa nirgatāḥ / dhanado yakṣarūpeṇa praṇaṣṭaḥ svapurīṃ gataḥ // 12
 mahiṣārūḍho dharmarājo gajārūḍhaḥ śatakratuḥ / meṣārūḍho havyavāho nirgatā vratamāsthitaḥ // 13
 varuṇaś ca samāyātaḥ praṇaṣṭaḥ svapurīṃ gataḥ / makarāsanamārūḍho vāyuś ca mṛgam āśritaḥ // 14
 īśāna īśarūpeṇa vṛṣārūḍhaḥ palāyitaḥ / astrāṇi lokapālānām hṛtāni danusambhavaīḥ // 15
 ekākī yānam āruhya kathaṃ yāmi striyā saha / cintayitvā nṛpaśreṣṭhaś cāstraṃ jagrāha bhārata // 16
 tiṣṭha tiṣṭheti coktvā vai daityasiṃha durāsadam / na kṣatrakulasamjātā jātu dṛṣṭvā palāyitaḥ // 17
 daśa dvādaśavarṣāni vimukhās tava pūrvajāḥ / na cātrāhvānito rudro rudra bhāgo na kalpitaḥ // 18
 yajñe 'smin yajñapurūṣo nāhūto bhagavān hariḥ / tena doṣeṇa me yajño dānavaiś ca vināśitaḥ // 19
 evam uktvā nṛpaśreṣṭho rudraṃ dhyātvā maheśvaram / raudrarūpaṃ samāsthāya jyāghoṣaṃ ghoṣarūpiṇam // 20
 jagrāha kopān nistriṃsaṃ nijaghāna ca dānavān / āhūtāś ca punardevāḥ sarve brahmapurogamāḥ // 21
 ūcus te vacanaṃ devā rājānaṃ prati bhārata / tvayā samo 'tra rājarṣe na bhūto na bhaviṣyati // 22
 devānām vacanaṃ śrutvā yayātir vākyaṃ abravīt / punaḥ pravartito yajño haraviṣṇuprasādāt // 23

yuktaṃ palāyaṇaṃ cātra kṣatriyasya na vidyate / stutas tu tena kāryeṇa śūlapāṇiḥ pinākadhṛk // 24
 pātālād utthitaṃ tatra liṅgaṃ kālānalaprabham / śuklikṛtaṃ jagat sarvaṃ prabhayā tasya bhārata // 25
 varam vṛṇiṣva bhadraṃ te tam uvāca vṛṣadhvajah / yayātir uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum mamecchasi // 26
 idaṃ sthānaṃ na moktavayam umayā saha śānkara / yajñādānādikaṃ sarvaṃ akṣayaṃ cātra sarvadā // 27
 tapohīnā narā ye ca dānahīnāḥ sakilbiṣāḥ / te sarve tvatpuraṃ yāntu śuklatīrthaprabhāvataḥ // 28
 tam uvāca mahādevaḥ satyam etat tavoditam / yaṃ yaṃ kāmayate kāmaṃ taṃ taṃ prāpnoti mānavaḥ // 29
 asya tīrthasya mahātmyāḥ liṅgasyāsya samarcanaṭ / narakam naiva paśyanti janmajanmani bhārata // 30
 etat te kathitaṃ rājan yathā skandaśivoditam / tatra ye nihataḥ daityāḥ prāptās te 'pi śivālayam // 31
 svam svam yānaṃ samārūdhā yayur devās triviṣṭapam / mudā paramayā yuktaḥ stūyamāno nṛpottamaḥ // 32
 yayātir nāma rājarṣī rājyaṃ kṛtvā divaṃ gataḥ / śraṇaṭ kīrtanād asya śivaloke mahīyate // 33
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śuklatīrthamahimānuvarṇano 'nāma saptatitamo 'dhyāyaḥ // [70]

Adhyāya 71: [dvīpeśvaravarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / dīptakeśvaradeveṣaṃ siddhalingaṃ prakīrtitam / nātaḥ parataraṃ kiṃcit trīṣu lokeṣu viśrutam // 1
 darśanād dīptadevasya sparśanād arcanāt tathā / anekabhāvikaṃ ghoram kṣaṇamātreṇa naśyati // 2
 arcayed dinam ekaṃ tu yo muhūrtaṃ tu mānavaḥ / na tasya punarāvṛttir ghore saṃsārasāgare // 3
 mokṣadā nāma cāmuṇḍā viddhi gaurīm sarasvatīm / stutaḥ sahasranāmnā vai viṣṇunā brahmaṇā svayam // 4
 stutāni tāni liṅgāni revāyā uttare taṭe / oṃkāraścādhidevaś ca bilvāmṛakamaheśvaraḥ // 5
 śukleśvaro bhṛguś ceti dvīpeśvaratrilocanau / vaivasvate 'ntare prāpte ādikalpekṛteyuge // 6
 śrīpatiḥ paramādyaś ca dvitīyaś ca pitāmahaḥ tṛtīyo devarājaś ca caturthaḥ sūrya eva ca // 7
 pañcamaḥ kathitaḥ somaḥ ṣaṣṭho rāhuḥ prakīrtitaḥ / saptamaś ca śaniś caiva tvaṣṭamaḥ ketukaḥ smṛtaḥ // 8
 vaiśvānaraś ca navamo daśamaś ca digīśvaraḥ / ekādaśo vaikramaś ca dvādaśo vāruṇaś tathā // 9
 trayodaśaś ca vāyur vai dhanadaś ca caturdaśaḥ / nānā padaprakāreṇa stuto deva umāpatiḥ // 10
 viṣṇunā devanāthena brahmaṇā ca surāsuraiḥ / sthiraḥ sthāṇuḥ prabhābhānuḥ pravaro varado varaḥ // 11
 hariśca hariṇākhyāś ca sarvabhūtaharaḥ prabhūḥ / pravṛttīś ca nivṛttīś ca niyamaḥ śāśvato dhruvaḥ // 12
 śmaśānavāśī bhagavān khecaro gocaraś tathā / abhivandyo mahākarmā tapasvī bhūtabhāvanaḥ // 13
 unmattaveṣapracchannaḥ sarvalokaprajāpatiḥ / mahārūpo mahākāyaḥ sarvalokaprajāpatiḥ // 14
 parātmā sarvabhūtānāṃ virūpo vāmano manuḥ / lokapālo pihitātmā prasanno bhavanāśanaḥ // 15
 pravṛttaś ca mahānḡaś ca nicayo niyatāśrayaḥ / sarvakāmaḥ svayambhūś ca ādinādikaro nidhiḥ // 16
 sahasrākṣo virūpākṣaḥ somo nakṣatrasādhakaḥ / candraḥ sūryaḥ śaniḥ keturgraho grahapatirvaraḥ // 17
 tapodraṣṭā balaḥ sthātūr mṛgabāñārpaṇo 'naghaḥ / mahātapā dīrghatapā ādirdīnānukampanaḥ // 18
 savatsarakaro mantraḥ pramāṇaṃ paramaṃ tapaḥ / yogī yogamahāvīryo mahāretā haro haraḥ // 19
 mahācetāś ca sarvajñaḥ sabjīo 'paharo haraḥ / kamaṇḍaludharo dhanvī prānahastaḥ pratāpavān // 20
 aṃśo 'nīśaś tathā śūlī khaṭvāṅgī paṭṭīśī tathā / śuciś ca śucirūpaśca tejastejaskaro nidhiḥ // 21
 uṣṇīśī ca suvaktrāśca udakyo vitanaś tathā / hariś ca harinetraś ca sutīrthaḥ kṛṣṇa eva ca // 22
 śṛgālarūpī sarvārthaḥ śuṇḍīśuddhaḥ kamaṇḍaluḥ / ajaś ca gandhamālī ca mṛgarūpī kapālabhṛt // 23
 ūrdhvaretā ūrdhvasākṣī ūrdhvbāhurnabhaḥ sthalaḥ / trijaṭī ca nivāśaś ca rudraḥ senāpatirvibhuḥ // 24
 ahaś caro rātricaraḥ suvāśaśca dīśāmpatiḥ / rājahā daityahā caiva dhātārūpagaṇātmaḥ // 25
 śiṃhaśārdūlarūpaś ca ādracarmadharo haraḥ / kālayogī mahānādaḥ sarvavāśaścātuṣpathaḥ // 26
 durvārapretacārī ca bhūtacārī maheśvaraḥ / bahubhūto bahudhanaḥ sarvārtho rucirā gatiḥ // 27
 nṛtyapriyo nṛtyakartā nartakaś ca balāhakaḥ / ghorō mahātapā vāso nityo giridharo nabhaḥ // 28
 sahasrabhūto vijñeyo vyavasāyaś ca niścayaḥ / amarṣo marṣaṇo dakṣo dakṣakratuvināśanaḥ // 29
 dakṣayajñāpahārī ca sumaho madhyamaś tathā / tejo 'pahārī balihā muditaś cārcito bhavaḥ // 30
 gambhīraghoṣo gambhīro gabhīro havayavāhanaḥ / nyagrodharūpo nyagrodhaṛkṣavarṇaḥ prabhur vibhuḥ // 31
 tīkṣṇabāṇaś ca haryakṣo maheśaḥ karmakālavit / dīkṣaḥ prasādito yajñaḥ samudro vaḍavānalaḥ // 32
 hutāśaś ca hṛtāśāyaḥ prasannātmā hṛtāśanaḥ / mahātejāḥ sutejāś ca vijayo jaya eva ca // 33
 jyotiśāmayanaṃ siddhiḥ sandhīravigraha eva ca / śikhī daṇḍī jaṭī jvālī mūrtodo durbalō bahiḥ // 34
 vaiṇavī pāpavetaḥlāḥ kālāgniḥ kāladaṇḍakaḥ / nakṣatravigraho vṛddhirajo gandhavaho 'grajaḥ // 35
 prajāpatir harir bāhurvibhāgaḥ sarvatomukhaḥ / vimocanaḥ suragaṇo hiraṇyakavaco bhavaḥ // 36
 arajo dhūlidhārī ca mahācārī śrutaśravāḥ / anādīḥ sarvabhūtādīḥ sarvasyādyaḥ pitā guruḥ // 37
 vyālarūpo mahāvāśī hīnamālī taraṅgavit / tripadaś tryambako 'vyaktaḥ sarvabandhavimocakaḥ // 38
 sāmṛkhyaprasādo durvāśāḥ sarvasādhuniṣevitaḥ / praskandano vibhāgaś ca tulyo yajñavibhāgavit // 39
 sarvavāśī sarvacārī durvāśā bhairavo yamaḥ / himo himakaro yajñaḥ sarvadhātā budhottamaḥ // 40
 lohitaḥkṣo mahākṣaś ca vijayākhyo viśāradaḥ / saṃgraho vigrahaḥ karma sarpa rājavibhūṣaṇaḥ // 41
 mukhyo vimuktadehaś ca dehacārī ca kardamaḥ / sarvācāraḥ prasādaś ca khecaro balarūpadhṛk // 42
 ākāśavṛttirūpaś ca nipāta uragaḥ khalah / raudrarūpaḥ surādityo vasuraśmiḥ suvarcaśaḥ // 43
 vasuvego mahāvego manovego niśācaraḥ / sarvāvāśaḥ śrīyāvāśa āpadīśakalo haraḥ // 44

munir ātmagatir lokaḥ sahasravadano vibhuḥ / yakṣi ca yakṣarājaś ca śyeno dīptir viśāmpatiḥ // 45
 unmado madanākāro 'py arthānarthakaro mahān / siddhayogo 'pahārī ca siddhaḥ sarvārthasādhakaḥ // 46
 bhikṣuś ca bhikṣurūpaś ca vibhuḥ ṣaṇṇām mṛduttvacaḥ / mahāseno viśākhaś ca yaṣṭibhāgo gavāmpatiḥ // 47
 vajrahastaś ca viṣṭambhir viṣṭhaḥ stambhana eva ca / ṛkṣo ripukaraḥ kālo madhurmadhukalocanaḥ // 48
 vācaspatyo vājaseno naiṣṭhaścāśramasūcakaḥ / brahmacārī lokacārī sarvacārī suratnavit // 49
 īśāna īśvaraḥ kālo niśācārī tvam ekadhṛk / amitaścāprameyaś ca nadīnadakaro 'vyayaḥ // 50
 nandīśvaraḥ sunandī ca nandano nandavarddhanaḥ / nāgahāro vihārī ca kālo brahmavidāṃ varaḥ // 51
 caturmukho mahāliṅgaścaturliṅgaś tathaiva ca / liṅgādhyakṣaḥ suradhyakṣo kālādhyakṣo yugāvahaḥ // 52
 umāpatirumākānto jāhnavī dhṛtmān varaḥ / sarvārthaḥ sarvabhūtārtho nityaḥ sarvavrataḥ śuciḥ // 53
 yo na brahmādibhir devo jāyate na maharṣibhiḥ / stotavyaḥ sa kathaṃ nātha paramātmā parātparaḥ // 54
 jihvācāpalyam asmākaṃ kṣamasva parameśvara śivaṃ kuruṣva devānāṃ svargyānāṃ puṣṭivardhanam // 55
 mārkaṇḍeya uvāca / śrutvā stotramidaṃ devaḥ śrīmān dvīpeśvaraḥ śivaḥ / prasann abravīd devān prārthayadhvaṃ varam surāḥ // 56
 devā ūcuḥ / yadi tuṣṭo maheśāno devānāṃ varadaḥ prabhuḥ / tad vināśāya daityānāṃ trātā bhava maheśvara // 57
 pāpakarmādharmaś caiva pañcaliṅgāni yo 'rcayet / so 'pi tām gatim āpnoti durlabhā yā mahāmakhaiḥ // 58
 śakreṇābhivṛtas tatra devadeva umāpatiḥ / purānām nāmnām sahasreṇa surāsuranamaskṛtaḥ // 59
 śivaprasādasampanno devarājas tato 'bhavat / dhanadena stutas tatra devo lakṣeśvaraḥ prabhuḥ // 60
 mokṣadā nāma gauriṃ ca tām devīm viddhi bhārata / mokṣeśvaraṃ siddhaliṅgaṃ surāsuranamaskṛtam // 61
 siddhair vidyādharair yakṣair gandharvaiḥ kinnarair naraiḥ / devatvaṃ samanuprāptaṃ pañcaliṅgasamarcanāt // 62
 kubero mārutaś caiva varuṇo nirṛtiś tathā / vaivasvato yamaś caiva tataś ca narakeśvaraḥ // 63
 tasya liṅgasya mātṛyā sūryaputro mahāyaśāḥ / anyair abhiṣṭutas tatra pūrvaṃ dvīpeśvaraḥ prabhuḥ // 64
 bhaktyā nāmasahasreṇa stutaḥ pūjyatamaḥ śivaḥ / somenāto 'bhavat tatra śambhoḥ śirasi bhūṣaṇam // 65
 rohiṇyā 'bhycitā gaurī subhagā tena sābhavat / ṛkṣair yogatarais tadvat stuto devaḥ pinākadhṛk // 66
 tatas tair bhāskareṇaiva tabhaḥ sthalamalaṃ kṛtam / vyādhyāḥ kālamṛtyuś ca citraguptaś ca lekhakaḥ // 67
 tathā śakraḥ suragaṇair etaiḥ parivṛtaḥ prabhuḥ / pāpiṣṭhānāṃ mahāraudro dharmiṣṭhānāṃ prasādavān // 68
 koṭyo 'ṣṭau cordhvakeśā raudrāś ca vikṛtānānāḥ / pativratāsahasraiś ca tathā māśopavāsibhiḥ // 69
 kilkilāravaśabdaiś ca dharmarājapurottamam / vyāptaṃ tu paritāḥ śrīmadasaṃkhyātair manoramaiḥ // 70
 śrutvā teṣāṃ ravaṃ sārddham dharmarājaḥ sabhāsadaih / śvetavastraparīdhānaḥ śvetamālyānulepanaḥ // 71
 pādacārī gataḥ kṣipraṃ yatra te yānasamsthitāḥ / kṛtāñjalipuṭo bhūtvā papraccha śubhakarmaṇaḥ // 72
 yathā śaktena yogena dharmāṃ dharmottaram mahat / kasmād deśāt samāyātāḥ kathaṃ puṇyamupārjitaṃ // 73
 vimānārūḍhā ūcuḥ / kurukṣetre tapas taptaṃ gaṅgāyām ca viśeṣataḥ / sarveśāṃ eva lokānāṃ dvāraṃ taddhi pratiṣṭhitam // 74
 dharmādharmaṃ tava balaṃ kāraṇaṃ ceti tattvataḥ / vārāṇasī prayāgaś ca gaṅgāsāgarasaṅgamaḥ // 75
 pitṛtīrthaṃ mahāpuṇyaṃ puṣkaraṃ naimiṣaṃ tathā / kedāraṃ bhairavaṃ caiva tathā rudramahālayam // 76
 sarasvatīrudrakotiḥ prabhāsaṃ śaśibhūṣaṇam / nānātīrthasahasreṣu dānayañjānatapaḥ kṛtam // 77
 etat te kathitaṃ sarvaṃ sūryaputramahāyaśāḥ / anye dṛṣṭvā yathā nyāyaṃ dharmarājaṃ tatas tathā // 78
 ūcuḥ sarve vacaḥ ślakṣṇaṃ dharmarājaṃ yathoditam / na tvam prabhuḥ sukṛtinaṃ brahmā viṣṇuḥ śivaḥ prabhuḥ // 79
 pāpakarmaratā ye tu teṣāṃ śāstā yamaḥ svayam / yama uvāca / gatvā kailāsamāyāmi yāvat tāvat pratīkṣatām // 80
 evam ukṭvā yayau rājan kailāsaṃ sa nagottamam / yasmin śivādyās te sarve pārvatī ṣaṇmukhas tathā // 81
 stuvanti devatāḥ sarvādevadevam umāpatim / nṛtyanti cāgrataḥ kecīd utpatya nipatanti ca // 82
 taṃ dṛṣṭvā tādrṣaṃ śambhuṃ stuvantaṃ dīptatejasam / stuvannāmasahasreṇa devadevaṃ pinākinam // 83
 sāsṭhāṅgaṃ ca namaskṛtya dharmarājo 'bravīd idam / ye 'smatpurīm samāyātās teṣāṃ kā gatir ucyate // 84
 prahasann abravīd devo dharmarājaṃ yudhiṣṭhira / atra prayāntu te sarve ye revātīravāsinaḥ // 85
 anyatīrthanivāsā ye bhogān bhujantu te divi / śivavākyam tataḥ śrutvā brahmāviṣṇur yathātatham // 86
 tuṣṭā devasya vākyena sarvadevagaṇeśvaruḥ / āgataḥ kṣaṇamātreṇa dharmarājaḥ purottamam // 87
 śivoktāḥ preṣitāḥ sarve śivalokaṃ yudhiṣṭhira / yathā yathā samādiṣṭās tato 'nye 'pi śubhānvitāḥ // 88
 purākāle mayā dṛṣṭaṃ kārttikyāṃ devatāgame / tato gacchen mahārāja vaiṣṇavaṃ tīrthamuttamam // 89
 kokilā nāma vikhyātā sarvapāpavimokṣaṇam / vaiṣṇavaṃ kṣetramity āha devadevo janārdanaḥ // 90
 sapādakoṭīstīrthānāṃ tatrāste caiva bhārata / upoṣyaikādaśīm puṇyāṃ dīpamālāṃ prabodhayet // 91
 na tasya punarāvṛttir martyaloke durāsade / sarvakāmasamṛddhena vimānāgreṇa bhārata // 92
 asaṃkhyakālikā tṛptiḥ pitṛnāṃ nātra saṃśayaḥ / vipre ca toṣite tatra dānasaṅkhyā na vidyate // 93
 atrāntare tyajet prāṇanavaśaḥ svavaśo 'pi vā / daśavarṣasahasrāṇi rājā vaidyādhare pure // 94
 dhruvo dhruvatvaṃ svarge tu tārātejaḥ samujjvalan / martyayoniṣu sambhūtā bhūtagrāmā tathāpare // 95
 arcanrād devadevasya divi devatvam āpnuvan / devapuṇyakṣaye martyā bhaktyā puṇyaiś ca devatāḥ // 96
 svargamartyaprabhedo 'yaṃ dharmādharmaḥprabhedataḥ / kenāpi tatprakāreṇa pūjanīyo maheśvaraḥ // 97
 yad vā tad vā śive deyaṃ bhaktiyuktena cetasā / arundhatyā sā bharaṇyā sāvitryā ca tathā tathā // 98
 ahalyayā menakayā marutvatyā ca rambhayā / apsarogaṇasaṅghaiś ca surasiddhagaṇaiś tathā // 99
 narmadātaṃ āśritya pūjito yena śaṅkaraḥ / tena vai vipulā bhogāḥ prāptā mokṣaś ca bhārata // 100
 na pūjayed dharaṃ yas tu śivamāyāvīmohitaḥ / na tasya svargamokṣau ca kailāsaṃ prati kā kathā // 101

na ca svargasya rājyasya bhājanam ca narādhipa / sarvatīrthamayī revā sarvadevamayo haraḥ // 102
 sarvadharmamayī buddhiḥ kṣamāsatyam ayaṁ tapaḥ / brahmacaryam tapomūlaṁ pañcendriyavinigrahaḥ // 103
 kṣamā satyaṁ japo 'dhītaṁ tapaḥ saṁyamalakṣaṇam / etat te kathitaṁ rājam śivena kathitaṁ purā // 104
 mayā ca tava rājendra bhrātṛṇām ca viśeṣataḥ / na sāmānyatarā devī kathitā yā mayā tava // 105
 dvīpeśvaraḥ kapileśvaras tathā vai narakeśvaraḥ / etān devān samutthāya yathāvat parikīrtayet // 106
 sarvatīrthaphalaṁ prāpya śivaloke mahīyate / aghaughē ca parikṣiṇe prāpyate saptakalpagā // 107
 śivaḥ saṁnihito yasyāṁ śivakṣetraṁ tataḥ param / śravaṇāt kīrtanād asya śivaloke mahīyate // 108
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe dvīpeśvaravarṇano nāmaikasaptatitamo 'dhyāyaḥ // [71]

Adhyāya 72: [viṣṇustuti]

mārkaṇḍeya uvāca / narmadāsaṅgamaṁ puṇyaṁ surasiddhaniṣevitam / tatra snātvā divaṁ yānti pūjayitvā maheśvaram // 1
 āgacchantī purā loka narmadā bharatarābha / stutā pūrvaṁ namaskṛtya devair brahmaṛṣibhis tathā // 2
 tvayā pavitritaṁ puṇyaṁ martyalokaṁ carācaram / apāṁ rūpagatā revā harasya paramā kalā // 3
 umā kātyāyanī gaṅgā yamunā ca sarasvatī / cāmuṇḍā carcikā devī revā tvam saptakalpagā // 4
 śivajā pravahā puṇyā mekalādrisutā stutā / yajñayūpā ca mūrdhā ca svargamokṣapradā tathā // 5
 tāriṇī sarvabhūtānām pāpagnī ca taraṅgiṇī / lakṣmīḥ svāhā svadhā caiva puruhūtā yaśasvinī // 6
 tvayā vyāptaṁ jagatkṛtsnam apāṁ rūpeṇa suvrate / saṅgamaṁ siddhalingaṁ ca surāsuranamaskṛtam // 7
 atra dattaṁ hutaṁ sarvam etad bhavati cākṣayam / atyadbhutaṁ mahārāja narmadāsnānam arcanam // 8
 anekāni sahasrāṇi vimānāni yudhiṣṭhira / nānāratnaprabhājālahi sūryakoṭisamāni ca // 9
 gatāni dharmarājasya purīm viṇādinīḥ svanaīḥ / nādayanti divaṁ bhūmiṁ vedanirghoṣaṇādibhiḥ // 10
 ekasmin samaye drṣṭvāścaryam vaivasvato nṛpaḥ / atris caiva vaśiṣṭhaś ca pulastyah pulahaḥ kratuḥ // 11
 ityādyāḥ sapta munayo dharmādharma vicārakāḥ / śivena sthāpitāḥ pūrvaṁ hariṇā brahmaṇā tathā // 12
 yudhiṣṭhira uvāca / akṣiṇakarmabandhus tu puruṣo munisattama / paraṁ padam avāpnoti tan me kathaya kalpaga // 13
 mārkaṇḍeya uvāca / viṣṇuṇā kathitaṁ pūrvaṁ brahmaṇe ca mahātmane / prapadye puṇḍarīkākṣam devaṁ nārāyaṇam harim // 14
 lokanāthaṁ sahasrākṣam akṣaram paramaṁ padam / bhagavantaṁ prapadye 'haṁ bhūtabhavyabhavatprabhum // 15
 sraṣṭāraṁ sarvabhūtānām anantabalapauruṣam / padmanābhaṁ hrṣīkeśam prapadye satyam avyayam // 16
 hiraṇyagarbhaṁ bhūgarbhaṁ amṛtaṁ viśvatomukham / anaśvaramanāthaṁ ca prapadye bhāskaradyutim // 17
 sahasraśiraṣaṁ devaṁ vaikuṇṭhaṁ tārkṣyavāhanam / prapadye sūkṣmam acalaṁ vareṇyam abhayapradam // 18
 nārāyaṇam harim caiva yogātmānaṁ sanātanam / śaraṇyaṁ sarvalokānām prapadye dhruvamīśvaram // 19
 yaḥ prabhuḥ sarvabhūtānām yena sarvam idaṁ tatam / yaḥ saṁhārakaro devaḥ sa me viṣṇuḥ prasīdatu // 20
 yasmāḥ jātaḥ purā brahmā padmayoniḥ prajāpatiḥ / prasīdatu sa me viṣṇuḥ pitāmahaparaḥ prabhuḥ // 21
 purā laye tu saṁprāpte naṣṭe loka carācare / ekas tiṣṭhati yogātmā sa me viṣṇuḥ prasīdatu // 22
 jayed yaḥ pṛthivīm satyaṁ kālo dharmāḥ kriyāphalam / gaṇākāraḥ sa tām vāco vāsudevaḥ prasīdatu // 23
 yogāvāsa namastubhyaṁ sarvāvāsa varaprada / yajñabhogin pañcabhogin nārāyaṇa namo 'stu te // 24
 caturmūrte jagaddhāma lakṣmīvāsa varaprada / viśvāvāsa namaste 'stu sāksībhūta jagatpate // 25
 ajeyaḥ ṣaḍvibhāgaikaviśvamūrtir vṛṣākapiḥ / mṛgādhipaś ca kālaś ca namas te jñānasāgara // 26
 avyaktādaṇḍam utpannam avyaktād aparaḥ prabhuḥ / yasmāt parataraṁ nāsti tam asmi śaraṇam gataḥ // 27
 cintayanto hi yaṁ nityaṁ brahmeśānādayaḥ prabhum / ekāmśena jagatsarvaṁ yo viṣṭabhya vibhuḥ sthitaḥ // 28
 agrāhyo nirguṇaḥ śāstā tam asmi śaraṇam gataḥ / divākarasya somasya madhye jyotir iva sthitam // 29
 kṣetrajaṇa iti yaṁ prāhuḥ sa mahātmā prasīdatu / sāmkyayogena ye cānye siddhāś caiva maharṣayaḥ // 30
 yaṁ viditvā vimucyante sa mahātmā prasīdatu / namaste sarvatobhadra sarvato 'kṣiśiromukha // 31
 nirvikāra namaste 'stu ādikalpa hr̥di sthita / atīndriya namastubhyaṁ paramātman namo 'stu te // 32
 ye ca tvām abhijānanti saṁsāre na vasanti te / rāgadveṣavinirmuktā lobhamohavivṛjītāḥ // 33
 aśarīraḥ suguptaḥ san sarvadeheṣu tan mayāḥ / avyaktabuddhy ahaṁkāramahābhūtendriyāṇi ca // 34
 tvayī tāni na teṣu tvam te ca tāni na tu svayam / avyakto nātikūṭastho guṇānām prabhurīśvaraḥ // 35
 āvarto hetur ahitaḥ prabhuḥ svātmavyavasthitaḥ / namaste puṇḍarīkākṣa vāsudeva namo 'stu te // 36
 īśvaro 'si jagannātha kim atāḥ paramucyate / bhaktānām muktidas tvam ca guruś ca tridaśeśvaraḥ // 37
 same bhūtapatis tvam hi prabhur janmani janmani / ahaṁkāreṇa baddho vā tathā sattvādibhir gaṇaiḥ // 38
 pṛthivīm yātu me ghrāṇam yātu me rasanājalam / cakṣurhutaśanaṁ yātu sparśo me yātu mārutam // 39
 śabdaś cākāśam āyātu mano vai kāraṇam tathā / ahaṁkāraś ca me buddhiṁ tvayī buddhir mamāstv iti // 40
 viyogaḥ sarvakaraṇair guṇair bhūtais tathā 'stu me / sattvaṁ rajastamaś caiva prakṛtiṁ svām viśantu me // 41
 prabhoḥ prabhumanavadyaṁ prapadye 'haṁ naraḥ prabhum / sahasraśiraṣaṁ devaṁ maharṣiṁ bhūtabhāvanam // 42
 brahmayoniś ca viśvasya sa me viṣṇuḥ prasīdatu / brahmapatnyām pralīyante naṣṭe sthāvarajaṅgame // 43
 āhūtasamplave caiva līyate prakṛtau mahat / hūyate ca punas tābhyām sa me viṣṇuḥ prasīdatu // 44
 agnisomārkadevānām brahmarudrendrayoginām / yaste jayati tejāmsi sa me viṣṇuḥ prasīdatu // 45
 ajastvaṁ jagataḥ panthā amūrtirviśvamūrtijit / navam pradhānam ca mahān puruṣaś cetano 'lasaḥ // 46
 agopyo yaḥ parataras tam eva śaraṇam gataḥ / somasūryopamas tejo yo 'vatārayati svayam // 47

vijāyante diśo yasmāt sa mahātmā prasīdatu / guṇavān nirguṇaś caiva cetano 'cetano svagaḥ // 48
 sūkṣmaḥ sarvagato dehaḥ sa mahātmā prasīdatu / sūryamadhye sthitaḥ somas tasya madhye tu saṁsmṛtaḥ // 49
 bhūtatvād yo 'calo dīptaḥ sa mahātmā prasīdatu / ekatvāt tava nānātvaṁ ye viduryānti te param // 50
 samaḥ sarveṣu bhūteṣu pradveṣyātmajanapriyaḥ / samaṁ bhajaty anākāṅkṣī bhajate nānyacetasaḥ // 51
 yo 'yaṁ sarvātmanā jñeyaḥ sa me viṣṇuḥ prasīdatu / carācaram idaṁ sarvaṁ bhūtagrāmaṁ caturvidham // 52
 tvayi taṁ tantuvat protaṁ sūtre maṇigaṇā iva / na te dharmo hy adharmo 'sti na garbho janma vā punaḥ // 53
 jarājanmavimokṣārthaṁ tam eva śaraṇaṁ gataḥ / indriyāṇi guṇaś caiva śvāsocchvāsaś ca yoniṣu // 54
 kevalaṁ dāruvad dehaṁ naśyaṁ yat paramāpadam / svayam ekākibhāvo me janmato 'tra punarbhavaḥ // 55
 tvad buddhis tvad gataprāṇā tvad bhaktas tvat parāyaṇaḥ / tvām evāhaṁ smarisyāmi maraṇe paryupasthite // 56
 pūrvadehe kṛtā ye tu vyādhyāḥ praviśantu mām / vātādayaś ca duḥkhāni ṛṇaṁ tan muñcatāt prabho // 57
 śreyasām ca paraṁ śreyas tv anyeṣām ca yaśasvinām / sarvapāpaviśuddhyarthaṁ puṇyaṁ yatparamaṁ padam // 58
 prātar utthāya satataṁ madhyāhne ca dinakṣaye / ajasraṁ ca tathā japyāṁ sarvapāpōpāśāntidam // 59
 hariṁ kṛṣṇaṁ hṛṣīkeśaṁ vāsudevaṁ janārdanam / praṇato 'smi jagannāthaṁ sa me pāpaṁ vyapohatu // 60
 govardhanadharaṁ devaṁ gobrāhmaṇahite ratam / praṇato 'smi gadāpāṇiṁ sa me pāpaṁ vyapohatu // 61
 śaṅkhinaṁ cakriṇaṁ viṣṇuṁ śārngiṇaṁ madhusūdanam / praṇato 'smi patim lakṣmyāḥ sa me pāpaṁ vyapohatu // 62
 dāmodaraṁ mudā yuktaṁ puṇḍarīkākṣam avyayam / praṇato 'smi sthitaṁ sthityai sa me pāpaṁ vyapohatu // 63
 nārāyaṇaṁ naraṁ saumyaṁ mādhaṁ ca janārdanam / śrīvatsaṁ śrīvapuḥ śrīmac chrīdharaṁ śrīniketanam // 64
 praṇato 'smi śrīyaḥ kāntaṁ sa me pāpaṁ vyapohatu / yaṁ tīṣaṁ sarvabhūtānāṁ dhyāyanti ca tamakṣaram // 65
 vāsudevamanirdeśyaṁ tam asmi śaraṇaṁ gataḥ / sarvabandhavinirmukto yaṁ praviśya punarbhavam // 66
 puroṣo naiva prāpnoti tam asmi śaraṇaṁ gataḥ / kṛtvā brahmavapuḥ sarvaṁ sadevāsura mānuṣam // 67
 yaḥ karoti punaḥ sṛṣṭim tam asmi śaraṇaṁ gataḥ / brahmarūpadharaṁ devaṁ yonirūpaṁ janārdanam // 68
 sṛṣṭitve saṁsthitāṁ nityaṁ praṇato 'smi janārdanam / yasmān nānyat paraṁ kiṁcid yasmin sarvam idaṁ jagat // 69
 yaḥ sarvamadhyago 'nantaḥ sarvagaṁ taṁ namāmy aham / yo 'sti bhūteṣu sarveṣu sthāvare jaṅgameṣu ca // 70
 viṣṇur eva sa vai pāpaṁ mamāśeṣaṁ praṇaśyatu / na vṛttaṁ nirvṛtaṁ karma viṣṇor yatkarma vā kṛtam // 71
 anekajanmakarmotthaṁ pāpaṁ naśyati me tathā / niśāyāṁ ca tathā prātar madhyāhne cāparāhṇayoḥ // 72
 ajñānāc ca kṛtaṁ pāpaṁ karmaṇā manasā girā / yatkṛtaṁ cāsubhaṁ kiṁcit tatsarvaṁ naśyatu kṣaṇāt // 73
 tatsarvaṁ vilayaṁ yātu toyeṣu lavaṇaṁ yathā / parapīḍāṁ ca nindāṁ ca kurvato janma nārjitaṁ // 74
 paradravayaparakṣetravāñchā krodhodbhavaṁ ca yat / tatsarvaṁ vilayaṁ yātu toyeṣu lavaṇaṁ yathā // 75
 viṣṇave vāsudevāya haraye keśavāya ca / janārdanāya kṛṣṇāya namo bhūyo namo namaḥ // 76
 nābhāgo nāma rājarṣir narmadātīrasaṅgame / cakāra stotram atulaṁ vaiṣṇavaṁ tu prajāpatiḥ // 77
 brahmaṇo 'ngirasā prāptaṁ tasmād indreṇa bhārata / vaśiṣṭhaḥ śrāvayāmāsa nābhāgaṁ rājasattamam // 78
 snātvā ca narmadātoye dattvā dānāny anekasaḥ / kāmikaṁ yānamāruhya nābhāgaḥ vapuriṁ yayau // 79
 stauti nāmasahasreṇa yaḥ stavena janārdanam / na tasya punarāvṛttirghore saṁsārasāgare // 80
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe viṣṇustutirnāma dvisaptatitamo 'dhyāyaḥ // [72]

RKS 73: [meghanādeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 35: [meghanādatīrthamahātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchec ca rājendra meghanādam iti smṛtam / jalamadhye mahādevo yatra tiṣṭhaty adarśitaḥ // 1 yudhiṣṭhira uvāca / jalamadhye mahādevas tiṣṭhate kena hetunā / uttaraṁ dakṣiṇaṁ kūlaṁ varjayitvā dvijottama // 2 mārkaṇḍeya uvāca / etad ākhyānam atulaṁ puṇyaṁ śrutisukhāvaham / purāṇe yacchrutaṁ tāta tat te vakṣyāmy aśeṣataḥ // 3 purā tretāyuge tāta paulastyo devakaṅṭakaḥ / trilokavijayī raudraḥ surāsurabhayaṁkaraḥ // 4 devadānavayakṣāṇāṁ gandharvoragarakṣasām / avadhyo varadānena yatra paryaṭate mahīm // 5 tatra devagirau ramye dānavo baladarpitaḥ / mayo nāmeti vikhyāto mahānāśin nṛpeśvara // 6 rāvaṇas taṁ tato gatvā vinayāvanataḥ sthitaḥ / pūjito dānasaṁmānair mayāṁ vacanam abravīt // 7 kasyeyaṁ padmapatrākṣī pūrṇacandranibhānanā / kiṁ nāmadheyā tapate tapa ugraṁ kathaṁ vibho // 8 maya uvāca /</p>	<p>yudhiṣṭhira uvāca / jalamadhye mahādevaḥ kena tiṣṭhati hetunā / uttaraṁ dakṣiṇaṁ kūlaṁ varjayitvā dvijottama // 1 śrīmārkaṇḍeya uvāca / etad ākhyānam atulaṁ puṇyaṁ śrutimukhāvaham / purāṇe yacchrutaṁ tāta tatte vakṣyāmyaśeṣataḥ // 2 tretāyuge mahābhāga rāvaṇo devakaṅṭakaḥ / trailokyavijayī raudraḥ surāsurabhayaṁkaraḥ // 3 devadānavagandharvair ṛṣibhīśca tapodhanaiḥ / avadhyo 'tha vimānena yāvatparyaṭate mahīm // 4 tāvad vindhyaḡirer madhye dānavo baladarpitaḥ / mayo nāmeti vikhyāto guhāvāsī tapaścāran // 5 tasya pārśvagato rakṣo vinayād avaniṁ gataḥ / pūjito dānasaṁmānair idaṁ vacanam abravīt // 6 kasyeyaṁ padmapatrākṣī pūrṇacandranibhānanā / kiṁnāmadheyā tapati tapa ugraṁ kathaṁ vibho // 7 maya uvāca /</p>

RKS 73: [meghanādeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 35: [meghanādatīrthamahātmyavarṇana]
<p>dānavānām patih śreṣṭho mayo 'ham nāmanāmataḥ / bhāryā tejavatī nāma mameyam tanayā śubhā // 9 mandodarīti vikhyātā tapate patikāraṇāt /</p>	<p>dānavānām patih śreṣṭho mayo 'ham nāma nāmataḥ / bhāryā tejavatī nāma tasyāstu tanayā śubhā // 8 mandodarīti vikhyātā tapate bhartṛkāraṇāt /</p>
<p>śrutvā tu vacanaṃ tasya rāvaṇo madadarpatih // 10 praśritaḥ praṇato bhūtvā mayam vacanam abravīt / paulastyo nāma rājāham devadānavadarpaḥ // 11 prārthayāmi mahābhāga sutām tvam dātum arhasi / jñātvā paitāmahaṃ vaṃśam mayenāpi mahātmanā // 12 sutā dattā rāvaṇāya kṛtvā vidhividhānataḥ / grhītvā tām tadā rakṣaḥ pūjyamāno niśācaraiḥ // 13 divyair yānair vimānaiś ca krīḍate tu tayā saha /</p>	<p>ārādhayanti bhartāramumāyā dayitam śubham // 9 tacchrutvā vacanaṃ tasya rāvaṇo madamohitaḥ / praśrtaḥ praṇato bhūtvā mayam vacanam abravīt // 10 paulastyānvayasamjāto devadānavadarpaḥ / prārthayāmi mahābhāga sutām tvam dātumarhasi // 11 jñātvā paitāmahaṃ vṛttam mayenāpi mahātmanā / rāvaṇāya sutā dattā pūjayitvā vidhānataḥ // 12 grhītvā tām tadā rakṣo 'bhycaryamāno niśācaraiḥ / devodyāne vimānaiśca krīḍate sa tayā saha // 13</p>
<p>putraṃ putravatām śreṣṭho janayāmāsa bhārata // 14 tenaiva jātāmātreṇa ravo mukto mahātmanā / saṃvartakasya meghasya yena loko jaḍīkṛtaḥ // 15 śrutvā tanninadaṃ ghoram trasto lokapitāmahaḥ / nāma cakre tadā tasya megghanādo bhaviṣyati // 16 etan nāmakṛtam so 'pi paramaṃ vratam āsthitaḥ / bhāvayāmāsa deveśam umayā saha śaṅkaram // 17 vratair niyamadānaiś ca homair jāpyairvidhānataḥ / kṛcchracāndrāyaṇair divyaiḥ kliṣyate ca kalevaram // 18 evam anyad dine tāta kailāsam dharaṇīdharam / gatvā liṅgam ayaṃ prāpya prasthito dakṣiṇāmukhaḥ // 19 narmadātaṃ āsṛitya snātukāmo mahābalaḥ / nikṣipyāpūjayad devaṃ kṛtvā jāpyam janeśvaraḥ // 20</p>	<p>putraṃ putravatām śreṣṭho janayāmāsa bhārata // 14 tenaiva jātāmātreṇa rāvo mukto mahātmanā / saṃvartakasya meghasya tena lokā jaḍīkṛtāḥ // 15 śrutvā tannarditam ghoram brahmā lokapitāmahaḥ / nāma cakre tadā tasya megghanādo bhaviṣyati // 16 evam nāmā kṛtaḥ so 'pi paramaṃ vratam āsthitaḥ / toṣayāmāsa deveśam umayā saha śaṅkaram // 17 vratair niyamadānaiśca homajāpyairvidhānataḥ / kṛcchracāndrāyaṇairnityam kṛṣam kurvankalevaram // 18 evam anyaddine tāta kailāsam dharaṇīdharam / gatvā liṅgadvayaṃ grhya prasthito dakṣiṇāmukhaḥ // 19 narmadātaṃ āsṛitya snātukāmo mahābalaḥ / nikṣipyā pūjayan devaṃ kṛtajāpyo nareśvara // 20 tatrāyatanāvāsena snāto hutahutāśanaḥ / kṛtakṛtyamivātmānaṃ mānayitvā niśācaraḥ // 21</p>
<p>gantukāmaḥ paraṃ mārgaṃ laṅkāyām nṛpasattama / ekam samuddhṛtam liṅgam grhitaṃ savyapāninā // 21 prathamam ca dvitīyam ca bhaktyā paulastyanandanaḥ / tadā devamahāliṅgam patitam narmadāmbhāsi // 22 pāhi pāhīti tenokto liṅgena parameṣṭhinā /</p>	<p>gantukāmaḥ paraṃ mārgaṃ laṅkāyām nṛpasattama / ekamuddharato liṅgam praṇataḥ savyapāninā // 22 dvitīyam tu dvitīyena bhaktyā paulastyanandanaḥ / tāvad eva mahāliṅgam patitam narmadāmbhāsi // 23 yāhi yāhīti cetyuktvā jalamadhye pratiṣṭhitaḥ / namitvā rāvaṇistasya devasya parameṣṭhināḥ // 24</p>
<p>dvitīyam patitam tāvad uttare narmadātaḥ // 23 meghanādeti vikhyātam liṅgam tatra suśobhanam / madhyameśvaranāmeti jalamadhye vyavasthitam // 24 yāvad uddhartukāmo 'sau saptapātālam āgamat / devayonir niścayam jñātvā nivr̥tto 'sau niśācaraḥ // 25 jagāmākāśam āviśya pūjyamāno niśācaraiḥ / tadā prabhṛti tattīrtham megghanādeti viśrutam // 26 meghāraveti vikhyātam uttare khetakāḥ śubhaḥ / pūrve tu garjanaṃ nāma sarvapāpakṣayaṃkaram // 27 tasmimṣ tīrthe tu rājendra yas tu snānam samācāret / ahorātroṣito bhūtvā sa labhecchāśvataḥ śubham // 28 piṇḍadānaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimṣ tīrthe narādhipa / tena dvādaśa varṣāṇi pitaras tarpitā divi // 29 yas tu bhojayate viprāṃs tasmimṣ tīrthe narādhipa / yatphalaṃ yoginām tatra labhate nātra saṃśayaḥ // 30 agniveśam jale vāpi athavāpi hy anāśakam / anivartikā gatis tasya syād idaṃ śaṅkaro 'bravīt // 31</p>	<p>jagāmākāśam āviśya pūjyamāno niśācaraiḥ / tadā prabhṛti tattīrtham megghanādeti viśrutam // 25</p> <p>pūrvaṃ tu garjanaṃ nāma sarvapāpakṣayaṃkaram / tasmimṣtīrthe tu rājendra yastu snānam samācāret // 26 ahorātroṣito bhūtvā aśvamedhaphalaṃ labhet / piṇḍadānaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimṣtīrthe narādhipa // 27</p> <p>yatphalaṃ satrayajñena tadbhāvennātra saṃśayaḥ /</p>
	<p>tena dvādaśavarṣāṇi pitarāḥ saṃpratarpitāḥ // 28 yastu bhojayate vipraṃ śaḍrasātrena [W?] bhārata / akṣayaṇyaṃ āpnoti tatra tīrthe narottama // 29 prāṇatyāgaṃ tu yaḥ kuryād bhāvito bhāvitātmanā /</p>

RKS 73: [meghanādeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 35: [meghanādatīrthamahātmyavarṇana]
<p>evaṃ te naraśārdūla garjiteśvaram uttamam / kathitaṃ smaraṇād eva sarvapāpakṣayaṃ karam // 32 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>meghanādeśvaramahimānuvarṇano nāma trisaptatitamo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>	<p>sa vasescchānkare loka yāvad ā bhūtasamplavam // 30 eṣā te naraśārdūla garjanotpattiruttamā / kathitā snehabandhena sarvapāpakṣayaṃ karī // 31 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ</i> <i>pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe</i> <i>meghanādatīrthamahātmyavarṇanam nāma pañcatriṃśo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>
RKS 74: [dārutīrthamahimānuvarṇana]	RKV 36: [dārukatīrthamahātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacche ca rājendra dārutīrtham anuttamam / dāruko yatra saṃsiddhim indrasya dayitaḥ sakhā // 1 yudhiṣṭhira uvāca / dārukeṇa kathaṃ tāta tapaścīrṇaṃ purā 'nagha / vidhānaṃ śrotum icchāmi sarvapāpakṣayaṃ karam // 2 mārkaṇḍeya uvāca / ahaṃ te kathayiṣyāmi vicitraṃ yat purātanam / vṛttaṃ samabhavat tatra ṛṣṇāṃ bhāvitātmanām // 3 sūto vajradharasyāsīt mātalināmanāmataḥ / sa putraṃ śaptavān pūrvaṃ kathaṃcit kārāṇāntare // 4 śāpāhetor vepamāna indrasya caraṇau śubhau / prapīḍya tatra devendraṃ vijñāpayati bhārata // 5 mama tātābhīṣaptasya anāthasya sureśvara / karmaṇā kena śāpasya ghorasyānto bhaviṣyati // 6 śakra uvāca / narmadātaṃ āśritya toṣaya tvam maheśvaram / tiṣṭha yāvad yugasyāntaṃ punarjananam āpsyasi // 7 punarbhūtvā yadukule dāruko nāma nāmataḥ / ārohayitvā deveśaṃ śāṅkhacakraḡadharam // 8 mānuṣaṃ tatra sampannaṃ tataḥ siddhim avāpsyasi / evam uktas tu devena sahasrākṣeṇa bhārata // 9 praṇamya śirasā bhūmim āgato 'sau hataprabhaḥ / narmadā taṃ āśritya karṣitasvakalevaraḥ // 10 vratopavārsair vividhair japahomaparāyaṇaḥ / mahādevaṃ mahātmānaṃ varadaṃ śūlapāṇinam // 11 abhajat parayā bhaktyā yāvad āhūtasamplavam / aṃśāvatarāṇe viṣṇoḥ tato bhūtvā mahāmātiḥ // 12 toṣayitvā jagannāthaṃ tato yātaḥ sa sadgatim / eṣa te sambhavas tāta dārutīrthasya suvrata // 13 kathitas tu mayā pūrvaṃ yathā me śāṅkaro 'bravīt / tato yudhiṣṭhiro rājā vismayāviṣṭacetanaḥ // 14 bhrānto 'valokayāmāsa stabdharomā muhur muhuḥ / tasmimṣ tūrthe naraḥ snātvā vidhipūrvaṃ nareśvara // 15 upāsyā sabhyāṃ tatraiva saṃtarpya piṭṛdevatāḥ / dehatyāgaṃ ca tatraiva yaḥ karoti samāhitaḥ // 16 so 'śvamedhaphalaṃ prāpya ramate śivasannidhau / tasmimṣ tūrthe tu yo bhaktyā bhōjayed brāhmaṇaṃ śuciḥ // 17 sa tu viprasahasrasya labhate phalam uttamam / snānaṃ dānaṃ tapo homaḥ svādhyāyaḥ piṭṛtarpaṇam // 18 yatkr̥taṃ tu śubhaṃ tatra tatsarvaṃ labhate 'kṣayaḥ // 19 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>dārutīrthatamahimānuvarṇano nāma catuṣsaptatitamo</i></p>	<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchecca rājendra dārutīrthamanuttamam / dāruko yatra saṃsiddha indrasya dayitaḥ purā // 1 yudhiṣṭhira uvāca / dārukeṇa kathaṃ tāta tapaścīrṇaṃ purānagha / vidhānaṃ śrotumicchāmi tvatsakāśāddvijottama // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / hanta te kathayiṣyāmi vicitraṃ yatpurātanam / vṛttaṃ svargasabhāmadhye ṛṣṇāṃ bhāvitātmanām // 3 sūto vajradharasyeṣṭo mātalināma nāmataḥ / sa putraṃ śaptavānpūrvaṃ kasmimṣcitkārāṇāntare // 4 śāpāhato vepamāna indrasya caraṇau śubhau / prapīḍya mūrḍhnā deveśaṃ vijñāpayati bhārata // 5 tamuvācābhīṣaptaṃ cāpyanāthaṃ ca sureśvaraḥ / karmaṇā kena śāpasya ghorasyānto bhaviṣyati // 6 narmadātaṃāśritya toṣayanvai maheśvaram / tiṣṭha yāvad yugasyāntaṃ punarjanma hyavāpsyasi // 7 punarbhūtvā tu pūtastvaṃ dāruko nāma viśrutaḥ / saṃsevyā paramaṃ devaṃ śāṅkhacakraḡadharam // 8 mānuṣaṃ bhāvamāpannastataḥ siddhimavāpsyasi / evamuktastu devena sahasrākṣeṇa dhīmatā // 9 praṇamya śirasā bhūmim āgato 'sau hyacetanaḥ / narmadātaṃāśritya karṣayannijavigraham // 10 vratopavāśasaṃkhinno japahomaraṭaḥ sadā / mahādevaṃ mahātmānaṃ varadaṃ śūlapāṇinam // 11 bhaktyā tu parayā rājanyāvadābhūtasamplavam / aṃśāvatarāṇād viṣṇoḥ sūto bhūtvā mahāmātiḥ // 12 toṣayan vai jagannāthaṃ tato yāto hi sadgatim // 13 eṣa tatsambhavastāta dārutīrthasya suvrata / kathito 'yaṃ mayā pūrvaṃ yathā me śāṅkaro 'bravīt // 14 tato yudhiṣṭhiraḥ śrutvā vismayaṃ paramaṃ gataḥ / bhrātīṇ vilokayāmāsa hṛṣṭaromā muhurmuḥ // 15 śrīmārkaṇḍeya uvāca / tasmimṣtūrthe naraḥ snātvā vidhipūrvaṃ nareśvara / upāsyā saṃdhyāṃ deveśamarcyedyeśca śāṅkaram // 16 vedābhyāsaṃ tu tatraiva yaḥ karoti samāhitaḥ / so 'śvamedhaphalaṃ rājamaḡlabhate nātra saṃśayaḥ // 17 tasmimṣtūrthe tu yo bhaktyā bhōjayed brāhmaṇāñchuciḥ / sa tu viprasahasrasya labhate phalamuttamam // 18 snānaṃ dānaṃ japo homaḥ svādhyāyo devatārchanam / yatkr̥taṃ śuddhabhāvena tatsarvaṃ saphalaṃ bhavet // 19 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ</i> <i>pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe</i></p>

RKS 74: [dāruṭīrthamahimānuvarṇana]	RKV 36: [dārukafīrthamāhātmyavarṇana]
'dhyāyaḥ	dārukafīrthamāhātmyavarṇanam nāma ṣaṭtriṃśo 'dhyāyaḥ
RKS 75: [devatīrthamahimānuvarṇana]	RKV 37: [devatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchec ca rājendra devatīrtham anuttamam / yatra devās trayastrimśat taptvā siddhiṃ parāṃ gatāḥ // 1</p> <p>purā devāsūre yuddhe dānavair baladarpitaiḥ / indro devagaṇaiḥ sārddham svarājyāc cyāvito bhṛśam // 2 hastyaśvarathayānaughair mardayitvā ca vāhinīm / viśaktā bhejire mārgaṃ prahāirai jarjarīkṛtāḥ // 3 jambhaśumbhaniśumbhādyais tu huṇḍagrahakaiḥ saha / balibhir bādhitāḥ sarve brahmāṇam upatasthire // 4 praṇamya śirasā devaṃ brahmāṇam parameṣṭhinam / vyajñāpayanta deveśam indrāgnikapurogamāḥ // 5 paśya paśya mahābhāga dānavair ākulīkṛtāḥ / bādhitāḥ putradārābhyaṃ tvām eva śaraṇaṃ gatāḥ // 6 paritrāyasva deveśa sarvalokapitāmaha / nānyā gatiḥ sureśāna muktṃ tvām parameṣṭhinam // 7 brahmovāca / dānavānāṃ vighātārthaṃ narmadātaṃ āśritāḥ / tapaḥ kuruta bho devās tapo hi paramaṃ balam // 8 nānyopāyo na vai mantra na vidyā na ca vikramaḥ / vinā revājalam puṇyaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam // 9 dāridryavyādhiramaṇabandhanavyasanāni ca / etāni caiva pāpasya phalānīti matir mama // 10 evaṃ jñātvā vidhānena tapaḥ kuruta duṣkaram / pūjyate śāmbhavaṃ sarvaiḥ prāpnuyātābhayaṃ tataḥ // 11 tacchrutvā vacanaṃ devā brahmaṇaḥ parameṣṭhinaḥ / narmadāmāgatāḥ sarve tadendrāgnipurogamāḥ // 12 vicerus tatra vipulaṃ tapaḥ paramaduḥsaham / sakalpaiḥ paramāṃ rājaṃ tat te siddhim avāpnuvan // 13 tadā prabhṛti tat tīrthaṃ devatīrtham iti śrutam / gīyate sarvalokeṣu sarvapāpakṣayaṃ karam // 14 tatra śraddhātmanā yo 'pi vidhināpi samanvitaḥ / snānaṃ samācared bhaktyā sa labhen mauktikaṃ phalam // 15 yas tam arcayate devaṃ sarvadevais tu pūjitam / labhate cāśvamedhasya phalaṃ yāgasya cottamam // 16 yas tu bhojayate viprāṃs tasmimṣ tīrthe narādhipa / tatra devaśilā ramyā mahāpuṇyādrivadhini // 17 saṃnyāsenā mṛtānāṃ tu narāṇāmakṣayā gatiḥ / agnipraveśaṃ yaḥ kuryād devatīrthe yudhiṣṭhira // 18 rudraloke vaset tāvad yāvad ābhūtasamplavam / evaṃ snānaṃ japo homaḥ svādhyāyo devatārcanam // 19 sukṛtaṃ duṣkṛtaṃ vāpi tatra tīrthe 'kṣayaṃ bhavet / etāvad vidhir uddiṣṭā utpattiś caiva bhārata // 20 devatīrthasya caritaṃ sarvatīrtheṣv anuttamam // 21</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheta rājendra devatīrthamanuttamam / yena devāstrayastrimśat snātvā siddhiṃ parāṃ gatāḥ . // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kathaṃ tāta surāḥ sarve dānavairbalavattaraiḥ / nirjitāstatra tīrthe ca snātvā siddhiṃ parāṃ gatāḥ // 2 mārkaṇḍeya uvāca / purā daityagaṇair ugrair yuddhe 'tiblavattaraiḥ / indro devagaṇaiḥ sārddham svarājyācyāvito nṛpa // 3 hastyaśvarathayānaughairmardayitvā varūthinīm / vidhvastā bhejire mārgaṃ prahāirai jarjarīkṛtāḥ . // 4 jambhaśumbhaiśca kūṣmāṇḍakuhakādibhiḥ / vepamānārditāḥ sarve brahmāṇam upatasthire // 5 praṇamya śirasā devaṃ brahmāṇam parameṣṭhinam / tadā vijñāpayāmāsurdevā vahnipurogamāḥ // 6 paśya paśya mahābhāga dānavaiḥ sakalīkṛtāḥ / viyojitāḥ putradārāistvāmeva śaraṇaṃ gatāḥ // 7 paritrāyasva deveśa sarvalokapitāmaha / nānyā gatiḥ sureśāna tvām muktṃ parameśvara // 8 brahmovāca / dānavānāṃ vighātārthaṃ narmadātaṃ āsthitāḥ / tapaḥ kurudhvaṃ svasthāḥ stha tapo hi paramaṃ balam // 9 nānyopāyo na vai mantra vidyate na ca me kriyā / vinā revājalam puṇyaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam // 10 dāridryavyādhiramaṇabandhanavyasanāni ca / etāni caiva pāpasya phalānīti matirmama // 11 evaṃ jñātvā tataścaiva tapaḥ kuruta duṣkaram / tathā caiva surāḥ sarve devā hyagnipurogamāḥ // 12 tacchrutvā vacanaṃ tathyaṃ brahmaṇaḥ parameṣṭhinaḥ / narmadām āgatāḥ sarve devā hyagnipurogamāḥ // 13 cerurvai tatra vipulaṃ tapaḥ siddhimavāpnuvan / tadāprabhṛti tattīrthaṃ devatīrtham anuttamam // 14 gīyate triṣu lokeṣu sarvapāpakṣayaṃ karam / tatra gatvā ca yo martyo vidhinā saṃyatendriyaḥ // 15 snānaṃ samācaredbhaktyā sa labhen mauktikaṃ phalam / 16a sa labhenmukhyaviprāṇāṃ phalaṃ sāhasrikaṃ nṛpa / 17a yastu bhojayate viprāṃstasmimṣtīrthe narādhipa // 16b* tatra devaśilā ramyā mahāpuṇyavivardhinī // 17b saṃnyāsenā mṛtā ye tu teṣāṃ syād akṣayā gatiḥ / agnipraveśaṃ yaḥ kuryāt tasmimṣ tīrthe narādhipa // 18 rudraloke vaset tāvad yāvad ābhūtasamplavam / evaṃ snānaṃ japo homaḥ svādhyāyo devatārcanam // 19 sukṛtaṃ duṣkṛtaṃ vā 'pi tatra tīrthe 'kṣayaṃ bhavet / eṣa te vidhiruddiṣṭā utpattiścaiva bhārata // 20 devatīrthasya nikhilā yathā vai śaṅkaracchrutā / paṭhanti ye pāpaharaṃ sarvaduḥkhavimocanam // 21 devatīrthasya caritaṃ devalokaṃ vrajanti te // 22 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ</p>

RKS 75: [devatīrthamahimānuvarṇana]	RKV 37: [devatīrthamāhātmyavarṇana]
<i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe devatīrthamahimānuvarṇana nāma pañcasaptatitamo 'dhyāyaḥ</i>	<i>pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe devatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma saptaviṃśo 'dhyāyaḥ</i>
RKS 76: (narmadeśvarakīrtana)	RKV 38: (narmadeśvaratīrthamāhātmya)
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tatogacchec ca rājendra guhāvāsīti cottamam / yatra siddho mahādevo guhāvāsīti śaṅkaraḥ // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kena kāryeṇa viprendra guhāvāsīti śaṅkaraḥ /</p> <p>etad vistarataḥ sarva kathayasva mamānagha // 2 śrotum icchāmy ahaṃ deva sarvaṃ kautūhalaṃ hi me / mārkaṇḍeya uvāca / mahāpraśnaḥ kṛto mām yo mahāprājña nareśvara // 3 purāṇe vistaro 'py asya na śakyo hi mayādhunā / vṛddhabhāvāt kathayitum ahaṃ ca bahukālikāḥ // 4</p> <p>pūrva dāruvane viprā vasanti sma suraiḥ samāḥ /</p> <p>brahmacārī grhasthaś ca vānaprastho yatis tathā // 5 svadharmaniratānām ca kathitaṃ paramaṃ padam / tāvadvasantasamaye kasmimścit kāraṇāntare // 6 vimānastho mahādevo gamyamānomayā saha / dadarśa ca janāvāsaṃ vedadhvaninināditam // 7 agatāgatasamvāsaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam / taddṛṣṭvā muditāṃ devīm harṣagaḍḍadayā girā // 8</p> <p>uvāca vacanaṃ devo dṛṣṭvā tāpasayoṣitaḥ / nānyaṃ devaṃ na vai dharmāṃ dhyāyanti himanandini // 9 etac chrutvā paraṃ vākyam devadevena bhāṣitam / kautūhalasamāviṣṭā śaṅkaraṃ punar abravīt // 10 yat tvayoktaṃ mahādeva patidharmaparāstriyaḥ / tāsām anaṅgo bhūtvā tvaṃ caritraṃ kṣobhaya prabho // 11 mahādeva uvāca / tvayoktaṃ vacanaṃ devi na caitad rocate priye / brāhmaṇā hi mahābhāgā na teṣāṃ vipriyaṃ caret // 12 manyupraharaṇā viprās cakrapraharaṇo hariḥ / cakrāt tīkṣṇataro manyus tasmād vipraṃ na kopayet // 13 na te devā na te lokā na te nāgā nāsuras tathā / dṛśyante ca tribhir lokair etair uṣṭair na vañcitāḥ // 14 teṣāṃ kṣobhakarāḥ prāyaḥ svargabhogaphalacyutaḥ /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheta rājendra guhāvāsīti cottamam / yatra siddho mahādevo guhāvāsī samārbudam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kena kāryeṇa bho tāta mahādevo jagadguruḥ / guhāyām anayatkālam sudīrghaṃ dvijasattama // 2 etadvistarataḥ sarvaṃ kathayasva mamānagha / śrotumicchāmyahaṃ sarvaparam kautūhalaṃ hi me // 3 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu praśno mahārāja pṛṣṭo yo vai tvayottamaḥ / purāṇe vistaro hyasya na śakyo hi mayādhunā // 4 kathitum vṛddhabhāvāt vādātīto bahukālikāḥ / saṃkṣepāt tena te tāta kathayāmi nibodha me // 5 purā kṛtayege rājannāsīd dāruvanaṃ mahat / nānādrumalatakīrṇaṃ nānāvallyupāśobhitam // 6 siṃhavyāghravārāhaiśca gajaiḥ khaḍgairniṣevitam / bahupakṣiyutaṃ divyaṃ yathā caitrarathaṃ vanam // 7 tatra kecin mahāprājñā vasanti saṃsītavratāḥ / vasanti parayā bhaktyā caturāśramabhāvitāḥ // 8 brahmacārī grhasthaśca vānaprastho yatis tathā / svadharmaniratāḥ sarve vāñchantaḥ paramaṃ padam // 9 tāvadvasantasamaye kasmimścit kāraṇāntare / vimānastho mahādevo gacchanvai hyumayā saha // 10 dadarśa toya [W?] āvasamṛksāmaya jurnāditam / alakṣyāgatanirgamyam sarvapāpakṣayaṃ karam // 11 taṃ dṛṣṭvā muditā devī harṣagaḍḍadayā girā / papraccha devadeveṣaṃ śaśāṅkakṛtabhūṣaṇam // 12 devyuvāca / kasyāyamāśramo deva vedadhvaninināditāḥ / yaṃ dṛṣṭvā kṣutpipāsādyaiḥ śramaiśca parihīyate // 13 maheśvara uvāca / kiṃ tvayā na śrutaṃ devi mahādāruvanaṃ mahat / bahuviprajano yatra grhadharmaṇa vartate // 14 atra yaḥ strijanaḥ kaścid bhartṛsuśrūṣaṇe rataḥ /</p> <p>nānyo devo na vai dharmo jñāyate śailanandini // 15 etacchrutvā paraṃ vākyam devadevena bhāṣitam / kautūhalasamāviṣṭā śaṅkaraṃ punarabravīt // 16 yattvayoktaṃ mahādeva patidharmaratāḥ striyaḥ / tāsām tvaṃ madano bhūtvā cāritraṃ kṣobhaya prabho // 17 īśvara uvāca / yattvayoktaṃ ca vacanaṃ na hi me rocate priye / brāhmaṇā hi mahadbhūtaṃ na caiśāṃ vipriyaṃ caret // 18 manyupraharaṇā viprāścakrapraharaṇo hariḥ / cakrātkrūrataro manyus tasmād vipraṃ na kopayet // 19 na te devā na te lokā na te nāgā na cāsuraḥ / dṛśyante triṣu lokeṣu ye tairdṛṣṭair na nāsītāḥ // 20 teṣāṃ mokṣas tathā svargo bhūmirmartye phalāni ca / yeṣāṃ tuṣṭā mahābhāgā brāhmaṇāḥ kṣitidevatāḥ // 21</p>

RKS 76: (narmadeśvarakīrtana)	RKV 38: (narmadeśvarafīrthamāhātmya)
<p>yeṣāṃ tuṣṭā mahābhāgā brāhmaṇāḥ kṣitidevatāḥ // 15 teṣāṃ dharmas tathārthāś ca kāmo mokṣo na saṃśayaḥ / evam jñātvā mahābhāge āgrahastyajyatām ayam // 16 etal lokaviruddhaṃ hi yadīcchasi vaśe sukham / devy uvāca / nāhaṃ te dayitā deva nāhaṃ te vaśavartinī // 17 anyāyadharsaṇāṃ cātra sarvāsāṃ kuru suvrata / lokāloke mahādeva aśakyaṃ nāsti te vibho // 18 kriyatām mama devaitatparaṃ kautūhalaṃ prabho / evam ukto mahādevo devyāḥ priyahite rataḥ // 19 kṛtvā kāpālikaṃ rūpaṃ yayau dāruvanam prati / mahāhinām jaṭājūṭaṃ niyama śāsibhūṣaṇaḥ // 20 kaṅkatrāṇaṃ paraṃ kṛtvā tathā sauvarṇakuṇḍale / vyāghracarmaparīdhāno hārakeyūrabhūṣitaḥ // 21 nūpurārāvanirghoṣaiḥ kampayaṃś ca vasundharām /</p>	<p>evam jñātvā mahābhāge asadgrāhaṃ parityaja / tatra loke viruddhaṃ vai kupyante yena vai dvijāḥ // 22 devyuvāca / nāhaṃ te dayitā deva nāhaṃ te vaśavartinī / akṛtvādhaśva [?] vai tāsāṃ mānaṃ surasupūjitaṃ // 23 lokāloke mahādeva aśakyaṃ nāsti te prabho / kriyatām mama caivaikam etat kāryaṃ surottama // 24 evamukto mahādevo devyā vākyahite rataḥ / kṛtvā kāpālikaṃ rūpaṃ yayau dāruvanam prati // 25 mahāhitajaṭājūṭaṃ niyama śāsibhūṣaṇaṃ / kaṅkatrāṇaṃ paraṃ kṛtvā dhārayan kaṅkaṅḍale // 26 vyāghracarmaparīdhāno mekhalāhārabhūṣitaḥ / nūpuradhvaninirghoṣaiḥ kampayan vai vasuṃdharām // 27 mahānūrdhvaḥjaṭāmālī kṛttibhāsmānulepanaḥ / kṛtvā haste kapālaṃ tu brahmaṇaśca mahātmanaḥ // 28 mahāḍamarughoṣeṇa kampayan vai vasuṃdharām / prabhātasamaye prāpto mahādāruvanam prati // 29 tāvat puṇyajānaḥ sarvapūṣapatraphalārthikaḥ / nirgato bahubhiḥ sārddhaṃ pavamānaḥ samantataḥ // 30 tad drṣṭvā mahadāścaryaṃ rūpaṃ devasya bhārata / yuvatīnām manas tāsāṃ kāmēna kaluṣīkṛtaṃ // 31 śobhanaṃ puruṣaṃ drṣṭvā sarvā api varāṅganāḥ / kledabhāvaṃ tato jagmurmudā dāruvanastriyaḥ // 32 vikārā bahavastāsāṃ devaṃ drṣṭvā mahādbhutaṃ / saṃjātā viprapatnīnām tadā tāsū narottama // 33 paridhānaṃ na jānanti kāścid drṣṭvā varāṅganāḥ / uttariyaṃ tathā cānyā mahāmohasamanvitāḥ // 34 keśabhāraparibhraṣṭā kācivedāsanottithā / dātukāmā tadā bhāikṣyaṃ ceṣṭituṃ naiva cāśakat // 35 kācid drṣṭvā mahādevaṃ rūpayauvanagarvitā / utsaṅge saṃsthitam bālaṃ vismṛta pāyitum [?] stanam // 36 kāmbāṇahatā cānyā bāhubhyāṃ pīḍya sustanau / niḥśvasantī tadā coṣṇaṃ na kiṃcit pratijalpati // 37 evam saṃkṣobhya taṃ sarvaṃ strījanaṃ parameśvaraḥ / jagāma tatra vai tāsāṃ kṣobhaṃ kṛtvā mahādbhutaṃ // 38 tāvat te brāhmaṇāḥ sarve bhramitvā kānanaṃ mahat / āgatāḥ svagrhe dārān dadṛśuś ca hataujasaḥ // 39 yāsāṃ pūrvatarā bhaktiḥ pātivratyē patīnprati / calitāstā viditvāśu nirjagmurdvijasattamāḥ // 40 saṃvidam paramāṃ kṛtvā jñātvā devaṃ maheśvaram / kṣobhayitvā manastāsāṃ tataścādarśanaṃ gatam // 41</p>
<p>mahāḍamarughoṣeṇa vīraghaṇṭāninādinā // 22 prabhātasamaye prāpte tatra dāruvanam gata / tāvad viprajanāḥ sarvaḥ puṣpamūlaphalāśanaḥ // 23 nirgato bahubhiḥ sārddhaṃ paṭhyamāna itas tataḥ / tad drṣṭvā mahadāścaryarūpaṃ devasya bhārata // 24 yuvatījanāḥ pramattāś ca kāmēna kaluṣīkṛtaḥ / surūpaṃ paramaṃ drṣṭvā sarvās tās ca varāṅganāḥ // 25 kleśabhāvaṃ tadāgacchan yāś ca dāruvane striyaḥ / vikārā bahavas tāsāṃ devaṃ drṣṭvā manojavam // 26 saṃjātā viprapatnīnām tām śṛṇuṣva nṛpottama / paridhānaṃ na jānanti paribhraṣṭaṃ karodyatāḥ // 27</p>	<p>krodhāviṣṭo dvijāḥ kaścid daṇḍamudyamya dhāvati / kalmāśayaṣṭimanye ca tathānye darbhamaṣṭīkām // 42 itaścetaśca te sarve bhramitvā kānanaṃ nṛpa / ekībhūtvā mahātmāno vyājahuśca ruṣā giram // 43 yad idaṃ ca hutaṃ kiṃcid guravas toṣitā yadi / tena satyena devasya liṅgaṃ patatu cottamam // 44 āśramād āśramaṃ sarve na tyajāmo vidhikramāt / tena satyena devasya liṅgaṃ patatu bhūtale // 45 evam satyaprabhāvena triruktēna dvijanmanām / śivasya paśyato liṅgaṃ patitam dharaṇītale // 46 hāhākāro mahānāsīllokāloke 'pi bhārata / devasya patite liṅge jagataśca mahākṣaye // 47</p>
<p>dātukāmā tathā bhāikṣyaṃ ceṣṭituṃ naiva śakyate / kācid drṣṭvā mahādevaṃ rūpayauvanagarvitā // 28 utsaṅge saṃsthitam vālaṃ patitam vyasmarat tataḥ / kāmbāṇahatā cānyā bāhubhyāṃ pīḍati stanau // 29 niḥśvasantī tathā cānyā na kiṃcit parijalpate / evam akṣobhayat sarvā maheśaḥ patidevatāḥ // 30</p>	<p>evam satyaprabhāveṇa vacanena dvijanmanām // 36 devasya paśyato liṅgaṃ patitam dharaṇītale /</p>
<p>cālitāstā viditvā tu nirjagmur dvārisatvarāḥ / saṃcitāḥ paramaṃ kṛtvā sarvā devo maheśvaraḥ // 31 kṣobhayitvā gaṇaṃ strīnām gataś cādarśanaṃ ca tam / tato vipraṇaḥ sarvaḥ samāyāto dadarśa ha // 32 kṣobhitam strījanaṃ sarvaṃ hareṇa krodhamāviśat / krodhāviṣṭo dvijāḥ kaścid daṇḍam udyamya dhāvati // 33 kuṭhārahasto hy aparas tathānye darbhamaṣṭīmān[?] / itaścetaśca te sarve bhramitvā tac ca kānanaṃ // 34 ekībhūtvā mahātmāno vyājahuś ca ruṣā giram / yadi dattam hutaṃ kiṃcid guravastoṣitā yadi // 35 tena satyena devasya liṅgaṃ patatu bhūtale /</p>	<p>evam satyaprabhāveṇa vacanena dvijanmanām // 36 devasya paśyato liṅgaṃ patitam dharaṇītale /</p>

RKS 76: (narmadeśvarakīrtana)	RKV 38: (narmadeśvarafīrthamāhātmya)
<p>hāhākāro mahānāsīl lokāloke tu bhārata // 37 devasya patitaṃ liṅgaṃ jagaty eva mahākṣayam / patamānasya liṅgasya śabda 'bhūt tatra dāruṇaḥ // 38</p> <p>patanti parvatāgrāṇi śoṣaṃ āyānti sāgarāḥ / devasya patite liṅge vimānair devadānavāḥ // 39 sametya sahitāḥ sarve brahmaṇā parameṣṭhinā / kṛtāñjalipuṭā devaṃ stuvanti vividhaiḥ stavaiḥ // 40 tatas tuṣṭo jagannātho devānāṃ varado 'bhavat / devo 'pi patite liṅge śāpena dharaṇītale // 41 gatvā dāruvaṇaṃ viprāṃṣ toṣayāmāsa bhārata /</p> <p>viśvāmitro vaśiṣṭhādya jābālir atha kāśyapaḥ // 42 sametya sahitāḥ sarve tam ūcus tripurāntakam / mahājano 'pi balavān nāvajñeyaḥ sureśvaraḥ // 43 kṣāntiyukto 'pi bhūtvā ca bhaviṣyasi gataklamaḥ / vidhvaṃsitā vipradārā yad etal liṅgam uttamam // 44 patitaṃ te mahādeva etat puṇyaṃ bhaviṣyati / tatpuṇyaṃ nāgnihotreṇa agniṣtomair na labhyate // 45 yaccharma rudra prāpsyanti mānavā liṅgapūjāyā / devānāṃ caiva yakṣāṇāṃ gandharvoragarakṣasām // 46 vacanena tu viprāṇāṃ etat puṇyaṃ bhaviṣyati / brahmaviṣṇvindrurdrāṇāṃ darśanena ca yatphalam // 47 tatphalaṃ tasya liṅgasya darśane sakalaṃ labhet / evam ukto jagannāthaḥ praṇipatyā dvijottamān // 48 mudā paramayā yuktas tāṃś caiva pratyabhāṣata / brāhmaṇā jaṅgamaṃ tīrthaṃ nirjalaṃ sarvakāmikam // 49 yeṣāṃ vākyodayenaiva śuddhyanti malanā janāḥ / kiṃcit tīrthaṃ na hi kṣetramūṣaraṃ gahvarāṇi ca // 50 brāhmaṇac chreṣṭham uddiṣṭaṃ yatra gatvā viśuddhyati /</p> <p>prthivyāṃ yāni tīrthāni gaṅgādyaḥ saritas tathā // 51 ekasyā vipravākyasya kalā nārhanṭi ṣoḍaśim / abhinandya dvijān sarvān anujñāto mahāñṣiḥ // 52 tato 'gac ca mahādevo narmadātaṭam uttamam / parama vratam āsthāya guhāvāsaṃ mahārbudam // 53 maunaṃ cacāra bhagavāñjapadhyānarataḥ sadā / samāpte niyame tāta sthāpayitvā maheśvaram // 54 vandyamānaḥ suraiḥ sārddhaṃ kailāsam agamat prabhuḥ / narmadāyās taṭe yena sthāpitaḥ parameśvaraḥ // 55 tenaiva kāraṇenāsau narmadeśvaramuttamam / yad yad ācarati śreṣṭhas tattad evetaro janaḥ // 56 sa yatpramāṇaṃ kurute lokas tad anuvartate / tatra tīrthe naraḥ snātvā vidhinā sujitendriyaḥ // 57 arcayitvā mahādevam aśvamedhaphalaṃ labhet / pitṛbhyo dadate yas tu tilapuṣpakuṣodakam // 58 trisaptapurūṣas tasya svarge pāṇḍava modante / yas tu bhojayate viprān yathāśaktyā narottamaḥ // 59</p>	<p>patamānasya liṅgasya śabda 'bhūcca sudāruṇaḥ / ulkāpātā diśāṃ hāhā bhūmikampāśca dāruṇaḥ // 48 patanti parvatāgrāṇi śoṣaṃ yānti ca sāgarāḥ / devasya patite liṅge devā vīmanaso 'bhavan // 49 sametya sahitāḥ sarve brahmaṇāṃ parameṣṭhinam / kṛtāñjalipuṭāḥ sarve stuvanti vividhaiḥ stavaiḥ // 50 tatas tuṣṭo jagannāthaś caturvadanapañkajaḥ /</p> <p>ārtānprāha surānsarvānmā viśādaṃ gamiṣyatha // 51 brahmaśāpābhībhūto 'sau devadevastrilocanaḥ / tuṣṭaistapasaḥ yuktaiḥ punarmokṣaṃ gamiṣyati // 52 etacchrutvā yayurdevā yathāgatamarindama / bhāvayitvā tataḥ sarve munayaścaiva bhārata // 53 viśvāmitravasiṣṭhādya jābāliratha kāśyapaḥ / sametya sahitāḥ sarve tamūcus tripurāntakam // 54 brahmatejo hi balavaddvijānāṃ hi sureśvara / kṣāntiyuktastapastaptvā bhaviṣyasi gataklamaḥ // 55 yataḥ kṣobhādrīṣṇāṃ ca tadevaṃ liṅgamuttamam / patitaṃ te mahādeva na tatpūjyaṃ bhaviṣyati // 56 na tacchreyo 'gnihotreṇa nāgnīṣṭomena labhyate / prāpnuvanti ca yacchreyo mānavā liṅgapūjane // 57 devadānavayakṣāṇāṃ gandharvoragarakṣasām / vacanena tu viprāṇāṃ etat pūjyaṃ bhaviṣyati // 58 brahmaviṣṇvindrācandrāṇāṃ etat pūjyaṃ bhaviṣyati / yatphalaṃ tava liṅgasya iha loke paratra ca // 59 evamukto jagannāthaḥ praṇipatyā dvijottamān / mudā paramayā yuktāḥ kṛtāñjalir abhāṣata // 60 brāhmaṇā jaṅgamaṃ tīrthaṃ nirjalaṃ sārvaśāntikam / yeṣāṃ vākyodayenaiva śuddhyanti malino janāḥ // 61 na tatkṣetraṃ na tattīrthamūṣaraṃ puṣkarāṇi ca / brāhmaṇe manyumutpādya yatra gatvā sa śudhyati . // 62 na tacchāstraṃ yanna viprapraṇītaṃ na tad dānaṃ yanna viprapradeyam / na tatsaukhyāṃ yannavipraprasādāna tadduḥkhaṃ yanna vipraprakopāt // 63 prthivyāṃ yāni tīrthāni gaṅgādyaḥ saritas tathā / ekasya vipravākyasya kalā nārhanṭi ṣoḍaśim // 64 abhinandya dvijānsarvānanujñāto maharṣibhiḥ / tato 'gamat tadā devo narmadātaṭamuttamam // 65 paramaṃ vratamāsthāya guhāvāśi samārbudam / tapaścacāra bhagavāñjapasnānarataḥ sadā // 66 samāpte niyame tāta sthāpayitvā maheśvaram / vandyamānaḥ suraiḥ sārddhaṃ kailāsamagamat prabhuḥ // 67 narmadāyās taṭe tena sthāpitaḥ parameśvaraḥ / tenaiva kāraṇenāsau narmadeśvara ucyaṭe // 68</p> <p>yo 'rcayennarmadeśānaṃ yatir vai saṃjitendriyaḥ / snātvā caiva mahādevam aśvamedhaphalaṃ labhet // 69 dadāti yaḥ pitṛbhyastu tilapuṣpakuṣodakam / triḥsaptapūrvajāstasya svarge modanti pāṇḍava // 70 yastu bhojayate viprāṃṣ tasmimstīrthe narādhipa / pāyasaṃ ghr̥tamīṣraṃ tu sa labhet koṭijam phalam // 71</p>

RKS 76: (narmadeśvarakīrtana)	RKV 38: (narmadeśvarafīrthamāhātmya)
<p>tasya tīrthaprabhāveṇa dattaṃ bhavati cākṣayam / suvarṇaṃ rajataṃ vāpi brāhmaṇebhyo yudhiṣṭhira // 60 dadate toyam āsprīya so 'gniṣṭomaphalaṃ labhet / aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ pūjayec ca viśeṣataḥ // 61 narmadeśvaram āsādyā avāptaṃ janmanaḥ phalam / agniveśe jale vāpi anāśakamṛtaś ca yaḥ // 62</p> <p>anivartikā gatis tasya yathā me śaṅkaro 'bravīt /</p> <p>etat kīrtayate yas tu narmadeśvaram uttamam // 63 bhaktyā śṛṇoti yo rājann aśvamedhaphalaṃ labhet // 64 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe dāruvanaprasaṅge narmadeśvarakīrtanaṃ nāma ṣaṣṭatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>suvarṇaṃ rajataṃ vāpi brāhmaṇebhyo yudhiṣṭhira / dadāti toyamadyasthaḥ so 'gniṣṭomaphalaṃ labhet // 72 aṣṭamyāṃvā caturdaśyāṃ nirāhāro vaset tu yaḥ / narmadeśvaramāsādyā prāpnuyājjanmanaḥ phalam // 73 agnipraveśaṃ yaḥ kuryāt tasmimṣṭīrthe narādhipa / tasya vyādhibhayaṃ na syāt saptajanmasu bhārata // 74 anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimṣṭīrthe narādhipa / anivartikā gatis tasya rudraloke bhaviṣyati // 75 eṣa te vidhir uddiṣṭas tasyotpattir narottama / purāṇe vihitā tāta saṃjñā tasya tu vistarāt // 76 etaṃ kīrtayate yastu narmadeśvarasambhavam / bhaktyā śṛṇoti ca naraḥ so 'pi snānaphalaṃ labhet // 77 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye narmadeśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmāṣṭatrimśo 'dhyāyaḥ</i></p>
RKS 77: [karaṇjeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 39: [kapilātīrthamāhātmyavarṇana] RKV 40: [karaṇjeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tato gacchec ca rājendra kapilātīrtham uttamam / snānamātraḥ prasaṅgena narmadeśvarakīrtanaṃ // 1 tasmimṣṭīrthe tu rājendra kapilāṃ yaḥ prayacchati / yāvanti romakūpāni tatprasūtikuleṣu ca // 2 tāvānty abdasahasrāṇi viṣṇuloke mahīyate / jale vāgnipraveśe vā athavānaśake naraḥ // 3 tatra tīrthe mṛto yas tu na garbhe jāyate kvacit / eva hi vidhir uddiṣṭaḥ sakalo nṛpasattama // 4</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchecca rājendra kapilātīrtham uttamam / snānamātrānnaro bhaktyā mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 1</p> <p>yudhiṣṭhira uvāca / āścaryabhūtaṃ lokeṣu kathitaṃ dvijasattama / narmadeśvaramāhātmyaṃ kāpilāṃ kathayasva me // 2 yasmin kāle 'tha sambandhe utpannaṃ tīrtham uttamam / sarvapāpaharaṃ puṇyaṃ tīrthaṃ jātaṃ kathaṃ prabho // 3 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu vakṣye'dya te rājankapilātīrthamuttamam / yena te vismayaḥ sarvaḥ śrutvā gacchati bhārata // 4 purā kṛtayugasyādau brahmā lokapitāmahaḥ / utpādayitvā sakalaṃ bhūtagrāmaṃ caturvidham // 5 japahomaparo bhaktyā kṣaṇaṃ dhyātvā ca tiṣṭhati / jvalamānāt tu kapilā tāvat kuṇḍātsamutthitā // 6 agnijvālojjvalaiḥ śṛṅgaistrinetṛā supayasvinī / agnipūrṇā hyagnimukhā agnihrāṇāgnilocanā // 7 agnikhurā hyagnipṛṣṭhā agnisarvāṅgasamsthitīḥ / sarvalakṣaṇasampūrṇā ghaṇṭālalitaniḥsvanā // 8 dṛṣtvā tu tāṃ mahābhāgāṃ kapilāṃ kuṇḍamadhyagām / brahmā lokagurustāta praṇamyedam uvāca ha // 9 namaste kapile puṇye sarvalokanamaskṛte / maṅgalye maṅgale devi triṣu lokeṣvanupame // 10 tvaṃ lakṣmīstvaṃ smṛtirmedhā tvaṃ dhṛtistvaṃ varānane / umādevīti vikhyātā tvaṃ satī nātra saṃśayaḥ // 11 vaiṣṇavī tvaṃ mahādevī brahmāṇī tvaṃ varānane / kumārī tvaṃ mahābhāge bhaktiḥ śraddhā tathaiva ca // 12 kālarātristu bhūtānāṃ kumārī parameśvarī /</p>

RKS 77: [karañjeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 39: [kapilāfīrthamāhātmyavarṇana] RKV 40: [karañjeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tīrthasya ca phalaṃ puṇyaṃ kim anyat pariṣṛcchasi / dhanyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ sarvaduḥkhaghnam uttamam // 5 etac chrutvā nara rājan sarvapāpaiḥ pramucyate /</p>	<p>tvam lavastvaṃ truṭiścaiva muhūrtaṃ lakṣameva ca // 13 saṃvatsarastvaṃ māśastvaṃ kāśastvaṃ ca kṣaṇastathā / nāsti kiṃcit tvayā hīnaṃ trailokye sacarācare // 14 evaṃ stutā tu mānena kapilā parameṣṭhinā / tamuvāca mahābhāgaṃ prahr̥ṣya padmasambhavam // 15 prasannā tava vākyena devadeva jagadguro / kiṃ karomi priyaṃ te 'dya brūhi sarvaṃ pitāmaha // 16 brahmovāca / jagaddhitāya janitā mayā tvam parameśvari / svargānmartyaṃ tato yāhi lokānāṃ hitakāmyayā // 17 sarvadevamayī tvam tu sarvalokamayī tathā / vidhinā ye pradāsyanti teṣāṃ vāsastriviṣṭape // 18 evamuktā tato devī brahmāṇaṃ parameśvarī / vandyamānā suraiḥ siddhair ājagāma dharātaḥ // 19 yudhiṣṭhira uvāca / yadāyāteha sā tāta brāhmaṇo vacanācchubhā / tadā devāśca lokāśca kathamaṅgeṣu saṃsthitāḥ // 20 kathaṃ vā saṃsthitāgatya kapilā sā dvijottama / tīrthe vā hyūṣare kṣetra etanme kathaya dvija // 21 mārkaṇḍeya uvāca / sā tadā brahmaṇā cōktā dhātrā lokasya bhārata / brahmalokādगतā puṇyāṃ narmadāṃ lokapāvanīm // 22 tapaḥ kṛtvā suvipulaṃ narmadātaṃ āśritā / cacāra pṛthivīm sarvāṃ saśailavanakānanām // 23 tadāprabhṛti rājendra kapilāfīrtham uttamam / sarvapāpaharaṃ khyātamṛṣisaṅghair niṣevitam // 24 tattīrthe vidhivat snātvā kapilāyāḥ prayacchati / pṛthivī tena bhaveddattā saśailavanakānanā // 25 tām tu paśyati yo bhaktyā dīyamānāṃ dvijottame / tasya varṣasataṃ pāpaṃ naśyate nātra saṃśayaḥ // 26 bhūrbhuvāḥ svarmahaścaiva janaḥ satyaṃ tapastathā / te tatpṛṣṭhaṃ samāśritya sthitā lokā nṛpottama // 27 mukhe hyagniḥ sthito devo danteṣu ca bhujāṅgamāḥ / dhātā vidhātā hyoṣṭhau ca jihvāyāṃ tu sarasvatī // 28 sahasrakiraṇau devau candrādityau sulocanau / nāsikāmadhyagaścaiva māruto nṛpasattama // 29 lalāṭe tu mahādevo hyaśvinau karṇasaṃsthitau / naranārāyaṇau śṛṅge śṛṅgamadhye pitāmahaḥ // 30 kambalo 'dhigatas tāta pāśadhṛg varuṇas tathā / yamaśca bhagavāndeva āśritya codaraṃ śritāḥ // 31 khureṣu pannagāścaivaṃ pucchāgre sūryaraśmayāḥ / evambhūtāḥ hi kapilāṃ sarvadevamayīm nṛpa // 32 ye dhārayanti ca gṛhe dhanyāste nātra saṃśayaḥ / prātar utthāya yastasyāḥ kurute tu pradakṣiṇām // 33 pradakṣiṇā kṛtā tena saśailavanakānanā / kapilāpañcagavyena yaḥ snāpayati śānkaram // 34 upavāsaparo yastu tasmiṃstīrthe narādhipa / snātvā hyuktavidhānena tarpayet pitṛdevatāḥ // 35 tasya te vaṃśajāḥ sarve daśa pūrve daśāpare / tṛptā rohanti vai svarge dhyāyanto 'sya manorathān // 36 eṣa te vidhiruddiṣṭaḥ sambhavo nṛpasattama / tīrthasya ca phalaṃ puṇyaṃ kim anyat pariṣṛcchasi // 37 dhanyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ sarvaduḥkhaghnam uttamam / yacchrutvā sarvapāpebhyo mucyate nātra saṃśayaḥ // 38</p>

RKS 77: [karaṅjeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 39: [kapilāfirṭhamāhātmyavarṇana] RKV 40: [karaṅjeśvaratfirṭhamāhātmyavarṇana]
<p>tato gacchet tu rājendra karaṅjeśvaram uttamam // 6 tatra siddho mahābhāga daityo vai lokaviśrutah / yudhiṣṭhira uvāca / ko 'sau siddho mahābhāga tatra tīrthe mahātapāḥ // 7 kasya putro 'tha kiṃkāryaṃ kālah kaḥ kathaya dvija / mārkaṇḍeya uvāca / purā cādiyuge rājan mānaso brahmaṇaḥ sutaḥ // 8 vedavedāṅgatattvajño marīcir nāma nāmataḥ / tasyā 'pi kaśyapo rājan kālena mahatānagha // 9 putro 'tha mānaso jātaḥ sāksād brahmeva cāparaḥ / kṣamā damā dayā dānaṃ satyaṃ śaucam athārjavam // 10 marīces tu guṇās tv ete santi bhānti ca bhārata / evaṃ guṇagaṇāḥ kīrtiḥ kaśyape dvijasattame // 11 jñātvā prajāpatir dakṣo bhāryārthe svasutāṃ dadau / aditir vai danuś caiva tathā hyekādaśā parāḥ // 12 yāsāṃ putrās ca pautrās ca jātā bhrātaraśamkhyakāḥ / aditir janayāmāsa putrānindrapurogamān // 13 nāgān pretapiśācāṃś ca patatrīn yakṣarākṣasān / siṃhavyāghravarāhāṃś ca anyā ity evam ādayaḥ // 14 jātās tasya mahābāho kaśyapasya prajāpateḥ / yais tu lokatrayaṃ vyāptaṃ sthāvaram jaṅgamaṃ mahat // 15 tathānyaś ca mahābhāgo danoḥ putro vyajāyata / sarvalakṣaṇasampannaḥ karaṅjo nāma nāmataḥ // 16 baler iva mahābhāga cacāra sumahat tapaḥ /</p> <p>vareṇa chandayāmāsa tripurāntakaraḥ prabhuh // 17 bhoḥ karaṅja mahāsattva parituṣṭo 'smi te 'nagha / varam vṛṇiṣva bhadrāṃ te yat te manasi vartate // 18 karaṅja uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva tripurāntakara prabho / tataḥ putraś ca pautraś ca sahitaṃ me dhanam kuru // 19 tathety uktvā mahādeva umayā sahitaś tadā / vṛṣārūḍho gaṇaiḥ sārddhaṃ tatraivāntaradhīyata // 20 gate cādarśanaṃ deve so 'pi daityo mudānviṭaḥ / svanāmnā ca mahādevaṃ sthāpayitvā grhaṃ yayau // 21 tadā prabhṛti tattirṭhaṃ karaṅjeśvaram uttamam / snānamātro naro rājan mucyate brahmahatyayā // 22 tasmimś tīrthe mahārāja tarpayet pitṛdevatāḥ / so 'gniṣṭomasya yatpuṇyaṃ phalaṃ prāpnoty asaṃśayam // 23 anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimś tīrthe narottama // 24</p> <p>athāgnau ca jale prāṇān bhūtale vāpi yas tyajet / svarge sa tu vasen nūnaṃ varṣāṇām ayutadvayam // 25 dhanavān sukule cānte jāyate vipule kule /</p>	<p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe śrīnarmadāmāhātmye kapilāfirṭhamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikonacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra karaṅjeśvaram uttamam / yatra siddho mahābhāgo daityo lokeṣu viśrutah // 1 yudhiṣṭhira uvāca / yo 'sau siddho mahābhāga tatra tīrthe mahātapāḥ / kasya putraḥ kathaṃ siddhaḥ kasminkāle vada dvija // 2 mārkaṇḍeya uvāca / purā kṛtayuge rājanmānaso brahmaṇaḥ sutaḥ / vedavedāṅgatattvajño marīcīrnāma nāmataḥ // 3 tasyāpi tapaso rāśeḥ kālena mahatānagha / putro 'tha mānaso jātaḥ sāksād brahmeva cāparaḥ // 4 kṣamā damo dayā dānaṃ satyaṃ śaucam athārjavam / marīces ca guṇā hyete santi tasya ca bhārata // 5 evaṃ guṇagaṇākīrṇaṃ kaśyapaṃ dvijasattamam / jñātvā prajāpatir dakṣo bhāryārthe svasutāṃ dadau // 6 aditiriditirdanuścaiva tathāpyevaṃ daśāparāḥ / yāsāṃ putrāśca saṃjātāḥ pautrāśca bharatarāśabha // 7 aditir janayāmāsa putrān indrapurogamān /</p> <p>jātās tasya mahābāho kaśyapasya prajāpateḥ // 8 yais tu lokatrayaṃ vyāptaṃ sthāvaram jaṅgamaṃ mahat / tathānyasya mahābhāgo danoḥ putro vyajāyata // 9 sarvalakṣaṇasampannaḥ karaṅjo nāma nāmataḥ / bāla eva mahābhāga cacāra sa mahattapaḥ // 10 narmadātaṃmāśritya cātighoram anuttamam / divyaṃ varṣasahasraṃ ca kṛcchracāndrāyaṇaṃ nṛpa // 11 śākamūlaphalāhāraḥ snānahomaparāyaṇaḥ / tatastuṣṭo mahādeva umayā sahitaḥ kila // 12 vareṇa chandayāmāsa tripurāntakaraḥ prabhuh / bhoḥ karaṅja mahāsattva parituṣṭo 'smi te 'nagha // 13 varam vṛṇiṣva te dadmi hyamaratvamṛte mama // 14 karaṅja uvāca / yadi tuṣṭo mahādeva yadi deyo varo mama / tarhi putrāśca pautrāśca santu me dharmavatsalāḥ // 15 tathetyuktvā mahādeva umayā sahitaś tadā / vṛṣārūḍho gaṇaiḥ sārddhaṃ tatraivāntaradhīyata // 16 gate cādarśanaṃ deve so 'pi daityo mudānviṭaḥ / svanāmnātra mahādevaṃ sthāpayitvā yayau grhaṃ // 17 tadāprabhṛti tattirṭhaṃ sarvatirtheśvanuttamam / snānamātrānarastatra mucyate sarvapātakaiḥ // 18 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā tarpayet pitṛdevatāḥ / so 'gniṣṭomasya yajñasya phalaṃ prāpnoty asaṃśayam // 19 anāśakaṃ tu yaḥ kuryāt tasmimśtīrthe narādhipa / anivartyā gatistasya rudralokaṃ sa gacchati // 20 athavāgnijale prāṇānyastyajed dharmanandana / ayutadvitayaṃ vaste[?] varṣāṇām śivamandire // 21 tataścaiva kṣaye jāte jāyate vimale kule /</p>

RKS 77: [karaṅjeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 39: [kapilāfīrthamāhātmyavarṇana] RKV 40: [karaṅjeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>vedavedāṅgatattvajñaḥ sarvaśāstraviśāradaḥ // 26 rājā vā rājatulyo vā jāyate nātra saṁśayaḥ / putrapautrasamāyuktaḥ sarvavyādhipivarjitaḥ // 27 etat te sarvamākhyātaṁ yat tvam mām pariṛcchasi / tīrthasya tu phalaṁ yuktyā sarvadāneṣu bhārata // 28 etat puṇyaṁ pāpaharaṁ dhanyaṁ duḥkhaṇāśanam / paṭhatām śṛṇvatām caiva tīrthamāhātmyam uttamam // 29 yas tu śrāvayate śrāddhe sa tatpitṛparāyaṇaḥ / akṣayaṁ tasya sarvaṁ syāc chaṅkaras tvidam abravīt // 30 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>karaṅjeśvaramahimānuvarṇano nāma saptasaptatitamo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>	<p>vedavedāṅgatattvajñaḥ sarvaśāstraviśāradaḥ // 22 rājā vā rājatulyo vā jīvecca śāradaḥ śatam / putrapautrasamopetaḥ sarvavyādhipivarjitaḥ // 23 evaṁ te sarvamākhyātaṁ pṛṣṭam yadyattvayānagha / tīrthasya tu phalaṁ tasya snānadāneṣu bhārata // 24 etatpuṇyaṁ pāpaharaṁ dhanyaṁ duḥsvapnanāśanam / paṭhatām śṛṇvatām caiva tīrthamāhātmyamuttamam // 25 yastu śrāvayate śrāddhe paṭhet pitṛparāyaṇaḥ / akṣayaṁ jāyate puṇyamityevaṁ śaṅkaro 'bravīt // 26 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṁ saṁhitāyāṁ</i> <i>pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye</i> <i>karaṅjeśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṁ nāma catvāriṁśo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 78: [kuṇḍaleśvaramahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchec ca rājendra kuṇḍaleśvaram uttamam / yatra siddhiṁ gato devaḥ kuṇḍadhāro nṛpottama // 1 tapaḥ kṛtvā tu vipulaṁ surāsurabhayaṁ karam / kuṇḍadhāro mandarasthaḥ krīḍate sa nṛpottama // 2 yudhiṣṭhira uvāca / kasyānvaye samutpannaḥ kasya putro mahāmatih / tapas taptvā suvipulaṁ toṣito yena śaṅkaraḥ // 3 etat vistaratas tāta kathayasva mamānagha /</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / purā tretāyuge rājan paulastyo nāma viśravāḥ // 4 upaye me mahābhāga bharadvājasutām nṛpa / putraḥ putraguṇairyuktas tasyāṁ jāto dhanam jayaḥ // 5</p> <p>jātamātraṁ sutam jñātvā brahmā lokapitāmahaḥ / cakāra nāma supṛīta ṛṣidevasamanvitaḥ // 6 yasmād viśravaso jāto mama pautratvam āgataḥ / tasmād vaiśravaṇo nāma mayā dattaṁ tavānagha // 7 yaḥ svayaṁ sarvadevānāṁ dhanagoptā bhaviṣyati / caturtho lokapālānām akṣayo yakṣapo 'pi vā // 8</p> <p>yakṣo yakṣādhipaḥ śreṣṭhaḥ kuṇḍadhāro 'bhavat sutaḥ / susvaṁrūpavayaḥ prāpya mātāpitroranujñayā // 9 tapaś cakāra vipulaṁ narmadātīram āśritaḥ / yatra vyāghreśvaraṁ liṅgaṁ vyāghrakheṭakam uttamam // 10 kuṇḍadhāreṇa tatraiva tapas taptaṁ sudāruṇam / grīṣme pañcāgnimadhyastho varṣāsvasārathāraṇaḥ // 11 śīsire jalamadhyastho vāyubhakṣaḥ śatam samāḥ / evaṁ varṣāate pūrṇe ekāṅguṣṭho 'bhavat tataḥ // 12</p> <p>cakravad bhramate sūryamabhito bharatarṣabha / caturthe pañcame tāvat tutoṣa vṛṣavāhanaḥ // 13 varam vṛṇīṣva he vatsa yat te manasi rocate / tad dadāmi na sandehas tapasā toṣito hy aham // 14 kuṇḍadhāra uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varaditsur ihāgataḥ /</p>	<p>RKV 41 [kuṇḍaleśvartīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchecca rājendra kuṇḍaleśvaramuttamam / yatra siddho mahāyakṣaḥ kuṇḍadhāro nṛpottama // 1 tapaḥ kṛtvā suvipulaṁ surāsurabhayaṁkaram / paulastyamandire caiva cikrīḍa nṛpasattama // 2 yudhiṣṭhira uvāca / kasmīnyuge samutpannaḥ kasya putro mahāmatih / tapas taptvā suvipulaṁ toṣito yena śaṅkaraḥ // 3 etat vistarataṣṭāta kathayasva mamānagha / śṛṇvataśca na tṛptir me kathāmṛtamanuttamam // 4 śrīmārkaṇḍeya uvāca / tretāyuge brahmasamaḥ paulastyonāma viśravāḥ / tapaḥ kṛtvā suvipulaṁ bharadvājasutodbhavaḥ // 5 putraṁ pautragaṇair yuktaṁ patnyā bhaktyā sutoṣitaḥ / dhanadaṁ janayāmāsa sarvalakṣaṇalakṣitam // 6 jātamātraṁ tu taṁ jñātvā brahmā lokapitāmahaḥ / cakāra nāma supṛīta ṛṣidevasamanvitaḥ // 7 yasmād viśravaso jāto mama pautratvam āgataḥ / tasmād vaiśravaṇo nāma tava dattaṁ mayānagha // 8 tathā tvam sarvadevānāṁ dhanagoptā bhaviṣyasi / caturtho lokapālānāmākṣayaścāvyaḥ bhuvi // 9 tasya bhāryā mahārāja tīsvartī ca viśrutā / yakṣo yakṣādhipaḥ śreṣṭhastasya kuṇḍo 'bhavat sutaḥ // 10 sa ca rūpaṁ paraṁ prāpya mātāpitroranujñayā / tapaś cacāra vipulaṁ narmadātaṁāśritaḥ // 11</p> <p>grīṣme pañcāgnisamtapto varṣāsu sthaṇḍileśayaḥ / hemante jalamadhyastho vāyubhakṣaḥ śatam samāḥ // 12 evaṁ varṣāate pūrṇe ekāṅguṣṭhe 'bhavan nṛpa / asthibhūtaḥ paraṁ tāta ūrdhvaḥustataḥ param // 13 atapacca ghrītaśvāsaḥ kuṇḍalo bharatarṣabha / caturthe varṣātake tutoṣa vṛṣavāhanaḥ // 14 varam vṛṇīṣva bho vatsa yat te manasi rocate / dadāmi te na sandehas tapasā toṣito hy aham // 15 kuṇḍala uvāca /</p>

RKS 78: [kuṇḍaleśvaramahimānuvarṇana]	RKV 41 [kuṇḍaleśvartīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tato mannāmakaṃ liṅgaṃ tīrthaṃ caitad bhavatv iti // 15</p> <p>tathetyuktvā mahādevaḥ somo 'ntardhānamāgamat / jagāmā kāśam āviśya kailāsaṃ dharaṇīdharam // 16 gate cādarśanaṃ deva so 'pi yakṣo mudānvitah / sthāpayāmāsa deveśaṃ kuṇḍaleśvaramuttamam // 17 alamkṛtvā gajaṃ dhenuṃ dhūpapuṣpavilepanaiḥ / vitānaiś cāmaraiś chatraish tathaiva liṅgapūjanaiḥ // 18 tarpayitvā dvijān samyag annapānādi bhūṣaṇaiḥ / prīṇayitvā mahādevaṃ tataḥ svabhavanaṃ yayau // 19 tadā prabhṛti tat tīrthaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / yudhiṣṭhira paraṃ puṇyaṃ kuṇḍaleśvarasaṃjñakam // 20 tatra tīrthe tu yaḥ kaścid upavāsaparāyaṇaḥ / arcayed devam īśānaṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 21 suvarṇaṃ rajataṃ vāpi maṇiṃ mauktikam eva ca / brāhmaṇebhyo dadātyatra sa mukhyo modate divi // 22 tatra tīrthe naraḥ snātvā ṛgyajuḥ sāmasu dvijaḥ / ṛcam ekāṃ japitvā ca caturvedaphalaṃ labhet // 23 tasmīṃs tīrthe tu godānam annadānam athāpi vā / yaḥ prayacchati viprebhyas tatphalaṃ śṛṇu pāṇḍava // 24 yāvanti tasya romāṇi tatprasūtikuleṣu ca / tāvad varṣasahasrāṇi svargaloke mahīyate // 25 svargavāso bhavet tasya putrapautrasamanvitah /</p> <p>tasmīṃs tīrthe mahābhāga vyāghraś caiva pipāsitaḥ // 26 niṣādānāṃ bhayenaiva aṭavyāmaṭati svayam / niṣādānāṃ bharyair naṣṭaḥ patito narmadājale // 27 jalapluto mahābhāga liṅgarūpadharo 'bhavat / uktaścākāśavāṇyā vai vyāghreśvaram anuttamam // 28 pūjyaṃ vai triṣu lokeṣu khyātiṃ yāsyaty asaṃśayam / tatra tīrthe naraḥ snātvā tal liṅgam arcayet tu yaḥ // 29 brahmahatyādipāpebhyo mucyate nātra saṃśayaḥ / etat te kathitaṃ rājan kuṇḍaleśvaram uttamam // 30 śravaṇāt kīrtanād asya gosahasraphalaṃ labhet // 31 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe kuṇḍaleśvaramahimā anuvarṇanonāma aṣṭasaptatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>yakṣādhipaprasādena tasyaivānucaraḥ pure / vicarāmi yathākāmamavadhyaḥ sarvasatruṣu // 16 tathetyuktvā mahādevaḥ sarvalokanamaskṛtaḥ / jagāmākāśamāviśya kailāsaṃ dharaṇīdharam // 17 gate cādarśanaṃ deve so 'pi yakṣo mudānvitah / sthāpayāmāsa deveśaṃ kuṇḍaleśvaramuttamam // 18 alamkṛtvā jagannāthaṃ puṣpadhūpanulepanaiḥ / vimānaiścāmaraiśchatraish tathā vai liṅgapūranaiḥ // 19 tarpayitvā dvijānsamyagannapānādi bhūṣaṇaiḥ / prīṇayitvā mahādevaṃ tataḥ svabhavanaṃ yayau // 20 tadāprabhṛti tattīrthaṃ triṣu lokeṣu viśrutam / uttamaṃ paramaṃ puṇyaṃ kuṇḍaleśvaranāmataḥ // 21 tatra tīrthe tu yaḥ kaścid upavāsaparāyaṇaḥ / arcayed devamīśānaṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 22 suvarṇaṃ rajataṃ vāpi maṇiṃ mauktikameva ca / dadyād bhojyaṃ brāhmaṇebhyaḥ sa sukhī modate divi // 23 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā ṛgyajuḥ sāmagō 'pi vā / ṛcam ekāṃ japitvā tu sakalaṃ phalam aśnute // 24</p> <p>gāṃ prayacchati viprebhyastatphalaṃ śṛṇu pāṇḍava / yāvanti tasyā romāṇi tatprasūtikuleṣu ca // 25 tāvadvarṣasahasrāṇi svargaloke mahīyate / svarge vāso bhavettasya putrapautraiḥ samanvitah // 26 tāvanti varṣāṇi mahānubhavaḥ svarge vaset putrapautraiśca sārddham / tatrānnaḍo yāti maheśalokamasamkhyavarṣāṇi na saṃśayo 'tra // 27 sa vai sukhī modate svargaloke gandharvasiddhāpsaraḥsampragṛite / evaṃ tu te dharmasuta prabhāvasīrthasya sarvaḥ kathitaśca pārtha // 28 śrutvā stuvanmucyate sarvapāpaiḥ punastrilokīm iha tatprabhāvāt // 29</p> <p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryaṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye kuṇḍaleśvartīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 79: [pippaleśvaramahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra pippaleśvaram uttamam / yatra siddho mahāyogī pippalādo mahātapāḥ // 1 yudhiṣṭhira uvāca /</p>	<p>RKV 42: [pippalādatīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchetu rājendra pippaleśvaramuttamam / yatra siddho mahāyogī pippalādo mahātapāḥ // 1 yudhiṣṭhira uvāca /</p>

RKS 79: [pippaleśvaramahimānuvarṇana]	RKV 42: [pippalādatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>pippalādasya caritaṃ śrotumicchāmy ahaṃ prabho / māhātmyaṃ tasya tīrthasya yatra siddho mahātapāḥ // 2 kasya putro mahābhāga kimarthaṃ taptavāṃs tapaḥ / etad vistarataḥ sarvaṃ kathayasva mamānagha // 3 mārkaṇḍeya uvāca / mithilāsthō mahābhāga vedavedāṅgapāragāḥ / yājñavalkyaś ca purataś cacāra vipulaṃ tapaḥ // 4 tāpasī tasya bhaginī yājñavalkyasya dhīmataḥ /</p>	<p>pippalādasya caritaṃ śrotumicchāmyahaṃ vibho / māhātmyaṃ tasya tīrthasya yatra siddho mahātapāḥ // 2 kasya putro mahābhāga kimarthaṃ kṛtavāṃstapaḥ / etadvistarataḥ sarvaṃ kathayasva mamānagha // 3 mārkaṇḍeya uvāca / mithilāsthō mahābhāgo vedavedāṅgapāragāḥ / yājñavalkyaḥ purā tāta cacāra vipulaṃ tapaḥ // 4 tāpasī tasya bhaginī yājñavalkyasya dhīmataḥ / sā saptame 'pi varṣe ca vaidhavyaṃ prāpa daivataḥ // 5 pūrvakarmavipākena hīnābhūtpitṛmātṛtaḥ / nābhūtattatpatipakṣe 'pi ko'pītyekākinī sthitā // 6 bhūmau bhramantī bhrātuḥ sā samīpamagamacchanaiḥ / cacāra ca tapaḥ so 'pi paralokasukhepsayā // 7</p>
<p>cacāra sāpi tatrasthā śūsṛṣantī mahattapaḥ // 5 tatas tv ekasmin samaye snātāhani rajasvalā / antarvāsaṃ kṛtavatī dṛṣṭvā karkaṭakaṃ rahaḥ // 6 yājñavalkyo 'pi tad rātrau paridhānena tena vai / svapnaṃ dṛṣṭvātyajac chukraṃ prabhāte 'nvaīṣayat punaḥ // 7</p>	<p>cacāra sāpi tatrasthā śūsṛṣantī mahattapaḥ / kasmimścit samaye sātha snātāhani rajasvalā // 8 antarvāso dhṛtavatī dṛṣṭvā karkaṭakaṃ rahaḥ / yājñavalkyo 'pi tadrātrau supto yatra susaṃvṛtaḥ // 9 svapnaṃ dṛṣṭvātyajacchukraṃ kaupīne raktabinduvat / virājītena tapasā siddhaṃ tadanalaprabham // 10 yāvatprabuddho vipro 'sau vīkṣyocchiṣṭaṃ tad aṃśukam / cikṣepa dūrato 'sprīyaṃ śaucaṃ kṛtvā vidhānataḥ // 11 niśiddhaṃ tu niśi snānamiti suśvāpa sa dvijaḥ / niśīthe sāpi tadvastraṃ bhagasyāvaraṇaṃ vyadhāt // 12 prātar anveṣayāmāsa munirvastramitastataḥ / tataḥ sā brāhmaṇī prāha kiṃ anveṣayase prabho / kena kāryaṃ tava vibho vadasva mama tattvataḥ // 13 yājñavalkya uvāca / apavitro mayā bhadre svapno dṛṣṭo 'dya vai niśi / śuklaṃ me cātra vastraṃ svaṃ nikṣiptaṃ tan na dṛṣyate // 9</p>
<p>tataḥ sā brāhmaṇī tāta kim anveṣyasi bhārata / kena kāryaṃ tava vibho vadasva mama tattvataḥ // 8 yājñavalkya uvāca / apavitro mayā bhadre svapno dṛṣṭo 'dya vai niśi / śuklaṃ me cātra vastraṃ svaṃ nikṣiptaṃ tan na dṛṣyate // 9</p>	<p>tataḥ sā brāhmaṇī prāha kiṃ anveṣayase prabho / kena kāryaṃ tava tathā vadasva mama tattvataḥ // 13 yājñavalkya uvāca / apavitro mayā bhadre svapno dṛṣṭo 'dya vai niśi / sakledaṃ tatra me vastraṃ nikṣiptaṃ tanna dṛṣyate // 14</p>
<p>tacchrutvā brāhmaṇī vākyam bhītabhītābhavan nṛpa / tadvastraṃ tu mayā brahman snātvāntardhānakaṃ kṛtam // 10 tasyās tad vacanaṃ śrutvā hāhetyuktvā mahātapāḥ / papāta sahasā bhūmau chinnamūla iva drumāḥ // 11 kim etad iti jalpantaṃ ākāśād vāgvinirgatā / toṣyantī ca taṃ vipraṃ provāca nṛpate tadā // 12</p>	<p>tacchrutvā brāhmaṇī vākyam bhītabhītāvdadan nṛpa / tadvastraṃ tu mayā vipra snātvā hyantaḥ kṛtaṃ mahat // 15 tasyāstadvacanaṃ śrutvā hāhetyuktvā mahāmuniḥ / nipapāta tadā bhūmau chinnamūla iva drumāḥ // 16 kimetaditi setyuktvā hyākāśamiva nirmalā /</p>
<p>nāsyā doṣo mayā dṛṣṭas tava caiva śubhavrate / tava garbhodayo yena tatra daivaṃ parāyaṇam // 13</p>	<p>āśvāsayantī taṃ vipraṃ provāca vacanaṃ tadā // 17 vadasva kāraṇaṃ tāta guhyād guhyataraṃ yadi / pratīkāro 'sya yenaiva vimṛśya kriyate tvarā // 18 tataḥ sa suciraṃ dhyātvā labdhavāgvai tataḥ kṣaṇam / provāca sādhasamanā yattacchṛṇu nareśvara // 19 nātra doṣo 'sti te kaścinmama caiva śubhavrate / tavodare tu garbho yastatra daivaṃ parāyaṇam // 20 tasya tattvena rakṣā ca tvayā kāryā sadaiva hi / vināśī naiva kartavyo yāvatkālasya paryayaḥ // 21 tatheti vrīḍitā sādhvī dūyamānena cetasā / apālayacca taṃ garbhaṃ yāvatputro hyajāyata // 22 jātamātraṃ ca taṃ garbhaṃ gṛhītvā brāhmaṇī ca sā / āsvatthacchāyām āsṛitya tam utsṛjya vaco 'bravit // 23 yāni sattvāni lokeṣu sthāvarāṇi carāṇi ca / tāni sarvāni rakṣantu tyaktaṃ vai bālakaṃ mayā // 24 evamuktā gatā sā tu brāhmaṇī nṛpasattama / tathāgataḥ sa tu śīśus tatra sthitvā muhūrtakam // 25 pāṇipādaḥ vinikṣīpya nikuñcya nayane śubhe / āsyam tu vikṛtaṃ kṛtvā ruroda vikṛtaiḥ svaraiḥ // 26</p>
<p>na vināśo 'sya kartavyo yāvat kālasya paryayaḥ / tatheti vrīḍitā sā ca durmaneti vimānataḥ // 14 pālayāmāsa taṃ garbhaṃ yāvat putro vyajāyata / jātamātraṃ tu taṃ garbhaṃ kathayitvā na kaṃcana // 15 āsvasthavṛkṣamāsādya sotsasarja mahītale / yāni sattvāni lokeṣu sthāvarāṇi carāṇi vai // 16 tāni vai pālayantv enaṃ bālakaṃ tyajati sma sā / evamuktā tataḥ sādhvī brāhmaṇī nṛpasattama // 17 yathāgataṃ jagāmātha sāvasthāya muhūrtakam / pādaḥ pāṇī vinikṣīpya vimṛjya nayane śubhe // 18 āsyam ca vikṛtaṃ kṛtvā rurodaccairanāthavat /</p>	<p>āśvāsayantī taṃ vipraṃ provāca vacanaṃ tadā // 17 vadasva kāraṇaṃ tāta guhyād guhyataraṃ yadi / pratīkāro 'sya yenaiva vimṛśya kriyate tvarā // 18 tataḥ sa suciraṃ dhyātvā labdhavāgvai tataḥ kṣaṇam / provāca sādhasamanā yattacchṛṇu nareśvara // 19 nātra doṣo 'sti te kaścinmama caiva śubhavrate / tavodare tu garbho yastatra daivaṃ parāyaṇam // 20 tasya tattvena rakṣā ca tvayā kāryā sadaiva hi / vināśī naiva kartavyo yāvatkālasya paryayaḥ // 21 tatheti vrīḍitā sādhvī dūyamānena cetasā / apālayacca taṃ garbhaṃ yāvatputro hyajāyata // 22 jātamātraṃ ca taṃ garbhaṃ gṛhītvā brāhmaṇī ca sā / āsvatthacchāyām āsṛitya tam utsṛjya vaco 'bravit // 23 yāni sattvāni lokeṣu sthāvarāṇi carāṇi ca / tāni sarvāni rakṣantu tyaktaṃ vai bālakaṃ mayā // 24 evamuktā gatā sā tu brāhmaṇī nṛpasattama / tathāgataḥ sa tu śīśus tatra sthitvā muhūrtakam // 25 pāṇipādaḥ vinikṣīpya nikuñcya nayane śubhe / āsyam tu vikṛtaṃ kṛtvā ruroda vikṛtaiḥ svaraiḥ // 26</p>

RKS 79: [pippaleśvaramahimānuvarṇana]	RKV 42: [pippalādatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tena śabdena vitrastāḥ sthāvarā jaṅgamāś ca ye // 19 akampayat mahīm tāta saśailavanakandarām / tato jñātvā mahadbhūtaṃ kṣudhāviṣṭaṃ dvijarṣabham // 20 na jahāti nagaś chāyāmārpayaḥ ca tataḥ payaḥ / āpyāyitas tatas tena amṛtenaiva bhārata /</p> <p>tataḥ sa cintayāviṣṭo nirmame grahagocaram // 21 tena krūrasam ācāraḥ krūrardṣṭyā nirīkṣitaḥ / papāta sahasā bhūmau śanaiścārī śanaiścaraḥ // 22 śanaiścaram bālako 'pi pādenaiva parāmṛśat /</p> <p>pīḍitaḥ so bālena uvāca vacanaṃ tadā // 23 kiṃ mayāpakṛtaṃ vipra pippalāda mahāmune / niṣkrāman gagane caiva pātito dharaṇitale // 24 sauriṇāpy evam uktaḥ tu pippalādo mahāmuniḥ / krodharūpo 'bravīd vākyam tac chṛṇuṣva narādhipa // 25 pitṛmātrvihīnasya bālabhāvasya durmate / pīḍāṃ karoṣi kasmāt tvam saure tvam avaśeṣitaḥ // 26 śanaiścara uvāca / krūrasvabhāvasamjātā mama dṛṣṭi dvijottama / muñca tvam mām ca kartāhaṃ yad bravīṣi na saṃśayaḥ // 27 pippalāda uvāca / adyaprabhṛtibālānām janmataḥ ṣoḍaśīḥ samāḥ / pīḍā tvayā na kartavyā eṣa te samayaḥ paraḥ // 28 evam astv iti taṃ coktvā prajāgāma yathāgataḥ / devamārgam śanaiścārī praṇamya ṛṣisattamaḥ // 29 tataś cādarśanaṃ tatra gatavān sa mahāgrahaḥ / vicintayānaś caikāki krodhena kaluṣīkṛtaḥ // 30 āgneyīm hi diśam dhyātvā janayāmāsa pāvakaḥ / kṛtvā māṃsaṃ juhāvāgnau kriyāsambhavatattvataḥ // 31 tāvaca ca janitā kṛtyā jvālāmālāvibhūṣitā / hutabhukṣadṛśākārā kiṃkaromīti cābravīt // 32 śoṣayāmi samudraṃ kiṃ cūrṇayāmi ca parvatam / bhūmiṃ ca veṣṭayāmīha pātayitvā nabhastalam // 33 kasya mūrdhni patiṣyāmi ghātayāmi ca kaṃ dvija / śīghramādiśa me kāryam na kālātikramo bhavet // 34 tasyās tad vacanaṃ śrutvā pippalādo mahātapāḥ / krodharaktāntanayana idaṃ vacanam abravīt // 35 mahatā krodhavegena mayā tvam cintitā śubhe / pitā me yājñavalkyas tu taṃ tvam ghātaya māciram // 36 evamuktā tu sā śīghraṃ sphuṭantīva nabhas talam / mithilāstho mahāprājño yatra tepe mahātapāḥ // 37 yāvat paśyati diṇmārgam jvalanārkasamaprabham / yājñavalkyo mahātejās tadbhūtaṃ samupasthitam // 38 tām dṛṣṭvā sahasāyāntīm bhītabhīto mahāmuniḥ / bhūtenākramito vipro janakaṃ nṛpatiṃ yayau // 39 śaraṇārtham anuprāptaṃ viddhi mām nṛpasattama / mahābhūtāc ca mām rakṣa yadi śaknoṣi mānada // 40 rājovāca / brahmatejobhavam bhūtam anivāryam durāsadam / prabhur naivādyā śaknomyaṃ anyam gaccha mahāmate // 41 tataś cānyam nṛpaśreṣṭhaṃ śaraṇārthī mahātapāḥ / jagāma tena caivokta indrasya śaraṇam yayau // 42 devarāja namaste 'stu mahābhūtāc ca rakṣa mām /</p>	<p>tena śabdena vitrastāḥ sthāvarā jaṅgamāśca ye / ākampitā mahotpātīḥ saśailavanakānaḥ // 27 tato jñātvā mahadbhūtaṃ kṣudhāviṣṭaṃ dvijarṣabham /</p> <p>na jahāti nagaśchāyām pānārthāya tataḥ param / apibacca sutam tasmādabhṛtam caiva bhārata // 28 evam sa vardhitas tatra kumāro nijacetasi / cintayāmāsa viśraddhaḥ kiṃ mama grahagocaram // 29 tataḥ krūrasabhācāraḥ krūram dṛṣṭvā nirīkṣitaḥ / papāta sahasā bhūmau śanaiścārī śanaiścaraḥ // 30</p> <p>uvāca ca bhayatrastaḥ kṛtāñjalipuṭastadā /</p> <p>kiṃ mayāpakṛtaṃ vipra pippalāda mahāmune // 31 caranvai gaganād yena pātito dharaṇitale / sauriṇā hyevamuktastu pippalādo mahāmuniḥ // 32 krodharūpo 'bravīdvākyam tacchṛṇuṣva narādhipa / pitṛmātrvihīnasya mama bālasya durmate / pīḍāṃ karoṣi kasmāt tvam saure brūhi hyaśeṣataḥ // 33 śanaiścara uvāca / krūrasvabhāvaḥ sahajo mama dṛṣṭistathedṛṣī / muñcasva mām tathā kartā yadbravīṣi na saṃśayaḥ // 34 pippalāda uvāca / adyaprabhṛtibālānām varṣād ā ṣoḍaśādgraha / pīḍā tvayā na kartavyā eṣa te samayaḥ kṛtaḥ // 35 evamastviti coktvā sa jagāma punarāgataḥ / devamārgam śanaiścārī praṇamya ṛṣisattamaḥ // 36 gate cādarśanaṃ tatra so 'pi bālo mahāgrahaḥ / vicintayanvai pītarāṃ krodhena kaluṣīkṛtaḥ // 37 āgneyīm dharaṇām dhyātvā janayāmāsa pāvakaḥ / kṛtyāmantrairjuhāvāgnau kṛtyā vai sambhavatviti // 38 tāvajjhaṭīti sā kanyā jvālāmālāvibhūṣitā / hutabhukṣadṛśākārā kiṃ karomīti cābravīt // 39 śoṣayāmi samudrān kiṃ cūrṇayāmi ca parvatān / avanīm veṣṭayāmīti pātaye kiṃ nabhastalam // 40 kasya mūrdhni patiṣyāmi ghātayāmi ca kaṃ dvija / śīghramādiśyatām kāryam mā me kālātyayo bhavet // 41 tasyāstadvacanaṃ śrutvā pippalādo mahātapāḥ / krodhasamraktanayana idaṃ vacanam abravīt // 42 mahatā krodhavegena mayā tvam cintitā śubhe / pitā me yājñavalkyaśca tasya tvam pata māciram // 43 evamuktavāgamacchīghraṃ sphoṭayantī nabhastalam / mithilāstho mahāprājñastapastepe mahāmanāḥ // 44 yāvatpaśyati digbhāgam jvalanārkasamaprabham / yājñavalkyo mahātejā mahadbhūtamupasthitam // 45 tad dṛṣṭvā sahasāyāntām bhītabhīto mahāmuniḥ / anuyukto 'tha bhūtena janakaṃ nṛpatiṃ yayau // 46 śaraṇyam mām anuprāptaṃ viddhi tvam nṛpasattama / mahadbhūtabhayādrakṣa yadi śaknoṣi pārthiva // 47</p> <p>brahmatejobhavam bhūtamanivāryam durāsadam / na ca śaknomyaḥ trātuṃ rājā vacanam abravīt // 48 tataścānyam nṛpaśreṣṭhaṃ śaraṇārthī mahātapāḥ / jagāma tena mukto 'sau cendrasya sadanaṃ bhayāt // 49 devarāja namaste 'stu mahābhūtabhayānṛpa /</p>

RKS 79: [pippaleśvaramahimānuvarṇana]	RKV 42: [pippalādatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tasya tad vacanaṃ śrutvābravīd indras tadā vacaḥ // 43 na ca śaktaḥ paritrātuṃ brahmatejo hi duḥsaham / tataḥ ca brahmabhavanaṃ brāhmaṇo brahmavittamaḥ // 44 jagāma viṣṇubhavanaṃ śakto 'pi tyaktavān bhayāt / tataḥ sa paramodvigno nirāśo jīvite nṛpa // 45 anugamyamāno bhūtena agacchac ca maheśvaram / tasya yogabalopeto mahādevasya pāṇḍava // 46 nakhamāmsāntare lupto yathā devo na paśyati / adr̥ṣṭam agamad bhūtaṃ jvalanārkasamaprabham // 47 muñca muñceti puruṣa muñceśvaram uvāca ha / evam ukto mahādevas tena bhūtena bhārata // 48 yogīndraṃ darśayām āsa nakhamāmsāntare sthitam / saṃsthāpya kṛtyām bhūteśo jvalatkalānalaprabhām // 49 uvāca mā bhaistvaṃ vipra mā ca gaccha mahāmune / tatas taṃ sūkṣmadehasthaṃ mahādevo 'bravīd idam // 50 kimasya tvaṃ mahābhūta kartā kṛtya vadasva me / kṛtyovāca / krodhadīptena deveśa pippalādena cintitā // 51 asya dehe patiśyāmi ahimśyām viddhi mām prabho / etac chrutvā mahādevo bhūtasya vadanāc cyutam // 52 variṣṭhaṃ bandhayāmāsa yājñavalkyasya ghātakam / yogīśvaram taṃ viprendraṃ dattvābhītiṃ yudhiṣṭhira // 53 visarjayitvā devas taṃ tatraivāntaradhīyata / preṣayitvā tu taṃ bhūtaṃ pippalādo 'pi durmanāḥ // 54 mātāpitṛvihīnas tu narmadātaṭam āśritaḥ / ekaniṣṭho nirāhāro varṣāni ṣoḍaśaiva tu // 55 toṣayāmāsa deveśam umayā saha śaṅkaram /</p> <p>hara uvāca / parituṣṭo 'smi te vipra tapasānena suvrata // 56 varam vṛṇīṣva te dadyām manasābhīpsitaṃ śubham / pippalāda uvāca / yadi me bhagavāms tuṣṭo yadi deyo varo mama // 57 atra sannihito deva mama nāmnā ca śaṅkara / evam uktaḥ tathety uktvā pippalādaṃ mahāmuniṃ // 58 jagāmādarśanaṃ devo bhūtasāṅghair niṣevitaḥ / pippalādo gate deve snātvā tatra mahāmbhasi // 59 sthāpayitvā mahadevaṃ jagāmottaraparvatam / tatra tīrthe naro bhaktyā snātvā mantrayuto nṛpa // 60 tarpayitvā pitṛn devān pūjayitvā maheśvaram / aśvamedhasya yajñasya phalaṃ prāpnoty anuttamam // 61 mṛto rudrapuraṃ yāti pippaleśvarasannidhau / athavā bhojayed viprān pitṛn uddīśya bhaktitaḥ // 62 dvādaśābdasahasrāṇi tṛptā gacchanti sadgatim / saṃnyāseṇa tu yaḥ kaścit tatra tīrthe tanuṃ tyajet // 63 anivartikā gatis tasya yathā me śaṅkaro 'bravīt / etat sarvaṃ samākhyātaṃ yat tvaṃ mām pariprṣṭavān // 64 māhātmyaṃ pippalādasya pippaleśvaram uttamam / etat puṇyaṃ pāpaharaṃ dhanyaṃ duḥkhapraṇāśanam // 65 paṭhatāṃ śṛṇvatāṃ caiva sarvapāpaprāmocanam // 66 itī śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pippaleśvaramahimānuvarṇano nāmaikonāśītītamō 'dhyāyāḥ</p>	<p>kampamāno 'bravīd vipro rakṣasveti punaḥpunaḥ // 50 tasya tadvacanaṃ śrutvā devarājo 'bravīd idam / na śaknōmi paritrātuṃ brahmakopādaḥ mune // 51 tataḥ sa brahmabhavanaṃ brāhmaṇo brahmavittamaḥ / jagāma viṣṇulokaṃ ca tenāpītyukta eva saḥ // 52 tataḥ sa munirudvigno nirāśo jīvite nṛpa / anugamyamāno bhūtena agacchacchaṅkarālayam // 53 tasya yogabalopeto mahādevasya pāṇḍava / nakhamāmsāntare gupto yathā devo na paśyati // 54 tadante cāgamadbhūtaṃ jvalanārkasamaprabham / muñca muñceti puruṣaṃ devadevaṃ maheśvaram // 55 evamukto mahādevas tena bhūtena bhārata / yogīndraṃ darśayāmāsa nakhamāmsāntare tadā // 56 saṃsthāpya bhūtaṃ bhūteśaḥ paramāpadgataṃ munim / uvāca mā bhaistvaṃ vipra nirgacchasva mahāmune // 57 tataḥ susūkṣmadehasthaṃ bhūtaṃ dr̥ṣṭvābravīdidam / kimasya tvaṃ mahābhūta kariṣyasi vadasva me // 58 kṛtyovāca / krodhāviṣṭena deveśa pippalādena cintitā / asya dehaṃ haniśyāmi himśārthaṃ viddhi mām prabho // 59 etacchrutvā mahādevo bhūtasya vadanāccyutam / kaṭiṣṭhaṃ yājñavalkyaṃ ca mantrayāmāsa mantravit // 60 yogīśvareti viprasya kṛtvā nāma yudhiṣṭhira / visarjayitvā deveśastatraivāntaradhīyata // 61 preṣayitvā tu taṃ bhūtaṃ pippalādo 'pi durmanāḥ / pitṛmātṛsamudvigno narmadātaṭamāśritaḥ // 62 ekāṅguṣṭho nirāhāro varṣād ā ṣoḍaśān nṛpa / toṣayāmāsa deveśamumayā saha śaṅkaram // 63 tatastattapasā tuṣṭaḥ śaṅkaro vākyamabravīt // 64 īśvara uvāca / parituṣṭo 'smi te vipra tapasānena suvrata / varam vṛṇīṣva te dadmi manasā cepsitaṃ śubham // 65 pippalāda uvāca / yadi me bhagavāms tuṣṭo yadi deyo varo mama / atra saṃnihito deva tīrthe bhava maheśvara // 66 evamuktastathetyuktvā pippalādaṃ mahāmuniṃ / jagāmādarśanaṃ devo bhūtasāṅghasamanvitaḥ // 67 pippalādo gate deve snātvā tatra mahāmbhasi / sthāpayitvā mahadevaṃ jagāmottaraparvatam // 68 tatra tīrthe naro bhaktyā snātvā mantrayutaṃ nṛpa / tarpayitvā pitṛn devān pūjayecca maheśvaram // 69 aśvamedhasya yajñasya phalaṃ prāpnotyanuttamam / mṛto rudrapuraṃ yāti nātra kāryā vicāraṇā // 70 atha yo bhojayed viprān pitṛn uddīśya bhārata / tasya te dvādaśābdāni modante divi tarpitāḥ // 71 saṃnyāseṇa tu yaḥ kaścit tatra tīrthe tanuṃ tyajet / anivartikā gatistasya rudralokāt kadācana // 72 etatsarvaṃ samākhyātaṃ yatprṣṭhe hi tvayānagha / māhātmyaṃ pippalādasya tīrthasyotpattireva ca // 73 etatpuṇyaṃ pāpaharaṃ dhanyaṃ duḥsvapnanāśanam / paṭhatāṃ śṛṇvatāṃ caiva sarvapāpakṣayo bhavet // 74 itī śrīskāṇḍe mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe narmadāmāhātmye pippalādatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma dvicātvāriṃśo 'dhyāyāḥ</p>

Adhyāya 80: [guhyāvātīrthamahimānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra vimalēsvaram uttamam / tatra devaśilā ramyā mahādevena bhāṣitā // 1
garjanam khetakam nāma tatra devaśilā śubhā / tatra snātvā tu yo bhaktyā tarpayet pitṛdevatāḥ // 2
tasya te dvādaśābdāni sutṛptā divi moditāḥ / tasmimś tīrthe tu yo bhaktyā brāhmaṇān pūjayen nṛpa // 3
svalpenāpi hi dānena tasya cānto na vidyate / yudhiṣṭhira uvāca / kāni dānāni viprendra śastāni dharaṇītale // 4
yāni dattvā naro bhaktyā mucyate sarvakilbiṣaiḥ / mārkaṇḍeya uvāca / suvarṇam rajatam tāmraṇ maṇim mauktikam eva ca // 5
bhūmidānam tathā gāvo mocayanty aṃśumān naram / tatra tīrthe tu yaḥ kaścit kurute prāṇasaṃkṣayam // 6
rudraloke vaset tāvad yāvad āhūtasamplavam / tataḥ puṣkariṇim gacchet kurukṣetrasamām nṛpa // 7
pūrvam puṣkariṇī nāma kurukṣetraṃ kalau smṛtam / tatra snātvā yajed devaṃ tejorāṣim divākaram // 8
ṛcam ekām japet saumyaḥ sāmavedaphalaṃ labhet / yajurvedasya japanam ṛgvedasya tathaiva ca // 9
tryakṣaram vā japen mantram dhyāyamāno divākaram / ādityahṛdayam japtvā mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 10
tatra tīrthe tu yaḥ snātvā vidhinā pūjayed dvijān / tasya koṭiguṇam dānam jāyate nātra saṃśayaḥ // 11
kārtikiyām ca tathā mādhyam vaiśākhyām tu viśeṣataḥ / amāvāsyām vyatīpāte saṃkrame vaidhṛtau ravau // 12
kurukṣetre naraḥ snātvā rudrasyānucaro bhavet / anāśake jale hy agnau pañcāgnau vā tathāpi vā // 13
tasmimś tīrthe mṛto yas tu sa yāti paramām gatim / brāhmaṇaḥ kṣatriyo vaiśyaḥ śūdro vā nṛpasattama // 14
vihitam karmakurvāṇaḥ sa gacchati satām gatim / yudhiṣṭhira uvāca / kiṃ japan mucyate vyādher jñātvā varṇam dvijottama // 15
kiṃ kurvan mucyate prāṇī yāti lokam anāmayaṃ / mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu rājann avahita itihāsam purātanam // 16
guhyatīrthe samāsādyā brāhmaṇo muktavān yathā / purā dvijavaraś cāsīd govindo nāma nāmataḥ // 17
tasya bhāryā susampannā brāhmaṇī ca pativrata / tasyām saṃjanayāmāsa putram ekaṃ ca sundaram // 18
sa bāla eva bhavane krīḍate śiśulīlayā / kadācid brāhmaṇaśreṣṭhaḥ kāṣṭhamānayatim gataḥ // 19
vanān nītvā kāṣṭhabhāraṃ grhe paścāc ca kṣiptavān / krīḍann āste śiśus tatra kāṣṭhabhāreṇa pīditāḥ // 20
mamāra bālakas tatra dvijo na jñātavāms tadā / brāhmaṇy api tadā tasmai na śaśaṃsa bhayāt tathā // 21
purnadvijaḥ sa govindo vipinaṃ saṃjagāma ha // 22
brāhmaṇy uvāca / brahmaṇaḥ pautras trailokyam yasya śaṅkate / sa hato rāmacandreṇa saputrāmātyabāndhavaḥ // 23
evaṃ putram vinā saukhyam martye nāke na vidyate / yaśa ākhyāyitam yasya svargārtham yasya bhāratī // 24
miṣṭānnaṃ brāhmaṇasyārthe svargavāso 'pi vidyate / putrotpattivināśābhyām nāparaṃ sukhaduḥkhalayoh // 25
brahmahatyāśvamedhābhyām nāparaṃ pāpapunyayoh / kiṃ bravīmīti he vatsa nānusaukhyam sutam vinā // 26
evaṃ bahuvidham duḥkham pralapitvā punaḥ punaḥ / bālam ḡhagate vipre saṃgopya brāhmaṇī tathā // 27
evaṃ tasyām vilapantyām gatā rātrir yudhiṣṭhira / bhūmyām prasuptam govindam putrasokena pīditā // 28
yāvan nirīkṣate bhāryā bhartāram duḥkhapīditam / kṛmirāṣim ayaṃ tāvad govindam nṛpasattama // 29
duḥkhād duḥkhatare magnā dṛṣṭvā tam pātakānvitam / evam duḥkhanimagnāyāḥ śarvarī vigatā tadā // 30
punaḥ prātas tu govindo darbhāya ca vanaṃ gataḥ / evam na jñātavān viprah kāṣṭhena ca hatam sutam // 31
gatāś ca divasāḥ pañcabrāhmaṇyā gopitam ca yat / paśupālah pañcame 'hni mahiṣṛuttamāś ca gāḥ // 32
araṇye mahiṣṛ muktā gāś ca bhoktum ḡham gataḥ / vijñaptāḥ paśupālena govindo brāhmaṇottamaḥ // 33
yāvad bhakṣāmy aham svāmin mahiṣṛ gāś ca rakṣaya / tataḥ sa tvarito gāś ca brāhmaṇo mahiṣṛ prati // 34
jagāma mahiṣṛ gāś ca viprasya tasya rakṣataḥ / dhāvamānasya gāvaś ca mahiṣyaḥ saṅgamaṃ gatāḥ // 35
tatra praviṣṭāś tu jale nadyā revāsusaṅgame / taj jalam pītamātram tu tvarayā tena vāritāḥ // 36
akāmāt salilam pītvā prakṣālya nayane śubhe / ājagāma tataḥ paścād bhavanam dinasamkṣaye // 37
bhuktā duḥkhānvito rātrau govindaḥ śayanam yayau / nidrābhībhūto duḥkhena śrameṇaiva tu kheditāḥ // 38
punas tam cārdharātre tu tasya bhāryā nirīkṣate / kṛmibhir veṣṭitam gātram kvacit paśyaty aveṣṭitam // 39
punaḥ sā vismayāviṣṭā tasya bhāryā guṇānvitā / uvāca duṣkṛtam tasya sādhasvāviṣṭacetanā // 40
bhāryovāca / atīte pañcame cāhṇi indhanam kṣipatā tu te / ḡrhe paścāt sthito bālas tv ajñāto ghātitaś tvayā // 41
mayā tat pātakam ghoram tvat kṛtam na prakāṣitam / tena pracchannapāpena dahyamānā divāniśam // 42
na sukham tava gātrasya na ca paśyāmi cātmanaḥ / nidrā prāṇaṣṭā me nātha ratiś caiva tvayā saha // 43
śrūyate mānave śāstre śloko gīto maharṣibhiḥ / smṛtvā smṛtvā ca tam rātrau paritāpo na śāmyati // 44
kīrtanān naśyate 'dharma vardhate 'sau ca gūhanāt / iha loke pare caiva pāpasyānto na vidyate // 45
evaṃ saṃcintyamānāham sthitā rātrau bhayāturā / kṛmirāśimayam tvam tu paśyāmi kathayāmi kim // 46
punaś ca kānta tvad deham bhrūṇahatyākṛmiplutam / kvacit tudanti te caiva kvacinnaṣṭāḥ samantataḥ // 47
etatsamsmṛtya saṃsmṛtya vimṛśantī punaḥ punaḥ / na jāne kāraṇam kiṃcit pṛcchāmi kathayasva me // 48
taḍāgam vāpi saritam tīrtham vā devatālayam / yam gato 'si prabhāvo 'yam tasya nānyasya me matiḥ // 49
evam uktaś tv asau viprah kathayāmāsa bhārata / bhāryayā pūrvavṛttāntam ramamāno nṛpottama // 50
golulāyī nivṛtyartham narmadā saṅgamaṃ gataḥ / nābhīmātre jale magnas toyam pītam yatheṣṭataḥ // 51
nānyat tīrtham vijānāmi narmadā ca saridvarā / evam śrutvā ca tatsarvam upavāsaḥ kṛtāḥ kṣaṇāt // 52
bhartrā saha gatā tatra saṅgame varavarṇinī / snātvā vidhiprayuktena saṅgame surapūjite // 53
tarpayāmāsa deveṣam śaṅkaram ca sahomayā / pañcāmṛtaiḥ snāpayitvā brāhmaṇyā sahito dvija // 54
gandhamālyādīdhūpaiś ca naivedyāiś ca suśobhanaiḥ / apūjayat tatra liṅgam devīm kātyāyanīm śubhām // 55

rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā bhartrā tena sahaiva sā / tataḥ prabhāte vimale dvijaṃ sampūjya yatnataḥ // 56
 godānena hiraṇyena vastreṇānna bhārata / govindaḥ pūjyamāsa svaśaktyā brāhmaṇaṃ śubham // 57
 uktaś cākāśavānyā tu tīrthaṃ guhyāvatī tv idam / guhyeśvaraṃ tatra liṅgaṃ pātālādutthitaṃ tadā // 58
 guhyāvatīnarmadayoḥ saṅgamo guṇavānabhūt / muktapāpo grhaṃ yātaḥ svabhāryāsahito dvijaḥ // 59
 etat tīrthaṃ pāpaharaṃ bālahatyāpraṇāśanam / tatra snātvā ca japtvā ca dattvā brāhmaṇabhōjanam // 60
 upāsya śrāddhakaraṇāt tilodakapradānataḥ / nivasecchivaloke hi yāvad āhūta saṃplavam // 61
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe guhyāvatītīrthamahimānuvarṇano nāmāśītītamō 'dhyāyāḥ // [80]

Adhyāya 81: [pañcaliṅgamahimānuvarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra uttare narmadātaḥ / meghanādasamīpe tu viśvarūpā saridvarā // 1
 nirgatā viśvarūpasya śārīrād upakurvataḥ / purā dāruvane devo liṅgahīnaḥ kṛto dvijaiḥ // 2
 narmadātaṃ āśritya tapaḥ kurvaṃs tadā nṛpa / viśvarūpo 'bhavad devo nirgatā saritāṃ varā // 3
 gatā sā narmadātoyaṃ saṅgamo guṇavānabhūt / tasmīṃs tīrthe naraḥ snātvā sa bhava na punar bhavet // 4
 tatra yat kriyate karma sarvaṃ tadakṣayaṃ bhavet / sārīkā siddhim āyātā patitā tīrthasaṅgame // 5
 pūrvam apsarasāṃ śreṣṭhā śakraśāpād akāmataḥ / citrāṅgadena ramitā kācīt kaṣṭamavāpa ha // 6
 sārīkā bhava kalyāṇi varṣāṇāṃ sā 'graviṃśatim / mṛtvā tvaṃ narmadātoye viśvarūpā susaṅgame // 7
 vicitrā bahucārvaṅgī sañjātā sārīkā nṛpa / jātismarā surābhāvā narmadātaṃ āśritā // 8
 tataḥ kāle ca saṃprāpte prajvālyā pāvakaṃ śubham / praviṣṭā sā śubhācārā viśvarūpā susaṅgame // 9
 divyadehadharī rājan prāptā śakrasya mandiram / etad antaram āśādyā sārīkā tīrthamucyate // 10
 tatra yat kriyate karma śrāddhaṃ yajñāḥ śivārcanam / sarvaṃ koṭiguṇaṃ vidyān meghanādasya darśanāt // 11
 avaśaḥ svavaśo vāpi yas tu prāṇān parityajet / na tasya punarāvṛttirghore saṃsārasāgare // 12
 khyātāni pañcaliṅgāni yāni drṣṭvā śivaṃ vrajet / mānavo manujaśreṣṭha śṛṇu tāni yudhiṣṭhira // 13
 meghanādaṃ ca goṣṭheśaṃ vāgīśaṃ kākaḍeśvaram / lakṣeśvaraṃ pañcaliṅgāny ekāhe yas tu pūjayet // 14
 anenaiva śārīreṇa sa naro hi śivaṃ vrajet / koṭiyajñaphalaṃ prāpya paścān mokṣamavāpnuyāt // 15
 ākhyānaṃ kathaiṣyāmi purāvṛttaṃ tavānagha / dharmasenaḥ purā rājā ayodhyādhipatīrbalī // 16
 dharmeṇa rājyaṃ kṛtavān yajñāṃś ca bahudakṣiṇān / śṛṇvan sa dharmāśāstrāṇi narmadācaritaṃ tathā // 17
 śrutvā vinirgato rājā revāyā uttare taṭe / meghanādaṃ samabhyarcya snātvā vai narmadājale // 18
 udgacchati dinakare aśvārūḍho nareśvaraḥ / uttarāṃ diśamāśritya gato goṣṭheśvaram śivaṃ // 19
 yathāvidhānaṃ sampūjya vāgīśvaram gatas tataḥ / tatra snātvā vidhānena pūjayitvā śivaṃ nṛpaḥ // 20
 candanāgurukarpūrair dhūpair dīpair vidhānakaiḥ / aśvārūḍho nṛpaśreṣṭhaḥ kākaḍeśvaram āgataḥ // 21
 taṃ prapūjya tato rājā gatvā vai nārmade jale / lakṣeśvaraṃ pūjayitvā sthitaṃ vai vidhipūrvakam // 22
 meghanādaṃ tato gatvā sūryaścāstam upāgamat / dhyātvā svayaṃ kālarūpaṃ yāvat tiṣṭhati vai nṛpaḥ // 23
 tāvad ghorō 'pi turago hy antarīkṣacaras tadā / divyadehadharaḥ saścāpy apsarobhiḥ samāvṛtaḥ // 24
 vimāne devarājasya yayāvindrāpurīm sthitaḥ / sunī prṣṭhe tu yā rājñastīrthayātrāṃ prakurvati // 25
 divyadehadharā sāpi vimānena gatā divi / dharmaseno 'pi tāṃ drṣṭvā vismayāviṣṭacetanaḥ // 26
 aśvarūpaṃ jagādātha kim etad iti bhārata / uvācākāśago vācam kathaṃ tvaṃ khidyase nṛpa // 27
 śārīrajena kaṣṭena tapaḥ sādhyā vibhūtyaḥ / pādacārī hi gaccha tvaṃ parapādair gato hyasi // 28
 bhūyo yātrāṃ prakuruṣe tadā siddhim avāpsyasi / tato rājā ca tasyātha śrutvā tadvacanaṃ tadā // 29
 punar dvitīyadvise prasthito liṅgapūjanam / pañcaliṅgān samabhyarcya samāyātas tu narmadām // 30
 meghanādaṃ yadāpaśyad dvāre devaṃ ca drṣṭvān / pañcavakraṃ daśabhujam trinetaṃ sūlapāṇinam // 31
 vṛṣārūḍhaṃ jagadgarbhaṃ śāśānkakṛtāśekharam / drṣṭvā taṃ devadeveśaṃ tuṣṭāva parameśvaram // 32
 jaya deva mahādeva mahāpātakanāśana / saṃsārasāgare magnaṃ māṃ samuddhara sāmpratam // 33
 hara uvāca / varam vṛṇu mahābhāga yat te manasi vartate / tad dadāmi na sandehaḥ śvibhaktō hi putraka // 34
 yadi tuṣṭō 'si me deva tanmām sahacaram kuru / ekāhe pañcaliṅgāni pūjayiṣyati yo naraḥ // 35
 sa tavānucaro deva bhavtv eṣa varo mama / dharmasenavacaḥ śrutvā bhavtv evaṃ haro 'bravīt // 36
 taṃ grhītvā tu rājānaṃ kailāsaṃ sa jagāma ha / svadehashtaṃ cakārāsu dharmasenaṃ nṛpaṃ nṛpa // 37
 etat te kathitaṃ rājann itihāsaṃ purātanam / śravaṇāt kīrtanād asya aśvamedhaphalaṃ labhet // 38
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe pañcaliṅgamahimānuvarṇano nāmaikāśītītamō 'dhyāyāḥ // [81]

Adhyāya 82: [mṛkaṇḍāśramakīrtana]

mārkaṇḍeya uvāca / athānyat kathaiṣyāmi tīrthaṃ pāpaprāṇāśanam / mayūrakukkuṭaṃ nāma brahmahatyā vyapohanam // 1
 mṛkaṇḍasyāśramam puṇyaṃ narmadādakṣiṇe taṭe / mṛkaṇḍo nāma bhūpāla ṛṣiḥ paramadhārmikah // 2
 tapas tepe mahābhāga divyair varṣasahasrakaiḥ / tasyāśramapade ramye munayaḥ śaṃsitavratāḥ // 3
 vasanti sma jalāhārāḥ śuṣkapatrakṛtāśanāḥ / kecit tanna nirāhārā mokṣopāyavicintakāḥ // 4
 etasmīn antare rājan gandharvau śakraḡāyanau / hetiprahētīnāmānau gatau śakrasabhāṃ nṛpa // 5
 vadhūrapsarasāṃ śreṣṭhā drṣṭā tābhyāṃ yudhiṣṭhira / drṣṭamātrau tu gandharvau kāmbāṇaprapīḍitau // 6
 hetīḥ kukkuṭāśabdena prahētīr barhiṇas tathā / ghoṣyamāṇau sumadhuraṃ sādāyamāsa tu ca tāṃ // 7

vṛtrahā tad abhiprāyaṃ jñātvā śāpaṃ dadau tavā // 8
 pūrṇe divyaśate varṣe paścād atrāgamiṣyathaḥ / tiryagyonau tu saṃprāptau gandharvau hi yudhiṣṭhira // 9
 jātismarau durācārau pakṣiṇau priyadarśīnau / sarvatīrthāny uttaran tau nāradaṃ ca dadarśatuḥ // 10
 gandharvāv ūcātuḥ / bhaviṣyāvāḥ śubhācāra brahmaputra tapodhana / karmaṇā kena cāvām hi muktāvetau vadasva tat // 11
 nārada uvāca / narmadā dakṣiṇe tīre mṛkaṇḍasyāśramam śubham / tiryagyonivimokṣam ca tīrtham hi paramam matam // 12
 jalāplutau narmadāyāḥ sarvaṃ tatra bhaviṣyati / tato hetih prahetiś ca susnātau divyarūpiṇau // 13
 ekena snānamātreṇa pakṣiṇau divyatām gatau / snātvā tu vidhinā 'nena dhyātvā devaṃ sadāśivam // 14
 uccāryāghoramantṛam tau sadā dhyānasthitau nṛpa / etasmīn antare rājan pātālādutthitam śubham // 15
 śatasūryaprakāśam hi liṅgam tatra yudhiṣṭhira / kukkuṭeśvaram ekaṃ tu mayūreśvaram eva ca // 16
 gandharvau tu vimānasthau gatau śakrasya mandiram / tasmīṃs tīrthe naraḥ snātvā bhave naiva punar bhavet // 17
 snātvā tilodakam dattvā pitṛṇām paramā gatih / avasāḥ svavaśo 'vāpi yastu prāṇan parityajet // 18
 na tasya punarāvṛttir ghore saṃsārasāgare / tatra kīṭāḥ pataṅgāś ca pakṣiṇo 'tha sarīrṣpāḥ // 19
 maṇḍūkāḥ pāpavṛkṣāś ca mṛtā yānti śivam padam // 20
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe mṛkaṇḍāśramakīrtano nāma dvyaśītītamō 'dhyāyāḥ // [82]

Adhyāya 83: [rameśvaraharīṇeśvaralubdhakeśvaradhanurīśvarabāṇeśvarakathana]

mārkaṇḍeya uvāca / tato 'nyat paramam tīrtham candramatyās tu saṅgame / candreśvaram siddhalingam tathā siddheśvaram punaḥ // 1
 ghaṇṭeśvaram mahiṣeśam aśvatīrtham ataḥ param / vṛṣasenaṃ hayagrīvaṃ śukatīrtham ataḥ param // 2
 rameśvaram tato gacchet tīrtham pāpapaṇāśanam / mekalāyās taṭe rājan mahāpātakanāśanam // 3
 yadā dāruvane pūrvaṃ mahādevena mohitāḥ / brāhmaṇānām striyas tatra ramamāṇāḥ samāgatāḥ // 4
 cintayantyaś ca tā mokṣam mekalātīram āśritāḥ / tābhiś ca ramamāṇābhir āvṛtaṃ śivapūjanam // 5
 nīlotpaladalair bilvair mallikājātikundakair / śūnyam prapūjitam yāvattāval liṅgam samutthitam // 6
 pātālādāgataṃ liṅgam jvalat kālānalaprabham / rameśvareti vikhyātam ramamāṇāt samutthitam // 7
 strīṇām uvāca deveśaḥ śāpamokṣo bhavatu iti / gacchantu sarvāḥ svagrhaṃ sāmpratam gatakalmaśāḥ // 8
 ityuktvā devadeveśas tatraivāntaradhīyata / tasmīṃs tīrthe naraḥ snātvā sa bhava na punarbhavet // 9
 anāśakena cāgnau hi ye mṛtā na punarbhavāḥ / tilodakam pitṛṇām tu piṇḍadānam yathāvidhi // 10
 śrāddhenaiva ca dānena pitṛṇām paramā gatih / indreṇa brahmaṇā pūrvaṃ viṣṇuṇā dhanadena ca // 11
 rakṣasā rāvaṇenātha tathā cendrajitā nṛpa / japo japtas tapas taptam yajñāni vividhāni ca // 12
 kṛtāni nṛpaśārdūla gatā hi paramām gatim / anyac ca kathayīṣyāmi hāriṇam tīrtham uttamam // 13
 hariṇeśam siddhalingam tathā vai dhanurīśvaram / bāṇeśvaram paraviddhi tathā vai lubdhakeśvaram // 14
 liṅgarūpāni pūjayitvā śivam vrajet / ākhyānam kathayīṣyāmi purāvṛtaṃ yudhiṣṭhira // 15
 arjuno lubdhako nāma mandajātisamudbhavaḥ / paryātan mṛgayām rājan narmadātīramāgataḥ // 16
 drṣṭvā yūtham mṛgāṇām tu dhāvamānaḥ punaḥ punaḥ / palāyamānāḥ sarve te ekaḥ paścāt sthito mṛgaḥ // 17
 hatō madhyadine so 'dya kuraṅgo narmadātate / patito 'sau gataprāṇo divyadehadharaḥ punaḥ // 18
 vimāne haṃsayukte vai brahmalokaṃ jagāma ha / gate tu hariṇe so 'tha lubdhakaś cintayānvitāḥ // 19
 mahāpāpāny anekāni kṛtāni tu mayā punaḥ / kā gatim yāmyahaṃ cātha śreyase maraṇam mama // 20
 cintayitvā tato rājan patito narmadājale / tatkaṣṇād divyadeho 'sau gandharvapuram āyayau // 21
 gate tasmīn devaloke dhanurbāṇau jale sthitau / catvāry etāni liṅgāni khyātāni bhuvanatraye // 22
 hariṇeśvaram ca bāṇeśam lubdheśam dhanurīśvaram / rameśvaram pañcamaṃ tu pañcaliṅgāni kīrtayet // 23
 na tasya punarāvṛttir ghore saṃsārasāgare / tasmīṃs tīrthe nara rājan snātvā śivapuram vrajet // 24
 brahmahatyādi pāpāni vilayaṃ yānti pārthiva / anāśake cārdhājale mṛtaḥ śivamavāpnuyāt // 25
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe rameśvaraharīṇeśvaralubdhakeśvaradhanurīśvarabāṇeśvarakathano nāma tryaśītītamō 'dhyāyāḥ // [83]

Adhyāya 84: [andhakopākhyāna]

mārkaṇḍeya uvāca / tatra snātvā tu bhaktyā ya upavāsaparāyaṇaḥ / kṣapājāgaraṇam kuryād dadyād dānam ca yatnataḥ // 1
 devasya snapanam kuryād amṛtaiḥ pañcabhis tathā / samālabhed yathāśaktyā pūjām kṛtvā vidhānataḥ // 2
 pātram parīkṣya dātavyam ātmanaḥ śreya icchatā / pitaras tasya tṛpyanti dvādaśābdaṃ na saṃśayaḥ // 3
 gacchati tatra dātā ca yatra devo nirañjanaḥ / grhamadhye praviṣṭas tu smaran nāmāsya śaktitāḥ // 4
 nīlādrau tu ca yatpuṇyam tat samastam labheta saḥ / śūlabhede ca yaḥ kuryāc chrāddham parvaṇi parvaṇi // 5
 viśeṣāc caiva māśante tasya puṇyaphalam śṛṇu / kedāre caiva yatpuṇyam kubjāyām ca tathā nṛpa // 6
 kanakhale caiva yat puṇyam gaṅgāsāgarasaṅgame / sitāsite tu yat puṇyam anyatīrthe viśeṣataḥ // 7
 arbude caiva yatpuṇyam puṇyam cāmaraparvate / gaṅgādyair sarvatīrthaiś ca phalam prāpnoti mānavaḥ // 8
 asmīṃs tīrthe tathā puṇyam labhate nātra saṃśayaḥ / vidhimantrasamāyuktaṃ tarpayet pitṛdevatāḥ // 9
 kulāni tārayatyeva daśa pūrvāparāṇi saḥ / dakṣiṇām caiva martyaś ca śucir bhūtvā samāhitaḥ // 10
 nyāsam kṛtvā tu pūrvoktam pradadyād aṣṭapuṣpakam / śāstroktair aṣṭabhir mantrair mānasair śṛṇu tāms tathā // 11
 vārijam saumyam āgneyam vāyavyam pārthivam punaḥ / vānaspatyam bhavet puṣpam prājāpatyam tu saptamam // 12
 aṣṭamaṃ śivapuṣpam ca śṛṇv eteṣām vinirāyam / vārijam salilam jñeyam saumyam madhuyutam payāḥ // 13

āgneyaṃ dhūpadīpaṃ ca vāyavyaṃ candanādīkam / pārthivaṃ kandamūlādyāṃ vānaspatyaphalātmakam // 14
 prājāpatyaṃ annādyāṃ ca śivapuṣpaṃ upāsanam / ahimsā prathamam puṣpaṃ puṣpamindriyanigrahaḥ // 15
 tṛtīyaṃ ca dayāpuṣpamebhis tuṣyanti devatāḥ / tapasā cārcayed bhaktyā atra tūrthe narādhipa // 16
 chatraṃ ca cāmaram dadyāc chayyāṃ copānahau tathā / tena pūjanamātreṇa pūjitāḥ puruṣās trayāḥ // 17
 svargaloke vaset tāvad yāvad āhuta samplavam / śūlapāṇes tu yo bhaktyā snapanam caiva kārayet // 18
 pañcāmṛtena yaścaiva yakṣakardamakumkumaiḥ / samālabhec ca deveṣāṃ śrīkhaṇḍairagarādibhiḥ // 19
 nānāvidhais ca puṣpais cārcām kurvanti ye dvijāḥ / rudraṃ puruṣasūktam ca loka yaḥ svasvasūtrakam // 20
 iṣe tvādikamantrādi jyotir brāhmaṇam eva ca / gāyatrī ca madhuścaiva maṇḍalabrāhmaṇam eva ca // 21
 etaj japaṃ tu ye bhaktyā yajurvedasamudbhavam / devavratam nāma daivyaṃ puruṣās tatpuraṃ yayuḥ // 22
 āsīt purā mahārāja andhako nāma durjaya / ārādhayāmāsa śivaṃ cirakālam upasthitaḥ // 23
 prasanno bhagavān devo varaṃ yācasva svrata / varaṃ labdhvā tadā daityo 'dhāvāt saharṣato 'ndhakaḥ // 24
 pure janās ca dṛśyante bhājanair ratnapūritaiḥ / sāksatair bhājanais tasya śatasāhasrayoṣitaḥ // 25
 mantrān paṭhanti viprās ca māṅgalyanisvanena ca / bhūpaṃ cāmātyabhṛtyais ca rājyāśvarathadantibhiḥ // 26
 vardhāpayanti te sarve ye kecit puravāsinaḥ / hṛṣṭaḥ puṣṭo vasaṃs tatra sa surair nābhībhūyate // 27
 varalabdham tu taṃ jñātvā gīrvāṇāḥ śaṅkitās tadā / ekībhūtās ca te sarve śakrasya śaraṇam yayuḥ // 28
 samāgatān surān dṛṣṭvā śakro vacanam abravīt / kathaṃ samāgatās sarve yūyaṃ ca tridivaukasaḥ // 29
 kathaṃ ca bhayam utpannam kathayadhvam mahāsurāḥ // 30
 devā ūcuḥ / mṛtyuloke 'bhavat pāpas tv andhako nāma durmadaḥ // 31
 tasmāc ca bhayamāpannā bhavac charaṇam āgatāḥ / etasminn antare raudro dānavo baladārpitaḥ // 32
 ekākī syandanārūḍha āyudhair vividhair yutaḥ / andhako rājaśārdūla yayau śakrapurīm tataḥ // 33
 svarṇaprākārasamyuktāṃ śobhitāṃ vividhair gṛhaiḥ / durgamāṃ śatruvargasya sadā pārthivasattama // 34
 praviveśāsuras tatra līlayā svagrhaṃ yathā / samutthāya tataḥ śakraḥ svakīyaṃcāsanam dadau // 35
 upaviṣṭo 'ndhakaḥ tatra śakrasyaivāsane śubhe / śakra uvāca / kiṃ vo hy āgamanam cātra kiṃ kāryam kathayasva me // 36
 yadasmadīyaṃ vittaṃ ca tatte dāsyāmi dānava / andhaka uvāca / na cāham kāmaye vittaṃ na gajān na turamgamān // 37
 svakīyaṃ darśayasvādya svargaśṛṅgārabhūmikam / airāvataṃ mahānāgam saindhavoccaiḥ śravohayam // 38
 urvaśyādīni sarvaṇi vādītratrityāni ca / anyāḥ svīyā vibhūtīs ca darśayasva śacīpate // 39
 tasyaitad vacanam śrutvā śakro 'pi bhayavihvalaḥ / sarvaṇi ca padārthāni darśayāmāsa cāndhakam // 40
 tadāgatya suraiḥ sārđham yakṣagandharvakinnaraiḥ / nṛtyanty apsarasaḥ tatra vādītrair vividhair nṛpa // 41
 tat tasya vibhramac cittaṃ dṛṣṭvāpy apsarasaḥ tadā / tena devagaṇās sarve trastāḥ pārthivasattama // 42
 saṃgrāmair vividhais tatra cakravajrāribhīṣaṇaiḥ / santāpitāḥ surās sarve kṣayaṃ nītā hy anekasaḥ // 43
 āditya marutād yās ca bhagnās saṃgrāmamaṇḍale yathā siṃhakarākrāntāḥ śvāpadā vyacaran vane // 44
 tad vad ekena te devāḥ kṛtās sarve parānmukhāḥ / balād deśeṣu grāmeṣu prajāḥ pīḍayate 'niśam // 45
 ākampya gṛhyate kṣīram śākaṃ vāsas tathaiva ca / na sammāne vacas teṣāṃ prajāśantāpane rataḥ // 46
 gṛhītvā śakrabhāryāṃ ca dānavo 'pi gṛhaṃ gataḥ / tataḥ surās ca śakraś ca brahmāṇam śaraṇam yayuḥ // 47
 gajais ca parvatākāraiś aśvais caiva gajopamaiḥ / syandanair gaganākāraiḥ siṃhaśārdūlayojitaiḥ // 48
 kacchapair makarais cāpi mṛgameṣais tathoragaiḥ / brahmalokamanuprāptā devās cendrapurogamāḥ // 49
 dṛṣṭvā padmodbhavam devaṃ praṇameṣam pratuṣṭuvuḥ / jayadeva jagannātha jayasambhūti kāraka // 50
 padmayone suraśreṣṭha tvām eva śaraṇam gatāḥ / sodvegam bhāṣitam śrutvā devānāṃ bhāvitātmanām // 51
 meghagambhīrayā vācā brahmā provāca vāsavam / kiṃ vo hyāgamanam devās sarveṣāṃ vai vivarṇatā // 52
 kenāvamānitās sarve tatsarvaṃ me nivedyatām / devā ūcuḥ / anyako nāma nāmnēti dānavo baladārpitaḥ // 53
 tena devagaṇās sarve dhanaratnair divarjitāḥ / hatvā devagaṇān nātha parśucakrāsītomaraiḥ // 54
 gṛhītvā śakrabhāryāṃ vai dānavo vigato balāt / tataḥ śrutvā vacas teṣāṃ brahmā lokapitāmahaḥ // 55
 cintayāmāsa bhagavān vadham tasya tu rakṣasaḥ / avadhyo dānavaḥ pāpaḥ sarvair api surāsuraiḥ // 56
 tataḥ pratuṣṭuvuḥ sarve devāḥ śakrapurogamāḥ / jaya tvam deva deveśa lakṣmyā cārđhasarīravān // 57
 āsu rakṣaya deveśa tasmāt te śaraṇam gatāḥ / janārdana uvāca / svāgatam vo mahābhāgā bruvatāṃ caiva svāgatam // 58
 kiṃ kāryam procyatām sarvaṃ kāraṇam yanmayepsitam / parābhavaḥ kṛto yena sa gacchatu yamālayam // 59
 evamuktās surās sarve kathayanti sma tattvataḥ / pradarśayanti cāṅgāni vepamānās tv adhomukhāḥ // 60
 hṛtarājyāḥ kṛtā nātha andhakena parājitāḥ // 61
 piteva putrān parirakṣa deva jāhīha śatruṃ saha putragotrāiḥ / tatheti coktvā kamalāsanaṃ prabhuḥ surāsuir vanditapādapīṭhaḥ // 62
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'ndhakopākhyāne caturaśītītamō 'dhyāyah // [84]

RKS 85: [andhakavarapradāna]

mārkaṇḍeya uvāca /
 śaṅkhaṃ cakram gadāṃ pāśam saṃgṛhya parameśvaraḥ /
 utthitāḥ śayanāt tūrṇam devānāṃ ca jayapadaḥ // 1

RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]

uttānapāda uvāca /

RKS 85: [andhakavarapradāna]	RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]
<p>keśava uvāca / pātāle yadi vā svarge martye vā yadi vā surāḥ / andhakaṃ taṃ vadhiṣyāmi yena santāpitās surāḥ // 2 gacchantu svagṛhaṃ devās santoṣe bhāvitātmanaḥ /</p> <p>viṣṇo tu vacanaṃ śrutvā brahmādyās tu savāsavaḥ // 3 svaṃ svaṃ yānaṃ samāruhya hṛdi tuṣṭā divaṃ yayuḥ / tato devo mādhas tu yatra tiṣṭhati cāndhakaḥ // 4 tatra gatvā hṛṣīkeśa āgneyāstraṃ mumoca ha / dṛṣṭvā jvalantaṃ cāgneyaṃ keśavena visarjitam // 5 visarjayāmāsa tadā vāruṇaṃ cāstram uttamam /</p> <p>vāruṇāstreṇa bāṇena āgneya śoṣitaṃ tadā // 6 andhakaś cintayāmāsa kena bāṇo visarjitaḥ / kasyeyaṃ pauraṣī śaktiḥ ko yāsyati yamālayam // 7 tato 'ndhakaḥ kopayukto bāṇamārgasya saṃcaran / dṛṣṭvā yuddhapathe prāptaṃ devaṃ taṃ cāndhako 'bravīt // 8</p> <p>na śarma prāpnuṣe cātra mama dṛṣṭyā nirīkṣitaḥ / tathā na śaknuṣe tvaṃ tu śārdūlād gavayo hare // 9 āgataṃ ca yathābhakṣaṃ mārjārasya ca mūśakam / tathā na śaknuṣe tvaṃ tu saṃsthitō 'pi mamāgrataḥ // 10 tatas tu deva deveṣaṃ śāṅkhacakraḡadādharam / caturbhujāvadāt taṃ ca dvandvayuddhapradāyinaṃ // 11 dṛṣṭvā gadādharaṃ devaṃ sāṣṭāṅgaṃ praṇato bhuvī /</p> <p>andhaka uvāca / jaya kṛṣṇa parastvaṃ hi viṣṇo jiṣṇo namo namaḥ // 12 hṛṣīkeśāya keśāya jagaddhātre 'cyutāya ca / namaḥ paṅkajanābhāya namaḥ paṅkajamāline // 13 janārdanāya devāya pītāmbaradharāya ca / govindāya namo nityaṃ namaścodadhiśāyine // 14 namaḥ karālavaktrāya nṛsimhāya ninādine / śārngiṇe smitavaktrāya śāṅkhacakraḡadābhṛte // 15 namo vāmanarūpāya krāntalokatrāyāya ca / namo varāharūpāya yajñarūpāya te namaḥ // 16</p> <p>vāsudeva namastubhyaṃ namaḥ kaiṭabhanāśine / vasudevasutaśceśa namaste suranāyaka // 17</p>	<p>kasminsthāne 'vasad deva so 'ndhako daityapuṅgavaḥ / sarvāndevāṃśca nirjitya kasminsthāne samāsthitaḥ // 1 śrīmaheśa uvāca / praviṣṭo dānavo yatra kathayāmi narādhipa / pātālalokamāśritya kanyā vidhvamsate tu saḥ // 2</p> <p>tatra sthitaṃ taṃ vijñāya cāpamādāya keśavaḥ / vyasrajadbāṇamāgneyaṃ dahyatāmiti cintayan // 3 dahyamāno 'gninā so 'pi vāruṇāstraṃ sa saṃdadhe / vāruṇāstreṇa mahatā āgneyaṃ śamitaṃ tadā // 4 tato 'sau cintayāmāsa kena bāṇo visarjitaḥ / kasyaiṣā pauraṣī śaktiḥ ko yāsyati yamālayam // 5 tato 'ndhako mṛdhe kruddho bāṇamārgēṇa nirgataḥ / sa dṛṣṭvā bāṇamārgēṇa cāpahastaṃ janārdanam // 6 andhaka uvāca / na śarma lapsyase hyadya mayā dṛṣṭyābhivīkṣitaḥ / na śaknoṣi tathā gantuṃ nāgaḥ śārdūladarśanāt // 7 āgacchati yathā bhakṣyaṃ mārjārasya ca mūśikaḥ / na śaknoṣi tathā yātuṃ saṃsthitas tvaṃ mamāgrataḥ // 8</p> <p>ahaṃ tvāṃ preṣayīṣyāmi yamamārgē sudāruṇe / ahamanveṣayīṣyāmi kila yāsyāmi te gṛham // 9 upanīto 'si kālena saṅgrāme mama keśava / ye tvayā nirjitaḥ pūrvaṃ dānavā apyanekaśaḥ // 10 na bhavanti pumāṃsaste striyastās caiva keśava / paraṃ na śastrasaṅgrāmaṃ kariṣyāmi tvayā saha // 11 vadato dānavendrasya na cukopa sa keśavaḥ / ayudhyamānaṃ taṃ dṛṣṭvā cintayāmāsa dānavaḥ // 12 dvandvayuddhaṃ kariṣyāmi niścitya yuyudhe nṛpa / sa kṛṣṇena padākṣiptaḥ patitaḥ pṛthivītale // 13 muhūrtāsa samāśvasya utthāyedaṃ vyacintayat / aśakto dvandvayuddhāya tataḥ sāma prayuktavān / pāṇibhyaṃ sampuṭaṃ kṛtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇataḥ śuciḥ // 14 andhaka uvāca / jaya kṛṣṇāya haraye viṣṇave jiṣṇave namaḥ / hṛṣīkeśa jagaddhātre acyutāya mahātmane // 15 namaḥ paṅkajanābhāya namaḥ paṅkajamāline / janārdanāya śrīśāya śrīpate pītavāsase // 16 govindāya namo nityaṃ namo jaladhiśāyine / namaḥ karālavaktrāya narasimhāya nādine // 17 śārngiṇe sitavarṇāya śāṅkhacakraḡadābhṛte / namo vāmanarūpāya yajñarūpāya te namaḥ // 18 namo varāharūpāya krāntalokatrāyāya ca / vyāptāśeṣadīgantāya keśavāya namonamaḥ // 19 vāsudeva namastubhyaṃ namaḥ kaiṭabhanāśine / lakṣmyālaya suraśreṣṭha namaste suranāyaka // 20</p>

RKS 85: [andhakavarapradāna]	RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]
<p>viṣṇor devādhideveśa jagaddhātāḥ prajāpate / praṇāmaṃ ye 'pi kurvanti tebhyaś cāpi namo namaḥ // 18 samastabhūtadevāya vāsudevāya dhimate /</p> <p>tasmai yajñavarāhāya viṣṇave 'mitatejase // 19</p> <p>guṇānāṃ hi vidhānāya namaste 'stu punaḥ punaḥ /</p> <p>deva uvāca / tuṣṭo hy ahaṃ dānavendra varam vṛṇu yathepsitam // 20 dadāmi te varam cādya yācamānasya sāmpratam / andhaka uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum ihecchasi // 21 tadā dadasva me deva yuddhaṃ paramaśobhanam /</p> <p>śrībhagavān uvāca / kathaṃ dadāmi te yuddhaṃ toṣito 'haṃ tvayā punaḥ // 22 na tvāṃ prati bhavet kopāḥ kathaṃ yudhye 'ham andhaka / yadi te vartate buddhir yuddhaṃ prati na saṃśayaḥ // 23 tarhi tvāṃ gaccha śīghraṃ vai devaṃ prati maheśvaram / andhaka uvāca /</p> <p>prasādāt tasya devasya vijayī bhuvanatrāye // 24 kathaṃ yuddhaṃ care tena śāṅkareṇa vadasva naḥ / etac chrutvā dānavasya bhagavān abravīd idam // 25 ahaṃ te kathayiṣyāmi yena yuddhaṃ tvayā saha /</p>	<p>viṣṇordevādhidevasya pramāṇaṃ ye 'pi kurvate / praṇāpaterjagaddhātus teṣāṃ api namāmyaham // 21 samastabhūtadevasya vāsudevasya dhimateḥ / praṇāmaṃ ye prakurvanti teṣāmapi namāmyaham // 22 tasya yajñavarāhasya viṣṇoramitatejaṣaḥ / praṇāmaṃ ye prakurvanti teṣāmapi namāmyaham // 23 guṇānāṃ hi nidhānāya namaste 'stu punaḥpunaḥ / kāruṇyāmbunidhe deva sarvabhaktipriyāya ca // 24 śrībhagavān uvāca / tuṣṭaste dānavendrāhaṃ varam vṛṇu yathepsitam / dadāmi te varam nūnamapi trailokyadurlabham // 25 andhaka uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dāsyasi cepsitam / tadā dadasva me deva yuddhaṃ paramaśobhanam / avaddhastapūto [W?] yenāhaṃ lokāngantāsmi śobhanān // 26 śrībhagavānuvāca / kathaṃ dadāmi te yuddhaṃ toṣito 'haṃ tvayā punaḥ / na tvāṃ tu prabhavetkopāḥ kathaṃ yudhyāmi te 'ndhaka // 27 yadi te vartate buddhiryuddhaṃ prati na saṃśayaḥ / tato gacchasva yuddhāya devaṃ prati maheśvaram // 28 andhaka uvāca / na tatra sidhyate kāryaṃ devaṃ prati maheśvaram // 29</p>
<p>kailāsaśikharam gatvā dhunu taṃ ca punaḥ punaḥ // 26 dhunite parvate tasmin kampitaṃ bhuvanatrāyam / patanti śikharaḡrāṇi śīryamāñānyanekaśaḥ // 27 catvāraḥ sāgarā rājannekībhūtāḥ samantataḥ /</p> <p>umayā sahito rudro viṣayāsaktacetanaḥ // 28 kampamānaś ca patitaḥ pārvatyā saha śāṅkaraḥ / gāḍhamāliṅgya deveśam umā vacanam abravīt // 29 kimarthaṃ kampate śailaḥ kathaṃ vai kampate dharā / pātālāni tu saptāiva kampate svargasaptakam // 30 kiṃ vā yugakṣayo deva tan mamākhyātum arhasi / maheśvara uvāca / kasyaiśā durmatir jātāpi pārśvacarasya nu // 31 lalāte ced ayam bhagnaḥ prayāsyati yamālayam / kailāse saṃsthito dhyāne supto 'haṃ pratibodhitaḥ // 32 vadhīṣye taṃ na sandehaḥ ṣaṇmukho vā bhaved yadi / tataḥ sa cintayāmāsa jānātītyandhako 'py ayam // 33 upāyaṃ cintayāmāsa yenāsau vadhyate kṣaṇāt / tatas samāgatā devā indrabrahmapurogamāḥ // 34 rathaṃ devamayaṃ kṛtvā sarvalakṣaṇasamyutam / kecid devāḥ sthitāś cakre kecid tuṇḍāgrasaṃsthitāḥ // 35 kecidakṣe sthitā rājan yugaraśmiṣu saṃsthitāḥ / rathastambhe dhvajāgre tu kecid anyatra saṃsthitāḥ // 36 evaṃ devamayaṃ kṛtvā samārūḍho jagatprabhuḥ /</p>	<p>śrībhagavān uvāca / putra tvāṃ śikharam gatvā dhūnayasva balena ca // 30 vidhūte tatra deveśaḥ kopāṃ kartā sudāruṇam / kopitaḥ śāṅkaro raudraṃ yuddhaṃ dāsyati dānava // 31 viṣṇuvākyādasau pāpo gato yatra maheśvaraḥ / kailāsaśikharam prāpya dhunoti sma muhurmuḥuḥ // 32 dhūnite tatra śikhare kampitaṃ bhuvanatrāyam / nipetuḥ śikharaḡrāṇi kampamāñānyanekaśaḥ // 33 catvāraḥ sāgarāḥ kṣipramekībhūtā mahīpate / nipeturulkāpātāśca pādapā apyanekaśaḥ // 34 umayā sahito devo vismayaṃ paramaṃ gataḥ /</p> <p>gāḍhamāliṅgya girijā devaṃ vacanam abravīt // 35 kimarthaṃ kampate śailaḥ kimarthaṃ kampate dharā / kimarthaṃ kampate nāgo martyaḥ pātālameva ca / kiṃ vā yugakṣayo deva tanmamākhyātum arhasi // 36 īśvara uvāca / kasyaiśā durmatirjātā kṣiptaḥ sarpamukhe karaḥ / lalāte ca kṛtaṃ varma sa yāsyati yamālayam // 37 kailāsamāśrito yena supto 'haṃ yena bodhitaḥ / taṃ vadhīṣye na sandehaḥ sammukho vā bhaved yadi // 38 cintayāmāsa deveśo hyandhako 'yaṃ na saṃśayaḥ / upāyaṃ cintayāmāsa yenāsau vadhyate kṣaṇāt // 39 āgatāśca surāḥ sarve brahmādyā vasubhiḥ saha / rathaṃ devamayaṃ kṛtvā sarvalakṣaṇasamyutam // 40 kecid devāḥ sthitāścakre kecid tuṇḍāgrapārśvayoḥ / kecin nābhyaṃ sthitā devāḥ kecid dhuryeṣu saṃsthitāḥ // 41 dhurīṣu niścalāḥ kecidkecid yūpeṣu saṃsthitāḥ /</p>

RKS 85: [andhakavarapradāna]	RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]
<p>niryayau dānavo yatra krodhenā 'pi maheśvaraḥ // 37</p> <p>dānavānardayāmāsa ākāśaṃ cāsumān iva /</p> <p>na tatra dr̥śyate sūryo na kāṣṭhā na ca candramāḥ // 38 tato dānavarājena āgneyāstraṃ suyojitaṃ / dahyamānaṃ śarais tatra sarvaṃ gīrvāṇamaṇḍalam // 39 dahyamānāḥ śarais caivaṃ devaṃ śaraṇamāyayauḥ / tato devādhidevena vāruṇāstraṃ visarjitaṃ // 40 vāruṇāstreṇa tenaiva āgneyāstraṃ praśāmitaṃ / dānavena tato muktaṃ vāyavyāstraṃ nṛpottama // 41 pannagāstraṃ ca devo 'pi kopāviṣṭaḥ pramuktavān /</p>	<p>kecitsyandanasaṃstambhāḥ kecitsyandanaveṣṭakāḥ // 42 āmalasārake 'nye 'pi anye 'pi kalaśe sthitāḥ / riporbhayaṃkaraṃ divyaṃ dhvajamālādisobhitaṃ // 43 rathaṃ devamayaṃ kṛtvā tamārūḍho jagadguruḥ / niryayau dānavo yatra kopāviṣṭo maheśvaraḥ // 44 tiṣṭha tiṣṭhetyuvācātha kva prayāsyasi durmate / śarāsanam kare gr̥hya śarāṃścikṣepa dānave // 45 dānave 'dhiṣṭhite yuddhe śaraisciccheda sāyakān / śarāsanena tatraiva andhakaśchāditaṃ tadā // 46 na tatra dr̥śyate sūryo nākāśaṃ na ca candramāḥ / āgneyamastraṃ vyasṛjaddānavo 'pi śivaṃ prati // 47 dahyamānāḥ śarāṅgāraistatrasuḥ sarvadevatāḥ . / rakṣa rakṣa mahādeva dahyamānāmstu dānavāt // 48 tato devādhidevo 'sau vāruṇāstramayo 'jayat / vāruṇāstreṇa nimiṣādāgneyaṃ nāśitaṃ tadā // 49 dānavena tadā muktaṃ vāyavyāstraṃ raṇājire /</p>
<p>māruto bhakṣitaḥ sarpaiḥ krodhāviṣṭair na saṃśayaḥ // 42 dānavena tadā muktaṃ garuḍāstraṃ balīyasā / tena tac chatadhā nītaṃ pannagāstraṃ na dr̥śyate // 43 tato devādhidevena nārasimhaṃ visarjitaṃ /</p>	<p>vāruṇaṃ ca gataṃ tāta vāyavyāstravināśitaṃ // 50 devo vyasarjayatsārpaṃ krodhāviṣṭena cetasā / mārutaṃ nāśitaṃ bāṇaiḥ sarpais tatra na saṃśayaḥ // 51 dānavena tato muktaṃ garuḍāstraṃ ca līlayā / gāruḍāstraṃ ca tad dr̥ṣṭvā sārpaṃ naiva vyadr̥śyata // 52 tato devādhidevena nārasimhaṃ visarjitaṃ / nārasimhāstrabāṇena gāruḍāstraṃ praśāmitaṃ // 53 astramastreṇa śamyeta na bādhyeta parasparam / mahad yuddham abhūt tātasurāsurabhayaṃkaram // 54 cakranālikanārācaistomaraiḥ khaḍgamudgaraiḥ / vatsadantaistathā bhallaiḥ karṇikāraīś ca śobhanaiḥ // 55 evaṃ na śakyate hantuṃ dānavo vividhāyudhaiḥ / tadā jvālākarālāśca khaḍganārācatomarāḥ // 56</p>
<p>astrairastrāṇi saṃvārya yudhyete ca parasparam // 44 samaṃ yuddham abhūt tāta surāsurabhayaṃkaram / cakreṇālikanārācaistomaraiḥ khaḍgamudgaraiḥ // 45 vatsadantais tathā bhallaiḥ karṇikāraīś ca śobhanaiḥ / evaṃ na śakyate hantuṃ dānavair vividhāyudhaiḥ // 46 tato daṃṣṭrākarālēna khaḍganārācatomaraiḥ / śvaśrūn dr̥ṣṭvā yathā yāti lajjamānā hy adhomukhī // 47</p>	<p>vṛṣāṅkena vimuktāstu samare dānavam prati / na saṃspr̥santi śastrāṇi gātraṃ gauḍavadhūriva // 57 āyudhāni tatastyaktvā bāhuyuddham upasthitau / karaṃ kareṇa saṃgr̥hya praharantau svamuṣṭibhiḥ / raṇaprayogairyudhyantau yuyudhāte śivāndhakau // 58</p>
<p>na saṃspr̥santi gātrāṇi śastā gauḍavadhūrīyathā / āyudhāni tatas tyaktvā bāhuyuddham upasthitau // 48 karaiḥ karāṃs tu saṃgr̥hya praharantau hi muṣṭibhiḥ / bandhaiḥ karaprahārādyaire yudhyete sma parasparam // 49 dānavo 'pi ca taṃ devaṃ kakṣāntaram apīdayat /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / andhakaṃ prati deveśāscintayāmāsa nigraham / haniṣyāmi na sandeho duṣṭātmānaṃ na saṃśayaḥ // 59 sa śivena yadā kṣiptaḥ patitaḥ pṛthivītale / ūrdhvaśāhuradhovaktro dānavo nṛpasattama // 60 krodhāviṣṭena deveśaḥ saṅgrāme devaśatruṇā / kakṣayoḥ kuhare kṣiptvā bandhenākramya pīḍitaḥ // 61 nispandaścābhavad devo mūrcehāyukto maheśvaraḥ / mūrcehāpannaṃ tu taṃ jñātvā cintayāmāsa dānavaḥ // 62 hāhā kaṣṭaṃ kṛtaṃ me 'dya duṣkṛtaṃ pāpakarmaṇā / kiṃ karomi kathaṃ karma kasminsthāne tu mocaye // 63 gr̥hītvā devamutsaṅge gataḥ kailāsaparvatam /</p>
<p>niśceṣṭas ca tadā devo mūrchitas tu maheśvaraḥ // 50 mūrcehāgataṃ tu taṃ jñātvā cintayāmāsa dānavaḥ / hāhā kaṣṭaṃ kṛtaṃ vādyā pāpena ca durātmanā // 51 kiṃ nu kāryaṃ mayā cātra kathaṃ vāpi vrajāmy aham / taṃ gr̥hītvātha deveśaṃ gataḥ kailāsaparvatam // 52 muktvā śayānammucetam andhako 'pi yayau kṣaṇāt / tatas sa cetano bhūtvā devadevo maheśvaraḥ // 53</p>	<p>śayyāyāṃ śaṅkaraṃ nyasya niryayau daityarāt tataḥ // 64 śayyāyāṃ patito devaḥ prapede vedanām tataḥ / tāvaddadarśa cātmānaṃ svakīyabhavanasthitaṃ // 65</p>
<p>yāvat paśyati cātmānaṃ svakīye bhavane sthitaṃ /</p>	

RKS 85: [andhakavarapradāna]	RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]
<p>tāvāt sa cintayāmāsa parābhūto durātmanā // 54 krodhavesgasamāviṣṭo niriyayau dānavam prati / āyasaṃ laguḍaṃ dhṛtvā prabhur bhārasahasrakam // 55 dānavam dṛṣṭvān devaḥ prākṣipāt tasya mūrdhani / khaḍgena tāḍayāmāsa dānavah prahasanaṃ rāṇe // 56 grhītvā deva deveśaḥ kauveraṃ bāṇamuttamam / hṛdaye tāḍayāmāsa jvalitena ca tatkṣaṇāt // 57 tatas sa dānavas tatra rudhirodgāramudgiran / adhomukhas tato bhūtvā śūlena vidalīkṛtaḥ // 58</p>	<p>parābhavaḥ kṛto madyaṃ [W?] kathaṃ tena durātmanā / krodhavesgasamāviṣṭo niriyayau dānavam prati // 66 āyasaṃ laguḍiṃ grhya prabhur bhārasahasrajām / dānavam ca tato dṛṣṭvā prākṣipattasya mūrdhani // 67 khaḍgena tāḍayāmāsa dānavah prahasanaṃ rāṇe / devenāthasmṛtaṃ cāstraṃ kaucherākhyam mahāhave // 68 dīpyamānaṃ samutsṛjya hṛdaye tāḍitaḥ kṣaṇāt / tataḥ sa tāḍitastena rudhirodgāramudvaman // 69 patito 'dhomukho bhūtvā tataḥ śūlena bheditaḥ / punaśca devadevena śūlena dvidalīkṛtaḥ // 70</p>
<p>śūlāgravikṣataḥ pāpās cakravād bhramate tadā / ye tu bhūmau patanti sma dehato raktabindavaḥ // 59 tebhya udabhavan pāpā dānavāḥ śastrapāṇayaḥ / vyākulāś ca tato devo dānavaiś ca punaḥ punaḥ // 60 devena saṃsmṛtā durgā cāmuṇḍā bhīṣaṇā tadā / āgatā bhīṣaṇā devī āyudhāyutasamyutā // 61 mahādamṣṭrā mahākāyā piṅgākṣī lambakarṇikā / uvāca devī deveśaṃ samādiśa maheśvara // 62 deva uvāca / pibatvaṃ rudhiraṃ bhadre yatheṣṭaṃ dānavasya ca / patitaṃ ca pṛthivyāṃ tu durge yatnād grhāṇa tat // 63 dānavasya vadhe cādya sahāyaṃ kartum arhasi /</p>	<p>śūlāgre 'sau sthitaḥ pāpo bhrāntavāṃś cakravāt tadā / ye ye bhūmyāṃ patanti sma tatkāyād raktabindavaḥ // 71 te te sarve samuttasthur dānavāḥ śastrapāṇayaḥ / vyākulastu tato devo dānavena tarasvinā // 72 devenātha smṛtā durgā cāmuṇḍā bhīṣaṇānanā / āyātā bhīṣaṇākārā nānyudhavirājita // 73 mahādamṣṭrā mahākāyā piṅgākṣī lambakarṇikā / ādeśo dīyatāṃ deva ko yāsyati yamālayam // 74 īśvara uvāca / pibāsya rudhiraṃ bhadre yatheṣṭaṃ dānavasya ca / nipatadrudhiraṃ bhūmau durge grhṇīṣva māciram // 75 nihanmi dānavam yāvatsāhāyāṃ kuru sundari / evamuktā tu sā durgā papau ca rudhiraṃ tataḥ // 76 nihatā dānavāḥ sarve deveśena sahasraśaḥ / andhako 'pi ca tān dṛṣṭvā dānavānavaniṃ gatān / tato vāgbhiḥ pratusthāva devadevaṃ maheśvaram // 77</p>
<p>tato hatās ca te sarve khaḍgenāpi sahasraśaḥ // 64 andhako 'pi ca tān dṛṣṭvā dānavān nidhanaṃ gatān / tato vāgbhiḥ supuṣṭābhīḥ stuvan devaṃ maheśvaram // 65 tiṣṭha tiṣṭheti deveśaṃ caṇḍiṃ prati mahābalaḥ / śūlavikṣatarandhreṇa raktaṃ vai srāvayan bahu // 66 pṛthivīṃ pūrayāmāsa catuḥ sāgaramekhalām / antarikṣe sthitenāpi śūlāgre saṃsthitena ca // 67 skandhe dhṛtena devena rudhiraughapravarṣiṇā / pṛthivī pūritā tena saśailavanakānanā // 68 rudhireṇa kaṭiṃ yāvād vārito 'pi maheśvaraḥ / tato hṛdayaparyantaṃ devasya ca samāgamat // 69 vyākulāś ca tato devāḥ pranaṣṭās ca diśaṃ gatāḥ / sa tu svasya śarīrasya aṅgāny aṣṭau vyamardayat // 70 aṣṭau bhairavarūpās ca samutpannā maheśvarāt / damṣṭrākarālīnaḥ sarve hāhākāraṃ prakurvataḥ // 71 kharparāgrakarās sarve khaḍginaḥ kartinas tathā / pibantu rudhiraṃ sarvam ityāha parameśvara // 72 pītaṃ tu taiś ca rudhiraṃ kṣīṇaṃ raktaṃ sthitaṃ sthalam / śarīraṃ śoṣitaṃ tasya asthicarmāvaśeṣitam // 73 dānavaś cāndhakaḥ prāha antarikṣacaras tathā / andhaka uvāca / jayadeva jagannātha umāṅgārdhaśarīrabhṛt // 74</p>	<p>andhaka uvāca / jayasva devadeveśa umārdhārdhāśarīradhṛk / namaste devadeveśa sarvāya triguṇātmane // 78 vṛṣabhāsanamārūḍha śaśāṅkakṛtaśekhara / jaya khaṭvāṅgahastāya gaṅgādhara namo 'stu te // 79 namo ḍamaruhastāya namaḥ kapālamāline / smaradehavināśāya maheśāya namo 'stu te // 80 pūṣṇo dantanipātāya gaṇanāthāya te namaḥ / jaya svarūpadehāya arūpābaurūpiṇe // 81 uttamāṅgavināśāya viriṅcerapi śānkara / śmaśānavāsine nityaṃ nityaṃ bhairavarūpiṇe // 82 tvam sarvago 'si tvam kartā tvam hartā nānya eva ca /</p>
<p>vṛṣabhāsanamārūḍha śaśāṅkakṛtaśekhara / jayakhaṭvāṅgahastāya gaṅgāṃ śirasi dhāriṇe // 75 smarapramathanāyeha īśvarāya namo 'stu te / pūṣṇodantavināśāya gaṇanātha namo namaḥ // 76 jaya surūpadehāya arūpāya namo namaḥ / brahmottamāṅganāśāya viśveśvara sanātana // 77 śmaśānavāsine nityaṃ nityaṃ bhairavarūpiṇe / tvam sarvagaś ca kartā tvam tvam hartā nānya eva ca // 78</p>	<p>andhaka uvāca / jayasva devadeveśa umārdhārdhāśarīradhṛk / namaste devadeveśa sarvāya triguṇātmane // 78 vṛṣabhāsanamārūḍha śaśāṅkakṛtaśekhara / jaya khaṭvāṅgahastāya gaṅgādhara namo 'stu te // 79 namo ḍamaruhastāya namaḥ kapālamāline / smaradehavināśāya maheśāya namo 'stu te // 80 pūṣṇo dantanipātāya gaṇanāthāya te namaḥ / jaya svarūpadehāya arūpābaurūpiṇe // 81 uttamāṅgavināśāya viriṅcerapi śānkara / śmaśānavāsine nityaṃ nityaṃ bhairavarūpiṇe // 82 tvam sarvago 'si tvam kartā tvam hartā nānya eva ca /</p>

RKS 85: [andhakavarapradāna]	RKV 48:[andhakavadhatadvarapradānavarṇana]
<p>tvam bhūmis tvam diśas caiva jyotis tvam tejasas tathā / tvam vāyuh sarvabhūtānām janturūpo maheśvaraḥ // 79 tvam somastvam budhas caiva tvam gururbhārgavas tathā / sauristvam devadeveśa bhūmiputras tathaiva ca // 80 ṛkṣāṇi yāni dṛśyante gagane śaśibhāskarau / etāny eva ca sarvāṇi tvatprasādān maheśvara // 81 evam bahuvīdham stutvā devadevaṃ sa dānavāḥ / saṃhatābhyām ca hastābhyām taṃ praṇamya maheśvaram // 82 śaṅkara uvāca / sādhu sādhu mahāsattva varaṃ yācasva dānava / dātāhaṃ yācakas tvam tu dadāmi ityathepitam // 83 andhaka uvāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa yadi deyo varo mama / tadātmanaḥ samīpe 'haṃ sthāpitavyo hi nānyathā // 84 bhasmī jaṭī trisūlī ca trinetrī ca caturbhujāḥ / vyāghracarmottarīyaśca nāgayajñopavītakaḥ // 85 etadicchāmy ahaṃ sarvaṃ yadi dāsyasi śaṅkara / śūlāgrastho vadad yāvat tāvat tuṣṭo maheśvaraḥ // 86 īśvara uvāca / dadāmi te varaṃ cādya yas tvayā paribhāṣitaḥ / mayā tvam uditāḥ pūrvaṃ bhṛṅgirīṭhir bhaviṣyasi // 87 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'ndhakavarapradāno nāma pañcāśītītamō 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>tvam bhūmistvam diśascaiva tvam gururbhārgavastathā // 83 sauristvam devadeveśa bhūmiputras tathaiva ca / ṛkṣagrahādikaṃ sarvaṃ yaddṛśyaṃ tattvameva ca // 84 evam stutiṃ tadā kṛtvā devaṃ prati sa dānavāḥ / saṃhatābhyām tu pāṇibhyām praṇanāma maheśvaram // 85 īśvara uvāca / sādhu sādhu mahāsattva varaṃ yācasva dānava / dātāhaṃ yācakastvam hi dadāmiha yathepsitam // 86 andhaka uvāca / yadi tuṣṭo'si deveśa yadi deyo varo mama / tadātmasadrśo 'haṃ te kartavyo nāparo varaḥ // 87 bhasmī jaṭī trinetrī ca trisūlī ca caturbhujāḥ / vyāghracarmottarīyaśca nāgayajñopavītakaḥ // 88 etadicchāmyahaṃ sarvaṃ yadi tuṣṭo maheśvara // 89 īśvara uvāca / dadāmi te varaṃ hyadya yas tvayā yācito 'nagha / gaṇeṣu me sthitaḥ putra bhṛṅgīśastvam bhaviṣyasi // 90 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsahasryām saṃhitāyām pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe 'ndhakavadhatadvarapradānavarṇanaṃ nāmāṣṭacatvāriṃśo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 86: [śūlabhedotpatti]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca/ andhakasya varaṃ dattvā tenaiva saha śaṅkaraḥ/ umayā sahitaścāpi kailāsaṃ parvataṃ gataḥ // 1 tatas samāgatā devā brahmādyās saha vāsavāḥ/ hṛṣṭapuṣṭāś ca te sarve maheśa taṃ praṇemire // 2 deva uvāca/ svāgataṃ vo mahābhāgā ye kecit tv iha cāgatāḥ/ nihato dānavas tatra bhavadarthe na saṃśayaḥ // 3 raktana tasya me śūlaṃ nirmalaṃ ca na dṛśyate/ kartavyaṃ kiṃ mayā cādya kathyatāṃ hi pitāmaha // 4 sutas tu brahman yaścāsau nihato mayā/ kartumicchāmyahaṃ samyak tīrthayātrāṃ na saṃśayaḥ // 5 utthāya gamyatāṃ sarve ye kecit tv iha cāgatāḥ/ tatas sarvaiḥ suraiḥ sārddhaṃ prabhāsaṃ prati nirayau // 6 prabhāsād yāni tīrthāni gaṅgāsāgarasaṅgame/ avagāhya tu sarvāṇi nirmalatvaṃ na vidyate // 7 nīlībhūtaṃ yathāvastraṃ sitatvaṃ naiva gacchati/ tathā kṛṣṇatrisūlasya nirmalatvaṃ na jāyate // 8 narmadā tu tato gatvā devo devaiḥ samanvitaḥ/ uttaraṃ dakṣiṇaṃ kūlam avagāhya prayatnataḥ // 9 gatvā tu dakṣiṇe kūle parvate bhṛgusaṃjñite/ tatra sthitvā mahādevo devaiḥ saha dharāpate // 10 manoharaṃ tu tatsthānaṃ sarveṣāṃ hi divaukasām/</p>	<p>RKV 49: [śūlabhedotpattimāhātmyavarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / andhakaṃ tu nihatyātha devadevo maheśvaraḥ / umayā sahito rudraḥ kailāsamagamannagam // 1 āgatāśca tato devā brahmādyāśca savāsavāḥ / hṛṣṭastuṣṭāśca te sarve praṇemuḥ pārvatīpatim // 2 īśvara uvāca / upāvisantu te sarve ye kecana samāgatāḥ / nihato dānavo hyeṣa gīrvāṇārthe pitāmaha // 3 raktana tasya me śūlaṃ nirmalaṃ naiva jāyate / śubhavratajapajapyarato brahmanmayā hataḥ // 4 kartumicchāmyahaṃ samyak tīrthayānaṃ caturmukha / āgacchantu mayā sārddhaṃ ye yūyamiha saṃgatāḥ // 5 ityuktvā devadeveśaḥ prabhāsaṃ pratinirayau . / prabhāsādyāni tīrthāni gaṅgāsāgaramadhyataḥ // 6 avagāhyāpi sarvāṇi nairmalyaṃ nābhavannṛpa / narmadāyāṃ tato gatvā devo devaiḥ samanvitaḥ // 7 uttaraṃ dakṣiṇaṃ kūlam avagāhat priyavrataḥ / gatastu dakṣiṇe kūle parvate bhṛgusaṃjñitam // 8 tatra sthitvā mahādevo devaiḥ saha mahīpate / bhrāntvā bhrāntvā ciraṃ śrānto nirviṇṇo niṣāsāda ha // 9 manohāri yataḥ sthānaṃ sarveṣāṃ vai divaukasām /</p>

RKS 86: [śūlabhedotpatti]	RKV 49: [śūlabhedotpattimāhātmyavarṇana]
<p>jñātvā tīrthaviśeṣaṃ tu sthito devo maheśvaraḥ // 11 giriṃ bibheda śūlena tena bhinnam rasātaḥ/ nirmalaṃ cābhavac chūlam na lepo dṛśyate kvacit // 12</p> <p>pātālān niḥśr̥tā gaṅgā nāmnā bhogavatī sā/ tatra tīrtham samutpannam śūlabhedeti viśrutam // 13 sūrye rāhugate tatra mahāpuṇyā sarasvatī/ dviṭīyaṃ saṅgamaṃ tatra yathā veṇī sitāsitaḥ // 14 tatra brahmā svayaṃ devo brahmeṣaṃ liṅgam uttamam/</p> <p>yasya yāmyadiśābhāge svayaṃ devo janārdanaḥ // 15 vidyate ca svayaṃ tatra viṣṇuḥ pīṭheṣu samsthitāḥ/</p> <p>śūlena ca kṛtā rekhā tatra toyavahā nṛpa // 16 tat toyam ca gataṃ tatra yatra revā nadījalām/ tatra liṅgam mahāpuṇyam cakratīrtheti viśrutam // 17 śūlabhede ca deveśaḥ snānam kṛtvā yathā vidhi/ ātmānam manyate śuddham na kiṃcit kaluṣaṃ tanau // 18 tasya caivottare bhāge deva devaṃ jagadguruṃ/ śūlapāṇiṃ tataḥ prāpya pūjayāmāsa yatnataḥ // 19 sarvatīrtham ayaṃ tīrtham sarvatīrthādhikam param/ sarvapūṇyādhikam puṇyam sarvaduḥkhaghaṇnam uttamam // 20 tatra tīrtham pratiṣṭhāpya devadevo jagadguruḥ/ rakṣakāṃs tu tato muktṛvā tatra sthāpya vināyakam // 21 kṣetrapālāśataṃ caṣṭau tīrtham rakṣanti yatnataḥ/ vighnāni tasya kurvanti yas tatra sthātum icchati // 22 kecit kuṭumbacintāṃ tu kecit cintāṃ kṛṣṣu ca/ sevāṃ ca kurvate kecid dravyārjanaparāyaṇāḥ // 23 parokṣavādaṃ kurvanti anye hisārataḥ janāḥ/ paradārān prasarpanti anye ca vittacintakāḥ // 24 anye 'pi ca vadanty evaṃ katham tīrtheṣu gamyate/ kṣudhayā pīḍyate bhāryā hy apatyāni tathaiva ca // 25 mohajāle nipatitāḥ pāpācārāś ca ye narāḥ/</p> <p>tebhyo rakṣanti tat tīrtham devasya ca gaṇāḥ śubham // 26 puṇyā janāḥ sthira ye ca snānam teṣāṃ ca jāyate/ payoṣṇyāṃ devanadyāṃ ca bhogavyāṃ viśeṣataḥ // 27 etac ca saṅgamaṃ puṇyam yathā veṇyāṃ sitāsitaḥ/ dṛṣṭvā tīrtham tu te sarve gīrvāṇā hṛṣṭamānasāḥ // 28 devasya sannidho bhūtvā varṇayanti parasparam/ idaṃ tīrtham ca deveśa gayatīrthasamaṃ viduḥ // 29 guhyād guhyataram tīrtham na bhūtam na bhaviṣyati/ śūlapāṇiṃ samabhyarcya brahmādyāś ca suraiḥ saha // 30 ye gaṇāś caiva gandharvā yamo varuṇāvāsavau/ nṛtyagītais tathā stotraih sarve caiva surāsurāḥ // 31</p> <p>devena bhodito yatra śūlāgreṇa nṛpottama/ trayo gartās tu samjātās toyapūrnā narādhipa // 32 āryāvartā naraśreṣṭha mahākuliśalāñchitāḥ/ sarvapāpakṣayakarāḥ sarvaduḥkhāpāhārakāḥ // 33 tasmiṃs tīrthe naraḥ snātvā upavāsaparāyaṇāḥ/ dīkṣāmantravīhīno 'pi mucyate bhavabandhanāt // 34 yaḥ punar vidhivat snātvā mantraiḥ pañcabhir eva ca/ vedoktaiḥ pañcabhir mantraiḥ sahiranyair ghaṭais tathā // 35 akṣarair daśabhiś caiva pañcākṣarais tribhis tathā/</p>	<p>tīrtham viśiṣṭam tanmatvā sthito devo maheśvaraḥ // 10 giriṃ vivyādha śūlena bhinnam tena rasātaḥ / nirmalaṃ cābhavacchūlam na lepo dṛśyate kvacit // 11 devair āhvānitā tatra mahāpuṇyā ca bhāratī / parvatān niḥśr̥tā tatra mahāpuṇyā sarasvatī // 12</p> <p>dviṭīyaḥ saṅgamas tatra yathā veṇyāṃ sitāsitaḥ / tatra brahmā svayaṃ devo brahmeṣaṃ liṅgam uttamam // 13 samsthāpayāmāsa puṇyam sarvaduḥkhaghaṇnamuttamam / tasya yāmye diśo bhāge svayaṃ devo janārdanaḥ // 14 tiṣṭhate ca sadā tatra viṣṇupādāgrasamsthitā / ambhaso na bhaven mārگاḥ kuṇḍamadhyasthitasya ca // 15 śūlāgreṇa kṛtā rekhā tatas toyam vahan nṛpa / tat toyam ca gataṃ tatra yatra revā mahānadī // 16 jalaliṅgam mahāpuṇyam cakratīrtham nṛpottama / śūlabhede ca deveśaḥ snānam kuryād yathāvidhi // 17 ātmānam manyate śuddham na kiṃcit kalmaṣaṃ kṛtam / tasyaivottarakāṣṭhāyāṃ devadevo jagadguruḥ // 18 ātmanā devadeveśaḥ śūlapāṇiḥ pratiṣṭhitaḥ / sarvatīrtheṣu tattīrtham sarvadevamayaṃ param // 19 sarvapāpaharam puṇyam sarvaduḥkhaghaṇnam uttamam / tatra tīrthe pratiṣṭhāpya devadevaṃ jagadguruḥ // 20 rakṣāpālāṃs tato muktṛvā śataṃ sāṣṭavināyakān / kṣetrapālāḥ śataṃ sāṣṭam tadrakṣanti prayatnataḥ // 21 vighnāstasyopajāyante yastatra sthātum icchati / kecit kuṭumbāttāsu [W?] vyāgrāḥ [W?] kecit kṛṣṣu ca // 22 kecitsabhāṃ prakurvanti kecid dravyārjane ratāḥ / parokṣavādaṃ kurvanti ke 'pi himsārataḥ sadā // 23 paradārāratāḥ kecitkecidvṛttivihimsakāḥ / anye kecidvadantyevaṃ katham tīrtheṣu gamyate // 24 kṣudhayā pīḍyate bhāryā putrabhr̥tyādayas tadā / mohajāleṣu yojyante evaṃ devagaṇair narāḥ // 25 pāpācārāśca ye martyāḥ snānam teṣāṃ na jāyate / samrakṣanti ca tat tīrtham devabhr̥tyagaṇāḥ sadā // 26 dhanyāḥ puṇyāśca ye martyāś teṣāṃ snānam prajāyate / sarasvatyā bhogavyāḥ devanadyā viśeṣataḥ // 27 ayaṃ tu saṅgamaḥ puṇyo yathā veṇyāṃ sitāsitaḥ / dṛṣṭvā tīrtham tu te sarve gīrvāṇā hṛṣṭacetasaḥ // 28 devasya sannidhau bhūtvā varṇayāmāsuruttamam / idaṃ tīrtham tu deveśa gayatīrthena te samam // 29 guhyādguhyatamaṃ tīrtham na bhūtam na bhaviṣyati / śūlapāṇiḥ samabhyarcya indrādyairapsarogaṇaiḥ // 30 yakṣakinnaragandharvair dikpālair lokapairapi / nṛtyagītais tathā stotraih sarvaiścāpi surāsuraiḥ // 31 pūjyamāno gaṇaiḥ sarvaiḥ siddhair nāgair maheśvaraḥ / devena bheditam tatra śūlāgreṇa narādhipa // 32 tridhā yatrekṣyate 'dyāpi hyāvartāḥ surapūritaḥ / kuṇḍatrayam naravyāghra mahatkalakalānvitam // 33 sarvapāpakṣayakaram sarvaduḥkhaghaṇnam uttamam / tatra tīrthe tu yaḥ snāti upavāsaparāyaṇāḥ // 34 dīkṣāmantravīhīno 'pi mucyate cābdikādaghāt / ye punarvidhivatsnānti mantraiḥ pañcabhiraiva ca // 35 vedoktaiḥ pañcabhirmantraiḥ sahiranyaghaṭaiḥ śubhaiḥ / akṣarair daśabhiścaiva ṣaḍbhiraiva tribhiraiva vā // 36</p>

RKS 86: [śūlabhedotpatti]	RKV 49: [śūlabhedotpattimāhātmyavarṇana]
<p>prthagbhūtair dvijātīnām tīrthaṃ śastaṃ narādhipa // 36 brahmakṣatraviśāṃ vāpi sūdrasyātha striyās tathā/ dhyātvā devatrayaṃ rājan snānaṃ caiva yathāvidhi // 37 daśākṣareṇa mantreṇa toyaṃ pibati yo naraḥ/ kedāre ca yathā pītaṃ tathā kuṇḍe na saṃśayaḥ // 38 pañcarephasamāyuktaṃ kṣakārākṣarabhūṣitam/ oṃkāradvayasamāyuktam etad atrānukīrtanam // 39 yas tatra kurute snānaṃ vidhiyukto jitendriya/ tilamiśreṇa toyena tarpayet pitṛdevatāḥ // 40 kulaṃ tārayate viṃśaddaśapūrvān daśāparān/ gaṅgāyāṃ pañcatīrthe ca śrāddhaṃ vai kurute tu yaḥ // 41 sa tatra phalam āpnoti śūlabhede na saṃśayaḥ/ yas tatra vidhinā yukto dānaṃ dadyāc ca bhaktitaḥ // 42 tadakṣayaṃ phalaṃ tatra kṛtasya sukṛto 'thavā/ gayākṣetre yathāpuṇyaṃ sarvakāryeṣu caiva hi // 43 śūlabhede tathā puṇyaṃ snānadānāditarpaṇaiḥ/ bhaktyā ca yo dadāt yatra kāṃcanaṃ gāṃ mahīm jalam // 44 annaṃ kṛṣṭibhavaṃ śayyāṃ vāsāṃsi bhūṣaṇāni ca/ annādibhir dhanaiś caiva grhaṃ pūrṇaṃ ca sarvataḥ // 45 yugyayuglāṅgalaṃ mukhyaṃ navam caiva dhurandharau / dānāny etāni yo dadyād brāhmaṇe vedapārage // 46 śrotriyaṃ ca kulīnaṃ ca śuciṃ ca vijitendriyam/ jñātvā dānaṃ ca yo dadyāt tasyānto naiva vidyate // 47 trayodaśadineṣv ekaṃ trayodaśaguṇaṃ bhavet // 48 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śūlabhedotpattirnāma śadaśītītam o 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>prthagbhūtairdvijātīnām tīrthe kāryaṃ narādhipa / brahmakṣatraviśāṃ vāpi strīśūdrāṇām tathaiḥ ca // 37 puruṣāṇāṃ trayīm dhyātvā snānaṃ kuryād yathāvidhi / daśākṣareṇa mantreṇa ye pibanti jalam naraḥ // 38 te gacchanti paraṃ lokaṃ yatra devo maheśvaraḥ / kedāre ca yathā pītaṃ rudrakūṇḍe tathaiḥ ca // 39 pañcarephasamāyuktaṃ kṣakāraṃ surapūjitaṃ / oṃkāreṇa samāyuktam etad vedyam prakīrtitaṃ // 40 yastatra kurute snānaṃ vidhiyukto jitendriyaḥ / tilamiśreṇa toyena tarpayet pitṛdevatāḥ // 41 kulānāṃ tārayed viṃśam daśapūrvāndaśāparān / gayādipañcasthāneṣu yaḥ śrāddhaṃ kurute naraḥ // 42 sa tatra phalamāpnoti śūlabhede na saṃśayaḥ / yastatra vidhinā yukto dadyāddānāni bhaktitaḥ // 43 tadakṣayaṃ phalaṃ tatra sukṛtaṃ duṣkṛtaṃ tathā / gayāśiro yathā puṇyaṃ pitṛkāryeṣu sarvadaḥ // 44 śūlabhedaṃ tathā puṇyaṃ snānadānāditarpaṇaiḥ / bhaktyā dadāti yastatra kāṃcanaṃ gāṃ mahīm tilān // 45 āsanopānahau śayyāṃ varāśvān kṣatriyas tathā / vastrayugmaṃ ca dhānyaṃ ca grhaṃ pūrṇaṃ prayatnataḥ // 46 sayoktraṃ lāṅgalaṃ dadyāt kṛṣṭāṃ caiva vasuṃdharām / dānānyetāni yo dadyād brāhmaṇe vedapārage // 47 śrotriye kulasampanne śuciṣmati jitendriye / śrutādhyayanasaṃpanne dambhahīne kriyānvite / trayodaśāhaḥsvekaikaṃ trayodaśaguṇaṃ bhavet // 48 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīśahasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhedotpattimāhātmyavarṇanaṃ nāmaikonapañcāśattamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 87: [dānamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / uttānapādo rājendra pṛcchati sma maheśvaram / siddhāś ca kīḍṛśā deva apūjyāś caiva kīḍṛśāḥ // 1 śrāddhe caivāhniko yajñe dāne caiva viśeṣataḥ / etad ākhyāhi me deva kasya dānaṃ na dīyate // 2 īśvara uvāca / yathā kāṣṭhamayo hastī yathā carmamayo mṛgaḥ / brāhmaṇaś cānadhīyānastrayaste nāmadhārakāḥ // 3 rogī hīnātiriktāṅgaḥ kāṇaḥ paunarbhavas tathā / avakīrṇaḥ kuṇḍagolau śrāddhe dāne na śuddhyati // 4 māhiṣyo vṛṣalaḥ steno vārdhakyo 'tha viśeṣataḥ /</p>	<p>RKV 50: [pātrāpātraparīkṣādānādīnyamavarṇana]</p> <p>uttānapāda uvāca / dvijāśca kīḍṛśāḥ pūjyā apūjyāḥ kīḍṛśāḥ smṛtāḥ / śrāddhe vaivāhike kārye dāne caiva viśeṣataḥ // 1 yadi śrāddhā bhaved daivayogācchrāddhādike vidhau / etad ākhyāhi me deva kasya dānaṃ na dīyate // 2 īśvara uvāca / yathā kāṣṭhamayo hastī yathā carmamayo mṛgaḥ / brāhmaṇaścānadhīyānastrayaste nāmadhārakāḥ // 3 yathā ṣaṇḍho 'phalaḥ strīṣu yathā gaur gavi cāphalā / yathā cājñe 'phalaṃ dānaṃ tathā vipro 'nṛco 'phalaḥ // 4 yathā 'nṛṇe bijamuptvā vaptā na labhate phalam / tathānṛce havīrdattvā na datā labhate phalam // 5 rogī hīnātiriktāṅgaḥ kāṇaḥ paunarbhavastathā / avakīrṇī śyāvadantaḥ sarvāśī vṛṣalīpatīḥ // 6 mitradhruk piśunaḥ somavikrayī paranindakaḥ / pitṛmātrgurutyāgī nityaṃ brāhmaṇanindakaḥ // 7 śūdrānnaṃ mantrasamāyuktaṃ yo vipro bhakṣayennṛpa / so 'sprīyaḥ karmacāṇḍālaḥ sprītvā snānaṃ samācāret // 8 kunakhī vṛṣalī steyī vārdhhuṣyaḥ kuṇḍagolakau / mahādānarato yaśca yaścātmananane rataḥ // 9 bhṛtakādhyāpakāḥ klībaḥ kanyādūṣyabhiśastakaḥ /</p>

RKS 87: [dānamahimānuvarṇana]	RKV 50: [pātrāpātraparīkṣādānādīnyamavarṇana]
<p>ete viprāḥ sadā tyājyāḥ paścān mānaṃ praśamsati // 5 pratigrahaṃ tu grhṇāti kālajñānaṃ vinā dvijaḥ / tasya dānaṃ na dātavyaṃ vṛthā bhavati niṣphalam // 6</p>	<p>ete viprāḥ sadā tyājyāḥ paribhāvya prayatnataḥ // 10 pratigrahaṃ grhītvā tu vāṇijyaṃ yastu kārayet / tasya dānaṃ na dātavyaṃ vṛthā bhavati tasya tat // 11 śrutādhyayanāsampannā ye dvijā vṛttataparāḥ / teṣāṃ yaddīyate dānaṃ sarvamakṣayatāṃ vrajet // 12</p>
<p>daridrān dehi rājams tvam mā samṛddhān kadācana / vyādhitasyauśadhaṃ pathyaṃ nīrujasya kimaūśadham // 7 uttānapāda uvāca / vidhiś ca kīdṛśī deva kathaṃ śrāddhasya ca kriyā / dānaṃ ca dīyate yena tan mamākhyātum arhasi // 8 deva uvāca / śrāddhaṃ kṛtvā grhe bhaktyā susnāto vijitendriyaḥ /</p>	<p>daridrānbhara bhūpāla mā samṛddhān kadācana / vyādhitasyauśadhaṃ pathyaṃ nīrujasya kimaūśadhahiḥ // 13 uttānapāda uvāca / kīdṛśo 'tha vidhistatra tīrthaśrāddhasya kā kriyā / dānaṃ ca dīyate yadvat tanmamākhyāhi śaṅkara // 14 īśvara uvāca / śrāddhaṃ kṛtvā grhe bhaktyā śucīscāpi jitendriyaḥ / guruṃ pradakṣiṇīkṛtya bhojya sīmāntake tataḥ // 15</p>
<p>vāgyatas tarpayet tāvad yāvat saṃkhyāmalaṅghayan // 9 śūlabhedam tato gatvā snānaṃ kṛtvā yathāvidhi / pañcasthāneṣu yaḥ śrāddhaṃ havyakavyādibhiś caret // 10 piṇḍadānaṃ ca ya kuryāt pāyasair madhusarpiṣā / tasya tatphalam āpnoti tasmimś tīrthe na saṃśayaḥ // 11</p>	<p>vāgyataḥ pravrajat tāvad yāvat sīmāṃ na laṅghayet / śūlabhedam tato gatvā snānaṃ kuryād yathāvidhi // 16 pañcasthāneṣu ca śrāddhaṃ havyakavyādibhiḥ kramāt / piṇḍadānaṃ ca yaḥ kuryāt pāyasair madhusarpiṣā // 17</p>
<p>upānahau ca yo dadyād brāhmaṇebhyo viśeṣataḥ /</p>	<p>pitarastasya trpyanti dvādaśābdāni pañca ca / akṣatair badarair bilvair gudamadhusarpiṣā // 18 sāpi tatphalamāpnoti tīrthe 'sminnātra saṃśayaḥ / upānahau ca yo dadyādbrāhmaṇebhyaḥ prayatnataḥ // 19 so 'pi svargam avāpnoti hayārūḍho na saṃśayaḥ / śāyāmaśvaṃ ca yo dadyācchattrikāṃ vā viśeṣataḥ // 20</p>
<p>gacched vimānamārūḍhas tv amaraiḥ parivāritāḥ // 12 uttamaṃ ca grhaṃ dadyāt saptadhānyaiś ca pūritam / sa svargaloke vasati kāñcane bhavanottame // 13 tiladhenuṃ ca yo dadyāt savatsāṃ vidhipūrvakam / nākapṛṣṭhe vaset tāvad yāvad āhūtasamplavam // 14 grhe vā yadi vāraṇye tīrthe vā kupatheṣu ca / toyam annaṃ ca yo dadyād yamalokaṃ na paśyati // 15</p>	<p>gacched vimānamārūḍhaḥ so 'psarovṛndaveṣṭitaḥ / uttamaṃ yo grhaṃ dadyāt saptadhānyasamanvitam // 21 svecchayā me vaselloke kāñcane bhavane hi saḥ / tiladhenuṃ ca yo dadyāt savatsāṃ vastrasamplutām // 22 nākapṛṣṭhe vaset tāvad yāvad ābhūtasamplavam / grhe vā yadi vāraṇye tīrthavartmani vā nṛpa // 23 toyam annaṃ ca yo dadyād yamalokaṃ sa nekṣate / sarvadānāni dīyante teṣāṃ phalam avāpyate // 24</p>
<p>akṣayaṃ cānnadānaṃ ca toyabhūmis tathaiva ca / annadānāt paraṃ dānaṃ na bhūto na bhaviṣyati // 16</p>	<p>udakaṃ cātra dānaṃ ca dadyād abhayam eva ca / annadānāt paraṃ dānaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati // 25 kanyādānaṃ tu yaḥ kuryād vṛṣaṃ vā yaḥ samutsṛjet / tasya vāso bhavet tatra yatrāham iti nānyathā // 26 uttānapāda uvāca /</p>
<p>uttānapāda uvāca / kanyādānaṃ kathaṃ deva kartavyaṃ kathayasva tat / pratigrahaṃ tathā toṣyaṃ kanyodvāham upaskaram // 17</p>	<p>kanyādānaṃ kathaṃ svāmin kartavyaṃ dhārmikāiḥ sadā / parigraho yathā poṣyaḥ kanyodvāhas tathaiva ca // 27 anyatpṛcchāmi deveśa kasya kanyā na dīyate / dātavyaṃ kutra taddeva kasmai dattam athākṣayaṃ // 28 uttamaṃ madhyamaṃ vāpi kanīyāṃsaṃ kathaṃca // 18 rājasam tāmasam vāpi niḥśreyasam athāpi vā / īśvara uvāca /</p>
<p>dātavyaṃ kasya vai dānaṃ dattaṃ bhavati cākṣayaṃ / uttamaṃ madhyamaṃ vāpi kanīyāṃsaṃ kathaṃca // 18 rājasam tāmasam vāpi niḥśreyasam athāpi vā / īśvara uvāca / sarveṣāṃ eva dānānāṃ kanyādānaṃ viśiṣyate // 19 yo dadyāt parayā bhaktyā abhigamya ca yatnataḥ / kulīnasya svarūpasya guṇajñānyā viśeṣataḥ // 20 sulagne ca muhūrte ca dadyāt kanyāṃ alamkṛtām / āsvān nāgāṃś ca vāsāṃsi yo dadyāc caiva bhaktitaḥ // 21 tasya vāso bhavet tatra padaṃ yatra nirāmayam / yena sā duhitā dattā prāṇebhyo 'pi garīyasī // 22 tena sarvam idaṃ dattaṃ trailokyaṃ sacarācaram / dhanam kanyārthataḥ kalpyo na rocayati durmatih // 23 sa bhavet karmacāṇḍālah kośakāro bhaven mṛtaḥ / kanyārtham yācate yas tu sa dhanī nirdhano 'pi vā // 24</p>	<p>sarveṣāmeva dānānāṃ kanyādānaṃ viśiṣyate / yo dadyāt parayā bhaktyābhigamya tanayāṃ nijām // 30 kulīnāya surūpāya guṇajñāya manīṣiṇe / sulagne sumuhūrte ca dadyāt kanyāṃ alamkṛtām // 31 āsvān nāgāṃś ca vāsāṃsi yo 'tra dadyātsvaśaktitaḥ / tasya vāso bhavet tatra padaṃ yatra nirāmayam // 32 yenātra duhitā dattā prāṇebhyo 'pi garīyasī / tena sarvamideṃ dattaṃ trailokyaṃ sacarācaram // 33 yaḥ kanyārtham tato labdhvā bhikṣate caiva taddhanam / sa bhavet karmacāṇḍālah kṣāṭhakīlo bhaven mṛtaḥ // 34</p>

RKS 87: [dānamahimānuvarṇana]	RKV 50: [pātrāpātraparīkṣādānādīnyamavarṇana]
<p>abhojyo bhavate martyaḥ sarvavastuṣu varjitah / grhe tasya ca yo 'śnīyāj jihvālampatako nrpa // 25 cāndrāyaṇena śuddhaḥ syāt taptakṛcchram athāpi vā / rājovāca / vittam na vidyate yasya kanyodvāhe 'vatiṣṭhati // 26 katham codvāhanam kuryād etad ācakṣva me prabho / deva uvāca / svavittenānukartavyam kanyodvāhanam eva ca // 27 kanyā nāma samuccārya na doṣo yācakasya ca /</p> <p>abhigamyottamaṁ dānam āhūtam caiva madhyamam // 28 adhamam procyamānam tu sevādānam ca niṣphalam /</p> <p>asamarthe na dātavyam kanyādānam tathaiva ca // 29</p> <p>samarthas tārayed vidvān kāṣṭham kṣiptam yathā jale / yathā naukā tathā vidvāms tārayet paramam taṭam // 30 āhitāgnis tu yo bhūtvā grhṇaṁ sūdrapratigraham / iha janmani sūdratvam mṛtaḥ śvā copajāyate // 31 vṛthā kleśāś ca jāyante brāhmaṇasyāgnihotriṇaḥ / asat pratigraham grhṇan nāpadam ca vinā dvijaḥ // 32 tatsarvam nāsayet tasya bhinnā naukā yathāmbhasi / atikleśavaśārjitam vināśayati tatkaṣaṇāt // 33 evam duḥkharjitam puṇyam sūdre gacchati nānyathā /</p> <p>lakṣadākṣiṇyalābhāya pradānam cāparādhakam // 34 kīrtipātreṣu yad dattam vṛthā bhavati pārthiva // 35 <i>iti śrī skandapurāṇe revākhaṇḍe dānamahimānuvarṇanam nāma saptāśītītamō 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>grhe 'pi tasya yo 'śnīyāj jihvālaulyāt kathamcana / cāndrāyaṇena śudhyeta taptakṛcchreṇa vā punaḥ // 35 uttānapāda uvāca / vittam na vidyate yasya kanyaivāsti ca yadgrhe / katham codvāhanam tasya na yāncām kurute yadi // 36 īśvara uvāca / avitenāiva [W?] kartavyam kanyodvahanakam nrpa / kanyānāma samuccārya na doṣāya kadācana // 37 abhigamyottamaṁ dānam yacca dānamayācitam / bhaviṣyati yugasyāntastasyānto naiva vidyate // 38 abhigamyottamaṁ dānam smṛtam āhūya madhyamam / yācyamānam kaṇīyaḥ syād dehi dehīti cādhamam // 39 yathāivāśmāśmanābaddho nikṣipto vārimadhyataḥ / dvāvetau nidhanam yātas tadvad annam apātrake // 40 asamarthe tato dānam na pradeyam kadācana / dātāram nayate 'dhaṣṭādātmanam ca viśeṣataḥ // 41 samarthastārayeddvaṁ tu kāṣṭham śuṣkam yathā jale / yathā nauśca tathā vidvānprāpayedaparam taṭam // 42 āhitāgniśca grhṇāti yaḥ sūdrāṇam pratigraham / iha janmani sūdro 'sau mṛtaḥ śvā copajāyate // 43 vṛthā kleśāśca jāyeta brāhmaṇe hyagnihotriṇi / asatpratigraham kurvanguptam nīcasya garhitam // 44</p> <p>abhojyaḥ sa bhavenmartyo dahyate kāriṣāgninā / kaṭakāro bhavet paścāt sapta janma na saṁśayaḥ // 45 lajjādākṣiṇyalobhācca yad dānam coparodhjam / bhṛtyebhyaśca tu yad dānam tadvṛthā niṣphalam bhavet // 46 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryam saṁhitāyam pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe sūlabhedamāhātmye pātrāpātraparīkṣādānādīnyamavarṇanam nāma pañcāśattamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>uttānapāda uvāca / kasmin kāle ca kriyate śrāddham dānam ca śaṅkara / tīrthayātrā katham kāryā ātithyam kathayasva naḥ // 1 śaṅkara uvāca / piturartham yathā puṇyam sārvaśālikam uttamam / idaṁ tīrtham tathā puṇyam snānadānāditarpaṇaiḥ // 2 viśeṣeṇa ca kurvanti śrāddham caturyugādiṣu / manvantarādayo vatsa śrūyatam ca caturdaśa // 3 āśvine navamī śuklā dvādaśī kārtikasya ca / tṛtīyā caitramāse tu tathā bhādrapadasya ca // 4 āṣāḍhadāśamī tathā māghasyaiva casaptamī / śrāvaṇasyāṣṭamī kṛṣṇā tathāśāḍhī tu pūrṇimā // 5 phālgunasya amāvāsya pauṣasyaikādaśī śubhā / kārttikī phālgunī caitrī jyaiṣṭhī pañcadaśī sitā // 6 manvantarādayaścaiva hyanantaphaladāḥ smṛtāḥ / ayane tūttare caiva dakṣiṇe ca tathaiva hi // 7</p>	<p>uttānapāda uvāca / kāle tatkrīyate kasmīnchrāddham dānam thateśvara / yātrā tatra prakartavyā tīthau yasyām vadāsu tat // 1 īśvara uvāca / pitṛtīrtham yathā puṇyam sarvaśālikam uttamam / idaṁ tīrtham tathā puṇyam snānadānāditarpaṇaiḥ // 2 viśeṣeṇa tu kurvīta śrāddham sarvayugādiṣu / manvantarādayo vatsa śrūyantam ca caturdaśa // 3 āśvayukchuklanavamī dvādaśī kārtikasya ca / tṛtīyā caitramāsasya tathā bhādrapadasya ca // 4 āṣāḍhasyaiva daśamī māghasyaiva tu saptamī / śrāvaṇasyāṣṭamī kṛṣṇā tathāśāḍhasya pūrṇimā // 5 phālgunasya tvamāvāsya pauṣasyaikādaśī sitā / kārttikī phālgunī caitrī jyaiṣṭhī pañcadaśī tathā // 6 manvantarādayaścaite anantaphaladāḥ smṛtāḥ / ayane cottare rājandakṣiṇe śrāddhamācāret // 7</p>

RKS 88: [śūlabhedamahimā]	RKV 51: [dānadharmaprasaṃsavarṇana]
<p>kārttikyāṃ ca tathā mādhyāṃ vaiśākhyāṃ ca tṛtīyāyā / caitryāṃ caiva tathā ṣaṣṭhyāṃ prauṣṭhapadyāṃ tathaiva ca // 8</p> <p>śrāddhakālās ca te sarve dattaṃ bhavati cākṣayam / madhumāse site pakṣa ekādaśyāṃ upoṣitaḥ // 9 kṣapājāgaraṇaṃ kuryād viṣṇoḥ padasamīpataḥ / dadyād dānaṃ tathā śaktyā hiraṇyaṃ go 'mbarāṇi ca // 10 dhūpaṃ dīpaṃ ca naivedyaṃ srakpuṣpacandanāni ca / arcāṃ karoti yo viṣṇoḥ kathāṃ paurāṇakīrtanaṃ // 11 ṛgyajuḥsāmātharvāṇāṃ sūktaṃ taj japati dvijāḥ / sarvapāpavinirmukto viṣṇulokaṃ sa gacchati // 12 prabhāte kurute śrāddhaṃ dvijān bhojya prayatnataḥ / daded dānaṃ yathā śaktyā hiraṇyaṃ go 'mbarāṇi ca // 13 pitarastasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam / śrāddhadāś ca vaset tatra yatra devo janārdanaḥ // 14 trayodaśyāṃ tato gacched guhāvāsīti tiṣṭhati / dṛṣṭvā mārkaṇḍamīśānaṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 15 uttānapāda uvāca / guhāmadhye yathā deva liṅgaṃ paramaśobhanam / pratiṣṭhā yena devasya tan mamākhyātum arhasi // 16 īśvara uvāca / triṣu lokeṣu vikhyātaṃ mārkaṇḍeśvarasaṃjñikam /</p>	<p>kārttikī ca tathā māghī vaiśākhasya tṛtīyikā / paurṇamāsī ca caitrasya jyeṣṭhasya ca viśeṣataḥ // 8 aṣṭakāsu ca saṃkrāntau vyatīpāte tathaiva ca / śrāddhakālā ime sarve dattameṣvakṣayaṃ smṛtaṃ // 9 madhumāse site pakṣa ekādaśyāṃupoṣitaḥ / niśi jāgaraṇaṃ kuryād viṣṇupadasamīpataḥ // 10</p> <p>dhūpadīpādinaivedyāiḥ sraṇmālāgurucandanaiḥ / arcāṃ kurvanti ye viṣṇoḥ paṭheyuḥ prakṛtanīṃ kathāṃ // 11 ṛgyajuḥsāmamantrotkaṃ sūktaṃ japati yo dvijāḥ / sarvapāpavinirmukto viṣṇulokaṃ sa gacchati // 12 prātaḥ śrāddhaṃ prakurvīta dvijān sampūjya yatnataḥ / dānaṃ dadyād yathāśakti gohiraṇyāmbarādīkam // 13 pitarastasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam / śrāddhadastu vrajet tatra yatra devo janārdanaḥ // 14 trayodaśyāṃ tato gacchedguhāvāsini liṅgake / dṛṣṭvā mārkaṇḍamīśānaṃ mucyate sarvapātakaiḥ // 15 uttānapāda uvāca / guhāmadhye mahādeva liṅgaṃ paramaśobhitam / yena pratiṣṭhitaṃ deva tan mamākhyātum arhasi // 16 īśvara uvāca / triṣu lokeṣu vikhyāto mārkaṇḍeyo munīśvaraḥ / divyaṃ varṣasahasraṃ sa tapastepe sudāruṇaṃ // 17 guhāmadhyāṃ praviṣṭo 'sau yogābhyāsamupāśritaḥ / liṅgaṃ tu sthāpitaṃ tena mārkaṇḍeśvarasaṃjñitam // 18 tatra snātvā ca yo bhaktyā sopavāso jitendriyaḥ / tatra jāgaraṇaṃ kurvan dadyād dīpaṃ prayatnataḥ // 19 devasya snānaṃ kuryānmṛtaiḥ pañcabhis tathā / yathā śaktyā samālabhya pūjāṃ kuryād yathāvidhi // 20 svaśākhottpannamantraīśca japaṃ kuryur dvijātayaḥ / sāvitraṣṭasahasraṃ tu śatāṣṭakam athāpi vā // 21 etatkrtvā nṛpaśreṣṭha janmanaḥ phalamāpnuyāt / caturdaśyāṃ tu vai snātvā pūjāṃ kṛtvā yathāvidhi // 22 pātraṃ parīkṣya dātavyam ātmanaḥ śreya icchatā / pitarastasya tṛpyanti dvādaśābdānyasaṃsayam // 23 dātā sa gacchate tatra yatra bhogāḥ sanātanaḥ / guhāmadhye praviṣṭastu loṭayeccaiva[?] śaktiḥ // 24 nīle girau hi yatpuṇyaṃ tatsamastaṃ labhanti te / śūlabhede tu yaḥ kuryācchrāddhaṃ parvaṇi parvaṇi // 25 viśeṣāccaitramāsānte tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu / kedāre caiva yatpuṇyaṃ gaṅgāsāgarasaṅgame // 26 sitāsīte tu yatpuṇyamanyatīrthe viśeṣataḥ / arbude vidyate puṇyaṃ puṇyaṃ cāmaraparvate // 27 gayādisarvatīrthānāṃ phalamāpnoti mānavaḥ / vidhimantrasamāyuktas tarpayet pitṛdevatāḥ // 28 kulānāṃ tārayed viṃśaṃ daśa pūrvān daśāparān / dakṣiṇasyāṃ tato mūrtau śucirbhūtvā samāhitaḥ // 29 nyāsaṃ kṛtvā tu pūrvoktaṃ pradadyād aṣṭapuṣpikāṃ / śāstroktairāṣṭabhiḥ puṣpaimānasaiḥ śṛṇu tadyathā // 30 vārijaṃ saumyaṃāgneyaṃ vāyavyaṃ pārhivaṃ punaḥ / vānaspatyaṃ bhavet ṣaṣṭhaṃ prājāpatyaṃ tu saptamaṃ // 31 aṣṭamaṃ śivapuṣpaṃ syād eṣāṃ śṛṇu vinirṇayam / vārijaṃ salilaṃ jñeyaṃ saumyaṃ madhughṛtaṃ payaḥ // 32 āgneyaṃ dhūpadīpādyāṃ vāyavyaṃ candanādīkam / pārhivaṃ kandamūlādyāṃ vānaspatyaṃ phalātmakam // 33</p>

RKS 88: [śūlabhedamahimā]	RKV 51: [dānadharmaprasaṃsavarṇana]
<p>bṛhadrathāntaram yac ca sāmavedaṃ dvijottamaḥ // 17 atharvātharvaśīrṣāni tathā hṛcca vṛṣākapiṃ / śivasamkalpitaṃ japtvā mucyate sarvapātakaiḥ // 18 sa yāti paramaṃ sthānaṃ yatra devo maheśvaraḥ / pādaśaucaṃ tathā tasya kurvate ye ca bhaktitāḥ // 19 godānenaiva yatpuṇyaṃ labhante nā 'tra saṃśayaḥ / brāhmaṇān bhojayet tatra pāyasair madhusarpiṣā // 20 ekena bhojitenāpi sahasraṃ tena bhojitaṃ / suvarṇaṃ rajataṃ vastraṃ dadyād bhaktyā dvijātiṣu // 21 tena tṛpyanti te devā manuṣyāḥ pitaras tathā / candrasūryagrahe bhaktyā snānaṃ kurvanti ye narāḥ // 22 devārcanaṃ ca yaḥ kuryāj japaṃ homaṃ viśeṣataḥ / dahyād dānaṃ yathāśaktyā brāhmaṇe vedapārage // 23 aśvaratnaṃ gajaratnaṃ tūlāpuruṣaṃ eva ca / yo dadyāc chakaṭaṃ tatra saptadhānyaprapūritaṃ // 24 yuktaṃ ca lāṅgalaṃ dadyād yuvānau tu dhuraṃdharau / gobhūtilahiraṇyaṃ ca pātre dātavyaṃ īpsitaṃ // 25 apātre viduṣā kiṃcit na deyaṃ śreya icchatā / sarvabhūtāni cātmaiva yato dhārayate mahī // 26 tato viprāya sā deyā sarvasasyānuśālīnī / anyac ca śṛṇu rājendra godānasya ca yatphalam // 27 yāvadvatsasya pādau dvau mukhaṃ yonyāṃ ca drśyate / tāvadvadgauḥ pṛthivī jñeyā yāvadvad garbhaṃ na muñcati // 28 yena kenāpy upāyena brāhmaṇāya samarpayet / pṛthvī dattā bhavet tena saśailavanakānānā // 29 tārayantī ca sā dattā kulānām ekaviṃśatim / raupyakhurīṃ kāmśyadohāṃ savatsāṃ ca payasvinīm // 30 prayacchanti janāḥ puṇyā rāhugraste niśākare /</p>	<p>prājāpatyaṃ tu pāthādyam śivapuṣpaṃ tu vāsanā / ahiṃsā prathamam puṣpaṃ puṣpamindriyanigrahaḥ // 34 tṛtīyaṃ tu dayā puṣpaṃ kṣamā puṣpaṃ caturthakam / dhyānapuṣpaṃ tapaḥ puṣpaṃ jñānapuṣpaṃ tu saptamam // 35 satyaṃ caivāṣṭamaṃ puṣpamebhis tuṣyanti devatāḥ / bhaktyā tapasvinaḥ pūjyā jñāninaśca narādhipa // 36 chatramāvaraṇaṃ dadyād upānadyugalaṃ tathā / tena pūjitaṃ ātreṇa pūjitaḥ puruṣāstrayaḥ // 37 svargaloke vaset tāvad yāvadvad ābhūtasamplavam / śūlapāṇestu bhaktyā vai jāpyaṃ kurvanti ye narāḥ // 38 pañcāmṛtaiḥ pañcagavyair yakṣakardamakuṅkumaiḥ / samālabheta deveśaṃ śrīkhaṇḍāgurucandanaiḥ // 39 nānāvidhaiśca ye puṣpairarcāṃ kurvanti śūlinaḥ / niśi jāgaraṇaṃ kuryur dīpadānaṃ prayatnataḥ // 40 dhūpanaivedyakaṃ dadyāt paṭhetpaurāṇikīm kathām / tatra sthāne sthitā bhaktyā japaṃ kurvanti ye narāḥ // 41 śrīsūktaṃ pauraṣaṃ sūktaṃ pāvamānaṃ vṛṣākapiṃ / vedoktaiścaiva mantraiśca raudrīm vā bahurūpiṇīm // 42 brāhmaṇān pūjayed bhaktyā pūjayitvā praṇamya ca / nānāvidhair mahābhogaiḥ śivaloke mahīyate // 43 agnim ityādi jāpyāni ṛgvedī japate tu yaḥ / rudrān puruṣasūktaṃ ca ślokādhyāyaṃ ca śukriyam // 44 iṣetvā [?] dikamantraughaṃ [?] jyotirbrāhmaṇameva ca / gāyatryaṃ vai madhu caiva maṇḍalabrāhmaṇāni ca // 45 etānjapyāṃstu yo bhaktyā yajurvedī japet yadi / devavrataṃ vāmadevyam puruṣarṣabhameva ca // 46 bṛhadrathāntaram caiva yo japet bhaktitaparāḥ /</p> <p>sa prayāti naraḥ sthānaṃ yatra devo maheśvaraḥ // 47 pādaśaucaṃ tathābhyaṅgaṃ kurute yo 'tra bhaktitāḥ / godāne caiva yatpuṇyaṃ labhate nātra saṃśayaḥ // 48 brāhmaṇān bhojayet tatra madhunā pāyasena ca / ekasmin bhojite vipre koṭir bhavati bhojitaḥ // 49 suvarṇaṃ rajataṃ vastraṃ dadyād bhaktyā dvijottame / tarpitāstena devāḥ syur manuṣyāḥ pitaras tathā // 50 candrasūryagrahe bhaktyā snānaṃ kurvanti ye narāḥ / devārcanaṃ ye ca kuryur japaṃ homaṃ viśeṣataḥ / dadyād dānaṃ yathāśakti brāhmaṇe vedapārage // 51 aśvaṃ rathaṃ gajaṃ yānaṃ tūlāpuruṣameva ca / śakaṭaṃ yaḥ pradadyādvā saptadhānyaprapūritaṃ // 52 sayoktraṃ lāṅgalaṃ dadyādyuvānau tu dhuraṃdharau / gobhūtilahiraṇyādi pātre dātavyaṃ arcitaṃ // 53 apātre viduṣā kiṃcinna deyaṃ bhūtimicchatā / yato 'sau sarvabhūtāni dadhāti dharaṇī kila // 54 tato viprāya sā deyā sarvasasyaughamālīnī / athānyacchṛṇu rājendra godānasya tu yatphalam // 55 yāvadvatsasya pādau dvau mukhaṃ yonyāṃ pradṛśyate / tāvadvadgauḥ pṛthivī jñeyā yāvadvad garbhaṃ na muñcati // 56 yena kenāpy upāyena brāhmaṇe tāṃ samarpayet / pṛthvī dattā bhavet tena saśailavanakānānā // 57 tārayenniyataṃ dattā kulānām ekaviṃśatim / raupyakhurīṃ kāmśyadohāṃ savastrāṃ ca payasvinīm // 58 ye prayacchanti kṛtino graste sūrye niśākare / teṣāṃ saṃkhyāṃ na jānāmi puṇyasyābdaśātair api // 59</p>

RKS 88: [śūlabhedamahimā]	RKV 51: [dānadharmaprasaṃsavarṇana]
<p>sarvasyaiva tu dānasya saṃkhyā cāsti narādhipa // 31 candrasūryoparāge ca dānasamkhyā na vidyate / yatra gāvaḥ pradṛśyante sarvatīrthāni tatra vai // 32 tatra yajñam vijānīyāt nātra kāryā vicāraṇā / punaḥ smṛtvā tu tat tīrtham gamanaṃ kurute naraḥ // 33 athavā śrūyate yas tu rudrasyānucaro bhavet // 34 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>śūlabhedamahimānukathanaṃ nāmāṣṭāśūitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>sarvasyāpi hi dānasya saṃkhyāstīha narādhipa / candrasūryoparāge ca dānasamkhyā na vidyate // 60 yatra gaur dṛśyate rājan sarvatīrthāni tatra hi / tatra parva vijānīyānnātra kāryā vicāraṇā // 61 punaḥ smṛtvā tu tattīrtham yaḥ kuryād gamanaṃ naraḥ / athavā mriyate yo 'tra rudrasyānucaro bhavet // 62 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryām saṃhitāyām</i> <i>pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhede</i> <i>dānadharmaprasaṃsavarṇanaṃ nāmaikapāñcāśattamo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>
RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunīyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśrīṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]
<p>īśvara uvāca / anyac cākhyānakaṃ vakṣye purāvṛttam narādhipa / sakuṭumbo gataḥ svargam ṛṣir dīrghatapā mahān // 1</p> <p>śaṅkara uvāca / kāśīrājēti vikhyātāś citraseno mahābalaḥ / tasya puryām sa vasate sarvakāmasamanvitāḥ // 2 sā purī janasampūrṇā nānāratnopaśobhitā / vārāṇāsīti vikhyatā gaṅgātīre samāśritā // 3</p> <p>indrasthasamaprakhyā gaurīgokulasamyutā / bahudvijasamākīrṇā vedadhvanitaniḥsvanā // 4 vaṇījanairbahuvīdhaiḥ krayavikrayasamyutaiḥ / aṭṭāṭṭālaiḥ pratolībhīr utsavādyais tu maṇḍitā // 5 devatāyatanaḥ divyair āramair upaśobhitā / nānāpuṣpaphalair ramyaiḥ kadalīṣaṇḍamaṇḍitā // 6</p> <p>tasyā uttaradīghbhāge ārāmaścottaṃ śubhaḥ / samandāraṇam nāma trīṣu lokeṣu viśrutam // 7 nānādrumalātākīrṇam nānāpuṣpapaśobhitam / bahumandārasamyuktaṃ tena mandāraṇam vanam // 8 vipro dīrghatapā nāma sarvadā tatra tiṣṭhātī / tapas tapatī so 'tyartham tena dīrghatapāḥ smṛtaḥ // 9 sa tiṣṭhātī sapatnī kaś tiṣṭhātī putrasamyutā / śuśrūṣāntī taṃ sarve sūtāḥ pañca samīpagāḥ // 10 tasya putraḥ kaṇīyāṃstu ṛkṣaśrīṅgo mahātapāḥ / vedādhyayanāsamyukto brahmacārī guṇānvitāḥ // 11 yogābhyāsarato nityam kandaṃlaphalāśanaḥ / tiṣṭhātī mṛgarūpeṇa mṛgamadhye vasan sadā // 12 dinārambhe dinānte ca mātāpitragrataḥ sthitā / abhivādayate nityam bhāktamān ṛṣiputrakaḥ // 13 punarjagāma tatraiva kānane girigahvare / krīḍan bālamṛgaiḥ sārddham rājabāṇamṛtas tu saḥ // 14</p>	<p>īśvara uvāca / anyadākhyānakaṃ vakṣye purā vṛttam narādhipa / sakuṭumbo gataḥ svargam muniryatra mahātapāḥ // 1 uttānapāda uvāca / katham nākaṃ gato vipraḥ sakuṭumbo mahānṛṣiḥ / kautukaṃ paramaṃ deva kathayasva mama prabho // 2 īśvara uvāca / citrāsena iti khyātāḥ kāśīrājāḥ purābhavat / śūro dātā sudharmātmā sarvakāmasamṛddhimān // 3 sā purī janasamkīrṇā nānāratnopaśobhitā / vārāṇāsīti vikhyatā gaṅgātīram upāśritā // 4 śaraccandrapratīkāśā vidvajjanavibhūṣitā / indrasthasamākīrṇā gopagokulasamyutā // 5 bahudvijasamākīrṇā vedadhvaninīnādītā / vaṇījanair bahuvīdhaiḥ krayavikrayasālīnī // 6 yantrādānaiḥ pratolībhīr uccaiścānyaiḥ suśobhitā / devatāyatanaḥ divyair āśramair gahanaḥ yutā // 7 nānāpuṣpaphalair ramyā kadalīkhaṇḍamaṇḍitā / panasair bakulais tālair aśokair āmrakais tathā // 8 rājāvṛkṣakapitthaiśca dāḍimair upaśobhitā / vedādhyayanairghoṣaiḥ pavitrīkṛtamaṅgalā // 9 tasyā uttaradīghbhāge āśramo 'bhūtsuśobhanaḥ / tanmandāraṇam nāma trīṣu lokeṣu viśrutam // 10</p> <p>bahumandārasamyuktaṃ tena mandāraṇam viduḥ / vipro dīrghatapā nāma sarvadā tatra tiṣṭhātī // 11 tapastapatī so 'tyartham tena dīrghatapāḥ smṛtaḥ / sa tiṣṭhātī sapatnīkaḥ sasutaḥ sasnuṣas tathā // 12 śuśrūṣāntī sadā tasya putrāḥ pañca prayatnataḥ / tasya putraḥ kaṇīyāṃstu ṛkṣaśrīṅgo mahātapāḥ // 13 vedādhyayanāsampanno brahmacārī guṇānvitāḥ / yogābhyāsarato nityam kandaṃlaphalāśanaḥ // 14 tiṣṭhātī mṛgarūpeṇa mṛgayūthacarastadā / dinānte ca dinānte ca mātāpitroḥ samīpagāḥ // 15 abhivādayate nityam bhāktimān muniputrakaḥ / punargacchati tatraiva kānane girigahvare // 16 krīḍanbālamṛgaiḥ sārddham pratyahaṃ sa muneḥ sutaḥ / kadāciddaivayogena ṛkṣaśrīṅgo mamāra saḥ // 17 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryām saṃhitāyām</i></p>

RKS 89: [dīrghatapakhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasah svargārohaṇavarṇana]
<p>rājovāca / āśrame vasatas tatra sudīrghatapasas tadā / sūnus tasya kanīyāms tu katham mṛtyuvaśam gataḥ // 15 śrībhaḡavān uvāca / śṛṇuśvaikamanā bhūtvā katham citrām mahīpate / śravaṇād eva tasyā hi sarvapāpaiḥ pramucyate // 16 kāśīrājo mahārājā mahābalaparākramaḥ / citraśena iti khyāto vārāṇṣyām vasaty asau // 17</p> <p>evaṃ vasams tatra rāje mantriṇo vākyam abravīt / mṛgayā ca gamiśyāmi yūyam rāje pratiśthitāḥ // 18 gamyatām mantribhiḥ prokto gato 'sau vasudhādhipaḥ // 19</p> <p>chatraīśchatraṇi dṛśyante gacchantaṃ kānaṃ prati / rajastatotthitaṃ bhūri gajavājipadāhatam // 20 tenaivācchāditaṃ sarvaṃ sādīyaṃ bhūmimaṇḍalam / na tatra dṛśyate sūryo na kāśṭhā na ca candramāḥ // 21 pādapāś ca na dṛśyante girisātūni sarvaśaḥ /</p> <p>tatrāpi ca mahārāja mṛgayūtham adṛśyata // 22 adhāvan puruśaḥ sarve sarājārājaputrakāḥ / vṛṇdalopo 'bhavat teśāṃ śīghraṃ jagmur diśo daśa // 23 ekamārgaṃ gato rājā citraseno mahīpatiḥ / ekākī sa gatas tatra yatra yatra ca te mṛgāḥ // 24 praviśtas tu tato durge kānane pakṣivarjite / valmīgulmalatākīrṇe praviśto naiva dṛśyate // 25 ekākyapaśyadātmānaṃ na cāśvaṃ na padātikān / na ko 'pi cātra jānāti nāhaṃ vedmi diśo daśa // 26</p> <p>evaṃ kaṣṭam gato rājā citraseno narādhipaḥ / chāyām samāśritas tatra viśramya ca punaḥ punaḥ // 27 kṣuttṛśārto bhraman durge kānane girigahvare / tato 'paśyat saro divyaṃ padminīśaṇḍamaṇḍitam // 28 haṃsakāraṇḍavākīrṇaṃ cakravākopakūjitam / saro dṛṣṭvā tu rājendraḥ saṃprahrṣṭatūruhaḥ // 29 kumudāni ḡrhitvā tu tatra snānaṃ samācarat / tarpayitvā pitṛn devān manuśyāms ca yathā vidhi // 30</p> <p>papau pānīyamamalaṃ yathāvat samabhīpsitam / uttīrya sa jalāt tīre dṛṣṭvā vṛkṣaṃ samīpataḥ // 31</p> <p>cintayānupaviśto 'sau kiṃ tu karma karomy aham /</p>	<p><i>pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhedamāhātmye</i> <i>ṛkṣaśṛṅgacaritre dīrghatapomunyākhyānavarṇanaṃ nāma</i> <i>dvipañcāśattamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>uttānapāda uvāca / āśrame vasatas tasya sa dīrghatapaso muneḥ / kanīyāms tanayo deva katham mṛtyumupāgataḥ // 1 īśvara uvāca / śṛṇuśvaikamanā bhūtvā katham divyām mahīpate / śravaṇādeva yasyāstu mucyate sarvakilbiśaiḥ // 2 kāśīrājo mahāvīryo mahābalaparākramaḥ / citraśena iti khyātāṃ dharaṇyām sa narādhipa // 3 tasya rāje sadā dharmo nādharmo vidyate kvacit / vedadharmarato nityaṃ prajā dharmeṇa pālayan // 4 svadharmanirataścaiva yuddhātithyapriyaḥ sadā / kṣatradharmaṃ samāśritya bhogānbhūṅkte sa kāmataḥ // 5 kośasyānto na vidyeta hastyāśvarathapattimān [W?] / itihāsapurāṇajñaiḥ paṇḍitaiḥ saha saṃkathām // 6 kathayanrājate rājā kailāsa iva śaṅkaraḥ / evaṃ sa pālayanrājyaṃ rājā mantriṇam abravīt // 7 mṛgayāyām gamiśyāmi tiṣṭhadhvaṃ rājyapālāne / gamyatām sacivaiḥ prokte gato 'sau vasudhādhipaḥ // 8 aśvārūḍhāśca dhāvanto rājāno maṇḍalādhipāḥ / chatraīśchatraṇi ḡrśyanto 'nujagmuḥ kānaṃ prati // 9 rajastatotthitaṃ bhaumaṃ gajavājipadāhatam / tenaitacchāditaṃ sarvaṃ sadiṇmārtaṇḍamaṇḍalam [W?] // 10 na tatra dṛśyate sūryo na kāśṭhā na ca candramāḥ / pādapāśca na dṛśyante giriśṛṅgāni sarvataḥ // 11 parasparaṃ na paśyanti niśārdhe vārśike yathā / tatrāsau sumahadyūthaṃ mṛgāṇām samalakṣyata // 12 adhāvatsahitaḥ sarvaiḥ sa rājā rājaputrakāiḥ / vṛṇdāspḥoṭo 'bhavat teśāṃ śīghraṃ jagmurdīśo daśa // 13 ekamārgagato rājā citraseno mahīpatiḥ / ekākī sa gatastatra yatra yatra ca te mṛgāḥ // 14 praviśto 'sau tato durgaṃ kānaṃ girigahvaram / vallīgulmasamākīrṇaṃ sthito yatra na lakṣyate // 15</p> <p>adṛśyāmstu mṛgānmatvā diśo rājā vyalokayat / kāṃ diśaṃ nu gamiśyāmi kva me sainyasamāgamaḥ // 16 evaṃ kaṣṭam gato rājā citraseno narādhipaḥ / vṛkṣacchāyām samāśritya viśrāmamakaronṇpaḥ // 17 kṣuttṛśārto bhramandurge kānane girigahvare / tato 'paśyatsaro divyaṃ padminīkhaṇḍamaṇḍitam // 18 haṃsakāraṇḍavākīrṇaṃ cakravākopaśobhitam / tato dṛṣṭvā sa rājendraḥ saṃprahrṣṭatanūruhaḥ // 19 kamalāni ḡrhitvā tu tataḥ snānaṃ samācarat / tarpayitvā pitṛdevānmanuśyāmsca yathāvidhi // 20 ācchādya śatapatraīśca pūjayāmāsa śaṅkaram / yayau pānīyamamalaṃ yathāvatsa samāhitaḥ // 21 uttīrya salilātīre dṛṣṭvā vṛkṣaṃ samīpagam / uttarīyamadhaḥ kṛtvopaviśto dharaṇitale // 22 cintayānupaviśto 'sau kimadya prakaromyaham /</p>

RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]
<p>tataś chāyāśrītān paśyan vanoddeśe mṛgān bahūna // 32 kecit pūrvamukhās tatra apare dakṣiṇāmukhā / vāruṇyabhimukhāḥ kecit kecit kauberam āśrītāḥ // 33 kecin nidrām prakurvanti ūrdhvakarṇāḥ sthitāḥ pare / mṛgamadhye sthito yogī ṛṣyaśṛṅgo mahātapāḥ // 34 mṛgān dṛṣṭvā tato rājā prahārārtham acintayat / vadhītvā ca mṛgaṃ caikaṃ bhakṣayāmi yadṛcchayā // 35 svasthāvastho bhaviṣyāmi mṛgamāmsasya bhakṣaṇāt / kāśīm prati gamiṣyāmi mārgam anveṣayams tataḥ // 36 vicintyaivaṃ tato rājā vṛkṣamūlam samāśrītaḥ / cāpaṃ dhṛtvā karāgreṇa prakṣipat tac charaṃ vibhuḥ // 37 kṣiptamātre śare tasmin sarve naṣṭā mṛgās tataḥ / teṣāṃ madhye sa caiveka ṛṣyaśṛṅgo mahātapāḥ // 38</p> <p>śareṇa viddhaḥ patitaḥ kṛṣṇa kṛṣṇeti cābravīt / hāhā śabdaṃ kṛtaṃ tena kenāhaṃ pātito 'dhunā // 39 kasyaiśā durmatirjātā yayā buddhir mamopari / mṛgamadhye sthitaścāhaṃ na kiṃcadaparāddhavān // 40 vācāṃ tām mānuṣīm śrutvā sa rājā vismayānvitaḥ / śīghraṃ gatvā tato 'paśyad brāhmaṇaṃ brahmavarcasam // 41 hāhā kaṣṭaṃ kṛtaṃ me 'dya yenāsau ghātito mayā /</p> <p>brāhmaṇa uvāca / na te siddhir bhavet kiṃcin mayi pañcatvam āgate // 42 tavaiva vihitā hatyā mayi pañcatvam āgate /</p> <p>jananī me pitā vṛddhau bhrātaro hi tapasvinaḥ // 43 bhrātrjāyā mariṣyanti mayi pañcatvam āgate / etā hatyā bhaviṣyanti tava śuddhiḥ kathaṃ bhavet // 44 upāyaṃ kathayiṣyāmi kartuṃ tvam yadi manyase // 45 rājovāca / upāyaḥ kathyatām me 'dya yas te manasi vartate / kariṣye tadahaṃ sarvaṃ prayatnena mahāmune // 46 śṛṅgy uvāca / pṛcchāmi tvām kutaḥ ko vā kathaṃ tvam iha cāgataḥ / brahmakṣatraviśāṃ madhye 'ntyajaḥ śūdro 'thavā punaḥ // 47 rājovāca / nāhaṃ vipro na vaiśyo 'haṃ na śūdraḥ kṣatriyo hyaham /</p> <p>śṛṅgyuvāca / mām gṛhītvāśramaṃ puṇyaṃ yatra tau pitarau mama // 48 āvedayasva dayasva cātmanaṃ putrapāpinam āgatam / tau dṛṣṭvā mām kariṣyete kārūṇyaṃ ca tavopari // 49 upāyaṃ vā kariṣyete yena śāntir bhaviṣyati / tasya tad vacanaṃ śrutvā citraseno nṛpottamaḥ // 50 skandhe kṛtvā ca taṃ vipraṃ jagāmāśramakaṃ prati / na śaknoti ca taṃ voḍhuṃ viśramya ca punaḥ punaḥ // 51</p>	<p>tatrāsīno dadarśātha vanoddeśe mṛgānbahūn // 23 kecitpūrvamukhāstatra cāpare dakṣiṇāmukhāḥ / vāruṇyamimukhāḥ [W?] kecit kecit kauberadiṇmukhāḥ // 24 kecin nidrāparāḥ kecidūrdhvakarṇāḥ sthitāḥ pare / mṛgamadhye sthito yogī ṛkṣaśṛṅgo mahātapāḥ // 25 mṛgāndṛṣṭvā tato rājā āhārārtham acintayat / hatvaiteṣu mṛgaṃ kaṃcidbhakṣayāmi yadṛcchayā // 26 svasthāvastho bhaviṣyāmi mṛgamāmsasya bhakṣaṇāt / kāśīm prati gamiṣyāmi mārgamanviṣya yatnataḥ // 27 vicintyaivaṃ tato rājā vṛkṣamūlamupāśrītaḥ / cāpaṃ grhya karāgreṇa sa śaraṃ saṃdadhe tataḥ // 28 vicikṣepa śaraṃ tatra yatra te bahavo mṛgāḥ / teṣāṃ madhye sa vai viddha ṛkṣaśṛṅgo mahātapāḥ // 29 jagmustrastāstu te sarve śabdaṃ kṛtvā vanaukasah / sa ṛṣiḥ patitas tatra kṛṣṇa kṛṣṇeti cābravīt // 30 hāhā kaṣṭaṃ kṛtaṃ tena yenāhaṃ ghātito 'dhunā / kasyaiśā durmatirjātā pāpabuddher mamopari // 31 mṛgamadhye sthitaścāhaṃ na kaṃcid uparodhaye / tām vācāṃ mānuṣīm śrutvā sa rājā vismayānvitaḥ // 32 śīghraṃ gatvā tato 'paśyad brāhmaṇaṃ brahmatejasā / hāhā kaṣṭaṃ kṛtaṃ me 'dya yenāsau ghātito dvijaḥ // 33 citrāsena uvāca / akāmādgghātitaṣṭvaṃ tu mṛgabhrāntya mayānagha / gṛhītvā bahudārūṇi svatanuṃ dāhayāmyaham // 34 dṛṣṭādrṣṭaṃ tu yatkiṃcinna samaṃ brahmahatyayā / anyathā brahmahatyāyāḥ śuddhir me na bhaviṣyati // 35 ṛkṣaśṛṅga uvāca / na te siddhir bhavet kācinmayi pañcatvamāgate /</p> <p>bahvyo hatyā bhaviṣyanti vināśe mama sāmpratam // 36 jananī me pitā vṛddho bhrātaraśca tapasvinaḥ / bhrātrjāyā mariṣyanti mayi pañcatvam āgate // 37 etā hatyā bhaviṣyanti kathaṃ śuddhirbhavet tava / upāyaṃ kathayiṣyāmi taṃ kartuṃ yadi manyase // 38 citrāsena uvāca / upāyaḥ kathyatām me 'dya yaste manasi vartate / kariṣye tamaḥ sarvaṃ yatnenāpi mahāmune // 39 ṛkṣaśṛṅga uvāca / pṛcchāmi tvām kathaṃ ko vā kutastvamiha cāgataḥ / brahmakṣatraviśāṃ madhye ko bhavānuta śūdrajaḥ // 40 citrāsena uvāca / nāhaṃ śūdro 'smi bhostāta na vaiśyo brāhmaṇo na vā / na cāntyajo 'smi viprendra kṣatriyo 'smi mahāmune // 41 dharmajñaśca kṛtajñaśca sarvasattvahite rataḥ / akāmāt pātaṃ jātaṃ kathaṃ śuddhirbhaviṣyati // 42 ṛkṣaśṛṅga uvāca / mām gṛhītvā āśramaṃ gaccha yatra tau pitarau mama / āvedayasva cātmanaṃ putraghātinam āturam // 43 te dṛṣṭvā mām kariṣyanti kārūṇyaṃ ca tavopari / upāyaṃ kathayiṣyanti yena śāntirbhaviṣyati // 44 tasya tadvacanaṃ śrutvā citraseno nṛpottama / skandhe kṛtvā tu taṃ vipraṃ jagāmāśramasannidhau // 45 na śaknoti yadā voḍhuṃ viśrāmyati punaḥpunaḥ /</p>

RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]
<p>tāvāt paśyati taṃ vipraṃ mūrchitaṃ vikalendriyam / mumoca citrasenas tu chāyāṃ nyagrodhakasya ca // 52 viśrāmaṃ ca tataḥ kṛtvā vācaṃ kurvan muhur muhuḥ / paśyatas tasya rājendra ṛṣyaśṛṅgo mahātapāḥ // 53 pañcatvam agamac chīghraṃ dhyānayogena yogavit / dāhayāmāsa taṃ vipraṃ vidhidṛṣṭena karmaṇā // 54 snānaṃ kṛtvā tu śokārto ruroda ca mumoha ca /</p> <p>tataś cānantaraṃ rājā udvegamaṃ paramaṃ gataḥ // 55 kathaṃ yāsyē gṛhān adya vārāṇasyāṃ hato hy aham / brahmahatyā samāviṣṭo juhomy agnau kalevaram // 56 athavā ṛṣivākyena gacchāmy evāśramaṃ prati / kathayāmi yathāvṛtttaṃ gatvā tasya mahārṣeḥ // 57 evaṃ vicintya rājāsau jagāmāśramasannidhau / ṛṣyaśṛṅgasya cāsthīni gṛhītvā sa nṛpottamaḥ // 58 dṛṣṭīmārge sthitas tasya brahmaṛṣeḥ bhāvitātmanaḥ / dīrghatapā uvāca / āgaccha svāgataṃ te 'dya āsane upaviśyatām // 59 dīrghatapāsmi ahaṃ te 'dya madhuparkaḥ saviṣṭaraḥ / rājovācā / arghasyaiva na yogyo 'haṃ maharṣeḥ bhāvitātmanaḥ // 60 mṛgamadhye sthito vipra tava putro mayā hataḥ / putraghnaṃ śādhi māṃ vipra tivradaṇḍena daṇḍaya // 61 mṛgabhrāntyā hato vipra ṛṣyaśṛṅgo mahātapāḥ / iti jñātvā ca māṃ vipra kuruṣva ca yathocitam // 62 mātā tasya vacaḥ śrutvā gṛhān nirgatya vihvalā / hā hatāsmīty uvācātha patitā ca mahītale // 63 vilalāpa suduḥkhārtā putrasokena pīḍitā / hā putra putreti vadan karuṇaṃ kuraṇī yathā // 64</p> <p>śrutyadhyānasampūrṇo japahomaparāyaṇaḥ / āgataṃ tvāṃ gṛhadvāre kadā pṛcchāmi putraka // 65 trilokyāṃ api śrūyate candanaṃ kila śītalam / putragātrapariṣvaṅgaś candanād api śītalaḥ // 66</p> <p>pariṣvajitum icchāmi tvāṃ ahaṃ putrasupriyam / pañcatvaṃ ca gamiṣyāmi tvad vihīnā suduḥkhitā // 67 evaṃ vilapatī dīnā putrasokena pīḍitā / mūrchitā vihvalā dīnā nipapāta mahītale // 68 bhāryāṃ ca patitāṃ dṛṣtvā putrasokena pīḍitāḥ / cukopa muniśreṣṭhaś citrasena nṛpaṃ tadā // 69 dīrghatapā uvāca / yāhi yāhi mahāpāpa mā mukhaṃ darśayasva me / kiṃ tvayā ghātito vipra hy akāmāc ca suto mama // 70 brahmahatyā bhaviṣyanti bahavas te narādhipa / sakuṭumbasya me tvam hi mṛtyur evam upāgataḥ // 71</p>	<p>tāvāt paśyati taṃ vipraṃ mūrchitaṃ vikalendriyam // 46 mumoca citrasenas taṃ chāyāyāṃ vaṭabhūruhaḥ / vastraṃ caturguṇaṃ kṛtvā cakre vātaṃ muhurmuḥ // 47 paśyatas tasya rājendra ṛkṣaśṛṅgo mahātapāḥ / pañcatvamagamacchīghraṃ dhyānayogena yogavit // 48 dāhayāmāsa taṃ vipraṃ vidhidṛṣṭena karmaṇā / snānaṃ kṛtvā sa śokārto vilalāpa muhurmuḥ // 49 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhedamāhātmye ṛkṣaśṛṅgasvargagamanavarṇanaṃ nāma tripañcāsattamo 'dhyāyah</p> <p>Īsvara uvāca / tataścānantaraṃ rājā jagāmodvegamaṃ uttamam / kathaṃ yāmi gṛhaṃ tvadya vārāṇasyāṃ ahaṃ punaḥ // 1 brahmahatyāsamāviṣṭo juhomyagnau kalevaram / athavā tasya vākyena taṃ gacchāmyāśramaṃ prati // 2 kathayāmi yathāvṛtttaṃ gatvā tasya mahāmuneḥ / evaṃ saṃcintya rājāsau jagāmāśramasannidhau // 3 ṛkṣaśṛṅgasya cāsthīni gṛhītvā sa nṛpottamaḥ / dṛṣṭīmārge sthitastasya maharṣeḥ bhāvitātmanaḥ // 4 dīrghatapā uvāca / āgaccha svāgataṃ te 'stu āsane 'tropaviśyatām / arghaṃ dadāmyahaṃ yena madhuparkaṃ saviṣṭaram // 5 citrāsena uvāca / arghasyāsyā na yogyo 'haṃ maharṣe nāsmi bhāṣaṇe / mṛgamadhyasthito vipras tava putro mayā hataḥ // 6 putraghnaṃ viddhi māṃ vipra tivradaṇḍena daṇḍaya / mṛgabhrāntyā hato vipra ṛkṣaśṛṅgo mahātapāḥ // 7 iti matvā muniśreṣṭha kuru me tvam yathocitam / mātā tadvacanaṃ śrutvā gṛhān niṣkramya vihvalā // 8 hā hatāsmīty uvācedaṃ papāta dharaṇītale / vilalāpa suduḥkhārtā putrasokena pīḍitā // 9 hā hatā putra putreti karuṇaṃ kuraṇī yathā / vilalāpātūrā mātā kva gato māṃ vihāya vai / mukhaṃ darśaya cātmīyaṃ mātaram māṃ hi mānaya // 10 śrutādhyānasampannaṃ japahomaparāyaṇam / āgataṃ tvāṃ gṛhadvāre kadā drakṣyāmi putraka // 11 lokoktyā śrūyate caitac candanaṃ kila śītalam / putragātrapariṣvaṅgaś candanād api śītalaḥ // 12 kiṃ candanena pīyūpabindunā [W?] kiṃ kimindunā // 13 putragātrapariṣvaṅgapātraṃ gātraṃ bhavedyadi // 14 pariṣvajitum icchāmi tvāmahaṃ putra supriya / pañcatvam anuyāsyāmi tvadvihīnādyā duḥkhitā // 15 evaṃ vilapatī dīnā putrasokena pīḍitā / mūrchitā vihvalā dīnā nipapāta mahītale // 16 bhāryāṃ ca patitāṃ dṛṣtvā putrasokena pīḍitāḥ / cukopa sa munistatra citrasenāya bhūbhṛte // 17 dīrghatapā uvāca / yāhi yāhi mahāpāpa mā mukhaṃ darśayasva me / kiṃ tvayā ghātito vipro hyakāmācca suto mama // 18 brahmahatyā bhaviṣyanti bahvyaste vasudhādhipa / sakuṭumbasya me tvam hi mṛtyureṣa upasthitāḥ // 19</p>

RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasah svargārohaṇavarṇana]
<p>evam uktvā tato vipro vicintya ca punaḥ punaḥ / krodhaṃ parityajya tato munimārgaṃ jagāma ha // 72 ṛṣir uvāca / udvegaṃ tyaja bho rājan duruktaṃ gaditaṃ mayā / putraśokābhībhūtena duḥkhamāptena mānada // 73 kiṃ karoti naraḥ prājñaḥ preryamāṇaḥ svakarmabhiḥ / prāyeṇa hi manuṣyāṇāṃ buddhiḥ karmānusāriṇī // 74 anenaiva prakāreṇa yat tvayā likhitaṃ mama / paraṃ tava bhaviṣyanti viprahatyā na saṃśayaḥ // 75 brahmakṣatraviśāṃ madhye śūdro vā cāntyajādiṣu / kastaṃ kathaya satyaṃ me kasmāc ca nihataḥ sutāḥ // 76 citrasena uvāca / vijñāpayāmi viprarṣe kṣantavyaṃ ca mamopari / nāhaṃ vipro 'smi bho tāta na śūdro naiva vaiśyajaḥ // 77 nacāpi cāntyajātīyaḥ kṣatriyo 'haṃ dvijottama / kāśīrājo mṛgān hantum āgato vanam uttamam // 78 bhramatā pātitaḥ tatra mṛgarūpadharo muniḥ / kiṃ kartavyaṃ mayā vipra upāyaṃ kathayasva me // 79 dīrghatapā uvāca / brahmahatyā na śakyeta ekena taritum vibho / deśe kāle yathāśaktyā tacchṛṇuṣva narādhipa // 80 catvāro me sutā rājan sabhāryā mātṛpūrvakāḥ / mayā saha na jīvanti ṛkṣaśṛṅgasya kāraṇe // 81 upāyaṃ śobhanaṃ tāta kathayāmi śṛṇuṣva bhoḥ / śakyate yadi cet kartum sukhopāyaṃ nareśvara // 82 sakuṭumbasamastān no dāhayasvānale nṛpa / asthīni narmadātoye śūlabhede vinikṣipeḥ // 83 narmadādakṣiṇe kūle śūlabhedeṭi viśrutam / sarvapāpaharaṃ tīrthaṃ sarvatīrthottamottamam // 84 śucir bhūtvā mamāsthīni kṣipa tvam śūlabhede / mucyate sarvapāpebhyo mama vākyāt na saṃśayaḥ // 85 rājovāca / ādeśo dīyatāṃ tāta kariṣyāmi na saṃśayaḥ / sarvasvam api yat kiṃcid rājyaṃ kośaḥ striyaḥ sutāḥ // 86 tava dānaṃ prayacchāmi vipra māṃ tvam prasīda ca / parasparaṃ vivadator munirājñōs tadā nṛpa // 87 sphuṭitvā hṛdayaṃ śīghraṃ muner bhāryā mṛtā tadā / putraśokasamākrāntā nirjīvā patitā kṣitau // 88 putrāś ca mātṛsokena sarve pañcatvam āgatāḥ / snuṣāś caiva tu tāḥ sarvā mṛtāś ca saha bhartṛbhiḥ // 89 pañcatvam tu gatān sarvān munimukhyaṃ nirīkṣya tān / viprāś cāhvānitāś tena te tatrāśramavāsinaḥ // 90 tebhyo nivedayāmāsa yathā vṛttaṃ narottamaḥ / saṃhatais tair anujñātaḥ kathaṃcid dahya yatnataḥ // 91 dehaṃ svam pāvanaṃ kṛtvāsthīni pragṛhya yatnataḥ / yāmyāṃ hi prasthito rājā pādacārī mahīpatiḥ // 92 na śaknoti yadā gantum chāyāmāśritya tiṣṭhati / viśramya ca punar gacchan viśramya ca punaḥ punaḥ // 93 sacailaṃ kurute snānamasthīn voḍhā pade pade / vinā jalaṃ nirāhāraḥ so 'gacchad dakṣiṇāmukhaḥ // 94 acireṇaiva kālena sa gato narmadātaṭe /</p>	<p>evam uktvā tato vipro vicintya ca punaḥpunaḥ / parityajya tadā krodhaṃ munibhāvājagāda ha // 20 dīrghatapā uvāca / udvegaṃ tyaja bho vatsa duruktaṃ gadito mayā / putraśokābhībhūtena duḥkhataptaṇa mānada // 21 kiṃ karoti naraḥ prājñaḥ preryamāṇaḥ svakarmabhiḥ / prāgeva hi manuṣyāṇāṃ buddhiḥ karmānusāriṇī // 22 anenaiva vidhānena pañcatvam vihitaṃ mama / hatyāstava bhaviṣyanti pūrvamuktā na saṃśayaḥ // 23 brahmakṣatraviśāṃ madhye śūdracāṇḍālajātiṣu / kastaṃ kathaya satyaṃ me kasmācca nihato dvijaḥ // 24 citrasena uvāca / vijñāpayāmi viprarṣe kṣantavyaṃ te mamopari / nāhaṃ vipro 'smi vai tāta na vaiśyo na ca śūdrajaḥ // 25 na vyādhaścāntyajāto vā kṣatriyo 'haṃ mahāmune / kāśīrājo mṛgān hantum āgato vanamuttamam // 26 bhrāntya nīpātito hyeṣa mṛgarūpadharo muniḥ / idānīm tava pādānte saṃśritaḥ pātākānvitāḥ // 27 kiṃ kartavyaṃ mayā vipra upāyaṃ kathayasva me // 28 dīrghatapā uvāca / brahmahatyā na śakyetāpyekā nistaritum prabho / daśaikā ca kathaṃ śakyāstāḥ śṛṇuṣva nareśvara // 29 catvāro me sutā rājan sabhāryā mātṛpūrvakāḥ / mayā saha na jīvanti ṛkṣaśṛṅgasya kāraṇe // 30 upāyaṃ śobhanaṃ tāta kathayiṣye śṛṇuṣva tam / śakro 'pi yadi taṃ kartum sukhopāyaṃ nareśvara // 31 sakuṭumbaṃ samastaṃ māṃ dāhayitvānale nṛpa / asthīni narmadātoye śūlabhede vinikṣipa // 32 narmadādakṣiṇe kūle śūlabhedaṃ hi viśrutam / sarvapāpaharaṃ tīrthaṃ sarvaduḥkhaghamuttamam // 33 śucirbhūtvā mamāsthīni tatra tīrthe vinikṣipa / mokṣyase sarvapāpais tvam mama vākyāna saṃśayaḥ // 34 rājovāca / ādeśo dīyatāṃ tāta kariṣyāmi na saṃśayaḥ / samastaṃ me 'sti yatkiṃcidrājyaṃ kośaḥ suhṛtsutāḥ // 35 tavādhiṇaṃ mahāvīpra prayacchāmi prasīda me / parasparaṃ vivadatorvipra rājñostadā nṛpa // 36 sphuṭitvā hṛdayaṃ śīghraṃ munibhāryā mṛtā tadā / putraśokasamāviṣṭā nirjīvā patitā kṣitau // 37 putrāś ca mātṛsokena sarve pañcatvamāgatāḥ / snuṣāś caiva tadā sarvā mṛtāś ca saha bhartṛbhiḥ // 38 pañcatvam ca gatāḥ sarve munimukhya nṛpottama / viprān āhvāpayāmāsa [W?] ye tatrāśramavāsinaḥ // 39 tebhyo nivedayāmāsa yathāvṛttaṃ nṛpottamaḥ / sa taistadābhyanujñātaḥ kāṣṭhānyādāya yatnataḥ // 40 dāhaṃ saṃcayanaṃ cakre citraseno mahīpatiḥ / ṛkṣaśṛṅgādisarveṣāṃ grhītvāsthīni yatnataḥ // 41 yāmyāśāṃ prasthito rājā pādacārī mahīpate / na śaknoti yadā gantum chāyāmāśritya tiṣṭhati // 42 viśramya ca punar gacched bhārākrānto mahīpatiḥ / sacailaṃ kurute snānaṃ muktavāsthīni pade pade // 43 pibejjalaṃ nirāhāraḥ sa gacchan dakṣiṇāmukhaḥ / acireṇaiva kālena saṃgato narmadātaṭam // 44</p>

RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]
<p>āśramasthān dvijān sarvān papraccha rājasattamaḥ // 95</p> <p>kathyatām me dvijaśreṣṭhāḥ śūlabhedasya mārgakaḥ // 96</p> <p>vīprā ūcuḥ /</p> <p>narmadādakṣiṇe kūle gato drakṣyasi nānyathā // 97</p> <p>ṛṣivākyena vai rājā gato 'tha hi nareśvaraḥ /</p> <p>sa dadarśa tatas tīrthaṃ bahudvijasamākulam // 98</p> <p>bahudrumalatakīrṇaṃ bahupuṣpopaśobhitam /</p> <p>bahumūlaphalopetaṃ bahuśvāpadaśobhitam // 99</p> <p>ṛṣisaṅghaiḥ samākīrṇaṃ nānāvratadharaiḥ śubhaiḥ /</p> <p>ekapādasthitāḥ kecid apare sūryavarcasaḥ // 100</p> <p>ekadr̥ṣṭisthitāḥ kecid ūrdhvaśobhitāḥ pare /</p> <p>cāndrāyaṇaparā kecit kecit pakṣopavāsinaḥ // 101</p> <p>māsopavāsinaḥ kecit kecid ṛtumupoṣitāḥ /</p> <p>śīrṇaparṇāsinaḥ kecit kecin mārutabhojanāḥ // 102</p> <p>yogābhyāsarataḥ kecid dhyāyantaḥ paramaṃ padam /</p> <p>gārhasṭham āsthitāḥ kecit kecid caivāgnihotriṇaḥ // 103</p> <p>evaṃ vidhān dvijān dr̥ṣṭvā jānubhyām avanīṃ gataḥ /</p> <p>praṇamya śirasā rājan rājā vacanam abravīt // 104</p> <p>kasmin deśe tu tat tīrthaṃ kathayadhvaṃ dvijottamāḥ /</p> <p>sarveṣāṃ vāñchitāṃ siddhiṃ dadyāc ca phalam īpsitam // 105</p> <p>ṛṣiruvāca /</p> <p>dhanvantaraśataṃ gaccha bhṛgutuṅgasya mūrdhani /</p> <p>kuṇḍaṃ drakṣyasi vistīrṇaṃ toyapūrṇaṃ suśobhanam // 106</p> <p>teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā gataḥ kuṇḍasya mūrdhani /</p> <p>dr̥ṣṭvā hi caiva tattīrthaṃ bhrāntir jātā nṛpasya hi // 107</p> <p>vīkṣya kuṇḍaṃ mahābhāgaṃ gaṅgāṃ caiva viśeṣataḥ /</p> <p>prācīṃ sarasvatīṃ dr̥ṣṭvā bhrāntirjātā nṛpasya hi // 108</p> <p>tato vismayamāpannāś cintayāno muhurmuḥuḥ /</p> <p>ākāśasamsthitāṃ dr̥ṣṭvā sāmiṣaṃ kuraraṃ tathā // 109</p> <p>bhramamāṇaṃ ḡṛhītvā taṃ vadhyamānaṃ nirāmiṣaiḥ /</p> <p>parasparaṃ hi yudhyante sarve cāmiṣabhakṣakāḥ // 110</p> <p>hataś cañcuprahāraś tu kuraraḥ patito 'mbhasi /</p> <p>śūlena śūlinā yatra bhūbhāgaṃ bheditaṃ purā // 111</p> <p>tat tīrthasya prabhāveṇa sa sadyaḥ puruṣo 'bhavat /</p> <p>vimānasthaṃ tu taṃ dr̥ṣṭvā krauṃca vai divyarūpiṇam // 112</p> <p>apsarobhir gīyamānaṃ nṛpas tat tīrtham āgataḥ /</p> <p>asthīni bhūmau nikṣīpya snānaṃ kṛtvā yathā vidhi // 113</p> <p>tilamiśreṇa toyena tarpayitveṣṭadevatāḥ /</p> <p>dhr̥tvāsthīni tato rājā nikṣīpāntarjale tathā // 114</p> <p>kṣaṇam ekaṃ tato vīkṣya rājā ūrdhvamukhaḥ sthitāḥ /</p>	<p>āśramasthān dvijān dr̥ṣṭvā papraccha pṛthivīpatiḥ // 45</p> <p>citrasena uvāca /</p> <p>kathyatām śūlabhedasya mārgaṃ me dvijasattamāḥ /</p> <p>yena yāmi mahābhāgāḥ svakāryārthasya siddhaye // 46</p> <p>munaya ūcuḥ /</p> <p>itaḥ krośāntarād arvāk tīrthaṃ paramaśobhanam /</p> <p>narmadādakṣiṇe kūle tato drakṣyasi nānyathā // 47</p> <p>ṛṣivākyena rājāsau śīghraṃ gatvā nareśvaraḥ /</p> <p>sa dadarśa tataḥ śīghraṃ bahudvijasamākulam // 48</p> <p>bahudrumalatakīrṇaṃ bahupuṣpopaśobhitam /</p> <p>ṛkṣasiṃhasamākīrṇaṃ nānāvratadharaiḥ śubhaiḥ // 49</p> <p>ekapādasthitāḥ kecid apare sūryadr̥ṣṭayaḥ /</p> <p>ekāṅguṣṭha sthitāḥ kecid ūrdhvaśobhitāḥ pare // 50</p> <p>dinaikabhojanāḥ kecit kecit kandaphalāśanāḥ /</p> <p>trirātrabhojanāḥ kecitparākavratino 'pare // 51</p> <p>cāndrāyaṇaratāḥ kecit kecit pakṣopavāsinaḥ /</p> <p>māsopavāsinaḥ kecit kecidṛtvantapāraṇāḥ // 52</p> <p>śīrṇaparṇāsinaḥ kecit keccica kaṭukāśanāḥ // 53b*</p> <p>yogābhyāsarataḥ kecid kecid dhyāyanti tatpadam // 53a*</p> <p>śaivālabhojanāḥ kecinmārutabhojanāḥ /</p> <p>gārhasṭhye ca sthitāḥ kecid keccicaivāgnihotriṇaḥ // 54</p> <p>evaṃvidhān dvijān dr̥ṣṭvā jānubhyāmavaniṃ gataḥ /</p> <p>praṇamya śirasā rājanrājā vacanam abravīt // 55</p> <p>citrasena uvāca /</p> <p>kasmindeśe ca tat tīrthaṃ satyaṃ kathayata dvijāḥ /</p> <p>yenābhivāñchitā siddhiḥ saphalā me bhaviṣyati // 56</p> <p>ṛṣaya ūcuḥ /</p> <p>dhanvantaraśataṃ gaccha bhṛgutuṅgasya mūrdhani /</p> <p>kuṇḍaṃ drakṣyasi tatpūrṇaṃ vistīrṇaṃ payasā śivam // 57</p> <p>teṣāṃ tadvacanaṃ śrutvā gataḥ kuṇḍasya sannidhau /</p> <p>dr̥ṣṭvā caiva tu tat tīrthaṃ bhrāntirjātā nṛpasya vai // 58</p> <p>tato vismayamāpannāścintayanvai muhurmuḥuḥ /</p> <p>ākāśasthaṃ dadarśāsau sāmiṣaṃ kuraraṃ nṛpaḥ // 59</p> <p>bhramamāṇaṃ ḡṛhītāhiṃ vadhyamānaṃ nirāmiṣaiḥ /</p> <p>parasparaṃ ca yuyudhuḥ sarve 'pyāmiṣakāñkṣayā // 60</p> <p>hataścañcuprahāreṇa sa tataḥ patito 'mbhasi /</p> <p>śūlena śūlinā yatra bhūbhāgo bheditaḥ purā // 61</p> <p>tattīrthasya prabhāveṇa sa sadyaḥ puruṣo 'bhavat /</p> <p>vimānasthaṃ dadarśāsau pumāṃsaṃ divyarūpiṇam // 62</p> <p>gandharvāpsaraso yakṣāstaṃ yāntam tuṣṭuvur divi /</p> <p>apsarogīyamāne tu gate sūryasya mūrdhani /</p> <p>citrasenas tatastasminnāścaryaṃ paramaṃ gataḥ // 63</p> <p>ṛṣiṇā kathitaṃ yadvattadvattīrthaṃ na saṃśayaḥ /</p> <p>hr̥ṣṭaromābhavad dr̥ṣṭvā prabhāvaṃ tīrthasambhavam // 64</p> <p>mamādyā divaso dhanyo yasmād atra samāgataḥ /</p> <p>asthīni bhūmau nikṣīpya snānaṃ kṛtvā yathāvidhi // 65</p> <p>tilamiśreṇa toyenāntarjayat pitṛdevatāḥ /</p> <p>ḡṛhyāsthīni tato rājā cikṣepāntarjale tadā // 66</p> <p>kṣaṇamekaṃ tato vīkṣya rājorddhvavadanaḥ sthitāḥ /</p>

RKS 89: [dīrghatapākhyāna]	RKV 52: [dīrghatapomunyākhyānavarṇana] RKV 53: [ṛkṣaśṛṅgasvargārohaṇavarṇana] RKV 54: [dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇana]
<p>tām dadarśa tataḥ sarvān devamūrtidharān śubhān // 115 divyavastraiś ca saṃvītān divyābharaṇabhūṣitān / vimānaiḥ kāñcanair divyair apsarogaṇasevitaiḥ // 116 pṛthagbhūtāś ca tān sarvān vimāneṣu vyavasthitān / utpatataḥ samāloky sa rājā harṣito 'bhavat // 117 ṛṣir vimānam ārūḍhaś citrasenam athābravīt / bho bhoḥ sādhu mahārāja citrasena mahāmate // 118 tvatprasādān nṛpaśreṣṭha gatirdivyā mamādyā vai / idaṃ ca yattvayā kiṃcit kṛtaṃ paramaduṣkaram // 119 svasuto 'pi na śaknoti pitṛṇāṃ kartum īdṛśam / madīyavacanād rājan niṣpāpas tvam bhaviṣyasi // 120 yat tvam drakṣyasi rājendra kāmikaṃ manasepsitam / āśīrvādaṃ tato dattvā citrasenāya dhimate // 121 svargaṃ jagāma svasutais tato dīrghatapā muniḥ // 122 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe dīrghatapākhyāno nāmaikonanavatītamo 'dhyāyah</i></p>	<p>tān dadarśa punaḥ sarvān divyarūpadharāñchubhān // 67 divyavastraiśca saṃvītān divyābharaṇabhūṣitān / vimānair vividhair divyair apsarogaṇasevitaiḥ // 68 pṛthagbhūtāṃśca tān sarvān vimāneṣu vyavasthitān / utpattivatsamāloky rājā saṃharṣi so 'bhavat // 69 ṛṣirvimānam ārūḍhaścitrasenam athābravīt / bhobhoḥ sādho mahārāja citrasena mahāpate // 70 tvatprasādānnṛpaśreṣṭha gatirdivyā mamedṛṣi / jāteyaṃ yattvayā kāryaṃ kṛtaṃ paramasobhanam // 71 svasuto 'pi na śaknoti pitṛṇāṃ kartumīdṛśam / madīyavacanāt tāta niṣpāpastvam bhaviṣyasi // 72 phalaṃ prāpsyasi rājendra kāmikaṃ manasepsitam / āśīrvādāṃs tato dattvā citrasenāya dhimate / svargaṃ jagāma sasutas tato dīrghatapā muniḥ // 73 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcamāvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe dīrghatapasaḥ svargārohaṇavarṇanaṃ nāma catuḥpañcāśattamo 'dhyāyah</i></p>
<p>RKS 90: [citrassenakathāvarṇana]</p> <p>uttānapāda uvāca / dṛṣṭvā tattīrthamahātmyaṃ citraseno nareśvaraḥ /</p> <p>vīpulaṃ tīkṣṇadhāraṃ ca kaṇṭhe cāsi nṛpottama // 1 devān sarvān hṛdi dhyāyan brahmaviṣṇumaheśvarān / vinikṣipannathātmānau pratyakṣau viṣṇuśaṅkarau // 2 kare dhṛtvā tu rājānaṃ rudro vacanam abravīt / hara uvāca / prāṇatyāgaṃ mahārāja akāle mā kuruṣva ha // 3 adyāpi tu yuvāsi tvam na yuktaṃ maraṇaṃ tava / svasthānaṃ gacchavai śīghraṃ bhogān bhukṣva yathepsitān // 4 bhukṣva niṣkaṇṭakaṃ rājyaṃ nākaṃ śakra ivāparaḥ / citrasena uvāca / na rājyaṃ kāmāye deva na putrān na ca bāndhavān // 5 na bhāryāṃ na ca koṣaṃ na gāśca na turagaṃgamān / muñcasva māṃ mahādeva avighnaṃ kriyatāṃ mama // 6 svargaprāptir mamādyāiva tvatprasādān maheśvara / deva uvāca / yasyāgrato bhaved viṣṇurbrahmā rudras tathaiva ca // 7 svargeṇa tasya kiṃ kāryaṃ gato 'sau kiṃ kariṣyati / tuṣṭāva tvāṃ trayo devā vṛṇīṣva varam uttamam // 8 yathepsitaṃ mahārāja satyaṃ etanna saṃśayaḥ / citrasena uvāca / yadi tuṣṭāstrayo devā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ // 9 adya prabhṛti yuṣmābhīḥ sthātavyam iha sarvadā / gayāśiraṃ yathā puṇyaṃ kṛtaṃ yuṣmābhīr eva ca // 10 tathāivedaṃ tu kartavyaṃ śūlabhedaṃ ca pāvanam / yatra yatra sthitā yūyaṃ tatra tatra vasāmy aham // 11 gaṇānāṃ iha sarveṣāṃ avadhya 'haṃ sureśvara / īśvara uvāca /</p>	<p>RKV 55: [kāśīrājāmokṣagamana]</p> <p>uttānapāda uvāca / mahātmyaṃ tīrthajaṃ dṛṣṭvā citraseno nareśvaraḥ / kiṃ cakāra kva vā vāsaṃ kimāhāro babhūva ha // 1 īśvara uvāca / bhṛgutuṅgaṃ samāruhya aiśānīm diśamāsṛitaḥ / tapaścacāra vipulaṃ kuṇḍe tatra nṛpottamaḥ // 2 sarvān devān hṛdi dhyātvā brahmaviṣṇumaheśvarān / vicikṣepa yadātmānaṃ pratyakṣau rudrakesāvau / kare grhītvā rājānaṃ rudro vacanam abravīt // 3 īśvara uvāca / prāṇatyāgaṃ mahārāja mā kāle tvam kṛthā vṛthā / adyāpyasi yuvā tvam vai na yuktaṃ maraṇaṃ tava // 4 svasthānaṃ gaccha śīghraṃ tvam bhuktvā bhogānyathepsitān / kuru niṣkaṇṭakaṃ rājyaṃ nāke śakra ivāparaḥ // 5 citrasena uvāca / na rājyaṃ kāmāye deva na putrān na ca bāndhavān / na bhāryāṃ na ca koṣaṃ na gajān na turagaṃgamān // 6 muñca muñca mahādeva mā vighnaḥ kriyatāṃ mama / svargaprāptir mamādyāiva tvatprasādānmaheśvara // 7 īśvara uvāca / yasyāgrato bhaved brahmā viṣṇuḥ śambhus tathaiva ca / svargeṇa tasya kiṃ kāryaṃ sa gataḥ kiṃ kariṣyati // 8 tuṣṭā vayaṃ trayo devā vṛṇīṣva varamuttamam / yathepsitaṃ mahārāja satyaṃ etad asaṃśayaṃ // 9 citrasena uvāca / yadi tuṣṭāstrayo devā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ / adyaprabhṛti yuṣmābhīḥ sthātavyam iha sarvadā // 10 gayāśiro yathā puṇyaṃ kṛtaṃ yuṣmābhīr eva ca / tathāivedaṃ prakartavyaṃ śūlabhedaṃ ca pāvanam // 11 yatrayatra sthitā yūyaṃ tatratatra vasāmyaham / gaṇānāṃ caiva sarveṣāṃ ādhipatyam athāstu me // 12 īśvara uvāca /</p>

RKS 90: [citrāsena-kathāvarṇana]	RKV 55: [kāśīrājāmokṣagamana]
<p>adya prabhṛti tiṣṭhāma śūlabhede nareśvara // 12 kalāṃsena trayo devās trikālāṃ nivasāmahe / nandisaṃjño gaṇaś ca tvaṃ bhaviṣyasi na saṃśaya // 13 bhaviṣyaty agrapūjā te matsamīpe sadā nṛpa / prakṣipyā ca nijāsthīni yathā dīrghatāpā yayau // 14 sakuṭumbo vimānasthaḥ svarge tiṣṭhati tatkuṛu / evaṃ devā varam dattvā citrasenāya pārthiva // 15 kuṇḍamūrdhani yāsyāmastrayo devās tadā sthitāḥ / parasparam vadanty evam idaṃ tīrthaṃ tathā // 16 yathā gayāśīraṃ puṇyaṃ sarvamāsi ca paṭhyate / tathā revātaṭe puṇyaṃ śūlabhedam na saṃśayaḥ // 17 brahmovāca / idaṃ tīrthaṃ mahārāja yathāpuṇyaṃ gayāśīraḥ / snātvā caivodake tasmin naro nirmalatām vrajet // 18 ekaṃ gayāśīraṃ muktivā sarvatīrthāni śaṅkara / śūlabhedasya tīrthasya kalāṃ nārhanṭi ṣoḍaśim // 19 kuṇḍasya dakṣiṇe bhāge daśahastapramāṇataḥ / aindravāruṇavāyavyāṃ pramāṇantv ekaviṃśatiḥ // 20 etat pramāṇaṃ tīrthasya piṇḍadānādīkarmasu / narāḥ puṇyāś ca te sarve atra dānaṃ kṛtaṃ ca yaiḥ // 21 viṣṇus trinetrarūpeṇa brahmarūpī pitāmahaḥ / tasmīṃs tīrthe sthitā nityaṃ pūjāṃ grhṇanti bhaktiṭaḥ // 22 jātaṃ jātaṃ nirīkṣyante svaputraṃ hi pitāmahaḥ / kadā yāsyati putro 'sau kadā dātā bhaviṣyati // 23</p>	<p>adyaprabhṛti tiṣṭhāmaḥ śūlabhede nareśvara / trikālāṃ [W?] hi trayo devāḥ kalāṃsena vasāmahe // 13 nandisaṃjño gaṇādhiśo bhaviṣyati bhavāndhravam / matsamīpe tu bhavata ādau pūjā bhaviṣyati // 14 prakṣipyā tāni cāsthīni yatra dīrghatāpā yayau / sakuṭumbo vimānasthaḥ svargatas tvaṃ tathā kuru // 15 evaṃ devā varam dattvā citrasenāya pārthiva / kuṇḍamūrdhani yāmyāyāṃ trayo devās tadā sthitāḥ // 16 parasparam vadantyevaṃ puṇyatīrthamidam param / yathā hi gayāśīraḥ puṇyaṃ pūrvameva paṭhyate / tathā revātaṭe puṇyaṃ śūlabhedam na saṃśayaḥ // 17 īśvara uvāca / idaṃ tīrthaṃ tathā puṇyaṃ yathā puṇyaṃ gayāśīraḥ / saktṛpiṇḍodakenaiva naro nirmalatām vrajet // 18 ekaṃ gayāśīro muktivā sarvatīrthāni bhūpate / śūlabhedasya tīrthasya kalāṃ nārhanṭi ṣoḍaśim // 19 kuṇḍam udīcyāṃ yāmyāyāṃ daśahastapramāṇataḥ / raudravāruṇakāṣṭhāyāṃ pramāṇaṃ caikaviṃśati // 20 etatpramāṇaṃ tattīrthaṃ piṇḍadānādīkarmasu / nādharmāniratā dātum labhante dānamatra hi // 21 viṣṇustu piṭrūpeṇa brahmarūpī pitāmahaḥ /</p>
<p>pañcasthāneṣu yaḥ śrāddhaṃ kurute bhaktimān naraḥ / svakulāni tu sarvāni pretabhūtāni tārayet // 24 ekaviṃśatpitṛpakṣe mātrpakṣaikaviṃśatim /</p> <p>bhāryāyā ekādaśaiveti tārayet // 25</p>	<p>prapitāmaho rudro 'bhūdevaṃ tripuruṣāḥ sthitāḥ // 22 kadā paśyati tīrthaṃ vai kadā nastārayiṣyati / iti pratīkṣāṃ kurvanti putrāṇāṃ satatam nṛpa / śūlabhede naraḥ snātvā dṛṣṭvā śūladharaṃ sakṛt // 23 nāputro nādhano rogī saptajanmasu jāyate /</p>
<p>dvijadevaprāsādena piṭṛṇāṃ ca tathaiva hi / śrāddhaddo vasate tatra yatra devo maheśvaraḥ // 26 ātmano ghātakā ye ca goghñāḥ straiṇahatāś ca ye / daṃṣṭribhir jalapātena vidyutpātena ye hatāḥ // 27 na teṣāṃ agniśaṃskāro na śaucaṃ nodakakriyā / tatra tīrthe tu yaḥ śrāddhaṃ teṣāṃ kuryāt svabhaktiṭaḥ // 28 moksaprāptir bhavet teṣāṃ trīsthāneṣu na saṃśayaḥ / trīptis tu jāyate teṣāṃ varṣam ekaṃ na saṃśayaḥ // 29 ajānatā kṛtaṃ pāpaṃ bālabhāveṣu yatkr̥tam / tatsarvaṃ nāsyati kṣīpraṃ sakṛtsnānena bhūpate // 30 rajakena yathā dhautavastraṃ nirmalatām vrajet / pāpopalīptas tīrthe 'smin snāto nirmalatām vrajet // 31 saṃnyāsaṃ kurute yas tu tasmīṃs tīrthe narādhipa / dhyāyamāno mahādevaṃ sa gacchet paramaṃ padam // 32 krīḍitvā ca yathā kāmaṃ svecchayā śivamandire / vedavedāṅgatattvajño jāyate vipule kule // 33 rūpavān subhagaś caiva sarvavyādhivivarjitaḥ / sarvadharmasamopetaḥ sarvācārasamanvitaḥ // 34 etat te kathitaṃ rājāṃs tīrthasya phalamuttamaṃ /</p>	<p>ekaviṃśatim pituḥ pakṣe mātuśvaivekaviṃśatim [W?] // 24 bhāryāpakṣe daśaiveha kulānyetāni tārayet / śūlabhedavane rājañchākamūlaphalairapi // 25 ekasminbhōjite vipre koṭīr bhavati bhōjitā / pañcasthāneṣu yaḥ śrāddhaṃ kurute bhaktimān naraḥ // 26 kulāni pretabhūtāni sarvānyapi hi tārayet / dvijadevaprāsādena piṭṛṇāṃ ca prasādātaḥ // 27 śrāddhaddo nivaset tatra yatra devo maheśvaraḥ / syurātmaghātino ye ca gobrāhmaṇahanāśca ye // 28 daṃṣṭribhir jalapāte ca vidyutpāteṣu ye mṛtāḥ / na yeṣāṃ agniśaṃskāro nāśaucaṃ nodakakriyā // 29 tatra tīrthe tu yasteṣāṃ śrāddhaṃ kurvīta bhaktiṭaḥ / moksāvāptir bhavet teṣāṃ yugamekaṃ na saṃśayaḥ // 30</p> <p>ajānād yatkr̥taṃ pāpaṃ bālabhāvācca yatkr̥tam / tatsarvaṃ nāsyet pāpaṃ snānamātreṇa bhūpate // 31 rajakena yathā dhautam vastram bhavati nirmalam / tathā pāpo 'pi tattīrthe snāto bhavati nirmalāḥ // 32 saṃnyāsaṃ kurute yo 'tra tīrthe vidhisamanvitam / dhyāyan nityaṃ mahādevaṃ sa gacchet paramaṃ padam // 33 krīḍitvā sa yathākāmaṃ svecchayā śivamandire / vedavedāṅgatattvajño jāyate 'sau subhe kule // 34 rūpavānsubhagaścaiva sarvavyādhivivarjitaḥ / rājā vā rājaputro vācārasamanvitaḥ // 35 etatte kathitaṃ rājāṃstīrthasya phalamuttamaṃ /</p>

RKS 90: [citrassenakathāvarṇana]	RKV 55: [kāśīrājāmokṣagamana]
<p>tacchrutvā mānavo nityaṃ mucyate sarvapātakaiḥ // 35 yaś cainaṃ śrāvayed bhaktyā ākhyānaṃ dvijasannidhau / śrāddhe devagrhe caiva paṭhet parvaṇi parvaṇi // 36 gīrvāṇās tasya tuṣyanti manuṣyāḥ piṭṛbhiḥ saha / paṭhatām śṛṇvatām caiva naśyed vai pāpasamcayaḥ // 37 likhitvā tīrthamāhātmyaṃ brāhmaṇebhyo dadāti yaḥ / jātismaraṃ sa labhate prāpnoty abhimataṃ phalam // 38</p> <p><i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe citrasenakathāvarṇano nāma navatītamō 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>yacchrutvā mānavo nityaṃ mucyate sarvakilbiṣaiḥ // 36 ya idaṃ śrāvayen nityamākhyānaṃ dvijapuṃgavān / śrāddhe devakule vāpi paṭhetparvaṇi parvaṇi // 37 gīrvāṇāstasya tuṣyanti manuṣyāḥ piṭṛbhiḥ saha / paṭhatām śṛṇvatām caiva naśyate sarvapātakam // 38 likhitvā tīrthamāhātmyaṃ brāhmaṇebhyo dadāti yaḥ / jātismaratvaṃ labhate prāpnotyabhimataṃ phalam // 39 rudraloke vaset tāvad yāvad akṣaram anvitam // 40</p> <p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhedamāhātmye kāśīrājāmokṣagamanaṃ nāma pañcapañcāsattamo 'dhyāyaḥ</i></p>
RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhavākyopadeśakathanapūrvaka-dānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhavargagamanavarṇana]
<p>rājovāca / anyac ca śrotum icchāmi kena gaṅgāvatāritā / rudraśīrṣasthitā puṇyā devī katham ihāgatā // 1 puṇyā devaśīlānāma tasyā māhātmyamuttamam / etadākhyāhi me sarvaṃ prasādāt puruṣottama // 2 rudra uvāca / śṛṇuṣvaikamanā bhūtvā yathā gaṅgāvatāritā /</p> <p>purā devī mahābhāga brahmādyaiḥ sakalāiḥ suraiḥ // 3 abhyarthayaj jagannāthaṃ devadevaṃ jagadgurum / ghaṭamadhye sthitā gaṅgā mocitā ca subhūtale // 4 bhāratī ca tato muktā rudreṇa śirasā bhuvī /</p> <p>narāstīrthe taṭe tasyāḥ snānaṃ kurvanti bhaktitah // 5 pibanti ca jalam nityaṃ na te yānti yamālayam / yatra sā patitā kuṇḍe śūlabhede narādhipa // 6 devanadyāḥ pratīcyāṃ ca yatra prācī sarasvatī / yāmyāṃ ca śūlabhedākhyam asti tīrtham anuttamam // 7 tatradevaśīlā ramyā svayaṃ devena nirmītā / tatra snātvā tu yo bhaktyā brāhmaṇaṃ bhojayen nṛpa // 8</p> <p>alpasyaiva tu dānasya tasya cānto na vidyate / uttānapāda uvāca / kāni dānāni śastāni deveśa dharaṇītale // 9 yāni dattvā naro bhaktyā mucyate sarvakilbiṣaiḥ / devaśīlāyā māhātmyaṃ snānadānādīhi yatphalam // 10 vratopavāsani yamair yat prāpyaṃ tad vadasva me / śrībhagavān uvāca / āsīt purā mahāvīryaścedinātho mahābalaḥ // 11 vīrasena iti khyāto maṇḍalādhipatīśvaraḥ / tasya rājye ripurnāsti na vyādhira ca taskaraḥ // 12 na cādharma 'bhavat tatra dharma eva hi sarvadā / sadā mudānvito rājā sabhāryo bahuputrakaḥ // 13 ekā ca duhitā tasya surūpā girijā iva /</p>	<p>uttānapāda uvāca / anyacca śrotumicchāmi kena gaṅgāvatāritā / rudraśīrṣe sthitā devī puṇyā kathamihāgatā // 1 puṇyā devaśīlā nāma tasyā māhātmyamuttamam / etadākhyāhi me sarvaṃ prasanno yadi śānkara // 2 īśvara uvāca / śṛṇuṣvaikamanā bhūtvā yathā gaṅgāvatāritā / devaiḥ sarvairmahābhāgā sarvalokahitāya vai // 3 asti vindhyo nago nāma yāmyāśāyāṃ mahīpate / gīrvāṇāstu gatāḥ sarve tasya mūrdhni nareśvara // 4 tatra cāhvānitā gaṅgā brahmādyairakhilaiḥ suraiḥ / abhyarcyeśaṃ jagannāthaṃ devadevaṃ jagadgurum // 5 jaṭamadyasthitāṃ gaṅgāṃ mocayasveti bhūtale / bhāsvantī sā tato muktā rudreṇa śirasā bhuvī // 6 tatra sthāne mahāpuṇyā devairutpādītā svayam / tato devanadī jātā sā hitāya nṛṇāṃ bhuvī // 7 vasanti ye taṭe tasyāḥ snānaṃ kurvanti bhaktitah / pibanti ca jalam nityaṃ na te yānti yamālayam // 8 yatra sā patitā kuṇḍe śūlabhede narādhipa / devanadyāḥ pratīcyāṃ tu tatra prācī sarasvatī // 9 yāmyāyāṃ śūlabhedasya tatra tīrtham anuttamam / tatra devaśīlā puṇyā svayaṃ devena nirmītā // 10 tatra snātvā tu yo bhaktyā tarpayet piṭṛdevatāḥ / pitarastasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam // 11 tatra snātvā tu yo bhaktyā brāhmaṇān bhojayennṛpa / svalpānnenāpi dattena tasya cānto na vidyate // 12 uttānapāda uvāca / kāni dānāni dattāni śastāni dharaṇītale / yāni dattvā naro bhaktyā mucyate sarvapātakaiḥ // 13 devaśīlāyā māhātmyaṃ snānadānādījam phalam / vratopavāsaniyamair yatprāpyaṃ tad vadasva me // 14 īśvara uvāca / āsītpurā mahāvīryaścedinātho mahābalaḥ / vīrasena iti khyāto maṇḍalādhipatirnṛpa // 15 rāṣṭre tasya ripurnāsti na vyādhir na ca taskaraḥ / na cādharma 'bhavat tatra dharma eva hi sarvadā // 16 sadā mudānvito rājā sabhāryo bahuputrakaḥ / ekāśīd duhitā tasya surūpā girijā yathā // 17</p>

RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhasvargagamanavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]
<p> dr̥ṣṭā sā piṭmātr̥bhyāṃ bandhuvargajanaiḥ saha // 14 kṛtvā vaivāhikaṃ kāryaṃ kāle prāpte yathā vidhi / anantaraṃ cedipatir dvādaśābde maheśvaraḥ // 15 tatas tasyāstu yo bhartā sa mṛtyuvaśam āgataḥ / vidhavāṃ tām sutāṃ dr̥ṣṭvā rājā śokasamanvitaḥ // 16 uvāca vacanaṃ rājā svabhāryāṃ duḥkhapīḍitaḥ / bhadre duḥkham idaṃ jātaṃ yāvaj jīvaṃ suduḥsaham // 17 naiṣā rakṣayituṃ śakyā rūpayauvanadarpitā / nopāyo vidyate bhārye bhānumatyās ca rakṣaṇe // 18 parasparaṃ vivadatoḥ tacchrutvā kanyakā 'bravīt / bhānumaty uvāca / na vr̥ḍdāmi tavāgre 'haṃ jvalantī dāhakenaca // 19 satyaṃ notpadyate doṣo madarthe ca narādhipa / adya prabhṛty ahaṃ tāta na veśam dhāraye kvacit // 20 sthūlavastrair nijāṅgāni paridhāsyāmi saṃyatā / carisyāmi vratān sarvān purāṇavihitān api // 21 ātmānaṃ śoṣayisyāmi toṣayantī janārdanam / mamaīśā vartate buddhir yadi tvam tāta manyase // 22 bhānumatyā vacaḥ śrutvā rājā snehārdito 'bhavat / tīrthayātrāṃ samuddīśya kośam dattvā ca puṣkalam // 23 visṛjya rājā svasutāṃ vr̥ddhān kṛtvā tu rakṣaṇe / puruṣaṃ sāyudhaṃ cānyaṃ brāhmaṇaṃ ca purohitam // 24 avagāhya taṭe dhyātum gaṅgāyāṃ sā narādhipa / nityam āpūjayad viprān gandhamālyādibhūṣaṇaiḥ // 25 dāsīdāsaprabhṛtayas tasyā ye rakṣaṇe kṣamāḥ / tataḥ piturmatenaiva gaṅgātīre samāsthitaḥ // 26 dvādaśābdāni sā tīre gaṅgāyāḥ samavasthitā / tyaktvā gaṅgāṃ kvacid rājaputrī kāṣṭhāṃ tu dakṣiṇām // 27 prāptā sā sacivaiḥ sārddhaṃ yatra revā mahānadī / ṣaṇmāsaṃ ca sthitā tatra oṅkāre 'marakaṇṭake // 28 nānāvidheṣu tīrtheṣu tīrthāt tīrthaṃ jagāma ha / snātvā snātvā dvijān pūjyabhaktiyuktā hy adhiṣṭhitā // 29 vāruṇīm ca dīśaṃ gatvā devanadyās ca saṅgame / dadarśa cāsramaṃ puṇyam ṛṣisaṅghair niṣevitam // 30 dr̥ṣṭvā ṛṣisamūhaṃ sā praṇipatyedam abravīt / māhātmyaṃ cāsya tīrthasya nāma caivāsya kīrtaya // 31 ṛṣir uvāca / cakratīrthaṃ tu vikhyātaṃ cakraṃ dattaṃ purā hareḥ / maheśvareṇa tuṣṭena devadevena śūlinā // 32 atra tīrthe tu yaḥ snātvā tarpayet piṭṛdevatāḥ / anivartikā gatis tasya bhavitā nātra saṃśayaḥ // 33 dvitīye 'hni tato gacchet chūlabhedaṃ tapasvini / </p>	<p> iṣṭā sā piṭmātr̥bhyāṃ bandhuvargajanasya ca / kṛtaṃ vaivāhikaṃ karma kāle prāpte yathāvidhi // 18 anantaraṃ cedipatir dvādaśābdamakhe sthitaḥ / tatastasyāstu yo bhartā sa mṛtyuvaśam āgataḥ // 19 vidhavāṃ tām sutāṃ dr̥ṣṭvā rājā śokasamanvitaḥ / uvāca vacanaṃ tatra svabhāryāṃ duḥkhapīḍitām // 20 priye duḥkham idaṃ jātaṃ yāvajjīvaṃ suduḥsaham / naiṣā rakṣayituṃ śakyā rūpayauvanagarvitā // 21 dūṣayeta kuḥlavā kvāpi kathaṃ rakṣyā hi bālikā / nopāyo vidyate kvāpi bhānumatyāsca rakṣaṇe / parasparaṃ vivadatoḥ śrutvā tatkanyakābravīt // 22 bhānumatyuvāca / na lajjāmi tavāgre 'haṃ jalpantī tāta karhicit / satyaṃ notpadyate doṣo madarthe te narādhipa // 23 adyaprabhṛtyahaṃ tāta dhārayiṣye na mūrdhajān / sthūlavastrapaṭārdhaṃ tu dhārayiṣyāmi te gṛhe // 24 karisyāmi vratānyāṣu purāṇavihitāni ca / ātmānaṃ śoṣayisyāmi toṣayisyē janārdanam // 25 mamaīśā vartate buddhir yadi tvam tāta manyase / bhānumatyā vacaḥ śrutvā rājā saṃharṣito 'bhavat // 26 tīrthayātrāṃ samuddīśya kośam dattvā supuṣkalam / visṛjya puruṣānvr̥ddhān kṛtvā tasyāḥ surakṣaṇe // 27 puruṣān sāyudhāṃś cāpi brāhmaṇānsapurohitān // 28a tataḥ piturmatenaiva gaṅgātīraṃ gatā satī / avagāhya taṭe dve tu gaṅgāyāḥ sa narādhipa // 29 nityam sampūjya sadviprāṅgandhamālyādibhūṣaṇaiḥ / dāsīdāsānpadātīmśca cāsyaḥ saṃrakṣaṇakṣamān // 28b* dvādaśābdāni sā tīre gaṅgāyāḥ samavasthitā // 30 tyaktvā gaṅgāṃ tadā rājñī gatā kāṣṭhāṃ tu dakṣiṇām / prāptā sā sacivaiḥ sārddhaṃ yatra revā mahānadī // 31 samāḥ pañca sthitā tatra oṅkāre 'marakaṇṭake / udagyāmyeṣu tīrtheṣu tīrthātīrthaṃ jagāma sā // 32 snātvā snātvā pūjya viprān bhaktipūrvam atandritā / vāruṇīm sā dīśaṃ gatvā devanadyāsca saṅgame // 33 dadarśa cāsramaṃ puṇyaṃ munisaṅghaiḥ samākulam / dr̥ṣṭvā munisamūhaṃ sā praṇipatyedam abravīt // 34 māhātmyam asya tīrthasya nāma caivāsya kīḍṣam / kathayantu mahābhāgāḥ prasādaḥ kriyatāṃ mama // 35 ṛṣaya ūcuḥ / cakratīrthaṃ tu vikhyātaṃ cakraṃ dattaṃ purā hareḥ / maheśvareṇa tuṣṭena devadevena śūlinā // 36 atra tīrthe tu yaḥ snātvā tarpayet piṭṛdevatāḥ / anivartikā gatis tasya jāyate nātra saṃśayaḥ // 37 dvitīye 'hni tato gacchet chūlabhede tapasvini / pūrvoktena vidhānena snānaṃ kuryād yathāvidhi // 38 janmatrayakṛtaiḥ pāpair mucyate nātra saṃśayaḥ / jalena tilamātreṇa pradadyād añjalitrayam // 39 ṛpyanti pitarastasya dvādaśābdāny asaṃśayam / yaḥ śrāddhaṃ kurute bhaktiyā śrotriyair brāhmaṇair nṛpa // 40 vārddhuṣyādyāstu varjyante piṭṛṇāṃ dattam akṣayam / apare 'hni tato gacchet puṇyaṃ devaśilāṃ śubhām // 41 vīkṣyate jāhnavī puṇyā devair utpādītā purā / </p>

RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhavākṣyopadeśakathanapūrvakadānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]
<p>rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā paṭhet paurāṇikīm kathām // 34 viṣṇupūjām prakurvīta puṣpadīpanivedanaḥ / prabhāte bhojayed viprān dānaṃ dadyāt svabhaktitaḥ // 35 caturthe 'hni tathā gacched yatra prācī sarasvatī / brahmadevād viniṣkrāntā pāvanārthaṃ narādhipa // 36 tatra snātvā naro gatvā tarpayet piṭṛdevatāḥ / śrāddhadas tu vaset tatra yatra devaḥ pitāmahaḥ // 37 pañcame 'hni tato gacchel liṅgaṃ mārkāṇḍasaṃjñitam / tatra snātvā tu yo bhaktyā arcayet piṭṛdevatāḥ // 38 śrāddhaṃ kṛtvā yathā nyāyam anindyān pūjayed dvijān / pitarastasya tṛpyanti dvādaśābdam na saṃśayaḥ // 39 sarvadevamayaṃ sthānaṃ sarvatīrthamanuttamam / koṭīrthasamaṃ sthānaṃ koṭīliṅgottamottamam // 40 trirātraṃ kurute yas tu śuciḥ snānaṃ jītendriyaḥ / pakṣaṃ māsaṃ ca ṣaṇmāsam abdam ekaṃ kadācana // 41 na tasya vasatir martye nāke vāsaḥ sadākṣayaḥ / niyamasthas tu mucyeta trijanmajanitādaghāt // 42 vinā pumāṃsaṃ yā nārī dvādaśābda tu suvratā / tiṣṭhate sākṣayaṃ kālaṃ rudraloke mahīyate // 43 muneś ca vacanaṃ śrutvā mudāṃ paramikāṃ yayau / tato 'vagāhate tīrthamaharnīśamatandritam // 44 dṛṣṭvā tīrthaprabhāvaṃ tu rājñī vacanam abravīt / śrūyatāṃ vacanaṃ me 'dya brāhmaṇāḥ sapurohitāḥ // 45 na tyajāṃ tīrṣaṃ sthānaṃ yāvaj jīvāmy aharnīśam / mātre piṭre tathā bhrātre sadbhīr vācyam idaṃ vacaḥ // 46 vartate śūlabhede sā niyatā vratacārīṇī /</p> <p>ekāntaropavāsena śanair māsamupoṣitā // 47 devaśīlāsthītā nityaṃ dhyāyamānā tu keśavam / aharnīśaṃ sthitā bhūmau dṛṣṭā rājñī śubhānanā // 48</p>	<p>snātvā tatra jalaṃ dadyāt tilamiśraṃ narādhipa // 42 saktṛpiṇḍapradānena mucyate brahmahatyayā / ekādaśyāṃ upoṣitvā pakṣayor ubhayor api // 43 kṣapājāgaraṇaṃ kuryāt paṭhetpaurāṇikīm kathām / viṣṇupūjām prakurvīta puṣpadhūpanivedanaḥ // 44 prabhāte bhojayed viprān dānaṃ dadyāt saśaktitaḥ [W?] / caturthe 'hni tato gacched yatra prācī sarasvatī // 45 brahmadehād viniṣkrāntā pāvanārthaṃ śārīrīṇām / tatra snātvā naro bhaktyā tarpayet piṭṛdevatāḥ // 46 śrāddhaṃ kṛtvā yathānyāyamanindyān bhojayed dvijān /</p> <p>pitarastasya tṛpyanti dvādaśābdānyasamaśayaṃ // 47 sarvadevamayaṃ sthānaṃ sarvatīrthamayaṃ tathā / devakoṭīsamākīrṇaṃ koṭīliṅgottamottamam // 48 trirātraṃ kurute yo 'tra śuciḥ snātvā jītendriyaḥ / pakṣaṃ māsaṃ ca ṣaṇmāsamabdamekaṃ kadācana // 49 na tasya sambhavo martye tasya vāso bhaved divi / niyamastho vimucyeta trijanmajanitādaghāt // 50 vinā pumsā tu yā nārī dvādaśābdam śucivratā / tiṣṭhate sākṣayaṃ kālaṃ rudraloke mahīyate // 51 munīnām vacanaṃ śrutvā mudā paramayā yayau / tato 'vagāhya tattīrthamaharnīśamatandritā // 52 dṛṣṭvā tīrthaprabhāvaṃ tu punarvacanam abravīt / śrūyatāṃ vacanaṃ me 'dya brāhmaṇāḥ sapurohitāḥ // 53 na tyajāṃ tīrṣaṃ sthānaṃ yāvaj jīvāmy aharnīśam / matpituśca tathā mātuḥ kathayadhvam idaṃ vacaḥ // 54 tvatkanyā śūlabhedasthā niyatā vratacārīṇī / evamuktā sthitā sā tu tatra bhānumatī nṛpaḥ // 55 ekāntaropavāsasthā śanairmāsopavāsītā / devaśīlāsthītā nityaṃ dadhyau sā cakrapāṇinam // 56 aharnīśaṃ dahed dhūpaṃ candanaṃ ca sadīpakam / pādaśaucaṃ svayaṃ kṛtvā svayaṃ bhojayate dvijān / dvādaśābdāni sā rājñī suvratā tatra saṃsthitā // 57 tīsvara uvāca / anyad devaśīlāyāstu mātmyaṃ śṛṇu bhūpate / kathayāmi mahābāho setihāsaṃ purātanam // 58 kaścid vanecaro vyādhaḥ śabaraḥ saha bhāryayā / durbhikṣapīḍitas tatra āmiṣārthaṃ vanaṃ gataḥ // 59 nāpaśyat pakṣiṇas tatra na mṛgāna phalāni ca / sarastato dadarśātha padminīkhaṇḍamaṇḍitam // 60 dṛṣṭvā sarovaraṃ tatra śabarī vākyam abravīt / kumudāni gṛhāṇa tvam divyānyāhārasiddhaye // 61 devasya pūjanārthaṃ tu śūlabhedasya yatnataḥ / vikrayo bhavitā tatra dharmāśīlo jano yataḥ // 62 bhāryayā vacanaṃ śrutvā jagrāha kumudāni saḥ / uttīrṇastu taṭe yāvaddṛṣṭvā śrīvrkṣamagrataḥ // 63 śrīphalāni gṛhītā tu supakvāni viśeṣataḥ / śūlabhedam sa samprāpto dadarśa subahūñjanān // 64 caitramāse site pakṣe ekādaśyāṃ narādhipa / tasminnahani nāśnīyurbālā vṛddhāstathā striyaḥ // 65 maṇḍapaṃ dadṛṣe tatra kṛtaṃ devaśīlopari /</p>

RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhavākypadeśakathanapūrvaka-dānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]
<p>vratasthā niyatāhārā nāmnā bhānumatī śubhā / gateṣu dvijamukhyeṣv āyayau śabarayugmakam // 49 uvāca vacanaṃ tatra tām dṛṣṭvā śabarāṅganā / naivā 'syāḥ sadṛśī kācit triṣu lokeṣu viśrutā // 50 sākṣād asau devakanyā hyavatīrṇā mahītale / bhāryāyā vacanaṃ śrutvā śabaras tām uvāca ha // 51 kamalāni yathā lābhaṃ dattvā tvam bhuṅkṣva satvaram / mama caivārcane buddhir na bhoktavyaṃ mayā 'dya vai // 52 na mayā varjitaṃ bhadre pāpavṛddhyā 'śubhaṃ kṛtam / śabary uvāca / na pūrvam tu mayā svāmin bhuktaṃ tasmim tu vāsare // 53 bhuktaśeṣam mayā bhuktaṃ yāvat kālam smarāmy aham / bhāryāyā niścayaṃ jñātvā snānaṃ kartuṃ jagāma ha // 54 ardhottariyavastreṇa snānaṃ kṛtvā tu bhaktitaḥ / sarvadevaṃ namaskṛtya gato devaśilām prati // 55 tasthau sa śaṅkamāno 'pi dhyāyāmāno janārdanam / kumudadvayaṃ śabaryā tu dāsīhaste niveditam // 56 dṛṣṭvā rājñī tathā puṣpe dāsīm caiva tadābravīt / tvedaṃ puṣpadvayaṃ labdhaṃ kathyatām tac ca sāmpratam // 57 śīghraṃ gacchāvagaccha tvam puṣpaṃ caivānayaṃparam / anena vasunā caiva kamalāni samānaya // 58 bhānumatyā vacaḥ śrutvā gatā sā śabarīm prati / śrīphalāni ca puṣpāni bahūny anyāni dehi me // 59 śabary uvāca / śrīphalāni ca dāsyāmi puṣpāni ca viśeṣataḥ / mūlyena me sprhā nāsti gatvā rājñīm nivedaya // 60 gatā dāsī nivedyātha rājñī ca svayam āgatā / uvāca śabaram rājñī puṣpaṃ mūlyena dehi me // 61 śabara uvāca /</p>	<p>vastraiḥ samveṣṭitaṃ divyaṃ sraṇmālyairupaśobhitam // 66 ṛṣayaścāgatāstatra ye cāśramanivāsinaḥ / sopavāsāḥ saniyamāḥ sarve sāgnipariagrahāḥ // 67 devanadyāstaṭe rāmye munisaṅghaiḥ samākule / āgacchadbhir nṛpaśreṣṭha mārgastatra na labhyate // 68 dṛṣṭvā janapadaṃ tatra tām bhāryāṃ śabaro 'bravīt / gaccha pṛcchasva kimapi kimadya snānakāraṇam // 69 parvāni yāni śrūyante kiṃsvit sūryendusamplavaḥ / ayanam kiṃ bhavedadya kiṃ vākṣayatṛtyakā // 70 tataḥ svabharturvacanācchabarī prasthitā tadā / papraccha nārīm dṛṣṭvāgre dattvāgre kamale śubhe // 71 tithiradyaiva kā proktā kiṃ parva kathayasva me / kimayaṃ snāti loko 'yam kiṃ vā snānasya kāraṇam // 72 nāryuvāca / adya caikādaśī puṇyā sarvapāpakṣayaṃkarī / upoṣitā sakṛdyena nākaprāptim karotī sā // 73 tasyāstadvacanaṃ śrutvā śabarī śābarāya [?] vai / kathayāmāsa cāvyaḡrā strīvākyaṃ nṛpasattama // 74 adya tvekādaśī puṇyā bālavṛddhair upoṣitā / madanaikādaśī nāma sarvapāpakṣayaṃkarī // 75 niyatā śrūyate tatra rājaputrī suśobhanā / vratasthā niyatāhārā nāmnā bhānumatī satī // 76 naitayā sadṛśī kācitrīṣu lokeṣu viśrutā / dṛṣyate sā varārohā hyavatīrṇā mahītale // 77 bhāryāyā vacanaṃ śrutvā śabarastām jagāda ha / kamalāni yathā lābhaṃ dattvā bhuṅkṣva hi satvaram // 78 mamaśī vartate buddhir na bhoktavyaṃ mayā dhruvam / na mayopārjitaṃ bhadre pāpabuddhyā śubhaṃ kvacit // 79 śabary uvāca / na pūrvam tu mayā bhuktaṃ kasmimścaiva tu vāsare / bhuktaśeṣam mayā bhuktaṃ yāvatkālam smarāmyaham // 80 bhāryāyā niścayaṃ jñātvā snānaṃ kartuṃ jagāma ha / ardhottariyavastreṇa snānaṃ kṛtvā tu bhaktitaḥ // 81 sarvān devān namaskṛtya gato devaśilām prati / tasthau sa śaṅkamāno 'pi namaskṛtya janārdanam // 82 yasyāstu kumude datte tayā rājñyai niveditam / taddṛṣṭvā padmayugalaṃ tām dāsīm sābravīt tadā // 83 kutra padmadvayaṃ labdhaṃ kathyatām agrato mama / śīghraṃ tatraiva gatvā ca padmānānaya cāparān // 84 dhānyena vasunā vāpi kamalāni samānaya / bhānumatyā vacaḥ śrutvā gatā sā śabaram prati // 85 śrīphalāni ca puṣpāni bahūnyanyāni dehi me // 86 śabary uvāca / śrīphalāni sapuṣpāni dāsyāmi ca viśeṣataḥ / na lobho na sprhā me 'sti gatvā rājñīm nivedaya // 87 tayā ca satvaram gatvā yathāvṛtān niveditam / śabaryuktaṃ purastasyāḥ savistaraparam vacaḥ // 88 tasyāstu vacanaṃ śrutvā rājñī tatra svayaṃ gatā / uvāca śabarīm prītyā dehi padmāni mūlyataḥ // 89 śabaryuvāca /</p>

RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhavākṣyopadeśakathanapūrvakadānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]
<p>na mūlyam kāmāye devi phalapuṣpasamudbhavam / śrīphalāni ca puṣpāṇi yatheṣṭam mama gr̥hyatām // 62 arcām kuru yathānyāyāṃ vāsudevaṃ jagatpatim / rājñī uvāca / vinā mūlyam na gr̥hṇāmi kamalāni tavādhunā // 63 dhānyasya khaṇḍikām ekām etām prati nigryhatām // 64</p> <p>śabara uvāca / nāhāraṃ cintayāmyadya muktṡvā devaṃ varānane // 65 devakāryaṃ vinā bhadre nānyābuddhiḥ pravartate / rājñī uvāca / na tvayānnaṃ parityājyaṃ sarvamanne pratiṣṭhitam // 66 tasmāt sarvaprayatnena mamānnaṃ pratiḡrhyatām / tapasvino mahābhāgā ye cāraṇyanivāsinaḥ // 67 te maddvāre sthitāḥ sarve yācante te 'nnakāṅkṣiṇaḥ / śabara uvāca / niṣedho 'dhikṛtaḥ pūrvaṃ mayā satyaṃ na saṃśayaḥ // 68 satyamūlaṃ jagat sarvaṃ satye caiva pratiṣṭhitam / satyena tapate sūryaḥ satyena dyotate śaśī // 69 satyena vāyavovānti dharā satye pratiṣṭhitā /</p> <p>tasmāt sarvaprayatnena satyaṃ satyaṃ na lopayet // 70</p> <p>rājñī uvāca / ārāmopahṛtaṃ puṣpaṃ āraṇyaṃ puṣpaṃ eva ca / kr̥itaṃ prahigrahāl labdhaṃ puṣpaṃ evaṃ caturvidham // 71 uttamaṃ phalamāraṇyaṃ gr̥hītvā svayam eva hi / madhyamaṃ phalamāraṇyamadhamaṃ kr̥itam eva ca // 72 pratigraheṇa yal labdhaṃ niṣphalaṃ tad vidurbudhāḥ / purohita uvāca / gr̥hāṇa rājñi puṣpāṇi pūjāṃ kuru janārdane // 73 upakāraṃ prakurvanti pūjāṃ cakre yathāvidhi / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā kathā paurāṇikī śrutā // 74</p> <p>śabaras tu tato bhāryām idaṃ vacanam abravīt / dīpārthaṃ gr̥hyatām sneho yathālābhena sundari // 75 dattvā dīpaṃ tataḥ kṛtvā dhūpaṃ pūjāṃ janārdane / kṛtvā jāgaraṇaṃ rātrau dhyāyamānas tu keśavam // 76</p> <p>tataḥ prabhātasamāye dr̥ṣṭvā snānotsukaṃjanam / keci ca śūlabhede tu devanadyāṃ tathaiva ca // 77</p>	<p>na mūlyam kāmāye devi phalapuṣpasamudbhavam / śrīphalāni ca puṣpāṇi yatheṣṭam mama gr̥hyatām // 90 arcām kuru yathānyāyāṃ vāsudeve jagatpatau // 91 rājñyuvāca / vinā mūlyam na gr̥hṇāmi kamalāni tavādhunā / dhānyasya khārikāmekām dadāmi pratiḡrhyatām // 92 daśa viṃśatyatha triṃśac catvāriṃśad athāpi vā / gr̥hāṇa vā khāriśataṃ durbhikṣāṃ bodhimuttara // 93 vasu ratnaṃ suvarṇaṃ ca anyatte yadabhīpsitam / tatsarvaṃ sampradāsyāmi kamalārthe na saṃśayaḥ // 94 śabaryuvāca / nāhāraṃ cintayāmyadya muktṡvā devaṃ varānane / devakāryaṃ vinā bhadre nānyā buddhiḥ pravartate // 95 rājñyuvāca / na tvayānnaṃ parityājyaṃ sarvamanne pratiṣṭhitam / tasmāt sarvaprayatnena mamānnaṃ pratiḡrhyatām // 96 tapasvino mahābhāgā ye cāraṇyanivāsinaḥ / gr̥hasthadvāri te sarve yācante 'nnaṃ atandritāḥ // 97 śabaryuvāca / niṣedhaśca kṛtaḥ pūrvaṃ sarvaṃ satye pratiṣṭhitam / satyena tapate sūryaḥ satyena jvalate 'nalaḥ // 98</p> <p>satyena tiṣṭhaty udadhīrvāyuh satyena vāti hi / satyena pacyate sasyaṃ gāvaḥ kṣīraṃ sravanti ca // 99 satyādhāraṃ idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṅgamam / tasmāt sarvaprayatnena satyaṃ satyena pālayet // 100 devakāryaṃ tu me muktṡvā nānyā buddhiḥ pravartate / gr̥hāṇa rājñi puṣpāṇi kuru pūjāṃ gadābhṛtaḥ // 101 śrūyate dvijavākyaistu na doṣo vidyate kvacit / kuśāḥ śākaṃ payo matsyā gandhāḥ puṣpākṣatā dadhi / māmsaṃ śāyāsanaṃ dhānāḥ pratyākhyeyā na vāri ca // 102 rājñyuvāca / ārāmopahṛtaṃ puṣpamāraṇyaṃ puṣpameva ca / kr̥itaṃ pratigrahe labdhaṃ puṣpamevaṃ caturvidham // 103 uttamaṃ puṣpamāraṇyaṃ gr̥hītaṃ svayameva ca / madhyamaṃ phalamāraṇme tvadhamaṃ kr̥itameva ca / pratigraheṇa yallabdhaṃ niṣphalaṃ tadvidurbudhāḥ // 104 purohita uvāca / gr̥hāṇa rājñi puṣpāṇi kuru pūjāṃ gadābhṛtaḥ / upakāraḥ prakartavyo vyapadeśena karhicit // 105</p> <p>īśvara uvāca / śrīphalāni sapadmāni dattāni śabareṇa tu / gr̥hītvā tāni rājñī sā pūjāṃ cakre suśobhanām // 106 kṣapājāgaraṇaṃ cakre śrutvā paurāṇikīm kathām / śabarastu tato bhāryām idaṃ vacanam abravīt // 107 dīpārthaṃ gr̥hyatām sneho yathālābhena sundari / kṛtvā dīpaṃ tatastau tu kṛtvā pūjāṃ hareḥ śubhām // 108 cakraturjāgaraṃ rātrau dhyāyanto dharaṇīdharam / tataḥ prabhātasamāye dr̥ṣṭvā snānotsukaṃjanam // 109 snāti vai śūlabhede tu devanadyāṃ tathāpare /</p>

RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]	RKV 56: [vyādhavākypadeśakathanapūrvaka-dānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]
<p>sarasvatyām tathā kecinmārkaṇḍeye tathā hrade / cakratīrthe tathā kecit snānaṃ kurvanti bhaktitaḥ // 78 śucibhūtās tu te sarve janā devaśilopari / śrāddhaṃ kurvanti vai tatra prayatnena dvijaṣabhāḥ // 79 tān dṛṣṭvā śabaro bilvaiḥ piṇḍaṃ nirvartayet tataḥ / bhānumatyā tathā saktupiṇḍanirvapaṇaṃ kṛtam // 80 anindya bhojayed vipraṃ dambhadoṣavivarjitam / haviṣyeṇa tathā dadhnā śarkarāmadhusarpiṣā // 81 pāyasena ca gavyena kṛśareṇa viśeṣataḥ / bhōjayitvā tathā rājñī dānaṃ dattvā yathāvidhi // 82 pādukopānahau chatraṃ śayyā govṛṣam eva ca / vividhāni ca dānāni hemaratnamayāni ca // 83 tatra tīrthe mahārāja kapilāṃ yaḥ prayacchati / tena dattā mahī rājan saśailavanakānā // 84</p> <p>uttānapāda uvāca / tilapadaḥ prajā iṣṭā dīpadaścakṣuruttamam / bhūmidāḥ svargam āpnoti dīrghāyus ca hiraṇyadaḥ // 85 grhādo rogarahito raupyado rūpamuttamam / vāsodaś candralokaṃ tu aśvadaḥ sūryalokabhāḥ // 86 vṛṣadas tu śriyaṃ puṇyāṃ godānāt tu triviṣṭapam / śayyādānaṃ ca yo dadyāt sa svargamabhayapadaḥ // 87 dhānyadaḥ śāśvataṃ saukhyaṃ brahmado brahma śāśvataṃ /</p> <p>sarveṣāṃ eva dānānāṃ brahmadānaṃ viśiṣyate // 88 bhāryām aśvaṃ mahīm vāsas tilakāṃ ca na sarpiṣam / yena yena hi bhāvena dānaṃ viprāya yacchati // 89 tena tena hi bhāvena prāpnoti padapūjitam / dṛṣṭvā dānāni sarvāṇi rājñyā dattāni yāni ca // 90 uvāca śabaro bhāryām yac chṛṇuṣva narādhipa / śabara uvāca / purāṇaṃ paṭhitam bhadre brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 91 śrutaṃ ca tan mayā sarvaṃ dānadharmaparaṃ śubham / pūrvajanmārjitaṃ pāpaṃ snānadānavratena ca // 92</p>	<p>sarasvatyām narāḥ kecinmārkaṇḍasya hrade 'pare // 110 cakratīrthaṃ gatāścakruḥ snānaṃ kecidvidhānataḥ / śucayaste janāḥ sarve snātvā devaśilopari // 111 śrāddhaṃ cakruḥ prayatnena śrāddhayā pūtacetasā / tāndṛṣṭvā śabaro bilvaiḥ piṇḍāṃścakre prayatnataḥ // 112 bhānumatyā tathā bhartuḥ piṇḍanirvapaṇaṃ kṛtam / anindyā bhojitā viprā dambhavarddhuṣyavarjitāḥ // 113 haviṣyānaistathā dadhnā śarkarāmadhusarpiṣā / pāyasena tu gavyena kṛtānnena viśeṣataḥ // 114 bhōjayitvā tathā rājñī dadau dānaṃ yathāvidhi / pādukopānahau chatraṃ śayyāṃ govṛṣameva ca // 115 vividhāni ca dānāni hemaratnadhanāni ca / cakratīrthe mahārāja kapilāṃ yaḥ prayacchati / pṛthivī tena bhaved dattā saśailavanakānā // 116 uttānapāda uvāca / yāni yāni ca dattāni śastāni jagatīpateḥ / tāni sarvāṇi deveśa kathayasva prasādataḥ // 117 īśvara uvāca / tilapadaḥ prajāmiṣṭāṃ dīpadaścakṣuruttamam / bhūmidāḥ svargamāpnoti dīrgham āyur hiraṇyadaḥ // 118 grhādo rogarahito rūpyado rūpavān bhavet / vāsodaścandrasālokyam arkasāyujyam aśvadaḥ // 119 vṛṣadastu śriyaṃ puṣṭāṃ godātā ca triviṣṭapam / yānaśayyāprado bhāryām aiśvaryaṃ abhayapadaḥ // 120 dhānyadaḥ śāśvataṃ saukhyaṃ brahmado brahma śāśvataṃ / vāryannapṛthivīvāsastilakāncanasarpiṣāṃ // 121 sarveṣāmeva dānānāṃ brahmadānaṃ viśiṣyate /</p> <p>yena yena hi bhāvena yadyaddānaṃ prayacchati // 122 tena tena sa bhāvena prāpnoti pratipūjitam / dṛṣṭvā dānāni sarvāṇi rājñī dattāni yāni ca // 123 uvāca śabaro bhāryām yattacchṛṇu nareśvara /</p> <p>purāṇaṃ paṭhitam bhadre brāhmaṇairvedapāragaiḥ // 124 śrutaṃ ca tan mayā sarvaṃ dānadharmaphalaṃ śubham / pūrvajanmārjitaṃ pāpaṃ snānadānavratādībhīḥ // 125 śarīraṃ dustyajaṃ muktṃ labhate gatimuttamāṃ / saṃsārasāgarādbhītaḥ satyaṃ bhadre vadāmi te // 126 anekāni ca pāpāni kṛtāni bahuśo mayā / ghātītā jantavo bhadre nirdagdāḥ parvatāḥ sadā // 127 tena pāpena dagdho 'haṃ dāridryaṃ na nivartate / tīrthāvagāhanaṃ pūrvaṃ pāpena na kṛtaṃ mayā // 128 tenāhaṃ duḥkhito bhadre dāridryam anivartikam / māturgṛhaṃ prayāhi tvam tyaja snehaṃ mamopari / nagaśṛṅgaṃ samāruhya moktum icchāmyahaṃ tanum // 129 śabaryuvāca / mātrā pitrā na me kāryaṃ nāpi svajanabāndhavaiḥ / yā gāstava jīveśa sā mamāpi bhaviṣyati // 130 na strīṇāmīdṛṣo dharmo vinā bhārtrā svajīvitam / śrūyante bahavo doṣā dharmasāstreṣvanekadhā // 131 pāraṇaṃ kuru bhōjendra vrataṃ yena na naśyati / yatte 'bhivāñchitaṃ kiṃcid viṣṇave kartum arhasi // 132 bhāryāyā vacanaṃ śrutvā mumude śabarastataḥ /</p>

<p>RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]</p>	<p>RKV 56: [vyādhavākyopadeśakathanapūrvakadānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]</p>
<p>tatsarvaṃ ca kṣayaṃ jātaṃ madīyena priye śṛṇu / atra dattaṃ hutam taptam sarvaṃ bhavati cākṣayam // 93 te dvijā bhānumatyā ca śūlabhedaṃ gatās tataḥ / dadṛśuḥ śabaraṃ kuṇḍe śabaryā saha saṃsthitam // 94 īśānyāṃ ca tato gatvā bhṛguparvatamūrdhani / martukāmas tathārūḍho bhāryayā saha pārthiva // 95 rājaputry uvāca / tiṣṭha tiṣṭha mahāsattva śṛṇuṣva vacanaṃ mama / kimarthaṃ tyajasi prāṇānadyāpi ca yuvā bhavān // 96 kiṃ santāpaḥ samudvegaḥ kiṃ duḥkhaṃ vyādhir eva ca / śīśuś ca dṛśyate 'dyāpi kāraṇaṃ kathayasva me // 97 śabara uvāca / kāraṇaṃ nāsti me kiṃcin na duḥkhaṃ kiṃcid eva hi / saṃsārasārabhūtate nānyā buddhiḥ pravartate // 98 duḥkhena labhate yasmān manuṣyatvaṃ varānane / mānuṣyaṃ janma cāsādyā yo na dharmam samācāret // 99 sa gacchen narakam ghoram alpadoṣeṇa sundari /</p>	<p>grhītvā śrīphalaṃ śīghraṃ homaṃ kṛtvā yathāvidhi // 133 sarvadevānnamaskṛtya bhukto 'pi ca tayā saha / caitryāṃ tu viṣuvaṃ jñātvā tasthau tatra dinatrayam // 134 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe vyādhavākyopadeśakathanapūrvakadānādīphala-varṇanaṃ nāma ṣaṭpañcāśattamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>īśvara uvāca / bhānumatī dvijānbhojya bubhujē bhuktaśeṣataḥ / bhuktvā susukhamāsthāya tadannaṃ pariṇāmya ca // 1 trayodaśyāṃ tato gatvā madanākhyatithau tadā / mārkaṇḍasya hrade snātvānarcya [W?] devaṃ guhāśayam // 2 kṛtopavāsaniyamā snāpayitvā maheśvaram / pañcāmṛtasugandhena dhūpadīpanivedanaḥ // 3 ārcyadvividhaiḥ puṣpairnaivedyaiśca suśobhanaiḥ / kṣapājāgaraṇaṃ kṛtvā śrutvā paurāṇikīṃ kathāṃ // 4 nṛtyagītaistathā stotrairdadhyau devaṃ maheśvaram / annaṃ vistāritaṃ sarvaṃ devasyāgre yathāvidhi // 5 cāturvarṇyasutāḥ sarve bhojitāḥ saparicchadāḥ / caturdaśyāṃ dinaṃ yāvatsampūjya vṛṣabhadhvajam // 6 śāṅkhavādīrabherībhiḥ paṭahadhvanināditam / kṣapājāgaraṇaṃ kṛtvā prabhūtajanasamkulam // 7 nṛtyagītaistathā stotraiḥ preritā sā niśā tadā / prabhāte bhojitā viprāḥ pāyasairmadhusarpiṣā // 8 dattvā dānāni viprebhyaḥ śaktyā viprānusārataḥ / arcayitvā mahāpuṣpaiḥ sugandhair madanena ca // 9 vicitraiḥ sūkṣmavastraiśca devaḥ sampūjya veṣṭitāḥ / sragdāmalambamānaiśca bahudīpasamujjvalaiḥ // 10 pakvānair vividhair bhakṣyaiḥ suvṛttair modakādībhiḥ / tataste brāhmaṇāḥ sarve vedādhyayanatatparāḥ // 11 tatparva kīrtayāṃścakruḥ padmakam nāma nāmataḥ / ādityasya dinaṃ tvadya tithiḥ pañcadaśī tathā // 12 tvāṣṭrameva ca nakṣatraṃ saṃkrāntir viṣuvantathā / vyatīpātastathā yogaḥ karaṇaviṣṭireva ca // 13 padmakam nāma parvaitad ayanādicaturguṇam /</p> <p>atra dattaṃ hutam japtam sarvaṃ bhavati cākṣayam // 14 te dvijā bhānumatyātha śūlabhedaṃ gatāḥ saha / dadṛśuḥ śabaraṃ kuṇḍe bhāryayā saha saṃsthitam // 15 aiśānīm sa diśam gatvā parvate bhṛgumūrdhani / patitum ca samārūḍho bhāryayā saha pārthiva // 16 bhānumatyuvāca / tiṣṭha tiṣṭha mahāsattva śṛṇuṣva vacanaṃ mama / kimarthaṃ tyajasi prāṇānadyāpi ca yuvā bhavān // 17 kaḥ santāpaḥ ka udvegaḥ kiṃ duḥkhaṃ vyādhir eva ca / śīśuḥ saṃdṛśyase 'dyāpi kāraṇaṃ kathyatām idam // 18 śabara uvāca / kāraṇaṃ nāsti me kiṃcinna duḥkhaṃ kiṃcīdeva tu / saṃsārabhayabhīto 'haṃ nānyā buddhiḥ pravartate // 19 duḥkhena labhyate yasmān mānuṣyaṃ janma bhāgyataḥ / mānuṣyaṃ janma cāsādyā yā na dharmam samācāret // 20 sa gacchen nirayaṃ ghoramātmadoṣeṇa sundari /</p>

<p>RKS 91: [śabarasvargārohaṇa]</p> <p>tasmāt patitum icchāmi asmiṃs tīrthe tapasvini // 100 rājaputry uvāca / adyāpi vartate kālaḥ svadharmā vīvidhāḥ kriyāḥ / kṛtvā prakṛtadharmāṇi tatra dānena śuddhyati // 101 ahaṃ dāsyāmi te dhānyam vāsāṃsi draviṇāni ca / nityam tvamācarerdharmam dhyāyamāno janārdanam // 102 śabara uvāca / na cāhaṃ kāmāye devi dhānyam vastrāṇi caiva hi / yaḥ parasyānnam aśnāti sa nara 'śnāti kilbiṣam // 103 rājaputry uvāca / kandamūlaphalāhāro bhuktvā vai bhakṣyamuttamam / avagāhya ca tīrthāni sarvapāpaiḥ pramucyase // 104 tato vimuktapāpas tu yaḥ kaścītu puruṣaḥ śuciḥ / karmaṇā tena caiva tvam gatim samprāpsyase śubhām // 105 śabara uvāca / atra madhye mayā tyaktāḥ prāṇā dṛṣṭvā hitam ca yat / satyanna lopāye devi iti me niścitā matiḥ // 106 prasādaḥ kriyatām devi kṣamasva tvam janaiḥ saha / baddhottariyavastreṇa ātmānam ca prayatnataḥ // 107 bhāryayā sahitas tatra hariṃ dhyātvā papāta ha / nagārdham patito yāvad gatajīvo narādhipa // 108 tūṣṇīm bhūtam tu tam dṛṣṭvā kuṇḍasyopari bhūmipa / trimūrtigarte tatkāle śabaro bhāryayā saha // 109 divyam vimānam āruḍho gataś ca // 110 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe śabarasvargārohaṇam nāmaikanavatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>RKV 56: [vyādhavākyopadeśakathanapūrvaka- dānādīphalavarṇana] RKV 57: [vyādhasvargagamanavarṇana]</p> <p>tasmāt patitum icchāmi tīrthe 'smin pāpanāśane // 21 rājnyuvāca / adyāpi vartate kālo dharmasyopārjane tava / kṛtā prakṛtakarmā vai vratadānair viśudhyati // 22 ahaṃ dāsyāmi dhānyam vā vāsāṃsi draviṇam bahu / nityamācara dharmam tvam dhyāyannityam maheśvaram // 23 śabara uvāca / naivāhaṃ kāmāye vittam na dhānyam vastrameva ca / yo yasyaivānnamaśnāti sa tasyāśnāti kilbiṣam // 24 rājnyuvāca / kandamūlaphalāhāro bhramitvā bhaikṣyamuttamam / avagāhya sutīrthāni sarvapāpaiḥ pramucyate // 25 tato vimuktapāpastu yatkiṃcitkurute śuciḥ / karmaṇā tena pūstvam sadgatim prāpsyasi dhruvam // 26 śabara uvāca / annamadya mayā tyaktam prāṇebhyo 'pi mahattaram / satyam na lopayed devi niścitātra matirmama // 27 prasādaḥ kriyatām devi kṣamasvādya janaiḥ saha / ardhottariyavastreṇa saṃyamyātmānamudyataḥ // 28 bhāryayā sahito vyādho hariṃ dhyātvā papāta ha / nagārdhāt patito yāvadgatajīvo narādhipa // 29 cūrṇībhūtau hi tau dṛṣṭvā kuṇḍasyopari bhūmipa / trimuhūrte gate kāle śabaro bhāryayā saha // 30 divyam vimānamāruḍho gataścānuttamam gatim // 31 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe vyādhasvargagamanavarṇanam nāma saptapañcāśattamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 92: [bhānumatisvargārohaṇa]</p> <p>rājovāca / tatas tayāpi deveśa bhānumatyā hi kiṃkṛtam / etan me saṃśayaṃ deva kathayasva prasādātaḥ // 1 hara uvāca / cintayitvā tu sā rājñi gatā kuṇḍasya sannidhau / dṛṣṭvā tīrthasya mātmyam rājñi harṣeṇa pūrītā // 2 viprān bahūn samāhūya pūjayāmāsa tatkṣaṇāt / dadau ca vīvidham dānam brāhmaṇebhyo narādhipa // 3</p> <p>dattvā ca dakṣiṇām evam madhumāse ca bhūmipa / amāyām ca tato rājñi gatā parvatamūrdhani // 4 nagaśṛṅgam samāruhya kṛtvā tu karasamputam / vijñāpya brāhmaṇān sarvān idaṃ vacanam abravīt // 5 mama mātā pitā bhrātā tathā 'nye caiva bāndhavāḥ / sarve kṣamantu te sarvair idaṃ vācyam tadā vacaḥ // 6 ityuktvā śūlabhede tu tapaḥ kṛtvā sudāruṇam / viśṛjya caivam ātmānam tasmimṣ tīrthe divamgatā // 7 brāhmaṇā ūcuḥ / sandeśam kathayiṣyāmas tvayoktam śobhanavrate / mātāpitroś ca suśroṇi mā te 'bhūda atra saṃśayaḥ // 8</p>	<p>RKV 58: [śūlabhedatīrthamāhātmya]</p> <p>uttānapāda uvāca / athāto devadeveśa bhānumatyakarocca kim / eśa me saṃśayo deva kathayasva prasādātaḥ // 1 īśvara uvāca / cintayitvā muhūrtaṃ sā gatā kuṇḍasya sannidhau / dṛṣṭvā kuṇḍasya mātmyam rājñi harṣeṇa pūrītā // 2 viprān bahūn samāhūya pūjayāmāsa tatkṣaṇāt / dattvā tu vidhivaddānam brāhmaṇebhyo nṛpātmaja // 3 niścayam paramam kṛtvā sthitā śāntena cetasā / tataḥ sampūjya vidhivatpīṭṇdevān narādhipa // 4 kṣapayitvā pakṣamekam madhumāsasya sā sthitā / amāvāsyām tato rājñi gatā parvatasannidhau // 5 nagaśṛṅgam samāruhya kṛtvā mukulitau karau / vijñāpya brāhmaṇān sarvān idaṃ vacanam abravīt // 6 mama mātā pitā bhrātā ye cānye sakhībāndhavāḥ / kṣamāpayitvā sarvaṃstānvacanam mama kathyatām // 7 tvatputrī śūlabhede tu tapaḥ kṛtvā svaśaktitah / viśṛjya caiva sātmanam tasmimṣtīrthe divam yayau // 8 brāhmaṇā ūcuḥ / saṃdeśam kathayiṣyāmastvayoktam śobhanavrate / mātāpitṛbhyām suśroṇi mā te 'bhūdatra saṃśayaḥ // 9</p>

RKS 92: [bhānumatīsvargārohaṇa]	RKV 58: [śūlabhedatīrthamāhātmya]
<p>tato viṣṭya lokam tu sthitā parvatasannidhau / ardhottarīyavastraṃ tu gāḍhaṃ kṛtvā punaḥ punaḥ // 9 tato viṣṭya cātmanam ekacittā narādhipa / nagārdhaṃ patitā yāvāt tāvad dṛṣṭā surāsuraīḥ // 10</p> <p>divyaṃ vimānam āruhya kailāsaṃ sā jagāma ha / tataḥ sā paśyatām teṣāṃ janānāṃ tridivam gatā // 11 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe bhānumatīsvargārohaṇam nāma dvinavatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>tato viṣṭya tāṃllokān sthitā parvatamūrdhani / ardhottarīyavastreṇa gāḍhaṃ baddhā punaḥpunaḥ // 10 tataścikṣepa sātmanam ekacittā narādhipa / nagārdhe patitā yāvattāvaddṛṣṭāḥ surāṅganāḥ // 11 bhobho vatse mahābhāge bhānumatyatitāpasi / divyaṃ vimānamāruhya kailāsaṃ pratī gamyatām // 12 tataḥ sā paśyatām teṣāṃ janānāṃ tridivam gatā // 13 mārkaṇḍeya uvāca / iti te kathitāḥ sarvaḥ śūlabhedasya vistaraḥ / yaḥ śrutāḥ śaṅkarātpūrvamṛṣidevasamāgame // 14 ya idaṃ paṭhate bhaktyā tīrthe devakule 'pi vā / sa mucyate mahāpāpādapi janmaśatārjitāt // 15 brahmahā ca surāpī ca steyī ca gurutalpaḥ / goghātī strīvighātī ca devabrahmasvahrakāḥ // 16 svāmidrohī mitraghātī tathā viśvāsaghātakāḥ / paranyāsāpahārī ca paraniḥṣepalopakāḥ // 17 rasabhedī tulābhedī tathā vārdhhuṣikastu yaḥ / yaḥ kanyāvighnakartā ca tathā vikrayakārakāḥ // 18 parabhāryā bhrātṛbhāryā gauḥ snuṣā kanyakā tathā / abhigāmī paradveṣī tathā dharmapradūṣakāḥ // 19 mucyante sarve evaite śūlabhedaprabhāvataḥ // 20 ya idaṃ śrāvayecchrāddhe viprāṅgāṃ bhuñjatām nṛpa / mudaṃ prayānti saṃhrṣṭāḥ pitarastasya sarvaśaḥ // 21 yaścedaṃ śṛṇuyādbhaktyā paṭhyamānaṃ naro vaśī / sa muktaḥ sarvapāpebhyaḥ sarvakalyāṇabhāg bhavet // 22 idaṃ yaśasyamāyusyamidaṃ pāvanamuttamam / paṭhatām śṛṇvatām nṛṅāṃ āyuhkīrtivivardhanam // 23 iti kathitamidaṃ te śūlabhedasya puṇyaṃ mahimana [W?] hi manuṣyaīḥ śrūyate yatsapāpaiḥ / madanarīputaṭīnyā yāmyakūlasthitasya prabaladuritakandocchedakuddālakalpam // 24 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe śūlabhedatīrtha- māhātmyavarṇanaṃ nāmāṣṭapañcāśattamo 'dhyāyaḥ / śūlabhedamāhātmyaṃ samūptam</i></p>
<p>RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]</p> <p>deva uvāca / tataḥ puṣkariṇīm gacchet sarvapāpaprāṇāśinīm / śrutvā tasyāḥ prabhāvaṃ tu sarvapāpaiḥ pramucyate // 1 revāyā uttare kūle tīrtham paramaśobhanam / yatrāste sarvadā devo divyamūrtirdivākaraḥ // 2 kurukṣetraṃ yathāpuṇyaṃ sarvakāmikam uttamam / idaṃ tīrtham tathā puṇyaṃ sarvakāmaphalapradam // 3 kurukṣetre yathā vṛddhir dānasya jagatīpate / puṣkariṇyāṃ tathā vṛddhir dānasyāpi na saṃśayaḥ // 4 yavam ekaṃ tu yo dadyāt sauvarṇam cātra vai nṛpa / puṣkariṇyāṃ tathā snānaṃ sarvaṃ sthāneśvare smṛtam // 5 sūryagrahe yathā śaktyā dattvā dānaṃ yathā vidhi / hastyāśvaratharatnāni gṛhaṃ gāś ca dhuraṃdharān // 6 suvarṇam rajataṃ vāpi brāhmaṇebhyo dadāti yaḥ / trayodaśadinaṃ yāvāt trayodaśaguṇaṃ bhavet // 7</p>	<p>RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tataḥ puṣkariṇīm gacchet sarvapāpaprāṇāśinīm / śrute yasyāḥ prabhāve tu sarvapāpaiḥ pramucyate // 1 revāyā uttare kūle tīrtham paramaśobhanam / yatrāste sarvadā devo vedamūrtirdivākaraḥ // 2 kurukṣetraṃ yathā puṇyaṃ sārvakāmikamuttamam / idaṃ tīrtham tathā puṇyaṃ sarvakāmaphalapradam // 3 kurukṣetre yathā vṛddhirdānasya jagatīpate / puṣkariṇyāṃ tathā dānaṃ vardhate nātra saṃśayaḥ // 4 yavam ekaṃ tu yo dadyāt sauvarṇam mastake nṛpa / puṣkariṇyāṃ tathā sthānaṃ yathā sthānaṃ nare smṛtam // 5 sūryagrahe tu yaḥ snātvā dadyād dānaṃ yathāvidhi / hastyāśvaratharatnādi gṛhaṃ gāśca yugaṃdharān // 6 suvarṇam rajataṃ vāpi brāhmaṇebhyo dadāti yaḥ / trayodaśa dinaṃ yāvattrayodaśaguṇaṃ bhavet // 7</p>

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tilamiśreṇa toyena tarpayet pitṛdevatāḥ / dvādaśābdaṃ bhavet tṛptis tatra tīrthe mahīpate // 8 yas tatra kurute śrāddhaṃ pāyasair madhusarpiṣā / śrāddhaṃ maghādīrkṣeṣu pitṛṇāṃ dattam akṣayam // 9 akṣatair badarair bilvair iṅgudair vai tilaiḥ saha / akṣayaṃ phalamāpnoti tasmimś tīrthe na saṃśayaḥ // 10 tatra snātvā tu yo devaṃ pūjayec ca divākaram /</p> <p>sa gacchet paramaṃ lokaṃ tridaśair api vanditaḥ // 11 ṛcamekāṃ pathed yas tu yajuṣaḥ sāmna eva ca / samagrasya sa vedasya phalam āpnoti vai dvijaḥ // 12 tripuṣkaraṃ japen mantraṃ dhyāyamāno divākaram /</p> <p>sa gacchet paramaṃ lokaṃ tridaśair api vanditam // 13 yastatra vidhivat prāṇāṃ tyajate nṛpasattama / sa gacchet paramaṃ sthānaṃ yatra devo divākaraḥ // 14</p>	<p>tilamiśreṇa toyena tarpayet pitṛdevatāḥ / dvādaśābde bhavet pṛitistatra tīrthe mahīpate // 8 yastatra kurute śrāddhaṃ pāyasair madhusarpiṣā / śrāddhaddo labhate svargaṃ pitṛṇāṃ dattam akṣayam // 9 akṣatair badarair bilvair iṅgudairvā tilaiḥ saha / akṣayaṃ phalamāpnoti tasmimś tīrthe na saṃśayaḥ // 10 tatra snātvā tu yo devaṃ pūjayec ca divākaram / ādityahṛdayaṃ japtvā punarādityam arcayet / sa gacchet paramaṃ lokaṃ tridaśairapi vanditam // 11 ṛcamekāṃ japedyastu yajurvā sāma eva ca / sa samagrasya vedasya phalamāpnoti vai nṛpa // 12 yastṛyākṣaraṃ japen mantraṃ dhyāyamāno divākaram / ādityahṛdayaṃ japtvā mucyate sarvapātakaiḥ // 13</p> <p>yastatra vidhivatprāṇāṃstyajate nṛpasattama / sa gacchetparamaṃ sthānaṃ yatra devo divākaraḥ // 14 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pāñcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe puṣkarīṇyāṃ ādityatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikonaśaṣṭitam 'dhyāyāḥ</i></p>
<p>mārkaṇḍeya uvāca / bhūyo 'py anyat pravakṣyāmi ādityeśvaram uttamam / sarvaduḥkhaḥaram pārtha sarvavighnavināśanam // 15</p> <p>asya tīrthasya cānyāni tīrthāni kurunandana / na labhante śriyaṃ nāke martye pātālagocare // 16 kurukṣetraṃ yathā gaṅgā naimiṣaṃ puṣkaraṃ tathā / vārāṇasī ca kedāraṃ prayāgo nṛpanandana // 17</p> <p>ravitīrthasya sarvāṇi kalāṃ nārhanti ṣoḍaśīm / ravitīrthe ca yad dattaṃ śṛṇuṣva kurunandana // 18 snehārthe kathayiṣyāmi vārdhake nāsti paṇḍitaḥ / śṛṇvantu ṛṣayaḥ sarve taponiṣṭhā mahātmānaḥ // 19 śrutam me rudrasānnidhye skandarudragaṇaiḥ saha / pārvatyā prārthitaḥ śambhūravitīrthasya yatphalam // 20 śambhunāpi tadākhyātam girijāyāḥ puras tadā / tatsarvam ekacittena rudrodgītam śrutam mayā // 21</p> <p>durbhikṣopahatā viprā narmadā taṭam āśritāḥ / uddālako vaśiṣṭhaś ca māṇḍavyo gautamas tathā // 22 yājñavalkyo 'tha śāṅḍilyaścyavano bhārgavas tathā / nāśake tu vibhāṇḍaś ca bālakhilyādayas tathā // 23 śātātapo 'pi śaṅkhaś ca jaiminir gobhilas tathā / jaigīṣavyaḥ śātānīkaḥ ṛṣisaṅghāḥ samāgatāḥ // 24 tīrthayātrā kṛtā tais tu narmadāyā samantataḥ / ādityeśaṃ samāyātāḥ prasaṅgād ṛṣisattamāḥ // 25 vṛkṣaiḥ saṃchāditam sarvaṃ dhavaistindukapāṭalaiḥ / jambūirair arjunaiḥ kundair jaṭākesarakimśukaiḥ // 26</p> <p>punnāganārikerais tu khadiraiḥ kalpapādapaiḥ / anekaśvāpadākīrṇaṃ mṛgamālāsamākulam // 27 ṛkṣahastisamāyuktaṃ citrakaiś ca suśobhitam / praviśyā ṛṣayaḥ sarve vane puṣpaphalākule // 28 vanānte ca nārī śubhrā dṛṣṭā raktāmbarānvitā /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / bhūyo 'pyahaṃ pravakṣyāmi ādityeśvaramuttamam / sarvaduḥkhaḥaram pārtha sarvavighnavināśanam // 1 āyuhśrīvardhanaṃ nityaṃ putradaṃ svargadaṃ śivam / yasya tīrthasya cānyāni tīrthāni kurunandana // 2 nālabhanta śriyaṃ nāke martye pātālagocare / kurukṣetraṃ gayā gaṅgā naimiṣaṃ puṣkaraṃ tathā // 3 vārāṇasī ca kedāraṃ prayāgam rudranandanam / mahākālam sahasrākṣaṃ śuklatīrthaṃ nṛpottama // 4 ravitīrthasya sarvāṇi kalāṃ nārhanti ṣoḍaśīm / ravitīrthe hi yadvṛttaṃ tacchṛṇuṣva nṛpottama // 5 snehātte kathayiṣyāmi vārdhakenātipīḍitaḥ / śṛṇvantu ṛṣayaḥ sarve taponiṣṭhā mahaujaṣaḥ // 6 śrutam me rudrasānnidhye nandiskandagaṇaiḥ saha / pārvatyā pṛṣṭaḥ śambhuśca ravitīrthasya yatphalam // 7 śambhunā ca yadākhyātam girijāyāḥ sasambhramam / tatsarvam ekacittena rudrodgītam śrutam mayā // 8 tatte 'haṃ sampravakṣyāmi śṛṇu yatnena paṇḍava / durbhikṣopahatā viprā narmadāṃ tu samāśritāḥ // 9 uddālako vaśiṣṭhaśca māṇḍavyo gautamastathā / yājñavalkyo 'tha gargaśca śāṅḍilyo gālavastathā // 10 nāciketo vibhāṇḍaśca vālakhilyādayastathā / śātātapaśca śaṅkhaśca jaiminirgobhilastathā // 11 jaigīṣavyaḥ śātānīkaḥ sarva eva samāgatāḥ / tīrthayātrā kṛtā taistu narmadāyāḥ samantataḥ // 12 ādityeśvaramāyātāḥ prasaṅgādṛṣipuṃgavāḥ / vṛkṣaiḥ saṃchāditam śubhraṃ dhavatindukapāṭalaiḥ // 13 jambūirairarjunaiḥ kubjaiḥ śamīkesarakimśukaiḥ / tasmimś tīrthe mahāpuṇye sugandhikusumākule // 14 punnāganālikeraisca khadiraiḥ kalpapādapaiḥ / anekaśvāpadākīrṇaṃ mṛgamārjārasamākulam // 15 ṛkṣahastisamākīrṇaṃ citrakaiścopsaśobhitam / praviṣṭā ṛṣayaḥ sarve vane puṣpasamākule // 16 vanānte ca striyo dṛṣṭvā raktā raktāmbarānvitāḥ /</p>

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>raktamālyā suśobhāḍhyā raktacandanacarcitā // 29 raktābharaṇasamyuktā śaśihastā bhayāvahā / tasyāḥ samīpago dṛṣṭāḥ kṛṣṇajīmūtasannibhāḥ // 30 mahākāyo bhīmavaktrāḥ pāśahasto bhayāvahāḥ / anādhṛṣyo vayovṛddha āturaḥ piṅgalocanaḥ // 31 dīrghajihvā karālāsyā tīkṣṇadamaṣṭro durāsadaḥ / vṛddhām striyaṃ kuruśreṣṭha te paśyan viprapuṅgavāḥ // 32 tataḥ samīpagā vṛddhā sa ca vṛddhā ca bhārata / svādhyāniratair viprais tau pṛṣṭau pāpakarmiṇau // 33 vṛddhāvūcatuḥ / yuṣmākaṃ yaminaḥ sarve tiṣṭhadhvam tīrthamadhyataḥ / śīghraṃ praviśyatām sarve narmadā caiva sevyatām // 34 tayoh śrutvā tu vacanaṃ brāhmaṇāḥ śamsitavratāḥ / jagmus te narmadākacchaṃ dṛṣṭvā revām dvijottamāḥ // 35 natāḥ kecit stuvanty anye jayadevi namo 'stu te // 36 ṛṣaya ūcuḥ / namo 'stu te siddhagaṇair niṣevite namo 'stu te sarvapavitramaṅgale / namo 'stu te viprasahasrapūjite / namo 'stu te rudrasamudbhava pare // 37 namo 'stu te sarvapavitrāpāvana namo 'stu te devi vare prasīda naḥ / namo 'stu te śītājale sukhaprade saridvare pāpahare dayānvite // 38 anekabhūtāṅgasuśobhitāṅge gandharvayakṣoragapāvitāṅge / mahāgajaughā mahiṣā varāhāḥ kṛḍanti toye sumahormimālaiḥ // 39 namāmaḥ sarve varade sukhaprade 'smān paśupāśabaddhān / pāpairanekaiḥ paśupāśabaddhā bhramanti tāvannarakeṣu nityam // 40 yāvat tavāmbho nahi saṃsprṣanti sprṣṭam karaiścandramaso raveś ca / anekasaṃsārabhayārditānām pāpair anekaiḥ pariveṣṭitānām // 41 gatis tvam ambhojasamānavaktre dvandvair anekair abhisamvṛtānām / nadyas tu pūjyā vimalā bhavanti / tvām devi cāsādyā na saṃśayo 'tra // 42 duḥkhāturanām abhayaṃ dadāsi devair anekair abhipūjitāsi / viṇmūtradehāṅgnamagnadehā bhavanti tāvan narakeṣu martyāḥ // 43 mahāniloddhūtatarāṅgabhaṅgaṃ jalaṃ na yāvat tava saṃsprṣanti / mlecchāḥ pulindās tvatha yātudhānāḥ pibanti cāmbhastava devi puṇyam // 44 te 'pi pramuñcanti bhayāt tu ghorāt kim atra viprā bhayapāpabhītāḥ / ghore yuge 'smin kalināmnypuṇye tvam bhrājase kālalajalaghapūrṇe // 45 devyatra nakṣatrapathe 'pi gaṅgā tava prasādād divi devyatiṣṭhat / kāle yatheṣṭam paripālaya tvam yāsyāma lokaṃ tava suprasādāt // 46</p>	<p>raktamālyānuśobhāḍhyā raktacandanacarcitāḥ // 17 raktābharaṇasamyuktāḥ pāśahastā bhayāvahāḥ / tāsām samīpagā dṛṣṭāḥ kṛṣṇajīmūtasannibhāḥ // 18 mahākāyā bhīmavaktrāḥ pāśahastā bhayāvahāḥ / anāvṛṣṭyupamā dṛṣṭā āturaḥ piṅgalocanaḥ // 19 dīrghajihvā karālāsyā tīkṣṇadamaṣṭrā durāsadaḥ / vṛddhā nārī kuruśreṣṭha dṛṣṭānyā ṛṣipuṅgavaiḥ // 20 tataḥ samīpagā vṛddhā tasya vṛndasya bhārata / svādhyāyaniratā viprā dṛṣṭāstaiḥ pāpakarmabhiḥ // 21 ūcuste tu samūhena brāhmaṇāṃstapasi sthitān / asmākaṃ svāminaḥ sarve tiṣṭhante tīrthamadhyataḥ / te prasthāpyā mahābhāgāḥ sarvathaiva tvarānvitāḥ // 22 tacchrutvā vacanaṃ teṣām sarve caiva tvarānvitāḥ / jagmus te narmadākacchaṃ dṛṣṭvā revām dvijottamāḥ // 23 tataḥ kecitstuvantyanye jaya devi namo 'stu te // 24 namo 'stu te siddhagaṇair niṣevite namo 'stu te sarvapavitramaṅgale / namo 'stu te viprasahasrasevite namo 'stu rudrāṅgasamudbhava vare // 25 namo 'stu te sarvapavitrāpāvana namo 'stu te devi varaprade śive / namāmi te śītājale sukhaprade saridvare pāpahare vicitrīte // 26 anekabhūtaughasusevitāṅge gandharvayakṣoragapāvitāṅge / mahāgajaughair mahiṣair varāhair āpīyase toyamahormimāle // 27 namāmi te sarvavare sukhaprade vimocayāsmānaghapāśabaddhān // 28 bhramanti tāvannarakeṣu martyā yāvattavāmbho nahi saṃśrayanti / sprṣṭam karaiścandramaso raveścet taddevi dadyāt paramaṃ padaṃ tu // 29 anekasaṃsārabhayārditānām pāpair anekair abhiveṣṭitānām / gatistvamambhojasamānavaktre dvandvair anekair abhisamvṛtānām // 30 nadyaśca pūtā vimalā bhavanti tvām devi samprāpya na saṃśayo 'tra / duḥkhāturanāmabhayaṃ dadāsi śiṣṭair anekair abhipūjitāsi // 31 viṇmūtradehāśca nimagnadehā bhramanti tāvannarakeṣu martyāḥ / mahābaladhvastatarāṅgabhaṅgaṃ jalaṃ na yāvattava saṃsprṣanti // 32 mlecchāḥ pulindāstvatha yātudhānāḥ pibanti ye 'mbhastava devi puṇyam / te 'pi pramucyanti bhayācca ghorātkimatra viprā bhavapāśabhītāḥ // 33 sarāmsi nadyāḥ kṣayamabhyupetā ghore yuge 'sminkalināvasṛṣṭe / tvam bhrājase devi jalalaghapūrṇā divīva nakṣatrapathe ca gaṅgā // 34 tava prāsādādvarede viśiṣṭe kālam yathemaṃ paripālayitvā /</p>

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>vayaṃ tathā tvam kuru naḥ prasādam tvām āsritās tvām śaraṇaṃ gatā vai / gatis tvam evātra piteva putraṃ tvam ādideva prabhava vicitre // 47</p> <p>kāle 'py anāvṛṣṭibhavaṃ kṣayaṃ ca rakṣasva sarvaṃ jagataḥ svarūpam // 48</p> <p>evaṃ stutā mahādevī narmadā saritām varā / pratyakṣā sā parābhūtā brāhmaṇānām yudhiṣṭhira // 49</p> <p>narmadovāca / tuṣṭāhaṃ varadā viprā dāsyē vo vāñchitaṃ phalam / tato 'varṣan mahāmeghā dhānyaṃ ca pracuraṃ tathā // 50</p> <p>kandamūlaphalaṃ śākaṃ sukhaṃ sarvasaṃśritam / mārkaṇḍeya uvāca / paṭhanti ye stotram idaṃ narendra śṛṇvanti bhaktyā parayā prapannāḥ // 51</p> <p>tebhyo 'ntakāle sariduttameyaṃ gatiṃ viśuddhāṃ nitarāṃ dadāti / prātaḥ samutthāya samāna evaṃ saṃkīrtayed rudramumāṃ ca devīm // 52</p> <p>pāpāni sarvāṇi layaṃ prayānti samāśrayante ca mahānubhāvāḥ / pāpais tu muktā divi modayante śambhorgirā caiva tu nānyathā ca // 53</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / dṛṣṭās te puruṣā nānyā narmadātaṭam āsritāḥ / snānadevārcanair yuktāḥ pañcaiva tu mahābalāḥ // 54</p> <p>te dṛṣṭā brāhmaṇaiḥ sarvair vedavedāṅgapāragaiḥ / viprā ūcuḥ / dinānte te striyor yugmaṃ dṛṣṭaṃ raudraṃ bhayāvaham // 55</p> <p>trayo vṛddhās ca puruṣāḥ pāśahastā bhayāvahāḥ / durdharā durnisaṃkāsā itaścetaś ca cañcalāḥ // 56</p> <p>vyāharanti bhīyā vācā ākāṅkṣā darśanasya ca / aparaḥ pariṇaḥ sarve nirīkṣante parasparam // 57</p> <p>teṣu saṅgheṣu yatproktaṃ tatsarvaṃ kathayāmi te / puruṣā ūcuḥ / tīrthāvagāhanaṃ sarvaiḥ pūrvapaścimadakṣiṇe // 58</p> <p>uttare ca kṛtaṃ bhaktyā na pāpaṃ tad vyapohitam / niṣpāpās cātra sañjātās tīrthasyāsya prabhāvataḥ // 59</p> <p>śṛṇvantu ṛṣayaḥ sarve agnijvālopamā dvijāḥ /</p>	<p>yāsyāma mokṣaṃ tava suprasādāvayaṃ yathā tvam kuru naḥ prasādam // 35</p> <p>tvāmāsritā ye śaraṇaṃ gatāśca gativamambeva piteva putrān / tvatpālītā yāvadimaṃ sughoraṃ kālaṃ tvanāvṛṣṭihatam kṣipāmaḥ // 36</p> <p>evaṃ stutā tadā devī narmadā saritām varā / pratyakṣā sā parā mūrtir brāhmaṇānām yudhiṣṭhira // 37</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / paṭhanti ye stotramidaṃ narendra śṛṇvanti bhaktyā parayā praśāntāḥ / te yānti rudraṃ vṛṣasaṃyutena yānena divyāambarabhūṣitāṅgāḥ // 38</p> <p>ye stotram etat satataṃ japanti snātvā ca toyena tu narmadāyāḥ / tebhyo 'ntakāle sariduttameyaṃ gatiṃ viśuddhāmacirād dadāti // 39</p> <p>prātaḥ samutthāya tathā śayāno yaḥ kīrtayētānudinam stavendram / dehakṣayaṃ sve salile dadāti samāśrayaṃ tasya mahānubhāva // 40</p> <p>pāpair vimuktā divi modamānāḥ sambhogīnaścaiva tu nānyathā ca // 41</p> <p>prasannā narmadā devī stotreṇānena bhārata / jalenāpyāyitān viprān dakṣiṇāpathavāhinī // 42</p> <p>amṛtatvaṃ tu vo dadmi yogibhiryanna gamyate / durlabhaṃ yatsuraiḥ sarvair matprasādāl labhiṣyatha // 43</p> <p>iti te brāhmaṇā rājamllabdā varamanuttamam / gamiṣyantaḥ prītacittā dadṛṣuścitraṃ adbhutam // 44</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / dṛṣṭāstaiḥ puruṣāḥ pārtha narmadātaṭasaṃsthitāḥ / snānadevārcanāsaktāḥ pañca eva mahābalāḥ // 45</p> <p>te dṛṣṭā brāhmaṇaiḥ sarvair vedavedāṅgapāragaiḥ / saṃprṣṭāstairmahārāja yathā tadavadhārāya // 46</p> <p>viprā ūcuḥ / vanānte strīyugaṃ dṛṣṭvā mahāraudraṃ bhayāvaham / vṛddhāśca puruṣāstatra pāśahastā bhayāvahāḥ // 47</p> <p>durdharā durnirīkṣyāśca itaścetaśca cañcalāḥ / vyāharantaḥ śubhāṃ vācaṃ na tatra gatirasti vai // 48</p> <p>aparaparayoḥ sarve nirīkṣantaḥ punaḥpunaḥ / tais tu yadvacanaṃ proktaṃ tatsarvaṃ kathayātāmi iti // 49</p> <p>asmākaṃ puruṣāḥ pañca tiṣṭhanti tatra sattamāḥ / te prasthāpyā mahābhāgāḥ sarvathāiva tvarānvitāḥ // 50</p> <p>atha te puruṣāḥ pañca śrutvā vākyamidaṃ śubham / parasparaṃ nirīkṣanto vadanti ca punaḥpunaḥ // 51</p> <p>kva te kasya kuto yātāḥ kimuktaṃ tairbhayāvahaiḥ // 52</p> <p>puruṣā ūcuḥ / tīrthāvagāhanaṃ sarvaiḥ pūrvadakṣiṇapaścimaiḥ / uttariśca kṛtaṃ bhaktyā na pāpaṃ tair vyapohitam // 53</p> <p>niṣpāpāścātha sañjātāstīrthasyāsya prabhāvataḥ / śṛṇvantu ṛṣayaḥ sarve vahnikālopamā dvijāḥ // 54</p>

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>pātakāni ca ghorāṇi yāny acintyāni dehinām // 60 pāpiṣṭhena tu cānena garordārā vidūṣitāḥ / hṛtaṃ cānyena mitrasya suvarṇaṃ ca tathā ca vai // 61 brahmahatyā kṛtā raudrā kṛtaṃ cānyena pātakam / surāpānaṃ tu cāpy asya saṃjātaṃ cānyakāmataḥ // 62 govadhaṃ pāpam etena kṛtam ekena pāpinā / akāmato 'pi sarveṣāṃ pātakāni narādhipa // 63 brāhmaṇās tāṃs tu te dṛṣṭvā pāpiṣṭhā gatakalmaṣāḥ /</p> <p>tīrthasyāsyā prabhāveṇa narmadāyāḥ prabhāvataḥ // 64 na kvācit pātakānāṃ tu praveśāś cātra jāyate / evaṃ saṃcintya te sarve pāpiṣṭhāś ca parasparam // 65 kṣipram eva samuddhṛtya vicintya hṛdaye harim / snātvā revājale puṇye tarpitvā piṭṛdevatāḥ // 66 natvā tu bhāskaraṃ devaṃ hṛdi dhyātvā janārdanam / kṛtvā pradakṣiṇāṃ bhaktyā jvalite jātavedasi // 67 patitāḥ pāṇḍavaśreṣṭha pāpodvignāś ca pāpināḥ / sāttvikīṃ kāmānāṃ kṛtvā prāṇān divaṅgatāḥ // 68 niṣpāpās te mahābhāgair narmadāyottare taṭe / vimānasthās tadā dṛṣṭā brāhmaṇais te yudhiṣṭhira // 69 āścaryamatulaṃ dṛṣṭam ṛṣibhir narmadātaṭe / tadā prabhṛti te sarve rāgadveṣavivarjitāḥ // 70 ravītīrthaṃ dvijā hṛṣṭāḥ sevante mokṣakāṅkṣayā // 71 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'rkatīrthamahimānuvarṇano nāma trinavatitamo 'dhyāyāḥ</i></p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tīrthasyāsyā ca yatpuṇyaṃ tac chṛṇuṣva narādhipa / paṇḍīto vṛddhabhāveṇa bhaktyā trāto nareśvara // 1 uddeśaṃ kathayīṣyāmi dṛṣṭvā vāntaram eva ca / kurukṣetraṃ yathāpūtaṃ ravītīrthaṃ śrutam tathā // 2 īśvareṇa purākhyātaṃ ṣaṇmukhasya yudhiṣṭhira / śrutam rudraṅgaṇaiḥ sarvair ahaṃ tatra samīpagaḥ // 3</p> <p>mārtaṇḍagrahaṇe prāpte ye vrajanti ṣaḍānana / ravītīrthe kurukṣetre tulyam eva phalaṃ bhavet // 4 snāne dāne tathā jāpye home caiva viśeṣataḥ / kurukṣetre tathā puṇyaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 5 grāme vā yadi vāraṇye puṇyā sarvatra narmadā / ravītīrthe viśeṣeṇa ravīparvaṇi bhūmipa // 6 tatra sūryadine bhaktyā vyatīpāte ca vaidhṛtau / saṃkramaṇe grahaṇe vāpi ye vrajanti jitendriyāḥ // 7 kāmakrodhavinirmuktā rāgadveṣais tathaiva ca /</p> <p>kathāṃ ca vaiṣṇavīm pārtha vedādhyayanam eva ca // 8 ṛgvedaṃ vā yajurvedaṃ sāmavedam atharvaṇam / ṛcam ekāṃ tu japtvaiva samastaphalam āpnuyuḥ // 9 gāyatrī ca caturvedaphalam āpnoti mānavaḥ / prabhāte pūjayed devam annadānīraṇmayaiḥ // 10 tatra snātvā dvije yogye kapilāṃ yaḥ prayacchati / pṛthivī tena vai dattā saśailavanakānā // 11 bhūlokaś ca bhuvanloko maharloko janas tathā / tapaḥ satya tathā lokaṃ pātālāny ekaviṃśatiḥ // 12</p>	<p>pātakāni ca ghorāṇi yānyacintyāni dehinām / pāpiṣṭhena tu caikena gurudārā niṣevitā // 55 hṛtaṃ cānyena mitrasvaṃ suvarṇaṃ ca dhanam tathā / brahmahatyā mahāraudrā kṛtā cānyena pātakam // 56 surāpānaṃ tu cānyasya saṃjātaṃ cāpyakāmataḥ / govadhya cāpyakāmena kṛtā caikena pāpinā // 57 akāmato 'pi sarveṣāṃ pātakāni narādhipa / brāhmaṇānāṃ tu te śrutvā vākyam tadvismayānvitāḥ // 58 sadya eva tadā jātāḥ pāpiṣṭhā gatakalmaṣāḥ / tīrthasyāsyā prabhāveṇa narmadāyāḥ prabhāvataḥ // 59 na kvācītpātakānāṃ tu praveśāścātra jāyate / evaṃ saṃcintya te sarve pāpiṣṭhāśca parasparam // 60 citrahānuḥ smṛtastaistu vicintya hṛdaye harim / snātvā revājale puṇye tarpitāḥ piṭṛdevatāḥ // 61 natvā tu bhāskaraṃ devaṃ hṛdi dhyātvā janārdanam / pradakṣiṇam tu taṃ bhaktyā jvalantaṃ jātavedasam // 62 patitāḥ pāṇḍavaśreṣṭha pāpodvignā mahīpate / sāttvikīṃ vāsanāṃ kṛtvā tyaktvā rajastamastathā // 63 hataṃ taiḥ pāvake sarvaṃ revāyā uttare taṭe / vimānasthās tadā dṛṣṭā brāhmaṇaiste yudhiṣṭhira // 64 āścaryamatulaṃ dṛṣṭam ṛṣibhir narmadātaṭe / tadāprabhṛti te sarve rāgadveṣavivarjitāḥ // 65 ravītīrthaṃ dvijā hṛṣṭāḥ sevante mokṣakāṅkṣayā /</p> <p>tīrthasyāsyā ca yatpuṇyaṃ tacchṛṇuṣva narādhipa // 66 pīḍīto vṛddhabhāveṇa bhaktyā pṛito nareśvara / uddeśaṃ kathayīṣyāmi dvikrośābhyantare sthitāḥ // 67 kurukṣetraṃ yathā puṇyaṃ ravītīrthaṃ śrutam mayā / īśvareṇa purā khyātaṃ ṣaṇmukhasya narādhipa // 68 śrutam rudrācca taiḥ sarvair ahaṃ tatra samīpagaḥ / īśvara uvāca / mārtaṇḍagrahaṇe prāpte ye vrajanti ṣaḍānana / ravītīrthe kurukṣetre tulyametatphalaṃ labhet // 69 snāne dāne tathā jāpye home caiva viśeṣataḥ / kurukṣetre samaṃ puṇyaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 70 grāme vā yadi vāraṇye puṇyā sarvatra narmadā / ravītīrthe viśeṣeṇa revā puṇyaphalapradaḥ // 71 ṣaṣṭhyāṃ sūryadine bhaktyā vyatīpāte ca vai dhṛtau / saṃkrāntau grahaṇe 'māyāṃ ye vrajanti jitendriyāḥ // 72 kāmakrodhairvimuktāśca rāgadveṣais tathaiva ca / upoṣya parayā bhaktyā devasyāgre narādhipa // 73 rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpaṃ devasya bodhayet / kathāṃ vai vaiṣṇavīm pārtha vedābhyasanam eva ca // 74 ṛgvedaṃ vā yajurvedaṃ sāmavedamatharvaṇam / ṛcamekāṃ japedyastu sa vedaphalamāpnuyāt // 75 gāyatrī ca caturvedaphalamāpnoti mānavaḥ / prabhāte pūjayed viprānannadānāhiranyataḥ // 76</p>

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tena dattaṃ bhavet sarvaṃ godānaṃ yena vai kṛtam / teṣāṃ abdakṛtaṃ pāpaṃ naśyed vai nātra saṃśayaḥ // 13 yudhiṣṭhira uvāca / puṇyā gatiḥ kathaṃ tāta etat kathaya tattvataḥ / mārkaṇḍeya uvāca / purā kṛtayugasyādau brahmālokapitāmahaḥ // 14 utpādya tathā sakalaṃ bhūtagrāmaṃ caturvidham / ākulā pṛthivī tena saṃjātā pāṇḍunandana // 15 tataḥ paścād vicintyedaṃ kathaṃ loko bhaviṣyati / kathaṃ svargaṃ prayāsyanti mānavā bhaktisaṃyutāḥ // 16 bhānuś caiva kathaṃ pṛto lokānāṃ jāyate bhṛśam / virañceścintyamānasya agnikuṇḍāt samutthitā // 17 jvalantī tejasā pūrṇā ghaṇṭā lulitaniḥsvanā / dṛṣṭvā tāṃ tu mahābhāgāṃ kapilāṃ kuṇḍamadhyagāṃ // 18 brahmālokaḡurustāṃ tu praṇamyedam uvāca ha / namaste kāpile puṇye sarvalokeṣv anuttame // 19 māṅgalye maṅgale devi triṣu lokeṣu vandite / tvaṃ lakṣmīs tvaṃ dhṛtirmedhā pavitrā tu varānane // 20 umādevīti vikhyātā tvaṃ śacī nātra saṃśayaḥ / vaiṣṇavī tvaṃ mahādevī brahmāṇī tvaṃ varānane // 21 kumārī tvaṃ mahābhāge bhaktiḥ śraddhā tathaiva ca / kālarātrī tu bhūtānāṃ kumārī parameśvarī // 22 tvaṃ truṣṭitvaṃ ghaṭī caiva muhūrtakṣaṇam eva ca / saṃvatsarartavo māsās tvaṃ kālaḥ puruṣaḥ sadā // 23 nāsti kiṃcit tvayā hīnaṃ trailokye sacarācare / evaṃ stutā tu sā tena kapilā parameṣṭhinā // 24 tam uvāca mahābhāgā prahrṣṭā parameṣṭhinam / prasannā tava vākyena devadeva jagadguro // 25 brahmovāca / jagaddhitāya janitā mayā tvaṃ parameśvari / svargān martyamito yāhi lokānāṃ hitakāmyayā // 26 sarvadevamayīm tvām tu sarvalokamayīm tathā / vidhinā ye pradāsyanti teṣāṃ vāsas triviṣṭape // 27 evamuktā tataḥ puṇyā kapilā parameṣṭhinā / ājagāma bhuvah pṛṣṭhe vandyamānā surottamāiḥ // 28 pavitrā vasudhā tena saṃjātā pāṇḍunandana / tasyā aṅgeṣu ye devās tān me nigadataḥ śṛṇu // 29 mukhe hy agniḥ sthito devo danteṣu ca bhujāṅgamāḥ / dhātā vidhātā coṣṭhau ca aśvinau karṇasaṃsthitau // 30 vajrapāṇiḥ sthitaḥ śṛṅge śṛṅgamadhye pitāmahaḥ / kālo madhyagatas tāta pāśabhṛd varuṇas tathā // 31 yamaś ca bhagavān deva āsyasyopari saṃsthitah / nābhimadhye sthitaś chando devā jaṅghāsu bhārata // 32 vasundharā sthitā nābhyaṃ parvatāḥ sandhiṣu sthitāḥ / vṛkṣā gulmāni vallyaś ca sandhimārga vyavasthitāḥ // 33 ṛṣayo romakūpeṣu saṃsthitāḥ pāṇḍunandana / snāyusthāḥ pitarah sarve prasaravaṃ sarvatīrthajam // 34 sarveṣāṃ gomayaṃ śreṣṭhaṃ pavitraṃ pāpanāśanam / khreṣu pannagāḥ sarve pucchāgre sūryaraśmayah // 35 evaṃ bhūtā tu kapilā sarvadevamayī kila / ye dhyāyanti grhe bhaktyā te muktā nātra saṃśayaḥ // 36 prātarutthāya yo bhaktyā nityaṃ kuryāt pradakṣiṇam / pradakṣiṇīkṛtā tena saptadvīpā vasundharā // 37 kapilāpañcagavyena yaḥ snāpayati śaṅkaram /</p>	

RKS 93: [arkatīrthamahimānuvarṇana] RKS 94: [ādityeśvaratīrthakīrtana]	RKV 59: [ādityatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 60: [ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>viṣṇuṃ vā jagadādhāraṃ sūryaṃ vā tv anyadaivatam // 38 pañcāmṛtena saṃsnāpya bhaktyā gavyena pāṇḍava / abdam vā śrotiye nityaṃ kapilāṃ yaḥ prayacchati // 39 tulyam etat phalaṃ proktaṃ śāṅkareṇa yudhiṣṭhira / ya pradāsyati viprāya ravitīrthe suyantritaḥ // 40 kapilāṃ vātha kṛṣṇāṃ vā śvetāṃ raktāṃ ca pāṭalāṃ / kṣīrīṇīṃ taruṇīṃ śubhrāṃ savatsāṃ vastrasamṃyutāṃ // 41 svarnaśṛṅgīṃ raupyakhurīṃ viṣṇurūpaṃ dvijaṃ smaran / ātmānaṃ viṣṇurūpaṃ ca dhenum ādityarūpiṇīṃ // 42 yo dadāti mahābāho tasya vāsas triviṣṭapo brahmahatyā vinirmuktaḥ surāpānaṃ ca dāruṇam // 43 gurvaṅganāgamah steyo svāmidroho gavāṃ vadhaḥ / mitravisvāsaghātaṃ ca gurunindāsamudbhavam // 44 sthitirmaṣṭe ca vaṃśe ca nirmālyasyāvālaṅghanam / kanyāgamāgamaś caiva abhakṣasya tu bhakṣaṇam // 45 vṛṣalī gamanaṃ raudraṃ kurūpāgamanodbhavam / agnidaṃ garadaṃ caiva kūṭasākṣyasamudbhavam // 46 tatsarvaṃ nāśayet pāpaṃ dhenurdānena pāṇḍava / surabhisaṃgame puṇye niṣṭhute pāpanāśane // 47 śrāddham pretasya yo bhaktyā dāpayet kuntinandana / tasya prīto bhavet sūryaḥ supṛīto bhava eva ca // 48 dānaṃ yad dīyate tatra sūryam uddīśya bhaktitaḥ / mitraloke sukhaṃ yāti narmadāyāḥ prasādātāḥ // 49 dadhicchande madhucchande devayāne sukhaprade / bhīmeśvare kuruśreṣṭha samaṃ puṇyaṃ praśasyate // 50 pṛthivyāṃ sāgarāntāyāṃ prakhyātāṃ tīrthapañcakam / ye na jānanti bhūmisthā te mṛtā nātra saṃśayaḥ // 51 snānaṃ devārcanaṃ jāpyaṃ homaṃ brāhmaṇapūjanam / bhūmidānena vastreṇa annadānena bhaktitaḥ // 52 upānacchatraśayānā gṛhadānena pāṇḍava / grāmakanyāpradānena gajādānahayena ca // 53 vidyāśakataḍānena sarveṣāṃ abhayapradāḥ / sa yāti sarvatīrthāni ravitīrtham yudhiṣṭhira // 54 tīrthayātrāprabhāveṇa vyādhyo yānti saṃkṣayam / śatravo mitratāṃ yānti viṣaṃ vā hy amṛtāyate // 55 grahāḥ sarve 'bhavan prītāḥ prītās tasya divākaraḥ /</p> <p>tīrthasyāsa payaḥ pītvā yat puṇyaṃ jāyate nṛṇāṃ // 56 abdam aśvatthasevāyāṃ kapilāyās tu dānataḥ /</p> <p>tatphalaṃ kathayiṣyāmi bhaktyā tava mahīpate // 57 pāpāḥ sarve vilīyante bhinnapātre jalaṃ yathā / tīrthasyābhimukhaṃ vṛttaṃ gacchātāṃ nātra saṃśayaḥ // 58 iha bāhyāntaraṃ tīrtham kathitaṃ tava pārthiva / pāpiṣṭhānāṃ kṛtaghnānāṃ svāmimitravirodhināṃ // 59 tīrthākhyānaṃ śubham teṣāṃ gopitavyaṃ sadā budhaiḥ // 60 iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe ādityeśvaratīrthakīrtano nāma caturnavatītamō 'dhyāyāḥ</p>	<p>bhūmidānena vastreṇa annadānena śaktitaḥ / chatropānahaśayādigṛhadānena pāṇḍava // 77 grāmadhūrvahadānena gajakanyāhayena ca / vidyāśakataḍānena sarveṣāṃ abhayaṃ bhavet // 78</p> <p>śatruśca mitratāṃ yāti viṣaṃ caivāmṛtaṃ bhavet / grahā bhavanti supṛītāḥ prītastasya divākaraḥ // 79 etatte sarvam ākhyātāṃ ravitīrthaphalaṃ nṛpa / ye śṛṇvanti narā bhaktyā ravitīrthaphalaṃ śubham // 80 te 'pi pāpavinirmuktā raviloke vasanti hi / godānena ca yatpuṇyaṃ yatpuṇyaṃ bhṛgudarśane // 81 kedāra udakaṃ pītvā tatpuṇyaṃ jāyate nṛṇāṃ / abdam aśvatthasevāyāṃ tilapātraprado bhavet // 82 tatphalaṃ samavāpnoti ādityeśvarakīrtanāt / śrute yasya prabhāve na jāyate yanṛpātmaja // 83 tatsarvaṃ kathayiṣyāmi bhaktyā tava mahīpate / pāpāni ca pralīyante bhinnapātre yathā jalam // 84 tīrthasyābhimukho nityaṃ jāyate nātra saṃśayaḥ / guhyādguyataraṃ tīrtham kathitaṃ tava pāṇḍava // 85 pāpiṣṭhānāṃ kṛtaghnānāṃ svāmimitravāghātīnāṃ / tīrthākhyānaṃ śubham teṣāṃ gopitavyaṃ sadā budhaiḥ // 86 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe ādityeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma ṣaṣṭītamō 'dhyāyāḥ</p>

RKS 95: [agastyafīrthavarṇana]	RKV 63: [kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 64: [agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra karañjeśvaram uttamam / yatra te nihatās tāta dānavās tatpadānugaiḥ // 1 indrādyaīś caiva saṃhṛṣṭaiḥ stuto yajñaiḥ subuddhibhiḥ / teṣāṃ ye putrapautrās ca pūrvavairamanusmaran // 2 tatra sthās tu surāḥ sarve sthāpayitvā hy umāpatim / indracandrayamāḥ sūryaḥ sthāpayitveṣṭasiddhaye // 3 hṛṣṭapuṣṭāḥ surāḥ sarve jagmur ākāśasasthitāḥ / dānavānāṃ mahābhāga karotyāḥ patitā yataḥ // 4 tadā prabhṛti tat tīrthaṃ karotīti mahīpate / vikhyātāṃ bhārate loke bhūpṛṣṭhe pāṇḍunandana // 5 aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ śubhe pakṣe tu bhaktiṭaḥ / upoṣya śūlināś cāgre rātrau kurvīta jāgaram // 6 tatkathālāpasamyuktaṃ vedodgītaṃ tathaiva ca / prabhāte vimale prāpte sthāṇuṃ sampūjya yatnataḥ // 7 pañcāmṛtena saṃsnāpya śrīkhaṇḍenaiva cārcayet / śatapallavapuṣpaś ca pūjayec ca prayatnataḥ // 8 bahurūpaṃ japenmantraṃ dakṣiṇāṃ tu pradāya ca / tatphalaṃ samavāpnoti ādityeśvara nārmade // 9 śrutatīrthaprabhāvaṃ vai yaḥ paṭhec ca narādhipa / tatsarvaṃ kathayīṣyāmi bhaktyā tava mahīpate // 10 yathoktena vidhānena nābhimātre jale sthitaḥ / śrāddhaṃ tatraiva pretāya kārayeta jitendriyaḥ // 11 vividhairagrapāṭhais ca vedādhyayanatataraiḥ / gohiraṇyena sampūjya vastratāmbūlabhojanaiḥ // 12 bhūṣaṇaiḥ paṭṭadānaiś ca brāhmaṇaṃ pāṇḍunandana / tasmiṃs tīrthe tu sampūjya kāmikaṃ bhojanaṃ dadet // 13 bhavet koṭigaṇaṃ tasya nātra kāryā vicāraṇā / tatra tīrthe yathā bhaktyā tyajed dehaṃ ca mānada // 14 tasya tīrthe bhavet puṇyaṃ tac chṛṇuṣva narādhipa / yāvad asthimanuṣyasya tiṣṭhate narmadāmbhasi // 15 tāvad vasati dharmātmā śivaloke sudurlabhe / tataḥ kālāt pracyutaś ca devo mānuṣyatāṃ gataḥ // 16 koṭidhvajapatiḥ śrīmān jāyate nātra saṃśayaḥ / sarvadharmasamāyukto medhāvī jīvaṃputrakaḥ // 17 vikhyātaś ca dharāpṛṣṭhe dīrghāyur mānavo bhavet / indracandrayamaiḥ rudrair ādityair vasubhis tathā // 18 viśvedevais tathā sarvaiḥ sthāpitās tridaśeśvaraḥ / narmadottarakūle tu lokānāṃ hitakāmyayā // 19 mānavaḥ pretam uddīśya prāsādaṃ kārayet tu yaḥ / tasmin naravaraśreṣṭhaḥ sa sadgatim avāpnuyāt // 20 nyāyopārjītdravyeṇa yaḥ śrāddhaṃ kurute 'tra vai / brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ striyaḥ sūdrās ca satkṛtāḥ // 21 te 'pi yānti pare loke śānkare surapūjite / yaḥ śṛnoti naro bhaktyā māhātmyaṃ tīrthajaṃ nṛpa // 22 tasya pāpaṃ praṇaśyeta ṣaṇmāsena tu yatkr̥tam / mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra kumāreśvaram uttamam // 23 prasiddhaṃ sarvatīrthānāṃ agastyeśvaram uttamam / ṣaṇmukhena tapastaptaṃ sarvapātakanāśanam // 24 snānaṃ ca parayā bhuktyā siddhiḥ prāptā narādhipa / devasainyādhipo rājan sarvaśatruvimardanaḥ // 25 ugratejā mahātmā ca saṃjātas tīrthasevanāt / tadā prabhṛti tattīrthaṃ vikhyātāṃ narmadātaḥ // 26</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra kumāreśvaram uttamam / prasiddhaṃ sarvatīrthānāṃ agastyeśvarasannidhau // 1 ṣaṇmukhena purā tāta sarvapātakanāśanam / ārādhya parayā bhaktyā siddhiḥ prāptā narādhipa // 2 devasainyādhipo jātaḥ sarvaśatrunibarhaṇaḥ / ugratejā mahātmāsau saṃjātas tīrthasevanāt // 3 tadā prabhṛti tat tīrthaṃ saṃjātaṃ narmadātaḥ /</p>

RKS 95: [agastyafīrthavarṇana]	RKV 63: [kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 64: [agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tasmimś tūrthe tu yo bhaktyā ekacitto jitendriyaḥ / aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ kārttikasya viśeṣataḥ // 27 snāpayed girijānāthaṃ dadhidugdhenā sarpiṣā / gītaṃ tatra prakartavyaṃ piṇḍadānaṃ yathāvidhi // 28 brāhmaṇaiḥ śrotriyaiḥ pārtha ṣaṭkarmanirataiḥ sadā / yatkiṃcid dīyate tatra akṣayaṃ pāṇḍunandana // 29 sarvatīrthāt paraṃ tūrthaṃ nirmitaṃ śaśinā nṛpa / etat te sarvam ākhyātaṃ kumāreśvaraṃ phalam // 30 kumāradaśanāt puṇyaṃ prāpyate pāṇḍunandana / mṛtaḥ svargam avāpnoti satyam īśvarabhāṣitam // 31</p>	<p>tatra tūrthe tu yo gatvā ekacitto jitendriyaḥ // 4 kārttikasya caturdaśyāmaṣṭamyāṃ ca viśeṣataḥ / snāpayed girijānāthaṃ dadhidugdhenā sarpiṣā // 5 gītaṃ tatra prakartavyaṃ piṇḍadānaṃ yathāvidhi / brāhmaṇaiḥ śrotriyaiḥ pārtha ṣaṭkarmanirataiḥ śubhaiḥ // 6 yatkiṃcid dīyate tatra akṣayaṃ pāṇḍunandana / sarvatīrthamayaṃ tūrtha nirmitaṃ śikhinā nṛpa // 7 etatte sarvam ākhyātaṃ kumāreśvaraṃ phalam / kumāradaśanātpuṇyaṃ prāpyate pāṇḍunandana // 8 mṛtaḥ svargam avāpnoti satyam īśvarabhāṣitam // 9 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma triṣaṣṭitamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>tato gacchet tu rājendra agastyeśvaram uttamam /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra tūrthaṃ paramaśobhanam / narāṇāṃ pāpanāśāya agastyeśvaramuttamam // 1 tatra snātvā naro rājan mucyate brahmahatyayā / kārttikasya tu māśasya kṛṣṇapakṣe caturdaśī // 2 ghṛtena snāpayed devaṃ samādhistho jitendriyaḥ / ekaviṃśatikulopeto [W?] cyavedaiśvarāt padāt // 3 dhanam copānahau chatraṃ dadyācca ghṛtakambalam / bhojanaṃ caiva sarveṣāṃ sarvaṃ koṭiguṇaṃ bhavet // 4 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma catuṣṣaṣṭitamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>tatra siddho mahābhāga agastyo munipuṅgavaḥ // 32 yudhiṣṭhira uvāca / kathaṃ siddho mahābhāga agastyo munipuṅgavaḥ / kumbhodbhavo mahābhāga mitrāvaruṇasambhavaḥ // 33 narmadātaṭam āśritya tatsarvaṃ kathayasva me / mārkaṇḍeya uvāca / mahāpraśno mahārāja pariṣṭaś ca yas tvayā // 34 tat te 'haṃ sampravakṣyāmi śṛṇuṣvaikamaṇāḥ sadā / purākṛtayuge tāta bhārartā jagatī sthitā // 35 vijñāptukāmā deveṣāṃ nākapṛṣṭhaṃ gatā nṛpa / indrāya kathayāmāsa daityabhārarditaṃ jagat // 36 indra uvāca / brahmā ca jagataḥ kartā tavaiva mama sundari / brahmalokaṃ gamiṣyāmi mantribhirdaivataiḥ saha // 37 tataḥ sarve gatās tatra yatrāsau kamalāsanaḥ / bṛhaspatir uvāca / brahman nirlambanā jātā daityabhārād vasundharā // 38 asahantī tu taṃ bhāraṃ yāti devī rasātalam / pratīkāraṃ pṛthivyāś ca kuruṣva jagatīpate // 39 sarvasattvopakārāya sṛṣṭis tvayi jagatpate / pitāmaha uvāca / kartā 'smi sarvajagatām ayonikalaśodbhavaḥ // 40 agastyas tapasāṃ rāśiḥ śakto daityanivāraṇe / ekataḥ sarvadevānāṃ balaṃ tejaś ca jāyate // 41 ekato ṛṣimukhyasya jāyate nātra saṃśayaḥ /</p>	

RKS 95: [agastyafīrthavarṇana]	RKV 63: [kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 64: [agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>brahmaṇo vacanaṃ śrutvā sarve devāḥ savāsavāḥ // 42 tathaiva kāraṇaṃ cānyat kathayanti sma bhārata / vijñātaṃ devadeveśa viśvāmitracikīrṣitam // 43 triśaṅkvarthe ca yajño 'yaṃ viśvāmitreṇa sādhitāḥ / spardhayā ca vaśiṣṭhasya yajñāṅgāni samāsrjat // 44 spardhayā srjatākāśaṃ bhūmiṃ cānyāṃ samāsrjat / yathā tu himavac chailaḥ pūrvāparamahodadhim // 45 vyāpyaiva saṃsthito bhūmyāṃ devakāryārthasādhakaḥ / tathāsau spardhate vindhyaḥ spardhayā kauśikasya ca // 46 tiṣṭhanti devakāryāṇi kauśikena sureśvara / kāryadvayapratikāraṃ cintaya svajagadguro // 47 brahmovāca / ekas tv asya gurur vipro hy agastyo munipuṅgavaḥ / utpathe vartamānasya kauśikasya durāsadaḥ // 48 agastyo mārgabhettā vai bhaviṣyati na saṃśayaḥ / gurur ātmavatāṃ śāstā sarveṣāṃ vai na saṃśayaḥ // 49 vardhanaṃ parvatasyāśya devamārgapravartanam / śāsaḥ kauśikaviprasya vasudhāyāṃ samantataḥ // 50 kṣamaḥ samastakāryāṅgāṃ mitravarūṇanandanāḥ / evaṃ tu niścayaṃ kṛtvā devāḥ sendrapitāmahāḥ // 51 yayurvasundharāsārdhaṃ himavantaṃ nageśvaram / dadṛśus te sthitaṃ vipraṃ dhyāyamānaṃ ca yoginam // 52 sudṛḍhaṃ niścaldhyānaṃ mokṣamārganiyāmakam / taṃdrṣtvā stotum ārabdhāḥ sendracandrāḥ savāruṇāḥ // 53 devā ūcuḥ / jayam icchasya devānāṃ bhagavan kalaśodbhava / prasādasumukho bhūtvā devānāṃ bhayamāgatam // 54 agastya uvāca / kiṃ kāryaṃ tu samutpannaṃ yena dūraṃ samāgatāḥ / ekāntavāsināṃ nityaṃ taṃ māṃ yūyaṃ surāś ca bhoḥ // 55 ucyatāṃ yan mayā kāryaṃ tatsarvaṃ karavāṇy aham / tato mandāniloddhūtakamalākaraśobhinā // 56 guruṃ netrasahasreṇa prerayāmāsa vṛtrahā / vākpatir uvāca / tvayā pūrvaṃ mahābhāga devakāryārthasiddhaye // 57 samudrāḥ karṣitāḥ sarve īsvareṇa yathā jagat / vidhvastāstridaśāḥ sarve dānavair baladarpitaiḥ // 58 jitā devās tu te sarve dānavebhyaḥ parāṇmukhāḥ / teṣāṃ varāpahārāya samudrāḥ śoṣitāḥ purā // 59 sāmprataṃ duḥkhitā dhātrī paśyemāṃ bhūtadhāriṇīm / daityabhāreṇa duḥkhārtā bhūmirjātā rasātalam // 60 gantavyaṃ dakṣiṇāmāśāṃ taporāśe dvijottama / narmadodadhimaryādāṃ kuru puṇyāṃ mahādvija // 61 vṛddhiṃ vindhyānagasyāpi devakāryaṃ samuddhara / kauśiko 'tha kanīyāṃs te ya unmārgapravartakaḥ // 62 agastya uvāca / devakāryaṃ kariṣyāmi sukhaṃ tiṣṭha vasundhare / gacchāmi dakṣiṇām āśāṃ śaktaḥ śiṣyasya vāraṇe // 63 vardhanaṃ parvatasyāśya vārayāmi na saṃśayaḥ / devā ūcuḥ / yāmyāṃ gatvā suraiḥ sārdhaṃ draṣṭavyo yaṃ na saṃśayaḥ // 64 siṃhasthe bhāskare vipra yena yāsyanti bhaktitāḥ / naśyate ca dhanāṃ dhānyaṃ teṣāṃ saukhyaṃ na saṃśayaḥ // 65 adhikārāya devānāṃ sa ca dṛṣṭo bhaviṣyati /</p>	

RKS 95: [agastyafīrthavarṇana]	RKV 63: [kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 64: [agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tatpratijñāya gīrvāṇāḥ samaṃ vasudhayā gatāḥ // 66 agastyam tapasām rāṣim nirgacchantāḥ samantataḥ / agastyapadavikṣepāc calitā ca vasundharā // 67 manovegena samprāptaḥ kauśiko yatra tāpasāḥ / kauśiko 'pi guruṃ dṛṣṭvā sāṣṭāṅgaṃ praṇipatyā ca // 68 dhanye 'haṃ munisārdūlaprīto 'haṃ tava darśanāt / arghapātraṃ samādāya dadhyakṣatasamanvitam // 69 dūrvā ca candanam pūjyabhaktyā pātre samāhitam / gurupādaparikṣipta uvāca madhuraṃ tadā // 70 ādeśo dīyatām tāta tava preṣyo dvijottama / agastya uvāca / devakāryavighātaṃ ca kauśika tvam visarjaya // 71 devakāryavisr̥ṣṭena karmaṇā na pravartase / yadi te niścalā bhaktir viśvāmitra mamopari // 72 tadā tvam varjayeḥ sarvam unmārgasya pravartanam / viśvāmitra uvāca / gurur ātmavatām śāstā rājā śāstā durātmanām // 73 iha pracchannapāpānām śāstā vaivasvato yamaḥ / spardhayā ca vaśiṣṭhasya triśaṅkurme suyācītaḥ // 74 adya prabhṛti tat sarvaṃ tyaktam eva dvijottama / ityuktaḥ prayayau śīghraṃ revātīraṃ sudurlabham // 75 uttaraṃ taṭam āsādya tapas tatra samārabhat / narmadā triṣu lokeṣu pavitrā pāpanāśinī // 76 niścayaṃ paramaṃ kṛtvā mitrāvaruṇanandanaḥ / śilātale nivīṣṭas tu cacāra vipulaṃ tapaḥ // 77 vāyubhakṣaḥ sadā kālaṃ kumbhayonir mahātapāḥ / jñāto bhaktiyutaḥ śreṣṭha īśvareṇa yudhiṣṭhira // 78 pratyakṣo dvādaśe varṣe saṅgataḥ pārvatīpatiḥ / īśvara uvāca / sādhu sādhu munisreṣṭha tapasā dyotitam nabhaḥ // 79 niścayaṃ tava tuṣṭo 'smi mitrāvaruṇanandana / varṣāyutasahasreṇa nānyeṣāṃ varado hy aham // 80 agastya uvāca / saṃsārapalvalāṭītasṛṣṭijjanmavivarjita / durlakṣyāsurasanḡhānām pramatheśa namo 'stu te // 81 nandiskandagaṇā devā vṛthā kliśyanti mohitāḥ / sanatkumāramukhyāś ca ṛṣayaḥ śaṃsitavratāḥ // 82 tvad rūpaṃ te na jānanti śambho nātha namo 'stu te / brahmādyā devatāḥ sarve dhyāyanti tvām aharnīśam // 83 naite paśyanti tvad rūpaṃ dhātardeva namo 'stu te / īśvara uvāca / prasannas tava viprendra ūrdhvaretas tv ayonija // 84 tava bhaktigr̥hīto 'haṃ prasanna umayā saha / agastya uvāca / yadi tuṣṭo 'si deveśa yadi deyo varo mama // 85 pratyakṣo bhava tīrthe 'smin yadi satyaṃ varapradaḥ / antarjale sadākālaṃ dharmādhyakṣo maheśvara // 86 śilāyām bhava nityaṃ ca narmadāyottare taṭe / devakāryasya kartāhaṃ tvatprasādāj jagatpate // 87 tatheti coktvā vṛṣavāhano 'pi jagāma kailāsanagaṃ nageśaḥ / ayonijo yogabalena yuktaḥ pravidyayā līṅgalāc chivasya // 88 jagāma dakṣiṇām āśāṃ surasaṅghair abhiṣṭutaḥ / tapovanaṃ yathāpūnyaṃ devadānavasevitam // 89 praviṣṭo munisārdūlaḥ pavitraṃ devakambalam /</p>	

<p>RKS 95: [agastyafīrthavarṇana]</p> <p>niścalā suśamādevī samsthitā dharaṇī tathā // 90 puṣpāṇi vavṛṣurdevā jayaśabdaṃ punaḥ punaḥ / yudhiṣṭhira uvāca / tasya tīrthasya yatpuṇyaṃ kathyatāṃ munisuvrata // 91 ādimadhyāvasāne ca brāhmaṇaiḥ saha bāndhavaiḥ / pitṛṇāṃ sarvafīrthānāṃ sarvasattvopakārakam // 92 mārkaṇḍeya uvāca / pitṛṇ mokṣadam proktaṃ sarvakāle janādhipa / śivākhyāṃ kārttike māsi kṛṣṇapakṣe caturdaśim // 93 upoṣya yo nara bhaktyā kāmakrodhavivarjitaḥ / śamītaruṃ samāsthāya rātrau kurvīta jāgaram // 94 tatkathālāpasamyukto dharmākhyānair dvijaiḥ saha / gavāṃ ghr̥tena deveśaṃ rātrau ca snāpayet punaḥ // 95 ghaṭenaiva ghaṭārdhena tadardhena svaśaktitaḥ / ghr̥tena bodhayed dīpaṃ ghr̥taṃ viprāya dāpayet // 96 pañcāmṛtena gavyena snāpayet parameśvaram / prabhāte pūjayed viprān svadāraniratān sadā // 97 vedābhyasanaśīlāś ca paradāravivarjitān / śūdrasevāratā nityaṃ dhūrtakarmaratā janāḥ // 98 patitāḥ kūṭasākṣyeṇa pratigraharatāḥ sadā / vedadveṣaṇaśīlāś ca kubjāś ca vikalāḥ sadā // 99 hīnātiriktagātrā ye dvijāḥ śrāddhe vivarjitāḥ / vedoktena viśuddhāṅgāḥ pūjyā nityaṃ yudhiṣṭhira // 100 bhūmidānena vastreṇa kanyādānair viśeṣataḥ / śrāddhakāleṣu yogeṣu bhartavyā bhaktitatparaiḥ // 101 godānaṃ tatra kartavyaṃ śreyo 'rtham ātmanas tathā / savatsāṃ kṣīriṇiṃ śubhrāṃ puṣṭāṃ vai śīlasamyutāṃ // 102 kambalaṃ parayā bhaktyā pādukupānahau tathā / hiraṇyaruḥmiṇiṃ kanthāṃ tāmbūlaṃ bhojanaṃ tathā // 103 ghaṇṭābharaṇaśobhādhyāṃ vastrayugmāvagunṭhitāṃ / svarnaśrīṅgīṃ raupyakhurīṃ kāmśyadohena samyutāṃ // 104 uccārya parayā bhaktyā yāvad āhūtasamplavam / sarva koṭiguṇaṃ pārtha śubhaṃ vā yadi vāśubham // 105 tīrthākhyānaṃ ca yo bhaktyā paṭhate śr̥ṇute 'thavā / mucyate sarvapāpebhyaḥ śivaloke vasaty api // 106 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe 'gastyafīrthavarṇano nāma pañcanavatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>RKV 63: [kumāreśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 64: [agastyeśvarafīrthamāhātmyavarṇana]</p>
<p>RKS 96: [bhasmāsuravadho]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / athānandeśvaraṃ gacchet sarvadevanamaskṛtam / rudrasya paramānando yatra jāto yudhiṣṭhira // 1 tattīrtham kathayiṣyāmi sūryapāpakṣayaṃ karam / yudhiṣṭhira uvāca / ānandaś caiva samjāto rudrasya dvijasattama // 2 kathayasva mahābhāga samkṣepān munisattam / mārkaṇḍeya uvāca / kathayāmi nṛpaśreṣṭha ānandeśvaram uttamam // 3 dānavānāṃ vadhaṃ kṛtvā devadevaś ca śaṅkaraḥ / pūjito daivataiḥ sarvaiḥ kinnarair yakṣapannagaiḥ // 4 ānandaṃ paramaṃ prāpya nanarta vṛṣavāhanaḥ /</p>	<p>RKV 65: [ānandeśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 66: [mātrīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra ānandeśvaramuttamam / tattīrtham kathayiṣyāmi sarvapāpakṣayaṃkaram // 1 yudhiṣṭhira uvāca / ānandaścaiva samjāto rudrasya dvijasattama / kathyatāṃ me ca tatsarvaṃ samkṣepātsaha bāndhavaiḥ // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / kathayāmi nṛpaśreṣṭha ānandeśvaramuttamam / dānavānāṃ vadhaṃ kṛtvā devadevo maheśvaraḥ // 3 pūjito daivataiḥ sarvaiḥ kinnarairyakṣapannagaiḥ / ānandasamyuto devo nanarta vṛṣavāhanaḥ // 4</p>

RKS 96: [bhasmāsuvavadho]	RKV 65: [ānandeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 66: [māṭṭīrthamāhātmyavarṇana]
<p>bhairavaṃ rūpam āsādyā gaurī cārddhāṅgadhārītā // 5 bhūtavetālakāṅkālair bhairavair bhairavo vṛtaḥ / narmadāyottare tīre dakṣiṇe pāṇḍunandana // 6 tuṣṭair marudgaṇais tatra sthāpitaḥ kamalāsanaḥ / tadā prabhṛti vai deva ānandeśvara ucyate // 7 aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ paurṇamāsyāṃ narādhipa / vidhiṃ snātvārcayed devāṃ sugandhena vilepayet // 8 brāhmaṇān pūjayet tatra yathāśaktyā yudhiṣṭhira / godānaṃ tatra kartavyaṃ vastradānaṃ tathaiva ca // 9 vasantasya trayodaśyāṃ śrāddhaṃ tatraiva kārayet / iṅgudair badarair bilvair akṣatena jalena vā // 10 pretānāṃ kārayec chrāddham ānandeśvaratīrthake / pretā ānanditāḥ syus te yāvad āhūta samplavam // 11 santatirdhanasaukhyam ca saptajanmani jāyate / ānandaś ca bhavet teṣāṃ janma janma yudhiṣṭhira // 12</p>	<p>bhairavaṃ rūpamāsthāya gaurī cārddhāṅgasamsthitaḥ / bhūtavetālakāṅkālair bhairavair bhairavo vṛtaḥ // 5 nanarta narmadātīre dakṣiṇe pāṇḍunandana / tuṣṭairmarudgaṇaiḥ sarvaiḥ sthāpitaḥ kamalāsanaḥ // 6 tadāprabhṛti tattīrtham ānandeśvaram ucyate / aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ paurṇamāsyāṃ narādhipa // 7 vidhivaccārcayed devaṃ sugandhena vilepayet / brāhmaṇānpūjayettatra yathāśaktyā yudhiṣṭhira // 8 godānaṃ tatra kartavyaṃ vastradānaṃ śubhāvaham / vasantasya trayodaśyāṃ śrāddhaṃ tatraiva kārayet // 9 iṅgudair badarair bilvair akṣataiśca jalena vā / pretānāṃ kārayecchrāddhamānandeśvara uttame // 10 ānanditā bhaveyuste yāvadābhūtasamplavam / santatervai na vicchedaḥ saptajanmasu jāyate / ānando hi bhavatteṣāṃ pratijanmani bhārata // 11 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe ānandeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma pañcaśaṣṭitamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra māṭṭīrtham anuttamam / saṅgamasya samīpasthaṃ narmadādakṣiṇe taṭe // 13 mātaras tatra rājendra saṃjātā narmadātaṭe / umayā yācitas tatra vyālayajñopavītakaḥ // 14 uvāca yoginīvṛndaṃ kaṣṭam kaṣṭam na śobhanam / uvāca varadaś cāsmi yogivṛndavarapradaḥ // 15 yoginya ūcuḥ / ajeyāḥ sarvadevānāṃ tvat prasādān maheśvara / tīrthānāmabhisamkhyāne prakhyātā vasudhātale // 16 evaṃ bhavatu yoginyas tatraivāntaradhīyata // 17 mārkaṇḍeya uvāca / tasmimś tīrthe tu yo martyo navamyāṃ vijitendriyaḥ / upoṣya parayā bhaktyā pūjayen māṭṭīrtham // 18 tasya tā mātarāḥ prītāḥ prīto 'yaṃ vṛṣavāhanaḥ / bandhyāyā mṛtavatsāyā aputrāyā yudhiṣṭhira // 19 snāpanaṃ cārabhet tatra mantrajñair brāhmaṇottamair / sahiraṇyena kumbhena pañcaratnaphalānvitam // 20 snāpayet putrakāmā ca kāmasyapātreṇa mantrataḥ / putrān sā labhate nārī vīryayuktān guṇānvitān // 21 yaṃ yaṃ kāmam abhidhyāyet taṃ taṃ sā labhate nṛpa / māṭṭīrthāt paraṃ tīrthaṃ nāsty anyat pāṇḍunandana // 22</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra māṭṭīrthamanuttamam / saṅgamasya samīpasthaṃ narmadādakṣiṇe taṭe // 1 mātarastatra rājendra saṃjātā narmadātaṭe / umārddhanārīr deveśo vyālayajñopavītadhṛk // 2 uvāca yoginīvṛndaṃ kaṣṭamkaṣṭamaho hara / ajeyāḥ sarvadevānāṃ tvatprasādānmaheśvara // 3 tīrthamatra vidhānena prakhyātāṃ vasudhātale / evaṃ bhavatu yoginya ityuktvāntaradhācchivaḥ // 4 śrīmārkaṇḍeya uvāca / tatra tīrthe tu yo bhaktyā navamyāṃ niyataḥ śuciḥ / upoṣya parayā bhaktyā pūjayenmāṭṭīrtham // 5 tasya syurmātarāḥ prītāḥ prīto 'yaṃ vṛṣavāhanaḥ / vandhyāyā mṛtavatsāyā aputrāyā yudhiṣṭhira // 6 snāpanaṃ cārabhettatra mantrasāstraviduttamaḥ / sahiraṇyena kumbhena pañcaratnaphalānvitāḥ // 7 snāpayet putrakāmāyāḥ kāmasyapātreṇa deśikaḥ / putraṃ sā labhate nārī vīryavantaṃ guṇānvitam // 8 yo yaṃ kāmamabhidhyāyettataḥ sa labhate nṛpa / māṭṭīrthātparaṃ tīrthaṃ na bhūtaṃ na bhaviṣyati // 9 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe māṭṭīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma ṣaṣṭaśaṣṭitamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>tasyaivānantaraṃ tāta jalamadhyeśvaraṃ param / liṅgeśvaramiti khyātaṃ surāsuraanamaskṛtam // 23 yudhiṣṭhira uvāca / atyaktā sā tu revā yā kathaṃ tyaktā ca śambhunā / jalamadhye hi tiṣṭheta śūlapāṇiḥ pinākadhṛk // 24 tadahaṃ śrotum icchāmi tava vākyād dvijottama / mārkaṇḍeya uvāca /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tasyaivānantaraṃ tāta jalamadhye vyavasthitam / luṅkeśvaram iti khyātaṃ surāsuraanamaskṛtam // RKV 67.1</p>

RKS 96: [bhasmāsuravadho]	RKV 65: [ānandeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 66: [mātrīrthamāhātmyavarṇana]
<p>āścaryabhūtā loke 'smin pratiṣṭhā pāṇḍunandana // 25 paṇḍito vṛddhabhāvena kathayāmi nṛpottama / ādau kṛtayuge tāta dānavo baladarpitaḥ // 26 kālabāṣpa iti prokto durjayo devadānavaiḥ / tapaś cacāra vipulaṃ narmadāyā jale śubhe // 27 ārādhayan mahādevam ugreṇa tapasā bhṛśam / tatas tutoṣa bhagavān sapatnīko maheśvaraḥ // 28 īśvara uvāca / bho bho vatsa varam brūhi tuṣṭo 'haṃ tava bhaktitaḥ / devasya vacanaṃ śrutvā kālabāṣpo 'bravīd vacaḥ // 29 devāś caiva mayā bhagnāḥ prasādāt tava sūlinaḥ / saṃgrāme ca viṣaṇṇo 'haṃ tasmād ārādhanam kṛtam // 30 hastam śirasi yasyaiva dāsyāmi ca maheśvara / na sa jīvet pumāṃl loke varam etaṃ dadasva me // 31 īśvara uvāca / yat te 'bhilaṣitam daitya tat tathaiva bhaviṣyati / iti śrutvā vaco daityaḥ śambhum evābhidudruve // 32 hastam te mūrdhni dāsyāmi na tatsatyam vacas tava / rudraḥ palāyitas tena keśavam śaraṇam gataḥ // 33 nivedya keśavam sarvam tasminn eva nyalīyat / keśava uvāca / hanmy ahaṃ tam mahādeva duṣtam daityajaneśvaram // 34 hastam śirasi tasyaiva dāpayāmi maheśvara / tatas tvaritamāpannaḥ praviṣṭo namadātaḥ // 35 kṛṣṇaḥ strīveśadhārī ca daityasaṃmukham āgataḥ / dvātriṃśallakṣaṇopetā niyuktā kāmasāyakaḥ // 36 madhumāthavake śambhum dhyātvā sarvatra kaiśavī / vanam babhrāma sarvatra suśīlā vaṭapādapam // 37 kṣobhayantīva cittāni sā reme dharmanandana / riṅgamāṇas [?] ca daityo 'sau kālabāṣpaḥ sudurjanaḥ // 38 praviṣṭaḥ sa vane ramye yatra sā śubhalocanā / ahaṃ bhavāmi te bhartā durjayo devadānavaiḥ // 39 trailokyasvāminī tvam ca prasīda mama sundari / śrīkṛṣṇa uvāca / yadi māṃ manyase bhāryāṃ pratyayaś ca bhaven mama // 40 dānava uvāca / svayam bhavāmi tanvaṅgi śapatham mama sādhanam / tad ahaṃ ca kariṣyāmi iti me satyabhāṣitam // 41 stryuvāca / kuruṣva tvam mahābhāga śiro haste pradīyatām / mārkaṇḍeya uvāca / kāmandhenaiva rājendra nikṣipto mastake karaḥ // 42 tatkaṣṇād abhavad bhasma dagdhas tṛṇacayo yathā / keśavyopari tadā puṣpavṛṣṭiḥ papāta ha // 43 gatāḥ sarve divam devāḥ svasthānam vigatajvarāḥ / kṣaurābdhim āgamad viṣṇuḥ kālabāṣpe nipātite // 44 ya idaṃ śṛṇuyād bhaktyā caritam dānavasya ca / śrāddham tatraiva yaḥ kuryāt kāmakrodhavarjitaḥ // 45 uddhṛtās tena sarve vai narakāc ca pitāmahāḥ / kṣetre tasmimś tu yo dadyād brāhmaṇe vedapārage // 46 tasya dānaphalam sarvam kurukṣetrād viśiṣyate / sparśate ya idaṃ liṅgam śānkareṇa ca nirmitam // 47 sparśamātro manuṣyas tu rudravāso 'bhijāyate / etasmāt kāraṇād rājāṃl lokapālāsca devatāḥ // 48</p>	

<p>RKS 96: [bhasmāsuravadho]</p> <p>durgādevī tathā caiva madhuhantā caturbhujāḥ / dānavādyās ca sarve 'pi rakṣaṇe ceśvarasya ca // 49 rakṣante ca sadākālaṃ gr̥havyāpārārūpataḥ / putrabhrāṭṣamā bhūtvā svāmisambandharūpiṇaḥ // 50 liṅgeśvaraṃ tu rājendra devairadyā 'pi rakṣyate // 51 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe bhasmāsuravadho nāma saṃnavatītamō 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>RKV 65: [ānandeśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 66: [mātrīfīrthamāhātmyavarṇana]</p>
<p>RKS 97 (maṇināgafīrtha)</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheḥ ca rājendra dhanadaṃ tīrtham uttamam / narmadādakṣiṇe kūle sarvapāpakṣayaṃkaram // 1 sarvatīrthaphalaṃ tatra prāpyate nātra saṃśayaḥ / caitramāse trayodaśyāṃ śuklapakṣe jitendriyaḥ // 2 upośya parayā bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram / pañcāmṛtena rājendra snāpayed varadaṃ vibhum // 3 pūjayedbhaktiyuktēna gītavādyāṃ pradāpayet / prabhāte pūjayed viprānātmanaḥ śreya icchatā // 4 pratigrahāvimuktāś ca vidyāsiddhāntavādīnaḥ / bhartavyā hi priyair bhaktyā parivādavivarjitāḥ // 5 pūjayed gohiranyena vastrālaṃkareṇa ca / hastyaśvarathadānena sarvapāpakṣayo bhavet // 6 trījanmajanitam pāpaṃ dhanadasya prabhāvataḥ / svargadaṃ durvinītānāṃ vinītānāṃ ca muktidaṃ // 7 dhanavān sa naravyāghra bhavējanmani janmani / kulīnatvaṃ svarūpatvaṃ duḥkhaṃ nāsti nirantaram // 8 vyādhes tu na bhayaṃ teṣāṃ nanded dhanadasevanāt / dhanasya ca yas tīrthe vidyāṃ vai pradadāti hi // 9 sa yāti bhāskaraṃ lokaṃ sarvaduḥkhavivarjitāḥ / mārkaṇḍeya uvāca / ahaṃ te kathayiṣyāmi cetihāsaṃ purātanam // 10 dve bhārye kaśyapasyāstāṃ sarvalokeṣv anuttame / garutmān vinatāputraḥ kadrūputroragāḥ smṛtāḥ // 11 santoṣeṇa dvayaṃ tāta tiṣṭhataḥ kāśyape gr̥he / kadrvās tu bhaginī tatra iṣṭā ca vinatā tathā // 12 krīḍed vinatayā sārḍhaṃ kaśyapo 'pi prajāpatīḥ / tatas tv ekadine pārtha āśramasthā suśobhanā // 13 uccaiḥśravohayaṃ dr̥ṣṭvā ativegaṃ nabhaḥsthitam / paśya paśya ca tanvaṅgi aśvaṃ sarvatra paṇḍuram // 14 dhāvamānam aviśrāntaṃ javena mānasopamam / kadrūr uvāca / katham etat tu tanvaṅgi kṛṣṇaṃ jalpasi paṇḍuram // 15 asatyāṃ bhāṣitam bhadre yamalokaṃ gamiṣyasi /</p>	<p>RKV 72 (maṇināgeśvarafīrthamāhātmya)</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra maṇināgeśvaraṃ śubham / uttare narmadākūle sarvapāpakṣayaṃkaram / sthāpitaṃ maṇināgena lokānāṃ hitakāmyayā // 1 yudhiṣṭhira uvāca / āśvīṣeṇa sarpeṇa tīsvarastoṣitaḥ katham / kṣudrāḥ sarvasya lokasya bhayadā viśaśālīnaḥ // 2 kathyatāṃ tāta me sarvaṃ pātakasyopaśāntidaṃ / mama santāpajaṃ duḥkhaṃ duryodhanasamudbhavam // 3</p>

RKS 97 (maṇināgafīrtha)	RKV 72 (maṇināgeśvarafīrthamāhātmya)
<p>vinatovāca /</p> <p>satyānrte tu vacane paṇo 'yaṃ me 'stu te 'dhunā // 16 sahasraṃ caiva varṣāṇām ajñātvā dāsyatām vrajet / asatyā yadi me vāṇī kṛṣṇa uccaiḥśravāhayaḥ // 17 tadāhaṃ tvad grhe dāsī sarvadaiva bhavāmi hi / yadi tūccaiḥśravāḥ śveto dāsī tvaṃ madgrhe punaḥ // 18 evaṃ parasparaṃ dvābhyāṃ dāsīyam abravīd iti / svāśramaṃ hi gatā kadrū rātrau cintātūrā sthitā // 19 śvetavarnaṃ tu kathitaṃ śyāmaṃ tamaśvakaṃ tadā / putrāṇām kathitaṃ pārtha paṇaścaiva kṛto mayā // 20 śrutaṃ sarvais tathā vākyam sarpair mātṛpaṇas tadā / jātā dāsī na sandehaḥ śveto bhāskaravāhanaḥ // 21</p> <p>kadrūr uvāca / yathāhaṃ na bhave dāsī tatkāryaṃ ca vicinityatām / uccaiḥśravo romakūpe viśadhvaṃ yūyameva ca // 22 ekaṃ muhūrtaṃ tiṣṭhadhvaṃ yāvāt kṛṣṇaḥ pradṛśyate / kṣaṇenaikena bhavatām dāsī sā bhavate mama // 23 dāsīve yā tu tanvaṅgī vinatā satyagarvitā / tataḥ svasthānagāḥ sarve bhavantu sukhinaḥ sadā // 24 sarpā ūcuḥ / yathā tvaṃ jananī caiva sarveṣāṃ bhuvī pannagī / tathā sāpi viśeṣaṇa vañcitavyā na mātṛvat // 25</p> <p>tataḥ sā tena vākyena krudhdhā kālānalopamā /</p>	<p>karṇabhīṣmodbhavaṃ raudraṃ duḥkhaṃ pāñcālisambhavam / tava vaktrāmbujaughena plāvitaṃ nirvṛtiṃ gataḥ // 4 śrutvā tava mukhodgītāṃ kathāṃ vai pāpanāśinīm / ayuktamidamasmākaṃ dvija kleśo na śāmyati // 5 athavā prāpsyate tāta vidyādānasya yatphalam / tatphalam prāpyate nityaṃ kathāśravaṇato hareḥ // 6 śrīmārkaṇḍeya uvāca / yathāyathā tvaṃ nṛpa bhāṣase ca tathātathā me sukhameti bhāratī / śaithilyatā vā jarayānvitasya tvatsauhṛdaṃ naśyati naiva tāta / śṛṅṣva tasmātsaha bāndhavaiśca kathāmimāṃ pāpaharāṃ praśastām // 7 kathayāmi yathāvṛttamitiḥāsaṃ purātanam // 8 kathitaṃ pūrvato vṛttaiḥ pāraparyeṇa bhārata // 9 dve bhārye kaśyapasyāstām sarvalokeṣvanuttame / garutmantaṃ ca vinatāsūta kadrūr ahīnatha // 10 saṃtoṣeṇa ca te tāta tiṣṭhataḥ kāśyape grhe / kadrūśca vinatā nāma hṛṣṭe ca vanite sadā // 11 tābhyāṃ sārddhaṃ krīḍate ca kaśyapo 'pi prajāpatih / tatastvekadine prāpte āśramasthā śubhānanā // 12 uccaiḥśravaṃ hayaṃ dṛṣṭvā manovegasamanvitam / paśya paśya hi tanvaṅgī hayaṃ sarvatra pāṇḍuram // 13 dhāvamānamaviśrāntaṃ javena manasopamam / taṃ dṛṣṭvā sahasā cāśvamīrṣyābhāvena cābravīt // 14 kadrūr uvāca / brūhi bhadre sahasrāṃśor aśvaḥ kiṃvarṇako bhavet / ahaṃ bravīmi kṛṣṇo 'yaṃ tvaṃ kiṃ vadasi tadvada // 15 vinatovāca / paśyase nanu netraiśca kṛṣṇaṃ śvetaṃ na paśyasi / asatyabhāṣaṇādbhadre yamalokaṃ gamiṣyasi // 16 satyānrte tu vacane paṇastava mamaiva tu / sahasraṃ caiva varṣāṇām dāsyahaṃ tava mandire // 17 asatyā yadi me vāṇī kṛṣṇa uccaiḥśravā yadi / tadāhaṃ tvadgrhe dāsī bhavāmi sarpamātṛke // 18 yadi uccaiḥśravāḥ śveto 'haṃ dāsī ca tavaiva tu / evaṃ parasparaṃ dvābhyāṃ saṃvādo 'yaṃ vyavardhata // 19 āśrameṣu gatā bālā rātrau cintāparā sthitā / bandhuvargasya kathitaṃ samastaṃ tadviceṣṭitam // 20 putrāṇām kathitaṃ pārtha paṇaṃ caiva mayā kṛtam / hāhākāraḥ kṛtaḥ sarpaiḥ śrutvā mātṛā paṇaṃ kṛtam // 21 jātā dāsī na sandehaḥ śveto bhāskaravāhanaḥ / uccaiḥśravā hayaḥ śveto na kṛṣṇo vidyate kvacit // 22 kadrūr uvāca / yathāhaṃ na bhave dāsī tatkāryaṃ ca vicinityatām / viśadhvaṃ romakūpeṣu hyuccaiḥśravahayasya tu // 23 ekaṃ muhūrtaṃ mātṛam tu yāvāt kṛṣṇaḥ sa dṛśyate / kṣaṇamātṛeṇa caikena dāsī sā bhavate mama // 24 dāsīm kṛtvā tu tām tanvīm vinatām satyagarvitām / tataḥ svasthānagāḥ sarve bhaviṣyatha yathāsukham // 25 sarpā ūcuḥ / yathā tvaṃ jananī cāmba sarveṣāṃ bhuvī pūjitā / tathā sāpi viśeṣeṇa vañcitavyā na mātaraḥ // 26 mātā ca pitṛbhāryā ca mātṛmātā pitāmahī / karmaṇā manasā vācā hitaṃ tāsām samācāret // 27 sā tatastena vākyena krudhdhā kālānalopamā /</p>

RKS 97 (maṇināgafīrtha)	RKV 72 (maṇināgeśvarafīrthamāhātmya)
<p>mama vākyam akurvāṇā ye kecid bhuvī pannagāḥ // 26 havyavāhamukhaṃ sarve yāsyantīty avicāriṇaḥ / tena vākyena bhītāste hayaromasuveṣṭitāḥ // 27</p>	<p>mama vākyam akurvāṇā ye kecidbhuvī pannagāḥ // 28 havyavāhamukhe sarve te yāsyanty avicāritam /</p>
<p>naṣṭāḥ kecid diśo divyāḥ kadrūśāpabhayānvitāḥ / kecid gaṅgājale naṣṭāḥ kecin naṣṭāḥ sarasvatīm // 28 kecin mahodadhīm nītāḥ praviṣṭā vindhyakandare / āśrītya narmadātoyaṃ maṇināgottamo nrpa // 29 cacāra vipulaṃ bhaktyā uttare narmadātaḥ / mātrśāpadharo nāgaḥ praviṣṭo narmadājale // 30</p>	<p>mātustadvacanam śrutvā sarve caiva bhujāṅgamāḥ // 29 kecitpraviṣṭā romeṣu uccaiḥśravahayasya ca / naṣṭāḥ kecid daśadīśam kadrūśāpabhayāt tataḥ // 30 kecidgaṅgājale naṣṭāḥ kecin naṣṭāḥ sarasvatīm / kecinmahodadhau līnāḥ praviṣṭā vindhyakandare // 31 āśrītya narmadātoye maṇināgottamo nrpa / tapaścacāra vipulamuttare narmadātaḥ // 32 mātrśāpabhayātpārtha dhyāyate kāmanāśanam / acchedyamapratarkyaṃ ca vināśotpattivarjitam // 33 vāyubhakṣaḥ śataṃ sāgraṃ tadardhaṃ ravivikṣakaḥ / evaṃ dhyānaratasyaiva pratyakṣastripurāntakaḥ // 34 sādhu sādhu mahābhāga sattvavāṃstu bhujāṅgama / tvayā bhaktyā ḡrīto 'haṃ prītaste hyurageśvara / varaṃ yācaya me kṣipraṃ yaste manasi vartate // 35 maṇināga uvāca / mātrśāpabhayānnātha kliṣṭo 'haṃ narmadātaḥ / tvatprasādēna me nātha mātrśāpo bhavedvṛthā // 36</p>
<p>tvatprasādēna bho nātha mātrśāpaṃ tarāmy aham / havyavāhamukhaṃ yasmāt prayāmi na jagatpate // 31 īśvara uvāca / havyavāhamukhaṃ vatsa na yāsyasi mamājñayā / mama lokanivāso 'pi tava putra bhaviṣyati // 32 maṇināga uvāca / asmin sthāne mahādeva sthīyatām aṃśabhāgataḥ / sahasrāṃśena bhāgena sthīyatām narmadājale // 33 upakārāya lokānām mama nāmnā ca śāṅkara / īśvara uvāca / sthāpaya svaparaṃ līṅgamājñayā mama pannaga // 34 ityuktvāntardadhe devastadaiva śivayā saha /</p>	<p>īśvara uvāca / havyavāhamukhaṃ vatsa na prāpsyasi mamājñayā / mama loke nivāsaśca tava putra bhaviṣyati // 37 maṇināga uvāca / atra sthāne mahādeva sthīyatāmāṃśabhāgataḥ / sahasrāṃśena bhāgena sthīyatām narmadājale / upakārāya lokānām mama nāmaiva śāṅkara // 38 īśvara uvāca / sthāpayasva paraṃ līṅgam ājñayā mama pannaga / ityuktvāntarhito devo jagāma hyumayā saha // 39 mārkaṇḍeya uvāca /</p>
<p>tatra tīrthe tu ye bhaktyā śucayo yatamānasāḥ // 35 pañcamyāṃ ca caturdaśyāṃ aṣṭamyāṃ śuklapakṣake / arcayanti sadā pārtha nopasarpanti te yamam // 36 dadhnā ca madhunā caiva ḡrītena kṣīrato janāḥ / snāpayanti virūpākṣam umādehārdhadhāriṇam // 37 kāmaṅgadahanam devaṃ mahāsūranīṣūdanam / saṃsnāpayanti ye bhaktyā paśyanti paramaṃ padam // 38</p>	<p>tatra tīrthe tu ye gatvā śuciprayatamānasāḥ / pañcamyāṃ vā caturdaśyāmaṣṭamyāṃ śuklakṣṇayoh // 40 arcayanti sadā pārtha nopasarpanti te yamam / dadhnā ca madhunā caiva ḡrītena kṣīrayogataḥ // 41 snāpayanti virūpākṣamumādehārdhadhāriṇam / kāmaṅgadahanam devamaghāsūranīṣūdanam // 42 snāpyamānam ca ye bhaktvā paśyanti paramēśvaram / te yānti ca pare loke sarvapāpavivarjitaiḥ // 43 śrāddham preteṣu ye pārtha caṣṭamyāṃ pañcamīṣu ca / brāhmaṇaiśca sadā yogyair vedapāṭhakacintakaiḥ // 44 svadāranirataiḥ ślakṣṇaiḥ paradāravivarjitaiḥ / ṣaṭkarmaniratais tāta śūdrapreṣaṇavarjitaiḥ // 45</p>
<p>ṣaṭkarmaniratās tāta śūdrapraṇayavarjitāḥ / te 'pi yānti paraṃ lokaṃ sarvapāpavivarjitāḥ // 39 vrātyāṃś ca durdharān ṣaṇḍhān vārdhakyāṃś ca kṣīvalān / bhinnadrṣṭīkarān viprān kaścinnaiṣa ca pūjayet // 40 vṛṣalī mandire yasya mahiṣam yas tu vāhayet / te viprā dūratas tyājyā vrāte śrāddhe nrpeśvara // 41 kāṇāḥ kuṇḍās ca golās ca vaidyās caiva vivarjitāḥ / naite pūjyā dvijāḥ pārtha maṇināgeśvare śubhe // 42 yadīched ūrdhvagamanam pitṛṇām ātmanas tathā / sarvāṅgarucirāṅgās ca sadā pūjyā dvijās tu vai // 43 sa yāti paramaṃ lokaṃ yāvad āhūtasamplavam / tataḥ svargāc cyutaḥ so 'pi jāyate vipule kule // 44</p>	<p>khañjāśca dardurāḥ ṣaṇḍhā vārdhduṣyās ca kṣīvalāḥ / bhinnavṛttīkarāḥ putra niyojyā na kadācana // 46 vṛṣalīmandire yasya mahiṣam yastu pālayet / sa vipro dūratastyājyo vrāte śrāddhe narādhipa // 47 kāṇāṣṭumṭāśca [W?] mañṭāśca vedapāṭhavivarjitāḥ / na te pūjyā dvijāḥ pārtha maṇināgeśvare śubhe // 48 yadīched ūrdhvagamanamātmanas pitṛbhiḥ saha / sarvāṅgarucirām dhenum yo dadyādagrajanmane // 49 sa yāti paramaṃ lokaṃ yāvadābhūtasamplavam / tataḥ svargāccyutaḥ so 'pi jāyate vimale kule // 50</p>

RKS 97 (maṇināgafīrtha)	RKV 72 (maṇināgeśvarafīrthamāhātmya)
<p>maṇināgeśvaram devaṃ yaḥ paśyati narādhipa /</p> <p>dhenuṃ śayyāṃ tathā chatraṃ kanyāṃ dāsīm subhaktiḥ // 45 pātre dadyāt tu rājendra yadīcchec chreya ātmanaḥ / surabhīṇi ca puṣpāṇi gandhavastrāṇi dāpayet // 46 dīpaṃ dhānyam grhaṃ śubhraṃ sarvopaskarasamyutam / dadate ye narā bhaktyā te vrajanti triviṣṭapam // 47 maṇināge nṛpa svarṇapannago yaḥ pradīyate // 48</p> <p>pātakāni pralīyanta āmapātre jalam yathā / narmadātoyasaṃsiddham bhojyaṃ viprāya dīyate // 49 te 'pi pāpair vinirmuktāḥ krīḍante daivataiḥ saha /</p> <p>tyāgino bhogasamyuktā dharmākhyānaratāḥ sadā // 50 devadvijaguror bhaktās tīrthasevāparāyaṇāḥ / mātāpitṛsvāmibhaktāḥ krodhadrohavarjitāḥ // 51 etaiḥ sarvair guṇair yuktā ye narāḥ pāṇḍunandana / jāyante svargakāmāś ca svarge vāso bhaviṣyati // 52 sarvatīrthavaram tīrtham maṇināgam nṛpottama / tīrthākhyānam idaṃ puṇyam yaḥ paṭhec chṛṇuyād api // 53 so 'pi pāpavirmuktaḥ śivaloke mahīyate / na viṣaṃ kramate teṣāṃ vicaranti yatheccayā // 54 bhādrapadyāṃ ca yaḥ ṣaṣṭhyāṃ bhādre snāyāc ca darśake / tasya puṇyaphalāvāptir ākhyānakathanena tu // 55 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe maṇināgafīrthavarṇano nāma saptanavatītamō 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>ye paśyanti paraṃ bhaktyā maṇināgeśvaram nṛpa / na teṣāṃ jāyate vaṃśe pannagānāṃ bhayaṃ nṛpa // 51 pannagaḥ śāṅkate teṣāṃ maṇināgapradarśanāt / sauparṇarūpiṇaste vai dṛśyante nāgamaṇḍale // 52 phalāni caiva dānānāṃ śṛṇuṣvātha nṛpottama /</p> <p>annaṃ saṃskārasamyuktaṃ ye dadante narottamāḥ // 53 toyaṃ śayyāṃ tathā chatraṃ kanyāṃ dāsīm subhāṣiṇīm / pātre deyaṃ yato rājan yadīcchecchreya ātmanaḥ // 54 surabhīṇi ca puṣpāṇi gandhavastrāṇi dāpayet / dīpaṃ dhānyam grhaṃ śubhraṃ sarvopaskarasamyutam // 55 ye dadante paraṃ bhaktyā te vrajanti triviṣṭapam / maṇināge nṛpaśreṣṭha yacca dānaṃ pradīyate // 56 tasya dānasya bhāvena svarge vāso bhaveddhruvam / pātakāni pralīyante āmapātre yathā jalam // 57 narmadātoyasaṃsiddham bhojyaṃ vipre dadāti yaḥ / so 'pi pāpairvinirmuktaḥ krīḍate daivataiḥ saha // 58 tataḥ svargacyutānāṃ hi lakṣaṇaṃ pravādāmyaham / dīrghāyūṣo jīvaṃputrā dhanavantaḥ suśobhanāḥ // 59 sarvavyādhipinirmuktaḥ sutabhṛtyaiḥ samanvitāḥ / tyāgino bhogasamyuktā dharmākhyānaratāḥ sadā // 60 devadvijagurorbhaktās tīrthasevāparāyaṇāḥ / mātāpitṛvaśā nityaṃ drohakrodhavivarjitāḥ // 61 ebhiraḥ guṇair yuktā ye narāḥ pāṇḍunandana / satyaṃ te svargādāyātāḥ svarge vāsaṃ vrajanti te // 62 sarvatīrthavaram tīrtham maṇināgam nṛpottama / tīrthākhyānamidaṃ puṇyam yaḥ paṭhecchṛṇuyād api // 63 so 'pi pāpavirmuktaḥ śivaloke mahīyate / na viṣaṃ kramate teṣāṃ vicaranti yatheccayā // 64 bhādrapadyāṃ ca yaṣṣaṣṭhyāṃ puṇyam sūryasya darśane / tatphalaṃ samavāpnoti ākhyānaśravaṇena tu // 65 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe maṇināgeśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma dvīsaptatītamō 'dhyāyāḥ</i></p>
<p>RKS 98: [gopāleśvaramahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / dakṣiṇe narmadātīre tīrtham paramāśobhanam / sarvapāpaharam puṇyam gopāleśvaram uttamam // 1 godehān niḥśṛtaṃ liṅgam puṇyam bhūmitale nṛpa / yudhiṣṭhira uvāca / godehāt niḥśṛtaṃ kasmāl liṅgam pāpakṣayaṃ karam // 2 dakṣiṇe narmadā tīre maṇināgasamīpataḥ / saṃkṣepāt kathyatām vipra gopāleśvaram uttamam // 3 mārkaṇḍeya uvāca / kāmadhenus tapas tatra putrārtham ca cakāra ha / dhyāyati parayā bhaktyā devadevaṃ maheśvaram // 4 tuṣṭas tasyā jagannāthaḥ kapilāyā maheśvaraḥ / niḥśṛto dehamadhyāt tu akṣayaḥ parameśvaraḥ // 5 maheśvara uvāca / tuṣṭo devi jaganmātaḥ kapile parameśvari / ārādhanam kṛtam kasmād vada devi varānane // 6</p>	<p>RKV 73: [gopāreśvaramāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / narmadādakṣiṇe kūle tīrtham paramāśobhanam / sarvapāpaharam pārtha gopāreśvaramuttamam / godehān niḥśṛtaṃ liṅgam puṇyam bhūmitale nṛpa // 1 yudhiṣṭhira uvāca / godehāt niḥśṛtaṃ kasmālīṅgam pāpakṣayaṃkaram / dakṣiṇe narmadākūle maṇināgasamīpataḥ / saṃkṣepātkathyatām vipra gopāreśvarasambhavam // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / kāmadhenustapastatra purā pārtha cakāra ha / dhyāyate parayā bhaktyā devadevaṃ maheśvaram // 3 tuṣṭastasyā jagannātha kapilāyā maheśvaraḥ / niḥśṛto dehamadhyātu acchedyaḥ parameśvaraḥ // 4 tuṣṭo devi jaganmātaḥ kapile parameśvari / ārādhanam kṛtam yasmāt tad vadāśu śubhānane // 5</p>

RKS 98: [gopāleśvaramahimānuvarṇana]	RKV 73: [gopāreśvaramāhātmyavarṇana]
<p>surabhir uvāca / lokānām upakārāya sṛṣṭāhaṃ parameṣṭhinā / loke kāryaṃ hi sarvaṃ vai matprasādāt prasidhyati // 7 lokāḥ sarve prapaśyanti tvatprasādāt triśūlinam / tīrthe tvaṃ bhava bhoḥ śambho lokānām hitakāmyayā // 8</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tadā prabhṛti tattīrthaṃ vikhyātaṃ vasudhātale / snānenaikena rājendra sarvapāpaṃ vyapohati // 9 gopāleśe tu godānaṃ yas tu bhaktyā pradāpayet / yogye dvijottame deyā yogyā dhenuḥ sakāñcanī // 10 savastrā taruṇī śubhrā kṣīriṇī vṛṣasaṃyutā / kṛṣṇapakṣe caturdaśyām aṣṭamyām vā yudhiṣṭhira // 11 sarveṣu caiva māseṣu kārttike ca viśeṣataḥ / dāpayet parayā bhaktyā dvije svādhyāyatatpare // 12 vidhinā ca pradāsyanti vidhinā pratigrhṇate / ubhayoḥ puṇyakarmāṇī prekṣakāḥ puṇyabhājanāḥ // 13 piṇḍadānaṃ prakartavyaṃ pretānām bhāvasaṃyutaiḥ / piṇḍenaikena rājendra pretā yānti parāṃ gatim // 14 bhaktyā praṇāmaṃ rudrasya ye kurvanti dine dine / teṣāṃ pāpaṃ pralīyeta bhinnapātre jalāṃ yathā // 15 tasmiṃs tīrthe tu yo rājan vṛṣaṃ caiva samutsṛjet /</p> <p>yudhiṣṭhira uvāca / vṛṣotsarge kṛte tāta yatphalaṃ bhavate nṛṇām // 16 tatsarvaṃ kathayasvādyā prayatnena dvijottama / mārkaṇḍeya uvāca / sarvalakṣaṇasampanne vṛṣe caiva tu yatphalam // 17 tad ahaṃ sampravakṣyāmi śṛṇu tvaṃ dharmanandana / kārttike caiva vaiśākhe paurnamāsyām narādhipa // 18 rudrasya sannidhau bhūtvā śuciḥ snātvā jīvendriyaḥ / vṛṣotsargaṃ tathā rājan kārayed dharaprītaye // 19 sthāne sthitvā pavitre tu catasro vatsikāḥ śubhāḥ / vṛṣabhāya ca muñceta sarvalakṣaṇasaṃyutāḥ // 20 prīyatām ca mahādevo brahmāviṣṇus tathā pare / vṛṣabhe romasaṃkhyā tu sarvāṅgeṣu narādhipa // 21 tāvad varṣapramāṇaṃ tu śivaloke mahīyate / śivaloke uṣitvā tu paścān martye ca jāyate // 22 kule mahati sambhūto dhanadhānyasamākule / surūpe rūpavāṃś caiva vidyādhye satyavādīnām // 23 gopāleśvarakaṃ puṇyaṃ mayākhyātaṃ yudhiṣṭhira / godehāt niḥśṛtaṃ liṅgaṃ narmadādakṣiṇe taṭe // 24 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>gopāleśvaramahimānuvarṇano nāmāṣṭanavatītamō 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>surabhyuvāca / lokānām upakārāya sṛṣṭāhaṃ parameṣṭhinā / lokakāryāṇi sarvāṇi sidhyanti matprasādātaḥ // 6 lokāḥ svargaṃ prayāsyanti matprasādēna śāṅkara / tīrthe tvaṃ bhava me śambho lokānām hitakāmyayā // 7 tatheti bhagavānuktā tīrthe tatrāvasanmudā /</p> <p>tadāprabhṛti tattīrthaṃ vikhyātaṃ vasudhātale / snānenaikena rājendra pāpasāṅghaṃ vyapohati // 8 gopāreśvaragodānaṃ yastu bhaktyā ca kārayet / yogye dvijottame deyā yogyā dhenuḥ sakāñcanā // 9 savatsā taruṇī śubhrā bahukṣīrā savastrakā / kṛṣṇapakṣe caturdaśyām aṣṭamyām vā pradāpayet // 10 sarveṣu caiva māseṣu kārttike ca viśeṣataḥ / dāpayet parayā bhaktyā dvije svādhyāyatatpare // 11 vidhinā ca pradadyād yo vidhinā yastu grhṇate / tāvubhau puṇyakarmāṇau prekṣakāḥ puṇyabhājanam // 12 piṇḍadānaṃ prakuryād yaḥ pretānām bhaktisaṃyutaḥ / piṇḍenaikena rājendra pretā yānti parāṃ gatim // 13 bhaktyā praṇāmaṃ rudrasya ye kurvanti dine dine / teṣāṃ pāpaṃ pralīyeta bhinnapātre jalāṃ yathā // 14 tatra tīrthe tu yo rājanvṛṣabhaṃ ca samutsṛjet / pitaraścoddhṛtās tena śivaloke mahīyate // 15 yudhiṣṭhira uvāca / vṛṣotsarge kṛte tāta phalaṃ yajjīyate nṛṇām / tatsarvaṃ kathayasvāśu prayatnena dvijottama // 16 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sarvalakṣaṇasampūrṇe vṛṣe caiva tu yatphalam / tadahaṃ sampravakṣyāmi śṛṇuṣva dharmanandana // 17 kārttike caiva vaiśākhe pūrṇimāyām narādhipa / rudrasya sannidhau bhūtvā śuciḥ snāto jīvendriyaḥ // 18 vṛṣasyaiva samutsargaṃ kārayet prīyatām haraḥ / sāṃnidhye kārayet putra catasro vatsikāḥ śubhāḥ // 19 dattvā tu vipramukhyāya sarvalakṣaṇasaṃyutāḥ / prīyatām ca mahādevo brahmā viṣṇurmaheśvaraḥ // 20 vṛṣabhe romasaṃkhyā yā sarvāṅgeṣu narādhipa / tāvadvarṣapramāṇaṃ tu śivaloke mahīyate // 21 śivaloke vasitvā tu yadā martyeṣu jāyate / kule mahati sambhūtir dhanadhānyasamākule // 22 nīrogo rūpavāṃścaiva vidyādhyāḥ satyavāk śuciḥ / gopāreśvaramāhātmyaṃ mayā khyātaṃ yudhiṣṭhira / godehānniḥśṛtaṃ liṅgaṃ narmadādakṣiṇe taṭe // 23 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāṣṭīsāhasryām saṃhitāyām</i> <i>pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe</i> <i>gopāreśvaramāhātmyavarṇanaṃ nāma trisaptatītamō</i> <i>'dhyāyāḥ</i></p>
<p>RKS 99: [śāṅkhacūḍatīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / narmadāyottare kūle tīrthaṃ paramāśobhanam / sarvapāpaharaṃ puṇyaṃ nāmnā vai gautameśvaram // 1 sthāpitaṃ gautamenaiva lokānām hitakāmyayā /</p>	<p>RKV 74: [gautameśvaratīrthamahātmyavarṇana] RKV 75: [śāṅkhacūḍatīrthamahātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / revāyā uttare kūle tīrthaṃ paramāśobhanam / sarvapāpaharaṃ martye nāmnā vai gautameśvaram // 1 sthāpitaṃ gautamenaiva lokānām hitakāmyayā /</p>

RKS 99: [śaṅkhacūḍatīrthamahimānuvarṇana]	RKV 74: [gautameśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 75: [śaṅkhacūḍatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>svargasopānarūpeṇa tīrthaṃ puṃsām yudhiṣṭhira // 2 gaccha tvam parayā bhaktyā yatra devo jagadguruḥ / pātakānām vināśāya svargavāsāptaye nṛpa // 3 saukhyasya vardhanaṃ liṅgaṃ jayadaṃ duḥkhaṇāśanam / piṅḍadānena caikena kulānām uddharet trayam // 4 yat kiṃcid dīyate bhaktyā svalpaṃ vā yadi vā bahu / tatsarvaṃ śatasāhasram ājñayā gautamasya ca // 5 tīrthānām paramaṃ tīrthaṃ svayaṃ rudreṇa bhāṣitam /</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / dakṣiṇe narmadākūle tīrthaṃ paramaśobhanam // 6 śaṅkhacūḍeśvaraṃ tatra prasiddhaṃ bhūmimaṇḍale / śaṅkhacūḍeśvaras tatra saṃsthitaḥ pāṇḍunandana // 7 vainateyabhayāt pārtha saṃsthito narmadātaḥ / tatra tīrthe tu yo bhaktyā śucir bhūtvā samāhitaḥ // 8 snāpayec chaṅkhacūḍaṃ tu kṣaudreṇa dadhisarpiṣā / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā devasyāgre narādhipa // 9 dadhibhaktena sampūjya brāhmaṇān chaṃsitavratān / godānaṃ ca tathā deyaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam // 10 tasmiṃs tīrthe tu yaḥ pārtha sarpadaṣṭo 'pi naśyati / so 'pi yāti paraṃ lokaṃ śaṅkhacūḍasya cājñayā // 11 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i> <i>śaṅkhacūḍatīrthamahimānuvarṇano nāma navanavatitamo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>	<p>svargasopānarūpaṃ tu tīrthaṃ puṃsām yudhiṣṭhira // 2 tatra gaccha paraṃ bhaktyā yatra devo jagadguruḥ / pātakasya vināśārthaṃ svargavāsāpradas tathā // 3 saubhāgyavardhanaṃ tīrthaṃ jayadaṃ duḥkhaṇāśanam / piṅḍadānena caikena kulānām uddharet trayam // 4 yatkiṃcid dīyate bhaktyā svalpaṃ vā yadi vā bahu / tatsarvaṃ śatasāhasram ājñayā gautamasya hi // 5 tīrthānām paramaṃ tīrthaṃ svayaṃ rudreṇa bhāṣitam // 6 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ</i> <i>pañcamāvantyakhaṇḍe revākhaṇḍe</i> <i>gautameśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma</i> <i>catuḥsaptatitamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / narmadādakṣiṇe kūle tīrthaṃ paramaśobhanam / śaṅkhacūḍasya nāmnā vai prasiddhaṃ bhūmimaṇḍale // 1 śaṅkhacūḍaḥ svayaṃ tatra saṃsthitaḥ pāṇḍunandana / vainateyabhayātpārtha sukhadanarmadātaḥ // 2 tatra tīrthe tu yo bhaktyā śucir bhūtvā samāhitaḥ / snāpayecchaṅkhacūḍaṃ tu kṣīrakṣaudreṇa sarpiṣā // 3 rātrau jāgaraṇaṃ kuryād devasyāgre narādhipa / dadhibhaktena sampūjya brāhmaṇāñchaṃsitavratān / gopradāne dvijendro 'yaṃ sarvapāpakṣayaṃkaraḥ // 4 tasmiṃstīrthe tu yaḥ pārtha sarpadaṣṭaṃ pratarpayet / sa yāti paramaṃ lokaṃ śaṅkarasya vaco yathā // 5 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ</i> <i>pañcama āvantyakhaṇḍe revākhaṇḍe</i> <i>śaṅkhacūḍatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma pañcasaptatitamo</i> <i>'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 100: [parāśaratīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra parāśaravrottamam / parāśaro mahātmā ca narmadāyās taḥ śubhe // 1 tapaś cacāra vipulaṃ putrārthaṃ pāṇḍunandana / himācalasutā gaurī lakṣmīnārāyaṇānvitā // 2 toṣitā parayā bhaktyā narmadāyottare taḥ / parāśareṇa ṛṣiṇā tasya tuṣṭā varam dadau // 3 devy uvāca / bhobho ṛṣivaraśreṣṭha tuṣṭāhaṃ tava bhaktitaḥ / varam yācasva vipreṇa parāśaramahāmate // 4 parāśara uvāca / yadi tuṣṭāsi me devi yadi deyo varo mama / putro me dīyatām sīghraṃ sarvaśāstraviśāradaḥ // 5</p> <p>tīrthaṃ cātra bhaved devi sannidhānaṃ vareṇa tu / lokopakārahetaḥ arthaṃ sthīyatām girinandini // 6 parāśarābhīdhānena narmadādakṣiṇe taḥ / parāśaravacaḥ śrutvā devī himavataḥ sutā // 7</p> <p>evaṃ bhavatu te vipra ityuktvāntaradhīyata / parāśaro mahātmā ca sthāpayāmāsa pārvatīm // 8</p>	<p>RKV 76: [pāreśvaratīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra pāreśvaram anuttamam / parāśaro mahātmā vai narmadāyāstaḥ śubhe // 1 tapaścacāra vipulaṃ putrārthaṃ pāṇḍunandana / himavadduhitā tena gaurī nārāyaṇī nṛpa // 2 toṣitā parayā bhaktyā narmadottarake taḥ / tasya tuṣṭā mahādevī śaṅkarārdhāṅgadhārīṇī // 3</p> <p>bhobho ṛṣivara śreṣṭha tuṣṭāhaṃ tava bhaktitaḥ / varam yācaya me vipra parāśara mahāmate // 4 parāśara uvāca / parituṣṭāsi me devi yadi deyo varo mama / dehi putraṃ bhagavati satyaśaucaguṇānvitam // 5 vedābhyaśanaśīlaṃ hi sarvaśāstraviśāradam / tīrthe cātra bhaved devi sannidhānavareṇa tu // 6 lokopakārahetośca sthīyatām girinandini / parāśarābhīdhānena narmadādakṣiṇe taḥ // 7</p> <p>śrīdevyuvāca / evaṃ bhavatu te vipra tatraivāntaradhīyata / parāśaro mahātmā vai sthāpayāmāsa pārvatīm // 8</p>

RKS 100: [parāśaratīrthamahimānuvarṇana]	RKV 76: [pāreśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>śaṅkaraṃ sthāpayāmāsa surāsuranamaskṛtam / arcitaṃ sarvadevānāṃ dānavānāṃ durāsadam // 9 parāśaro mahātmā ca kṛtārtho vigatajvaraḥ / tasmiṃs tīrthe tu yo bhaktyā śuciḥ prayatamānasah // 10</p> <p>māse caitre ca vikhyāte śrāvāṇe nṛpanandana / māsi mārgaśire caiva śuklapakṣe tu sarvadā // 11 śaṅkaraṃ pāṇḍavaśreṣṭha girijāṃ pūjayet tathā / aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ sūryaparvaṇi sarvadā // 12 striyo vā puruṣā vāpi kāmakrodhavivarjitāḥ / tatra gatvā śucau sthāne narmadādakṣiṇe taṭe // 13 upoṣya parayā bhaktyā vratam kuryur mahāmune / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpadānaṃ svaśaktitaḥ // 14</p> <p>sapatnīkānuttamāṃś ca śīlaśraddhāsamanvitān /</p> <p>pūjayed brāhmaṇān pārtha annadānahiraṇmayaiḥ // 15 vastreṇa chatradānena śayyā tāmbūlabhojanaḥ /</p> <p>śrāddhaṃ kāryaṃ nṛpaśreṣṭha āmaśraddhaṃ praśasyate // 16</p> <p>āmaṃ caturguṇaṃ proktaṃ brāhmaṇānāṃ yudhiṣṭhira / vedoktena vidhānena dvijāḥ pūjyāḥ prayatnataḥ // 17 hastamātrakuśaiś caiva tilaiś ca vāñcchitair nṛpa / vipraṃ codaṇmukhaṃ caiva ātmānaṃ dakṣiṇāmukhaḥ // 18 āmaṃ darbheṣu niḥkṣipya ityuccārya dvijāgrataḥ / pretā yāntu paraṃ lokaṃ tīrthasyāśya prabhāvataḥ // 19 pāpaṃ me praśamaṃ yātu yātu vṛddhiḥ sadā śubham / vṛddhiṃ yātu sadā vaṃśo jñātivargo dvijottama // 20 evam uccārya viprendraṃ deyaṃ parāśarāśrame / gobhūnilahiraṇyāni annaṃ vastraṃ ca śaktitaḥ // 21 dātavyaṃ pāṇḍavaśreṣṭha parāśaravarāśrame / yaḥ śṛṇoti naro bhaktyā so 'pi pāpaiḥ pramucyate // 22 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe parāśaratīrthamahimānuvarṇano nāma śatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>śaṅkaraṃ sthāpayāmāsa surāsuranamaskṛtam / acchedyam apratarkyaṃ ca devānāṃ tu durāsadam // 9 parāśaro mahātmā vai kṛtārtho hyabhavan nṛpa // 10 tatra tīrthe tu yo bhaktyā śuciḥ prayatamānasah / stryathavā puruṣo vāpi kāmakrodhavivarjitāḥ // 11 māghe caitre 'tha vaiśākhe śrāvāṇe nṛpanandana / māsi mārgaśire caiva śuklapakṣe tu sarvadā // 12</p> <p>tatra gatvā śubhe sthāne narmadādakṣiṇe taṭe // 13 upoṣya parayā bhaktyā vratam etat samācāret / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpadānaṃ svaśaktitaḥ // 14 gītaṃ nṛtyaṃ tathā vādyāṃ kāmakrodhavivarjitaḥ /</p> <p>prabhāte vimale prāpte dvijāḥ pūjyāḥ svaśaktitaḥ // 15 sampūjya brāhmaṇān pārtha dhanadānahiraṇyataḥ / vastreṇa chatradānena śayyātāmbūlabhojanaḥ // 16 prīṇayennarmadātīre brāhmaṇāñchaṃsativratān / śrāddhaṃ kāryaṃ nṛpaśreṣṭha āmaiḥ pakvairjalena ca // 17 strīṇāṃ caiva tu sūdrāṇāṃ āmaśraddhaṃ praśasyate / āmaṃ caturguṇaṃ deyaṃ brāhmaṇānāṃ yudhiṣṭhira // 18 vedoktena vidhānena dvijāḥ pūjyāḥ prayatnataḥ / hastamātraḥ kuśaiścaiva tilaiścaivākṣatairnṛpa // 19 viprā udaṇmukhāḥ kāryāḥ svayaṃ vai dakṣiṇāmukhaḥ / darbheṣu niḥkṣipedannamityuccārya dvijāgrataḥ // 20 pretā yāntu pare lokaḥ tīrthasyāśya prabhāvataḥ / pāpaṃ me praśamaṃ yātu etu vṛddhiṃ śubhaṃ sadā // 21 vṛddhiṃ yātu sadā vaṃśo jñātivargo dvijottama / evamuccārya viprāya dānaṃ deyaṃ svaśaktitaḥ // 22 gobhūtisahiraṇyādi cānnaṃ vastraṃ svaśaktitaḥ / dātavyaṃ pāṇḍavaśreṣṭha pāreśvaravarāśrame // 23 ye śṛṇvanti paraṃ bhaktyā mucyante sarvapātakaiḥ // 24 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe pāreśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma ṣaṣṭatitamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 101: [nanditīrthavarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / bhīmeśvaraṃ tato gacchet sarvapāpakṣayaṃkaram / sevyate ṛṣisaṅghaiś ca bhīmavratadharair api // 1 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā sopavāso jitendriyaḥ / japaṃś caikākṣaraṃ mantraṃ ūrdhvaḥ divākaram // 2 tasya janmārjitaṃ pāpaṃ tatkaṣaṇād eva naśyati / saptajanmārjitaṃ pāpaṃ gāyatrī naśyate dhruvam // 3 daśabhir janmajanitaṃ śatena ca purākṛtam / trijanmanā sahasreṇa gāyatrī hanti kilbiṣam // 4 vaidikaṃ laukikaṃ cāpi jāpyaṃ japtaṃ janeśvara /</p>	<p>RKV 77: [bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 78: [nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 79: [dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 80: [nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / bhīmeśvaraṃ tato gacchet sarvapāpakṣayaṃkaram / sevitaṃ ṛṣisaṅghaiś ca bhīmavratadharaiḥ śubhaiḥ // 1 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā sopavāso jitendriyaḥ / japed ekākṣaraṃ mantraṃ ūrdhvaḥ divākare // 2 tasya janmārjitaṃ pāpaṃ tatkaṣaṇādeva naśyati / saptajanmārjitaṃ pāpaṃ gāyatrī naśyate dhruvam // 3 daśabhir janmabhir jātaṃ śatena tu purākṛtam / sahasreṇa trijanmotthaṃ gāyatrī hanti kilbiṣam // 4 vaidikaṃ laukikaṃ vāpi jāpyaṃ japtaṃ nareśvara /</p>

RKS 101: [nanditīrthavarṇana]	RKV 77: [bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 78: [nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 79: [dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 80: [nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tatkṣaṇād dahate pāpaṃ tṛṇaṃ ca jvalano yathā // 5 tadeva balamāśritya kadācit pāpaṃ ācaret / ajñānāt tasya tatksīpraṃ na phalaṃ hi kadācana // 6 tatra tīrthe tu godānaṃ śaktimātreṇa dāpayet / tad akṣayaṃ phalaṃ sarvaṃ jāyate pāṇḍunandana // 7</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra nāradeśvaram uttamam / tīrthānāṃ paramaṃ tīrthaṃ nirmaṭaṃ nāradena tu // 8 yudhiṣṭhira uvāca / nāradena munīśreṣṭha kasya tīrthaṃ vinirmaṭam / etaḍ ākhyāhi me sarva prasanno yadi sattama // 9 mārkaṇḍeya uvāca / parameṣṭhisutaścāpi nārado bhagavānṛṣiḥ / narmadāyotare kūle tapas tepe purākṛte // 10 navanāḍīnirodhena kāṣṭhāvasthāṃ gatena ca / toṣitaḥ śrīmahādevo nāradena yudhiṣṭhira // 11 īśvara uvāca / tuṣṭo 'haṃ tava viprendra yogīśvara ayonija / varaṃ prārthaya he deva yat te manasī vartate // 12 nārada uvāca / tvatprasādena bho deva yogaś caiva prasidhyatu / īśvara uvāca / yogo bhavatu bhaktis te sarvakālaṃ mamaiva tu // 13</p> <p>svecchācāro bhava gaccha svargapātālagocare / martye ca bhramase yogin na kenāpi nivāryase // 14 saptasvarāstrayo grāmā mūrchanās tv ekaviṃśatiḥ /</p> <p>mama priyakaraṃ divyaṃ nṛtyaṃ gītaṃ ca yoginā // 15 kaliṃ ca paśyase nityaṃ devadānavakinnaraiḥ / tvat tīrthaṃ bhūtale puṇyaṃ matprasādād bhaviṣyati // 16</p> <p>ityuktvāntardadhe devo nāradas tatra liṅginam / sthāpayāmāsa rājendra sarvasattvopakārakam // 17 mārkaṇḍeya uvāca / pṛthivyāṃ uttamaṃ tīrthaṃ nirmaṭaṃ nāradena tu /</p>	<p>tatkṣaṇād dahate sarvaṃ tṛṇaṃ tu jvalano yathā // 5 na devabalamāśritya kadācit pāpaṃ ācaret / ajñānān naśyate kṣīpraṃ nottaraṃ tu kadācana // 6 tatra tīrthe tu yo dānaṃ śaktim āśritya cācaret / tadakṣayaphalaṃ sarvaṃ jāyate pāṇḍunandana // 7 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma saptasaptatitamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra nāradeśvaram uttamam / tīrthānāṃ paramaṃ tīrthaṃ nirmaṭaṃ nāradena tu // 8 yudhiṣṭhira uvāca / nāradena munīśreṣṭha kasmāttīrthaṃ vinirmaṭam / etaḍ ākhyāhi me sarvaṃ prasanno yadi sattama // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / parameṣṭhisutaḥ pārtha nārado munisattamaḥ / revāyāścottare kūle tapastena purā kṛtam // 3 navanāḍīnirodhena kāṣṭhāvatyāṃ [W?] gatena ca / toṣitaḥ paśubhartā vai nāradena yudhiṣṭhira // 4 īśvara uvāca / tuṣṭo 'haṃ tava viprendra yoginātha ayonija / varaṃ prārthaya me vatsa yaste manasī vartate // 5 nārada uvāca / tvatprasādena me śambho yogaścaiva prasidhyatu /</p> <p>acalā te bhavedbhaktiḥ sarvakālaṃ mamaiva tu // 6 svecchācārī bhava deva vedavedāṅgapāragah / trikālaṅjño jagannātha gītajño 'haṃ sadā bhava // 7 dine dine yathā yuddhaṃ devadānavamānuṣaiḥ / pātāle martyaloke vā svarge vāpi maheśvara // 8 paśyeyaṃ tvatprasādena bhavantaṃ pārvatīṃ tathā / tīrthaṃ lokeṣu vikhyātaṃ sarvapāpakṣayaṃkaram // 9 īśvara uvāca / evaṃ nārada sarvaṃ tu bhaviṣyati na saṃśayaḥ / cintitaṃ matprasādena sidhyate nātra saṃśayaḥ // 10 svecchācāro bhavervatsa svarge pātālagocare / martye vā bhrama vai yoginā kenāpi nivāryase // 11 sapta svarāstrayo grāmā mūrchanāścaikaviṃśatiḥ / tānā ekonapañcāśatprasādānme tava dhruvam // 12 mama priyakaraṃ divyaṃ nṛtyaṃ gītaṃ bhaviṣyati / kaliṃ ca paśyase nityaṃ devadānavakinnaraiḥ // 13 tvat tīrthaṃ bhūtale puṇyaṃ matprasādād bhaviṣyati / vedavedāṅgatattvajño hyaśeṣajñānakovidah / ekastvamasi niḥsaṅgo matprasādena nārada // 14 ityuktvāntardadhe devo nāradastatra śūlinam / sthāpayāmāsa rājendra sarvasattvopakārakam // 15 pṛthivyāmuttamaṃ tīrthaṃ nirmaṭaṃ nāradena tu /</p>

RKS 101: [nandīrthavarṇana]	RKV 77: [bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 78: [nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 79: [dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 80: [nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tasmiṃs tīrthe naraśreṣṭha nāgacched vijitendriyaḥ // 18 māsi bhādrapade ramye kṣṇapakṣe caturdaśim / upoṣya parayā bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram // 19 chatraṃ tatra pradātavyaṃ brāhmaṇe śubhalakṣaṇam / śastreṇa nihatā ye tu teṣāṃ śrāddhaṃ pradāpayet // 20 yānti te paramaṃ lokaṃ piṇḍadānaprabhāvataḥ / kapilā caiva dātavyā tatra deśe narādhipa // 21</p> <p>asya śrāddhaprabhāveṇa brāhmaṇānāṃ narādhipa / narmadātoyapānasya nyāyārjitadhanasya ca // 22 eteṣāṃ ca prabhāveṇa pretā yāntu parāṃ gatim / ityuccārya dvije deyā dakṣiṇā ca svaśaktitaḥ // 23 haviṣyānnaṃ viśālākṣa dvijānāṃ caiva dāpayet /</p> <p>vidyādānena caikena akṣayā gatirāpyate // 24 tasmiṃs tīrthe tu rājendra yo dadyād agrajanmane / kāmcanaṃ sa tilaṃ caiva sa gacchec ca triviṣṭapam // 25</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra tīrthadvayam anuttamam / dadhichandaṃ madhuchandaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam // 26 dadhicchande naraḥ snātvā yo dadyāc ca dvije dadhi / upatiṣṭhati tasyaitat saptajanmasu bhārata // 27 na vyādhir na jarā tasya na śoko na ca matsaraḥ / daśacandraśataṃ yāvaj jāyate vipule kule // 28</p>	<p>tatra tīrthe nṛpaśreṣṭha yo gacchedvijitendriyaḥ // 16 māsi bhādrapade pārtha kṣṇapakṣe caturdaśi / upoṣya parayā bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram // 17 chatraṃ tatra pradātavyaṃ brāhmaṇe śubhalakṣaṇe / śastreṇa tu hatā ye vai teṣāṃ śrāddhaṃ pradāpayet / te yānti paramaṃ lokaṃ piṇḍadānaprabhāvataḥ // 18 kapilā tatra dātavyā piṭṭn uddiśya bhārata / ityuccārya dvije deyā yāntu te paramāṃ gatim // 19 asya śrāddhasya bhāvena brāhmaṇasya prasādataḥ / narmadātoyabhāvena nyāyārjitadhanasya ca / teṣāṃ caiva prabhāvena pretā yāntu parāṃ gatim // 20 ityuccārya dvije deyā dakṣiṇā ca svaśaktitaḥ / haviṣyānnaṃ viśālākṣa dvijānāṃ caiva dāpayet // 21 dīpaṃ bhaktyā pradātavyaṃ nṛtyaṃ gītaṃ ca kārayet / avāptaṃ tena vai sarvaṃ yaḥ karotīśvarālaye // 22 sa yāti rudrasāmnidhyam iti rudraḥ svayaṃ jagau / vidyādānena caikena akṣayāṃ gatim āpnuyāt // 23</p> <p>dhūrvahāstatra dātavyā bhūmiḥ sasyavatī nṛpa / citrabhānuṃ śubhairmantraiḥ prīṇayet tatra bhaktitaḥ // 24 ājyena suprabhūtena homadravyeṇa bhārata / ye yajanti sadā bhaktyā trikālaṃ nṛtyameva ca // 25 tīrthe nāradanāmākhye revāyāscottare taṭe / citrabhānumukhā devāḥ sarvadevamaya ṛṣiḥ // 26 ṛṣiṇā prīṇitāḥ sarve tasmāt prītyo hutāśanaḥ / pūjite havyavāhe tu dāridryaṃ naiva jāyate // 27 dhanena vipulā prītir jāyate pratijanmani / kulīnāśca suveśāśca sarvakālaṃ dhanena tu // 28 plavo nadīnāṃ patiraṅganānāṃ rājā ca sadvṛttarataḥ prajānāṃ / dhanam narāṇāmṛtavastarūnāṃ gataṃ gataṃ yauvanamānanti // 29 dhanadatvaṃ dhaneśena tasmiṃstīrthe hyupārjitam / yamena ca yamatvaṃ hi indratvaṃ caiva vajriṇā // 30 anyairapi mahīpālaiḥ pārthivatvamupārjitam / nāradeśvaramāhātmyād dhruvo niścalatāṃ gataḥ // 31 sarvatīrthavaraṃ tīrthaṃ nirmītaṃ nāradena tu / pṛthivyāṃ sāgarāntāyāṃ revāyāscottare taṭe / tadvaram sarvatīrthānāṃ mahāpātakanāśanam // 32 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmāṣṭasaptatitamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra tīrthadvayamanuttamam / dadhiskandaṃ madhuskandaṃ sarvapāpakṣayaṃkaram // 1 dadhiskande naraḥ snātvā yastu dadyād dvije dadhi / upatiṣṭhet tatas tasya saptajanmani bhārata // 2 na vyādhira jarā tasya na śoko naiva matsaraḥ / daśacandraśataṃ yāvajjāyate vimale kule // 3</p>

<p>RKS 101: [nanditīrthavarṇana]</p>	<p>RKV 77: [bhīmeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 78: [nāradeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 79: [dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 80: [nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇana]</p>
<p>madhucchande tu madhunā miśritam ca tilodakam / na ca vaivasvataṃ devaṃ paśyate saptajanmasu // 29 madhunā saha miśraṃ ca tilaṃ yas tu prayacchati / tasya putrasya pautrasya dāridryaṃ naiva jāyate // 30 madhunā saha saṃmiśraṃ tilaṃ yas tu prayacchati / madhunā saha saṃmiśraṃ yas tu piṇḍaṃ pradāpayet // 31 tasmimś tīrthe tu yaḥ snātvā vidhivad dakṣiṇāmukhaḥ / pitā pitāmahaś caiva tathaiva prapitāmahaḥ // 32 ṣoḍaśābdāni tuṣyanti nātra kāryā vicāraṇā /</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra nanditīrtham anuttamam // 33 yatra siddhaś ca vai nandī tat sarvaṃ kathayāmy aham narmadāṃ purataḥ kṛtvā purā nandī maheśvaram // 34 tapas taptam japamś caiva tīrthāt tīrtham jagāma ha / dadhicchandaṃ madhucchandaṃ yāvat tyaktvā ca gacchati // 35 tatas tuṣṭo mahādevo nandinam tamuvāca ha / maheśvara uvāca / bhobhoḥ prasanno nandīśa varam vṛṇu yathepsitam // 36 tapasā tena tuṣṭo 'haṃ tīrthayātrākṛtena ca / nandy uvāca / na cāhaṃ kāmāye vittaṃ na cāhaṃ kulasantatim // 37 muktīm na kāmāye cānyad deveśa caraṇāmbujam / kṛmikīṭapataṅgeṣu tiryagyonigateṣu ca // 38 janmajanmani yāsyāmi tvadbhaktiracalā ca me / tatheti cokto devena parameśena nandikaḥ // 39 grhītvā taṃ kare śiḡhraṃ jagāma nilayaṃ haraḥ / tasmimś tīrthe tu yaḥ snātvā bhaktyā tryakṣaṃ prapūjayet // 40 agniṣṭome ca yatpuṇyaṃ phalaṃ prāpnoti mānavaḥ / tatra tīrthe mahāpuṇye prāṇatyāgaṃ karoti yaḥ // 41 śivasyānucaro bhūtvā modate kalpamakṣayam / tataḥ kālena mahatā jāyate vipule kule // 42 vedavedāṅgatattvajñe jīveca śaradāṃ śatam / etat te kathitaṃ pārtha sarvatuṣṭipradaṃ śubham // 43 durlabhaṃ satyasamjñāsya sarvapāpakṣayaṃ karam // 44 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe nanditīrthavarṇano nāmaikaśatātamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>madhuskande 'pi madhunā miśritānyastilāndadet / nāsau vaivasvataṃ devaṃ paśyed vai janmasaptatim // 4 madhunā saha sammiśraṃ piṇḍaṃ yastu pradāpayet / tasya pautraprapautrebhyo dāridryaṃ naiva jāyate // 5</p> <p>dadhibhiḥ saha saṃmiśraṃ piṇḍaṃ yastu pradāpayet / tasmimśtīrthe naraḥ snātvā vidhivaddakṣiṇāmukhaḥ // 6 pitā pitāmahaścaiva tathaiva prapitāmahaḥ / dvādaśābdāni tuṣyanti nātra kāryā vicāraṇā // 7 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe dadhiskandamadhuskandatīrthamāhātmyavarṇanam nāmaikonāśītītamō 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra nandikeśvaramuttamam / yatra siddho mahānandī tatte sarvaṃ vadāmyaham // 1 revāyāṃ purataḥ kṛtvā purā nandī gaṇeśvaraḥ / tapastapañjayaṃ kurvaṃstīrthātīrtham jagāma ha // 2 dadhiskandaṃ madhuskandaṃ yāvattyaḥ tu gacchati / tāvat tuṣṭo mahādevo nandināthamuvāca ha // 3 īśvara uvāca / bhobhoḥ prasanno nandīśa varam vṛṇu yathepsitam / tapasā tena tuṣṭo 'haṃ tīrthayātrākṛtena te // 4 nandīśvara uvāca / na cāhaṃ kāmāye vittaṃ na cāhaṃ kulasantatim / muktivā na kāmāye kāmāṃ tava pādāmbujātparam // 5 kṛmikīṭapataṅgeṣu tiryagyonigatasya vā / janma janmāntare 'pyastu bhaktistvayī mamācalā // 6 tathetyuktvā mahādevaḥ parayā kṛpayā nṛpa / grhītvā taṃ kare siddhaṃ jagāma nilayaṃ haraḥ // 7 tasmimśtīrthe tu yaḥ snātvā bhaktyā tryakṣaṃ prapūjayet / agniṣṭomasya yajñāsya phalaṃ prāpnoti mānavaḥ // 8 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā prāṇatyāgaṃ karoti cet / śivasyānucaro bhūtvā modate kalpamakṣayam // 9 tataḥ kālena mahatā jāyate vimale kule / vedavedāṅgatattvajñō jīvecca śaradāṃ śatam // 10 etatte kathitaṃ tāta tīrthamāhātmyamuttamam / durlabhaṃ martyasamjñāsya sarvapāpakṣayaṃkaram // 11 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe nandikeśvaratīrthamāhātmyavarṇanam nāmāśītītamō 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 102: [tīrthapañcakavarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra varuṇeśvaram uttamam / yatra siddhaḥ purā devo varuṇo nṛpasattama // 1</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahārāja varuṇeśvaramuttamam / yatra siddho mahādevo varuṇo nṛpasattama // 1</p>

RKS 102: [fīrthapañcakavarṇana]	RKV 81: [varuṇeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 82: [dadhiskandādīpañcafīrthamāhātmya]
<p>piṇyākaśākapaṇṇaiś ca kṛcchracāndrāyaṇādibhiḥ / ārādhya girijānātham tataḥ siddhim gatā janāḥ // 2 tatra tīrthe naraḥ snātvā saṃtarpya piṭṛdevatāḥ / pūjayec chaṅkaraṃ bhaktyā sa gacchet paramaṃ padam // 3 kuṇḍikāṃ vardhanīm vāpi mahadvā jalabhājanam / annena sahitaṃ pārtha tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 4 yatphalaṃ labhate martyaḥ satre dvādaśavārṣike / tatphalaṃ samavāpnoti nātra kāryā vicāraṇā // 5 sarveśāṃ eva dānānāṃ annadānam anuttamam / yadyat pṛītikaraṃ caiva toyam ca nṛpasattama // 6 tatra tīrthe mṛtānāṃ ca narāṇāṃ bhāvītātmanām / vāruṇe ca pure vāso yāvad āhūta samplavam // 7 bhuktvā tatra bahum kālāṃ martyaloke 'bhijāyate / annadānaprado nityam jīvec ca śaradāṃ śatam // 8</p>	<p>piṇyākaśākapaṇṇaiśca kṛcchracāndrāyaṇādibhiḥ / ārādhya girijānātham tataḥ siddhim parāṃ gataḥ // 2 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā saṃtarpya piṭṛdevatāḥ / pūjayecchaṅkaraṃ bhaktyā sa yāti paramaṃ gatim // 3 kuṇḍikāṃ vardhanīm vāpi mahadvā jalabhājanam / annena sahitaṃ pārtha tasya puṇyaphalaṃ śṛṇu // 4 yatphalaṃ labhate martyaḥ satre dvādaśavārṣike / tatphalaṃ samavāpnoti nātra kāryā vicāraṇā // 5 sarveśāṃ eva dānānāṃ annadānam paraṃ smṛtam / sadyaḥ pṛītikaraṃ toyamaṇaṃ ca nṛpasattama // 6 tatrātīrthe mṛtānāṃ tu narāṇāṃ bhāvītātmanām / varuṇasya pure vāso yāvad ābhūtasamplavam // 7 paścātpūrṇe tataḥ kāle martyaloke prajāyate / annadānaprado nityam jīved varṣaśatam naraḥ // 8</p>
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchec ca rājendra agnītīrtham anuttamam / yatra siddho mahātejās tapaḥ kṛtvā hutāśanaḥ // 9 sarvabhakṣīkṛto yaś ca daṇḍake muninā purā / narmadātaṭam āsṛitya pūto jāto hutāśanaḥ // 10</p>	<p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsahasṛyāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe varuṇeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikāśītītam 'dhyāyah</i></p>
<p>tatra tīrthe naraḥ snātvā samabhyarcya jagadgurum / umayā sahita bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 11 tatra tīrthe naraḥ snātvā datte vai kāmcanam nṛpa / brāhmaṇebhyo jalaṃ dattvā labhate vārbudaṃ phalam // 12 dadhicchande madhucchande nandīśe vāruṇe tathā / āgneye tatphalaṃ tāta snātvā mucyeta kilbiṣaiḥ // 13 te vandyā mānuṣe loke dhanyāś cāptamanorathāḥ / yair hi dṛṣṭaṃ mahāpuṇyaṃ narmadātīrthapañcakam // 14</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahāpāla vahnitīrthamanuttamam / yatra siddho mahātejāstapaḥ kṛtvā hutāśanaḥ // 1 sarvabhakṣyaḥ kṛto yo 'sau daṇḍake muninā purā / narmadātaṭamāśṛitya pūto jāto hutāśanaḥ // 2 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā pūjayitvā maheśvaram / agnipraveśaṃ kurute sa gacchedagnisāmyatām // 3 bhaktyā snātvā tu yastatra tarpayetpiṭṛdevatāḥ / agniṣṭomasya yajñasya phalamāpnotyasamśayam // 4 tasyaivānantaram rājankauberam tīrthamuttamam / kubero yatra saṃsiddho yakṣāṇāmadhīpaḥ purā // 5 tatra tīrthe naraḥ snātvā samabhyarcya jagadgurum / umayā sahitaṃ bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 6 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā dadyād viprāya kāmcanam / nābhīmātre jale tiṣṭhansa labhetārbudaṃ phalam // 7 dadhiskande madhuskande nandīśe varuṇālaye / āgneye yatphalaṃ tāta snātvā tatphalamāpnuyāt // 8 te vandyā mānuṣe loke dhanyāḥ pūrṇamanorathāḥ / yaistu dṛṣṭaṃ mahāpuṇyaṃ narmadātīrthapañcakam // 9 te yānti bhāskare loke parame duḥkhaṇāśane / bhāskarādaiśvare loke caīśvarād anivartake // 10 nīyate sa pare loke yāvad indrāścaturdaśa / tataḥ svargāccyuto martyo rājā bhavati dhārmikāḥ // 11 sarvarogavinirmukto bhunakti sacarācaram / viṣṇuśca devatā yeśāṃ narmadātīrthasevinām // 12 akhaṇḍitapratāpāste jāyante nātra saṃśayaḥ / gaṅgā kanakhale puṇyā kurukṣetre sarasvatī // 13 grāme vā yadi vāraṇye puṇyā sarvatra narmadā / revātīre vasennityaṃ revātōyaṃ sadā pibet // 14 sa snātaḥ sarvatīrtheṣu somapānaṃ dine dine / gaṅgādyāḥ saritaḥ sarvāḥ samudrāśca sarāṃsi ca / kalpānte saṃkṣayaṃ yānti na mṛtā tena narmadā // 15</p>
<p>svargalokam avāpuste yāvad indrāś caturdaśa / tataḥ svargāc cyutāś cāpi rājānaḥ santi dhārmikāḥ // 15 sarvapāpavinirmuktā bhujjate te 'calāṃ mahīm /</p> <p>ākhaṇḍalapratāpo 'yaṃ narmadātaṭasevane // 16 gaṅgā kanakhale puṇyā kurukṣetre sarasvatī / grāme vā yadi vāraṇye puṇyā sarvatra narmadā // 17 revātīraṃ vasen nityaṃ toyam yas tu sadā pibet / snāto 'sau sarvatīrtheṣu somapānaṃ dine dine // 18 gaṅgādyāḥ saritaḥ sarvāḥ samudrāś ca sarāṃsi ca / kalpānte saṃkṣayaṃ yānti na mṛtaikā ca narmadā // 19 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe fīrthapañcakavarṇano nāma dvyadhikaśatātam 'dhyāyah</i></p>	<p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsahasṛyāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe dadhiskandādīpañca- fīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma dvyāśītītam 'dhyāyah</i></p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>yudhiṣṭhira uvāca / hanūmadīśvaram nāma katham jātam mahāmate / brahmahatyāharam tīrtham revāyādakṣiṇe taṭe // 1 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu pṛṣṭam mahābāho somavaṃśavibhūṣaṇa / guhyād guhyataram tīrtham nākhyātam kasyacin mayā // 2 tava snehāt pravakṣyāmi pīḍito vārdhakena tu / jātam pūrvaṃ mahāyuddham rāmarāvaṇayor api // 3 pulastyo brahmaṇaḥ putras tasya vai viśravāḥ sutaḥ / rāvaṇas tasya saṃjāto daśagrīvo 'pi rākṣasaḥ // 4 trailokyavijayī jātaḥ prasādāc chūlinas tathā / gīrvāṇā nirjitāḥ sarve rāmasya gṛhṇīḥ hṛtā // 5 yad bhrātā kumbhakarṇo vai sītā sā vanamāśritā / vibhīṣaṇena pāpo 'yaṃ mandas tyakto vicārya ca // 6 sa jitaḥ kārtavīryeṇa sa jito jāmadagninā / sa hato rāmacandreṇa tasya rājyaṃ hṛtam tathā // 7</p> <p>tato rāmeṇa rakṣo 'pi jitaḥ saṃkhye mahābalaḥ / vanam bhagnaṃ hato rakṣo gatvā vāyusutena vai // 8 rāvaṇasya sutaḥ saṃkhye hataś cākṣakumārakah /</p> <p>evam rāmāyaṇe jāte sītā mokṣe kṛte tataḥ // 9 ayodhyāyāṃ gate rāme hanūmās ca mahābalaḥ / kailāsam hi gataḥ pārtha praṇāmārtham maheśvare // 10 tiṣṭha tiṣṭheti cokto vai nandinā vānarottamaḥ / brahmahatyāyutas tvaṃ hi rākṣasānām vadhena hi // 11 bhairavasyāsanam puṇyam na gantā 'si mahābala / hanumān uvāca / nandinṃ tvaṃ hi varam yaccha pātakasyopaśāntaye // 12 bhūtvā niṣpātako 'haṃ vai praṇamāmi maheśvaram / nandy uvāca / rudradehodbhavā puṇyā narmadā saritām varā // 13 śravaṇāj janmacaritam kīrtanād dviguṇam vrajet / saptajanmārjitam pāpam naśyed revāvagāhanāt // 14 tasmāt tīre vasa tvaṃ ca revāsaṅgamadakṣiṇe /</p> <p>dhyāyamāno virūpākṣam triśūlakarasamsthitam // 15 jaṭāmukuṭasamkṣāṃ vyālayajñopavitakam /</p> <p>umārdhāṅgadharāṃ devaṃ gorājāsanasamsthitam // 16 vatsarān subahūn yāvād dhyāyatas tasya tatra vai / tatra tuṣṭo mahādeva āgataḥ saha bhāryayā // 17 uvāca madhurām vāṇīm meghagambhīrayā girā / sādhu vatsa tvayā cātra kaṣṭam tapasi samsthitam // 18</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahārāja tīrtham paramaśobhanam / brahmahatyāharam proktaṃ revātaśamasārayam / hanūmatābhidham hyatra vidyate līngamuttamam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / hanūmanteśvaram nāma katham jātam vadasva me / brahmahatyāharam tīrtham revādakṣiṇasamsthitam // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābāho somavaṃśavibhūṣaṇa / guhyādguyataram tīrtham nākhyātam kasyacinmayā // 3 tava snehāt pravakṣyāmi pīḍito vārdhakena tu / pūrvaṃ jātam mahadyuddham rāmarāvaṇayorapi // 4 pulastyo brahmaṇaḥ putro viśravāstasya vai sutaḥ / rāvaṇastena saṃjāto daśāsyo brahmarākṣasaḥ // 5 trailokyavijayī bhūtaḥ prasādācchūlinas sa ca / gīrvāṇā vijitāḥ sarve rāmasya gṛhṇīḥ hṛtā // 6 vāritaḥ kumbhakarṇena sītām mocaya mocaya / vibhīṣaṇena vai pāpo mandodaryā punaḥpunaḥ // 7 tvaṃ jitaḥ kārtavīryeṇa rainukeyena so 'pi ca / sa rāmo rāmahadreṇa tasya saṃkhye katham jayah // 8 rāvaṇa uvāca / vānaraiśca narairrākṣairvarāhaiśca nirāyudhaiḥ / devāsurasamūhaiśca na jito 'haṃ kadācana // 9 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sugrīvahanumadbhyāṃ ca kumudenāṅgadena ca / etairanyaiḥ sahāyaiśca rāmacandreṇa vai jitaḥ // 10 rāmacandreṇa paulastyo hataḥ saṃkhye mahābalaḥ / vanam bhagnaṃ hataḥ sūrāḥ prabhañjanasutena ca // 11 rāvaṇasya suto janye hataś cākṣakumārakah [W?] / āyāmo rakṣasām bhīmaḥ sampiṣṭo vānareṇa tu // 12 evam rāmāyaṇe vṛtte sītā mokṣe kṛte sati / ayodhyāṃ tu gate rāme hanūmānsa mahākapiḥ // 13 kailāsākhyam gataḥ śailam praṇāmāya maheśituḥ / tiṣṭha tiṣṭhetyasau prokto nandinā vānarottamaḥ // 14 brahmahatyāyutastvaṃ hi rākṣasānām vadhena hi / bhairavasya sabhā nūnam na draṣṭavyā tvayā kape // 15 hanumān uvāca / nandinātha haram pṛccha pātakasyopaśāntidam / pāpo 'haṃ plavago yasmāt saṃjātaḥ kāraṇāntarāt // 16 nandy uvāca / rudradehodbhavā kiṃ te na śrutā bhūtale sthitā / śravaṇājjanmajanitam dviguṇam kīrtanād vrajet // 17 triṃśajjanmārjitam pāpam naśyed revāvagāhanāt / tasmāt tvaṃ narmadātīram gatvā cara tapo mahat // 18 gandharvāhasuto 'pyevaṃ nandinoktam niśamya ca / prayāto narmadātīram aurvyādakṣiṇasaṅgamam // 19 dadhyau sudakṣiṇe devaṃ virūpākṣam triśūlinam / jaṭāmukuṭasamyuktaṃ vyālayajñopavitīnam // 20 bhasmopacitasarvāṅgam ḍamarusaranāditam / umārdhāṅgaharam śāntam gonāthāsanasamsthitam // 21 vatsarān subahūn yāvād upāsāṃcakra tīsvaram / tāvattuṣṭo mahādeva ājagāma sahomayā // 22 uvāca madhurām vāṇīm meghagambhīranisvanām / sādhu sādhvity uvācesah kaṣṭam vatsa tvayā kṛtam // 23 na ca pūrvaṃ tvayā pāpam kṛtam rāvaṇasaṃkṣaye /</p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>hanūmāṃś ca haram ḍṛṣṭvā umārdhāṅgadharam sthitam / sāṣṭāṅgaṃ praṇato bhūtvā jayadeva namo 'stu te // 19 jaya cāndhakaghātāya bāṇasuravimardine / jaya bhūtapanāthāya jaya bhairavabhūṣaṇa // 20 jaya kāmavināśāya gaṅgāṃ śirasi dhāriṇe / evaṃ stuto mahādevo varado vānarasya ca // 21 īśvara uvāca / varam prārthaya tvam vatsa prārthitaṃ rabhasam vada / hanumān uvāca / brahmarakṣovadhāj jātā brahmahatyā maheśvara // 22 niṣpāpo 'haṃ bhaveyaṃ vai yuṣmat sambhāṣaṇena ca / īśvara uvāca / narmadātīrtham māhātmyadyānyogaprabhāvataḥ // 23 manmūrtidarśanāt sadyo niṣpāpo nātra saṃśayaḥ /</p> <p>ityuktvāntardadhe deva umāsārdham trilocanaḥ // 24 hanumadīśvaram tatra sthāpayāmāsa bhaktitaḥ / ātmayogabalenaiva brahmacaryaprabhāvataḥ // 25 īśvarasya prabhāveṇa kāmadaṃ sthāpitaṃ śivam / acchedyam apratarkyaṃ ca vināśotpattivarjitam // 26 mārkaṇḍeya uvāca / hanumadīśvare tatra pratyayaṃ yatpurābhavat / yadvṛttaṃ dvāparasyādau tretānte ca nareśvarā // 27 suparṇo nāma rājārṣir babhūva vasudhātale / tasya rājye sadā saukhyaṃ dīrghāyur mānavaḥ sadā // 28</p> <p>śatabāhurbabhūvāsya putro bhīmaparākramaḥ / āsaktaḥ sa sadākālaṃ japadyāne nareśvara // 29 krīḍate pṛthivīm sarvām parvatāmś ca vanāni ca / vadhārtham mṛgayūthānām āgato vindhyaparvate // 30 mṛgajātisamākīrṇe hastijātisamāśrite / hasticitrakaśobhāḍhye mṛgavārāhasaṃkule // 31 krīḍitvā ca tato rājā cāsane saṃsthitāḥ sa ca /</p> <p>vanamadhye tadā ḍṛṣṭvā bhramantaṃ piṅgalaṃ dvijam // 32</p> <p>rājovāca / eko vane vane kasmād bhramase pustikākaraḥ / itaśceto nirīkṣaṃs tvam kathayasva dvijottama // 33 brāhmaṇa uvāca / kānyakubjāt samāyātaḥ preṣito rājakanyayā / rājovāca /</p>	<p>svāmikāryaratastvam hi siddho 'si mama darśanāt // 24 hanumāṃśca haram ḍṛṣṭvā umārdhāṅgadharam sthiram / sāṣṭāṅgaṃ praṇato 'vocajjaya śambho namo 'stu te / jayāndhakavināśāya jaya gaṅgāśirodhara // 25</p> <p>evaṃ stuto mahādevo varado vākyam abravīt /</p> <p>varam prārthaya me vatsa prāṇasambhavasambhava // 26 śrīhanumān uvāca / brahmarakṣovadhāj jātā mama hatyā maheśvara / na pāpo 'haṃ bhavedeva yuṣmatsambhāṣaṇe kṣaṇāt // 27 īśvara uvāca / narmadātīrthamāhātmyāddharmayogaprabhāvataḥ / manmūrtidarśanāt putra niṣpāpo 'si na saṃśayaḥ // 28 anyaṃ ca te prayacchāmi varam vānarapuṅgava / upakārāya lokānām nāmāni tava mārute // 29 hanūmānaṃ janisuto vāyuputro mahābalaḥ / rāmeṣṭaḥ phālguno gotraḥ piṅgākṣo 'mitavikramaḥ // 30 udadhikramaṇasreṣṭho daśagrīvasya darpahā / lakṣmaṇaprāṇadātā ca sītāsokanivartanaḥ // 31 ityuktvāntardadhe deva umayā saha śaṅkaraḥ / hanūmānīśvaram tatra sthāpayāmāsa bhaktitaḥ // 32 ātmayogabalenaiva brahmacaryaprabhāvataḥ / īśvarasya prasādena liṅgaṃ kāmapradaṃ hi tat / acchedyam apratarkyaṃ ca vināśotpattivarjitam // 33 śrīmārkaṇḍeya uvāca / hanūmanteśvare putra pratyakṣapratyayaṃ śṛṇu / yadvṛttaṃ dvāparasyādau tretānte paṇḍunandana // 34 suparvā nāma bhūpālo babhūva vasudhātale / tasya rājñāḥ sadā saukhyaṃ narā dīrghāyusaḥ sadā // 35 sa putradhanasaṃyuktaścauropadravavarjitāḥ / śatabāhurbabhūvāsya putro bhīmaparākramaḥ // 36 āsakto 'sau sadā kālaṃ pāpadharmair nareśvara / aṭāṭyata [W?] dharām sarvām parvatāmśca vanāni ca // 37 vadhārtham mṛgayūthānām āgato vindhyaparvatam / tarujātisamākīrṇe hastiyūthasamācite // 38 siṃhacitrakaśobhāḍhye mṛgavārāhasaṃkule / krīḍitvā sa vane rājā narmadāmānataḥ kvacit // 39 hanūmantavane prāptaḥ śatakrośapramāṇake / ciñciṇīvanaśobhāḍhye kadambatarusaṃkule // 40 nityaṃ pālāśajambīraiḥ karaṃjakhadiraistathā / pāṭalair badarairyuktaiḥ samītindukaśobhitam // 41 mṛgayūthaiḥ samāchannaśikhaṇḍisvaranāditam / pārāvatakasāṅghānām samantātsvaraśobhitam // 42 śaratkāle 'ramad rājā bahule cāśvinasya saḥ / vanamadhyam gato 'drākṣīdbhramantaṃ piṅgaladvijam // 43 pustikākaraṣaṃsthaṃ ca papraccha capalaṃ dvijam // 44 śatabāhuruvāca / ekākī tvam vane kasmād bhramase pustikākaraḥ / itastato 'pi sampaśyan kathayasva dvijottama // 45 brāhmaṇa uvāca / kānyakubjātsamāyātaḥ preṣito rājakanyayā / asthikṣepāya vai rājanhanūmanteśvare jale // 46 rājovāca /</p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>kathayasva prasādena kasmāt kāryād vada prabho // 34</p> <p>brāhmaṇa uvāca / śikhāṇḍī caiva rājā vai kānyakubjaṃ bubhukṣate / aputraḥ sa mahīpālaḥ kanyā jātā manorathaiḥ // 35 he nṛpa / jātismarā śubhācārā narmadāyāḥ prabhāvataḥ / pitroktā sā ca kanyā vai vivāhāya prakalpitā // 36 asāre cādya saṃsāre kanyādānaṃ dadāmyaham /</p> <p>kanyovāca / yasmin kāle hy ahaṃ lipse tasmin kāle pradīyatām // 37 putrīvākyena rājāsau vismayāviṣṭacetanaḥ / śikhāṇḍy uvāca / kathyatām me mahābhāge bhāṣitam hi tvayā katham // 38 piturvākyena sā vālā śirasāvanatā bhuvī / kathayāmāsa yadvṛttam hanumadīśvare nṛpa // 39 kalāpiny asmy ahaṃ tāta sthitā bhartṛsahānugā / uraṅgameśa sānnidhye revāyā uttare taṭe // 40 hanumato vane puṇye krīḍāmi sma yadṛcchayā / bhartryuktā tatra guhye vañjule sarale drume // 41 āgatā lubdhakās tatra kṣudhārtā vanam uttamam / bharṭṛkopayutaiḥ pāpair hatāhaṃ patinā saha // 42</p> <p>grīvām nimoṭayāmāsur bhakṣaṇoṭpāṇanam kṛtam / hutāśanamukhe te tu hasantaś caśu lubdhakāḥ // 43 bharjayitvā tato māmsaṃ bhakṣayitvā yathecchayā / suptāḥ svasthendriyā rātrau vīgatā śarvarī kṣayam // 44 tanmāmsaśeṣaṃ juṣṭam vai jambukair grdhraṇyayasaiḥ / maccharīrodbhavaṃ cāsthi snāyumāmsena saṃyutam // 45 grhītvā patriṇaikena ākāśāt patatā tadā / sāmiṣaṃ pakṣiṇaṃ dṛṣṭvā pakṣiṇo 'nye samāgatāḥ // 46 dṛṣṭvā pakṣisamūhaṃ tu asthikhaṇḍam vyasarjayat / vihagānāṃ samastānāṃ dhāvataṃ cāpi paśyatām // 47 patitaṃ narmadātoye hanumadīśvare nṛpa / madīyamasthikhaṇḍam ca patitaṃ narmadājale // 48 tasya tīrthaprabhāveṇa jātāhaṃ kṣatriye kule / bhūpa kanyāpy ahaṃ jātā sampūrṇaśaśivanmukhī // 49 jātismarā narendrāsmi jātāhaṃ kṣatriye kule /</p> <p>etat te sarvam ākhyātaṃ kāraṇaṃ nṛpasattama // 50 madarthaṃ viṣamasthāne śakuntamṛgajātiṣu / yadi preṣayase tāta kam api narmadājale // 51 tasyāhaṃ kathayiṣyāmi sthānacihnaṃ samagrakam / kanyāyā vacanaṃ śrutvā śikhāṇḍī hyāha māṃ nṛpa // 52 grāmaviṃśaṃ ca dāsyāmi gaccha tvam narmadātaṭe / prekṣaṇaṃ pratijñātam alakṣāpīḍitena tu // 53</p>	<p>asthikṣepo jale kasmāddhanūmanteśvare dvija / kriyate kena kāryeṇa sāścaryaṃ kathyatām mama // 47 suparvaṇaḥ suto yānaṃ tyaktvā bhūmau praṇamya ca / kṛtāñjalipuṭo bhūtvā brāhmaṇāya nareśvara / samastaṃ kathayāmāsa vṛttāntaṃ svam purātanam // 48 brāhmaṇa uvāca / śikhāṇḍī nāma rājāsti kanyakubje pratāpavān / aputro 'sau mahīpālaḥ kanyā jātā manorathaiḥ // 49</p> <p>jātismarā sucārvaṅgī narmadāyāḥ prabhāvataḥ / pitṛā ca saikadā kanyā vivāhāya prajalpitā // 50 anitye putri saṃsāre kanyādānaṃ dadāmy aham / śvaḥkṛtyam adya kurvīta pūrvāhṇe cāparāhṇikam / na hi pratīkṣate mṛtyuḥ kṛtaṃ cāsya na cākṛtam // 51 kanyovāca / iccheyam yatra kāle hi tatra deyaṃ tvayā pituḥ / putrīvākyādasau rājā vismito vākyam abravīt // 52 śikhāṇḍy uvāca / kathyatām me mahābhāge sāścaryaṃ bhāṣitam tvayā / piturvākyena sā bālottamā hyāgatāntikam // 53 kathayāmāsa yadvṛttam hanūmanteśvare nṛpa / kalāpinī hyahaṃ tāta yutā bharṭṛavasam tadā // 54 revaurvyāsaṅgamantisthā [W?] revāyā dakṣiṇe taṭe / hanūmantavane puṇye cikrīḍāhaṃ yadṛcchayā // 55 bhartryuktā ca saṃsuptā rajanyāṃ sarale nage / āgatā lubdhakāstatra kṣudhārtā vanamuttamam // 56 bharṭṛyogayutā pāpairdṛṣṭāhaṃ vadhacintakaiḥ / pāśabandhaṃ samādāya baddhāhaṃ svāminā saha // 57 grīvām te moṭayāmāsuḥ picchāchoṭānakam kṛtam / hutāśanamukhe taistu saha kāntena lubdhakaiḥ // 58 paribharjyāvayor māmsaṃ bhakṣayitvā yatheṣṭataḥ / suptāḥ svasthendriyā rātrau sā gatā śarvarī kṣayam // 59 prabhāte māmsaśeṣaṃ ca jambukair grdhraghātibhiḥ / maccharīrodbhavaṃ cāsthi snāyumāmsena cāvṛtam // 60 grhītaṃ ghātinaikena cākāśātpatitaṃ tadā / taṃ māmsabhakṣaṇaṃ dṛṣṭvā pare pakṣiṇa āgatāḥ // 61 dṛṣṭvā pakṣisamūhaṃ tu asthikhaṇḍam vyasarjayat / vihagānāṃ samastānāṃ dhāvataṃ caiva paśyatām // 62 patitaṃ narmadātoye hanūmanteśvare nṛpa / madīyamasthikhaṇḍam ca patitaṃ narmadājale // 63 tasya tīrthasya puṇyena jātāhaṃ putrikā tava / bhūpakanyā tvahaṃ jātā pūrṇacandranibhānā // 64 jātismarā narendrasya saṃjātā bhavataḥ kule / tasmād vivāhaṃ necchāmi mama bhartā nṛpottama // 65 viṣame vartate 'dyāpi śakuntamṛgajātiṣu / tasyāsthiśeṣaṃ rājendra tasmimstīrthe bhaviṣyati // 66 tatṣeṣaṇārthaṃ vai tāta preṣayādya dvijottamam / etat te sarvamākhyātaṃ kāraṇaṃ nṛpasattama // 67 madbhartā viṣame sthāne śakuntamṛgajātiṣu / yadi preṣayase tāta kaṃcittvaṃ narmadātaṭe // 68 tasyāhaṃ kathayiṣyāmi sthānaiścihnaiśca lakṣitam / śikhāṇḍīnāpyahaṃ tatra hyāhūto hyavanīpate // 69 dāsyāmi viṃśatigrāmāṅgaccha tvam narmadātaṭe / preṣaṇaṃ me pratijñātamalakṣmyā pīḍitena tu // 70 kanyovāca /</p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>gaccha tvam narmadām puṇyām sarvapāpakṣayaṃkarīm / agrajām somanāthasya hanumadīśvare śubhe // 54 ardhakrośe tu revāyā vistīrṇe vaṭapādapaiḥ / kadambakavanaś caiva sampradhāne vanasya ca // 55 nyagrodhavaṭasānnidhye asthilakṣyaṃ pradṛśyate / mṛttikāmasthisamgr̥hya gaccha revān dvijottama // 56 āśvinasya site pakṣe tripurārīthau sthite / snāpaya śūlinam bhaktiyā rātrau kuru ca jāgaram // 57 prabhāte kṣipyatām śīghram nābhīmātre jale sthitaḥ / ity uccārya dvijaśreṣṭha sugatis tasya jāyate // 58 asthi kṣiptvā punaḥ snānam kartavyamaghanāśanam /</p>	<p>gaccha tvam narmadām puṇyām sarvapāpakṣayaṃkarīm / āgneyyām somanāthasya hanūmanteśvaraḥ paraḥ // 71 ardhakrośena revāyā vistīrṇo vaṭapādapaḥ / karamjaḥ kaṭahaś caiva sannidhāne vaṭasya ca // 72 nyagrodhamūlasānnidhye sūkṣmānyasthīni drakṣyasi / samūhya tāni samgr̥hya gaccha revām dvijottama // 73 āśvinasyāsite pakṣe tripurārīstu vai tithau / snāpya trīśūlinam bhaktiyā rātrau tvam kuru jāgaram // 74 kṣipeḥ prabhāte tāni tvam nābhīmātrajalasthitaḥ / ity uccārya dvijaśreṣṭha vimuktis tasya jāyatām // 75 kṣiptvāsthīni punaḥ snānam kartavyam tvaghanāśanam / evam kṛte tu rājendra gatistasya bhaviṣyati // 76</p>
<p>kathitam kanyayā yac ca tatsarvaṃ pustake kṛtam // 59 āgato 'haṃ nṛpaśreṣṭha tasmimś tīrthe mahālaye / sābhijñānam tato dṛṣtvā gr̥hītvāsthī nṛpottama // 60 pūrvoktena vidhānena nikṣiptam narmadājale / puṣpavṛṣṭiḥ papātātha sādhu sādhviti brāhmaṇa // 61 vimānam tu tato divyam dṛṣṭam hanumadīśvare / tato brāhmaṇarājānau gr̥hītvānaśanam sthitaḥ // 62</p>	<p>kathitam kanyayā yacca tatsarvaṃ pustikākṛtam / āgato 'haṃ nṛpaśreṣṭha tīrthe 'tra dūrīṭāpāhe // 77 so 'bhijñānam tato dṛṣtvā nītvāsthīni nareśvara / pūrvoktena vidhānena prākṣipam narmadā masipuṣpavṛṣṭiḥ 'śu sādhu sādhviti pāṇḍava / vimānam ca tato divyam āgataṃ barhiṇas tadā // 78</p>
<p>ātmānam śoṣayitvā ca īśvarārādhane ratau / evam sandhyāyato devam śatabāhur dvijottamaḥ // 63 māsārdhāt tu mṛto rājā śatabāhur mahāmatih / kiṅkaṇījālaśobhāḍhyaṃ vimānam tatra cāgatam // 64 sādhu sādhu nṛpaśreṣṭha vimānārohaṇam kuru / rājovāca / ūrdhvamārgam na gacchāmi vipro yāvan na samsthitah // 65 upadeśaprado mahyam gururūpo dvijottamaḥ / devā ūcuḥ /</p>	<p>divyarūpadharo bhūtvā gato nāke kalāpavān / evam tu pratyayam dṛṣtvā hanūmanteśvare nṛpa // 79 cakārānaśanam viprah śatabāhuśca bhūpatiḥ / śoṣayāmāsatus tau svamīśvarārādhane ratau // 80 dhyāyantau tasthaturdevam śatabāhudvijottamau / māsārdhena mṛto rājā śatabāhur mahāmanāḥ // 81 kiṅkaṇījālaśobhāḍhyaṃ vimānam tatra cāgatam / sādhu sādhu nṛpaśreṣṭha vimānārohaṇam kuru // 82 śatabāhur uvāca / nāyāmi svargamārgāgram vipro yāvanna samsthitah / upadeśaprado mahyam gururūpī dvijottamaḥ // 83 apsarasa ūcuḥ /</p>
<p>hanumadīśvare rājanye mṛtāḥ santi mānavāḥ // 66 te yānti śivalokaṃ vai sarvapāpakṣayaṃ karam / naiva pāpakṣayaś cāsyā brāhmaṇasya nareśvara // 67 gr̥ham ca gr̥hiṇī vittam brāhmaṇasya pravartate / śatabāhus tato vipram bhāṣayāmāsa bhaktitaḥ // 68 tyaja mūlam adharmasya lobham ekaṃ dvijottama / ity uktvā prayayau rājā svargam svargijanaīḥ saha // 69 dinaiḥ kaiścid gato viprah svargam sukṛtibhiḥ saha / vāhinyāḥ kāśīrājasya putryāḥ tīrthaprabhāvataḥ // 70 ātmanaḥ kanyayā datte pūrvajanmārijitam tapaḥ /</p>	<p>lobhāvṛto hyayam vipro lobhāt pāpasya samgrahaḥ / hanūmanteśvare rājanye mṛtāḥ sattvamāsthitāḥ // 84 te yānti śāṃkare loke sarvapāpakṣayaṃkare / naiva pāpakṣayaścāsyā brāhmaṇasya nareśvara // 85 gr̥ham ca gr̥hiṇī citte brāhmaṇasya pravartate / śatabāhustato vipram uvāca vinayānvitah // 86 tyaja mūlamanarthasya lobhamenam dvijottama / ityuktvā svaryayau rājā svargakanyāsamāvṛtaḥ // 87 dinaiḥ kaiścidgato viprah svargam vaitālikairvṛtaḥ / barhī ca kāśīrājasya putras tīrthaprabhāvataḥ // 88 ātmānam kanyayā dattam pūrvajanma vyacintayan / sā ca tam prauḍhamālokya pīturājñāmavāpya ca / svayamvare svabhartāram lebhe sādhvī nṛpātmajam // 89 śrīmārkaṇḍeya uvāca /</p>
<p>aṣṭamyām ca caturdaśyām sarvakālam muniśvara // 71 viśeṣād āśvine māse kṛṣṇapakṣe caturdaśī / snāpayed īśvaram bhaktiyā kṣaudrakṣīreṇa sarpiṣā // 72 dadhnā ca khaṇḍayuktena tilatoyena vā punaḥ / śrīkhaṇḍena sugandhena cārcayet tam maheśvaram // 73 tataḥ sugandhapuṣpaiś ca bilvapatraiś ca pūtanam /</p>	<p>etadvṛttāntam abhavat tasmimstīrthe nṛpottama / etasmāt kāraṇānmedhyam tīrtham etat sadā nṛpa // 90 aṣṭamyām vā caturdaśyām sarvakālam nareśvara / viśeṣāccāśvine māsi kṛṣṇapakṣe caturdaśīm // 91 snāpayed īśvaram bhaktiyā kṣaudrakṣīreṇa sarpiṣā / dadhnā ca khaṇḍayuktena kuśatoyena vai punaḥ // 92 śrīkhaṇḍena sugandhena guṇṭhayec ca maheśvaram / tataḥ sugandhapuṣpaiśca bilvapatraiśca pūjayet // 93 mucakundena kadena [W?] jāitkāśakuśodbhavaiḥ / unmattamunipuṣpaughaiḥ puṣpaistatkālasambhavaiḥ // 94</p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>śrāddham yaḥ kārayet tatra brāhmaṇair vedapāragaiḥ // 74 sarvalakṣaṇasampūrṇaiḥ kulīnair ḡḥapālakaiḥ / tarpayed brāhmaṇaṃ bhaktyā annavastrahiranyakaiḥ // 75 narakasthā divaṃ yānti ity uccārya dvijātayaḥ / svargasthāḥ paramaṃ lokam ityuktṛvā praṇamed dvijān // 76 patitān varjayed viprān vṛṣalī yasya mandire / svavṛṣaṃ tu parityajya vṛṣair anyair vṛṣāyate // 77 vṛṣalīm tām vidurdevā na sūdrā vṛṣalī bhavet / brahmahatyā surāpānaṃ gurudāraṇiṣevaṇam // 78 suvarṇaharaṇaṃ tasya mitradrohahavaṃ tathā / naśyanti pātakaḥ sarve ity evaṃ śaṅkaro 'bravīt // 79</p> <p>vākpralāpena kiṃ vatsa bahunoktena kiṃ tu vā / sarvapāpasamopeto dadyād dānaṃ dvijottame // 80</p> <p>sarvadevamayī dhenuḥ sarvadevātmikā sthitā / śṛṅgāgreṣu mahīpāla śakro vasati nityaśaḥ // 81 hari skandhe śiro brahmā lalāṭe vṛṣavāhanaḥ / candrārkau locane jñeyau jihvāyām tu sarasvatī // 82 marudgaṇāḥ sadā sādhyāḥ tasyāṅgāni nareśvara / oṃkāraścaturō vedāḥ saṣaḍaṅgapadakramāḥ // 83 ṛṣayo romakūpeṣu asthikhyātā mahānagāḥ / daṇḍahasto mahākāyaḥ kṛṣṇo mahiṣavāhanaḥ // 84 pṛṣṭhabhāgasthito nityaṃ śubhāśubhanirīkṣakaḥ / catvāraḥ sāgarāḥ puṇyāḥ kṣīradhārāḥ staneṣu ca // 85 viṣṇudehodbhavā gaṅgā darśanāt pāpahāriṇī / evaṃ yā saṃsthitā yasmāt tasmād eṣā sadā budhaiḥ // 86 lakṣmīś ca gomaye yasyāḥ pavitrā sarvamaṅgalā / gomayāl lepanaṃ tasmāt kartavyaṃ pāṇḍunandana // 87 gandharvāpsaraso gaṅgā gokhureṣu ca saṃsthitāḥ / aśvinau karṇayor nityaṃ vartete raviputrakau // 88 pṛthivyām sāgarāntāyām yāni tīrthāni pāṇḍava / tāni sarvāni prāptāni gavāṃ pādeṣu nityaśaḥ // 89 yudhiṣṭhira uvāca / sarvatīrthasamā gāvo gīrvāṇaiḥ samalaṃkṛtāḥ / etat kathaya me tāta kasmād goṣu samāśritāḥ // 90 mārkaṇḍeya uvāca / sarvadevamayo viṣṇurgāvo viṣṇuśarīrajāḥ / deyāḥ tasmāt sadā vandyāḥ kalpitā vibudhair janaiḥ // 91 śvetā vā kapilā vāpi kṣīriṇī pāṇḍunandana / sarvāsāṃ kṣīriṇī gāvaḥ śvetavastrāvaguṇthitāḥ // 92 kāṃsyadohanikā deyāḥ svarṇaśṛṅgīrbhūṣitāḥ / hanūmadīśvarasyāgre bhaktyā vipreṣu dāpayet // 93 nisargasthena sā deyā svargamāntama icchatā / asamartho yamas teṣāṃ viṣṇulokaṃ prayānti te // 94 viṣṇulokacyutaḥ so 'pi prayānti dvijamandiraṃ / tatraiva jāyate putro vidvān vanasamanvitaḥ // 95 sarvapāpaharaṃ tīrthaṃ hanumadīśvaraṃ śubham / śṛṇoti mucyate pāpād varṇasaṅkarasambhavāt // 96 darśe saṃcintayed yas tu mucyate nātra saṃśayaḥ // 97 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe hanumadīśvaravarṇano nāma tryadhikaśatātamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>arcayet parayā bhaktyā hanūmanteśvaraṃ śivam / ḡḥṛtena dāpayed dīpaṃ tailena tadabhāvataḥ // 95 śrāddham ca kārayet tatra brāhmaṇair vedapāragaiḥ / sarvalakṣaṇasampūrṇaiḥ kulīnair ḡḥapālakaiḥ // 96 tarpayed brāhmaṇān bhaktyā vasanānnahiranyataḥ / narakasthā divaṃ yāntu procyeti praṇamed dvijān // 97</p> <p>patitān varjayed viprān vṛṣalī yasya gehinī / svavṛṣaṃ cāparityajya vṛṣair anyair vṛṣāyate // 98 vṛṣalīm tām vidurdevā na sūdrī vṛṣalī bhavet / brahmahatyā surāpānaṃ gurudāraṇiṣevaṇam // 99 suvarṇaharaṇanyāsamitradrohodbhavaṃ tathā / naśyate pātakaṃ sarvaṃ ityevaṃ śaṅkaro 'bravīt // 100 śrīmārkaṇḍeya uvāca / vākpralāpena bho vatsa bahunoktena kiṃ mayā / sarvapātakasamyukto dadyād dānaṃ dvijanmane // 101 godānaṃ ca prakartavyam asmiṃstīrthe viśeṣataḥ / godānaṃ hi yataḥ pārtha sarvadānādhikaṃ smṛtam // 102 sarvadevamayā gāvaḥ sarve devāḥ tadātmakāḥ / śṛṅgāgreṣu mahīpāla śakro vasati nityaśaḥ // 103 uraḥ skandaḥ śiro brahmā lalāṭe vṛṣabhadhvajaḥ / candrārkau locane devau jihvāyām ca sarasvatī // 104 marudgaṇāḥ sadā sādhyā yasyā dantā nareśvara / hūnkāre caturō vedān vidyātsāṅgapadakramān // 105 ṛṣayo romakūpeṣu hyasaṃkhyātās tapasvinaḥ / daṇḍahasto mahākāyaḥ kṛṣṇo mahiṣavāhanaḥ // 106 yamaḥ pṛṣṭhasthito nityaṃ śubhāśubhaparīkṣakaḥ / catvāraḥ sāgarāḥ puṇyāḥ kṣīradhārāḥ staneṣu ca // 107 viṣṇupādodbhavā gaṅgā darśanātpāpanāśanī / prasrāve saṃsthitā yasmāt tasmād vandyā sadā budhaiḥ // 108 lakṣmīś ca gomaye nityaṃ pavitrā sarvamaṅgalā / gomayālepanaṃ tasmāt kartavyaṃ pāṇḍunandana // 109 gandharvāpsaraso nāgāḥ khurāgreṣu vyavasthitāḥ /</p> <p>pṛthivyām sāgarāntāyām yāni tīrthāni bhārata / tāni sarvāni jānīyād gaurgavyaṃ tena pāvanam // 110 yudhiṣṭhira uvāca / sarvadevamayī dhenurgīrvāṇādyairalaṃkṛtā / etat kathaya me tāta kasmād goṣu samāśritāḥ // 111 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sarvadevamayo viṣṇur gāvo viṣṇuśarīrajāḥ / devāstadubhayāt tasmāt kalpitā vividhā janaiḥ // 112 śvetā vā kapilā vāpi kṣīriṇī pāṇḍunandana / savatsā ca suśīlā ca sitavastrāvaguṇthitā // 113 kāṃsyadohanikā deyā svarṇaśṛṅgī subhūṣitā / hanūmanteśvarasyāgre bhaktyā viprāya dāpayet // 114 niyamasthena sā deyā svargamānāntyaṃ icchatā / asamarthāya ye dadyur viṣṇuloke prayānti te // 115 asau loke cyuto rājanbhūtale dvijamandire / kuśalo jāyate putro guṇavidyāddhanarddhimān // 116 sarvapāpaharaṃ tīrthaṃ hanūmanteśvaraṃ nṛpa / śṛṇvanvimucyate pāpād varṇasaṃkarasambhavāt // 117 dūrasthaścintayan paśyan mucyate nātra saṃśayaḥ // 118 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe hanūmanteśvaratīrtha-</i></p>

RKS 103: [hanumadīśvaravarṇana]	RKV 83: [hanūmanteśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
	<i>māhātmyavarṇanam nāma tryaśītitam 'dhyāyaḥ</i>
RKS 104: [somanāthatīrthamahimā]	RKV 85: [somanāthatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca /</p> <p>āścaryaṃ kathitaṃ tāta yadabhūn narmadātaṭe / somanāthasyatīrthaṃ hi vārāṇasyā samaṃ nṛpa // 1 yudhiṣṭhira uvāca / nimagno duḥkhasaṃsāre hṛtarājyo dvijottama / yuṣmad vāṇī jalaiḥ snāto nirduḥkho 'haṃ sabāndhavaḥ // 2 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābhāho somavaṃśa vibhūṣaṇa / pṛṣṭaṃ te durlabhaṃ tīrthaṃ guhyād guhyataraṃ yathā // 3 āḍau pitāmahaḥ tāta samas tasya janasya ca / manasā tasya saṃjātā ṛṣayo daśa puṅgavāḥ // 4 marīciratryaṅgirasau pulastyaḥ pulahaḥ kratuḥ / pracetāś ca vaśiṣṭhaś ca bhṛgur nārada eva ca // 5 jajñe pracetaso dakṣo mahātejāḥ prajāpatiḥ / dakṣasyāpi sutā jātāḥ pañcāśat kanyakāḥ kila // 6 dadau sa daśa dharmāya kaśyapāya trayodaśa / tathaiva ca mahābhāga saptaviṃśatim indave // 7 tāsāṃ hi rohiṇī candrasyābhīṣṭā sābhavat tadā / tasyāś ca kāraṇaṃ kṛtvā śapto dakṣeṇa candramāḥ // 8 kṣayarogyabhavac candro vivakṣyāḥ prajāpateḥ / dakṣasāpaprabhāveṇa nistejāḥ śarvarīpatiḥ // 9 gataḥ pitāmahaṃ somo vepamānaḥ praṇamya ca / brahmayone namas tubhyaṃ vedagarbha namo 'stu te // 10</p> <p>brahmovāca / sarvatra durlabhā revā triṣu sthāneṣu bhārata / omkāre ca bhṛgukṣetre narmadā hy urageśvare // 11</p> <p>kāṣṭhāvat saṃsthitaḥ somo dhyāyate parameśvaram / yāvad varṣasataṃ pūrṇaṃ tāvat tuṣṭo maheśvaraḥ // 12 pretyakṣaḥ somanāthasya vṛṣāsana umārdhagaḥ / sāṣṭāṅgaṃ praṇato bhūtvā jaya deva namo 'stu te // 13 jaya śāṅkara pāpakṛtānta namo jaya īśvara nātha namo 'stu namaḥ / jaya vāsukibhūṣaṇa bhūtapate jaya śūlakapāladharāya namaḥ // 14 jaya andhakadehavināśa namo jaya dānavadehavadhāya namaḥ / jaya niṣkalasakalakalāya namo jaya kālakalādamanāya namaḥ // 15 jaya nīlakaṇṭha umāpate jaya sūkṣmanirañjanaśabda namaḥ /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra narmadāyāḥ purātanam / brahmahatyāharaṃ tīrthaṃ vārāṇasyā samaṃ hi tat // 1 yudhiṣṭhira uvāca / āścaryaṃ kathyatāṃ brahmanyadvṛttaṃ narmadātaṭe / vārāṇasyā samaṃ kasmād etat kathaya me prabho // 2</p> <p>nimagno duḥkhasaṃsāre hṛtarājyo dvijottama / yuṣmadvāṇījalasnāto nirduḥkhaḥ saha bāndhavaiḥ // 3 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābhāho somavaṃśavibhūṣaṇa / pṛṣṭo 'smi durlabhaṃ tīrthaṃ guhyādguyataraṃ param // 4 āḍau pitāmahaḥ tāvat samastajagataḥ prabhuḥ / manasā tasya saṃjātā daśaiva ṛṣipuṅgavāḥ // 5 marīcimatrīyaṅgirasau pulastyaṃ pulahaṃ kratum / pracetasāṃ vasiṣṭhaṃ ca bhṛguṃ nāradameva ca // 6 jajñe prācetasāṃ dakṣaṃ mahātejāḥ prajāpatiḥ / dakṣasyāpi tathā jātāḥ pañcāśadduhitāḥ kila // 7 dadau sa daśa dharmāya kaśyapāya trayodaśa / tathaiva sa mahābhāgaḥ saptaviṃśatim indave // 8 rohiṇī nāma yā tāsāmbhīṣṭā sābhavadvidhoḥ / śeṣāsu karuṇāṃ kṛtvā śapto dakṣeṇa candramāḥ // 9 kṣayarogyabhavaccandro dakṣasyāyaṃ prajāpateḥ / sa ca śāpaprabhāveṇa nistejāḥ śarvarīpatiḥ // 10 gataḥ pitāmahaṃ somo vepamāno 'mṛtāmśumān / padmayone namastubhyaṃ vedagarbha namo 'stu te / śaraṇaṃ tvāṃ prasanno 'smi pāhi māṃ kamalāsana // 11 brahmovāca / nistejāḥ śarvarīnātha kalāhīnaśca dṛśyase / udvignamānasastāta saṃjātāḥ kena hetunā // 12 soma uvāca / dakṣasāpena me brahmannistejastvaṃ jagatpate / nirhāraścāsya śāpasya kathyatāṃ me pitāmaha // 13 brahmovāca / sarvatra sulabhā revā triṣu sthāneṣu durlabhā / omkāre 'tha bhṛgukṣetre tathā caivaurvasaṃgame // 14 tatra gaccha kṣapānātha yatra revāntaraṃ taṭam / tvarito 'sau gatastatra yatra revaurvisaṃgamaḥ // 15 kāṣṭhāvasthaḥ sthitaḥ somo dadhyau tripuravairiṇam / yāvad varṣasataṃ pūrṇaṃ tāvat tuṣṭo maheśvaraḥ // 16 pratyakṣaḥ somarājasya vṛṣāsana umāpatiḥ / sāṣṭāṅgaṃ praṇipatyocairjaya śambho namo 'stu te // 17 jaya śāṅkara pāpahaṛāya namo jaya īśvara te jagadīśa namaḥ /</p> <p>jaya vāsukibhūṣaṇadhāra namo jaya śūlakapāladharāya namaḥ // 18 jaya andhakadehavināśa namo jaya dānavavṛndavadhāya namaḥ / jaya niṣkalarūpa sakalāya namo jaya kāla kāmadahāya namaḥ // 19 jaya mecakakaṇṭhadharāya namo jaya sūkṣmanirañjanaśabda</p>

RKS 104: [somanāthafīrthamahimā]	RKV 85: [somanāthafīrthamāhātmyavarṇana]
jaya ādya anādya ananta namo jaya pāṇipinākatrīṣūla namaḥ // 16	namaḥ / jaya ādiranādirananta namo jaya śaṅkara kiṃkaramīśa bhaja // 20
evaṃ stuto mahādevaḥ somanāthena pāṇḍava / tuṣṭas tasya nṛpaśreṣṭha umayā saha śaṅkaraḥ // 17 īśvara uvāca / varaṃ varaya bhadraṃ te yat te manasi vartate /	evaṃ stuto mahādevaḥ somarājena pāṇḍava / tuṣṭastasya nṛpaśreṣṭha śivayā śaṅkaro 'bravīt // 21 īśvara uvāca / varaṃ prārthaya me bhadra yatte manasi vartate / sādhu sādhu mahāsattva tuṣṭo 'haṃ tapasā tava // 22
soma uvāca / dakṣaśāpena dagdho 'haṃ kṣīṇadeho maheśvara // 18 pāpaprāśamaṇaṃ deva kuru sarvaṃ mamaiva tu / maheśvara uvāca / bhavadbhaktigrhīto 'haṃ tūṣṭaś caivomayā saha // 19 niṣpāpaḥ somanāthasya saṃjātas tīrthasevanāt / ityuktvantardadhe devaḥ somo dhyātvā kṣaṇaṃ nṛpa // 20 sthāpayāmāsa līṅgaṃ tu siddhidam prāṇināṃ bhuvi / sarvaduḥkhaharaṃ devaṃ brahmahatyāvināśanam // 21 mārkaṇḍeya uvāca / somanāthaprabhāvaṃ ca saṃkṣepāt kathayāmi te /	soma uvāca / dakṣaśāpena dagdho 'haṃ kṣīṇasattvo maheśvara / śāpasyopaśamaṃ deva kuru śarma mama prabho // 23 īśvara uvāca / tava bhaktigrhīto 'hamumayā saha toṣitaḥ / niṣpāpaḥ somanāthastvaṃ saṃjātas tīrthasevanāt // 24 ityūce devadeveśaḥ kṣaṇaṃ dhyātvendunā tataḥ / sthāpitaṃ paramaṃ līṅgaṃ kāmadaṃ prāṇināṃ bhuvi / sarvaduḥkhaharaṃ tat tu brahmahatyāvināśanam // 25 yudhiṣṭhira uvāca / somanāthaprabhāvaṃ me saṃkṣepātkathaya prabho / duḥkhāṃnavanimagnānāṃ trātā prāpto dvijottama // 26 śrīmārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu tīrthaprabhāvaṃ te saṃkṣepātkathayāmy aham / yadvṛttamuttare kūle revāyā urisaṃgame // 27
śambaro nāma rājābhūt tasya putras trilocanaḥ // 22 trilocanaḥ kaṇṭhaḥ pāpaniṣṭho mahādhamah / vane vibhramatas tasya mṛgayūthaṃ tv adṛśyata // 23 mṛgayūthaṃ hataṃ sarvaṃ trilocanasutena ca / mṛgarūpī dvijo madhye vicaran nirjane vane // 24 tadā hatas tu śastreṇa kaṇṭhena ṛṣisattamaḥ / brahmahatyāyutaḥ kaṇṭho nistejā vyacaran mahīm // 25 vicarann api saṃprāpto narmadānāgasamgame /	śambaro nāma rājābhūttasya putrastrilocanaḥ / trilocanasutaḥ kaṇvaḥ sa pāparddhiparo 'bhavat // 28 vane nityaṃ bhramanso 'tha mṛgayūthaṃ dadarśa ha / mṛgayūthaṃ hataṃ tat tu trilocanasutena ca // 29 mṛgarūpī dvijo madhye carate nirjane vane / sa hatastena saṅgena kaṇvena munisattama // 30 brahmahatyānviṭaḥ kaṇvo nistejā vyacaranmahīm / vyacaramścaiva saṃprāpto narmadān urisaṃgame // 31 kiṃśukāśokabahale jambīrapanasākule / kadambapāṭalākīrṇe bilvanāraṅgaśobhite // 32 ciñciñīcampakopete hyagastitaruchādite /
kadambapāṭalākīrṇe bilvanāraṅgaśobhite // 26 ciñciñī campakopete agastitaruśobhite / unmattabhṛṅgasamyukte tathā sarvatra śobhite // 27 citrakair mṛgamārjāraiḥ siṃhaiḥ sarvatra śūkaraiḥ / śaśakair gavayair yukte śikhaṇḍiravanādite // 28 praviṣṭas tadvane kaṇṭhas tṣārtāḥ śramakarṣitaḥ / snāto revājale puṇye saṅgame pāpanāśane // 29 patrāṇi ca vicitrāṇi bhakṣayan saha kiṅkaraiḥ / suptaḥ pādapachāyāyāṃ śrānto mṛgavadhena ca // 30 ānarca parayā bhaktyā somanāthaṃ yudhiṣṭhira / pītvā toyaṃ kaṇṭhamātraṃ sarvapāpakṣayaṃkaram // 31 tāvat tīrthavare vipraḥ snānārthaṃ saṃgamaṃ prati / mārgago brāhmaṇo bhūyas tatas tad gatamānasah // 32 mārge vṛkṣe samārūḍhā strī caikā ca bhayaṅkarī / uvāca brāhmaṇaṃ sā hi tiṣṭha tiṣṭha dvijottama // 33 trasto nirīkṣate yāvad diśaḥ sarvā nareśvara / tāvad vṛkṣa samārūḍhāṃ striyaṃ raktāmbarāvṛtām // 34 raktapuṣpadharāṃ vālāṃ raktacandanacarcitām / raktābharaṇaśobhāḍhyāṃ pāśahastāṃ dadarśa ha // 35 stry uvāca / sandeśaṃ śṛṇu me vipra yadi gacchasi saṃgamam / madbhartā tiṣṭhate tatra śīghram eva visarjaya // 36 ekākinī ca te bhāryā tiṣṭhate vanamadhyagā /	prabhūtabhūtasamyuktaṃ vanaṃ sarvatra śobhitam // 33 citrakair mṛgamārjāraiḥ hiṃsrāiḥ śambaraśūkaraiḥ / śaśairgavayasamyuktaiḥ śikhaṇḍikhramaṇḍitam // 34 praviṣṭastu vane kaṇvastrṣārtāḥ śramapīḍitaḥ / snāto revājale puṇye saṅgame pāpanāśane // 35 phalāni ca vicitrāṇi cakḥāda saha kiṅkaraiḥ / suptaḥ pādapacchāyāyāṃ śrānto mṛgavadhena ca // 37 arcitaḥ parayā bhaktyā somanātho yudhiṣṭhira / 36a* papau suvimalaṃ toyaṃ sarvapāpakṣayaṃkaram // 36b* tāvat tīrthavaraṃ vipraḥ snānārthaṃ saṅgamaṃ gataḥ / mārgago brāhmaṇo harṣodyuktastadgatamānasah // 38 abalā tamuvācedaṃ tiṣṭha tiṣṭha dvijottama / trasto nirīkṣate yāvaddiśaḥ sarvā nareśvara // 39 tāvadvṛkṣasamārūḍhāṃ striyaṃ raktāmbarāvṛtām / raktamālyāṃ tadā bālāṃ raktacandanacarcitām / raktābharaṇaśobhāḍhyāṃ pāśahastāṃ dadarśa ha // 40 stryuvāca / saṃdeśaṃ śrūyatāṃ vipra yadi gacchasi saṅgame / madbhartā tiṣṭhate tatra śīghrameva visarjaya // 41 ekākinī ca te bhāryā tiṣṭhate vanamadhyagā /

RKS 104: [somanāthafīrthamahimā]	RKV 85: [somanāthafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>ityākarnya gato viprah saṅgamaṃ suradurlabham // 37 vṛkṣachāyāsthitaṃ kaṇṭhaṃ brāhmaṇo hi dadarśa ha /</p> <p>brāhmaṇa uvāca / vanānte ca mayā dṛṣṭā bālā kamalalocanā // 38 raktāmbardharā tanvī raktacandanarcarcitā / raktamālyā suśobhādhyā pāśahastā mṛgekṣaṇā // 39 vṛkṣārūḍhāvadaḍ vākyam bhartāraṃ preṣayasva mām / kaṇṭha uvāca / kasmin sthāne tu viprendra tiṣṭhate mṛgalocanā // 40 kasya sā kena kāryeṇa etat sarvaṃ vada hi me / brāhmaṇa uvāca / saṃgamād ardhakrośe ca udyānānte praśobhite // 41</p>	<p>ityākarnya gato viprah saṅgamaṃ suradurlabhe // 42 vṛkṣacchāyānvitah kaṇṭho brāhmaṇenāvalokitah / uvāca taṃ prati tadā vacanaṃ brāhmaṇottamaḥ // 43 brāhmaṇa uvāca / vanāntare mayā dṛṣṭā bālā kamalalocanā / raktāmbardharā tanvī raktacandanarcarcitā // 44 raktamālyā suśobhādhyā pāśahastā mṛgekṣaṇā / vṛkṣārūḍhāvadaḍvākyam madbhartā preṣyatāmiti // 45 kaṇṭha uvāca / kasminsthāne tu viprendra vidyate mṛgalocanā / kasya sā kena kāryeṇa sarvametadvadaśu me // 46 brāhmaṇa uvāca / saṅgamād ardhakrośe sā udyānānte hi vidyate / vacanād brāhmaṇasyaiśā na jñātā pārthivena tu // 47 tadā sa kaṇṭhabhūpālah svakaṃ dūtaṃ samādiśat / kaṇṭha uvāca /</p>
<p>tatra tiṣṭhati sā nārī sotkaṇṭhitamanā vibho / tato bhṛtyam uvācedaṃ kaṇṭho rājā yudhiṣṭhira // 42 pṛccha tvaṃ gaccha kā cāsi āgatā kva gamiṣyasi /</p>	<p>gaccha tvaṃ pṛcchatāṃ tām kvāgatā kvaca gamiṣyasi / preṣitastvarito dūto gato nārīsamīpataḥ // 48</p>
<p>tataḥ kṣipraṃ gatas tatra yatra nārī sthitābhavat // 43 vṛkṣasthāṃ dadṛśo bālām uvāca nṛpasattama / tvām rājā pṛcchate bāle kāsi tvaṃ kva gamiṣyasi // 44 stry uvāca / gurur ātmavatāṃ śāstā rājā śāstā durātmanām / iha pracchannapāpānām śāstā vaivasvato yamaḥ // 45 brahmahatyāsa saṃjātā mṛgarūpadvijodvadhāt / mayā yukto 'pi rājāsau muktas tīrthaprabhāvataḥ // 46 atrārdhakrośamātraṃ vai brahmahatyā na saṃviśet / somanāthaprabhāvāc ca tīrthaṃ vārāṇasīsamam // 47 gaccha tvaṃ preṣayeh kaṇṭhaṃ śīghrameva na saṃśayaḥ /</p>	<p>vṛkṣasthāṃ dadṛśo [W?] bālāmuvāca nṛpasattama / mannāthaḥ pṛcchati tvām tu kāsi tvaṃ kva gamiṣyasi // 49 kanyovāca / gururātmatvatāṃ śāstā rājā śāstā durātmanām / iha pracchan na pāpānām śāstā vaivasvato yamaḥ // 50 brahmahatyā ca saṃjātā mṛgarūpadharadvijāt / mayā yukto 'pi te rājā muktas tīrthaprabhāvataḥ // 51 ardhakrośāntarān madhye brahmahatyā na saṃviśet / somanāthaprabhāvō 'yaṃ vārāṇasyāḥ samaḥ smṛtaḥ // 52 gaccha tvaṃ preṣyatāṃ rājā śīghram atra na saṃśayaḥ / gato bhṛtyastataḥ śīghraṃ vepamānaḥ suvihvalaḥ // 53 samastaṃ kathayāmāsa yadvṛttaṃ hi purātanaṃ / tasya vākyādasau rājā patito dharaṇītale // 54 bhṛtya uvāca / kasmāt tvaṃ śocase nātha pūrvopāttaṃ śubhāśubham / ityākarnya vacastasya rājā vacanaṃ abravīt // 55 prāṇatyāgaṃ kariṣyāmi somanāthasamīpataḥ / śīghramānīyatāṃ vahnirindhanāni bahūni ca // 56 ānītaṃ tatkaṣaṇātsarvaṃ bhṛtyais tadvaśavartibhiḥ / snānaṃ kṛtvā śubhe toye saṅgame pāpanāśane // 57 arcitaḥ parayā bhaktyā somanātho mahībhṛtā / trīḥpradakṣiṇataḥ kṛtvā jvalantaṃ jātavedasam // 58 praviṣṭaḥ kaṇṭharājāsau hṛdī dhyātvā janārdanaṃ / pītāmbardharaṃ devaṃ jaṭāmukuṭadhāriṇam // 59 śriyā yuktaṃ suparṇasthaṃ śaṅkhacakraḡadādharam / surārīsūdanaṃ dadhyau sugatir me bhavatv iti // 60 papāta puṣpavṛṣṭistu sādhu sādhu nṛpātmaḡa / āścaryamatulaṃ dṛṣtvā nirīkṣya ca parasparam // 61 mṛtaṃ taiḥ pāvake bhṛtyairhṛdī dhyātvā gadādharam / vimānasthās tataḥ sarve saṃjātāḥ pāṇḍunandana // 62 niṣpāpāste divaṃ yātāḥ somanāthaprabhāvataḥ / brāhmaṇe saṅgame tatra dhyāyamāne vṛṣadhvajam // 63 śrīmārkaṇḍeya uvāca / somanāthaprabhāvō 'yaṃ śṛṇuṣvaikamaṇā nṛpa /</p>
<p>samastaṃ kathayāmāsa tad vṛttāntaṃ nṛpaṃ prati // 48 tasya vākyena rājāsau papāta dharaṇītale / bhṛtya uvāca / kasmāt tvaṃ śocase nātha pūrvajātaṃ śubhāśubham // 49 ityākarnya vacas tasya sa rājā tvidam abravīt / prāṇatyāgaṃ karomy atra somanātha samīpataḥ // 50 śīghram ānīyatāṃ vahṇir indhanāni bahūny api / ānītaṃ tatkaṣaṇāt sarvaṃ bhṛtyaiḥ svair vaśavartibhiḥ // 51 snānaṃ kṛtvā śubhe toye saṅgame pāpanāśane / arcitvā parayā bhaktyā somanāthaṃ nareśvara // 52 trīḥpradakṣiṇakaṃ kṛtvā jvalīte jātavedasi / praviṣṭaḥ kaṇṭharājas tu hṛdī kṛtvā janārdanaṃ // 53 pītāmbardharaṃ devaṃ mahāmukuṭadhāriṇam /</p> <p>viṣṇor dhyānena cātraiva sugatir me bhavatv iti // 54 papāta puṣpavṛṣṭiś ca sādhu sādhu nṛpātmaḡa / āścaryamatulaṃ dṛṣtvā nirīkṣa ca parasparam // 55 hutaṃ taiḥ pāvake bhṛtyairhṛdī dhyātvā gadādharam / vimānasthā divaṃ sarve saṅgatāḥ pāṇḍunandana // 56</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / somanāthaprabhāvō 'yaṃ śṛṇuṣvaikamaṇā nṛpa /</p>	<p>samastaṃ kathayāmāsa yadvṛttaṃ hi purātanaṃ / tasya vākyādasau rājā patito dharaṇītale // 54 bhṛtya uvāca / kasmāt tvaṃ śocase nātha pūrvopāttaṃ śubhāśubham / ityākarnya vacastasya rājā vacanaṃ abravīt // 55 prāṇatyāgaṃ kariṣyāmi somanāthasamīpataḥ / śīghramānīyatāṃ vahnirindhanāni bahūni ca // 56 ānītaṃ tatkaṣaṇātsarvaṃ bhṛtyais tadvaśavartibhiḥ / snānaṃ kṛtvā śubhe toye saṅgame pāpanāśane // 57 arcitaḥ parayā bhaktyā somanātho mahībhṛtā / trīḥpradakṣiṇataḥ kṛtvā jvalantaṃ jātavedasam // 58 praviṣṭaḥ kaṇṭharājāsau hṛdī dhyātvā janārdanaṃ / pītāmbardharaṃ devaṃ jaṭāmukuṭadhāriṇam // 59 śriyā yuktaṃ suparṇasthaṃ śaṅkhacakraḡadādharam / surārīsūdanaṃ dadhyau sugatir me bhavatv iti // 60 papāta puṣpavṛṣṭistu sādhu sādhu nṛpātmaḡa / āścaryamatulaṃ dṛṣtvā nirīkṣya ca parasparam // 61 mṛtaṃ taiḥ pāvake bhṛtyairhṛdī dhyātvā gadādharam / vimānasthās tataḥ sarve saṃjātāḥ pāṇḍunandana // 62 niṣpāpāste divaṃ yātāḥ somanāthaprabhāvataḥ / brāhmaṇe saṅgame tatra dhyāyamāne vṛṣadhvajam // 63 śrīmārkaṇḍeya uvāca / somanāthaprabhāvō 'yaṃ śṛṇuṣvaikamaṇā vidhim /</p>

RKS 104: [somanāthafīrthamahimā]	RKV 85: [somanāthafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ sarvakāle śubhe dine // 57 viśeṣāc chuklapakṣe ca sūryavāreṇa saptamī / upoṣya yo naro bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram // 58 pañcāmṛtena gavyena snāpayet parameśvaram / śrīkhaṇḍalepanaṃ kuryāt puṣpadhūpādikaṃ tathā // 59 ghṛtena bodhayed dīpaṃ gītaṃ nṛtyaṃ ca kārayet / somavāreṇa cāṣṭamyāṃ prabhāte pūjayed dvijam // 60 ātmavantaṃ jitakrodhaṃ dvijanindāvivarjitaṃ / sarvāṅgaruciraṃ śāntaṃ svadāraparipālakaṃ // 61 gāyatrīṃ paṭhamānaṃ ca vikarmarahitaṃ sadā / punar bhūrvṛṣalī śūdrī vartate yasya mandire // 62</p>	<p>aṣṭamyāṃ vā caturdaśyāṃ sarvakālaṃ raverdine // 64 viśeṣācchuklapakṣe cetsūryavāreṇa saptamī / upoṣya yo naro bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram // 65 pañcāmṛtena gavyena snāpayet parameśvaram / śrīkhaṇḍena tato guṇṭhya puṣpadhūpādikaṃ dadet // 66 ghṛtena bodhayed dīpaṃ nṛtyaṃ gītaṃ ca kārayet / somavāre tathāṣṭamyāṃ prabhāte pūjayed dvijaṃ // 67 jitakrodhānātmavataḥ paranindāvivarjitān / sarvāṅgarucirāñchastān svadāraparipālakān // 68 gāyatrīpāṭhamātrāṃsca vikarmaviratān sadā / punarbhūrvṛṣalīśūdrī careyur yasya mandire // 69 dūrato 'sau dvijastyājya ātmanaḥ śreya icchatā / hīnāṅgān atiriktāṅgān yeṣāṃ pūrvāparaṃ na hi // 70 vrate śrāddhe tathā dāne dūratastān vivarjayet / āyāsī taruṇī tulyā dvijaḥ svādhyāyavarjitaḥ // 71 ātmānaṃ saha yājyena pātayanti na saṃśayaḥ / sālmālnāvātulyāḥ [W?] syuḥ ṣaṭkarmaniratā dvijaḥ // 72 dātāraṃ ca tathātmānaṃ tārayanti taranti ca / śrāddhaṃ someśvare pārtha yaḥ kuryāduta mānavaḥ / pītaras tasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam // 66 annaṃ vastraṃ hiraṇyaṃ ca yo dadyād agrajanmane / sa yāti śāṅkaraṃ lokam iti me satyabhāṣitam // 67 hayaṃ yo vai dadāt yatra sampūrṇābharaṇānvitam / raktaṃ vā pītavarṇaṃ vā sarvalakṣaṇalakṣitam // 68 kuṅkumena viliptāṅgam aprajaṃ ca daded iti / sragdāmabhūṣitaṃ kaṅṭhe sitavastrāvaguṇṭhitaṃ // 69 aṅghrīrādhīyatāṃ skandhe madīyaṃ hayam āruha / ārūḍhe brāhmaṇe bhūyo bhāskaraḥ prīyatām iti // 70 sa yāti śāṅkaraṃ lokam sarvapāpavivarjitaḥ /</p>
<p>hīnāṅgās tv atiriktāṅgā yeṣāṃ pūrvāpare na hi / vrate śrāddhe tathā dāne dvijaḥ varjyaḥ sadā budhaiḥ // 63 puṃscalī taruṇī bhāryā dvijaḥ svādhyāyavarjitaḥ / ātmānaḥ saha dātāramadho nayati paṇḍava // 64 śālmālī naukayā tulyāḥ svadharmaniratā dvijaḥ / dātāraṃ caivam ātmānaṃ tārayanti taranti ca // 65 śrāddhaṃ someśvare pārtha yaḥ kuryāduta mānavaḥ / pītaras tasya tṛpyanti yāvad ābhūtasamplavam // 66 annaṃ vastraṃ hiraṇyaṃ ca yo dadyād agrajanmane / sa yāti śāṅkaraṃ lokam iti me satyabhāṣitam // 67 hayaṃ yo vai dadāt yatra sampūrṇābharaṇānvitam / raktaṃ vā pītavarṇaṃ vā sarvalakṣaṇalakṣitam // 68 kuṅkumena viliptāṅgam aprajaṃ ca daded iti / sragdāmabhūṣitaṃ kaṅṭhe sitavastrāvaguṇṭhitaṃ // 69 aṅghrīrādhīyatāṃ skandhe madīyaṃ hayam āruha / ārūḍhe brāhmaṇe bhūyo bhāskaraḥ prīyatām iti // 70 sa yāti śāṅkaraṃ lokam sarvapāpavivarjitaḥ /</p>	<p>hīnāṅgān atiriktāṅgān yeṣāṃ pūrvāparaṃ na hi // 70 vrate śrāddhe tathā dāne dūratastān vivarjayet / āyāsī taruṇī tulyā dvijaḥ svādhyāyavarjitaḥ // 71 ātmānaṃ saha yājyena pātayanti na saṃśayaḥ / sālmālnāvātulyāḥ [W?] syuḥ ṣaṭkarmaniratā dvijaḥ // 72 dātāraṃ ca tathātmānaṃ tārayanti taranti ca / śrāddhaṃ someśvare pārtha yaḥ kuryādgamatsaraḥ // 73 pretāstasya hi suprītā yāvad ābhūtasamplavam / annaṃ vastraṃ hiraṇyaṃ ca yo dadyād agrajanmane // 74 sa yāti śāṅkare loka iti me satyabhāṣitam / hayaṃ yo yacchate tatra sampūrṇaṃ taruṇaṃ sitam // 75 raktaṃ vā pītavarṇaṃ vā sarvalakṣaṇasamyutam / kuṅkumena viliptāṅgāvagrajanmahayāvapi // 76 sragdāmabhūṣitau kāryau sitavastrāvaguṇṭhitau / aṅghrīḥ pradīyatāṃ skandhe madīye hayamāruha // 77 ārūḍhe brāhmaṇe brūyād bhāskaraḥ prīyatāmīti / sa yāti śāṅkaraṃ lokam sarvapāpavivarjitaḥ // 78 uparāge tu somasya tīrthaṃ gatvā jitendriyaḥ / satyalokāc cyutaś cāpi rājā bhavati dhārmikaḥ // 79 tasya vāsaḥ sadā rājanna naśyati kadācana / dīrghāyurjāyate putro bhāryā ca vaśavartinī // 80 jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvaduḥkhavivarjitaḥ /</p>
<p>tasmāl lokāc cyutaś cāpi rājā bhavati dhārmikaḥ // 71 tasya vaṃśe sadā rājyaṃ na naśyati kadācana / dīrghāyur jāyate putro bhāryā ca vaśavartinī // 72 jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvaduḥkhavivarjitaḥ / somasya coparāge tu yo gacched vijitendriyaḥ // 73 sopavāso jitakrodho gāṃ tu dadyād dvijanmane / savatsāṃ kṣīrasamyuktāṃ śvetavarṇāṃ balānvitāṃ // 74 śabalīṃ pītavarṇāṃ vā dhūmrāṃ vā nīlakandharāṃ / kapilāṃ vā savatrāṃ vā ghaṇṭābharaṇābhūṣitāṃ // 75 raupyakhurāṃ kāmśyadohāṃ svarṇaśṛṅgīm nareśvara / śvetayā vardhate vaṃśo raktā saubhāgyavardhinī // 76 śabalī tāmraṇā ca duḥkhaghñā ca prakīrtitā / kapilā tu haret pāpaṃ trijanmabhīr upārjitaṃ // 77 tasya lokam avāpnoti māndhātus ca janeśvara / pakṣānte ca vyatīpāte vaidhṛtau ravisamkrame // 78 dinakṣaye gajacchāyā grahaṇe bhāskarasya ca / ye vrajanti viśuddhāṅgā vairaṅcyē suradurlabhe // 79 mātrhā guruhā yo hi ātmahā tu viśeṣataḥ / drupadādyam japen nityaṃ prāṇāyāmaṃ tathā nrpa // 80 gāyatrīṃ vaiṣṇavīm caiva saurīm śaivīm yadṛcchayā / so 'pi pāpaiḥ pramucyeta ity evaṃ śāṅkaro 'bravīt // 81 yaḥ kuryāt somanāthasya tatra kartā pradakṣiṇam / pradakṣiṇīkṛtaṃ tena jambūdvīpaṃ nareśvara // 82 brahmahatyā surāpānaṃ gurudāraṇiṣevaṇam / bhrūṇahā śudhyate tatra evam eva na saṃśayaḥ // 83</p>	<p>uparāge tu somasya tīrthaṃ gatvā jitendriyaḥ / satyalokāc cyutaś cāpi rājā bhavati dhārmikaḥ // 79 tasya vāsaḥ sadā rājanna naśyati kadācana / dīrghāyurjāyate putro bhāryā ca vaśavartinī // 80 jīved varṣaśataṃ sāgraṃ sarvaduḥkhavivarjitaḥ / sopavāso jitakrodho dhenuṃ dadyāddvijanmane // 81 savatsāṃ kṣīrasamyuktāṃ śvetavastrāvalokitāṃ / śabalāṃ pītavarṇāṃ ca dhūmrāṃ vā nīlakarburāṃ // 82 kapilāṃ vā savatsāṃ ca ghaṇṭābharaṇābhūṣitāṃ / raupyakhurāṃ kāmśyadohāṃ svarṇaśṛṅgīm nareśvara // 83 śvetayā vardhate vaṃśo raktā saubhāgyavardhinī / śabalā pītavarṇā ca duḥkhaghnyau saṃprakīrtite // 84 kapilā nāśayet pāpaṃ saptajanmasamudbhavam / satyalokamavāpnoti gopradāyī nareśvara // 85 pakṣānte 'tha vyatīpāte vai dhṛtau ravisamkrame / dinakṣaye gajacchāyāṃ grahaṇe bhāskarasya ca // 86 ye vrajanti mahātmānaḥ saṅgame suradurlabhe / mṛdāvaguṇṭhayitvā tu cātmānaṃ saṅgame viśet // 87 hṛdayāntarjale jāpyā [W?] prāṇāyāmo 'thavā nrpa / gāyatrī vaiṣṇavī caiva saurī śaivī yadṛcchayā / te 'pi pāpaiḥ pramucyanta ityevaṃ śāṅkaro 'bravīt // 88 jagatīm somanāthasya yastu kuryāt pradakṣiṇam / pradakṣiṇīkṛtā tena saptadvīpā vasuṃdharā // 89 brahmahatyā surāpānaṃ gurudāraṇiṣevaṇam / bhrūṇahā svarṇahartā ca mucyante nātra saṃśayaḥ // 90</p>

RKS 104: [somanāthafīrthamahimā]	RKV 85: [somanāthafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>tīrthākhyānam idaṃ puṇyaṃ yaḥ śrṇoti jītenḍriyaḥ / vyādhitō rājarogena atulāṃ śrīyam āpnuyāt // 84</p> <p>putrārthī labhate putraṃ niṣkāmaḥ svargam āpnuyāt / mucyate sarvapāpebhyas tīrthaṃ śrutvā varam nṛpa // 85 etat te sarvam ākhyātaṃ somanāthasya yat phalam // 86</p> <p><i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe somanāthafīrthamahimānuvarṇano nāma caturadhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>tīrthākhyānamidaṃ puṇyaṃ yaḥ śrṇoti jītenḍriyaḥ / vyādhitō mucyate rogī cārogī sukhamāpnuyāt // 91 yatte saṃdahyate cetaḥ śrṇu tanme yudhiṣṭhira / naikāpi nṛpa loke 'smin bhrūṇahatyā sudustyajā // 92 kimu ṣaḍviṃśatiṃ pārtha prāpa yāḥ kṣaṇadākaraḥ / so 'pi tīrthamidaṃ prāpya tapastaptvā suduścaram // 93 vimuktaḥ sarvapāpebhyas śīlaraśmirabhūtsukhī / śrūyate nṛpa paurāṇī gāthā gītā maharṣibhiḥ // 94 liṅgaṃ pratiṣṭhitaṃ hyekaṃ daśabhrūṇahanam bhavet / ato liṅgatrayaṃ somaḥ sthāpayāmāsa bhārata // 95 revaurisaṃgame hyādyam dvitīyam bhṛgukacchake / tataḥ siddhiṃ parāṃ prāpya prabhāse tu tṛtīyakam // 96 iti te kathitaṃ sarvaṃ tīrthamāhātmyamuttamam / dharmyam yaśasyamāyusyaṃ svargyam saṃsuddhikṛnnṛṇām // 97</p> <p>putrārthī labhate putrāṇiṣkāmaḥ svargamāpnuyāt / mucyate sarvapāpebhyas tīrthaṃ kṛtvā paraṃ nṛpa // 98 etatte sarvamākhyātaṃ somanāthasya yatphalam / śrutvā putramavāpnoti snātvā cāṣṭau na saṃśayaḥ // 99 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe somanāthafīrthamāhātmyavarṇanam nāma pañcāśītitamō 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 105: [kapileśvaramahimānuvarṇano]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra piṅgalāvartakaṃ nṛpa / saṅgamasya samīpasthaṃ revāyā uttare taṭe // 1 havyavāhena rājendra sthāpitaḥ piṅgaleśvaraḥ / yudhiṣṭhira uvāca / havyavāhena vipreṇḍra sthāpitaś ceśvaraḥ katham // 2</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / retasā yadi rudreṇa tarpito havyavāhanaḥ / prāpto rudreṇa saumyena dehaṃ prāpya jagāma saḥ // 3 havyavāhamukhe kṣipte rudreṇāmitatejasā / rudrasya tejasā dagdhaḥ tīrthayātrāṃ karoti saḥ // 4</p> <p>cacāra parayā bhaktyā dhyānam ugraṃ hutāśanaḥ / vāyubhakṣaḥ śataṃ sāgraṃ yāvad āsīt hutāśanaḥ // 5 tāvat tuṣṭo mahādevo hutāśanam uvāca ha /</p> <p>havyavāha varam brūhi yat te manasi vartate // 6 hutāśana uvāca / namaste sarvalokeśa ugrarūpa namo 'stu te / yuṣmad retena saṃpluṣṭaḥ kubjo jāto maheśvara // 7 śarīrāro hy aham kṛṣṇaḥ saṃsthito narmadātaṭe / ityuktvāntardadhe devo nīrujastvaṃ bhaviṣyasi // 8</p>	<p>RKV 86: [piṅgaleśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 87: [ṛṇatrayamocanafīrthamāhātmya-varṇana] RKV 88: [kapileśvarafīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahārāja piṅgalāvartam uttamam / saṅgamasya samīpasthaṃ revāyā uttare taṭe / havyavāhena rājendra sthāpitaḥ piṅgaleśvaraḥ // 1 yudhiṣṭhira uvāca / havyavāhena bhagavannīśvaraḥ sthāpitaḥ katham / etadākhyāhi me sarvaṃ prasādād vaktum arhasi // 2 mārkaṇḍeya uvāca / śambhunā retasā rājamstarpito havyavāhanaḥ / prāptasaukhyena raudreṇa gauryākṛṇḍanacetasā // 3 havyavāhamukhe kṣiptaṃ rudreṇāmitatejasā / rudrasya retasā dagdhas tīrthayātrākṛṇḍādarah // 4 sāgarāṃśca nadīrgatvā kramādvēṇaṃ samāgataḥ / cacāra parayā bhaktyā dhyānamugraṃ hutāśanaḥ // 5 vāyubhakṣaḥ śataṃ sāgraṃ yāvattepe hutāśanaḥ / tāvat tuṣṭo mahādevo varado jātavedasaḥ / saṃnidhau samupetyātha vacanaṃ cedam abravīt // 6 īśvara uvāca / varam vṛṇīṣva havyāśa yaste manasi vartate // 7 vahnir uvāca / namaste sarvalokeśa ugramūrte namo 'stu te / retasā tava saṃdagdhaḥ kuṣṭhī jāto maheśvara /</p> <p>kṛpāṃ kuru mahādeva mama rogaṃ vināśaya // 8 īśvara uvāca /</p>

RKS 105: [kapileśvaramahimānuvarṇano]	RKV 86: [piṅgaleśvarafīrthamāhātmyavarṇana] RKV 87: [ṛṇatrayamocanafīrthamāhātmya-varṇana] RKV 88: [kapileśvarafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>havyavāhena rājendra sthāpitaḥ piṅgaleśvaraḥ / jītakrodho 'pi yas tatra upavāsaṃ samācaret // 9 atirātraphalaṃ tatra ante rudram avāpnuyāt / guṇānvitāya dīnāya kapilāṃ tatra bhārata // 10 alamkṛtvā savastrāṃ ca savatsāṃ rūpasamyutām / yaḥ prayacchati viprāya sa gacchet paramaṃ padam // 11</p>	<p>havyavāha bhavārogo matprasādācca satvaram / atra tīrthe kṛtasnānaḥ svarūpaṃ pratipatsyase // 9 ityuktvā ca mahādevastatraivāntaradhīyata / anantaraṃ havyavāhaḥ sasnau revājale tvaran // 10 tadaiva roganirmukto 'bhavaddivysvarūpavān / sthāpayāmāsa deveśaṃ sa vahniḥ piṅgaleśvaram // 11 nāmnā sampūjayāmāsa tuṣṭāva stutibhirmudā / tato jagāma deśaṃ svaṃ devānāṃ havyavāhanaḥ // 12 havyavāhena bhūpaivaṃ sthāpitaḥ piṅgaleśvaraḥ / jītakrodho hi yastatra upavāsaṃ samācaret // 13 atirātraphalaṃ tasya ante rudratvamāpnuyāt / guṇānvitāya viprāya kapilāṃ tatra bhārata // 14 alamkṛtya savatsāṃ ca śaktyālaṅkārabhūṣitām / yaḥ prayacchati rājendra sa gacchetparamāṃ gatim // 15 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe piṅgaleśvarafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma ṣaḍaśītītam 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>tato gacchet tu rājendra tīrthaṃ paramaśobhanam / sthāpitaṃ hy ṛṣisaṅghaiś ca brahmavaṃśodbhavair dvijaiḥ // 12 ṛṇamocanavikhyātaṃ revātaṭasamāśritam / ṣaṇmāsaṃ manujo bhaktyā tatra yas tarpayet piṭṛn // 13 divyaiḥ pitryair manuṣyaiś ca ṛṇair ātmakṛtaiḥ saha / mucyate tatkaṣaṇāt so 'tha snātvā vai narmadājale // 14 pratyakṣaṃ pātaḥ tatra dṛśyate caiva rūpi ca / tatra tīrthe tu yo rājann ekacitto jīvendriyaḥ // 15 snānaṃ dānaṃ nara dhīmān kārayed bhaktitatparaḥ / ṛṇatrayavimuktas tu vīryavān modate divi // 16</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahāpāla tīrthaṃ paramaśobhanam / sthāpitaṃ munisaṅghair yadbrahmavaṃśasamudbhavaiḥ // 1 ṛṇamocanamityākhyam revātaṭasamāśritam / ṣaṇmāsaṃ manujo bhaktyā tarpayan piṭṛdevatāḥ // 2 devaiḥ piṭṛmanuṣyaiśca ṛṇamātmakṛtaṃ ca yat / mucyate tatkaṣaṇān martyaḥ snāto vai narmadājale // 3 pratyakṣaṃ duritaṃ tatra dṛśyate phalarūpataḥ / tatra tīrthe tu yo rājannekacitto jīvendriyaḥ // 4 snātvā dānaṃ ca vai dadyād arcayed girijāpatim / ṛṇatrayavinirmukto nāke dīpyati devavat // 5 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe ṛṇatrayamocanafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma saptāśītītam 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tasyaivānantaraṃ pārtha kapilāfīrtham uttamam / sthāpitaṃ kapilenaiva sarvapāpaprāṇāśanam // 17 aṣṭamyāṃ ca site pakṣe caturdaśyāṃ nareśvara / snāpayet parayā bhaktyā kapilākṣīrasarpiṣā // 18 madhunā khaṇḍayuktena dadhyakṣataphalena ca / kapileśaṃ nṛpaśreṣṭha niśīthe taṃ jagatprabhum // 19 śrīkhaṇḍena sugandhena guṇṭhayec ca maheśvaram / tataḥ sugandhapuṣpaiś ca śvetaiś ca nṛpanandana // 20 arcayanti jītakrodhā na te yānti yamālayam / asipatravanaṃ ghoram yamavallīṃ sudāruṇām // 21 te vrajanti sukhaṃ pārtha kapileśe supūjite / snātvā revājale puṇye pūjayed brāhmaṇaṃ śubham // 22 gopradānena vastreṇa annena kila bhārata / chatraśayyāpradānena bhūmau rājā bhavet tu saḥ // 23 nīrogas tīvratejāś ca jīvatputraḥ priyaṃvadaḥ / śatravo mitratāṃ yānti jāyate nātra saṃśayaḥ // 24 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe</i></p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tasyaivānantaraṃ pārtha kāpilaṃ fīrtham āśrayet / sthāpitaṃ kapilenaiva sarvapātakanāśanam // 1 aṣṭamyāṃ ca site pakṣe caturdaśyāṃ nareśvara / snāpayet parayā bhaktyā kapilākṣīrasarpiṣā // 2 śrīkhaṇḍena sugandhena guṇṭhayeta maheśvaram / tataḥ sugandhapuṣpaiśca śvetaiśca nṛpasattama // 3 ye 'rcayanti jītakrodhā na te yānti yamālayam / asipatravanaṃ ghoram yamaculīḥ sudāruṇā // 4 dṛśyate naiva vidvadbhiḥ kapileśvarapūjanāt / snātvā revājale puṇye bhojayed brāhmaṇāñchubhān // 5 gopradānena vastreṇa tiladānena bhārata / chatraśayyāpradānena rājā bhavati dhārmikāḥ // 6 tīvratejā vighoraś ca jīvatputraḥ priyaṃvadaḥ / śatruvargo na tasya syāt kadācīt pāṇḍunandana // 7 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ samhitāyāṃ</i></p>

<p>RKS 105: [kapileśvaramahimānuvarṇano]</p>	<p>RKV 86: [piṅgaleśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 87: [ṛṇatrayamocanaatīrthamāhātmya-varṇana] RKV 88: [kapileśvaratīrthamāhātmyavarṇana]</p>
<p><i>kapileśvaramahimānuvarṇano nāma pañcādihikaśatamo 'dhyāyah</i></p>	<p><i>pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe kapileśvaratīrthamāhātmyavarṇanam nāmāśtāśītita 'dhyāyah</i></p>
<p>RKS 106: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra pūtakeśvaram uttamam / narmadādakṣiṇe kūle sarvapāpakṣayamkaram // 1 susthāpitaḥ śivas tatra lokānām hitakāmyayā / yas tatra manujaḥ śambhuṃ pūjayet pāṇḍunandana // 2 sarvān kāmān avāpnoti na sa yāti yamālayam / kṛṣṇāśṭamyām caturdaśyām sarvakāmā narādhipa // 3 ye 'rcayanti mahākālam na te yānti yamālayam // 4</p> <p>jalaśāyīti nāmnā vai vikhyātaṃ vasudhātale / dānavānām vadhaṃ kṛtvā sūptas tatra janārdanaḥ // 5 cakraṃ ca kṣālitaṃ tatra devadevena śauriṇā / sudarśanaṃ ca niṣpāpaṃ revātoyaprabhāvataḥ // 6 yudhiṣṭhira uvāca / cakratīrthaṃ samācakṣva ṛṣisaṅghair niṣevitam / viṣṇoḥ prabhāvamatulaṃ revāyāś caiva yatphalam // 7 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābhāga viṣṇunā ca yudhiṣṭhira / grhyād guhyataraṃ tīrthaṃ nirmitaṃ cakriṇā svayam // 8 tat te 'haṃ sampravakṣyāmi kathāṃ pāpaprāṇāśinim / āsīt purā mahādaityo nalamegha iti śrutāḥ // 9 tena devā jitāḥ sarve hṛtarājyā narādhipa /</p> <p>nalameghabhayāt pārtha viṣṇurudrāḥ savāsavāḥ // 10 yamaskandajaleśāgnivāyo vai dhaneśvaraḥ / vasuvākpatisiddhāś ca pracetāś ca pitāmahaḥ // 11 gatā devāḥ paraṃ lokaṃ viṣṇurudranamaskṛtam / stuvanti vividhaiḥ stotrair vāgīśapramukhā surāḥ // 12 namaḥ śivamūrtaye tubhyaṃ prākṣṛṣṭeḥ kevalātmane / guṇatrayavibhāgāya paścād bhedaṃ upeyuṣe // 13 indrādīpramukhān devān vivarṇānavanīpate / prasādābhimukho devaḥ pratyuvāca divaukaśaḥ // 14</p> <p>svāgataṃ surasaṅghāś ca kāntir naṣṭā purātānī / himapluṣṭaprabhāṇīva jyotiṣāṃ ca mukhāni vai // 15 prasabhādarciśāṃ etad anudgīrṇaṃ surāyudham / vṛtrasya hantuḥ kuliśaṃ kuṅṭhitaśrīva lakṣate // 16 kiṃcāyamaridurvāraḥ pāṇau pāśaḥ pracetasāḥ / mantropahṛtavīryasya phaṇino dainyam āgataḥ // 17 kuberasya manaḥ śalyaṃ śaṃsatīva parābhavam / apaviddhāṅgado bāhurbhagnaśākha iva drumāḥ // 18 yamo 'pi vyalikhad bhūmiṃ daṇḍenāpi hatatviṣā / kuru tasmai namo dehanirviṇṇo yāti lāghavam // 19 amī ca dvādaśādityāḥ pratāpakṣayaśītalāḥ / citranyastā iva gatāḥ prakāmālokanīyatām // 20</p>	<p>RKV 90: [jalaśāyīrthamāhātmya]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca /</p> <p>revāyā uttare kūle vaiṣṇavaṃ tīrthamuttamam / jalaśāyīti vai nāma vikhyātaṃ vasudhātale // 1 dānavānām vadhaṃ kṛtvā sūptastatra janārdanaḥ / cakraṃ prakṣālitaṃ tatra devadevena cakriṇā / sudarśanaṃ ca niṣpāpaṃ revājalamāśrayāt // 2 yudhiṣṭhira uvāca / cakratīrthaṃ samācakṣva munisaṃghaiś ca vanditam / viṣṇoḥ prabhāvamatulaṃ revāyāścaiva yatphalam // 3 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahāprājña viraktastvaṃ yudhiṣṭhira / guhyād guhyataraṃ tīrthaṃ nirmitaṃ cakriṇā svayam // 4 tat te 'haṃ sampravakṣyāmi kathāṃ pāpaprāṇāśinim / āsīt purā mahādaityastāramegha iti śrutāḥ // 5 tena devā jitāḥ sarve hṛtarājyā narādhipa / yajñabhāgān svayaṃ bhūṅkte ahaṃ viṣṇurna saṃśayaḥ // 6 dhanadasya hṛtaṃ cittaṃ hṛtaḥ śakrasya vāraṇaḥ / indrāṇīm vāñchate pāpo hayaratnaṃ raverapi // 7 tārameghabhayāt pārtha ravirudrāḥ savāsavāḥ / yamaḥ skando jaleśo 'gnirvāyurdevo dhaneśvaraḥ // 8 savākpatisiddhāśca naṣṭacittāḥ pitāmahaḥ / gatā devā brahmalokaṃ tatra dṛṣṭvā pitāmahaḥ // 9 tuṣṭuvurvividhaiḥ stotrair vāgīśapramukhāḥ surāḥ /</p> <p>guṇatrayavibhāgāya paścād bhedaṃ upeyuṣe // 10 dṛṣṭvā devān nirutsāhān vivarṇān avanīpate / prasādābhimukho devaḥ pratyuvāca divaukaśaḥ // 11 brahmuvāca / svāgataṃ surasaṅghasya kāntirnaṣṭā purātānī / himakliṣṭaprabhāveṇa jyotiṣīva mukhāni vaḥ // 12 praśamādarciśāṃ etad anudgīrṇaṃ surāyudham / vṛtrasya hantuḥ kuliśaṃ kuṅṭhitaśrīva lakṣyate // 13 kiṃ cāyamaridurvāraḥ pāṇau pāśaḥ pracetasāḥ / mantreṇa hatavīryasya phaṇino dainyam āśritaḥ // 14 kuberasya manaḥśalyaṃ śaṃsatīva parābhavam / apaviddhagato vāyurbhagnaśākha iva drumāḥ // 15 yamo 'pi vilikhanbhūmiṃ daṇḍenāstamitatviṣā / kurute 'sminn amogho 'pi nirvāṇālātalāghavam // 16 amī ca kathamādityāḥ pratāpakṣatiśītalāḥ [W?] / citranyastā iva gatāḥ prakāmālokanīyatām // 17</p>

RKS 106: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]	RKV 90: [jalaśāyītīrthamāhātmya]
<p>mayi sṛṣṭiś ca lokānām rakṣā yuṣmāsv avasthitā / tato mandānilodbhūtakamalākaraśobhinā // 21 gurunetrasahasreṇa prerayāmāsa vṛtrahā / sadvinetra harastryakṣaḥ sahasranayanādrikau // 22 vācaspatir uvācedaṃ prāñjalirhamsavāhanam / yuṣmad vaṃśodbhavas tāta nalamegho mahābalaḥ // 23</p>	<p>tadbrūta vatsāḥ kimitaḥ prārthayadhvaṃ samāgatāḥ / kimāgamanakṛtyaṃ vo brūta niḥsaṃśayaṃ surāḥ // 18 mayi sṛṣṭir hi lokānām rakṣā yuṣmāsvavasthitā / tato mandānilodbhūtakamalākaraśobhinā // 19 guruṃ netrasahasreṇa prerayāmāsa vṛtrahā / sa dvinetraṃ hareścakṣuḥ sahasranayanādrikam // 20 vācaspatiruvācedaṃ prāñjalir jalajāsanam / yuṣmad vaṃśodbhavas tāta tālamegho mahābalaḥ // 21 upatāpayate devāndhūmaketurivocchritaḥ /</p>
<p>tena devagaṇāḥ sarve nirastā dānavena ca /</p>	<p>tena devagaṇāḥ sarve duḥkhitā dānavena ca // 22 tālamegho daityapatiḥ sarvānno bād hate balī / tasmāttvām śaraṇaṃ prāptāḥ śaraṇaṃ no vidhe bhava // 23 tataḥ prasanno bhagavān vedhāstān abravīd vacaḥ // 24 brahmovāca /</p>
<p>nalamegho na vadhyo 'taś calitena mayā suraiḥ // 24 vinā mādhavadevena sādhyo bhavati naiva hi /</p>	<p>tālameghena vo madhye balī tena samaḥ surāḥ / vinā mādhavadevena sādhyo me naiva dānavaḥ // 25 tataḥ suragaṇāḥ sarve viriñcīpramukhā nṛpa / kṣīrodaṃ prasthitāḥ sarve duḥkhitāstena vairiṇā // 26 tvaritāḥ prasthitā devāḥ keśavaṃ draṣṭukāmyayā / kṣīrodaṃ sāgaraṃ gatvāstuvamste jalaśāyinaṃ // 27 devā ūcuḥ /</p>
<p>śāṅkha padmagadāpāṇe jaya cakradhara prabho // 25 iti devastutiṃ śrutvā prabuddho jalaśāyikaḥ / uvāca madhurām vāñiṃ meghagambhīrayā girā // 26 kimarthaṃ bodhito brahman samastaiś ca surāsuraiḥ / brahmovāca / nalameghabhayeneha samprāptās tava mandiram // 27 na vadhyaḥ kasyacit pāpo nalamegho janārdana / tava hastena duṣṭātmā mṛtyuṃ prāpsyati nānyathā // 28 janārdana uvāca / svasthānaṃ yāntu gīrvāṇā vadhiṣyāmi mahābalam /</p>	<p>jagadādiranādistvaṃ jagadanto 'pyanantakaḥ / jaganmūrtiramūrtistvaṃ jaya gīrvāṇapūjita // 28 jaya kṣīrodaśayana jaya lakṣmyā sadā vṛta / jaya dānavanāśāya jaya devakinandana // 29 jaya śāṅkhagadāpāṇe jaya cakradhara prabho / iti devastutiṃ śrutvā prabuddho jalaśāyiyatha // 30 uvāca madhurām vāñiṃ meghagambhīranisvanām / kimarthaṃ bodhito brahman samarthair vaḥ surāsuraiḥ // 31 brahmovāca / tālameghabhayātkṛṣṇa samprāptās tava mandiram / na vadhyaḥ kasyacit pāpastālamegho janārdana // 32 tvameva jahi taṃ duṣṭaṃ mṛtyuṃ yāsyati nānyathā // 33 śrīkṛṣṇa uvāca / svasthānaṃ gamyatāṃ devāḥ svakīyāṃ labhata prajām / duṣṭātmānaṃ haniṣyāmi tālameghaṃ mahābalam // 34</p>
<p>sthānaṃ śaṃsantu me devā vasate yatra durmatih // 29 devā ūcuḥ / himālayaguhāṃ kṛṣṇa vasate dānaveśvaraḥ / caturviṃśatsahasraḥ tu kanyābhis tu samāvṛtaḥ // 30 turaṅgaiḥ syandanaiś caiva saṃkhyā teṣāṃ na vidyate / bhavanāni vicitrāṇi asaṃkhyāni bahūny api // 31 dviradāḥ parvatākārā hayāś ca dviradopamāḥ / mahābalo 'vasat tatra gīrvāṇabhayadāyakaḥ // 32 śrutvā devo vacas teṣāṃ devānāmātūrātmanām / garuḍaṃ cintayāmāsa śatruśāṅghavidāraṇam // 33 cakraṃ kareṇa saṃgrhya gadāṃ śāṅkhaṃ tataḥ prabhuḥ / śāṅgaṃ ca muśalaṃ sīraṃ grhītvā hi janārdanaḥ // 34 ārūḍhaḥ pakṣirājaṃ tu vadhārthaṃ dānavasya ca / dānavasya grhe pārtha utpātā ghoradarśanāḥ // 35 gomāyurgṛhamadhye tu kapoto grham āviśat / vinā vātena tasyaiva dhvajadaṇḍaṃ papāta ha // 36 sarpamūṣakayor buddhaṃ tathā keśarināgayoḥ / unmārgāḥ saritas tatra vahante cakramāśritāḥ // 37 akāle taruṣpāṇi dṛśyante tatra parvate /</p>	<p>sthānaṃ bruvantu me devā vasedyatra sa dānavaḥ // 35 devā ūcuḥ / himācalaguhāyāṃ sa vasate dānaveśvaraḥ / caturviṃśatisāhasraiḥ kanyābhiḥ parivāritaḥ // 36 turaṅgaiḥ syandanaiḥ kṛṣṇa saṃkhyā tasya na vidyate / naṭā nānāvīdhāstatra asaṃkhyātaguṇā hare // 37 dviradāḥ parvatākārā hayāśca dviradopamāḥ / mahābalo vasettatra gīrvāṇabhayadāyakaḥ // 38 śrutvā devo vacasteṣāṃ devānāmātūrātmanām / acintayadgarutmantāṃ śatruśāṅghavināśanam // 39 cakraṃ kareṇa saṃgrhya gadācakradharaḥ prabhuḥ / śāṅgaṃ ca muśalaṃ sīraṃ karaigrhya janārdanaḥ // 40 ārūḍhaḥ pakṣirājendraṃ vadhārthaṃ dānavasya ca / dānavasya pure peturtpātā ghorarūpiṇaḥ // 41 gomāyurgṛdhramadhye tu kapotaiḥ samamāviśat / vinā vātena tasyaiva dhvajadaṇḍaḥ papāta ha // 42 sarpamūṣakayor yuddhaṃ tathā kesarināgayoḥ / unmārgāḥ saritastatrāvahanraktavimīśritāḥ / akālataruṣpāṇi dṛśyante sma samantataḥ // 43</p>

RKS 106: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]	RKV 90: [jalaśāyītīrthamāhātmya]
<p>tataḥ prāpto jagannātho himavantam nageśvaram // 38 pāñcajanyaṃ ca kṛṣṇena purasannidhau / pāñcajanyaṣya śabdena ārūḍho dānaveśvaraḥ // 39</p> <p>nalamegha uvāca / ko 'yaṃ mṛtyuvaśaṃ prāptas tv ajñānena samāvṛtaḥ / dhundhumāra vraja śīghraṃ svasainyaparivāritāḥ // 40 balādānaya taṃ baddhvā mamāgre balaśālinam / dhundhumāra uvāca / ānayāmi na sandehaḥ surapakṣāṃś ca sāmpratam // 41 syandanaīśca samāyukto gajavājjibhaṭaiḥ saha / dr̥ṣṭas tāto jagad yoniḥ suparṇastho mahābalaḥ // 42 gr̥hyatāṃ gr̥hyatāṃ eṣa ity uktās te ca kiṅkarāḥ / caturdikṣu ca vartante kiṅkarāḥ keśavasya ca // 43 suparṇenāgnibāṇena hanyante śalabhā iva / dhundhumāro 'pi kṛṣṇena śaraghātena tāḍitaḥ // 44 hato vakṣasthalopānte patitaḥ syandanopari / hāhākāraṃ tataḥ sarve dānavāś cakrurudyatāḥ // 45 nalameghas tataḥ kruddho rathārūḍho vinirgataḥ / dadarśa keśavaṃ pārtha śāṅkhacakraḡadādharam // 46 nalamegha uvāca / hanyatāṃ dānavāḥ kṛṣṇo nihato yena dānavāḥ / hatvā ca me camūmukhyamadhunā ca kva yāsyati // 47</p> <p>ityuktvā dānavāḥ pārtha dharṣayāmāsa sāyakaiḥ / dānavasya śarāṃś tatra chedayāmāsa keśavaḥ // 48 garutmān bhakṣayāmāsa tatsainyam atibhīṣaṇam / kṛṣṇena dviguṇāś tatra preṣitā hi śilīmukhāḥ // 49 dviguṇād dviguṇīkṛtya preṣayāmāsa dānavāḥ / te 'pi cāṣṭagaṇāḥ kṛṣṇaṃ chādayāmāsuṛojasā // 50 tataḥ kruddhena devena āgneyaṃ preṣitaṃ tadā /</p> <p>vāruṇaṃ pratīvāvyayaṃ nalamegho vyasarjayat // 51</p> <p>nārasimhaṃ nṛsimho 'yaṃ preṣayāmāsa pāṇḍava / nārasimhaṃ tato dr̥ṣṭvā nalamegho mahābalaḥ // 52 uttīrṇaḥ syandanāc chīghraṃ khaḡgaṃ gr̥hya kareṇa tu / preṣayāmāsa kṛṣṇāya taṃ hantuṃ balavattaraḥ // 53 kruddho 'tha dānavāḥ pārtha āgataḥ keśavaṃ prati / khaḡgena ghātayāmāsa gadāpāṇiṃ janārdanam // 54 maṇḡalāgraṃ tato gr̥hya keśavo hr̥ṣṭamānasaḥ / hato vakṣasthale daityo nalamegho mahābalaḥ // 55 janārdanaṃ tadā daityo nārācena jaghāna ha / janārdanas tataḥ kruddho nalameghaṃ mṛdhe nṛpa // 56 amoghaṃ cakram āḡāya śiras tasya nyapātayat / patatā śirasā tasya vasudhā ca prakampitā // 57 samudrāḥ kṣubhitāḥ pārtha bhayād unmārgagāmināḥ / puṣpavaṣṭiṃ tato devā vavṛṣuḥ keśavopari // 58 avadhyaḥ surasaṅghānāṃ sa hataḥ keśavena tu / svasthānaś ca gato devo nalameghe nipātite // 59 janārdano 'pi kaunteya narmadātaṭam āśritaḥ /</p> <p>lakṣmīśamanvitaḥ kṛṣṇo vilīno narmadātaṭe // 60 cakraṃ vimocitaṃ pāpakṣālanāya malānvitam / patitaṃ narmadātoye jalaśāyi samanvitam // 61</p>	<p>tataḥ prāpto jagannātho himavantam nageśvaram / pāñcajanyaśvasahasā [W?] pūritaḥ purasannidhau // 44 tena śabdena mahatā hyārūḍho dānaveśvaraḥ / uvāca ca tadā vākyam tālamegho mahābalaḥ // 45 tālamegha uvāca / ko 'yaṃ mṛtyuvaśaṃ prāpto hyajñātvā mama vikramam / dhundhumārājñayā hyāśu svasainyaparivāritāḥ // 46 balādānaya taṃ baddhvā mamāgre bahuśālinam // 47 dhundhumāra uvāca / ānayāmi na sandehaḥ suro yakṣo 'tha kinnaraḥ / syandanaughaiḥ samāyukto gajavājjibhaṭaiḥ saha // 48 hr̥ṣṭastato jagadyoniḥ suparṇastho mahābalaḥ / gr̥hyatāṃ gr̥hyatāmeṣa ityuktāstena kiṅkarāḥ // 49 caturdikṣu pradhāvanta itaścetaśca sarvataḥ / suparṇenāgnirūpeṇa dagdhāste śalabhā yathā // 50 dhundhumāro 'pi kṛṣṇena śaraghātena tāḍitaḥ / hato vakṣaḥsthale pāpo mṛtāvastho rathopari // 51 hāhākāraṃ tataḥ sarve dānavāścakrurātūrāḥ / tālameghas tataḥ kruddho rathārūḍho vinirgataḥ / dadṛśe keśavaṃ pārtha śāṅkhacakraḡadādharam // 52 tālamegha uvāca / anye te dānavāḥ kṛṣṇa ye hatāḥ samare tvayā /</p> <p>hiraṇyakaśīpuprakhyānapumāṃso hi te 'cyuta // 53 ityuktvā dānavāḥ pārtha varṣayāmāsa sāyakaiḥ / dānavasya śarān muktān chedayāmāsa keśavaḥ // 54 garutmānavadhītsainyamavadhyaṃ yatsurāsuraiḥ / kṛṣṇena dviguṇāstasya preṣitāḥ svaśilīmukhāḥ // 55 dviguṇam dviguṇīkṛtya preṣayāmāsa dānavāḥ / tānapyāṣṭagaṇaiḥ kṛṣṇaśchādayāmāsa sāyakaiḥ // 56 tataḥ kruddhena daityena hyāgneyaṃ bāṇamuttamam // 57 vāruṇaṃ preṣayāmāsa tvāgneyaṃ śamitaṃ tataḥ / vāruṇenaiva vāvyayaṃ tālamegho vyasarjayat // 58 sāṛpaṃ caiva hr̥ṣīkeśo vāvyasya praśāntaye / nārasimhaṃ nṛsimho 'pi preṣayāmāsa pāṇḍava // 59 nārasimhaṃ tato dr̥ṣṭvā tālamegho mahābalaḥ / uttīrya syandanācchīghraṃ gr̥hitvā khaḡgacarmaṇī // 60 kṛṣṇa tvāṃ preṣayiṣyāmi yamamārgam sudāruṇam / ityuktvā dānavāḥ pārtha āgataḥ keśavaṃ prati // 61 khaḡgenātāḡdayaddaityo gadāpāṇiṃ janārdanam / maṇḡalāgraṃ tato gr̥hya keśavo hr̥ṣṭamānasaḥ // 62 jaghanoraḥsthale [W?] pārtha tālameghaṃ mahāhave / janārdanas tadā daityam daityo harimahanmṛdhe // 63 janārdanas tataḥ kruddhastālameghāya bhārata / amoghaṃ cakramāḡāya muktam tasya ca mūrdhani // 64 nipapāta śiras tasya parvatāśca cakampire / samudrāḥ kṣubhitāḥ pārtha nadya unmārgagāminiḥ // 65 puṣpavṛṣṭiṃ tato devā mumucuḥ keśavopari / avadhyaḥ surasaṅghānāṃ sūditāḥ keśava tvayā // 66 svasthāścaiva tato devāstālameghe nipātite / janārdano 'pi kaunteya narmadātaṭamāśritaḥ // 67 kṣīrodāṃ narmadāṃ matvā anantabhujagopari / lakṣmyā samanvitaḥ kṛṣṇo nilīnaścottare taṭe // 68 cakraṃ vibhīṣaṇaṃ martye jvālāmālāsamanvitam / patitaṃ narmadātoye jalaśāyisamīpataḥ // 69</p>

RKS 106: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]	RKV 90: [jalaśāyītīrthamāhātmya]
<p>nirdhūtakalmaṣaṃ jātaṃ narmadāyāḥ prabhāvataḥ / nalameghavadhotpannaṃ yatpāpaṃ manujādhipa // 62 tatsarvaṃ kṣālitam śīghraṃ revāyāmbhasi bhārata / tadā prabhṛti loke 'smin jalaśāyī mahītale // 63 cakratīrtham vadanty anye anekāghaughanāśanam // 64</p>	<p>nirdhūtakalmaṣaṃ jātaṃ narmadātoyogataḥ / tālameghavadhotpannaṃ yatpāpaṃ nṛpanandana // 70 tatsravaṃ kṣālitam sadyo narmadāmbhasi bhārata / tadāprabhṛti loke 'smiñjalaśāyī mahīpate // 71 cakratīrtham vadantyanye kecit kālāghanāśanam / vikhyātaṃ bhārata varṣe narmadāyāṃ mahīpate // 72</p>
<p>tat tīrthasya prabhāvaṃ vai śṛṇuṣvaikamanā nṛpa / nāgānāṃ ca yathānanto gīrvānānāṃ janārdana // 65 māsānāṃ mārgaśīrṣo 'pi nadīpuṇyā hi narmadā / māsi mārgē site pakṣe ekādaśyāṃ śubhe dine // 66 gatvā ye manujās tatra kāmakrodhavivarjitāḥ /</p>	<p>tat tīrthasya prabhāvo 'yaṃ śrūyatāmavanīpate / yathānanto hi nāgānāṃ devānāṃ ca janārdanaḥ // 73 māsānāṃ mārgaśīrṣo 'sti nadīnāṃ narmadā yathā / māsi mārgaśīre pārtha hyekādaśyāṃ site 'hani // 74 gatvā yo manujo bhaktyā kāmakrodhavivarjitāḥ / vaiṣṇavīm bhāvanāṃ kṛtvā jaleṣaṃ tu vrajeta vai // 75</p>
<p>snāpayanti śrīyaḥ kāntaṃ nāgaparyaṅkaśāyinaṃ // 67</p>	<p>ekabhuktaṃ ca naktaṃ ca tathaiṅvāyācitam nṛpa / upavāsaṃ tathā dānaṃ brāhmaṇānāṃ ca bhojanam // 76 karoti ca kuruśreṣṭha na sa yāti yamālayam / yamalokabhayādbhītā ye lokāḥ pāṇḍunandana // 77</p>
<p>rājendra parayā bhaktyā kṣaudrasāgarasarpīṣā / guḍena toyamiśreṇa jagad yoniṃ janārdanam // 68 snāpyamānās ca paśyanti ye lokāgatapātakāḥ / te yānti paramaṃ lokaṃ surāsuranamaskṛtam // 69 ghṛtena bodhayed dīpam athavā tailamiśritam / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā devaḥ syān nātra saṃśayaḥ // 70</p>	<p>te paśyantu śrīyaḥ kāntaṃ nāgaparyaṅkaśāyinaṃ / gopījanasamāvṛttaṃ yoganidrāṃ samāśritam / viśvarūpaṃ jagannāthaṃ saṃsārabhayanāśanam // 78 snāpayet parayā bhaktyā kṣaudrakṣīreṇa sarpiṣā / khaṇḍena toyamiśreṇa jagadyoniṃ janārdanam // 79 snāpyamānaṃ ca paśyanti ye lokā gatamatsarāḥ / te yānti paramaṃ lokaṃ surāsuranamaskṛtam // 80 ghṛtena bodhayed dīpamathavā tailapūritam / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā daivasyāgre vimatsarāḥ // 81</p>
<p>kathāṃ ca vaiṣṇavīm bhaktyā ye śṛṇvanti narottamāḥ / brahmahatyādīpāpebhyo mucyante nātra saṃśayaḥ // 71 ye kurvanti pradakṣiṇaṃ jalaśāyī jagadgurum / pradakṣiṇīkṛtaṃ tena jambūdvīpaṃ nareśvara // 72 tataḥ prabhāte vimale pitṛṇ samtarpya yatnataḥ / śrāddham vai brāhmaṇais tatra pūjyaiḥ pāṇḍavasattama // 73</p>	<p>ye kathāṃ vaiṣṇavīm bhaktyā śṛṇvanti ca nṛpottama / brahmahatyādīpāpāni naśyante nātra saṃśayaḥ // 82 pradakṣiṇanti [W?] ye martyā jalaśāyī jagadgurum / pradakṣiṇīkṛtā taistu saptadvīpā vasuṃdharā // 83 tataḥ prabhāte vimale pitṛṇ samtarpayej jalaiḥ / śrāddham ca brāhmaṇaistatra yogyaiḥ pāṇḍava mānavāḥ // 84 svadāranirataiḥ śāntaiḥ paradāravivarjitaiḥ / vedābhyasanaśīlaiśca svakarmanirataiḥ śubhaiḥ // 85</p>
<p>svadāranirataiḥ śāntaiḥ paradāravivarjitaiḥ / vedābhyasanaśīlaiśca svakarmanirataiḥ śubhaiḥ // 74 nityaṃ sajjanaśīlaiśca trisandhyāparipālakaiḥ / tādṛśaiḥ kārayec chrāddham iccheyuḥ śreya ātmanāṃ // 75 te dhanyā mānuṣe loke puṇyāś caivātra mānuṣāḥ / ye vasanti sadā kālaṃ pade brahmāśraye hrade // 76 jalaśāyinaṃ ca paśyanti pratyakṣaṃ suranāyakam / pakṣopavāsaṃ ye kecid vratam cāndrāyaṇaṃ śubham // 77</p>	<p>śrāddhayaḥ kārayecchrāddham yadīcchecchreya ātmanaḥ // 86 te dhanyā mānuṣe loke vandyā hi bhuvi mānavāḥ / ye vasanti sadā kālaṃ pādapadmāśrayā hareḥ // 87 jalaśāyaṃ prapaśyanti pratyakṣaṃ suranāyakam / pakṣopavāsaṃ pārākaṃ [W?] vratam cāndrāyaṇaṃ śubham // 88 mānopavāsamugraṃ ca ṣaṣṭhānnaṃ pañcamam vratam / tatra tīrthe tu yaḥ kuryāt so 'kṣayāṃ gatim āpnuyāt // 89 śrīmārkaṇḍeya uvāca /</p>
<p>mānopavāsaṃ ugraṃ ca tathānyat paramaṃ vratam / tatra tīrthe tu yaḥ pārtha svargam avāpnuyāt // 78</p>	<p>ataḥ paraṃ pravakṣyāmi tiladhenosca yatphalam / yathā yasminyadā deyaḥ dāne tasyāḥ śubham phalam // 90 etat kathāntaraṃ puṇyamṛṣerdvaipāyanātpurā / śrūtaṃ hi naimiṣe puṇye nāradādyairanekadhā // 91 idaṃ paramamāyusaṃ maṅgalyaṃ kīrtivardhanam / viprāṇāṃ śrāvayanvidvānphalānantyaṃsamaśnute // 92 bahubhyo na pradeyāni gaurghṛaṃ śayanaṃ striyaḥ / vibhaktadakṣiṇā hyetā dātāraṃ nāpnuyanti ca // 93 ekamatatpradātavyaṃ na bahūnāṃ yudhiṣṭhira / sā ca vikrayamāpannā dahatyāsaptamaṃ kulam // 94</p>
<p>ataḥ paraṃ pravakṣyāmi tiladhenos tu yatphalam / tathā yasmin yathā deyaṃ dānaṃ tasya śrūtaṃ phalam // 79 etat kathāntare puṇye munīndraiḥ pāpanāśanam / śrūtaṃ hi naimiṣāranye nāradādyair anekadhā // 80 idaṃ ākhyānaṃ āyuṣyaṃ puṇyaṃ kīrtivardhanam / viprāṇāṃ śrāvayed yas tu sarvaṃ tat phalam āpnuyāt // 81 bahūnāṃ na pradeyāni gogṛhaṃ śayanaṃ kila / vibhaktadakṣiṇā hy eṣā dātāraṃ nopatiṣṭhati // 82 ekasmai sā pradātavyā bahūnāṃ na yudhiṣṭhira / sā ca vikrayamāpannā dahed āsaptamaṃ kulam // 83 tilāḥ śvetās tathā kṣṇās tilāḥ proktās ca varṇataḥ / tilānāṃ ca pramāṇāni dhenor vatsasya kārayet // 84</p>	<p>ataḥ paraṃ pravakṣyāmi tiladhenosca yatphalam / yathā yasminyadā deyaḥ dāne tasyāḥ śubham phalam // 90 etat kathāntaraṃ puṇyamṛṣerdvaipāyanātpurā / śrūtaṃ hi naimiṣe puṇye nāradādyairanekadhā // 91 idaṃ paramamāyusaṃ maṅgalyaṃ kīrtivardhanam / viprāṇāṃ śrāvayanvidvānphalānantyaṃsamaśnute // 92 bahubhyo na pradeyāni gaurghṛaṃ śayanaṃ striyaḥ / vibhaktadakṣiṇā hyetā dātāraṃ nāpnuyanti ca // 93 ekamatatpradātavyaṃ na bahūnāṃ yudhiṣṭhira / sā ca vikrayamāpannā dahatyāsaptamaṃ kulam // 94</p>
<p>tilāḥ śvetās tathā kṣṇās tilāḥ proktās ca varṇataḥ / tilānāṃ ca pramāṇāni dhenor vatsasya kārayet // 84</p>	<p>yathālābhā tu sarveṣāṃ caturdroṇā tu gauḥ smṛtā /</p>

RKS 106: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]	RKV 90: [jalaśāyītīrthamāhātmya]
<p>dātavyā vatsakenātha bahūnām kāmīnām na tu / yasmin deṣe ca yan mānaṃ tilānām ca vicārataḥ // 85 tena mānena sā kāryā akṣayaṃ phalam icchatā / arcanīyā prayatnena gandhapuṣpākṣatair vibho // 86 nāsāyām sarvagandhās ca jihvāyām ṣaḍ rasā dhṛtāḥ / muktāphalāni vā dantajaṅghāpuccheṣu yojayet // 87</p>	<p>droṇasya vatsakaḥ kāryo bahūnām vāpi kāmataḥ // 95 yasmіндеṣe tu yanmānaṃ viṣaye vā vicāritam / tena mānena tāṃ kurvannakṣayaṃ phalam aśnute // 96</p>
<p>kukṣau kārṇāsakaṃ deyaṃ nābhyām padmaṃ sakāñcanam / oṣṭhe madhughṛtaṃ dadyāt kuryāt sarpiś ca romake // 88</p> <p>kambale kambalaṃ dadyāl lalāṭe tāmrahājanam / skandhe tu śakalā deyā lohadaṇḍaṃ ca saṅkaṭe // 89 guḍaṃ caiva gude dadyāc chroṇyām madhughṛte tathā / yavase pāyasaṃ dadyād ghṛtakṣaudrasamanvitam // 90</p>	<p>sukhapūrvam śucau bhūmau puṣpadhūpākṣataistathā / kaṃṇābhyām ratne dātavye dīpau netradvaye tathā // 97 śrīkhaṇḍamurasi sthāpyam tābhyām caiva tu kāñcanam /</p> <p>ūrdhve madhu ghṛtaṃ deyaṃ kuryāt sarṣaparomakam // 98 kambale kambalaṃ dadyācchroṇyām madhu ghṛtaṃ tathā /</p>
<p>varṇaśṛṅgī raupyakhurī muktālāṅgulabhūṣaṇā / vastraṃ sadannaṃ dātavyam kāṃsyapātrasudohanā // 91 yat tu bālakṛtaṃ pāpaṃ yad vā kṛtam ajānatā / vācā kṛtaṃ karmakṛtaṃ manasā yac ca cintitam // 92 jalāmātre ṣṭhīvane ca muśale vā vilāṅghite / vṛṣalīgamane caiva gurudāraṇiṣevane // 93 kanyāyām gamane caiva suvrarṇasteya eva ca / surāpānaṃ ca yac cāpi tiladhenuḥ punāti hi // 94 ahorātropavāseṇa vidhivat sā mayoditā / yāsau yamapure caiva nadī vaitaraṇī smṛtā // 95 bālukāyāḥ sthale caiva pacyate yatra duṣkṛtī / avīcinarakopetau yau vai yugalaparvatau // 96 yatra lohamukhāḥ kākā yatra sthānaṃ bhayānakam / asipatravanam yatra taptaṃ ca bālukam // 97 tatsukhena vyatikramya dharmarājā 'śramaṃ vrajet / dharmarājas tu taṃ dṛṣṭvā sūnṛtaṃ vākyam abravīt // 98 vitānaṃ vitataṃ yogyaṃ maṇiralavibhūṣitam / atrāgaccha nṛpaśreṣṭha gaccha tvam paramām gatim // 99 mā ca pāparate dānaṃ na tad dānaṃ paraṃ hitam / mā vikāle virūpe ca na vyaṅge tu tathaiva ca // 100 avedaviduṣe caiva brāhmaṇe madaviklave / mitraghne ca kṛtaghne ca vratahīne tathaiva ca // 101 vedāntagāya dātavyā tasya tat tvam vijānate / vedāntage tu sā deyā śrotṛiye 'bhūtabālakā // 102 sarvāṅgarucire deyā pavitre ca priyaṃvade / paurṇamāsyām amāvāsyām kārtikyām cāpi bhārata // 103 vaiśākhyām mārgaśrīṣe ca grahaṇe candrasūryayoḥ / ayane viṣuve caiva vyatīpāte ca sarvathā // 104 ṣaḍaśītimukhe caiva gajachāyāsu sarvadā / eṣa te kathitaḥ kalpastiladhenor mayānagha // 105</p> <p>bhittvā ca bhāskaram lokam harilokam vrajanti te / etat te sarvamākhyātaṃ cakratīrthaphalaṃ nṛpa // 106</p> <p>śravaṇāt kīrtanād vā 'pi gosahasraphalaṃ labhet // 107 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhāṇḍe cakratīrthamāhātmyavarṇano nāma ṣaḍadhikaśatātamō 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>yavasam pāyasam dadyād ghṛtam kṣaudrasamanvitam // 99 svarṇaśṛṅgī rūpyaśīphārukmalāṅgūlasamyutā / ratnapṛṣṭhī tu dātavyā kāṃsyapātrāvadohinī // 100 yatsyādbālyakṛtaṃ pāpaṃ yadvā kṛtamajānatā / vācā kṛtaṃ karmakṛtaṃ manasā yadvicintitam // 101 jale niṣṭhīvitam caiva muśalam vāpi laṅghitam / vṛṣalīgamanam caiva gurudāraṇiṣevanam // 102 kanyāyā gamanam caiva suvarṇasteyameva ca / surāpānaṃ tathā cānyatīladhenuḥ punāti hi // 103 ahorātropavāseṇa vidhivatāṃ visarjayet / yā sā yamapure ghore nadī vaitaraṇī smṛtā // 104 vālukāyo'smasthalā ca pacyate yatra duṣkṛtī / avīcinarako yatra yatra yāmalaparvatau // 105 yatra lohamukhāḥ kākā yatra śvāno bhayaṃkarāḥ / asipatravanam caiva yatra sā kūṭaśālmali // 106 tānsukhena vyatikramya dharmarājālayam vrajet / dharmarājastu taṃ dṛṣṭvā sūnṛtaṃ vakti bhārata // 107 vimānamuttamaṃ yogyaṃ maṇiratnavibhūṣitam / atrāruhya naraśreṣṭha prayāhi paramām gatim // 108 mā ca cātu bhaṭe dehi maiva dehi purohite / mā ca kāṇe virūpe ca nyūnāṅge na ca devale // 109 avedaviduṣe naiva brāhmaṇe sarvavikraye / mitraghne ca kṛtaghne ca mantrahīne tathaiva ca // 110 vedāntagāya dātavyā śrotṛiyāya kuṭumbine / vedāntagasute deyā śrotṛiye gṛhapālake // 111 sarvāṅgarucire vipre sadvṛtte ca priyaṃvade / pūrṇimāyām tu māghasya kārttikyām atha bhārata // 112 vaiśākhyām mārgaśrīṣyām vāśāḍhyām caityām athāpi vā / ayane viṣuve caiva vyatīpāte ca sarvadā // 113 ṣaḍaśītimukhe puṇye chāyāyām kuṃjarasya vā / eṣa te kathitaḥ kalpastiladhenor mayānagha // 114 vrajanti vaiṣṇavam lokam dattvā pādamaṃ yamopari / prāṇatyāgāt param lokam vaiṣṇavam nātra saṃśayaḥ / bhittvāśu bhāskaram yānti nātra kāryā vicāraṇā // 115 etat te sarvamākhyātaṃ cakratīrthaphalaṃ nṛpa / yacchrutvā mānavo bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 116</p> <p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryām saṃhitāyām pañcama āvanyakhāṇḍe jalaśāyītīrthamāhātmyavarṇanam nāma navatītamō 'dhyāyāḥ</i></p>

RKS 107: [candrādityeśvaramahimānuvarṇana]	RKV 91: [caṇḍādityafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra tīrthaṃ paramaśobhanam / candrādityaṃ nṛpaśreṣṭha sthāpitaṃ caṇḍamuṇḍayoḥ // 1 āstipurā mahābhāgau caṇḍamuṇḍau tu dānavau / tapaś ca ceratus tatra narmadāyāṃ yudhiṣṭhira // 2 dhyāyato bhāskaraṃ devaṃ tamo nāśaṃ jagadgurum / tābhyāṃ ca toṣitaḥ so 'pi sahasrāṃśur uvāca ha // 3 sādhūsādhv iti tau pārtha narmadāyās taṭe śūbhe / caṇḍamuṇḍau varaṃ brūtaṃ viśiṣṭaṃ manasepsitam // 4 caṇḍamuṇḍāv ūcatuḥ / ajeyau caiva deveśa sarveśāṃ devatānṛṇāṃ / rogaiś ceva parityaktaṃ savikāśaṃ divākara // 5 tat tatheti śubhaṃ vākyāṃ bhāskaras tāv avīdat / tataś cāntardadhe bhānurdānavābhyāṃ ca bhāskaram // 6 sthāpitaṃ parayā bhaktyā pūjayed yo jitendriyaḥ / gīrvāṇatā manuṣyasya prāptā tatraiva vartate // 7 vasate bhāskare loka vairaṇce devasannidhau / ghṛtena bodhayed dīpaṃ ṣaṣṭhyāṃ ṣaṣṭhyāṃ nareśvara // 8 mucyate sarvapāpebhyo mṛto yāti puraṃ raveḥ / candrādityaṃ iti khyātaṃ tatra tīrthaṃ narottama // 9 vijayante sadā kālaṃ candrādityaṃ vrajanti ye // 10 iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe candrādityeśvaramahimānuvarṇano nāma saptādhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla tīrthaparamapāvanam / caṇḍādityaṃ nṛpaśreṣṭha sthāpitaṃ caṇḍamuṇḍayoḥ // 1 āstāṃ purā mahādaityaḥ caṇḍamuṇḍau sudāruṇau / narmadātrāmāśritya ceratur vipulaṃ tapaḥ // 2 dhyāyantaḥ bhāskaraṃ devaṃ tamonāśaṃ jagatraye / tuṣṭastattapasā devaḥ sahasrāṃśur uvāca ha // 3 sādhu sādhviti tau pārtha narmadāyāḥ śūbhe taṭe / varaṃ prārthayataṃ vīrau yatheṣṭaṃ cetasecchitam [?] // 4 caṇḍamuṇḍāvūcatuḥ / ajeyau sarvadevānāṃ bhūyāsvāvāṃ samāhitau / sarvarogaiḥ parityaktaḥ sarvakālaṃ divākara // 5 evamastviti tau prāha bhāskaro vāritakarāḥ / ityuktvāntardadhe bhānurdaityābhyāṃ tatra bhāskaraḥ // 6 sthāpitaḥ parayā bhaktyā taṃ gacchedātmasiddhaye / gīrvāṇāṃśca manuṣyāṃśca pitṛṃś tatrāpi tarpayet // 7 sa vased bhāskare loka viriṇcidivasāṃ nṛpa / ghṛtena bodhayed dīpaṃ ṣaṣṭhyāṃ sa ca nareśvara / mucyate sarvapāpaistu pratiyāti puraṃ raveḥ // 8 utpattim caṇḍabhānoryaḥ śṛṇoti bhāratarābha / vijayī sa sadā nūnamādhivyādhipivartitaḥ // 9 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe caṇḍādityafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikanavatitamo 'dhyāyaḥ</p>
<p>RKS 108: [yamahāsamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra yamahāsamanuttamam / sarvapāpaharaṃ pārtha revāyāstaṭaṃ āśritam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / yamahāsaṃ kathaṃ jātaṃ pṛthivyāṃ munipuṅgava / etat sarvaṃ samākhyāhi mama kautūhalaṃ param // 2 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābhāga pṛṣṭaṃ te dharmanandana / snānārthaṃ narmadāyāṃ tu āgatas te pitā purā // 3 rajakena yathā dhautāṃ nirmalaṃ vasanaṃ bhavet / tathaiva paśyatā rājan revājalam anuttamam // 4 hāsyāṃ kṛtaṃ yamenātha utthitaṃ liṅgam uttamam / tatas tadā hi rājendra vāguvācā 'śarīriṇī // 5 yamahāsam idaṃ tīrthaṃ khyātiṃ yāsyati sarvadā /</p> <p>snāpayitvā śivaṃ tatra yamaḥ svargaṃ jagāma ha // 6 yamahāse tu rājendra jitakrodho jitendriyaḥ / viśeṣādāśvine māsi kṛṣṇapakṣe caturdaśim // 7</p>	<p>RKV 92: [yamahāsyafīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra yamahāsyamanuttamam / sarvapāpaharaṃ tīrthaṃ narmadātaṭamāśritam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / yamahāsaṃ kathaṃ jātaṃ pṛthivyāṃ dvijapuṅgava / etatsarvaṃ mamākhyāhi paraṃ kautūhalaṃ hi me // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahāprājña pṛṣṭo 'haṃ nṛpanandana / snānārthaṃ narmadāṃ puṇyāmagataste pitā purā // 3 rajakena yathā dhautāṃ vastraṃ bhavati nirmalam /</p> <p>tathāsau nirmalo jāto dharmarājo yudhiṣṭhira // 4 sa paśyannirmalaṃ dehaṃ hasanprovāca vismitaḥ // 5 yama uvāca / matpuraṃ kathaṃ āyānti manujāḥ pāpabrṃhitāḥ / snānenaikena revāyāḥ prāpyate vaiṣṇavaṃ padam // 6 samarthā ye na paśyanti revāṃ puṇyajālaṃ śubhāṃ / jātyandhaiste samā jñeyā mṛtaiḥ paṅgubhireva vā // 7 samarthā ye na paśyanti revāṃ puṇyajālaṃ nadim / etasmāt kāraṇād rājanhasito lokaśāsanāḥ // 8 sthāpayitvā yamastatra devaṃ svargaṃ jagāma ha / yamahāseśvare rājanjitakrodho jitendriyaḥ // 9 viśeṣāccāśvine māsi kṛṣṇapakṣe caturdaśim /</p>

RKS 108: [yamahāsamahimānuvarṇana]	RKV 92: [yamahāsyatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>upoṣya parayā bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate / rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpaṃ devasya bodhayet // 8 ghṛtena caiva rājendra śṛṇu tasyaiva yatphalam / mucyate sarvapāpais tu agamyāgamanodbhavaiḥ // 9 abhakṣyabhakṣaṇaiḥ pāpaiḥ pāpair vā peyasambhavaiḥ / avāhyavāhaneyac ca adrohya drohaṇe tathā // 10 snānamātreṇa tac caiva naśyet pāpamanekadhā / yamalokaṃ na paśyec ca na tyajet pāṇḍunandana // 11 bahūnām paramaṃ guptaṃ tīrthaṃ bhūmyām nṛpātmaja / tad akṣayaphalaṃ teṣām yamahāse pradāyinām // 12 amāvāsyām jitakrodho yas tu pūjayate dvijān / bhūmidānena yo bhaktyā tiladānena bhārata // 13 kṛṣṇājīnapradānena tiladhenupradānataḥ / vasubhe vṛddhiyoge ca ye pradāsyanti bhaktitaḥ // 14 odanaṃ vāri dhūrvāhaṃ hayaṃ cāpi mahābalaṃ / kanyām vastramaṅgāṃ gāṃ vai mahiṣīm athavāśvinīm // 15 ye yacchanti nṛpaśreṣṭha nopasarpanti te yamaṃ / yamo 'pi bhavati pṛīto janmajanma yudhiṣṭhira // 16 yamasya vāhanaṃ strīṃ ca mahiṣīm tatra bhārata / tasya dānena satataṃ yamaḥ pṛīto bhaven nṛpa // 17 na sa yāti yame loke yadi pāpaiḥ samāśritāḥ / etasmāt kāraṇāt pārtha mahiṣīdānaṃ uttamam // 18 aurṇavastradvayaṃ kāryaṃ lohavarṇaṃ ca veṣṭitam / dāpayed dharmarājāya prīyatām me dvijottama // 19 anenaiva tu dānena yamaḥ pṛīto 'stu me sadā /</p> <p>ityuccārya dvijasyāgre yamalokaṃ bhayāvaham // 20 asipatravane ghore yamavallī sudāruṇā / raudrā vaitaraṇī ceti kumbhīpākaḥ sudāruṇaḥ // 21 kālasūtraṃ mahābhīmaṃ tathā yamalaparvatau / krakacaṃ tailayantraṃ ca sthāne grdhrāḥ sudāruṇaḥ // 22 aniśvāso mahārauro bhīṣaṇo rauravaḥ tathā / ete ghorāś ca narakāḥ śrūyante dvijasattama // 23 tatprasādena te saumyās tīrthasyāsya prabhāvataḥ / dānasyāsya prabhāveṇa yamahāsaprabhāvataḥ // 24</p> <p>yamalokaṃ na vai yāti narakam naiva paśyati // 25 <i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe yamahāsamahimānuvarṇano nāmāṣṭādhikāśatatamo 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>upoṣya parayā bhaktyā sarvapāpaiḥ pramucyate // 10 rātrau jāgaraṇaṃ kuryāddīpaṃ devasya bodhayet / ghṛtena caiva rājendra śṛṇu tatrāsti yatphalam // 11 mucyate pātakaiḥ sarvair agamyāgamanodbhavaiḥ / abhakṣyabhakṣaṇodbhūtaḥ apeyāpeyajair api // 12 avāhyavāhite yatsyād adohyādohane yathā / snānamātreṇa tasyaivaṃ yānti pāpānyanekadhā // 13 yamalokaṃ na vīkṣeta manujaḥ sa kadācana / pīṭhāṃ paramaṃ guhyamidaṃ bhūmau nareśvara // 14 dadatām akṣayaṃ sarvaṃ yamahāsyē na saṃśayaḥ / amāvāsyām jitakrodho yastu pūjayate dvijān // 15 hiraṇyabhūmidānena tiladānena bhūyasā / kṛṣṇājīnapradānena tiladhenupradānataḥ // 16 vidhānoktadvijāgrīyā ye pradāsyanti bhaktitaḥ / hayaṃ vā kuṃjaraṃ vātha dhūrvahau sīrasaṃyutau // 17 kanyām vasumatīm gāṃ ca mahiṣīm vā payasvinīm / dadate ye nṛpaśreṣṭha nopasarpanti te yamaṃ // 18 yamo 'pi bhavati pṛītaḥ pratijanma yudhiṣṭhira / yamasya vāho mahiṣo mahiṣyastasya mātaraḥ // 19 tāsām dānaprabhāveṇa yamaḥ pṛīto bhaved dhruvam / nāsau yamamavāpnoti yadi pāpaiḥ samāvṛtaḥ // 20 etasmāt kāraṇād atra mahiṣīdānamuttamam / tasyāḥ śṛṅge jalaṃ kāryaṃ dhūmrastrānuveṣṭitā // 21</p> <p>āyasasya khurāḥ kāryās tāmprapṛṣṭhāḥ subhūṣitāḥ / lavaṇācalaṃ pūrvasyāmāgneyyām guḍaparvatam // 22 kārpāsam yāmyabhāgaṃ tu navaṇitāṃ tu nairṛte / paścime saptadhānyāni vāyavye taṃdulāḥ smṛtāḥ // 23 saumye tu kāñcanaṃ dadyād īśāne ghṛtameva ca / pradadyādyamarājo me prīyatāmityudīrayan // 24 ityuccārya dvijasyāgre yamalokaṃ mahābhayam / asipattravanaṃ ghoraṃ yamacullī sudāruṇā // 25 raudrā vaitaraṇī caiva kumbhīpāko bhayāvahaḥ / kālasūtro mahābhīmas tathā yamalaparvatau // 26 krakacaṃ tailayantraṃ ca śvāno grdhrāḥ sudāruṇaḥ / nirucchvāsā mahānādā bhairavo rauravastathā // 27 ete ghorā yāmyaloke śrūyante dvijasattama / tvatprasādena te somyāstīrthasyāsya prabhāvataḥ // 28 dānasyāsya prabhāveṇa yamarājaprasādataḥ / narake 'haṃ na yāsyāmi dvija janmani janmani // 29 yamahāsyasya cākhyānam idaṃ śṛṇvanti ye narāḥ / te 'pi pāpavinirmuktā na paśyanti yamālayam // 30</p> <p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāṣṭīsāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe yamahāsyatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma dvinavatitamo 'dhyāyāḥ</i></p>
<p>RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra koṭīśvaram anuttamam / ṛṣikoṭīḥ samāyātā tatra vai kurunandana // 1</p>	<p>RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra tīrthaṃ koṭīśvaram param / ṛṣikoṭīḥ samāyātā yatra vai kurunandana // 1</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>kr̥ṣṇadvaipāyanas tatra mokṣārthaṃ munipuṅgavaḥ / mantrayitvā dvijaiḥ sarvair vedamaṅgalapāragaiḥ // 2 pañcāmṛtena gavyena tilamiśreṇa tatpara /</p> <p>pitṛṇām tarpaṇaṃ kṛtvā piṅḍadānaṃ yathāvidhi // 3 śrāvaṇasya tu māsasya pūrṇimāyām viśeṣataḥ / prāpyate cākṣayā tṛptir yāvad āhūtasamplavam // 4 pitṛṇām paramaṃ guhyaṃ revājalam upāśritam / mokṣadaṃ sarvabhūtānām nirmitaṃ munipuṅgavaiḥ // 5</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra vyāsatīrtham anuttamam / durlabhaṃ manujaiḥ pārtha antarikṣe vyavasthitam // 6 yudhiṣṭhira uvāca / kasmād vai vyāsatīrtham tu antarikṣe vyavasthitam / etad ācakṣva saṃkṣepān na ca granthasya vistaraḥ // 7 mārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābāho dharmavān guruvatsalaḥ / svadharmanirataḥ pārtha tīrthayātrākṛtādarāḥ // 8 durlabhaṃ sarvajantūnām vyāsatīrtham nareśvara / dharṣito vṛddhabhāvena vaikalayena narādhipa // 9 gatacetas tu sañjātas tathā bhoḥ paṇḍunandana / guhyād guhyataram tīrtham nākhyātaṃ kasyacin mayā // 10 kālas tatraiva rājendra na vased vāsavājñayā / antarikṣe ca sañjātaṃ revāyāś ceṣṭitaṃ yataḥ // 11 virañcir naiva śaknoti revāyā guṇakīrtanam /</p> <p>vyāsatīrtham viśeṣeṇa śrutamātraṃ vadāmy aham // 12 pratyakṣaḥ pratyayo yatra dṛṣyate hi kalau yuge / vihaṅgo gacchate naiva bhittvā śūlaṃ sudāruṇam // 13 tasyotpattiṃ samāseṇa kathayāmi nṛpātmaja / āsit pūrvaṃ mahārāja ṛṣiś caiva parāśaraḥ // 14 tena cograṃ tapas taptam gaṅgāmbhasi tu bhārata / prāñyāmena cātiṣṭhat praviṣṭo jāhnavijale // 15 pūrṇe ca dvādaśe varṣe niṣkrānto jalamadhyataḥ / bhikṣārthe cāgato grāmaṃ nāvī tatraiva tiṣṭhatī // 16 tatra dṛṣṭā parotsṛṣṭā bālā tena manoramā / tām ca dṛṣtvā sa kāmārta uvāca madhurākṣaram // 17 mām ramasvādya tvaṃ kāsī kāmukaṃ mṛgalocane / nāvārūḍhe nadītīre mama cittapramāthinī // 18 evamuktā tu sā tena praṇamya ṛṣisattamam /</p> <p>nāvaṃ rakṣāmy ahaṃ vipra jānāmi svāminam na tu // 19 mamedam ca vayo brahmaṇic cheṣam tvaṃ jñātum arhasi / evam uktas tayā so 'pi kṣaṇam dhyātvābravīd idam // 20</p>	<p>kr̥ṣṇadvaipāyanasyaiva kṣemārthaṃ munipuṅgavāḥ / mantrayitvā dvijaiḥ sarvair vedamaṅgalapāthakaiḥ // 2</p> <p>sthāpitaḥ śaṅkarastatra kāraṇaṃ bandhanāśanam / saṃsārachedakaraṇaṃ prāñināmārtināśanam // 3 koṭīśvaramiti proktaṃ pṛthivyāṃ nṛpanandana / snāpayettaṃ tu yo bhaktyā pūrṇimāyām nṛpottama // 4 pitṛṇām tarpaṇaṃ kṛtvā piṅḍadānaṃ yathāvidhi / śrāvaṇasya viśeṣeṇa pūrṇimāyām yudhiṣṭhira // 5 pitṛṇām akṣayā tṛptiryāvadābhūtasamplavam / pitṛṇām paramaṃ guhyaṃ revātaṣasamāśritam / mokṣadaṃ sarvajantūnām nirmitaṃ munisattamaiḥ // 6 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma ṣaṇṇavatitamo 'dhyāyah</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla vyāsatīrtham anuttamam / durlabhaṃ manujaiḥ puṇyamantarikṣe vyavasthitam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kasmād vai vyāsatīrtham tadantarikṣe vyavasthitam / etadākhyāhi saṃkṣepāt tyaja granthasya vistaram // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sādhu sādhu mahābāho dharmavānsādhuvatsala / svakarmanirataḥ pārtha tīrthayātrākṛtādarāḥ // 3 durlabhaṃ sarvajantūnām vyāsatīrtham nareśvara / pīḍīto vṛddhabhāvena akalpo 'haṃ nṛpātmaja // 4 viśaṃjño gatavittastu sañjātaḥ smṛtivarjitaḥ / guhyādguyataram tīrtham nākhyātaṃ kasyacinmayā // 5 kalistatraiva rājendra na viśedvyāsasamśrayāt / antarikṣe tu sañjātaṃ revāyāśceṣṭitena tu // 6 viriñcirnaiva śaknoti revāyā guṇakīrtanam / kathaṃ jñāsyāmyahaṃ tāta revāmāhātmyamuttamam // 7 vyāsatīrtham viśeṣeṇa lavamātraṃ bravīmīyataḥ / pratyakṣaḥ pratyayo yatra dṛṣyate 'dya kalau yuge // 8 vihaṅgo gacchate naiva bhittvā śūlaṃ sudāruṇam / tasyotpattiṃ samāseṇa kathayāmi nṛpātmaja // 9 āsitpūrvaṃ mahīpāla munirmānyah parāśaraḥ / tenātyugraṃ tapaścīrṇaṃ gaṅgāmbhasi mahāphalam // 10 prāñyāmena saṃtasthau praviṣṭo jāhnavijale / pūrṇe dvādaśame varṣe niṣkrānto jalamadhyataḥ // 11 bhikṣārthī saṃcared grāmaṃ nāvā yatraiva tiṣṭhati / tatra tena parā dṛṣṭā bālā caiva manoharā // 12 tām dṛṣtvā sa ca kāmārta uvāca madhuraṃ tadā / mām nayasva paraṃ pāraṃ kāsī tvaṃ mṛgalocane // 13 nāvārūḍhe nadītīre mama cittapramāthinī / evamuktā tu sā tena praṇamya ṛṣipuṅgavam // 14 kathayāmāsa cātmānaṃ dṛṣtvā taṃ kāmamohitam / kaivartānām gr̥he dāsī kanyāhaṃ dvijasattama // 15 nāvāsaṃrakṣaṇārthāya ādiṣṭā svāminā vibho / mayā vijñāpitaṃ vṛttamaśeṣam jñātum arhasi // 16 evam uktas tayā so 'tha kṣaṇam dhyātvābravīd idam // 17 parāśara uvāca /</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsāfirṭhavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsāfirṭhamāhātmyavarṇana]
<p>ahaṃ jñānabalād bhadre jānāmi tava sambhavam / kaivartaputrikā na tvaṃ rājaputrī hi sundarī // 21 kanyovāca / kaḥ pitā kathyatāṃ brahman kasyāhamudarodbhavā / kasmin vaṃśe prajātāhaṃ kaivartatanayā katham // 22 parāśara uvāca / kathayāmi ca te tātaṃ yaṃ tvaṃ mām pariṣṛcchasi / vasu nāmā ca rājābhūt somavaṃśe pratāpavān // 23 jambūdvīpādhipo bhadre śatrusaṃtrāsanaś tathā / śatāni sapta bhāryāṇāṃ putrāṇāṃ tu daśaiva hi // 24 dharmeṇa pālītā lokāḥ śivapūjārataḥ sadā / mlecchās tasya virodhena śākadvīpanivāsinaḥ // 25 teṣāṃ ca sādhanārthāya gatollāṅghya mahodadhim / saṃyuktaḥ putrabhṛtyaiś ca pauruṣe mahati sthitaḥ // 26 sagrāmas taiḥ samārabdhaścārvaṅgi vasunā saha / jītā mlecchāḥ samastāś ca vasunā hyavanībhr̥tā // 27 karadās te kṛtās tena sabhṛtyabalavāhanāḥ / pradhānā tasya mahiṣī tava mātā mṛgekṣaṇā // 28 pravāsasthe ca bhūpāle saṃjātā ca rajasvalā / nārīṇāṃ tu sadā kāle manmatho hy adhiko bhavet // 29 viśeṣeṇa ṛtau kāle bhidyate kāmasāyakaīḥ / manmathena tu saṃtaptācintayat sā śubhekṣaṇā // 30 dūtaṃ sampreṣayāmyadya vasurājasamīpataḥ / vyāhṛtaḥ satvaro dūto gaccha tvaṃ nrpasannidhau // 31 dūta uvāca / pararājye vasurdevi gato rājā dvidantakṛt / tatra gantum na śakyeta jalayantrair vinā śubhe // 32 jalayānāni sarvāṇi neyāni ca pare taṭe / tasya vākyena sā nārī viṣaṇṇā madapīḍitā // 33 rājñīṃ dṛṣtvā sakhī brūte kasmāt tvaṃ parikhidyase / lekho 'yaṃ preṣyatāṃ devi śukahaste yathā tathā // 34 samudraṃ laṅghayitvā tu śakunto yāti sundari / vyāhṛto lekhakas tatra likha lekhaṃ 'mamājñāyā // 35 tvāṃ vinā paṭṭarājñī sā vasurāja na jīvati / ṛtukālāś ca samprāptaḥ samastaṃ cāvadhāryatām // 36 likhito bhūrjapatre ca vṛttaḥ sa lekhakena tu / śūkaḥ pañjaramadhyastha ānītas tatra sannidhau // 37 rājñī uvāca taṃ tatra gṛhyalekhaṃ śuka vraja / gataḥ pakṣī tataḥ śīghraṃ vasurājasamīpataḥ // 38 kṣipto lekhaḥ śukenaiva satyabhāmā visarjitaḥ / lekhārthaṃ cintayāmāsa vīryaṃ gṛhya nareśvaraḥ // 39 amoghapuṭīkāṃ kṛtvā pratilokena viśrutaḥ / śūkasya cārpayāmāsa gaccha rājñī samīpataḥ // 40 vasurājaṃ praṇamyātha bījaṃ gṛhya papāta ha / samudropari saṃprāptaḥ śuko yāti yatheccchayā // 41 sāmiṣaṃ ca śukaṃ jñātvā śyenas tatrāpi dhāvitaḥ / hataścañcuprahāreṇa śukaḥ śyenaena bhārata // 42 mūrchāpannasya tadvīrya patitaṃ jalamadhyataḥ / matsyena gilitaṃ tatra tadvīryaṃ pārthivasya ca // 43</p>	<p>ahaṃ jñānabalādbhadre tava jānāmi sambhavam / kaivartaputrikā na tvaṃ rājakanyāsi sundari // 18 kanyovāca / kaḥ pitā kathyatāṃ brahman kasyā vā hyudarodbhavā / kasminvaṃśe prasūtāhaṃ kaivartatanayā katham // 19 parāśara uvāca / kathayāmi samastaṃ yattvayā pṛṣṭamaśeṣataḥ / vasurnāmeti bhūpālāḥ somavaṃśavibhūṣaṇaḥ // 20 jambūdvīpādhipo bhadre śatruṇāṃ bhayavardhanaḥ / śatāni sapta bhāryāṇāṃ putrāṇāṃ ca daśaiva tu // 21 dharmeṇa pālayellokānīśavapūjyate sadā / mlecchās tasyāvidheyāśca kṣīradvīpanivāsinaḥ // 22 teṣāmutśādanārthāya yayāvullaṅghya sāgaram / saṃyuktaḥ putrabhṛtyaiśca pauruṣe mahati sthitaḥ // 23 samaraṃ taiḥ samārabdhaṃ mlecchāśca vasunā saha / jītā mlecchāḥ samastāste vasunā mṛgalocane // 24 karadāste kṛtāstena saputrabalavāhanāḥ / pradhānā tasya sā rājñī tava mātā mṛgekṣaṇe // 25 pravāsasthe mahīpāle saṃjātā sā rajasvalā / nārīṇāṃ tu sadākālaṃ manmatho hyadhiko bhavet // 26 viśeṣeṇa ṛtoḥ kāle bhidyante kāmasāyakaīḥ / manmathena tu saṃtaptācintayatāś śubhekṣaṇā // 27 dūtaṃ vai preṣayāmyadya vasurājñāḥ samīpataḥ / āhūtaḥ satvaram dūta gaccha tvaṃ nrpasannidhau // 28 dūta uvāca / paratīraṃ gato devi vasurājñīśāsanaḥ / tatra gantum aśakyeta jalayānairvinā śubhe // 29 tāni yānāni sarvāṇi gṛhītāni pare taṭe / dūtāvākyena sā rājñī viṣaṇṇā kāmāpīḍitā // 30 tatsakhī tāmuvcātha kasmāttvaṃ paritapyase / svalekhaḥ preṣyatāṃ devi śukahaste yathārthataḥ // 31 samudraṃ laṅghayitvā tu śakuntā yānti sundari / sakhivākyena sā rājñī svasthā jātā narādhipa // 32 vyāhṛto lekhakastatra likha lekhaṃ mamājñāyā / tvaddhīnā satyabhāmādyā vaso rājanna jīvati // 33 ṛtukālo 'dya saṃjāto likha lekhaṃ tu lekhakaṃ / likhite bhūrjapatre tu lekhe vai lekhakena tu // 34 śūkaḥ pañjaramadhyastha ānītoddhaiva [?] sannidhau // 35 satyabhāmōvāca / nītvā lekhaṃ gaccha śīghraṃ vasurājñāḥ samīpataḥ / śakuniḥ praṇato bhūtvā gṛhītvā lekhamuttamam // 36 utpatya sahasā rājañjagāmākāśamaṇḍalam / tataḥ pakṣī gataḥ śīghraṃ vasurājasamīpataḥ // 37 kṣipte lekhe śukenaiva satyabhāmāvisarjite / vasurājñā tato lekho gṛhya haste 'vadhārītaḥ // 38 lekhārthaṃ cintayitvā tu gṛhya vīryaṃ nareśvaraḥ / amoghaṃ [W?] puṭīkāṃ kṛtvā pratilekhena miśritam // 39 śūkasya so 'payāmāsa [W?] gaccha rājñīsamīpataḥ / praṇamyā vasurājñāṃ bījaṃ gṛhyotpapāta ha // 40 samudropari saṃprāptaḥ śukaḥ śyenaena vīkṣitaḥ / sāmiṣaṃ taṃ śukaṃ jñātvā śyenas tam abhyadhāvata // 41 hataścañcuprahāreṇa śukaḥ śyenaena bhārata / mūrchayā tasya tadbījaṃ patitaṃ sāgarāmbhasi // 42 matsyena gilitaṃ tacca bījaṃ vasumahīpateḥ /</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsafīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>dāśairmatsyo gahītaś ca ānītaḥ svagrhaṃ prati / yāvat taṃ pāṭayāmāsūryamalaṃ dadṛśe tadā // 44 śaśimaṇḍalasaṅkāśaṃ sūryatejaḥ samaprabham / dṛṣṭvā te dhārṣitāḥ sarve kaivartā jāhnavītaḥ // 45 harṣitās te gatāḥ sarve pradhānasya ca mandiram / putraṃ rājñe pradāyaiva putrīm ca pratyapālayat // 46 tat tvam devi varārohe kaivartakanyakā nahi /</p> <p>tataḥ sā cintayāmāsa parāśaravacas tadā // 47 evamuktā tu sā tena dattvātmānaṃ nareśvara / uvāca sādhu bho brahman matsyagandho nivartyatām // 48 tatas tena tu sā bālā divyagandhābhivāsītā / kṛtā yogabalenaiva jvālayitvā vibhāvasum // 49 kṛtvā pradakṣiṇaṃ vahner uddhṛtā tena sā tadā / jvalamānasya madhye tu kāmasthānāni so 'sprṣat // 50 jñātvā kāmotsukaṃ vipraṃ bhītā sā nṛpanandana / uvāca sahasā bālā divā ca lokasannidhau // 51</p> <p>tatas tena kṣaṇaṃ dhyātā pūrayantī digambaram / āgatā tāmasī tāta yayā vyāptaṃ samantataḥ // 52 tataḥ savismayaṃ tena rahobālā mṛgekṣaṇā / kāmenaiva hi taptena strīsaukhyaṃ krīḍatā tadā // 53 tatas tena muhurtenāpatyabhāreṇa pīḍitā / bālakaṃ tatra jaṭilaṃ subhagaṃ daṇḍadhārikam // 54 kamaṇḍaludharaṃ śāntaṃ mekhalākaṭībhūṣaṇam / dhr̥topavītakaṃ skandhe viṣṇumāyāvivarjitam // 55 mātā hi śaṅkitā tatra dṛṣṭvā putrasya cāpalam / vepamānā tato bālā gatā sā śaraṇaṃ muneh // 56 rakṣa rakṣa munīśreṣṭha parāśara mahāmune / jātamaty adbhutaṃ vipraṃ kaupīnāmbaramekhalam // 57 daṇḍahastaṃ jaṭāyuktamuttarīyavibhūṣitam / parāśara uvāca / mā bhaiṣīstvam suto jātaḥ kanyaiva tvam bhaviṣyasi // 58 nāmnā satyavatī ceti dvitīyā gandhayojanā / śaṃtanur nāma rājā vai sa te bhartā bhaviṣyati // 59 prathamā mahiṣī tasya somavaṃśavibhūṣaṇā / gaccha tvam svāśramaṃ bhadre pūrvarūpeṇa saṃsthitā // 60 mā vaikalyaṃ kuruṣvedam dṛṣṭam jñānasya me balam / ity uktvā prayayau vipraḥ sā bālā sthalaṃāśritā // 61 natvā putraṃ parābhaktyā sāṣṭāṅgaṃ praṇayena ca / taṃ prayāntamathālokyā satyavatyā abravīt sutam // 62 kāmo deyas tvayābhīṣṭaḥ sneho vai yadi mātari / kimapy upādīśa tvam mām yena siddhim avāpnuyām // 63</p> <p>vyāsa uvāca / īśvarārādhane yatnaṃ kuruṣva tvam sadāmbike / tataḥ sā putravākyena viṣaṇṇā paṇḍunandana // 64 yojanagandhovāca / tvad viyogād ahaṃ putra pañcatvaṃ yāmi nānyathā / nāsti putrasamaḥ sneho nāsti bhrāṭṛsamaṃ balam // 65</p>	<p>kanyā matsyodare jātā tena bījēna sundari // 43 prāpto 'sau lubdhakairmatsya ānītaḥ svagrhaṃ tataḥ / yāvad vidārīto matsyas tāvad dṛṣṭā tvam uttame // 44 śaśimaṇḍalasaṅkāśā sūryatejaḥsamaprabhā / dṛṣṭvā tvam harṣitāḥ sarve kaivartā jāhnavītaḥ // 45 harṣitāste gatāḥ sarve pradhānasya ca mandiram /</p> <p>strīratnaṃ kathayāmāsurgṛhṇā tvam mahāprabham // 46 grhītā tena tanvaṅgī hyaputreṇa mṛgekṣaṇā / bhāryam svāmāha tanvaṅgi pālayasva mṛgekṣaṇe // 47 tataḥ sā cintayāmāsa parāśaravacastadā / evamuktā tu sā tena dattvātmānaṃ nareśvara // 48 uvāca sādhu me brahmanmatsyagandho 'nu vartate / tatas tena tu sā bālā divyagandhābhivāsītā // 49 kṛtā yogabalenaiva jvālayitvā vibhāvasum / kṛtvā pradakṣiṇaṃ vahnimūḍhā tena rasāttadā // 50 jalayānasya madhye tu kāmasthānānyasamsprṣat / jñātvā kāmotsukaṃ vipraṃ bhītā sā dharmanandana // 51 hasantī tamuvācātha deva tvam lokasannidhau / na lajjase kathaṃ dhīmankurvāṇaḥ pāmarocitam // 52 tatas tena kṣaṇaṃ dhyātvā saṃsmṛtā hṛdī tāmasī / āgatā tāmasī māyā yayā vyāptaṃ carācaram // 53 tataḥ sā vismitā tena karmaṇaiva tu rañjitā / brahmacaryābhītaptena strīsaukhyaṃ krīḍitā tadā // 54 tataḥ sā tatṣaṇādeva garbhābhāreṇa pīḍitā / prasūtā bālakaṃ tatra jaṭilaṃ daṇḍadhāriṇam // 55 kamaṇḍaludharaṃ śāntaṃ mekhalākaṭībhūṣitam / uttarīyakṛtaskandhaṃ viṣṇumāyāvivarjitam // 56 tato 'pi śaṅkitā pārtha dṛṣṭvā taṃ kalabālakaṃ / vepamānā tato bālā jagāma śaraṇaṃ muneh // 57 rakṣa rakṣa munīśreṣṭha parāśara mahāmate / jātaṃ me 'tyadbhutaṃ putraṃ kaupīnavaramekhalam / daṇḍahastaṃ jaṭāyuktamuttarīyavibhūṣitam // 58 parāśara uvāca / mā bhaiṣīḥ svasute jāte kumārī tvam bhaviṣyasi / nāmnā yojanagandheti dvitīyaṃ satyavatyapi // 59 śaṃtanur nāma rājā yaḥ sa te bhartā bhaviṣyati / prathamā mahiṣī tasya somavaṃśavibhūṣaṇā // 60 gaccha tvam svāśrayaṃ śubhre pūrvarūpeṇa saṃsthitā / mā viśādaṃ kuruṣvātra dṛṣṭam jñānasya me balam // 61 ity uktvā prayayau vipraḥ sā bālā putramāśritā / natvoce mātaraṃ bhaktyā sāṣṭāṅgaṃ vinayānataḥ // 62</p> <p>kṣamyatām mātaraṃ me prasādaḥ kriyatām api / īśvarārādhane yatnaṃ kariṣyāmyahamambike // 63 tataḥ sā putravākyena viṣaṇṇā vākyam abravīt // 64 yojanagandhovāca / mā tyaktvā gaccha vatsādya mātaraṃ māmanāgasam / tvad viyogena me putra pañcatvaṃ bhāvyaśaṃsayam // 65 nāsti putrasamaḥ sneho nāsti bhrāṭṛsamaṃ kulam /</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>putra uvāca / mā viśādaṃ kuruṃ tvam hi satyaṃ vai pitṛbhāṣitam / āpatkāle tvayāhaṃ vai smartavyaḥ kāryasiddhaye // 66 āpadastārayiṣyāmi kṣamyatāṃ mātārātmaje / ityuktṛvā tu yayau vyāsaḥ kanyā sā 'pi piturgrāham // 67 parāśarasutas tatra niṣaṅṅo vanamadhyataḥ / tretāyugāvasāne tu dvāparādau nareśvara // 68 vyāso virañcaye jāta ākhyāto nāradena ca / ṛṣir mahānubhāva tu putraḥ pārāśarasya ca // 69 kaivartakanyakājāto jānīhi jāhnavī taṭe / vākyoktā nāradasyaiva āgatāḥ surasattamāḥ // 70 bhānuḥ pitāmahaḥ śakra ṛṣisaṅghaiḥ samāvṛtaḥ / āśīrvādaṃ pṛthag dattvā sādhu sādhviti bhāṣitaḥ // 71 pitāmahena bālo 'sau jātamakarmādi saṃskṛtaḥ / dvaipāyano dvīpajanmā pārāśaryaḥ parāśarāt // 72 kṛṣṇagātrāt kṛṣṇanāmā havyādātūr viśiṣyati / virañcinābhīṣikto 'sau ṛṣisaṅghaiḥ punaḥ punaḥ // 73 vyāsa tvam sarvalokānām ity uktṛvā prayayuh punaḥ / tīrthayātrā samārabdhā kṛṣṇadvaipāyanena tu // 74 gaṅgāvagāhitā tena kedāraṃ puṣkaraṃ tathā / gayā ca naimiṣaṃ tīrthaṃ kurukṣetre sarasvatī // 75 ujjayinyāṃ mahākālaṃ somanāthaṃ yayau tataḥ / pṛthivyāṃ sāgarāntāyāṃ snāto vyāso mahāmuniḥ // 76 aṭan vai narmadāṃ prāpto rudradehodbhavāṃ nadīm / sāhlādaṃ narmadāṃ dṛṣṭvā cittam viśrāmyapārthiva // 77 tapaś cacāra vipulaṃ narmadātaṃ āśritaḥ / grīṣme pañcāgnimadhyastho varṣāsu sthaṅḍileśayaḥ // 78 sārdravāsāśca tu hemante dhyāyamāno maheśvaram / sṛṣṭisamhārakartāram acchedyaṃ ca sadāśivam // 79 nityaṃ siddheśvaraṃ liṅgaṃ pūjayan pāṇḍunandana / arcanāt siddhalingasya dhyānayogaprabhāvataḥ // 80 pratyakṣa īśvaro jātaḥ kṛṣṇadvaipāyanasya tu / toṣito 'haṃ tvayā vipra varam prārthaya śobhanam // 81 vyāsa uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva yadi deyo varo mama / pratyakṣo narmadātīre svayaṃ bhavādya me vibho // 82 atītānāgatajñāno tvatprasādān maheśvara / īśvara uvāca / evaṃ bhavatu te vipra matpasādāt na saṃśayaḥ // 83 tvayā bhaktigrhīto 'haṃ pratyakṣo narmadātāṭe / ityuktṛvā prayayau devaḥ kailāsaṃ nagam uttamam // 84 patnīsaṃgrahaṇaṃ jātaṃ putro jāto yadāsya ca / devair adhyāsitāḥ sarvaiḥ sendrabrahmapurogamaiḥ // 85 putrajanmatatojñātvā āgatā ṛṣisattamāḥ / tīrthayātrāprasaṅgena parāśarapurogamāḥ // 86 manvatriviṣṇuhārītayājñāvalkyośano 'ngirāḥ /</p>	<p>nāsti satyaparo dharmo nānṛtātpātakam param // 66 bālabhāve mayā jāta ādhāraḥ kila jāyase / na me bhartā na me putraḥ paśya karmaviḍambanam // 67 vyāsa uvāca / mā viśādaṃ kuruṣvāntaḥ satyam etan mayoritam [W?] / āpatkāle 'smi te devi smartavyaḥ kāryasiddhaye // 68 āpadastārayiṣyāmi kṣamyatāṃ me duruttaram / ityuktṛvā prayayau vyāsaḥ kanyā sāpi gatā grāham // 69 parāśarasutastatra viśaṅṅo vanamadhyataḥ / tretāyugāvasāne tu dvāparādau nareśvara // 70 vyāsarthaṃ cintayāmāsurdevāḥ śakrapurogamāḥ / ākhyāto nāradenaiva putraḥ pārāśarasya saḥ // 71 kaivartaputrikājāto jñānī jahnusūtātāṭe / tato nāradavākyena āgatāḥ surasattamāḥ // 72 rāmaḥ pitāmahaḥ śakro munisaṅghaiḥ samāvṛtāḥ / āsyādikaṃ [?] pṛthagdattvā sādhu sādhvityudīrayan // 73 pitāmahena vai bālo garbhādhānādisaṃskṛtaḥ / dvīpāyano dvīpajanmā pārāśaryaḥ parāśarāt // 74 kṛṣṇāṃśātkṛṣṇanāmāyāṃ vyāso vedānvyaṣyati / virañcinābhīṣikto 'sau munisaṅghaiḥ punaḥpunaḥ // 75 vyāsa tvam sarvalokeṣu ityuktṛvā prayayuh surāḥ / tīrthayātrā samārabdhā kṛṣṇadvaipāyanena tu // 76 gaṅgāvagāhitā tena kedāraśca sapuṣkaraḥ / gayā ca naimiṣaṃ tīrthaṃ kurukṣetraṃ sarasvatī // 77 ujjayinyāṃ mahākālaṃ somanāthaṃ prabhāsake / pṛthivyāṃ sāgarāntāyāṃ snātvā yāto mahāmuniḥ // 78 amṛtāṃ narmadāṃ prāpto rudradehodbhavāṃ śubhām / sāhlādo narmadāṃ dṛṣṭvā cittaviśrāntimāpa ca // 79 tapaś cacāra vipulaṃ narmadātaṃ āśritaḥ / grīṣme pañcāgnimadhyastho varṣāsu sthaṅḍileśayaḥ // 80 sārdravāsāśca hemante tiṣṭhandadhyaḥ maheśvaram / svāntarhṛtkamale sthāpya dhyāyate parameśvaram // 81 sṛṣṭisamhārakartāram achedyaṃ varadaṃ śubham / nityaṃ siddheśvaraṃ liṅgaṃ pūjayeddhyānatatparaḥ // 82 arcanātsiddhalingasya dhyānayogaprabhāvataḥ / pratyakṣaḥ śaṅkaro jātaḥ kṛṣṇadvaipāyanasya saḥ // 83 īśvara uvāca / toṣito 'haṃ tvayā vatsa varam varaya śobhanam // 84 vyāsa uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva yadi deyo varo mama / pratyakṣo narmadātīre svayameva bhaviṣyasi / atītānāgatajñāno 'haṃ tvatprasādādumāpate // 85 īśvara uvāca / evaṃ bhavatu te putra matprasādādasamśayam / tvayī bhaktigrhīto 'haṃ pratyakṣo narmadātāṭe // 86 sahasrāṃśārdhabhāvena pratyakṣo 'haṃ tvadāśrame / ityuktṛvā prayayau devaḥ kailāsaṃ nagamuttamam // 87 patnīsaṃgrahaṇaṃ jātaṃ kṛṣṇadvaipāyanasya tu / śāstroktena vidhānena patnī [W?] pālayatastathā // 88 putro jāto hyaputrasya parāśarasutasya ca / devair vardhāpitaḥ sarvair iñcendrapurogamaiḥ [?] // 89 putrajanmanyathājagmur vaśiṣṭhādya muniśvarāḥ / tīrthayātrāprasaṅgena parāśarapurogamāḥ // 90 manvatriviṣṇuhārītayājñāvalkyośano 'ngirāḥ /</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsāfirṭhavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsāfirṭhamāhātmyavarṇana]
<p>yam āpastambasaṃvartā kātyāyanabrhaspatī // 87 evam ādi sahasrāṇi lakṣakoṭīr anekadhā /</p> <p>vyāsāśrame śubhe puṇye prāptāḥ sarve dvijottamāḥ // 88 dr̥ṣṭvā vyāsa tu vipendrānabhyutthāya kṛtodyamaḥ / pitṛpūrvam praṇamyādau teṣāṃ vārtam pradāpayan // 89</p> <p>kṛtāñjalipuṭo bhūtvā idaṃ vākyam uvāca ha / uddhṛtam tu mamānandaṃ yuṣmat sambhāśadarśanāt // 90 āraṇyāni ca śākāni phalāny āraṇyakāni ca / tāni dāsyāmi sarveṣāṃ yuṣmākaṃ pitṛpūrvakam // 91 niyamaiḥ saṃyutān sarvān pratyekaṃ praṇanāma ca / tatas taṃ praṇataṃ dr̥ṣṭvā tatra dvaipāyanam dvijam // 92 vardhayitvā jayāśīrbhis tato vīkṣa parasparam / parāśaraḥ samastaiś ca vīkṣito munipuṅgavaiḥ // 93 uttaram dīyatāṃ tāta kṛṣṇadvaipāyanasya ca / evam uktas tu taiḥ sarvair bhagavāṃś ca parāśaraḥ // 94 uvāca svātmajaṃ vyāsam ṛṣibhir yac cikīrṣitam /</p> <p>necchanti dakṣiṇe kūle vratabhaṅgabhayāt suta // 95 paraṃ vai bhoktukāmāś ca tava śraddhāviśeṣataḥ / vyāsa uvāca / karomi bhavatāṃ yuktam atraiva sthīyatāṃ kṣaṇam // 96 yāvad āsādyā saritam karomi vidhipūrvakam / evam uktvā śucir bhūtvā narmadātaṃ āśritaḥ // 97 stotraṃ jagāda sahasā taṃ nibodha janeśvara // 98 vyāsa uvāca / jaya devi namo varade śivade jaya pāpavimardini śūlakare /</p> <p>jaya bhairavadehaviṇakare jaya devi pitāmahasannamite // 99</p> <p>jaya bhāskaraśakrasādānamite jaya ṣaṇmukhatātasute varade / jaya devaśarīrasamūhamaye jaya sāgaragāmini bhūmisute // 100 jaya jaya lokasamastakṛtābharāṇe jaya duḥkhadaridravināśakare / jaya putra kalatravivṛddhikare jaya devi sudarśanapāpahare // 101</p> <p>etad vyāsakṛta stotraṃ yaḥ paṭhec chivasannidhau / gr̥he vā śuddhabhāvena kāmakrodhavivarjitaḥ / vyāsa tasya bhavet prītaḥ prīto 'yaṃ vṛṣavāhanaḥ // 102</p> <p>stutā ca narmadādevī tato vacanam abravīt / narmadovāca / stutivādēna tuṣṭāsmi bho bho vyāsamahāmune // 103 yam icchasi varaṃ samyak taṃ te sarvaṃ dadāmy aham /</p>	<p>yam āpastambasaṃvartāḥ kātyāyanabrhaspatī // 91 evam ādisahasrāṇi lakṣakoṭīśatāni ca / saśiṣyāśca mahābhāgā narmadātaṃāśrītāḥ // 92 vyāsāśrame śubhe ramye saṃtuṣṭā āyayurṇpa / dr̥ṣṭvā tānso 'pi vipendrānabhyutthānakṛtodyamaḥ // 93 pitūḥ pūrvam praṇamyādau sarveṣāṃ ca yathāvidhi / āsanāni dadau bhaktyā pādyamarghaṃ nyavedayat // 94 kṛtāñjalipuṭo bhūtvā vākyametad uvāca ha / uddhṛto 'haṃ na sandeho yuṣmatsambhāṣaṇārcanāt // 95 āraṇyāni ca śākāni phalānyāraṇyajāni ca / tāni dāsyāmi yuṣmākaṃ sarveṣāṃ prītipūrvakam // 96 nyamantrayata tānsarvānpratyekaṃ praṇipatyā ca / tataste praṇataṃ dr̥ṣṭvā kṛṣṇadvaipāyanam munim // 97 vardhayitvā jayāśīrbhiravalokya parasparam / parāśaraḥ samastaiśca vīkṣito munipuṅgavaiḥ // 98 uttaram dīyatāṃ tāta kṛṣṇadvaipāyanasya ca / evamuktastu taiḥ sarvairbhagavānsa parāśaraḥ / provāca svātmajaṃ vyāsamṛṣiṇāṃ yaccikīrṣitam // 99 śrīparāśara uvāca / necchanti dakṣiṇe kūle vratabhaṅgabhayādatha / bhojanaṃ bhoktukāmāste śraddhe caiva viśeṣataḥ // 100 vyāsa uvāca / karomi bhavatāmuktamatraiva sthīyatāṃ kṣaṇam / yāvatprasādyā saritam karomi vidhimuttamam // 101 evamuktvā śucirbhūtvā narmadātaṃāsthitaḥ / stotraṃ jagāda sahasā tannibodha nareśvara // 102</p> <p>jaya bhagavati devi namo varade jaya pāpavināśinī bahuphalade / jaya śumbhaniśumbhakaḥpāladhare praṇamāmi tu devanarārtihare // 103 jaya candradivākaranetradhare jaya pāvabhūṣitavaktravare / jaya bhairavadehaniṇapare jaya andhakaraktaviśośakare // 104 jaya mahiṣavimardini śūlakare jaya lokasamastakapāpahare / jaya devi pitāmaharāmanate jaya bhāskaraśakraśiro'vanate // 105 jaya ṣaṇmukhaśāyudha īśanute jaya sāgaragāmini śambhunute / jaya duḥkhadaridravināśakare jaya putrakalatravivṛddhikare // 106 jaya devi samastaśarīradhare jaya nākavidarśini duḥkhaḥare / jaya vyādhivināśini mokṣakare jaya vāñchitadāyini siddhavare // 107 etad vyāsakṛtam stotraṃ yaḥ paṭhecchivasannidhau / gr̥he vā śuddhabhāvena kāmakrodhavivarjitaḥ // 108 tasya vyāso bhavetprītaḥ prītaśca vṛṣavāhanaḥ / prītā syānnarmadā devī sarvapāpakṣayaṃkarī // 109 na te yānti yamalokaṃ yaiḥ stutā bhuvī narmadā / pitāmaho 'pi muhyeta devi tvadguṇakīrtanāt // 110 vākpatriṇaiva te vaktum svarūpaṃ veda narmade / kathaṃ guṇānaḥ devi tvadyāñjñātumutsahe // 111 iti jñātvā śuciṃ bhāvaṃ vāñmanahkāyakarmabhiḥ / prasannā narmadādevī tato vacanam abravīt // 112</p> <p>satyavādēna tuṣṭāhaṃ bhobho vyāsa mahāmune / yadīcchasi varaṃ kiṃcittaṃ te sarvaṃ dadāmyaham // 113</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>vyāsa uvāca / yadi tuṣṭāsi me devi yadi deyo varo mama // 104 ātithyam uttare kūle mama dātum tvam arhasi / narmadovāca / ayuktaṃ cintitaṃ vyāsa amārge tvaṃ pravartase // 105 indracandrayamāḥ śaktā unmārgeṇa na vahitum /</p> <p>anyaṃ yācasva he vatsa yatkiṃcid bhuvi durlabham // 106 eva śrutvā vaco devyā vyāso mūrcchāṃ gatas tadā / vṛthā kleśāś ca saṃjātaḥ patito dharaṇītale // 107 dharaṇī kampitā sarvā saśailavanakānanā / mūrccchāpannaṃ tato vyāsaṃ jñātvā devāḥ parāśaram // 108 āyātā devatāḥ sarve hāhākāraṃ prakurvataḥ / utthāpayantas te vyāsam ūcuśca saritāṃ varāṃ // 109 brāhmaṇārthaṃ tu saṃkliṣṭā nāmahetoḥ saridvare / gavārthe brāhmaṇārthe ca prāṇān parityajet // 110 evaṃ sā narmadā proktābrahmādyaiś ca surair drutam / vikūlatāṃ vai pradadau samantād revābhīṣiktaḥ sa jalena pūtaḥ // 111 sacetanaḥ satyavatī suto 'yaṃ nanāma devaiḥ saha narmadāntaiḥ vyāsa uvāca / tīrthaṃ samastaṃ tvayi devatānāṃ phalaṃ pradīṣṭaṃ mama mandabhāgyam // 112</p> <p>narmadovāca / yato yato vyāsamahānubhāva sumerunāmnō dharaṇīdharasya / vindhyasya cānyasya ca te hi mārgaṃ yāsyāmi vai dharmadharasya dhanyā // 113 evamukto mahātejā vyāsaḥ satyavatīyutaḥ / dakṣiṇe cālayāmāsa svāśramān munipuṅgavān // 114 daṇḍahasto mahātejā huṅkārair nṛpanandana / vyāsahuṅkārabhītā ca calitā rudranandinī // 115 daṇḍena darśayan mārgaṃ devī tatra pravartitā / vyāsamārgagatāṃ devīm drṣṭvā cendrapurogamāḥ // 116 puṣpavṛṣṭiṃ dadur vyāse stutiṃ kurvanti kinnarāḥ / praphullānayanā jātāḥ parāśaramukhā dvijāḥ // 117 kiṃ kurmo 'tra mahimnā te karmaṇā te varaṃ jitāḥ / vyāsa uvāca / tapaḥ kṛtvā suvipulaṃ dānaṃ dattvā mahatphalam // 118 etad eva naraiḥ kāryaṃ sādḥūnāṃ paritoṣaṇam / suvibhaktā mahābhāgā anugrāhyasya samprati // 119 tasmān mamāśrame puṇye sthīyatāṃ nātra saṃśayaḥ / ātithyaṃ śākaparṇaiś ca udakena vimīśritaiḥ // 120 pratipannaṃ samastaiś ca parāśaramukhair dvijaiḥ / śrayadhvam āśramaṃ puṇyaṃ narmadāyottare taṭe // 121 mārkaṇḍeya uvāca / snānatarpaṇakṛtyāni kṛtāni ca dvijottamaiḥ / vyāsakuṇḍaṃ tato gatvā homaṃ samyagakārayan // 122 śrīphalair bilvapatraiś ca dhyānayuktāś ca juhvati / gautamo bhṛgumāṇḍavyau nārado lomaśas tathā // 123 parāśaras tathā śaṅkhaḥ kauśikaś cyavano munīḥ / pippalādo vaśiṣṭhaś ca nāśiketur mahātapāḥ // 124 viśvāmitro hy agastyāś ca uddālakayamau tathā /</p>	<p>vyāsa uvāca / yadi tuṣṭāsi me devi yadi deyo varo mama / ātithyamuttare kūle ṛṣṇāṃ dātumarhasi // 114 narmadovāca / ayuktaṃ yācitaṃ vyāsa vimārge yatpravartanam / indracandrayamaiḥ śakyam [W?] unmārge na pravartitum // 115 yācasvānyam varaṃ putra yatkiṃcidbhuvi durlabham /</p> <p>etacchrutvā vaco devyā vyāso mūrccchāṃ yatastadā [W?] // 116 vṛthā kleśo 'dya me jāta iti matvā papāta ha / dharaṇī calitā sarvā saśailavanakānanā // 117 mūrccchāpannaṃ tato vyāsaṃ drṣṭvā devāḥ savāsavāḥ / hāhākāramukhāḥ sarve tatrājagmuḥ sahasraśaḥ // 118 vyāsamutthāpayāmāsur vedavyasanatparam / brāhmaṇārthe ca saṃkliṣṭo nāmahetoḥ saridvare // 119 gavārthe brāhmaṇārthe ca sadyaḥ prāṇānparityajet / evaṃ sā narmadā proktā brahmādyaiḥ surasattamaiḥ // 120 suśītalaiṣṭaṃ bahubhīśca vātaiḥ revābhyaśiñcatsavajalena bhītā /</p> <p>sacetanaḥ satyavatīsuto 'pi praṇamya devānsaritaṃ jagāda // 121 vyāsa uvāca / tīrthaiḥ samastaiḥ kila sevanāya phalaṃ pradīṣṭaṃ mama mandabhāgyāt / yaddevi puṇyā viphalā mamāśā āraṇyapuṣpāni yathā janānām // 122 narmadovāca / yato yato māṃ hi mahānubhāva ninīṣate cittamilātale 'tra / vindhyena sārddhaṃ tava mārgamadya yāsyāmyahaṃ daṇḍadharasya pṛṣṭhe // 123 evamukto mahātejā vyāsaḥ satyavatīsutaḥ / dakṣiṇe cālayāmāsa svāśramasya saridvarāṃ // 124 daṇḍahasto mahātejā huṅkāramakaronmuniḥ / vyāsahuṅkārabhītā sā calitā rudranandinī // 125 daṇḍena darśayanmārgaṃ devī tatra pravartitā / vyāsamārgaṃ gatā devī drṣṭā śakrapurogamaiḥ // 126 puṣpavṛṣṭiṃ tato devā vyamuñcan saha kiṃkaraiḥ /</p> <p>kiṃ kurmo brūhi me putra karmaṇā te sma rañjitāḥ // 127 vyāsa uvāca / tapaśca vipulaṃ kṛtvā dānaṃ dattvā mahāphalam / etadeva naraiḥ kāryaṃ sādḥūnāṃ yatsukhāvaham // 128 yadi tuṣṭā mahābhāgā anugrāhyo hyahaṃ yadi / tasmān mamāśrame sarvaiḥ sthīyatāṃ nātra saṃśayaḥ // 129 ātithyaṃ śākaparṇena revāmṛtavimīśritam / pratipannaṃ samastairvaḥ parāśaramukhairmama / sthātavyaṃ svāśrame sarvair revāyā uttare taṭe // 130 mārkaṇḍeya uvāca / snānatarpaṇanityāni kṛtāni dvijasattamaiḥ / vyāsakuṇḍe tato gatvā homaḥ sarvaiḥ prakalpitaḥ // 131 śrīphalairbilvapatraiśca juhuvurjātavedasam / gautamo bhṛgurmāṇḍavyo nārado lomaśastathā // 132 parāśarastathā śaṅkhaḥ kauśikaścyavano munīḥ / pippalādo vaśiṣṭhaśca nāśiketō mahātapāḥ // 133 viśvāmitro 'pyagastyāśca uddālakayamau tathā /</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]
śāṅḍilyo jaiminiḥ kāvyo yājñavalkyośanāṅgirāḥ // 125 atriḥ śātātapas caiva bharato mudgalas tathā /	śāṅḍilyo jaiminiḥ kaṇvo yājñavalkyośano'ngirāḥ // 134 śātātapo dadhīciśca kapilo gālavastathā /
vātsyāyano mahātejāḥ saṃvartaḥ śaktir eva ca // 126 jātūkarṇo bharadvājo bālakhilyādayas tathā /	jaigīśavyastathā dakṣo bharato mudgalastathā // 135 vātsyāyano mahātejāḥ saṃvartaḥ śaktireva ca / jātūkarṇo bharadvājo vālakhilyāruṇistathā // 136 evamādisahasrāṇi juhvate jātavedasam /
ekacittā dvijā rājan mantratantraṃ prakurvataḥ // 127 tataḥ samutthitaṃ liṅgaṃ jvalatkālānalaprabham /	akṣamālākarotkīrṇā dhyānayogaparāyaṇāḥ // 137 ekacittā dvijāḥ sarve cakrurhomakriyāṃ tadā / tataḥ samutthitaṃ liṅgaṃ mokṣadam vyādhināśanam // 138 acchedyaṃ paramaṃ devaṃ dr̥ṣṭvā vyāsastutośa ca /
sāṣṭāṅgaṃ praṇato vyāso devaṃ dr̥ṣṭvā trilocanam // 128	puṣpavṛṣṭiṃ dadurdevā āśīrvādāndvijottamāḥ // 139 sāṣṭāṅgaṃ praṇato vyāso devaṃ dr̥ṣṭvā trilocanam / brāhmaṇānpūjayāmāsa śākamūlaphalena ca // 140 pitṛpūrvam dvijāḥ sarve bhōjitāḥ pāṇḍunandana /
āśīrvādam punar viprā dattvā vyāsam tadā yayuḥ / tataḥ prabhṛti tattvajña tīrtham khyātam tu pāṇḍava // 129	āśīrvādāṃstataḥ puṇyān dattvā viprā yayuḥ punaḥ // 141 tadā prabhṛti tattīrtham vyāsākhyam procyate budhaiḥ // 142 yudhiṣṭhira uvāca / vyāsatīrthasya yatpuṇyam tatsarvam kathayasva me /
snānadānavidhānam ca yasmin kāle pratiṣṭhitam /	snānadānavidhānam ca yasminkāle mahāphalam // 143 śrīmārkaṇḍeya uvāca / kathayāmi samastaṃ te bhrātṛbhiḥ saha pāṇḍava /
kathayāmi samastaṃ te bhrātṛṇāṃ caiva pāṇḍava // 130 kārttikasyāsite pakṣe caturdaśyāṃ nṛgottama / upośya yo naro bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram // 131 snāpayed īśvaraṃ bhaktyā kṣaudreṇa kṣīrasarpiṣā // 132 dadhnā ca khaṇḍayuktena kuśatoyena vā punaḥ / śrīkhaṇḍena sugandhena pūjayeta maheśvaram // 133 sugandhapuṣpaiś ca bilvapatraiś ca pūjayet / kumudena ca kundena kuśapuṣpākṣatādibhiḥ // 134 unmattapuṣpaiś ca rasaiḥ saumyaiś caivāpy anuttamaiḥ / arcayet parayā bhaktyā dvīpeśvaram anuttamam // 135 mandārādīkapuṣpaiś ca pūjayet parameśvaram / guḍamaṇḍapradānena pātakam divasārjitam // 136 māsārjitam ca naśyeta guḍamaṇḍaśatena ca / ṣaṇmāsam ca sahasreṇa arkābdam dviguṇena tu // 137 ājanmajanitaṃ pāpam ayutena praṇaśyati /	kathayāmi samastaṃ te bhrātṛbhiḥ saha pāṇḍava / kārttikasya site pakṣe caturdaśyāṃ jitendriyaḥ // 144 upośya yo naro bhaktyā rātrau kurvīta jāgaram / snāpayed īśvaraṃ bhaktyā kṣaudrakṣīreṇa sarpiṣā // 145 dadhnā ca khaṇḍayuktena kuśatoyena vai punaḥ / śrīkhaṇḍena sugandhena guṇṭhayet parameśvaram // 146 tataḥ sugandhakusumairbilvapatraiśca pūjayet / mucukundena kundena kuśajātīprasūnakaiḥ // 147 unmattamunipuṣpaiśca tathānyaiḥ kālasambhavaḥ / arcayetparayā bhaktyā dvīpeśvaram anuttamam // 148 ikṣugaḍukadānena tuṣyate parameśvaraḥ / gaḍukāṣṭakadānena pātakam yātyahorjitam [?] // 149 māsārjitam ca naśyeta gaḍukāṣṭaśatena ca / ṣāṇmāsikam sahasreṇa dviguṇair abdikam tathā // 150 ājanmajanitaṃ pāpamayutena praṇaśyati / dviguṇairnaśyate vyādhistriguṇaiḥ syāddhanāgamah // 151 ṣaḍguṇair jāyate vāgmī siddhastaddviguṇaistathā / rudratvam daśalakṣaiśca jāyate nātra saṃśayaḥ // 152 paurṇamāsyāṃ nṛpaśreṣṭha snānam kurvīta bhaktitaḥ / mantroktena vidhānena sarvapāpakṣayaṃkaram // 153 vāruṇam ca tathāgneyam brāhmayam [?] caivākṣayaṃkaram / devānpitṛn manuṣyāṃśca vidhivattarpayedbudhaḥ // 154 rcā rgvedajaṃ puṇyam sāmṇā sāmaphalam labhet / yajurvedasya yajuṣā gāyatryā sarvamāpnuyāt // 155 akṣaram ca japenmantraṃ sauram vā śivadaivatam / athavā vaiṣṇavam mantraṃ dvādaśākṣaram eva ca // 156 pūjayed brāhmaṇān bhaktyā sarvalakṣaṇalakṣitān / svadāraniratānviprāṇdambhalobhavivarjitān // 157 bhinnavṛttikarān pāpān patitāñchūdrasevanān / sūdrīgrahaṇasaṃyuktānvṛṣalī yasya mandire // 158 parokṣavādino duṣṭāṅgurunindāparāyaṇān / vedadveṣaṇaśīlāṃśca haitukān bakavṛttikān // 159 īdṛśānvarjayecchrāddhe dāne sarvavrateṣu ca / gāyatṛī sārāmātro 'pi varam vipraḥ suyantritaḥ // 160
paurṇamāsyāṃ nṛpaśreṣṭha snānam bhaktitaḥ // 138 mantroktena vidhānena kṛtvā pāpakṣayaṃkaram / vāruṇam ca tathā jñeyam sarvapāpakṣayaṃ karam // 139 devān pitṛn manuṣyāṃś ca vidhivat tarpayen nṛpa / rcam ekam japet snātaḥ sāmavedaphalam labhet // 140 yajurvedam atharvāṇam gāyatryā sarvam āpnuyāt / japed aṣṭākṣaram mantraṃ sauram vā śaivam eva ca // 141 athavā vaiṣṇavam mantraṃ dvādaśākṣaram eva ca / pūjayed brāhmaṇān bhaktyā sarvalakṣaṇalakṣitān // 142 svadharmaniratān viprān dambhalobhavivarjitān / hīnāṅgānadhikāṅgāṃś ca patitāñchūdrasevitān // 143 sūdrānena ca saṃyuktā vṛṣalī yasya mandire / paunarbhavās tathā duṣṭā gurunindāparāyaṇāḥ // 144 vedādhyayanahīnāś ca hetukāḥ kākavṛttayaḥ / īdṛśān varjayecchrāddhe dāne caiva vrata tathā // 145 gāyatṛī pāṭhamātreṇa varam vipraḥ supaṇḍitaḥ /	paurṇamāsyāṃ nṛpaśreṣṭha snānam kurvīta bhaktitaḥ / mantroktena vidhānena sarvapāpakṣayaṃkaram // 153 vāruṇam ca tathāgneyam brāhmayam [?] caivākṣayaṃkaram / devānpitṛn manuṣyāṃśca vidhivattarpayedbudhaḥ // 154 rcā rgvedajaṃ puṇyam sāmṇā sāmaphalam labhet / yajurvedasya yajuṣā gāyatryā sarvamāpnuyāt // 155 akṣaram ca japenmantraṃ sauram vā śivadaivatam / athavā vaiṣṇavam mantraṃ dvādaśākṣarasamjñitam // 156 pūjayed brāhmaṇān bhaktyā sarvalakṣaṇalakṣitān / svadāraniratānviprāṇdambhalobhavivarjitān // 157 bhinnavṛttikarān pāpān patitāñchūdrasevanān / sūdrīgrahaṇasaṃyuktānvṛṣalī yasya mandire // 158 parokṣavādino duṣṭāṅgurunindāparāyaṇān / vedadveṣaṇaśīlāṃśca haitukān bakavṛttikān // 159 īdṛśānvarjayecchrāddhe dāne sarvavrateṣu ca / gāyatṛī sārāmātro 'pi varam vipraḥ suyantritaḥ // 160

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsatīrthavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>nāyaṃ bhṛtcaturvidyaḥ sarvāśīsarvavikrayī // 146 īdrśān varjayed chrāddhe vrate dāne hiraṇmaye / upānahau ca vastraṃ ca śayyāṃ vā chatramāsanam // 147 yo dadyād brāhmaṇe bhaktyā so 'pi svarge mahīyate / pratyakṣā surabhī tatra tiladhenus tathā matā // 148 tiladhenupradātāraḥ svasvadātāra eva ca / kṛṣṇājīnapradātāro dātāraḥ kuñjarasya ca // 149 kanyāvidyāpradātāro 'kṣayaṃ lokam avāpnuyuḥ / dhūrvahau dakṣiṇāyuktau dhānyopaskarasamyutau // 150 dāpayet sarvakāmāya iti me satyabhāṣitam / sūtreṇa veṣṭayed īsam athavā jagatīruham // 151 mandiraṃ parayā bhaktyā athavā parameśvaram / atha pradakṣiṇā kāryā vinā śūdreṇa mānavaiḥ // 152 jambūplakṣāhvayau dvīpau śālmaliś ca bhaven nṛpa / kuśaḥ krauñcas tathā śākaḥ puṣkaraś ceti saptamaḥ // 153 saptasāgaraparyantā veṣṭitā tena bhārata / dvīpeśvare tu rājendra vṛṣotsargo jitendriyaiḥ // 154 vṛṣasya mokṣaṇe naiva aiśvaram lokam āpnuyāt / yas tu vai pāṇḍuro vaktre lalāṭe caraṇe tathā // 155 lāṅgūle ca mukhe śubhraḥ sa vai nākasya darśanaḥ / nīlo 'yamīdrśaḥ prokto dadyād dvīpeśvare śūbhe // 156 pāmarāste 'py asaṃkhyātā nāke gacchanti pārthiva / saure caṇḍeśvare loke pure vai cakrapāṇinaḥ // 157 sa bhūkte svecchayā lokam vyāsatīrthaprabhāvataḥ / sapatnīkāms tato viprān pūjayet tatra bhaktiḥ // 158 sitaratnāni vastrāṇi pradadyādagrajanmane / kṛtvā pradakṣiṇāyugmaṃ prīyatām me jagadguruḥ // 159 nāsti viprasamo bandhur iha loke paratra ca / yamaloke patitaṃ yo 'bhirakṣati // 160</p>	<p>nāyantritaścaturvedī sarvāśī sarvavikrayī / īdrśānpūjayedviprānannadānahiraṇyataḥ // 161 upānahau ca vastrāṇi śayyāṃ chatramathāsanam / yo dadyādbrāhmaṇe bhaktyā so 'pi svarge mahīyate // 162 pratyakṣā surabhī tatra jaladhenus tathāghṛtā [W?] / tiladhenuḥ pradātavyā mahiṣyaśca tathaiva ca // 163 kṛṣṇājīnapradātā yo dātā yastilasarpīsoḥ / kanyāpustakayordātā so 'kṣayaṃ lokamāpnuyāt // 164 dhūrvāhau khurasamyuktau dhānyopaskarasamyutau / dāpayetsvargakāmastu iti me satyabhāṣitam // 165 sūtreṇa veṣṭayeddvīpamathavā jagatīm śubham / mandiraṃ parayā bhaktyā parameśamathāpi vā // 166 pradakṣiṇāṃ vidhānena yaḥ karotyatra mānavāḥ / jambūplākṣāhvayau dvīpau śālmaliścāparō nṛpa // 167 kuśaḥ krauñcastathā kāśaḥ puṣkaraścaiva saptamaḥ / saptasāgaraparyantā veṣṭitā tena bhārata // 168 dvīpeśvare mahārāja vṛṣotsargaṃ ca kārayet / vṛṣeṇāruṇavarṇena māheśaṃ lokamāpnuyāt // 169 yastu vai pāṇḍuro vaktre lalāṭe pādāyostathā / lāṅgūle yastu vai śubhraḥ sa vai nākasya darśakaḥ // 170 nīlo 'yamīdrśaḥ prokto yastu dvīpeśvare tyajet / sa samāḥ romasaṃkhyātā nāke vasati bhārata // 171 sauram ca śāṃkaram lokam vairaṇcaṃ vaiṣṇavaṃ kramāt / bhunakti svecchayā rājanvyāsatīrthaprabhāvataḥ // 172 sapatnīkaṃ tato vipraṃ pūjayet tatra bhaktiḥ / sitaraktāni vastrāṇi yo dadyād agrajanmane // 173 kṛtvā pradakṣiṇāṃ yugmaṃ prīyatām me jagadguruḥ / nāsti viprasamo bandhuriha loke paratra ca // 174 yamaloke mahāghore patantaṃ yo 'bhirakṣati / itihāsapurāṇajñāṃ viṣṇubhaktaṃ jitendriyam // 175 pūjayetparayā bhaktyā sāmagam vā viśeṣataḥ / dvīpeśvaram ca ye bhaktyā saṃsmaranti grhe sthitāḥ // 176 na teṣāṃ jāyate śoko na hānir na ca duṣkṛtam / prathamam pūjayet tatra liṅgam siddheśvaram nṛpa // 177 yatra siddho mahābhāgo vyāsaḥ satyavatīsutah / asyaiva pūjanātsiddho dhārāsarpō mahāmātiḥ // 178 tatra tīrthe tu yo rājanprāṇatyāgam karoti ca / sūryalokamasau bhittvā prayāti śivasannidhau // 179 samāḥ sahasrāṇi ca sapta vai jale daśaikamagnau patane ca ṣoḍaśa /</p>
<p>mahāhave ṣaṣṭīraśītigrhe tvanāśake bhārata cākṣayā gatiḥ // 165 atha yogena tenaiva prāpyate cākṣayā gatiḥ / sūryalokam tato gatvā śivalokam vrajanti te // 166 pitāpitāmahaś caiva tathaiva prapitāmahaḥ / anubhūtā nirīkṣante āgacchantam svagotrājam // 167 tiṣṭhate caiva gotreṣu yo dadyāc ca tilodakam / kārtikyāṃ ca tathā māghyāṃ vaiśākhyāṃ ca viśeṣataḥ // 168 svargam ca te prayāntyanthe svasvaputrāprabhāvataḥ / etat te kathitam sarvaṃ dvīpeśvaraphalaṃ śubham // 169 yaḥ paṭhet prātar utthāya yaḥ śṛṇoti naro nṛpa / so 'pi pāpāvinirmukto modate śivamandire // 170 īśvaram sarvatīrthānām nirmītam ṛṣipuṅgavaiḥ / kāmadam sarvajantūnām revāyāṃ ca nṛpottama // 171</p>	<p>mahāhave ṣaṣṭīraśīti gograhe hyanāśake bhārata cākṣayā gatiḥ // 180 pitā pitāmahaścaiva tathaiva prapitāmahaḥ / vāyubhūtam nirīkṣante hyāgacchantam svagotrājam // 181 asmadgotre 'sti kaḥ putro yo no dadyāt tilodakam / kārtikyāṃ ca viśeṣeṇa veśākhyāṃ vā tathaiva ca // 182 svargatim ca prayāsyāmastatra tīrthopasevanāt / etate kathitam sarvaṃ dvīpeśvaram anuttamam // 183 yaḥ paṭhetparayā bhaktyā śṛṇuyāttadgato nṛpa / so 'pi pāpāvinirmukto modate śivamandire // 184 ūśaram [W?] sarvatīrthānām nirmītam munipuṅgavaiḥ / kāmapradam nṛpaśreṣṭha vyāsatīrtham na saṃśayaḥ // 185</p>

RKS 109: [dvīpeśvaravyāsāfirṭhavarṇana]	RKV 96: [koṭīśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 97: [vyāsāfirṭhamāhātmyavarṇana]
<i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe dvīpeśvaravyāsāfirṭhavarṇano nāma navādhikaśatataṃ 'dhyāyaḥ</i>	<i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe vyāsāfirṭhamāhātmyavarṇanaṃ nāma saptanavātatāṃ 'dhyāyaḥ</i>
RKS 110: [prabhāsāfirṭhamahimānuvarṇana]	RKV 98: [prabhāsāfirṭhamāhātmyavarṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra prabhāseśvaram uttamam / vikhyātāṃ triṣu lokeṣu svargasopānam uttamam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / prabhāsaṃ nāma tīrtham tu yathājātaṃ mahāphalam / svargasopānamārgam ca saṃkṣepāt kathayasva me // 2 mārkaṇḍeya uvāca / durbhagā ravipatnī ca prabhā nāmeti viśrutā / tayā cārādhitāḥ śambhur ugrena tapasā purā // 3 vāyubhakṣā sthitā varṣaṃ śivadhyanaparāyaṇā / tatas tuṣṭo mahādevaḥ prabhāṃ tāṃ pāṇḍunandana // 4</p> <p>uvāca kliṣyate kasmād bāle tvaṃ brūhi ceṣṭitam / ahaṃ ca bhāskaropetaś cāntaraṃ naiva vidyate // 5 prabhovāca / nānyo devas tathā śambho bhartā puṣyati na kvacit / saguṇo vāpi cākhyāto nirguṇo dravyavarjitaḥ // 6 priyo vā yadi vā dveṣyaḥ strīṇāṃ bhartā hi devatā / durbhagā tvena dagdhāhaṃ lokamadhye maheśvara // 7 alabdhasaukhyā bhartuś ca tena kliṣye maheśvara / deva uvāca / vallabhā bhāskarasya tvaṃ matprabhāvād bhaviṣyasi // 8 pārvaty uvāca / vallabhā tava vākyena bhāskare na bhaviṣyati / vṛthā kleśo bhaved eva prabhāyās tatra kā kathā // 9 devīvākyena rudreṇa dhyātas timiranāśanaḥ / āgato gaganād bhānur narmadāyottare taṭe // 10 bhānur uvāca / kasmād āhvānito deva andhakāsuraṇāśana / deva uvāca / prabhāṃ pālaya he bhāno santoṣeṇa pareṇa ca // 11</p> <p>prabhāyā mandire nityaṃ sthīyatāṃ himanāśan / evaṃ labdhavarā devāt prabhā sthāpyāha śaṅkaram // 12</p> <p>svāmśena sthīyatāṃ atra tīrthamunmīlayānagha /</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / sarvadevam ayaṃ liṅgaṃ sthāpitaṃ pāṇḍunandana // 13 prabhāseśvaranāmedaṃ sarvaloke ca durlabham / anyāni yāni tīrthāni kāle te 'pi phalanti vai // 14 prabhāsaṃcāpi rājendra sadyaḥ puṇyaphalapradaṃ /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchettu rājendra prabhāseśvaramuttamam / vikhyātāṃ triṣu lokeṣu svargasopānamuttamam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / prabhāsaṃ tāta me brūhi kathaṃ jātaṃ mahāphalam / svargasopānadaṃ drīyaṃ saṃkṣepāt kathayasva me // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / durbhagā ravipatnī ca prabhānāmeti viśrutā / tayā cārādhitāḥ śambhurugrena tapasā purā // 3 vāyubhakṣā sthitā varṣaṃ varṣaṃ dhyānaparāyaṇā / tatas tuṣṭo mahādevaḥ prabhāyāḥ pāṇḍunandana // 4 īśvara uvāca / kasmāt saṃkliṣyase bāle kathyatāṃ yadvivakṣitam / ahaṃ hi bhāskaro 'pyeko nānātvaṃ naiva vidyate // 5 prabhovāca / nānyo devaḥ striyaḥ śambho vinā bhartā kvacitprabho / saguṇo nirguṇo vāpi dhanādhyo vāpyakimcanaḥ // 6 priyo vā yadi vā dveṣyaḥ strīṇāṃ bhartaiva daivatam / durbhagatvena dagdhāhaṃ sakhimadhye sureśvara / bhartar yallabdhasaukhyāsmi tena kliṣyāmyahaṃ bhṛṣam // 7 īśvara uvāca / vallabhā bhāskarasyaiva matprasādādbhaviṣyasi // 8 pārvatyuvāca / apramāṇaṃ bhavadvākyam bhāskaro 'pi kariṣyati / vṛthā kleśo bhavedasyāḥ prabhāyāḥ parameśvara // 9 umāvākyān maheśānadhyaṭastimiranāśanaḥ / āgato gaganādbhānur narmadottararodhasi // 10 bhānur uvāca / āhvānito 'smi kathaṃ deva hyaghāsuraṇiśūdāna // 11 īśvara uvāca / prabhāṃ pālaya bho bhāno saṃtoṣeṇa pareṇa hi // 12 umovāca / prabhāyā mandire nityaṃ sthīyatāṃ himanāśana / agrapatnī samastānāṃ bhāryāṇāṃ kriyatāṃ rave // 13 bhānuruvāca / evaṃ devi kariṣyāmi tava vākyam varānane / etacchrutvā prabhāhūtā pratyuvāca maheśvaram // 14 prabhovāca / svāmśena sthīyatāṃ deva manmathāre umāpate / ekāṃśaḥ sthāpyatāmatra tīrthasyonmīlanāya ca // 15 śrīmārkaṇḍeya uvāca / sarvadevamayaṃ liṅgaṃ sthāpitaṃ tatra pāṇḍava / prabhāseśa itī khyātāṃ sarvalokeṣu durlabham // 16 anyāni yāni tīrthāni kāle tāni phalanti vai / prabhāseśastu rājendra sadyaḥ kāmaphalapradaḥ // 17</p>

RKS 110: [prabhāsafīrthamahimānuvarṇana]	RKV 98: [prabhāsafīrthamāhātmyavarṇana]
<p>māghamāse ca saptamyām viśeṣaphaladaṃ bhavet // 15 aśvaṃ yo dāpayet tatra yathoktaṃ brāhmaṇe nṛpa / indrasya prāpyate lokam athavā bhāskaraṃ vrajet // 16</p> <p>daurbhāgyaṃ naśyate tatra snānamātreṇa pāṇḍava / tatra tīrthe tu yo bhaktyā kanyādānaṃ prayacchati // 17 brāhmaṇāya vivāhārthe dāpeyat pāṇḍunandana / samānavayase vipre kulīne dhanine tathā // 18 yo dadāti mahārāja mahāpātakasamyutaḥ / tasya pāpaṃ ca naśyeta udake lavaṇaṃ yathā // 19 svāmidrohodbhavaṃ pāpaṃ yatpāpaṃ steyasambhavam / kūṭasākṣyapradam pāpaṃ caṇḍālavratācārīṇām // 20 dāmbhikaṃ vṛkṣakacchedam agamyāgamanodbhavam / grāmakūṭodbhavaṃ yac ca garadaṃ vā pravārakam // 21</p> <p>vidyāvīkrayaṇe yac ca saṃsargodbhavaṃ pātakam / patnīdrohodbhavaṃ ghoraṃ sarvadrohodbhavaṃ nṛpa // 22 brahmahatyā ca yatpāpaṃ yatpāpaṃ bhūmihārīṇaḥ / govadhe caiva yatpāpaṃ gurvagnibrāhmaṇeṣu ca // 23 jambūplakṣāhvayau dvīpau śālmaliś ca bhaven nṛpa / kuśakrauñcas tathā śākaḥ puṣkaraś caiva saptamaḥ // 24 tatpāpaṃ vilayaṃ yāti kanyādānena pāṇḍava / bhittvātha bhāskaraṃ lokaṃ śubhaṃ vrajet // 25 krīḍate rudralokastho yāvad indrāś caturdaśa / sarvapāpakṣaye jāte śivo bhavati bhāvataḥ // 26 tāvad bhramati tattīrthaṃ prabhāsaṃ pāṇḍunandana / so 'śvamedhaphalaṃ prāpya satyam īśvarabhāṣitam // 27 godānaṃ ca mahatpūnyaṃ sarvapāpakṣayaṃ karam / pratyakṣaṃ surabhīm tatra jaladhenuṃ tathā dṛtaḥ // 28 tiladhenupradātā ca aśvadātā tathaiva ca / kanyāvidyāpradātā ca akṣayaṃ lokam āpnuyāt // 29 bhūriyastrāṃ kṣīrayuktāṃ dhānyopaskarasamyutām / dāpayet sarvakāmo 'tha surabhīm nṛpasattama // 30 saptasāgaraparyantā veṣṭitā tena bhārata / dvīpeśvare tu rājendra vṛṣotsargaṃ jītenḍriyaiḥ // 31 sarvakālaṃ tu kartavyaṃ caturdaśyām viśeṣataḥ // 32 iti śrīskandapurāṇe prabhāsafīrthamahimānuvarṇano nāma daśādhikaśatātamō 'dhyāyaḥ</p>	<p>māghamāse site pakṣe saptamyām ca viśeṣataḥ / aśvaṃ yaḥ sparśayet tatra yathoktabrāhmaṇe nṛpa // 18 indratvaṃ prāpyate tena bhāskarasayāthavā padam / snātvā paramayā bhaktyā dānaṃ dadyād dvijātaye // 19 gopradātā labhetsvargaṃ satyalokaṃ vareśvara [W?] / sarvāṅgasundarīm śubhrām kṣīriṇīm taruṇīm śubhām // 20 savatsām ghaṇṭāsamyuktām kāṃsyapātrāvadohinīm / dadate ye nṛpaśreṣṭha na te yānti yamālayam // 21 atha yaḥ parayā bhaktyā snānaṃ devasya kārayet / sa prāpnoti paraṃ lokaṃ yāvadābhūtasamplavam // 22 daurbhāgyaṃ nāśamāyāti snānamātreṇa pāṇḍava / tatra tīrthe tu yo bhaktyā kanyādānaṃ prayacchati // 23 brāhmaṇāya vivāhena dāpayet pāṇḍunandana / samānavayase deya kulaśīladhanaistathā // 24 ye dadante mahārāja hyapi pātakasamyutāḥ / teṣāṃ pāpāni līyante hyudake lavaṇaṃ yathā // 25 svāmidrohakṛtaṃ pāpaṃ nikṣepasyāpahārīṇi /</p> <p>mitraghne ca kṛtaghne ca kūṭasākṣyasamudbhavam // 26 tadgrāmodyānabhedotthaṃ paradāranīṣeṇaṃ / vārddhuṣikasya yatpāpaṃ yatpāpaṃ steyasambhavam // 27 kūpabhedodbhavaṃ yacca baiḍālavratadhārīṇaḥ / dāmbhikaṃ vṛkṣacchedotthaṃ vivāhasya niṣedhajam // 28 ārāmasthatarucchedam agamyāgamanodbhavam / svabhāryātyajane yacca parabhāryāsamānāt // 29 brahmasvahaṇe yacca garade govīghātini / vidyāvīkrayaṇotthaṃ ca saṃsargādyacca pātakam // 30 śvabaiḍālavadhādghoraṃ sarpaśūdrodbhavaṃ tathā / bhūmihartuśca yatpāpaṃ bhūmihārīṇi caiva hi // 31 mā dadasveti yatpāpaṃ govahnibrāhmaṇeṣu ca /</p> <p>tatpāpaṃ yāti vilayaṃ kanyādānena pāṇḍava // 32 sa gatvā bhāskaraṃ lokaṃ rudraloke śubhe vrajet / krīḍate rudralokastho yāvad indrāś caturdaśa // 33 sarvapāpakṣaye jāte śive bhavati bhāvanā / etadvrajati yastīrthaṃ prabhāsaṃ pāṇḍunandana // 34 sarvatīrthaphalaṃ prāpya so 'śvamedhaphalaṃ labhet / gopradānaṃ mahāpūnyaṃ sarvapāpakṣayaṃ param /</p> <p>praśastaṃ sarvakālaṃ hi caturdaśyām viśeṣataḥ // 35 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām samhitāyām pañcama āvāntyaḥkhaṇḍe revākhaṇḍe prabhāsafīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmāṣṭanavatitamo 'dhyāyaḥ</p>

RKS 111: [mārkaṇḍeśvaramahimānuvarṇano]	RKV 99: [nāgeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 100: [mārkaṇḍeśvaratīrthamāhātmya-varṇana]
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra narmadādakṣiṇe taṭe / sthāpitaṃ vāsuker nāmnā aśeṣāghaughanāśanam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kasmāt kāraṇāt tāta sthāpitaṃ dakṣiṇe taṭe /</p> <p>tattvaṃ sarvaṃ mamākhyāhi tv aśeṣaṃ dharmakāraṇam // 2 mārkaṇḍeya uvāca / śṛṇu tvam kuruśārdūla yaḥ praśnaḥ kriyate tvayā / bhairavaṃ rūpamāsthāya nṛtyaṃ śambhuś cakāra ha // 3 tac chramāj jāyate svedo gaṅgātoyavimiśritaḥ / tatraiva pannagaḥ snāto haratoyavimiśrite // 4 mandākinī tataḥ kruddhā vyālyasyopari bhārata / ajagaratvamāpnoṣi uragaṃ cābravīt tadā // 5 vāsukir uvāca / anugrāhyo 'smy ahaṃ pāpo bhavatyā harasambhr̥te / trailokyapāvanī puṇyā sarit tvam śubhalakṣaṇe // 6 saṃsārachedanakarī ārtā nāmārtināśinī / svargadvārassthite devi dayāṃ kuru mamopari // 7 gaṅgovāca / cara tvam vipulaṃ nāga tapo vai śaṅkaraṃ prati / tatas tapaś cacārāsāv īśvarārādhanam param // 8 tataś ca dhyāyato devaṃ damayukto 'bhavat sa ca /</p> <p>tato varṣāṣate pūrṇe uparuddho jagadguruḥ // 9 āgatya tatsamīpasthaḥ ślakṣṇam vāṇīm udāharata / varam varayatu śreṣṭhaṃ pannaga tvam mahābala // 10 pannaga uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dātum triśūlabhṛt /</p> <p>tadā me dīyatāṃ sthānaṃ svakīyaṃ vṛṣavāhana // 11 īśvara uvāca / prasanno 'haṃ mahābāho revāṃ gaccha śubhām tvaram / yāmye caiva taṭe puṇye snānaṃ kṛtvā vidhānataḥ // 12 ityuktvāntardadhe devo vāsukis tvaritānvitaḥ / rūpeṇājagareṇātha viveśa narmadājale // 13 mārgena tasya taj jātaṃ jāhnavyāḥ srota uttamam / nirdhūtakalmaṣaḥ sarpaḥ sa jāto narmadājale // 14 sthāpitaś ceśvaras tatra narmadāyā yudhiṣṭhira / tena nāgeśvaro bhūmyāṃ sarvapāpavināśanaḥ // 15 aṣṭamyāṃ ca caturdaśyāṃ madhunā snāpayec chivam / vimuktaḥ sarvapāpebhya jāyate hy analo yathā // 16 aputrā ye narāḥ pārtha snānaṃ kurvanti saṅgame / te labhante śubhān putrān kārtavīryopamān api // 17 śrāddham tatraiva ye bhaktyā upavāsaparāyaṇāḥ / kurvanti tārayanti svān narakān nṛpanandana // 18</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla narmadādakṣiṇe taṭe / sthāpitaṃ vāsukīśam tu samastāghaughanāśanam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kasmāc ca kāraṇāttāta revāyā dakṣiṇe taṭe / vāsukīśasthāpito vai vistarādvada me guro // 2</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca /</p> <p>etatsarvaṃ samāsthāya nṛtyaṃ śambhuścakāra vai // 3 śramādajāyata svedo gaṅgātoyavimiśritam / patantamurago 'śnāti haramaulivinirgamam // 4 mandākinī tataḥ kruddhā vyālyasyopari bhārata / prāpnuhyajagarat tvam hi bhujāṅga kṣudrajantuka // 5 vāsukiruvāca / anugrāhyo 'smi te pāpo durnayo 'haṃ harādṛte / trailokyapāvanī puṇyā sarittvaṃ śubhalakṣaṇā // 6 saṃsārachedanakarī hyārtānāmārtināśanī / svargadvāre sthitā tvam hi dayāṃ kuru mayīśvari // 7 gaṅgovāca / kuruśva vipulaṃ vindhyaṃ tapastvaṃ śaṅkaraṃ prati /</p> <p>tataḥ prāpsyasi svaṃ sthānaṃ pannagatvaṃ mamājñayā // 8 śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato 'sau tvarito vindhyaṃ nāgo gatvā nagaṃ śubham / tapas taptuṃ samārebhe śaṅkarārādhanodyataḥ // 9 nityaṃ dadhyau mahādevaṃ tryakṣaṃ ḍamarukodyatam / tato varṣāṣate pūrṇa uparuddho jagadguruḥ / āgatastatsamīpaṃ tu ślakṣṇam vāṇīmudāharat // 10 varam varaya me vatsa pannaga tvam kṛtādara // 11 vāsukir uvāca / yadi tuṣṭo 'si me deva varam dāsyasi śaṅkara / prasādāttava deveśa bhūyānniṣpāpatā mama / tīrtham kiṃcitsamākhyāhi sarvapāpaprāṇāśanam // 12</p> <p>īśvara uvāca / pannaga tvam mahābāho revāṃ gaccha śubhamkarīm / yāmye tasyāś taṭe puṇye snānaṃ kuru yathāvidhi // 13 ityuktvāntardadhe devo vāsukistvarayānvitaḥ / rūpeṇājagareṇaiva praviṣṭo narmadājalam // 14 mārgena tasya saṃjātaṃ jāhnavyāḥ srota uttamam / nirdhūtakalmaṣaḥ sarpaḥ saṃjāto narmadājale // 15 sthāpitaḥ śaṅkarastatra narmadāyāṃ yudhiṣṭhira / tato nāgeśvaram liṅgaṃ prasiddham pāpanāśanam // 16 aṣṭamyāṃ vā caturdaśyāṃ snāpayenmadhunā śivam / vimuktakalmaṣaḥ sadyo jāyate nātra saṃsayaḥ // 17 aputrā ye narāḥ pārtha snānaṃ kurvanti saṅgame / te labhante sutānchreṣṭhān kārtavīryopamānchubhān // 18 śrāddham tatraiva yaḥ kuryād upavāsaparāyaṇāḥ / kurvanpramocayetpretānnarakānṛpanandana // 19 sarpāṇāṃ ca bhayaṃ vaṃśe jñātivarge na jāyate / nirdoṣaṃ nandate tasya kulaṃ nāgaprasādāt // 20 etatte sarvamākhyātaṃ tava snehānṛpottama // 21</p>

<p>RKS 111: [mārkaṇḍeśvaramahimānuvarṇano]</p>	<p>RKV 99: [nāgeśvaratīrthamāhātmyavarṇana] RKV 100: [mārkaṇḍeśvaratīrthamāhātmya-varṇana]</p>
<p>evam ākhyātavān asmi tava snehād viśeṣataḥ / mārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheḥ ca rājendra mārkaṇḍeśvaram uttamam // 19 narmadādakṣiṇe kūle gīrvāṇair vanditaṃ śubham /</p> <p>guhyād guhyataraṃ tīrthaṃ nākhyātaṃ kasyacin mayā // 20 sthāpitaṃ ca mayā puṇyaṃ svargabhogaṃ ca muktidaṃ / jñānaṃ tatraiva me jātaṃ prasādāc chaṅkarasya ca // 21 anyasūktaṃ ca yo dhyāyed drupadaṃ ca jale japet / so 'pi ghorād aghaughāc ca mucyate pāṇḍunandana // 22 vācikaiḥ mānasaiś cāpi karmajair api pāṇḍava / pañcendriyāṇyavaṣṭabhya yāmyāmāsāṃ ca saṃsthiṭaḥ // 23 yo japet salile bhaktyā ityevaṃ śaṅkaro 'bravīt /</p> <p>śrāddhaṃ tatraiva yo bhaktyā kurute nṛpanandana // 24 pitaras tasya vai trptā yāvadhūtasamplavam / āmalair badarair bilvair akṣatair vā jalena vā // 25 tarpayet tatra yaḥ pretān pretā yānti śubhāṃ gatim // 26 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe nāmaikādaśādhikaśatatamo 'dhyāyah</i></p>	<p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe nāgeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikonaśatatamo 'dhyāyah</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchen mahīpāla tīrthaṃ paramarocanam / mārkaṇḍeśamiti khyātaṃ narmadādakṣiṇe taṭe // 1 uttamaṃ sarvatīrthānāṃ gīrvāṇair vanditaṃ śivam / guhyād guhyataraṃ putra nākhyātaṃ kasyacinmayā // 2 sthāpitaṃ tu mayā pūrvaṃ svargasopānasamṇibham / jñānaṃ tatraiva me jātaṃ prasādācchaṅkarasya ca // 3 anyastatraiva yo gatvā drupadāmantarjale japet / sa pātakairasēṣaśca mucyate pāṇḍunandana // 4 vācikaiḥ mānasaiśca vā karmajairapi pātakaiḥ / piṇḍikāṃ cāpyavaṣṭabhya yāmyāmāsāṃ ca saṃsthiṭaḥ // 5 yojayecchūliṇaṃ bhaktyā dvātriṃśadbahurūpiṇam / dehapatē śivam gacchediti me nīscayo nṛpa // 6 ājyena bodhayeddīpamaṣṭamyāṃ niśi bhārata / svargalokamavāpnoti ityevaṃ śaṅkaro 'bravīt // 7 śrāddhaṃ tatraiva yo bhaktyā kurvīta nṛpanandana / pitarastasya trpyanti yāvadhūtasamplavam // 8 īngudairbadarairbilvairakṣatena jalena vā / tarpayet tatra yo vaṃśyānāpnuyājjanmanaḥ phalam // 9 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe mārkaṇḍeśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma śatatamo 'dhyāyah</i></p>
<p>RKS 112: [manmatheśvaramahimānuvarṇano]</p>	<p>RKV 101: [saṃkarṣaṇatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 102: [manmatheśvaratīrthamāhātmya-varṇana]</p>
<p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra tīrthaṃ paramaśobhanam / uttare narmadākūle yajñavāṭasya madhyataḥ // 1 saṃkarṣaṇaṃ ca vikhyātaṃ pṛthivyāṃ pāpanāśanam / tapaścīrṇaṃ purā rājan narmadāyās taṭe śubhe // 2 balabhadreṇa rājendra prāṇināṃ upakārakam / gīrvāṇaiś caiva tatraiva sannidhau nṛpanandana // 3 umayā sahitaḥ śambhuḥ sthitas tatraiva keśavaḥ /</p> <p>yas tatra snāpayed bhaktyā jitakrodho jitendriyaḥ // 4 ekādaśyāṃ site pakṣe mantrēṇa snāpayec chivam / śrāddhaṃ tatra ca yo bhaktyā pretānāṃ vai pradāpayet // 5 sa yāti paramaṃ sthānaṃ balabhadravaco yathā /</p> <p>tato gaccheḥ ca rājendra manmatheśvaram uttamam // 6 snānamātro naro rājan yamalokaṃ na paśyati /</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchetti rājendra tīrthaṃ paramaśobhanam / uttare narmadākūle yajñavāṭasya madhyataḥ // 1 saṃkarṣaṇamiti khyātaṃ pṛthivyāṃ pāpanāśanam / tapaścīrṇaṃ purā rājanbalabhadreṇa tatra vai // 2 balabhadreṇa rājendra prāṇināṃ upakārataḥ / 4a* gīrvāṇā api tatraiva sannidhau nṛpanandana / umayā sahitaḥ śambhuḥ sthitastatraiva keśavaḥ // 3 sthāpitaḥ parayā bhaktyā śaṅkaraḥ pāpanāśanaḥ // 4b yastatra snāti vai bhaktyā jitakrodho jitendriyaḥ / ekādaśyāṃ site pakṣe madhunā snāpayecchivam // 5 śrāddhaṃ tatraiva yo bhaktyā pitṛṇāmātha dāpayet / sa yāti paramaṃ sthānaṃ balabhadravaco yathā // 6 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe saṃkarṣaṇatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmaikādhikaśatatamo 'dhyāyah</i></p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / manmatheśaṃ tato gacchet sarvadevanamaskṛtam / snānamātrānnaro rājanyamalokaṃ na paśyati // 1</p>

<p>RKS 112: [manmatheśvaramahimānuvarṇana]</p> <p>anapatyā tu yā nārī snāpayet pāṇḍunandana // 7 putraṃ sā labhate pārtha satyavantam dṛḍhavrataṃ / tatra snātvā naro rājan munih prayatamānasaḥ // 8 upoṣya parayā bhaktyā gosahasraphalaṃ labhet /</p> <p>tatra nṛtyaṃ prakurvanti ye narā bhaktimānasāḥ // 9 gītavadītrasamyuktaṃ rātrau jāgaraṇaṃ śubham / sahāmbiko mahādevas tuṣṭo vai manmatheśvaraḥ // 10 kiṃ kariṣyati saṃruṣṭo yamas taṃ na ca paśyati / kāmena sthāpitaṃ tatra etasmāt kāraṇāt nrpa // 11 annadānena bho rājan kīrtitaṃ phalam uttamam / sopānaṃ svargamārgasya pṛthivyāṃ manmatheśvaraḥ // 12 viśeṣāt tatra saṃkhyātaṃ śrāddhadānena bhārata / annadānena bho rājan kīrtitaṃ phalam uttamam // 13 etat te sarvam ākhyātaṃ tava bhaktyā tu bhārata // 14 iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe manmatheśvaramahimānuvarṇanonāma dvādaśādhikaśatatamo 'dhyāyāḥ</p>	<p>RKV 101: [saṃkarṣaṇatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 102: [manmatheśvaratīrthamāhātmya-varṇana]</p> <p>anapatyā yā ca nārī snāyād vai pāṇḍunandana / putraṃ sā labhate pārtha satyasaṅghaṃ dṛḍhavrataṃ // 2 tatra snātvā naro rājañchuciḥ prayatamānasaḥ / upoṣya rajanīmekāṃ gosahasraphalaṃ labhet // 3 kāmikaṃ tīrtharājaṃ tu tādrśaṃ na bhaviṣyati / trirātraṃ kurute rājansa golakṣaphalaṃ labhet // 4 tatra nṛtyaṃ prakartavyaṃ tuṣyate parameśvaraḥ / gītavadītranirghoṣai rātrau jāgaraṇena ca // 5 eraṇḍyāṃ ca mahādevo dṛṣṭo me manmatheśvaraḥ / kiṃ samartho yamo ruṣṭo bhadro bhadraṇi paśyati // 6 kāmena sthāpitaḥ śambhuretasmat kāmodo nrpa /</p> <p>sopānaḥ svargamārgasya pṛthivyāṃ manmatheśvaraḥ // 7 viśeṣācātra sandhyāyāṃ śrāddhadāne ca bhārata / annadānena rājendra kīrtitaṃ phalamuttamam // 8 etat te sarvamākhyātaṃ tava bhaktyā tu bhārata / pṛthivyāṃ sāgarāntāyāṃ prakhyāto manmatheśvaraḥ // 9 godānaṃ pāṇḍavaśreṣṭha trayodaśyāṃ prakārayet / caitre māsi site pakṣe tatra gatvā jitendriyaḥ // 10 rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā devasyāgre nrpottama / dīpaṃ bhaktyā ghr̥tenaiva devasyāgre nivedayet // 11 stryatha vā puruṣo vāpi samametaphalaṃ smṛtam // 12 iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe manmatheśvaratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma dvyadhikaśatatamo 'dhyāyāḥ</p>
<p>RKS 113: [eraṇḍītīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra eraṇḍīsaṅgameśvaram / prakhyātaṃ sarvalokeṣu brahmahatyāpraṇāśanam // 1 yudhiṣṭhira uvāca / kāraṇaṃ naiva jāne 'haṃ tatsarvaṃ kathayasva me / evam uktaṃ tu dharmātmā dharmaputreṇa dhīmatā // 2 kathayāmāsa tatsarvaṃ ṛṣisaṅghaiḥ samāvṛtaḥ / mārkaṇḍeya uvāca / kathitaṃ comayā pūrvam śambhunā parameṣṭhinā // 3 tat te 'haṃ sampravakṣyāmi śrūyatāṃ bhrātṛbhiḥ saha /</p> <p>maheśvara uvāca / atrir nāmāhvayo deva mānaso brahmaṇaḥ sutaḥ // 4 agnihotrataro nityaṃ devatā 'tithipūjakaḥ / somaḥ saṃsthāpito 'traiva kṛto vipreṇa parvate // 5</p>	<p>RKV 103: [eraṇḍīsaṅgamatīrthaphalamāhātmya-varṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahāpāla eraṇḍīsaṅgamaṃ param /</p> <p>yacchrutaṃ vai mayā rājañchivasya vadataḥ purā // 1 etadeva purā praśnaṃ gauryā pṛṣṭastu śaṅkaraḥ / provāca nrpaśārdūla guhyādguyataram śubham // 2 īśvara uvāca / śṛṇu devi paraṃ guhyaṃ nākhyātaṃ kasyacinmayā / revāyāscottare kūle tīrthaṃ paramaśobhanam / bhrūṇahatyāharam devi kāmadaṃ putravardhanam // 3 pārvatyuvāca / kathayasva mahādeva tīrthaṃ paramaśobhanam / bhrūṇahatyāharam kasmātkāmadaṃ svargadarśanam // 4 īśvara uvāca / atrir nāma mahādevi mānaso brahmaṇaḥ sutaḥ / agnihotrataro nityaṃ devatā'tithipūjakaḥ // 5 somasamsthāśca saptaiva kṛtā vipreṇa pārvati /</p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
<p>anasūyeti nāmnā vai tasya bhāryā guṇānvitā / pativratā patiprāṇā patyuh kāryahite ratā // 6 evaṃ jātaḥ sadā kālo na putro na ca putrikā / aparāhṇe mahābāho sukhāsīnau tu tau kvacit // 7 vadataḥ sukhaduḥkhāni daivadattāni yāni ca / atrir uvāca / saumye śubhe priye kānte surūpe priyabhāṣiṇi // 8</p>	<p>anasūyeti vikhyātā bhāryā tasya guṇānvitā // 6 pativratā patiprāṇā patyuh kāryahite ratā / evaṃ yāti tataḥ kāle na putrā na ca putrikā // 7 aparāhṇe mahādevi sukhāsīnau tu sundari / vadantau sukhaduḥkhāni pūrvavṛttāni yāni ca // 8 atriruvāca / saumye śubhe priye kānte cārusarvāṅgasundari / vidyāvinayasampanne padmapatranibhekṣaṇe // 9</p>
<p>pūrṇacandranibhākāre priyakāme nirālase / na tvayā sadṛśī loke trailokye sacarācare // 9 patiputrapriyā nārī suhṛjjanahite ratā /</p> <p>putreṇa lokāj jayati putreṇa paramā gatiḥ // 10</p>	<p>pūrṇacandranibhākāre pṛthuśroṇibharālase / na tvayā sadṛśī nārī trailokye sacarācare // 10 ratiputraphalā nārī paṭhyate vedavādibhiḥ / putrahīnasya yatsaukhyam tatsaukhyam mama sundari // 11 yathāhaṃ na tathā putrah samarthaḥ sarvakarmasu / punnāmanarakādbhadre jātāmātreṇa sundari // 12 patantaṃ rakṣayeddevi mahāpātakinam yadi / mahāghore gatā vāpi duṣṭakarmapitāmahāḥ // 13 taddharanti suputrāśca vaitaranyām gatānapi / putreṇa lokāñjayati pautreṇa paramā gatiḥ // 14 atha putrasya pautreṇa pragacched brahma śāśvatam / nāsti putrasamo bandhuriha loke paratra ca // 15</p>
<p>nāsti putrasamo bandhuḥ pṛthivyām caiva dṛśyate / asipatrvane ghore patantaṃ yo 'bhirakṣati // 11 durbhikṣeṣv api dainyādau vṛddhakāle 'pi putrakāḥ / putraṃ vinā ca kiṃ bhadre jīvitaiḥ sadhanair api // 12 vyādhibhiḥ paribhūto 'pi nirviṇṇo 'pi yadā sutāḥ / lokalajjānayatrasaḥ pavitraṃ kartum arhati // 13 etad guṇasamāyukto nirguṇaḥ saḡuṇaḥ sutāḥ / putrahīne kutāḥ saukhyam iha loke paratra ca // 14 ahaś ca madhyarātre ca cintyamānaś ca sarvadā / śuśyanti mama gātrāṇi grīṣme kusarito yathā // 15 anasūyovāca / yat tvayā sūcitaṃ vipra tatsarvaṃ śocayāmy aham / tavodvegakaram kāryam tan me dahati cetasi // 16 ye ca putrā bhaviṣyanti dirghāyur guṇasamūtāḥ / tatkāryam ca samīkṣe 'haṃ yena tuṣṭaḥ prajāpatiḥ // 17 atrir uvāca / tapas taptaṃ mayā bhadre janmaprabhṛtiduṣkaram / vratopavāsair niyamaiḥ śākāhāreṇa sundari // 18 kṣīṇaṃ dehaṃ tu paśyāmi aśakto 'haṃ śubhānane / sthātum śocāmi cātmānaṃ rahasyaṃ kathitaṃ mayā // 19 anasūyovāca / bhartaḥ pativratā nārī ratiputravivarddhinī / trivargasādhanā sā ca sevya sā vipule jane // 20 japastapastīrthayātrā putreḥ jāmantrasādhanam /</p>	<p>ahaś ca madhyarātre ca cintayānasya sarvadā / śuśyanti mama gātrāṇi grīṣme nadyudakaṃ yathā // 16 anasūyovāca / yat tvayā śocitaṃ vipra tatsarvaṃ śocayāmyaham / tavodvegakaram yacca tanme dahati cetasi // 17 yena putrā bhaviṣyanti āyusmanto guṇānvitāḥ / tatkāryam ca samīkṣasva yena tuṣyeta prajāpatiḥ // 18 atriruvāca / tapas taptaṃ mayā bhadre jātāmātreṇa duṣkaram / vratopavāsaniyamaiḥ śākāhāreṇa sundari // 19 kṣīṇadehastu tiṣṭhāmi hyaśakto 'haṃ mahāvrate / tena śocāmi cātmānaṃ rahasyaṃ kathitaṃ mayā // 20 anasūyovāca / bhartuḥ pativratā nārī ratiputravivardhinī / trivargasādhanā sā ca ślāghyā ca viduṣāṃ jane // 21 japastapastīrthayātrā mṛḍejyāmantrasādhanam / devatārādhanam caiva strīśūdrapatanāni ṣaṭ // 22 īdṛśam tu mahādoṣaṃ strīṇāṃ tu vratasādhanam / vadanti munayaḥ sarve yathoktaṃ vedabhāṣitam // 23 anujñātā tvayā brahmaṃ tapas tapsyāmi duṣkaram / putrārthitvaṃ samuddiśya toṣayāmi surottamān // 24 atriruvāca / sādhu sādhu mahāpṛājñe mama samtoṣakāriṇi / ājñātā tvaṃ mayā bhadre putrārtham tapa āsraya // 25 devatānaṃ manuṣyāṇāṃ pitṛṇāmanṛṇo bhava / na bhāryāsadrśo bandhustriṣu lokeṣu vidyate // 26 tena devāḥ praśamsanti na bhāryāsadrśam sukham / sanmukhe manmukhāḥ putrāḥ vilome tu parānmukhāḥ // 27</p>
<p>vadanti guravaḥ sarve yathoktaṃ gurubhāṣitam // 21 anujñātā ca duḥkhe 'haṃ tapas tapsyāmi duṣkaram / putrārthiniḥ bahudināny ahaṃ yāmi surottamam // 22 atrir uvāca / sādhu sādhu mahāpṛājñe mama santoṣakāriṇi / anujñātā mayā bhadre putrārtham tapa ācara // 23 devānaṃ ca manuṣyāṇāṃ pitṛṇāmanṛṇo bhava / na bhāryā sadṛśo bandhus triṣu lokeṣu vidyate // 24 nahi devāḥ praśamsanti bhāryayā rahitaṃ sukham / sammukhe sammukhā yāti vilome ca parānmukhī // 25</p>	<p>vadanti munayaḥ sarve yathoktaṃ vedabhāṣitam // 23 anujñātā tvayā brahmaṃ tapas tapsyāmi duṣkaram / putrārthitvaṃ samuddiśya toṣayāmi surottamān // 24 atriruvāca / sādhu sādhu mahāpṛājñe mama samtoṣakāriṇi / ājñātā tvaṃ mayā bhadre putrārtham tapa āsraya // 25 devatānaṃ manuṣyāṇāṃ pitṛṇāmanṛṇo bhava / na bhāryāsadrśo bandhustriṣu lokeṣu vidyate // 26 tena devāḥ praśamsanti na bhāryāsadrśam sukham / sanmukhe manmukhāḥ putrāḥ vilome tu parānmukhāḥ // 27</p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
<p>tena bhāryā praśamsanti sadevāsurasamānuṣāḥ / mahāvrate mahāprājñe satyarūpe śubhe kṣaṇe // 26 tapaścarasva śīghraṃ tvam putrārthaṃ ca mamājñayā / etad vākyāvasāne sā sāṣṭāṅgaṃ praṇatā 'bravīt // 27 tvatprasādena viprendra sarvam etad avāpnuyām / haṃsalilāgatir yāntī lolākṣī varavarṇinī // 28 viṣamasthānasūyā tu prāptāsau narmadām nadīm /</p>	<p>tena bhāryāṃ praśamsanti sadevāsurasamānuṣāḥ / mahāvrate mahāprājñe sattvavati śubhekṣaṇe // 28 tapastapasva śīghraṃ tvam putrārthaṃ tu mamājñayā / etadvākyāvasāne tu sāṣṭāṅgaṃ praṇatābravīt // 29 tvatprasādena viprendra sarvāṅkāmānavāpnuyām / haṃsalilāgatiḥ sā ca mṛgākṣī varavarṇinī // 30 niyamasthā tato bhūtvā samprāptā narmadām nadīm / śivasvedodbhavām devīm sarvapāpapaṇāśānīm // 31 yasyā darśanamātreṇa naśyate pāpasaṃcayaḥ / snānamātreṇa vai yasyā aśvamedhaphalaṃ labhet // 32 ye pibanti mahādevī śraddadhānāḥ payaḥ śubham / somapānena tattulyaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 33 ye smaranti divā rātrau yojanānām śatairapi / mucyante sarvapāpebhyo rudraloke vasanti te // 30 narmadāyāḥ samīpe tu dve taṭe dve ca yojane / praviśantī tapas tatra revāyāṃ varavarṇinī // 31 yasyā darśanamātreṇa naśyate pāpasaṃcayam / tataḥ tasyottare tīre pare parṇāśanā śubhā // 32 niyamasthā viśālākṣī śākāhāreṇa sundarī / stuvantī tu tato devāñchubhaiḥ stotraś ca saṃyatā // 33 grīṣmeṣu ca mahādevī pañcāgniṃ sādhyat tataḥ / varṣākāle sārdravāsācarac cāndrāyaṇaṃ vratam // 34 hemante ca tataḥ prāpte toyavāsābhavat tataḥ / prātaḥ snānaṃ tataḥ sāndhyaṃ kuryād devāditarpaṇam // 35 devānām arcaṇaṃ kṛtvā homaṃ kṛtvā yathā vidhi /</p>
<p>somanāthena tat tulyaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 29 ye smaranti divā rātrau yojanānām śatairapi / mucyante sarvapāpebhyo rudraloke vasanti te // 30 narmadāyāḥ samīpe tu dve taṭe dve ca yojane / praviśantī tapas tatra revāyāṃ varavarṇinī // 31 yasyā darśanamātreṇa naśyate pāpasaṃcayam / tataḥ tasyottare tīre pare parṇāśanā śubhā // 32 niyamasthā viśālākṣī śākāhāreṇa sundarī / stuvantī tu tato devāñchubhaiḥ stotraś ca saṃyatā // 33 grīṣmeṣu ca mahādevī pañcāgniṃ sādhyat tataḥ / varṣākāle sārdravāsācarac cāndrāyaṇaṃ vratam // 34 hemante ca tataḥ prāpte toyavāsābhavat tataḥ / prātaḥ snānaṃ tataḥ sāndhyaṃ kuryād devāditarpaṇam // 35 devānām arcaṇaṃ kṛtvā homaṃ kṛtvā yathā vidhi /</p>	<p>tatas taduttare kūle eraṇḍyāḥ saṅgame śubhe / niyamasthā viśālākṣī śākāhāreṇa sundarī // 36 toṣayantī trīṃśca devāñchubhaiḥ stotair vratāistathā / grīṣmeṣu ca mahādevī pañcāgniṃ sādhyat tataḥ // 37 varṣākāle cārdravāsācareccāndrāyaṇāni ca / hemante tu tataḥ prāpte toyamadhye vasetsadā // 38 prātaḥsnānaṃ tataḥ sādhyāṃ kuryād devarṣitarpaṇam / devānām arcaṇaṃ kṛtvā homaṃ kuryād yathāvidhi // 39 yajate vaiṣṇavāṃl lokān snānajāpyahutena ca / evaṃ varṣasate prāpte rudraviṣṇupitāmahāḥ // 40 samprāptā dvijarūpaistu eraṇḍyāḥ saṅgame priye / purataḥ saṃsthitāstasyā vedamabhyuddharanti ca // 41 anasūyā japaṃ tyaktvā nirīkṣya tānmuhurmuhūḥ / utthitā sā viśālākṣī arghaṃ dattvā yathāvidhi // 42 adya me saphalaṃ janma adya me saphalaṃ tapaḥ / darśanena tu viprāṇāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 43 pradakṣiṇāṃ tataḥ kṛtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇatābravīt / kandamūlaphalaṃ śākaṃ nīvārānapi pāvanān / prayacchāmyahamadyaiva munīnāṃ bhāvītātmanām // 44 viprā ūcuḥ / tapasā tu vicitreṇa tapaḥsatyena suvrate / tr̥ptāḥ sma sarvakāmaistu suvrate tava darśanāt // 45 asmākaṃ kautukaṃ jātaṃ kim arthaṃ tapyate tvayā / svargamokṣaṃ tu rakṣārthaṃ tapas tapyasi duṣkaram // 46 anasūyovāca / tapasā sidhyate svargas tapasā paramā gatiḥ / tapasā caiva bho viprāḥ sarvakāmam avāpnuyāt // 43</p>
<p>evaṃ varṣasate prāpte viṣṇurudrapitāmahāḥ // 36 samprāptā dvijarūpeṇa eraṇḍyāḥ saṅgamaṃ prati / saṃsthitā agratas tasyā vedam abhyuccaranti te // 37 anasūyā japaṃ tyaktvā nirīkṣantī muhurmuḥūḥ / utthitā sā viśālākṣī arghaṃ dattvā yathāvidhi // 38 adya me saphalaṃ janma adya me saphalaṃ tapaḥ / darśanena tu viprāṇāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 39 pradakṣiṇāṃ tataḥ kṛtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇatā 'bravīt / kandamūlaphalair divyair adyāhaṃ tarpayāmi vaḥ // 40</p>	<p>evam varṣasate prāpte rudraviṣṇupitāmahāḥ // 40 samprāptā dvijarūpaistu eraṇḍyāḥ saṅgame priye / purataḥ saṃsthitāstasyā vedamabhyuddharanti ca // 41 anasūyā japaṃ tyaktvā nirīkṣya tānmuhurmuhūḥ / utthitā sā viśālākṣī arghaṃ dattvā yathāvidhi // 42 adya me saphalaṃ janma adya me saphalaṃ tapaḥ / darśanena tu viprāṇāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 43 pradakṣiṇāṃ tataḥ kṛtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇatābravīt / kandamūlaphalaṃ śākaṃ nīvārānapi pāvanān / prayacchāmyahamadyaiva munīnāṃ bhāvītātmanām // 44 viprā ūcuḥ / tapasā tu vicitreṇa tapaḥsatyena suvrate / tr̥ptāḥ sma sarvakāmaistu suvrate tava darśanāt // 45 asmākaṃ kautukaṃ jātaṃ tāpasena vratena yat / svargamokṣasutasyārthe tapastapasī duṣkaram // 46 anasūyovāca / tapasā sidhyate svargastapasā paramā gatiḥ / tapasā cārthakāmau ca tapasā guṇavānsutaḥ / tapa eva ca me viprāḥ sarvakāmaphalapradaḥ // 47 viprā ūcuḥ / tanvī śyāmā viśālākṣī snigdhāṅgī rūpasamṃyutā / haṃsalilāgatigamā tvam ca sarvāṅgasundarī // 48 kim ca te tapasā kāryamātmānaṃ śocyase katham // 49 anasūyovāca /</p>
<p>viprā ūcuḥ / tapasā tu vicitreṇa tava satyena suvrate / tr̥ptā vai sarvakāmais tu tapasvinyās ca darśanāt // 41 asmākaṃ kautukaṃ jātaṃ kim arthaṃ tapyate tvayā / svargamokṣaṃ tu rakṣārthaṃ tapas tapyasi duṣkaram // 42 anasūyovāca / tapasā sidhyate svargas tapasā paramā gatiḥ / tapasā caiva bho viprāḥ sarvakāmam avāpnuyāt // 43</p>	<p>evam varṣasate prāpte viṣṇurudrapitāmahāḥ // 36 samprāptā dvijarūpeṇa eraṇḍyāḥ saṅgamaṃ prati / saṃsthitā agratas tasyā vedam abhyuccaranti te // 37 anasūyā japaṃ tyaktvā nirīkṣantī muhurmuḥūḥ / utthitā sā viśālākṣī arghaṃ dattvā yathāvidhi // 38 adya me saphalaṃ janma adya me saphalaṃ tapaḥ / darśanena tu viprāṇāṃ sarvapāpaiḥ pramucyate // 39 pradakṣiṇāṃ tataḥ kṛtvā sāṣṭāṅgaṃ praṇatā 'bravīt / kandamūlaphalair divyair adyāhaṃ tarpayāmi vaḥ // 40</p>
<p>brāhmaṇā ūcuḥ / tanvī śyāmā viśālākṣī snigdhāṅgī rūpasamṃyutā / haṃsalilāgatigamā tvam hi kim cātmānaṃ viśoṣasi // 44</p>	<p>anasūyovāca / yuvatve ca tapaḥ kāryaṃ yuvatve paramā gati / yuvatve ca sutotpattir vṛddhatve sarvam apriyam // 45 viprā ūcuḥ / sādhu sādhu mahāprājñe varaṃ prārthaya suvrate / yat tvayā cābhilaṣitaṃ tatsarvaṃ pradadāmy aham // 46</p>
<p>anasūyovāca / yuvatve ca tapaḥ kāryaṃ yuvatve paramā gati / yuvatve ca sutotpattir vṛddhatve sarvam apriyam // 45 viprā ūcuḥ / sādhu sādhu mahāprājñe varaṃ prārthaya suvrate / yat tvayā cābhilaṣitaṃ tatsarvaṃ pradadāmy aham // 46</p>	<p>anasūyovāca / yuvatve ca tapaḥ kāryaṃ yuvatve paramā gatiḥ / tapasā cārthakāmau ca tapasā guṇavānsutaḥ / tapa eva ca me viprāḥ sarvakāmaphalapradaḥ // 47 viprā ūcuḥ / tanvī śyāmā viśālākṣī snigdhāṅgī rūpasamṃyutā / haṃsalilāgatigamā tvam ca sarvāṅgasundarī // 48 kim ca te tapasā kāryamātmānaṃ śocyase katham // 49 anasūyovāca /</p>
<p>anasūyovāca / yuvatve ca tapaḥ kāryaṃ yuvatve paramā gati / yuvatve ca sutotpattir vṛddhatve sarvam apriyam // 45 viprā ūcuḥ / sādhu sādhu mahāprājñe varaṃ prārthaya suvrate / yat tvayā cābhilaṣitaṃ tatsarvaṃ pradadāmy aham // 46</p>	<p>anasūyovāca / yuvatve ca tapaḥ kāryaṃ yuvatve paramā gatiḥ / tapasā cārthakāmau ca tapasā guṇavānsutaḥ / tapa eva ca me viprāḥ sarvakāmaphalapradaḥ // 47 viprā ūcuḥ / tanvī śyāmā viśālākṣī snigdhāṅgī rūpasamṃyutā / haṃsalilāgatigamā tvam ca sarvāṅgasundarī // 48 kim ca te tapasā kāryamātmānaṃ śocyase katham // 49 anasūyovāca /</p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
<p>ahaṃ viṣṇur ahaṃ rudro hy ahaṃ sāksāt pitāmahaḥ / gūḍharūpadharā loke svacihnair upalakṣitāḥ // 47 tasyā vākyāvasāne tu svarūpaṃ darśayanti te / svaiḥ svai rūpaiḥ sthitā devāḥ sūryakoṭisamaprabhāḥ // 48 caturbhujō vāsudevaḥ śāṅkhacakraḡadādharaḥ / atasīpuṣpavarṇas tu pītavāsā janārdanaḥ // 49 garutmān vāhanaṃ yasya śrīyā ca sahito hariḥ / prasannavanaḡaḥ śrīmāñ chivarūpo vyavasthitaḥ // 50 sitavāsā mahābhāḡas caturvadanasaṃyutaḥ / haṃsoparisamārūḡho hy akṣamālākaro 'nagha // 51 āḡato narmadātīre brahmā lokapitāmahaḥ /</p> <p>vṛṣabhaṃ tu samārūḡho daśabāhusamanvitaḥ // 52 bhasmoddhūlitagātras tu pañcavaktrastrilocanaḥ / jaṭāmukuṭasaṃyuktaś candrārdhakṛtaśekharaḥ // 53 etadrūpadharo devaḥ sarvavyāpī maheśvaraḥ / anasūyā tu tatraiva devānāṃ darśanāt param // 54 vepamānā rahasye tu tān paśyantī muhur muhuḥ / ahaṃ brahmā hy ahaṃ viṣṇur ahaṃ rudraḥ prakīrtitaḥ // 55 ānanditā tu sā devī dṛṣṭvaitān mahāvṛata / anasūyovāca / kiṃ vyāpārās ca ke yūyaṃ viṣṇurudrapitāmahaḥ // 56 tad ahaṃ śrotum icchāmīmaṃ praśnaṃ kathayantu te / brahmovāca / prāvṛtkālo hy ahaṃ prokta āpaś caiva prakīrtitaḥ // 57 megharūpo hy ahaṃ prokto varṣāmi vasudhātale / ahaṃ sarvāṇi bhūtāni prāksandhyā hyudite ravau // 58 etasmāt kāraṇād bhāvarahasyaṃ kathitaṃ mayā / viṣṇur uvāca / hemantatvāc ca vīhitaṃ viṣṇurūpaṃ carācaram // 59 pālanīyaṃ jagat sarvaṃ viṣṇor mātmyam uttamam / rudra uvāca / grīṣmakālo hy ahaṃ proktaḥ sarvabhūtakṣayaṃkaraḥ // 60 śoṣayāmi jagatsarvaṃ rudrarūpas tapasvini / evaṃ brahmā ca viṣṇuś ca rudraś caiva mahīpate // 61 tisraḥ sandhyās trayo devās trayāḥ kālās trayo 'gnayaḥ / tathā brahmā ca viṣṇuś ca rudraś caikatvam āḡataḥ // 62 varaṃ dadāmi te bhadre yat te manasi vartate / anasūyovāca / vandhyā lokair ahaṃ loke khyāpyamānā ca sarvadā // 63 brahmā viṣṇuś ca rudraś ca prasādāt sumukhā yataḥ / parituṣṭās trayo devā durdharṣā 'pi mamopari // 64 asmiṃś tīrthe tu sānnidhyaṃ varaṃ dadatu me 'dhunā / devā ūcuḥ / evaṃ bhavatu te vākyam yat tvayā prārthitaṃ śubhe // 65 pratyakṣā vaiṣṇavī māyā eraṇḍī caiva nāmataḥ /</p>	<p>yadi rudraśca viṣṇuśca svayaṃ sāksātpitāmahaḥ / gūḍharūpadharāḥ sarve taccihnmapalakṣaye // 50 tasyā vākyāvasāne tu svarūpaṃ darśayanti te / svasvarūpaiḥ sthitā devāḥ sūryakoṭisamaprabhāḥ // 51 caturbhujō mahādevī śāṅkhacakraḡadādharaḥ / atasīpuṣpavarṇastu pītavāsā janārdanaḥ // 52 garutmānvāhanaṃ yasya śrīyā ca sahito hariḥ / prasannavanaḡaḥ śrīmānsvayaṃrūpo vyavasthitaḥ // 53 pītavāsā mahādevī caturvadanapaṅkajaḥ / haṃsopari samārūḡho hyakṣamālākaro dyataḥ // 54 āḡato narmadātīre brahmā lokapitāmahaḥ / yo 'sau sarvajagadvyāpī svayaṃ sāksānmaheśvaraḥ // 55 vṛṣabhaṃ tu samārūḡho daśabāhusamanvitaḥ / bhasmāṅgarāḡasobhāḡdhyāḥ pañcavaktrastrilocanaḥ // 56 jaṭāmukuṭasaṃyuktaḥ kṛtacandrārdhdhaśekharaḥ / evaṃrūpadharo devaḥ sarvavyāpī maheśvaraḥ // 57 anasūyā nirīkṣyaitaddevānāṃ darśanaṃ param / vepamānā tataḥ sādhvī surāndṛṣṭvā muhurmuḥ // 58</p> <p>anasūyovāca / kiṃ vyāpārasvarūpāstu viṣṇurudrapitāmahaḥ / etadvai śrotumicchāmi hyaśeṣaṃ kathayantu me // 59 brahmovāca / prāvṛtkālo hyahaṃ brahmā āpaścaiva prakīrtitaḥ / megharūpo hyahaṃ prokto varṣayāmi ca bhūtale // 60 ahaṃ sarvāṇi bījāni prāksandhyāsūdite ravau / etadvai kāraṇaṃ sarvaṃ rahasyaṃ kathitaṃ param // 61 viṣṇur uvāca / hemantaśca bhavedviṣṇurvisvarūpaṃ carācaram / pālanīya jagatsarvaṃ viṣṇormātmyamuttamam // 62 rudra uvāca / grīṣmakālo hyahaṃ proktaḥ sarvabhūtakṣayaṃkaraḥ / karṣayāmi jagatsarvaṃ rudrarūpastapasvini // 63 evaṃ brahmā ca viṣṇuśca rudraścaiva mahāvṛate / trayo devāstrayaḥ sandhyāstrayaḥ kālāstrayo 'gnayaḥ // 64 tathā brahmā ca viṣṇuśca rudraścaikatmatām gataḥ / varaṃ dadyuśca te bhadre yastvayā manasīpsitam // 65 anasūyovāca / dhanyā puṇyā hyahaṃ loke ślāḡhyā vandyā ca sarvadā / brahmā viṣṇuśca rudraśca prasannavanaḡaḥ śubhāḥ // 66 yadi tuṣṭāstrayo devā dayāṃ kṛtvā mamopari / asmiṃstīrthe tu sānnidhyādvaradāḥ santu me sadā // 67 rudra uvāca / evaṃ bhavatu te vākyam yattvayā prārthitaṃ śubhe / pratyakṣā vaiṣṇavī māyā eraṇḍīnāma nāmataḥ // 68 yasyā darśanamātreṇa naśyate pāpasañcayaḥ / caitramāse tu samprāpte ahorātroṣito bhavet // 69 eraṇḍyāḥ saṅgame snātvā brahmahatyāṃ vyapohati / rātrau jāgaraṇaṃ kuryāt prabhāte bhojayed dvijān // 70 yathoktena vidhānena piṇḡaṃ dadyād yathāvidhi / pradakṣiṇāṃ tato dadyāddhiraṇyaṃ vastrameva ca // 71 rajataṃ ca tathā ḡavo bhūmidānam athāpi vā / sarvaṃ koṭiḡaṇaṃ proktamīti svāyambhuvo 'bravīt // 72 ye mriyanti narā devī eraṇḍyāḥ saṅgame śubhe /</p>

RKS 113: [eraṇḍīfīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍīsaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
<p>anasūyovāca / yadi tuṣṭās trayo devā mama bhaktiprabodhitāḥ // 66 mama putrā bhavantv atra harirudrapitāmahaḥ / viṣṇur uvāca / arthadāḥ putratām yānti na kadācic chrutam mayā // 67 bhadre dadāmi tām putrān devatulyaparākramān / pitṛtulyaguṇopetān somayāji bahuśrutān // 68 anasūyovāca / īpsitam tu pradātavyam yan mayā prārthitam hare / nānyathā tac ca kartavyam nivasantu mamodare // 69 śrībhagavān uvāca / pūrvaṃ tu bhṛgusaṃvāde garbhavāsa upārjitaḥ / tasyāhaṃ caiva pārāṃ tu na ca paśyāmi śobhane // 70 smaramāṇaḥ purāvṛttam cintayāmi punaḥ punaḥ / evaṃ saṃcintyamānau hi pitāmahamaheśvarau // 71 ayonijā bhaviṣyāmastava putrāḥ suśobhane / yonivāsaṃ ca vai devā naiva yānti varānane // 72</p> <p>ity uktvā ca tayā sārḍham pratyakṣāste 'bhavaṃs tadā / trayo devā gatāḥ pārtha narmadāyottare taṭe // 73 prāptā varam tu sā devī priyam māhendraparvate / kṣīnadehā ca sā nārī śuṣkadehā sudāruṇā // 74 kṛtayajñopavitā sā taponiṣṭhā śubhekṣaṇā / śīlātale niṣaṇṇā sā 'paśyat kāntā mahāvratam // 75 hr̥ṣṭā tuṣṭā mahādevī tiṣṭha kānteti cābravīt / tām dṛṣṭvā sa munir dhīmān punaḥ kāntām uvāca ha // 76 atrir uvāca / sādhu sādhu mahāprājñe anasūye mahāvrate / asādhyam sarvanārīṇām varam prāptāsi durlabham // 77 anasūyovāca / tvatprasādān maharṣe 'haṃ varam prāptā ca durlabham / tenāhaṃ te prayacchāmi putrān ṛṣitapodhanān // 78 evaṃ uktvā tato devī harṣeṇa mahatā yutā / alokayat tadā kāntam tenāpi śubhadarśanā // 79 darśanād eva saṃjātam lalāṭe maṇḍalam śubham / navayojanasāhasraraśmi jālasamāvṛtam // 80 kadambagolakākāram triguṇam parimaṇḍalam / tasya madhye tu deveśaḥ puruṣo divyarūpadhr̥k // 81 hemavarṇaḥ sa vai devaḥ sūryakoṭisamaprabhaḥ / pūrvaputro 'nasūyāyāḥ sākṣād devaḥ pitāmahaḥ // 82 candramā iti vikhyātaḥ somaḥ putro nṛpātmaja / iṣṭaḥ putro varīyāms tu kalāṣoḍaśasamyutaḥ // 83 pratipac ca dvitīyā ca tṛtīyā ca tathā nṛpa / caturthī pañcamī ṣaṣṭhī saptamī cāṣṭamī tathā // 84 navamī daśamī caiva tathā caikādaśī parā / dvādaśī ca trayodaśī caturdaśī tathaḥ param // 85 tataḥ pañcadaśī devī pūrṇamāsī prakīrtitā / amāvāsya tu vikhyātā atha sā ṣoḍaśī kalā // 86</p>	<p>yāvadyugasahasraṃ tu rudraloke vasanti te // 73 ahorātroṣito bhūtvā japedrudrāṃśca vaidikān / ekādaśaikasaṃjñāṃśca sa yāti paramāṃ gatim // 74 vidyārthī labhate vidyāṃ dhanārthī labhate dhanam / putrārthī labhate putrāṃ labhet kāmān yathepsitān // 75 eraṇḍyāḥ saṅgame snātvā revāyā vimale jale / mahāpātakino vāpi te yānti paramāṃ gatim // 76 anasūyovāca / yadi tuṣṭāstrayo devā mama bhaktipracoditāḥ / mama putrā bhavantveva harirudrapitāmahaḥ // 77 viṣṇuruvāca / pūjyā yatputratām yānti na kadācic chrutam mayā / śubhe dadāmi putrāṃste devatulyaparākramān / rūpavanto guṇopetānyajvinaśca bahuśrutān // 78 anasūyovāca / īpsitam tacca dātavyam yanmayā prārthitam hare / nānyathā caiva kartavyā mama putraisaṅā tu yā // 79 viṣṇuruvāca / pūrvaṃ tu bhṛgusaṃvāde garbhavāsa upārjitaḥ / tasyāhaṃ caiva pārāṃ tu naiva paśyāmi śobhane // 80 smaramāṇaḥ purāvṛttam cintayāmi punaḥpunaḥ / evaṃ saṃcintya te devāḥ pitāmahamaheśvarāḥ // 81 ayonijā bhaviṣyāmastava putrā varānane / yonivāse mahāprājñi devā naiva vrajanti ca // 82 sāmnidhyātsaṅgame devi lokānām tu varapradāḥ / eraṇḍī vaiṣṇavī māyā pratyakṣā tvam bhaviṣyasi // 83 trayo devāḥ sthitāḥ pārtha revāyā uttare taṭe / varaprāptā tu sā devī gatā māhendraparvatam // 84 kṣīnāṅgī śukladehā ca rūkṣakeśī sudāruṇā / kṛtayajñopavitā sā taponiṣṭhā śubhekṣaṇā // 85 śīlātalaniviṣṭo 'sau dṛṣṭaḥ kānto mahāyāśaḥ / hr̥ṣṭacitto 'bhavaddevi uttiṣṭhottīṣṭha sābravīt // 86</p> <p>atriruvāca / sādhu sādhu mahāprājñe hyanasūye mahāvrate / acintyam gālavādīnām varam prāptāsi durlabham // 87 anasūyovāca / tvatprasādēna devarṣe varam prāptāsi durlabham / tena devāḥ praśamsanti siddhāśca ṛṣayo 'malāḥ // 88 evamuktā tu sā devī harṣeṇa mahatā yutā / ālokyataḥ kāntam tenāpi śubhadarśanā // 89 īkṣaṇāccaiva saṃjātam lalāṭe maṇḍalam śubham / navayojanasāhasraṃ maṇḍalam raśmibhirvṛtam // 90 kadambagolakākāram triguṇam parimaṇḍalam / tasya madhye tu deveśī puruṣo divyarūpadhr̥k // 91 hemavarṇo 'mṛtamayaḥ sūryakoṭisamaprabhaḥ / ādyāḥ putro 'nasūyāyāḥ svayam sākṣātpitāmahaḥ // 92 candramā iti vikhyātaḥ somarūpo nṛpātmaja / iṣṭāpūrte ca sampāti [W?] kalāṣoḍaśakena tu // 93 pratipac ca dvitīyā ca tṛtīyā ca maheśvari / caturthī pañcamī caiva avyayā ṣoḍaśī kalā // 94</p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍīsaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
<p>caturvidhasya lokasya sūkṣmo bhūtvā varānane / āpyāyate jagat sarvaṃ somo 'yaṃ sacarācaram // 87 surāsuras ca gandharvā rākṣasāḥ pannagās tathā / piśācās ca tathādityāḥ pitarās ca pitāmahaḥ // 88 sarve tam upajīvanti hutam dravyam tu tatsthitam / vanaspatigate some yacchindyāc ca vanaspatim // 89 bhuṅkte duḥkham ca vai mūḍho dahaty abdakṛtam śubham / vanaspatigate some yo bhakṣed dantadhāvanam // 90 candramā bhakṣitas tena piṭṛvaṃśas tu ghātitaḥ /</p>	<p>caturvidhasya lokasya sūkṣmo bhūtvā varānane / āprīṇāti jagatsarvaṃ trailokyam sacarācaram // 95</p> <p>sarve te hyupajīvanti hutam dattam śaśisthitam / vanaspatigate some dhanavāṃśca varānane // 96 bhuñjan paragrhe mūḍho dadedabdakṛtam śubham / vanaspatigate some yastu chindyādvanaspatīm /</p>
<p>amāvāsyaṃ tu rājendra snānam kuryād yathāvidhi // 91 abdām ekaṃ viśālākṣi pītṛṇām paramā gatih / hiraṇyam rajatam vastram yo dadati dvijātiṣu // 92 sarvaṃ lakṣaguṇam rājam labhate nātra saṃśayaḥ / etaḍ guṇaviśiṣṭo 'sau somarūpaḥ prajāpatiḥ // 93 saṃjātaḥ prathamah putro 'nasūyāyās tu nandanah / dviṭiyas tu mahābhāga durvāsā nāma nāmataḥ // 94 sr̥ṣṭisamhārakartā ca svayaṃ sākṣān maheśvaraḥ /</p>	<p>tena pāpena deveśi narā yānti yamālayam // 97 vanaspatigate some maithunam yo niṣevate / brahmahatyāsamam pāpam labhate nātra saṃśayaḥ // 98 vanaspatigate some manthānam yo 'dhivāhayet / gāvastasya praṇāsyanti yāśca vai pūrvasaṃcitāḥ // 99 vanaspatigate some hyadhvānam yo 'dhigacchati / bhavanti pitarastasya tam māsam reṇubhojanāḥ // 100 amāvāsyaṃ mahādevi yastu śrāddhaprado bhavet / abdamekaṃ viśālākṣi tṛptāstatpitaro dhruvam // 101 hiraṇyam rajatam vastram yo dadāti dvijātiṣu / sarvaṃ lakṣaguṇam devi labhate nātra saṃśayaḥ // 102 evaṃ guṇaviśiṣṭo 'sau somarūpaḥ prajāpatiḥ / saṃjātaḥ prathamah putro hyanasūyāsunandanah // 103 dviṭiyastu mahādevi durvāsā nāma nāmataḥ / sr̥ṣṭisamhārakartā ca svayaṃ sākṣānmaheśvaraḥ // 104 ṛṣimadhyagato devi tapastapati duṣkaram / so 'pi rudratvamāyāti samprāpte bhūtaviplave // 105</p>
<p>indro 'pi śāpitas tena dviṭiyena varānane // 95 dviṭiyasya tu putrasya sambhavaḥ kathito mayā / dattātreyas tu nāmnā vai tṛṭīyo madhusūdanah // 96 jagadvyāpī jagannāthaḥ svayaṃ devo janārdanah / avatīrṇo mahābhāgabrahmaśambhusamanvitaḥ // 97</p>	<p>indro 'pi śaptastenaiva durvāsasā varānane / dviṭiyasya tu putrasya sambhavaḥ kathito mayā // 106 dattātreyasvarūpeṇa bhagavānmadhusūdanah / jagadvyāpī jagannāthaḥ svayaṃ sākṣānjanārdanah // 107</p>
<p>putraprāptipadam tīrtham narmadāyottare taṭe / anasūyākṛtam pārtha sarvapāpakṣayam karam // 98 iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe eraṇḍīrthamahimānuvarṇano nāma trayodaśādhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</p>	<p>ete devāstrayaḥ putrā anasūyāyā maheśvari / varadānena te devā hyavatīrṇā mahītale // 108 putraprāptikaram tīrtham revyāścottare taṭe / anasūyākṛtam pārtha sarvapāpakṣayam param // 109</p>
	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / āścaryabhūtam loke 'smin narmadāyāṃ purātanam / bhrūṇahatyā gatā tatra brāhmaṇasya narādhipa // 110 yudhiṣṭhira uvāca / itihāsam dvijaśreṣṭha kathayasva mamānagha / sarvapāpaharam loke duḥkhārtasya ca kathyatām // 111 śrīmārkaṇḍeya uvāca / suvarṇaśilake grāme gautamānvayasambhavaḥ / kṛṣṭīvalo mahādevi bhāryāputrasamanvitaḥ // 112 vasate tatra govindah saṃjāto vipule kule / putradārasamopeto gr̥hakṣetrarataḥ sadā // 113 śakaṭam pūrayitvā tu kāṣṭhānamagamadguham / prakṣiptāni ca kāṣṭhāni hyekākī kṣudhayānvitaḥ // 114 riṅgamāṇas [W?] tadā putrah pituḥ śabdātsamāgataḥ / na dṛṣṭastena vai putrah kāṣṭhaiḥ saṃchādito 'vaśah // 115 āgatastvarito gehe pipāsārto narādhipa / śakaṭam mocya taddvāri savṛṣam rajjusamṃyutam // 116</p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
	<p> bhāryā tasyaiva yā dṛṣṭā cittajñā vaśavartinī / dṛṣṭvā nipātitaṃ putraṃ kāṣṭhairnirbhinnamastakam // 117 ajalpamānākaruṇaṃ nikṣiptaṃ jñolikāṃ [W?] śiśum / śuśrūṣaṇe ratā sādhvī priyasya ca narādhipa // 118 tataḥ snānādikāṃ kṛtvā bhojanācchayanaṃ śubham / putraṃ putratatāṃ śreṣṭhā hyutthāpayati śāsanaiḥ // 119 yadā ca notthitaḥ suptaḥ putraḥ pañcatvamāgataḥ / tadā sā dīnavadanā ruroda ca mumoha ca // 120 tacchrutvā ruditaṃ śabdaṃ govindastrastamānasaḥ / kimetaditi coktvā tu patito dharaṇītale // 121 dvāvetau muktakeśau tu bhūmau nipatitau nṛpa / vilepāte ca rājendra niḥśvāsocchvāsitena ca // 122 kaṃ paśye prāṅgaṇe putraṃ dṛṣṭvā krīḍantamāturaṃ / saṃdhārayiṣye hṛdayaṃ sphuṭitaṃ tava kāraṇe // 123 tvajjanmāntaṃ yaśo nityam akṣayaṃ kulasantatim / dṛṣṭvā kim anṛṇībhūto yāsyāmi paramāṃ gatim // 124 mama vṛddhasya dīnasya gatiṣṭvaṃ kila putraka / ete manorathāḥ sarve cintitā viphalā gatāḥ // 125 imāṃ tu vikalāṃ dīnāṃ vihināṃ sutabāndhavaiḥ / rudantīm patitāṃ pāhi mātaraṃ dharaṇītale // 126 punnāmno narakādyasmāt pitarāṃ trāyate sutaḥ / tena putra itī proktaḥ svayameva svayambhuvā // 127 aputrasya grhaṃ śūnyaṃ diśaḥ śūnyā hyabāndhavāḥ / mūrkhasya hṛdayaṃ śūnyaṃ sarvaśūnyaṃ daridratā // 128 mṛṣāyaṃ vadate lokaścandanaṃ kila śītaḥ / putragātrapariṣvaṅgaścandanādapi śītaḥ // 129 śmaśrugrahaṇakrīḍantaṃ dhūlidhūsaritānaṃ / puṇyahīnā na paśyanti nijotsaṅgasamāsthitam // 130 dīgambaraṃ gatavrīḍaṃ jaṭilaṃ dhūlidhūsaram / puṇyahīnā na paśyanti gaṅgādharānivātmajam // 131 vīṇāvādyasvaro loka susvaraḥ śrūyate kila / ruditaṃ bālakasyaiva tasmād āhlādakāraṇam // 132 mṛgapakṣiṣu kākeṣu paśūnāṃ svarayoniṣu [W?] / putraṃ teṣu samasteṣu vallabhaṃ bruvate budhāḥ // 133 matsyāśvaprakarāścaiva kūrmagrāhādayo 'pi vā / putrotpattau ca hṛṣyanti vipattau yānti duḥkhitāṃ // 134 devagandharvayakṣāśca hṛṣyante putrajanmani / pañcatve te 'pi śocanti mandabhāgyo 'smi putraka // 135 ṛṣimelāpakaṃ cakre putrārthe rāghavo nṛpa / indrasthāne sthitastasya prokṣate hyāśanaṃ yataḥ // 136 svargavāsaṃ sutādbāhyaṃ vidyate na tu pāṇḍava / cakre daśarathas tasmāt putrārthaṃ yajñamuttamam // 137 rāmo lakṣmaṇaśatruḥnau bhāratatastra sambhavāt / kārtavīryo jito yena rāmeṇāmitatejasā // 138 sa rāmo rāmacandreṇa aṣṭavarṣeṇa nirjitaḥ / ekākinā hato vālī plavagaḥ śatrudurjayaḥ // 139 rāvaṇo brahmaputro yastrailokyam yasya śāṅkate / hataḥ sa rāmacandreṇa saputraḥ sahabāndhavaḥ // 140 evaṃ putraṃ vinā saukhyaṃ martyaloka na vidyate / vaṃśārthe maithunaṃ yasya svargārthe yasya bhāratī // 141 mṛṣāṇnaṃ brāhmaṇasyārthe svarge vāsaṃ tu yānti te / brahmahatyāśvamedhābhyāṃ na paraṃ pāpapuṇyayoḥ // 142 putrotpattivipattibhyāṃ na paraṃ sukhaduḥkhayoḥ / kiṃ bravīmīti bho vatsa na tu saukhyaṃ sutam vinā // 143 evaṃ bahuvīdhaṃ duḥkhaṃ pralapitvā punaḥpunaḥ / </p>

RKS 113: [eraṇḍīfīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
	<p> janiścāśvāsito vipro bālaṃ grhya bahirgataḥ // 144 tataḥ saṃskṛtya taṃ bālaṃ vidhidṛṣṭena karmaṇā / samavetau tu duḥkhārtāvāgatau svagrhaṃ punaḥ // 145 evaṃ grhāgate vipre rātrirjātā yudhiṣṭhira / bhūmau prasupto govindaḥ putraśokena pīḍitaḥ // 146 yāvannirīkṣate bhāryā bhartāraṃ duḥkhapīḍitaṃ / kṛmirāśigataṃ sarvaṃ govindaṃ samapaśyata // 147 duḥkhādduḥkhatare magnā dṛṣṭvā taṃ pātakānviṭam / evaṃ duḥkhanimagnāyāḥ śarvarī vigatā tadā // 148 paśupālastu mahiṣīmuktvarāṇye [W?] 'gamagrhāt / araṇye mahiṣiḥ sarvā rakṣayitvā grhāgataḥ // 149 vijñaptaḥ paśupālena govindo brāhmaṇottamaḥ / yāvadbhokṣyāmyahaṃ svāminmahīṣiṣṭvaṃ ca rakṣase // 150 tataḥ sa tvarito vipro jagāma mahiṣiḥ prati / na tatra mahiṣiḥ paśyetaścāt kṣetrābhisammukhaḥ // 151 dhāvamānaśca viprastu eraṇḍisaṅgame gataḥ / tataḥ praviṣṭastu jale revairāṇḍyostu saṅgame // 152 tājālaṃ pītamātraṃ tu tvarayā cātitarṣitaḥ / akāmāt salilaṃ pītvā prakṣālya nayane śubhe // 153 ājagāma tataḥ paścādbhavanaṃ divasakṣaye / bhuktvā duḥkhānvito rātrau govindaḥ śayanaṃ yayau // 154 nidrābhībhūtaḥ śokena śrameṇaiva tu kheditaḥ / punastaccārdharātre tu tasya bhāryā yudhiṣṭhira // 155 kṛmibhirveṣṭitaṃ gāntraṃ [W?] kvacit paśyaty aveṣṭitaṃ [W?] / punaḥ sā vismayāviṣṭā tasya bhāryā guṇānvitā / uvāca duḥkṛtaṃ tasya sādhasvāviṣṭacetasā // 156 bhāryovāca / atīte pañcama cāhni tvindhanaṃ kṣipastu te / grhapaścādgato bālo hyajñānādghātitaṣṭvayā // 157 mayā tatpātaḥ ghorāṃ rahasyaṃ na prakāśitaṃ / tena pracchannapāpena dahyamānā divānīśam // 158 na sukhaṃ tava gātrasya paśyāmi na hi cātmanaḥ / nidrā mama śamaṃ yātā ratiścaiva tvayā saha // 159 śrūyate mānave śāstre śloko gīto maharṣibhiḥ / smṛtvā smṛtvā tu taṃ citte paritāpo na śāmyati // 160 kīrtanān naśyate dharmo vardhate 'sau nigūhanāt / iha loke pare caiva pāpasyāpyevameva ca // 161 evaṃ saṃcintyamānaḥ [W?] sthitaḥ rātrau bhayātūrā / kṛmirāśigataṃ tvāṃ hi kasyāhaṃ kathayāmi kim // 162 punastvaṃ cādyā me dṛṣṭo bhrūṇahatyākṛmīśritaḥ / kvacidbhindanti te gātraṃ kvacinnaṣṭāḥ samantataḥ // 163 etatsaṃsmṛtya saṃsmṛtya vimṛśāmi punaḥpunaḥ / na jāne kāraṇaṃ kimcītpṛcchantyāḥ kathayasva me // 164 taḍāgaṃ vā saridvāpī tīrthaṃ vā devatārcanam / yaṃ gato 'si prabhāvo 'yaṃ tasya nānyasya me sthitaḥ // 165 evamuktastu vipro 'sau kathayāmāsa bhārata / bhāryāyā yaddivā vṛttaṃ śāṅkamāno nṛpottama // 166 adyāhaṃ mahiṣīsārthaṃ eraṇḍisaṅgamaṃ gataḥ / nābhimātre jale gatvā pītavānsalilaṃ bahu // 167 nānyattīrthaṃ vijñāmi saritaṃ sara eva vā / satyaṃ satyaṃ punaḥ satyaṃ kathitaṃ tava bhāmini // 168 evaṃ jñātvā tu sā sarvamupavāśakṛtakṣaṇā / sapatnīko gatataṣṭra saṅgame varavarṇini // 169 snātvā tatra jale ramye natvā devaṃ tu bhāskaram / snāpayāmāsa deveśaṃ śāṅkaraṃ comayā saha // 170 </p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍīsaṅgamafīrthaphalamāhātmya-varṇana]
	<p> pañcagavyaghrtakṣīrair dadhikṣaudraghratirjalaiḥ / gandhamālyādīdhūpaiśca naivedyaiśca suśobhanaiḥ // 171 pūjya trayīmayam liṅgam devīm kātyāyanīm śubhām / rātrau jāgaraṇam kṛtvā patyāsi [W?] pativratā // 172 tataḥ prabhāte vimale dvijānsampūjya yatnataḥ / godānena hiraṇyena vastreṇānna bhārata // 173 govindaḥ pūjayāmāsa svaśaktyā brāhmaṇāñchubhān / muktapāpo grhāyātaḥ svabhāryāsahito nṛpa // 174 evaṃ yaḥ śṛṇute bhaktyā govindākhyānamuttamam / paṭhate parayā bhaktyā bhrūṇahatyā praṇaśyati // 175 krīḍate śāṃkare loke yāvadbhūtasamplavam / yaścaivāśvayuje māsi caitre vā nṛpasattama // 176 saptamyām ca site pakṣe sopavāso jitendriyaḥ / sāttvikīm vāsanām kṛtvā yo vasecchivamandire // 177 dhyāyamāno virūpākṣam triśūlakarasaṃsthitam / kaṃsāsuraniantāram śāṅkhacakraḡadādharam // 178 pakṣirājasamārūḍham trailokyavaradāyakaṃ / pitāmahaṃ tato dhyāyeddhaṃsasthaṃ caturānanam // 179 sargapradam samastasya kamalākaraśobhitam / yo hyevaṃ vasate tatra triyame sthāna uttame // 180 tataḥ prabhāte vimale hyaṣṭamyām ca narādhipa / brāhmaṇān pūjayed bhaktyā sarvadoṣavivarjitān // 181 sarvāvayavasampūrṇānsarvasāstraviśārādān / vedābhyāsarātannityam svadāraniratānsadā // 182 śrāddhe dāne vrate yogyān brāhmaṇān pāṇḍunandana / pretānām pūjanaṃ tatra devapūrvaṃ samārabhet // 183 pretatvān mucyate śīghrameraṇḍyām piṇḍatarpaṇaiḥ / dānāni tatra deyāni hyannamukhyāni sarvadā // 184 hiraṇyabhūmikanyāśca dhūrvāhau śubhalakṣaṇau / sīreṇa sahitaḥ pārtha dhānyam droṇakasamkhyayā // 185 alamkṛtām savatsām ca kṣīrīṇīm taruṇīm sitām / raktām vā kṣṇavarṇām vā pāṭalām kapilām tathā // 186 kāṃsyadohanasamyuktām rukmakhuravibhūṣaṇām / svarṇaśṛṅgīm savatsām ca brāhmaṇāyopapādayet // 187 prīyatām me jagannāthā harakṣṇapitāmahāḥ / saṃsārarakṣaṇī devī surabhī māṃ samuddharet // 188 putrārthaṃ yāḥ striyaḥ pārtha hyeraṇḍīsaṅgame nṛpa / snāpyante rudrasūktaiśca caturvedodbhavaistathā // 189 caturbhirbrāhmaṇaiḥ śastaṃ dvābhyām yogyaiśca kārayet / ekena sārdrakumbhena dāmpatyamabhiṣecayet // 190 daivajñenaiva caikena athavā sāmagena vā / pañcaratnasamāyuktaṃ kumbhe tatraiva kārayet // 191 gandhatoyasamāyuktaṃ sarvausadhivimīśritam / āmrpallavasamyuktam aśvatthamadhukam tathā // 192 guṇṭhitam sitavastreṇa sitacandanacarcitam / sitapuṣpaistu saṃchannaṃ siddhārthakṛtamadhyamam // 193 kāṃsyapātre tu saṃsthāpya putrārthī deśīkottamaḥ / aṅgalagnaṃ tu yadvastraṃ kaṭakābharaṇam tathā // 194 tatsarvaṃ maṇḍale tyājyaṃ siddhyarthaṃ cātmanastadā / praṇamya bhāskaram paścādācāryam rudrarūpiṇam // 195 madhuraṃ ca tato 'śnīyād devyā bhuvana uttame / phaladānaṃ ca viprāya chatraṃ tāmbūlameva ca // 196 upānahau ca yānaṃ ca sa bhaved duḥkhavarjitaḥ / bhāskare krīḍate loke yāvadbhūtasamplavam // 197 dānaṃ koṭiguṇam sarvaṃ śubham vā yadi vāśubham / </p>

RKS 113: [eraṇḍīrthamahimānuvarṇana]	RKV 103: [eraṇḍisaṅgamatīrthaphalamāhātmya-varṇana]
	<p>yathā nadīnadāḥ sarve sāgare yānti saṃkṣayam // 198 evam pāpāni naśyanti hyeraṇḍisaṅgame nṛṇām / samantācchastrapātena hyeraṇḍisaṅgame nṛpa // 199 bhrūnahatyāsamaṃ pāpaṃ naśyate śaṅkaro 'bravīt / prāṇatyāgaṃ ca yo bhaktyā jātavedasi kārayet // 200 anāśakaṃ nṛpaśreṣṭha jale vā tadanantaram / pañcasāhasrikaṃ mānaṃ varṣānām jātavedasi // 201 jale trīṇi sahasrānyanāśake ṣaṣṭiṃ bhuñjate / kākā bakāḥ kapotāśca hyulūkāḥ paśavas tathā // 202 saṃgamodakasamṣṛṣṭās te yānti paramām gatim / vṛkṣāśca tatpadaṃ jñātvā yām gatim yānti yoginaḥ // 203 eraṇḍikā mayā devī drṣṭo me manmatheśvaraḥ / kiṃ samartha yamo ruṣṭo bhadro bhadraṇi paśyati // 204 mṛttikāṃ saṅgamodbhūtām ye ca guṇṭhanti nityaśaḥ / bhrūnahatyādipāpāni naśyante nātra saṃśayaḥ // 205 eraṇḍisaṅgame martyo luṅṭhyamāno narādhipa / sarvapāpairvirmuktaḥ padaṃ gacchatyanāmayaṃ // 206 eraṇḍyāḥ saṅgamaṃ martyāḥ kīrtayantyāśramasthitāḥ / vimuktapāpā jāyante satyaṃ śaṅkarabhāṣitam // 207 eraṇḍīpādapāgrāistu drṣṭaiḥ pāpaṃ vyapohati // 208 tīrthākhyānamidaṃ puṇyaṃ ye paṭhiṣyanti mānavāḥ / śṛṇvanti cāpare bhaktyā muktapāpā bhavanti te // 209 etatte sarvamākhyātam eraṇḍisaṅgamaṃ nṛpa / bhūyaścānyat pravakṣyāmi sarvapāpakṣayaṃkaram // 210 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe eraṇḍisaṅgamatīrthaphalamāhātmyavarṇanaṃ nāma tryadhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 114: [saubhāgyatīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / etasyānantaram pārtha sauvarṇaṃ tīrtham uttamam / vikhyātaṃ triṣu lokeṣu sarvapāpakṣayaṃkaram // 1</p> <p>revāyām durlabhaṃ snānaṃ saṅgamasya samīpataḥ / vibhaktaṃ hastamātraṃ ca puṇyakṣetre narādhipa // 2 suvarṇaśilake snātvā śāntiṃ yāti parām śubhām / nirmitvā bhāskaraṃ devaṃ hotavyaṃ tu hutāśane // 3 bilvena ghṛtamiśreṇa bilvapatreṇa bhūriṇā / prīyatām hi jagannātho vyādhir naśyatu me sadā // 4 dvijebhyaś cet prayuktaṃ syād yāgasya phalam āpnuyāt /</p> <p>tatra dānena prītātmā mṛtaḥ svargam avāpnuyāt // 5</p>	<p>RKV 104: [suvarṇaśilātīrthamāhātmyavarṇana] RKV 105: [karañjatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 106: [kāmadatīrthamāhātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpālaṃ sauvarṇaśilamuttamam / prakhyātamuttare kūle sarvapāpakṣayaṃkaram // 1 samantācchatapātena munisaṅghaiḥ purā kṛtam / revāyām durlabhaṃ sthānaṃ saṅgamasya samīpataḥ // 2 vibhaktaṃ hastamātraṃ ca puṇyakṣetraṃ narādhipa / suvarṇaśilake snātvā pūjayitvā maheśvaram // 3 natvā tu bhāskaraṃ devaṃ hotavyaṃ ca hutāśane / bilvenājyavimiśreṇa bilvapatrairathāpi vā // 4 prīyatām me jagannātho vyādhir naśyatu me dhruvam / dvijāya kāñcane datte yatphalaṃ tacchṛṇuṣva me // 5 bahusvarṇasya yatproktaṃ yāgasya phalamuttamam / tathāsau labhate sarvaṃ kāñcanaṃ yaḥ prayacchati // 6 tena dānena pūtātmā mṛtaḥ svargamavāpnuyāt / rudrasyānucaras tāvad yāvad indrāścaturdaśa // 7 tataḥ svargāvatīrṇastu jāyate viśade kule / dhanadhānyasamopetaḥ punaḥ smarati tajjalam // 8 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe suvarṇaśilātīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma caturadhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>

RKS 114: [saubhāgyatīrthamahimānuvarṇana]	RKV 104: [suvarṇaśilātīrthamāhātmyavarṇana] RKV 105: [karañjatīrthamāhātmyavarṇana] RKV 106: [kāmadaatīrthamāhātmyavarṇana]
<p>śuklapakṣe tathāṣṭamyām sopavāso jitendriyaḥ / yas tatra kurute śrāddhaṃ ṛḍevabhaktito naraḥ // 6 samuddharet kule tatra daśapūrvān daśāparān / kāmcanaṃ vāpi yo dadyād dhenuṃ caiva suśobhanām // 7 sa yāti paramaṃ sthānaṃ yatra devo maheśvaraḥ / pūjayitvā śivaṃ tatra śatrūṇāṃ vijayo bhavet // 8 putravān guṇavāṃś caiva sarvavyādhi vivarjitaḥ / ity evaṃ kathitaṃ rājan sauvarṇaṃ tīrtham uttamam // 9 mārkaṇḍeya uvāca / etasminn antare tīrtham karaṇḍeśvaram uttamam / prakhyātaṃ sarvalokeṣu narmadāyottare taṭe // 10 sarvapāpaharaṃ proktaṃ sarvaduḥkhaḡnam uttamam /</p> <p>tato gacchec ca rājendra tīrtham paramaśobhanam // 11 saubhāgyakaraṇaṃ divyaṃ narāṇāṃ pāpanāśanam / tatra yā durbhagā nārī naro vā nṛpanandana // 12 snātvā 'rcayed umāṃ rudraṃ saubhāgyaṃ tasya jāyate / ṛṭīyāyām ahorātraṃ sopavāso jitendriyaḥ // 13 nimantrayed dvijaṃ tatra sapatnīkaṃ surūpiṇam / gandhamālyair alamkṛtya puṣpadhūpādhivāsitam // 14 bhōjayet pāyasānnena kṛsareṇātha bhaktitaḥ / bhōjayitvā yathā nyāyaṃ pradakṣiṇam athācaret // 15 tvam tu devo mahādeva sapatnīko vṛśadhvaja / yathā te deva deveśa na viyogaḥ kadācana // 16 somanāthākyakārpaṇyāt taṃ dhyāyām īha cintayan / jyeṣṭhe śukle ṛṭīyāyām saubhāgye narmadājale // 17 snātvā dattvā ca subhagā na priyeṇa viyujyate / yudhiṣṭhira uvāca / na daurbhāgyaṃ na dāridryaṃ na śoko na ca durgatiḥ // 18 etat sarvaṃ bhaved yena tatsarvaṃ kathayasva me /</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / daurbhāgyaṃ durgatiṃ caiva dāridryaṃ śokavardhanam // 19 vaidhavyaṃ saptajanmani jāyate na yudhiṣṭhira / karmaṇā yena pāpānāṃ kṣayas tac ca vadāmi te // 20 jyeṣṭhe māse site pakṣe taṭīyāyām viśeṣataḥ / tatra snātvā tu yo bhaktyā pañcāgniṃ sādhyat tapaḥ // 21 so 'pi pāpair aśeṣais tu mucyate nātra saṃśayaḥ / guggulaṃ dhāyayed yas tu gaurī śivasamīpataḥ // 22</p>	<p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / karañjākhyam tato gacchet sopavāso jitendriyaḥ / tatra snātvā tu rājendra sarvapāpaiḥ pramucyate // 1 arcayitvā mahādevaṃ dattvā dānaṃ tu bhaktitaḥ / suvarṇaṃ rajataṃ vāpi maṇimauktikavidrumān // 2 pādukopānahau chatraṃ śayyām prāvaraṇāni ca / koṭikoṭiguṇaṃ sarvaṃ jāyate nātra saṃśayaḥ // 3 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe karañjatīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma pañcādhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla tīrtham paramaśobhanam / saubhāgyakaraṇaṃ divyaṃ naranārīmanoramam // 1 tatra yā durbhagā nārī naro vā nṛpasattama / snātvārcayed umārudrau saubhāgyaṃ tasya jāyate // 2 ṛṭīyāyāmahorātraṃ sopavāso jitendriyaḥ / nimantrayed dvijaṃ bhaktyā sapatnīkaṃ surūpiṇam // 3 gandhamālyairalamkṛtya vastradhūpādivāsitam / bhōjayet pāyasānnena kṛsareṇātha bhaktitaḥ // 4 bhōjayitvā yathānyāyaṃ pradakṣiṇamudāharet / prīyatāṃ me mahādevaḥ sapatnīko vṛśadhvajah // 5 yathā te devadeveśa na viyogaḥ kadācana /</p> <p>mamāpi karuṇāṃ kṛtvā tathāstviti vicintayet // 6 evaṃ kṛte tatastasya yatpuṇyaṃ samudāhṛtam / tatte sarvaṃ pravakṣyāmi yathā devena bhāṣitam // 7</p> <p>daurbhāgyaṃ durgatiścaiva dāridryaṃ śokabandhanam / vandhyatvaṃ saptajanmāni jāyate na yudhiṣṭhira // 8</p> <p>jyeṣṭhamāse site pakṣe ṛṭīyāyām viśeṣataḥ / tatra gatvā tu yo bhaktyā pañcāgniṃ sādhyatataḥ // 9 so 'pi pāpairaśeṣaistu mucyate nātra saṃśayaḥ / guggulaṃ dahate yastu dvidhā cittavivarjitaḥ // 10</p>

<p>RKS 114: [saubhāgyatīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>tasmin karmaṇi viprasya uktāni bhavate tataḥ / dehapāte kṛte svargam ity evaṃ śaṅkaro 'bravīt // 23 śvetairaktaḥ tathā pītair vastraiś ca vividhaiḥ śubhaiḥ / brāhmaṇīrbrāhmaṇāṃś caiva pūjayitvā yathāvidhi // 24 puṣpair nānāvidhaiś caiva gandhadhūpaiḥ suśobhanaiḥ / kaṅṭhe sūtram samādhyā kuṅkumena vilepayet // 25 kalpayitvā striyaṃ gaurīm brāhmaṇaṃ śivarūpiṇam / tābhyāṃ dadyāt samādṛtya dānam utsṛjya vāriṇā // 26 karṇaveṣṭaṃ tvaṅgadaṃ ca kāñcanīm mudrikāṃ tathā / saptadhānyaṃ tathā deyaṃ bhojanaṃ nṛpasattama // 27 anyāni caiva dānāni tasmimś tīrthe narottama / sarvadānaiś ca yatpuṇyaṃ tatpuṇyaṃ triguṇaṃ bhavet // 28 tatra sāhasraguṇitaṃ nātra kāryā vicāraṇā / śaṅkareṇa samaṃ tatra bhukte bhogaṃ anuttamān // 29 saubhāgyaṃ tasya vipulaṃ jāyate nātra saṃśayaḥ / aputro labhate putraṃ nirdhano dhanam āpnuyāt // 30 kāmadam tīrtharājāṃ tu narmadāyāṃ vyavasthitam // 31</p> <p><i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe saubhāgyatīrthamahimānuvarṇano nāma caturdaśādhikaśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>	<p>RKV 104: [suvarṇaśilātīrthamahātmyavarṇana] RKV 105: [karaṇjatīrthamahātmyavarṇana] RKV 106: [kāmadatīrthamahātmyavarṇana]</p> <p>śarīraṃ bhedayed yastu gauryāścaiva samīpataḥ / tasmin karmapraviṣṭasya utkrāntir jāyate yadi // 11 dehapāte vrajet svargam ityevaṃ śaṅkaro 'bravīt / sitaraktaistathā pītairvastraiśca vividhaiḥ śubhaiḥ // 12 brāhmaṇīm brāhmaṇaṃ caiva pūjayitvā yathāvidhi / puṣpairnānāvidhaiścaiva gandhadhūpaiḥ suśobhanaiḥ // 13 kaṅṭhasūtrakasindūraiḥ kuṅkumena vilepayet / kalpayeta striyaṃ gaurīm brāhmaṇaṃ śivarūpiṇam // 14 teṣāṃ tadrūpakaṃ kṛtvā dānamutsṛjyate tataḥ / kaṅkaṇaṃ karṇaveṣṭaṃ ca kaṅṭhikāṃ mudrikāṃ tathā // 15 saptadhānyaṃ tathā caiva bhojanaṃ nṛpasattama / anyānyapi ca dānāni tasmimśtīrthe dadāti yaḥ // 16 sarvadānaiśca yatpuṇyaṃ prāpnuyānnātra saṃśayaḥ / sahasraguṇitaṃ sarvaṃ nātra kāryā vicāraṇā // 17 śaṅkareṇa samaṃ tasmādbhogaṃ bhukte hyanuttamam / saubhāgyaṃ tasya vipulaṃ jāyate nātra saṃśayaḥ // 18 aputro labhate putramadhano dhanamāpnuyāt / rājendra kāmadam tīrtham narmadāyāṃ vyavasthitam // 19 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsahasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe kāmadatīrthamahātmyavarṇanaṃ nāma ṣaḍuttaraśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p>
<p>RKS 115: [cakratīrthamahimānuvarṇana]</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra bhāṇḍāraṃ tīrtham uttamam / dāridryabhedakaraṇaṃ puruṣāṃś caikaviṃśatim // 1 dhanadena tapastaptaṃ prasannaḥ padmasambhavaḥ / tatraiva svasvadānena prāptaṃ vittamanantakam // 2 tatra gatvā tu yo bhaktyā snātvā vittaṃ prayacchati / tasya vittaparicchedo na bhavet ca kadācana // 3</p> <p>tasyaivānantaraṃ rājan rohiṇītīrtham uttamam / vikhyātaṃ triṣu lokeṣu sarvapāpaharaṃ param // 4 yudhiṣṭhira uvāca / rohiṇītīrthamahātmyaṃ sarvapāpaprāṇāśanam / śrotum icchāmi tat tvena tan me tvaṃ vaktum arhasi // 5 mārkaṇḍeya uvāca / tasminn ekārṇave ghore naṣṭe sthāvarajaṅgame / tasyodare śayānasya devadevasya pāṇḍava // 6 nābhyāṃ abhūn mahatpadmaṃ ravimaṇḍalasannibham / kīrṇakākesarayutaṃ patraiś ca samalaṃkṛtam // 7 tatra brahmā samutpannaś caturvadanapaṅkajaḥ / kiṃ karomīti deveśa cintyamānaḥ svadehataḥ // 8</p>	<p>RKV 107: [bhaṇḍārītīrthamahātmyavarṇana] RKV 108: [rohiṇīsomanāthātīrthamahātmya-varṇana] RKV 109: [cakratīrthamahātmyavarṇana]</p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gaccheta rājendra bhaṇḍārītīrtham uttamam / daridracchedakaraṇaṃ yugānyekonaviṃśatīḥ // 1 dhanadena tapastaptvā prasanne padmasambhave / tatraiva svalpadānena prāptaṃ vittasya rakṣaṇam // 2 tatra gatvā tu yo bhaktyā snātvā vittaṃ prayacchati / tasya vittaparicchedo na kadācid bhaviṣyati // 3 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītīsahasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvanyakhaṇḍe revākhaṇḍe bhaṇḍārītīrthamahātmyavarṇanaṃ nāma saptottaraśatatamo 'dhyāyaḥ</i></p> <p>śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla rohiṇītīrtham uttamam / vikhyātaṃ triṣu lokeṣu sarvapāpaharaṃ param // 1 yudhiṣṭhira uvāca / rohiṇītīrthamahātmyaṃ sarvapāpaprāṇāśanam / śrotum icchāmi tattvena tanme tvaṃ vaktum arhasi // 2 śrīmārkaṇḍeya uvāca / tasminn ekārṇave ghore naṣṭe sthāvarajaṅgame / udadhau ca śayānasya devadevasya cakriṇaḥ // 3 nābhau samutthitaṃ padmaṃ ravimaṇḍalasannibham / karṇikākesaropetaṃ patraiśca samalaṃkṛtam // 4 tatra brahmā samutpannaścaturvadanapaṅkajaḥ / kiṃ karomīti deveśa ājñā me dīyatāṃ prabho // 5</p>

RKS 115: [cakratīrthamahimānuvarṇana]	RKV 107: [bhaṇḍārīrthamāhātmyavarṇana] RKV 108: [rohiṇīsomanātharīrthamāhātmya-varṇana] RKV 109: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>bhagavān abhavat tatra marīcir bharatādhipa / marīceḥ kaśyapo jātāḥ sarvasṛṣṭīkaras tataḥ // 9 dakṣasyāpi tadā jātāḥ pañcāśat kanyakās tu vai / dadau sa daśa dharmāya kaśyapāya trayodaśa // 10 tathaiva ca parāḥ kanyāḥ saptaviṃśatim indave / rohiṇī nāma yā tāsāṃ madhye tārādhipānanā // 11 abhīṣṭā sarvanārīṇāṃ bhartuś cāpi viśeṣataḥ / punaḥ sā nīscayībhūtā tapase bho narādhipa // 12 tataḥ sā narmadātīre cacāra vipulaṃ tapaḥ /</p> <p>ekarātraṃ dvirātraṃ ca ṣaḍdvādaśa tathāparaiḥ // 13 pakṣamāsopavāsaiś ca karṣayanti kalevaram / ārādhayanti satataṃ mahiṣāsuraṃ mārīṇīm // 14</p> <p>snātvā snātvā jale nityaṃ narmadāyāḥ śuciḥ smitā / tatas tuṣṭā mahābhāgā devī nārāyaṇī nrpa // 15 prasannā te mahābhāge vratena niyamena ca / dadāmi te na sandeho varaṃ vṛṇu yathepsitam // 16 evaṃ śrutvā tu vacanaṃ rohiṇī śaśinaḥ priyā / varaṃ vavre tato devīm idaṃ vacanaṃ abravīt // 17 sarvāsāṃ ca sapatnīnāmādhikā śaśinaḥ priyā / yathā bhavāni hy acirāt tvatprasādāt tathā kuru // 18 evaṃ astv iti sā proktā bhavānyā bhaktitatparaiḥ / stūyamānā suragaṇaiś tatraivāntaradhīyata // 19 tadā prabhṛti sā devī rohiṇī śaśinaḥ priyā / saṃjātā sarvalokasya vallabhā nrpasattama // 20 tatra tīrthe tu yā nārī naro vā snāti bhaktitaḥ / vallabhā bhavate sā tu bhartur vai rohiṇī yathā // 21 tatra tīrtheṣu yaḥ kaścit prāṇatyāgaṃ karoti ca / saptajanmani tasyaiva viyogo naiva jāyate // 22</p> <p>mārkaṇḍeya uvāca / tato gacchet tu rājendra cakratīrtham anuttamam / senāpureti vikhyātaṃ sarvapāpakṣayakaram // 23 saināpatye 'bhiṣikṭena devadevena cakriṇā / abhiṣikto mahāseṇaḥ sa devendrapurogamaiḥ // 24 dānavasya vadhārthāya vijayāya divaukasām / bhūmidānena vipreṇdrāṃs tarpayitvā yathā vidhi // 25 śaṅkhabherīninādēna paṭahānāṃ ca niḥsvanaiḥ / vīṇābhīś ca mṛdaṅgaiś ca jhallarīkāṃsyatālakaiḥ // 26 tacchrutvā ninadaṃ ghorāṃ dānavo baladarpitaḥ /</p>	<p>evamuktastu deveśaḥ śaṅkhacakraḡadādharaḥ / uvāca madhurāṃ vāṇīm tadā devaṃ pitāmahaṃ // 6 sarasvatyāṃ mahābāho lokaṃ kuru mamājñayā / bhūtagrāmamaśeṣasya utpādanavidhikṣayam // 7 etacchrutaṃ tu vacanaṃ padmanābhasya bhārata / cintayāmāsa bhagavānsaptarṣīṇhitakāmyayā // 8 kramātte cintitāḥ prājñāḥ pulastyāḥ pulahaḥ kratuḥ / prācetaso vasiṣṭhaśca bhṛgurnārada eva ca // 9 yajñe prācetaso dakṣo mahātejāḥ prajāpatiḥ /</p> <p>dakṣasyāpi tathā jātāḥ pañcāśadduhitaro 'nagha // 10 dadau sa daśa dharmāya kaśyapāya trayodaśa / tathaiva sa mahābhāgaḥ saptaviṃśatimindave // 11 rohiṇī nāma yā tāsāṃ madhye tasya narādhipa / aniṣṭā sarvanārīṇāṃ bhartuś caiva viśeṣataḥ // 12</p> <p>tataḥ sā paramaṃ kṛtvā vairāgyaṃ nrpasattama / āgatya narmadātīre cacāra vipulaṃ tapaḥ // 13 ekarātrais trirātraisca ṣaḍdvādaśabhireva ca / pakṣamāsopavāsaiśca karṣayanti kalevaram // 14 ārādhayanti satataṃ mahiṣāsuraṃ nāśinīm / devīm bhagavatīm tāta sarvārtivinivāraṇīm // 15 snātvā snātvā jale nityaṃ narmadāyāḥ śucismitā / tatas tuṣṭā mahābhāgā devī nārāyaṇī nrpa // 16 prasannā te mahābhāge vratena niyamena ca /</p> <p>etacchrutvā tu vacanaṃ rohiṇī śaśinaḥ priyā // 17</p> <p>yathā bhavāmi na cirāttathā bhavatu mānade / evaṃ astv iti sā coktvā bhavāni bhaktavatsalā // 18 stūyamānā munigaṇaistatraivāntaradhīyata / tadāprabhṛti tattīrthaṃ rohiṇī śaśinaḥ priyā // 19 saṃjātā sarvakālaṃ tu vallabhā nrpasattama / tatra tīrthe tu yā nārī naro vā snāni bhaktitaḥ // 20 vallabhā jāyate sā tu bhartur vai rohiṇī yathā / tatra tīrthe tu yaḥ kaścitprāṇatyāgaṃ karoti vai // 21 saptajanmāni dāmpatyaviyogo na bhavet kvacit // 22 <i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe rohiṇīsomanātharīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāmāṣṭottaraśatataṃ 'dhyāyaḥ</i> śrīmārkaṇḍeya uvāca / tato gacchenmahīpāla cakratīrtham anuttamam / senāpuramitikhīyātaṃ sarvapāpakṣayamkaram // 1 saināpatyābhiṣekāya devadevena cakriṇā / ānītaśca mahāseṇo devaiḥ sendrapurogamaiḥ // 2 dānavānāṃ vadhārthāya jāyāya ca divaukasām / bhūmidānena vipreṇdrāṃs tarpayitvā yathāvidhi // 3 śaṅkhabherīninādaiśca paṭahānāṃ ca nisvanaiḥ / vīṇāveṇumṛdaṅgaiś ca jhallarīsvaramaṅgalaiḥ // 4 tataḥ kṛtvā svanaṃ ghorāṃ dānavo baladarpitaḥ /</p>

RKS 115: [cakratīrthamahimānuvarṇana]	RKV 107: [bhaṇḍārīrthamāhātmyavarṇana] RKV 108: [rohiṇisomanātharīrthamāhātmya-varṇana] RKV 109: [cakratīrthamāhātmyavarṇana]
<p>surāṇāmāvighātārtham abhiṣekasya cāgrataḥ // 27 hastyaśvarathapattyādyaiḥ paripūrṇo ravākulaiḥ // 28</p> <p>tatas tu tām raudravasya vāhinīm śaraiḥ suśārṅgojjhitakaiḥ sutīkṣṇaiḥ / vidhvastahastyaśvarathān mahātmā cakram vimuktaṃ madhughātina ca // 29</p> <p>dr̥ṣṭvā tu bhīṣaṇaṃ cakramabhivyāptaṃ ṣaḍānanaḥ / tyaktvā tatrāpy avasthānaṃ cakāra vipulaṃ tapaḥ // 30 cakram muktaṃ vināśāya hariṇā lokadhārīṇā / vihvalāṃ dāhayāmāsa papāta vimale jale // 31 niṣpāpaṃ tac ca saṃjātaṃ narmadāyāḥ prabhāvataḥ / prāvṛṭkāle śubhe pakṣe dvādaśyāṃ caiva bhārata // 32 yaś ca yāti jītakrodhaś cakraīrthaṃ hariḥpriyaṃ / so 'pi pāpaiḥ pramucyeta yamaṃ ghoram na paśyati // 33 rātrau jāgaraṇaṃ kṛtvā dīpaṃ devasya dāpayet / kathāṃ ca vaiṣṇavīm tatra devadevaṃ samāhitaḥ // 34 bhīmavratam ca pārākaṃ kṛcchraṃ cāndrāyaṇaṃ tathā / vratam sāntapanam deva trirātravratam bhṛṣam // 35 tared vaitaraṇīm ante bhīmaṃ cakramaharṇiṣam / kūṭṣāśālmalivṛkṣāṃś ca kadācin naiva paśyati // 36 etat te kathitaṃ sarvaṃ cakraīrthasya yatphalam // 37</p> <p><i>iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe cakraīrthamahimānuvarṇana nāma pañcadaśādhika śatatamo 'dhyāyāḥ</i></p>	<p>rururnāma vighātārthamabhiṣekasya cāgataḥ // 5 hastyaśvarathapattyoghaiḥ pūrayanvai diśo daśa / tatra tena mahadyuddham pravṛttaṃ kila bhārata // 6 śaktyr̥ṣṭipāśamuśalaiḥ khaḍgaistomaraṭaṅkanaiḥ / bhallaiḥ karṇikanārācaiḥ kabandhapāṭasaṃkulaiḥ // 7 tatas tu tām śatrubalasya senām kṣaṇena cāpancyutabāṇaghātaiḥ / vidhvastahastyaśvarathān mahātmā jagrāha cakram ripusaṅghanāśanaḥ // 8 jvalacca cakram niśitaṃ bhayaṃkaram surāsurāṇaṃ ca sudarśanaṃ raṇe / cakarta daityasya śirastadānīm karātpramuktaṃ madhughātinaśca tat // 9 taṃ dr̥ṣṭvā sahasā vighnamabhiṣeke ṣaḍānanaḥ / tyaktvā tu tatra saṃsthānaṃ cacāra vipulaṃ tapaḥ // 10 muktaṃ cakram vināśāya hariṇā lokadhārīṇā / dvidalaṃ dānavam kṛtvā papāta vimale jale // 11</p> <p>tadā prabhṛti tatīrtham cakratīrthamiti śrutam / sarvapāpavināśāya nirmitaṃ viśvamūrtinā // 12 cakratīrthe tu yaḥ snātvā pūjayed devamacyutam / puṇḍarikasya yajñasya phalamāpnoti mānavah // 13 tatra tīrthe tu yaḥ snātvā pūjayed brāhmaṇāñchubhān / śāntadāntajītakrodhānsa labhetkoṭijaṃ phalam // 14 tatra tīrthe tu yo bhaktyā tyajate dehamātmanaḥ / viṣṇulokaṃ mṛto yāti jayaśabdādimaṅgalaiḥ // 15 krīḍayitvā yathākāmaṃ devagandharvapūjitaḥ / ihāgatya ca bhūyo 'pi jāyate vipule kule // 16 etatpuṇyaṃ pāpaharam dhanyaṃ duḥkhaḥpraṇāśanam / kathitaṃ te mahābhāga bhūyaścānyacchṛṇuṣva me // 17</p> <p><i>iti śrīskānde mahāpurāṇa ekāśītisāhasryām saṃhitāyām pañcama āvāntyakhaṇḍe revākhaṇḍe senāpure cakratīrthamāhātmyavarṇanaṃ nāma navottaraśatatamo 'dhyāyāḥ</i></p>

Adhyāya 116: [narmadācaritavarṇana]

mārkaṇḍeya uvāca / dhūmapātaṃ tato gacchen mahāpātakanāśanam / samīpe cakratīrthasyā viṣṇunā nirmitaṃ purā // 1
mekalāṃ paramāṃ devīm imāṃ trailokyapāvanīm / kadācit payasām rājā sāntaḥpuraparcchadaḥ // 2
śiṣṭair iṣṭair bandhubhiś ca arghapātreṇa saṃyutaiḥ / hastābharaṇasaṃyuktaiḥ puṇyair amalakāntibhiḥ // 3
candramaṇḍalamānaiś ca yuktair muktāphalais tathā / pravālalatikābhiś ca indranīlasamanvitaiḥ // 4
arghaṃ dadau tadā tasyai varuṇaḥ saritām patiḥ / gaṅgādyāḥ saritaḥ sarvās tāpī cāpi payoṣṇikā // 5
nandinī nalinī puṇyā sarvam arghaṃ dadus tadā / narmadovāca / madīye saṅgame divye snātvā santarpayanti ye // 6
tasya saptakulotpannāṃs tārayāmi na saṃśayaḥ / jalāñjaliṃ tato dattvā samudro vākyam abravīt // 7

dhanyo 'haṃ kṛtakṛtyo 'haṃ tvayā devi varānane / samāyātāsi bhadrāṃ te māṃ cātra pāvanaṃ kuru // 8
 narmadovāca / pavitro 'si mahābhāga ekākī tvaṃ mahodadhe / mārkāṇḍeya uvāca / evaṃ bhagavatī rājan narmadā mekalā śubhā // 9
 pūjītā sāgareṇāpi śubhe simpāsane sthitā / pāṇigrahaṃ grhītā sā purukutsena bhārata // 10
 purukutsasya bhāryā sā grhadharmaṇa saṃyutā / sadā vai vartate rājaṃs tatraiva saṅgame śubhe // 11
 puṣpavṛṣṭis tadā hy āsīt tridaśānāṃ mahotsave / tatra svayaṃvaraścāsīt saritaḥ pṛthivīpate // 12
 tatra yaḥ kurute śrāddhaṃ sthānaṃ ca pitṛtarpaṇam / lakṣayajñaphalaṃ prāpya sa mukto nātra saṃśayaḥ // 13
 evaṃ trailokyapūjyā te narmadā lokapāvanī / tasyā māhātmyam atulaṃ kīrtitaṃ hi mahābhujā // 14
 bhaktyā śrutvā mahābhāga rudraloke mahīyate / ādimadhyāvasāneṣu revāmāhātmyam uttamam // 15
 yaḥ kaścic chṛṇuyād bhaktyā tasya syād vāñchitaṃ phalam / śrutvā māhātmyam atulaṃ yo naro hi jitendriyaḥ // 16
 dānaṃ kuryāt tadā tasya sarvakāmārthasiddhayaḥ / pustakaṃ pūjayitvā tu dhūpadīpakacandanaiḥ // 17
 dānaṃ tatra prakartavyaṃ brāhmaṇāṃś cāpi pūjayet / śravaṇena tu dānena supṛītā narmadā bhavet // 18
 tīrthe tīrthe ca kathitaṃ tatpūrvam pāṇḍunandana / puṇyaṃ śrutvā tu māhātmyaṃ tad dānenaiva pāṇḍava // 19
 etasmāt kāraṇād dānaṃ śrutvā dānaṃ hi kāraṇam / tac chrutvā rājasārdūlo mārkāṇḍeyasya bhāṣitam // 20
 arghaṃ dattvā yathānyāyaṃ pūjayitvā ṛṣiṇ sadā / aśvairgajais tathā rathair bhrātṛbhiḥ saha dharmarāt // 21
 tīrthayātrāṃ cakārāśu narmadāyāṃ yudhiṣṭhira / uttare dakṣiṇe tīre snānapānāvagāhanam // 22
iti śrīskandapurāṇe revākhaṇḍe yudhiṣṭhiramārkāṇḍeyasaṃvāde narmadācaritavarṇano nāma ṣoḍaśādhikaśatatamo 'dhyāyaḥ // [116]
iti śrīskandapurāṇasya revākhaṇḍaḥ //

Appendices

Appendix I: Details of manuscripts of the Narmadāmāhātmya/Revākhaṇḍa as found in manuscript catalogues⁸²

- [no author] A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Adyar Library. Part I. Madras 1926, p. 145:**
 Narmadāmāhātmyam (Revāmāhātmyam) (Mārkaṇḍeyapurāṇe)
 ○ 8 G 52 de 800 asa
 ○ 8 F 72 de 108 asa
 ○ 11 C 20 de 1000
 ○ 38 F 8 de 424 asa.
- [no author] Lists of Manuscripts collected for the Government Manuscripts Library by the Professors of Sanskrit at the Deccan and Elphinstone Colleges since 1895 and 1899. Poona 1925, p. 8:**
 ○ Kathawate's Collection: No. 202, narmadāmāhātmya, 319 foll., 13 lines/34 akṣaras; saṃvat 1857, vāyupurāṇoktam.
- Aufrecht, Theodor Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae. Pars Octava, Codices Sanscriticos. Oxonii 1864, p. 64-67:**
 ○ 114-116: Volumina tria. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11 Lat. 4 1/2, sed inde a fol. 92. vol II.5. His voluminibus Revāmāhātmyam, Revae majestas, continetur, quo libro Revā sive Narmadā fluvius et loci sacri, in ejus ripa siti, celebrantur. Hic liber partem Vāyupurāṇae, quod Śivae dedicatum est, sive Śivapurāṇae, a Vāyu narrati, constituere dicitur, et a Sūta cum Śaunaka communicatur. Sollenni harum literarum more singulorum sacellorum origo et sanctitas narrationibus illustrantur. [...]
 [For further details of this Ms. see: III. Sanskrit Source Texts - Section IVa]
- Aufrecht, Theodor Catalogus Catalogorum. Leipzig 1891, p. 279:**
 ○ Narmadākhaṇḍa of Skandapurāṇa. IO 552.
 ○ Narmadāmāhātmya B. 2, 44.
 ○ from the Revākhaṇḍa of the Vāyupurāṇa. Oxf. 84b (Index).
ibid. p. 534
 ○ Revākhaṇḍa (paur.) NW. 452.
 ○ of Brahmāṇḍapurāṇa. Quoted in Śrāddhamayūkha.
 ○ of Vāyupurāṇa. Ben. 53 Bl. 2 Poona 421. II, 189.
 ○ of Skandapurāṇa. L. 2263. B. 2, 50.
 ○ Revāmāhātmya NP. IV. 24
 ○ from the Śivapurāṇa, as delivered by Vāyu. Oxf. 64b, L. 2263, B. 2, 50.
- Aufrecht, Theodor Catalogus Catalogorum. Part II. Leipzig 1896, p. 60:**
 ○ Narmadāmāhātmya from the Kūrmapurāṇa. Quoted by Mādhava on Parāśara 2, 366 (the verse quoted is not found in the Edition of the Bibl. Ind.)
ibid. p. 126:
 ○ Revākhaṇḍa of Skandapurāṇa. Stein 217.
- Bahura, Gopal Narayan Literary Heritage of the Rulers of Amber and Jaipur. Jaipur 1976, p. 48:**
 ○ No. 4262 Narmadākhaṇḍaḥ (Skandapurāṇe) [from Khasmohor Collection]
ibid. p. 96:
 ○ No. 4049 Revākhaṇḍaḥ (Skandapurāṇe) [from Khasmohor Collection]
- Bhandarkar, Shridhar R. A Catalogue of the Collections of Manuscripts Deposited in the Deccan College with an Index. Bombay 1888, p. 41:**
 ○ V. Collection of 1872-73: No. 6, Revākhaṇḍa (said to belong to the Vāyupurāṇa), 933 leaves,

11 lines, Vikrama 1716, 671st leave missing.

ibid. p. 439:

- Vishrambag Collection: No. 421, Vāyupurāṇa, Revāmāhātmya, Vyāsa, 338 leaves, 14 lines, 47 letters, Saṃvat 1819.

ibid. p. 468:

- Vishrambag Collection, Supplementary Catalogue: No. 189, Revāmāhātmya, stray leaves jumbled up.

Eggeling, Julius

Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office. Part VI. London 1899, p. 1302ff.:

- No. 3595, 2792. Foll. 699 (counted 691; nos. 336-338 being omitted, and 377-386 & 425 used twice); size 11 1/4 in by 5 1/2 in.; good, clear Devanādarī writing of 1610 A.D.; 11-13 lines in a page. Revāmāhātmya or Narmadāmāhātmya, professing to be a section (the Revākhaṇḍa) of the Uttarakhaṇḍa of the Vāyupurāṇa. [A.]

It begins:

ubhayataṭatīrthā prakṣālitāsakalalokaduritaughā .

devamunimanujavaṃdyā haratu sadā narmadā duritaṃ ..°

See Aufrecht, Cat. Bodl., nos 114-116. To the full description there given may be added a few more names, and various readings offered by our manuscripts. [...]

[For further details of this Ms. see: III. Sanskrit Source Texts - Section IVb]

ibid. p. 1304:

- No. 3596, 980. Foll. 358; size 14 3/4 in. by 7 1/4 in.; good, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page. Revāmāhātmya. [B.] With the exception of a few trifling differences noted in their proper places before, it throughout confirms the different readings quoted from MS. A. Colophon: iti śrīvāyūktacaturviṃśatisāhasryāṃ śivasamhitāyāṃ uttarakhaṇḍe śrī narmadāmāhātmye purāṇapariāmāptirnamādhyāyaḥ .. iti vāyupurāṇaṃ śivāparāhvayaṃ samāptam .. [H.T. Colebrooke]

- No. 3597, 1301b. Foll. 7; size 13 1/2 in. by 6 1/4 in.; large clear modern Devanāgarī writing; ten lines in a page. Fragment of the Revāmāhātmya, comprising the first 3 adhyāyas and the beginning of the 4th, and containing the well-known enumeration and description of the Purāṇas. Cf. Wilson, Vishnup., 2nd ed., i., p.xxiv., note. [H.T. Colebrooke]

[For further details of this Ms. see: III. Sanskrit Source Texts - Section IVb]

ibid. p. 1360-62:

- 3669, 552. Foll. 191; folio, size 10 3/4 in. by 17 in.; European paper; large, clear Devanāgarī writing; 22-24 lines in a page. Revākhaṇḍa, or Narmadākhaṇḍa of the Skandapurāṇa in 115 adhyāyas, (counted as 125). [...] For another MS. of this work, apparently differing considerably from the text of the present MS. see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 42.

[For further details of this Ms. see: III. Sanskrit Source Texts - Section III]

Karambelkar, V.W.

Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Nagpur University Library. Nagpur n.D. [Preface dated 1957], p. 194:

- Se.No.939; Acc.No. 450; narmadāmāhātmya; śaka 1580, nāgarī, sanskrit, foll. 224, 10"x5", from Amaravati.

Keith, Arthur Berriedale

Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Bodleian Library. Appendix to Vol. 1 (Th. Aufrecht's Catalogue). Oxford 1909, p. 15:

- 114-116 - Mss. Walker 140-142

- Revāmāhātmya, 17th and 18th cent.?

Contents: the Rṣiśrṅgasvargagamana referred to on f. 66a, is different from the usual legend,

Göttingische Nachrichten, 1897, p. 109. This work has no real claim to belong to the ancient Vāyu Purāṇa, quoted by Bāṇa. Cf. Mitra, Notices, VII, 21-26. It is a good example of the mode of the growth of Purāṇas.

In the old part the text is bounded on either side by red lines. Measurement of binding: 11 1/2 x 6 7/8 in. approximately for each volume. No. of leaves: 140 = ii+258+ii blank; 141 = ii+233+ii blank; 142 = ii+217+ii blank. In the original foliation the whole is numbered continuously, making ff. 727, of which ff. 337, 646-665 are missing. In the latter place nothing seems to be lost.

Krishnamacharya, V. Alphabetical Index of Sanskrit Manuscripts in the Adyar Library. Madras 1944, p. 61:

- No. 3055 Narmadāmāhātmyam.
- No. 3056 Narmadāṣṭakam
ibid. p. 108:
- No. 5296: Revāmāhātmyam (Vāyupurāṇe)

Menaria, M.L. A Catalogue of Manuscripts in the Library of H.H. the Maharana of Udaipur. Udaipur 1943, p. 130:

- No. 393 revāmāhātmyam, vedavyāsa, incomplete.

Mitra, Rājendralāla Notices of Sanskrit Mss. Vol V, Part I. Calcutta 1879, p. 42-47:

- No 1745. Skandapurāṇīyarevākhaṇḍaḥ. Substance, country-made paper, 12 1/4 x 5 inches. Folia, 324. Lines, 9 on a page. Extent, 9,447 śloka. Character, Nāgara. Date, SM. 1867. Place of deposit, Nasipura, Zilā Murshidābad. Rājā Rāmachānda Siṅha. Appearance, fresh. Verse. Correct.

Revā Khaṇḍa of the Skanda Purāna. A part of the Avanti Khaṇḍa of the Skanda Purāna - see ante, p 220.) In it Śiva recounts to Skanda alias Kārtika, the religious merits of the sacred pools and temples along the banks of the Narmadā River, which is otherwise called Revā. The sacred places of Puri are also included in it. There are a great many stories recited to illustrate the origin and religious merits of the different places noticed; but they are all of a legendary character, designed to throw a halo of antiquity on temples and localities which are obviously of mediaeval origin. [...]

[For further details of this Ms. see: III. Sanskrit Source Texts - Section III]

Nambiyar, Raghavan An Alphabetical List of Manuscripts in the Oriental Institute Baroda, Vol. II. Baroda 1950, p. 794:

- No. 207, Acc.-No. 3695, Revāmāhātmya, 64 Leaves, 1200 granthas, Samvat 1942
- No. 208, Acc.-No. 3754, Revāmāhātmya, 150 Leaves, 4500 granthas, from Vāyupurāṇa, incomplete

Raja, K. Kunjunni (ed.) New Catalogus Catalogorum. Volume Nine (दा - ढ). Madras 1977, p. 373:

- Narmadākhaṇḍa Ujjain I. p. 82.
- Narmadākhaṇḍa or Revākhaṇḍa from Skandapurāṇa. CPB. 2426-29; IO 3669 (115 adhyāyas).
- Narmadāpurāṇa by Vyāsa. CPB. 2430-33. Cf. Narmadākhaṇḍa above.
- Narmadāmāhātmyam unspecified.
Adyar. B. II. 44; CPB 2435-44; Jodhpur 732; Kavīndrācārya 1835. Mithilā. See also Revāmāhātmya below [Volume not yet published]
- - from Kūrmapurāṇa. Q. by Mādhava on Parāśara II, 366 (the verse quoted is not found in Bib. Ind. edn.)
- - from Nārādīyapurāṇa. Ptd. Benares, 1920 (3rd edn.). See IO. Ptd. Bks. 1938, p. 1741.
- - from Mārkaṇḍeyapurāṇa. Adyar I. p. 145a (4 mss; 3 inc.).

- - from Varāhapurāṇa. IM. 1742.
- - from Revākhaṇḍa of Vāyupurāṇa. BBRAS. 923. Ben. 53. Bl. 2. BORI. 202 of 1895-1902. Hpr. II. 112 (75 adhys.). Oxf. 84b (index). RASB. V. 3570 (inc.). Ptd. Surat, 1917.
- - from Rudrasaṃhitā of Śivapurāṇa; spoken by Vāyu. B. II. 50. BBRAS 988 (Rudrasaṃhitā). L. 2263. Oxf. 64b. Not found in the ptd. edns. of Śivapurāṇa.
- - from Revākhaṇḍa of Skandapurāṇa. Hpr. II. 112. L. 1745.

[For abbreviations see: Note⁸³]

Rice, Lewis

Catalogue of Sanskrit Manuscripts in Mysore and Coorg. Bangalore 1884, p. 82:

- No. 770: Oṅkāreśvarmāhātmya (Skandapurāṇa), Devanāgarī, Paper, Incomplete. Śṛṅgerī Maṭh, Śṛṅgerī.

Śāstrī, Haraprasād (ed.)

Catalogue of Printed Books and Manuscripts in Sanskrit Belonging to the Oriental Library of The Asiatic Society of Bengal. Calcutta 1904, p. 165:

- No. I.A.69 (D), Revākhaṇḍam (Skandapurāṇīyam), Ms., Nāgarī.

Shukla, Kuberanath (ed.)

A Descriptive Catalogue of The Sanskrit Manuscripts, Vol. IV. (Sarasvatī Bhavan, Varanasi). Varanasi 1957, p. 32:

- No. 14550 Revākhaṇḍam, 1 Blatt?, 10 Zeilen, 42 Buchstaben, Devanāgarī.

Stein, M.A.

Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Raghunatha Temple Library of His Highness The Maharaja of Jammu and Kashmir. Bombay 1894: 217

- No. 3538, skandapurāṇe revākhaṇḍaḥ. 244 foll., 12 lines in a page, 42 akṣaras in a line. Complete. Modern Kashmiri writing. Dated *saṃvat* 1916.
- No. 3946, skandapurāṇe revākhaṇḍaḥ. 312 foll., 11 lines in a page, 42 akṣaras in a line. Complete.

[For further details of this Ms. see: ???]

Velankar, H.D.

A Descriptive Catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts in the Library of The Bombay Branch of The Royal Asiatic Society. Bombay 1926, p. 284:

- No. 923: Narmadāmāhātmya (from Vāyupurāṇa); 12,5x7,5 inches; Devanāgarī character. Foll. 341; seventeen lines to a page.
- Narmadāmāhātmya, a part of the Revākhaṇḍa of the Vāyupurāṇa. For a complete analysis see Bod., Nos 114-16 and I.O., No.3595.

It begins: ubhayataṭa° // 1 // nāśayatu durita° // 2 //

It ends: iti nigaditametannarmadāyāścaritraṃ pavanagaditamagryaṃ śarvavaktrādavāpya / tribhuvanajanavandyaṃ yattadādau munīnāṃ kulapatipurataḥ san sūtamukhyena sādhu //

iti vāyūktacaturviṃśatisāhasryāṃ saṃhitāyāṃ revākhaṇḍe narmadāmāhātmye purāṇaparisaṃptirnamādhyāyaḥ /

[ZZ.C.46]

ibid. p. 296:

- No. 988: Revāmāhātmya (from Rudrasaṃhitā); 11x4,5 inches; Devanāgarī character. Foll. 62-834; seven lines to a page.

Revāmāhātmya from the Rudrasaṃhitā. The MS. is without beginning or end. The folios are marked from 62 onwards upto 834, with many missing. It is very much worn-out. The usual colophon is narmadā or revāmāhātmye°; but on 79b we find iti śrīraudrīsaṃhitāyāṃ narmadā°; on 102: - iti śrīvāyuproktarudrasaṃhitāyāṃ śrīrevāmā°; on 144b, iti raudrīsaṃhitāyāṃ narmadā° Neither adhyāyas nor ślokaś are marked. This is not found in the Rudrasaṃhitā of the Śiva Purāṇa published by the Veṅkateśvara Press, Bombay. [B.D.97]

Vyas, Kaluram &
D.B. Kshirsagar

**A Catalogue of Manuscripts in Maharaja Mansingh Pustak Prakash Jodhpur.
Part 2. Jodhpur 1986, p. 120/21:**

- No. 1042, Acc.No. 1157(9), Skandapurāṇa (Revākhaṇḍa), Paper, Devanāgarī/Skt., 19x40 cm, 270 foll., 15 lines, 48 letters, incomplete, good, 1877 V.S.; Scribe: Kastūracanda; Place: Sojata, foll. 53-103 missing.
ibid.: p. 134/35
- No. 1165, Acc. No. 1067, Narmadā-māhātmya, Paper, Devanāgarī/Skt., 15,5x31 cm, 448 foll., 11 lines, 45 letters, complete, old, 1878 V.S., From Skandapurāṇa
- No. 1166, Acc. No. 1068, Narmadā-māhātmya, Paper, Devanāgarī/Skt., 16,5x37 cm, 488 foll., 11 lines, 48 letters, complete, good, 18th cent. From Vāyupurāṇa.
- No. 1167, Acc.No. 1069, Narmadā-māhātmya, Paper, Devanāgarī/Skt., 16x30 cm, 178 foll., 11 lines, 45 letters, complete, good, 1877 V.S., from Skandapurāṇa.

Appendix II: Table of contents of the NPA

Subject	page number/ [unnumbered pages]
Section I: <i>maṇiratnamālā</i>	
Title page of the <i>maṇiratnamālā</i>	[1 page]
Sanskrit poem by Vidyānand Prakāś Śarmā <i>maṇiratnamālā</i> (Sanskrit)	[1 page] (pp. 1-10)
Section II: <i>narmadāpañcāṅga</i>	
Title page of the <i>narmadāpañcāṅga</i>	[1 page]
[blank page]	[1 page]
Dedicatory note by Māyānand Caitany	[1 page]
Preamble of Māyānand Caitany	[1 page]
Table of Contents of the <i>vasiṣṭhasaṃhitā</i> contained in the <i>narmadāpurāṇa</i>	(pp. 1-2)
Contents of the <i>vasiṣṭhasaṃhitā</i> in verses (Sanskrit)	(pp. 1-2)
An account of Siddhnāthtūth on the north bank of the Narmadā, as given in the <i>vasiṣṭhasaṃhitā</i> (in Hindī)	(pp. 2-3)
List of Plates	[1 page]
[blank page]	[1 page]
A picture of the Narmadā	[1 page]
[blank page]	[1 page]
<i>narmadāṣṭakam</i> (Sanskrit) by Vidyānand Prakāś Śarmā	(pp. 1-6)
A picture of the Narmadā, (the same as before)	[1 page]
44 plates with several photographs of temples and sites on the Narmadā, which are of extremely bad printing quality and a map of the river which is equally indiscernible	[38 pages]
<i>narmadāpañcāṅga, pratham khaṇḍ</i>	
Description of how to get to Amarkaṇṭak and an account of the <i>tīrthas</i> in its vicinity	(pp. 1-5)
Account of Amarkaṇṭak	(pp. 5-8)
List of <i>tīrthas</i> on both banks of the Narmadā according to the <i>vāyupurāṇa</i>	(pp. 8-9)
How many <i>tīrthas</i> exist in which <i>kṣetr</i> <i>pad tāl holī</i> (Hindī poem)	(pp. 9-10) (p. 10)
Short list of <i>tīrthas</i> on the south bank, starting from Amarkaṇṭak (194 <i>tīrthas</i> , 822 miles, 61 <i>saṅgams</i>)	(pp. 11-23)
Short list of <i>tīrthas</i> on the north bank, starting from Revāsāgarsaṅgam (232 <i>tīrthas</i> , 870 miles, 55 <i>saṅgams</i>)	(pp. 23-37)
List of <i>rājyas</i> along the banks of the Narmadā (south bank)	(pp. 37-38)
List of <i>rājyas</i> along the banks of the Narmadā (north bank)	(p. 38)
Summary of both foregoing lists	(p. 39)
List of beautiful cities	(pp. 39-40)
List of <i>deśas</i>	(p. 40)
List of festivals on the banks of the Narmadā	(pp. 40-41)
Advice concerning the proper conduct of the <i>parikramā</i>	(pp. 42-43)

Subject	page number/ [unnumbered pages]
Morning song praising the Narmadā	(pp. 43-44)
Mantra for the morning bath (Sanskrit)	(p. 44)
<i>narmadāstotra</i> (Sanskrit)	(pp. 44-46)
<i>narmadāpañcadaśanāma</i> (Sanskrit)	(pp. 46-47)
<i>narmadāstavarāja</i> (Sanskrit)	(pp. 47-48)
<i>narmadākavaca</i> (Sanskrit)	(pp. 48-51)
<i>narmadāsahasranāma</i> (Sanskrit) written down by Vidyānand Prakāś Śarmā on <i>bhadrapādaśuddh 9, saṃvat 1970, śaka 1835</i> (said to be part of the Bhavānītantra)	(pp. 51-74)
<i>narmadālaharī</i> (Sanskrit) stated in the colophon to be authored by Śrī Śaṅkārācārya (<i>sic!</i>)	(pp. 75-81)
<i>revālaharī stotra</i> (Sanskrit) by Divākar Śarmā	(pp. 82-90)
<i>prārthanā</i> (Sanskrit)	(p. 90)
Preliminaries for starting on the <i>parikramā</i>	(p. 91)
<i>āratī</i> (Sanskrit)	(p. 92)
Further rules concerning the <i>parikramā</i>	(pp. 92-94)
[blank page]	(pp. 95-96)
<i>dviṭīya khaṇḍ, Narmadā south bank</i>	
"travel guide" giving a detailed account of all <i>tīrthas</i> and villages as well as details of the footpath on the south bank (236 entries)	(pp. 97-176)
<i>trīṭīya khaṇḍ, Narmadā north bank</i>	
the same as before concerning the north bank (237 entries)	[pp. 177-254]

आरती.

जय देवी जय देवी जय रेवा माता ।

तुमबिन अन्य नहीं या कलयुगमें त्राता ॥ धृ० ॥

जब तुम विंध्याचलसे प्रगटीं जगहितको ।

दौडे सब सुरदानव निज हित देखनको ।

सुंदर तनु गतिलखिके लागे छूठनको ।

बोले प्रभु शिव ये नहीं जाने माताको ॥१॥जयदेवी०॥

भाषण यह शिवजीका सुनिके सकुचाने ।

जय जय जय करि गावहिं स्तुति जो मन माने ।

पराशक्तिहो प्रभुकी तुमको जो जाने ।

सो पावे पद अपना भवनिधि नहीं माने ॥२॥जय०॥

ब्रह्मा विष्णु सदाशिव यह गुण सुत तुम्हरे ।

जो हैं कर्ता धर्ता हर्ता रूप धरें ।

तिनको गावत ध्यावत सुध तुम्हरी बिसरे ।

इस कारण जग डूबा सुखदुःखमें गहरे ॥३॥ जय० ॥

आरति यह अनुभवकी लखिके जो गावे ।

रेवाजीको दर्शन निसदिनसो पावे ।

यहि विधि कलु दिनबीते आपहि मिलिजावे ।

मायानंद कहे फिरवह नहीं सकुचावे ॥४॥ जयदेवी०॥

Appendix IV: Synoptic Table of Contents of the Vasiṣṭhasaṃhitā and Buḷe's Narmadāmāhātmya

Adhyāya No.	No. of ślokaś	Title (colophons)
VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)
1	60 / (67)	<i>narmadopakrame śrīrameśvarasthāpano nāma</i> / (no title)
2	46 / (46)	<i>śrīrāmcandrānutāponāma</i> / (<i>rāmānutāponāma</i>)
3	58 / (48)	<i>lokasaṅgrahanāma</i> / (<i>lokasaṅgraha</i>)
4	65 / (53)	<i>śivavijayonāma</i> / (<i>śivavijayo</i>)
5	42 / (49)	<i>narmadāprādurbhāvonāma</i> / (<i>narmadopakrama</i>)
6	33 / (46)	<i>narmadāvārīrūpeṅgamaṇnāma</i> / (<i>narmadotpatī</i>)
7	48 / (58)	<i>koṭīrthavarṇanonāma</i> / (<i>koṭīrthavarṇana</i>)
8	54 / (57)	<i>kapilāsaṅgamonāma</i> / (<i>kapilāsaṅgamo</i>)
9	18 / (39)	<i>vasiṣṭhena śrīrāmāya tattvanirūpaṇaṇnāma</i> / (<i>tattvanirūpaṇa</i>)
10	42 / (68)	<i>narmadātaṭavāsī daitya śukanīśahit 100 daityavadhonāma</i> / (<i>narmadātaṭavāsī daityavadho</i>)
[10b?] ¹		<i>māhiṣmatī maṅḍalā</i> (?)
11	55 / (64)	<i>maṅḍaleśvarasthāpanonāma narmadōttaratate</i> / (<i>maṅḍaleśvarakathana</i>)
12	30 / (49)	<i>nandīrthavarṇanonāma uttarataṭa caturthatīrtha nāndiyāgrāma nā[n]diyāghāṭ</i> (<i>tīrthamahimā</i>)
13	19 / (32<31>)	<i>tilabhāṅḍeśvarakathanonāma pañcamatīrtha</i> (<i>yah tīrth jabalpur se dakṣiṇ ko 2 kos par hai. makar kā melā hotā hai.</i>) / (<i>tilabhāṅḍeśvarakathanam</i>)
14	62 / (58)	<i>tripuravijayonāma</i> / (<i>tripuravijayo</i>)
15	50 / (53)	<i>tilēśvarakṣetra bhairaveśvarakṣetrakathana</i> (<i>yah jabalpur se 4 kos hai ṣaṣṭhatīrtha. bherāghāṭ isī ko kahte hai.</i>) / (<i>tilbhāṅḍeśvarakṣetrakathanam</i>)
16	36 / (40)	<i>liṅgaprādurbhāvonāmaḥ</i> / (<i>liṅgapādurbhāvo</i>)
17	31 / (38)	<i>śivaliṅgotpattirnāma</i> / (<i>viṣṇubrahma</i>)
18	48 / (55)	<i>brahmāṅḍatīrthakathanonāma saptamatīrtha</i> (<i>narsiṅgpūr {sic!} ke pās brahmāṅḍghāṭ</i>) / (<i>brahmāṅḍatīrthanirupaṇa</i>)
19	30 / (41)	<i>brahmāṅḍeśūryakuṅḍakathanonāma aṣṭamatīrth</i> / (<i>sūryakuṅḍakathanam</i>)
20	21 / (27)	<i>garuḍāvāsakathanonāma navamatīrtha</i> (<i>narmadā uttartaṭ mē bhārka ke pūrv mē garuḍāvās grām ke samīp mandāgni kahte hai. yahī indr ke uccātanārth bhṛgujī ne puraścaraṇ kiya thā.</i>) / (<i>bhṛgukṣetra tathā garuḍāvāsakathanam</i>)
21	28 / (27)	<i>āvrīghāṭa amarītaṭavarṇanonāma daśamatīrth</i> / (<i>amarītaṭavarṇanam</i>)

¹ Here the Śrīnarmadāpradakṣiṇā's list omits an *adhyāya* number.

Adhyāya No.	No. of ślokaś	Title (colophons)
VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)
22	49 / (67)	<i>siddheśvaravarṇanonāma siddhanāthanarmadā uttarataṭa ekādaśamatīrtha / (siddheśvarakathanam)</i>
23	52 / (49)	<i>māndhātṛ revāgamanonāma / (māndhātārevāgamaṇa)</i>
24	29 / (35)	<i>omkāreśvaravarṇanonāma / (omkāravārṇanam)</i>
25	33 / (43)	<i>māndhātṛvarṇanonāma / (māndhātāṇṛpavaṇśakathanam)</i>
26	43 / (42)	<i>māndhātṛpūrvajanmakathanonāma / (māndhātṛpūrvajanmanirūpaṇam)</i>
27	57 / (56)	<i>śāligṛāmaśilāmāhātmyavarṇanonāma / (gaṇḍakīśīlāvārṇanam)</i>
28	20 / (32)	<i>omkāreśvarapīṭhavarṇanonāma dvādaśatīrtha / (omkārapīṭhavarṇanam)</i>
29	31 / (40)	<i>omkāreśvarapīṭhavarṇanonāma dvādaśatīrtha (???) / (dhemugrahaṇa)</i>
30	31 / (41)	<i>sahasrārjunavadhonāma / (sahasrārjunavadho)</i>
31	29 / (42)	<i>māhiṣmatī maheśvara malaśamaneśvaravarṇanonāma / (malaśamaneśvaravarṇanam)</i>
32	39 / (43)	<i>paraśurāmacaritravarṇanonāma trayodaśatīrtha / (śrīparaśurāma avatāravārṇanam)</i>
33	41 / (44)	<i>dharmapurīvarṇanonāma nāgeśvaraśivaliṅga caturdaśatīrtha / (kumāreśvaravarṇanam)</i>
34	26 / (35)	<i>apyeśvara (hāpeśvara) varṇanonāma pañcadaśatīrtha / (kumāreśvaravarṇanam)</i>
35	37 / (30)	<i>kiṃnaryāditapovarṇanonāma cānodkarnālī cāṇūravadha (kiṃnnārīgrām yahā garuḍajī ne tap kiyā garuḍeśvar hai.) śoḍaśatīrthā / (kumāreśvaravarṇanam)</i>
36	36 / (38)	<i>kubereśvaratīrtha korala saptadaśatīrtha / (kuberatīrthakathanam)</i>
37	25 / (30)	<i>śuklatīrthavarṇanonāma aṣṭādaśatīrtha / (śuklatīrthakathanam)</i>
38	44 / (46)	<i>bhārgaveśvara daśāśvamedha varṇanonāma bhāroc / (bhārgaveśvaravarṇanam)</i>
39	57 / (57)	<i>vāmanāvatārakathanonāma / (vāmanāvatārakathanam)</i>
40	33 / (41)	<i>indropendrarājyapralambhonāma / (bhṛgukṣetre balivadhanam)</i>
41	40 / (45)	<i>revāsāgarasaṅgame paraśurāmākṛta hariyajñamahotsavanāma (harīkā dhām isī ko kahte hai.) narmadottarabhāgasamāpta / (revāsāgarasaṅgamavarṇanam)</i> <i>narmadādakṣiṇataṭe</i>
42	26 / (39)	<i>sūryakuṇḍakathanonāma prathamatīrtha / (sūryakuṇḍakathanam)</i>
43	28 / (32)	<i>rudrakuṇḍakathanonāma dvitīyatīrtha / (rudratīrthamahātmyavarṇanam)</i>
44	25 / (30)	<i>kumbhodareśvaraliṅga tṛtīyatīrtha / (kumbheśvaraliṅgamāhātmyavarṇanam)</i>

Adhyāya No.	No. of ślokas	Title (colophons)
VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)	VS / (Buḷe)
45	40 / (47)	<i>kumāreśvaraliṅgasthāpanonāma kārtikasvāmī / (kumāreśvaravarṇanam)</i>
46	50 / (51)	<i>kumāreśvaravarṇane śrīgaṇeśāvatāra varṇanonāma / (gaṇeśāvatārarṇanam)</i>
47	46 / (51)	<i>viṣṇugaṅgātaṭe śūlapāṇisthāpanonāma / (śūlapāṇīviṣṇugaṅgāvarṇanam)</i>
48	10 / (14)	<i>bījāśanīvarṇanonāma / (bījāśinātīṭavarṇanam)</i>
49	42 / (41)	<i>praṇavapīṭhe mārkaṇḍeyopakhyāne yugādikalpavikalpakathanonāma / (praṇavapīṭhe mārkaṇḍeyopākhye yugādikalpavikalpanirūpanam)</i>
50	20 / (30)	<i>manvaṃtarānukathanonāma / (manvaṃtarānukathanam)</i>
51	45 / (49)	<i>praṇaveśvaramaṇḍale amaleśvara brahmeśvara (brahmapurīnirmāṇ kauverī kā saṅgam) pretamātratapaścaryānāma / (omkāreśvaramaṇḍale amaleśvarabrahmeśvarakauberikāsaṅgame pretamātrtapaścaryā varṇanam)</i>
52	41 / (43)	<i>punyaḡhāṭakathanonāma / (punyaṭīrthakathanam)</i>
53	22 / (26)	<i>narmadānābhimaṇḍale rddhīśvarakathanonāma / (rddhīśvaraliṅgavarṇanam)</i>
54	51 / (42)	<i>vānara bhānutīrthavarṇanonāma bāndarābhāna / (vānara bhānutīrthavarṇanam)</i>
55	21 / (21)	<i>śāṇḍilyataṭavarṇanonāma (śāṇḍīyāgrām ke pās añjanīsaṅgam hai) / (śāṇḍilyakathanam)</i>
56	21 / (25)	<i>kubjāsaṅgamavarṇanonāma / (kubjāsaṅgamavarṇanam)</i>
57	24 / (25)	<i>maṇḍaleśvarapīṭhe sarasvatīprasravaṇavarṇanonāma (mahārājpur yahā sarasvatī ne tap kiyā) / (maṇḍaleśvarapīṭhavarṇanam)</i>
58	40 / (68)	<i>sūtaśaunakasaṃvāde jāmbavanteśvara hanumānteśvara rāmeśvar rāmkuṇḍa / (sūtaśaunakasaṃvāde śrīrāmacandrarevātāṭagamanam)</i>
59	36 / (58)	<i>rāmacandratapaścaryāvarṇanonāma / (sūtaśaunakasaṃvāde tīrthayātrāvidhivarṇanam)</i>
-60	- / (84)	<i>(narmadāmāhātmyasāvarṇanam)</i>
59 / (60)	2216 / (2647)	[TOTAL]

Bibliography

Note: The original capitalisation is preserved throughout; titles originally printed in plain upper case have been changed so that only names are capitalized.

- Adriaensen, R., Bakker, H.T. & H. Isaacson
1998 *The Skandapurāṇa. Volume I.* Groningen: Egbert Forsten.
- Aiyangar, K.V. Rangaswami (ed.)
1942 *Kṛtyakalpataru of Bhaṭṭa Lakṣmīdhara. Vol. VIII, Tīrthavivecanakāṇḍa.* (Gaekwad's Oriental Series XCVIII). Baroda: Oriental Institute. (Sanskrit).
- Āpte, Hari Nārāyaṇ (ed.)
1907 *Śrīmadvaipāyanamunipraṇītaṃ Matsyapurāṇam.* (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 54). Puṇe: Ānandāśramamudraṇālaya. (Sanskrit)
- Aufrecht, Th[eodor]
1864 *Catalogi codicum manusccriptorum Bibliothecae Bodleianae. Pars Octava, Codices Sanscriticos complectens.* Oxonii: E Typographeo Clarendoniano.
- Āvṭe, Tryambak Harī (ed.)
1919 *Narmadāpañcāṅga.* (Lekhak: Māyānand Caitany). Puṇem: Indirā Pres. (Hindī).
- Banerji, R.D.
1931 *The Haihayas of Tripuri and their Monuments.* (Memoirs of the Archaeological Survey of India, No. 23). Calcutta: Government of India, Central Publication Branch.
- Baviskar, Amita
1995 *In the Belly of the River. Tribal Conflicts over Development in the Narmada Valley.* (Second Edition, 2004) New Delhi: Oxford University Press.
- Beglar, J.D.
1878 *Report of a Tour in Bundelkhand and Malwa, 1871-72; and in The Central Provinces, 1873-74.* (Archaeological Survey of India Reports, Vol. VII). Calcutta: 1878.
- Bhattacharya, Bhabatosh (ed.)
1953 *Dānasāgara of Ballāla Sena.* Calcutta: Asiatic Society.
- Bhattacharyya, Narendra Nath
1991 *The Geographical Dictionary. Ancient and Early Medieval India.* (2nd edition 1999). New Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Bhattacharyya, Pranab Kumar
1977 *Historical Geography of Madhya Pradesh from Early Records.* Delhi: Motilal Banarsidass.
- Bhaṭṭācharya, Yogeśvara & Kāmākhyānātha Tarkaratna (eds.)
1879 *Chaturvarga Chintāmaṇi by Hemādri. Vol. II Vrata-Khaṇḍa Part II.* (Bibliotheca Indica New Series Nos. 400, 401, 403, 406, 407, 410, 417, 418, 419, 422, 426 & 429). Asiatic Society of Bengal: Calcutta.
- Buḷe, Śakuntalābāī Nārāyaṇrāv
n.d. *Śrīnarmadāmāhātmya.* Dādar: Narendra Book Depot. (Marāṭhī).
- Crémin, Emilie
2005 *Omkareshwar, une ville sainte de la Narmada en cours de transformation.* Université Paris 8 Vincennes Saint-Denis. (Thesis submitted to the Département de Géographie, digitally published at: <http://emilie.cremin.free.fr/>)

- Chakrabarti, Dilip K.
 2005 *The Archaeology of the Deccan Routes*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers.
 2006 *The Oxford Companion to Indian Archaeology*. New Delhi: Oxford University Press.
- Cunningham, Alexander
 1884 *Report of a Tour in the Central Provinces and Lower Gangetic Doab in 1881-82*. (ASIR 17). (Reprint: Delhi, Indological Book House:1969). Calcutta: Archaeological Survey of India.
- Dvivedī, Ayodhyā Prasād
 1987 *Samṣkṛti - Srotasvinī Narmadā*. Bhopāl: Madhyapradeś Hindī Granth Akādmī.
- Eggeling, Julius (ed.)
 1896 *Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office. Part V*. London: Secretary of State for India in Council.
- Elwin, Verrier
 1939 *The Baiga*. London: John Murray.
- Feldhaus, Anne
 1995 *Water and Womanhood*. New York/Oxford: Oxford University Press.
 2003 *Connected Places. Region, Pilgrimage, and Geographical Imagination in India*. New York: Palgrave Macmillan.
- Fuchs, Stephen
 1960 *The Gond and Bhumia of Eastern Mandla*. New York: Asia Publishing House.
- Ghoṣāl, Śailendr Nārāyaṇ
 1986 *Tapobhūmi Narmadā*. Kalikātā: Bedik Risārc Inṣṭityūṭ. (Baṅgālī).
- Giri, Oṅkārānand
 1987 *Śrīnarmadā Pradakṣiṇā*. (saṃśodhit pañcam saṃskaraṇ: 2000). Hoṣāṅgābād: Jñānsatr Prakāśan Nyās.
 ————— (ed.)
 1994 *Atha Bṛhat Śrīnārmadāpurāṇam Revākhaṇḍam*. (parivardhit tṛtīya saṃskaraṇ). Hoṣāṅgābād: Jñānsatr Prakāśan Nyās.
- Grewal, Royina
 1994 *Sacred Virgin. Travels along the Narmada*. New Delhi: Penguin Books.
- Guha, Ramachandra
 1999 *Savaging the Civilized*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gupta, Anand Swarup (ed.)
 1971 *The Kūrma Purāṇa*. Varanasi: All-India Kashi Raj Trust. (Sanskrit).
- Hazra, R[ajendra] C[handra]
 1940 *Studies in the Purāṇic Records on Hindu Rites and Customs*. Dacca University Bulletin, 20. (Reprint, Delhi, Motilal Banarsidass: 1975). Dacca: Dacca University.
- Iyer, T[yagaraja] Paramasiva
 1940 *Ramayana and Lanka*. Bangalore: The Bangalore Press.
- Islāmpurkar, Vāman Śāstri
 1906 *Parāśara Dharma Saṃhitā or Parāśara Smṛti with the commentary of Sāyaṇa Mādhvāchārya. Volume II, Part II*. (Bombay Sanskrit Series No.LXIV). Bombay: Government Central Book Depot.
- Jogaḷekar, Sadāśiv Ātmārām
 1952 *Narmadā Māhātmya*. Puṇem: Prasād Prakāśan. (Marāṭhī).
- Kāgalkar, Mukund Nārāyaṇ
 1969 *Śrī Narmadā Māhātmya. Dhārmik va bhaugolik, sacitr*. Nānded: Mukund Nārāyaṇ Kāgalkar. (Marāṭhī).

Kane, Pandurang Vaman

- 1975 *History of Dharmasāstra. Volume I, Part II.* (2nd ed., revised and enlarged). Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute.
 1953 *History of Dharmasāstra. Volume IV.* (3rd ed., 1991). Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute.

Kibe, M.V.

- 1928 Ravaṇa's Laṅka located in Central India. *IHQ* 4: 694-702.
 1936 Further Light on Rāvaṇa's Laṅkā located in Central India from Vālmīki's Rāmāyaṇa. *ABORI* 17.1935-36, pp. 371-384.
 1939 Inhabitants of the Country around Rāvaṇa's Laṅkā in Amarkantak. In: Katre, S.M. & P.K. Gode: *A volume of Eastern and Indian Studies in honour of Professor F.W. Thomas, C.I.E.* (NIA, Extra Series I). Bombay: 144-145.
 1941 Cultural Descendents of Rāvaṇa. In: Katre, S.M. & P.K. Gode: *A Volume of Studies in Indology. Presented to Prof. P.V. Kane.* Poona, Oriental Book Agency: 264-266.

Kulkarni, V.M. & Devangana Desai (eds.)

- 1998 *A descriptive catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts in the Collection of the Asiatic Society of Bombay. Compiled by H.D. Velankar.* Second edition. Mumbai: Asiatic Society of Bombay.

Kumar, P., Xiaohui, Y., Kumar, M.R., Kind, R., Xueking, L. & Chadha, R.K.

- 2007 The rapid drift of the Indian tectonic plate. *Nature* Vol. 449, October 18, 2007, pp. 894-897.

McCrimdell, John Watson

- 1879 *The Commerce and Navigation of the Erythraean Sea.* Calcutta: Thacker, Spink & Co.
 1884 *Ancient India as described by Ptolemy.* Calcutta: Thacker, Spink & Co.

McCully, Patrick

- 2001 *Silenced Rivers. The Ecology and Politics of Large Dams.* London/New York: Zed Books.

Miśra, Śivkumār

- 1969 *Śrī Narmadāpurāṇam Revākhaṇḍam, Bhāṣānūvādasahitam.* Hoṣaṅgābād: Jñānsatr Prakāśan Nyās.

Mitra, Rājendralāla

- 1879 *Notices of Sanskrit Mss. Vol. V. - Part I.* Calcutta: Asiatic Society.
 1880 *The Vāyu Purāṇa. Volume I.* (Bibliotheca Indica, New Series, Nos. 420, 424, 428, 434, 437 and 445). Calcutta: Asiatic Society of Bengal.
 1888 *The Vāyu Purāṇa. Volume II.* (Bibliotheca Indica, New Series, Nos. 457, 476, 488, 499, 528, 533 and 681). Calcutta: Asiatic Society of Bengal.

Nandargikar, Gopal Raghunath (ed.)

- 1971 *The Raghuvanśa of Kālidāsa.* (4th edition). Delhi: Motilal Banarsidass.

Narmadānand

- 1993 *Sādhakanī svānubhava Kathā, athavā, mārī Narmadāparīkramā.* Bharūc: Śrī Datt Āśram. (Gujarātī).

Nath, Vijay

- 2001 *Purāṇas and Acculturation.* Delhi: Munshiram Manoharlal.

Paranjpye, Vijay

- 1990 *High Dams on the Narmada.* New Delhi: Indian National Trust for Art and Cultural Heritage (INTACH).

Pāṭhak, Rāmprasād

- 2007 *Narmadā Parīkramā.* Maṅḍlā: Goṃḍī Pablik Ṭraṣṭ.

Prasād, Viṣṇu (ed.)

- 1917 *Vīramitrodayaḥ. [Vol. X:] Tīrthaprakāśaḥ.* (Chowkhambā Sanskrit Series, Nos. 239, 240, 241, 242, 247 & 248). Benares: Chowkhamba Sanskrit Series Office. (Sanskrit).

Premānand Sarasvatī

1997 *Narmade har: Śrī Narmadā Maiyānī Parikramā*. Mumbāi: En. Em. Ṭhakkar eṇḍ kampnī. (Gujarātī).
Rao, K.L.

1979 *India's Water Wealth*. (2nd revised edition; 1st edition:1975) New Delhi: Orient Longman.

Rocher, Ludo

1986 *The Purāṇas*. (A History of Indian Literature, Vol. II, Fasc. 3). Harrassowitz: Wiesbaden.

Russell, R.V. (ed.)

1908 *Central Provinces District Gazetteers. Nimar District. Volume A Descriptive*. Pioneer Press: Allahabad.

Śāstrī, Rāmpāl

[1960?] *Śrīnarmadā Māhātmya*. Jabalpur: Aśok Pustak Bhaṇḍār. (Hindī).

Schoff, Wilfred H.

1912 *The Periplus of the Erythraean Sea*. New York: Longmans, Green & Co.

Shah, Umakant Premanand (ed.)

1975 *The Vālmīki-Rāmāyaṇa, Vol. VII: The Uttarakāṇḍa*. Baroda: Oriental Institute.

Siṃh, Nāgśaraṇ (ed.)

1986 *Śrīskandamahāpurāṇam. pañcama bhāga: śrī āvāntyakhaṇḍam*. Delhi: Nag Publishers.

Singh, R.L. (ed.)

1971 *India. A Regional Geography*. Varanasi: National Geographic Society of India.

Smtiratna, Yajñeśvara & Kāmākhyānātha Tarkaratna (eds.)

1887 *Caturvargacintāmaṇi Pariśeṣakhaṇḍe Śrāddhakalpaḥ, prathamabhāgaḥ, Śrīthemādriṇā viracitaḥ. Āsiyāṭik-Sosāitī: Kalikātā*.

Sontheimer, Günther Dietz

1989 *Hinduism: The five Components and their Interaction*. In: Sontheimer, G.D. & H. Kulke (eds.): *Hinduism Reconsidered*. New Delhi: Manohar, pp. 195-210.

Stein, M.A.

1894 *Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Raghunatha Temple Library of His Highness the Maharaja of Jammu and Kashmir*. Bombay: Nirnaya-Sagara Press, London: Luzac & Co, Leipzig: Otto Harrassowitz.

Śrīkrṣṇadās, Gaṅgaviṣṇu

1933 *Śrīmadvāyumahāpurāṇam*. Kalyāṇ/Bambaī: Lakṣmīveṅkateśvara Ṣṭīṃ Pres.

Śrīkrṣṇadās, Kṣemrāj

1910 *Śrīskandamahāpurāṇam*. Bombay: Veṅkateśvar Steam Press.

Śukla, Sūrya Nārāyaṇ (ed.)

1936 *The Nṛsiṅha Prasāda - Tīrtha Sāra by Dalapati Raja*. (The Princess of Wales Saraswati Bhavana Texts, No. 62.) Benares: Sangved Vidyālaya Press. (Sanskrit).

Svāmī Arūpānand

2002 *Śivputrī Narmadā ke Taṭ par. Bhāg 2: Uttar Taṭ Parikramā kā Varṇan*. (ed. by Viśvanāth Rāv Bakṣī). Vārāṇasī: Pracārak Buk Klab. (Hindī).

Tagare, G.V.

1999 *The Skanda-Purāṇa. Part XIV*. (Ancient Indian Tradition and Mythology Series, Vol. 62). Delhi: Motilal Banarsidass.

2001 *The Skanda-Purāṇa. Part XV*. (Ancient Indian Tradition and Mythology Series, Vol. 63). Delhi: Motilal Banarsidass.

Unni, K. Sankaran

1996 *Ecology of River Narmada*. New Delhi: A.P.H. Publishing Corporation.

Vegaṛ, Amṛtlāl

1994 *Parikramā Narmadā Maiyānī*. Mumbāī: Ār. Ār. Śethnī Kampnī. (Gujarātī).

1996 *Amṛtasya Narmadā*. Bhopāl: Madhy Pradeś Ādivāsī Lok Kalā Pariṣad. (Hindī/English).

2001 *Saundaryanī Nadī Narmadā*. Mumbāī/Amdābād: Ār. Ār. Śethnī Kampnī. (Gujarātī).

Verardi, Giovanni

2003 Images of Destruction. An Enquiry into Hindu Icons in their Relation to Buddhism. In: *Buddhist Asia 1 (Papers from the First Conference of Buddhist Studies Held in Naples in May 2001)*. Kyoto: Italian School of East Asian Studies, pp. 1-36.

Viyogī, Nārāyaṇ

1996 *Narmade har: Narmadā Parikrama*. Saṭānā, Zillā Nāsik: Viyogī Nārāyaṇ. (Marāṭhī).

Vṛndāvanprasād, Ci. Nārāyaṇprasād "Parāśar" (ed.)

1960 *Narmadā Māhatmya, Pañcaratna Prārambh*. Kṣetr Māndhātā Oṃkārjī. (Hindī?).

Yardi, M.R.

1994 *The Rāmāyaṇa. Its Origin and Growth*. (Bhandarkar Oriental Series, No. 26). Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute.

Videos:

Armstrong, Franny

2004 *Drowned out*. London: Spanner Films Ltd. (Available at: www.spannerfilms.net)

[Ambey]

2003 *Yātrā 2003, Śrī Oṃkāreśvar. sampūrṇ jyotirling darśan*. Delhi: Shubham Audio Video Pvt. Ltd.

[Sapnā]

n.d. *Sampūrṇ Narmadā Parikramā (Pradakṣiṇā)*. Bhopāl: Sapnā Āḍiyo Viḍiyo.

Notes

1. For an account of the finds from Hatnorā and their significance, see: Chakrabarti 2006: 10-14.
2. These figures are highly debatable and are cited here only to give an idea of the relative age of the mountain ranges framing the Narmadā valley.
3. The significance of these figures will be discussed elsewhere.
4. *revā tu narmadā somodbhavā mekalakanyakā* / Amarakośa. (Reproduction of Kane's original footnote, *ibid.* 1594).
5. The first proponent of the Amarkaṅṭak theory seems to have been M.V. Kibe, who has written on the subject in (at least) four articles from 1928 onwards (Kibe 1928, 1936, 1939, 1941). A monography on the subject was authored by Iyer 1940.
6. These rivers are: Bhagīrathī (Gaṅgā), Kalindī (Yamunā), Vidiśā (Bes/Besalī), Veṅṅā, Śoṇa (Son), Payoṣṇī (Pain-Gangā or Pūrṇā), Mahānadī (=), Sindhu (Indus), Vipāśā (Beas), Tamasā (Tons), Godāvarī (=), Nalinī (one of three streams of the Gaṅgā), Praveṇī (?), Bhīmā (=), Medrathā (?), Sarasvatī (=), Bāhudā (?), Kapilā (=), Kampunā (?), Viśalyā (=), Karatoyā (=), Ambuvāhinī (?). (Identifications follow Bhattacharyya 1991).
7. A detailed discussion of the problems concerning the identification of the Ṛkṣavat mountain is found in Bhattacharyya (1977: 64-66).
8. Schoff 1912: 7-16.
9. McCrindle 1879: 116-126.
10. The machine readable texts, which I have prepared in the course of this study are publicly available through the Göttinger Register of Electronic Texts in Indian Languages (GRETIL), accessible in the World Wide Web under http://www.sub.uni-goettingen.de/ebene_1/fiindolo/gretil.htm.
11. In a few cases, the *daṇḍa*/double-*daṇḍa* is placed ambiguously. Three verses have three lines instead of two (Aiyangar 1942: 201, 202, 204). In the latter case, a double *daṇḍa* is followed by another double *daṇḍa*.
12. The verse numbering follows the scheme applied to Aiyangar's originally unnumbered text of the Kṛtyakalpataru as given in III. Sanskrit Source Texts, Section I).
13. In later texts, Amareśa denotes the *vyotirlinga* on the south bank of the Narmadā at Omkāreśvar. Here, however, the term seems to denote some icon on the Amarkaṅṭak mountain.
14. If a *yojana* is assumed to equal about 13 kms (*ca.* eight miles), the length of the river is almost correctly given. The breadth of two *yojanas*, accordingly equalling 26 kms, could then only be based on observations made near to the estuary of the Narmadā.
15. It is not clear, which manuscripts Aiyangar used and on which principles he restored the text. For a criticism of Aiyangar's *modus operandi* and of Lakṣmīdhara's work in general, see Kane 1975: 663-699.
16. This may refer to two historical figures, either Ahmad Nizām Śāh (AD 1490-1508) or Burhān Nizām Śāh (AD 1508-1533), (*cf.* Kane 1975: 868).
17. The author most likely refers here to the "southern" Gokarṇa situated in the modern district of Kārvār, Karṇāṭak.
18. These *tīrthas* are *aśvatīrtha* (158-159), *keśavapurī* (160-162), *kapilātīrtha* (163-164), *tripurītīrtha* (165-167), *markaṭītīrtha* (168), *stambhatīrtha* (169 = Kūrmapurāṇa 39.50) and *mokṣatīrtha* (170-172).
19. All references made to the Kūrmapurāṇa in this study exclusively refer to the *uparivibhāga*.

20. This reservation is due to the fact that some names are either vague (like e.g. "Devatīrtha") or they are ambiguous as they appear more than once in the texts.
21. Cf. Rocher 1986: 196.
22. MP 188.96a only contained in Ms. ũa (cf. Āpṭe 1907: 416, Note 7).
23. Cf. Note 13.
24. Optional, depending on the availability of *k*- and *p*-stanzas in the legend itself.
25. Only one of the pilgrims' manuals, the Narmadāpañcāṅga, on one occasion associates the Vasiṣṭhasaṃhitā with a "Narmadāpurāṇa". It remains, however, unclear which text the author denotes by that term.
26. If we refer in this study to "the Revākhaṇḍa of the Skandapurāṇa" or "the Revākhaṇḍa of the Vāyupurāṇa" this attribution is made purely on the grounds of colophons in manuscripts. There is no doubt that the texts are not an original part of either *purāṇa*, but have been incorporated or appended to them at some time.
27. This edition has meanwhile been reprinted two times:
 1960 Mor, Mansukhrāy (ed.): *Skanda-Purānam*. (Gurumandal series, No. XX). Calcutta: Mansukhrāy Mor.
 1990 Tarkaratna, Pañcānana (ed.): *Skandapurāṇam: mūlasaṃskṛta o baṅgānubādasameta*. Kalikātā: Nababhārat Pābliśārs.
28. According to a record of the Library of Congress, the second edition of this work appeared in 1969. The first edition, which I have not yet seen, may perhaps date from around 1965.
29. As usual in indian *pothīs*, here too, the pages of the preamble are numbered with *nāgarī* letters following the sequence of the Sanskrit *varṇamālā*.
30. This assumption is corroborated by another statement of Giri, where he says, that the Revākhaṇḍa of 236 *adhyāyas* found in the Skandapurāṇa is known as the Narmadāpurāṇa: (...) रेवाखंड जो 'नर्मदा पुराण' माना जाता है २३६ अध्यायों में प्रसिद्ध हुआ (Giri 1987: 2).
31. Originally: अन्य उपपुराण रूप स्कंद पुराण का एक भिन्न ही संस्करण ११६ अध्यायों में नर्मदा पुराण सतीक उपलब्ध हुआ है। जिसका जीर्ण-शीर्ण कलेवर रहा जो किसि समय लखनऊ से प्रकाशित हुआ था।
32. I have not seen this work and know of its existence only from a reference in the catalogue of the British Library, London. There is yet another edition of the Skandapurāṇa containing a version of the Revākhaṇḍa. It was published by the Caukhamba Sanskrit Series Office in Vārāṇasī in the year 2003. I have not seen it, but I am almost sure, that the Revākhaṇḍa contained therein is again identical with the 232 *adhyāya* version of the Veṅkateśvara edition.
33. This work I have also not seen and know of it merely from a reference in the catalogue of the Library of Congress, Washington.
34. For a detailed list of the manuscripts I have found in catalogues see: Appendix I.
35. The final colophon of the manuscript counts 125 *adhyāyas* ("iti ... paṃcaviṃśatitamo 'dhyāyaḥ"). In his brief description of the manuscript Eggeling, however, states: "Revākhaṇḍa, or Narmadākhaṇḍa, of the Skandapurāṇa, in 115 *adhyāyas* (counted as 125)." (Eggeling 1896: 1360).
36. Moreover, the descriptions of Aufrecht and Eggeling, the latter referring to the former, complement each other in giving an extensive list of *tīrthas* mentioned in this Revāmāhātmya of the Vāyupurāṇa.
37. See also Hazra 1940: 157-58, note 178.

38. This is all the more puzzling as the colophon concluding the first *adhyāya* reads "*iti śrī mārkaṇḍeyapurāṇe revāmāhātmye prathamodhyāyaḥ*".

39. For a discussion of general problems regarding references and citations in *dharmanibandhas* see Adriaensen, Bakker & Isaacson 1998: 6.

40. At least these stanzas are definitely not contained in *adhyāya* 71 of either version of the Revākhaṇḍa.

41. It would certainly be an interesting subject to investigate which *dharmaśāstra* texts were used in this process for the respective version of the Revākhaṇḍa, a task which could not be envisaged in the present study.

42. To give just a few examples: one Vasiṣṭhasaṃhitā printed about 1915 at Veṅkateśvar Press, Bombay, is a treatise on Hindu astrology; another edition of 1982 from Mysore contains rituals for Gaṇeśa and Lakṣmī; yet another one of 1984 from Lonavlā is on Yoga and finally a manuscript of the Vasiṣṭhasaṃhitā included in the Cleveland collection of *āgama* fragments of H.D. Smith contains a *pañcarātra* text.

43. However, the bibliographic details will be listed here for those who might be interested in these works:

1. Dāṇḍekar, Gopāl Nīlkaṇṭh - *narmadecyā taṭākīṃ*. Pūṇeṃ, Maṅgal Sāhitya Prakāśan: 1949. (Marāṭhī)
2. Dāṇḍekar, Gopāl Nīlkaṇṭh - *kuṇā ekācī brahmaṅgāthā*. (4th printing). Mumbāi, Mauj Prakāśan: 1982. (first published in 1957).
3. Vegar, Amṛtlāl - *saundarya kī nadi narmadā*. Bhopāl, Madhy Pradeś Hindī Granth Akādmī, 1992.
4. Vegar, Amṛtlāl - *amṛtasy narmadā*. Bhopāl, Madhy Pradeś Ādivāsī Lok Kalā Pariśad: 1996. (Hindī/English)
5. Vegar, Amṛtlāl - *saundaryanī nadī narmadā*. Mumbaī/Amdābād, Ār. Ār. Śethnī Kampnī: 2001. (Gujarātī).
6. Trivedī, Kalidās - *ek parivrājaknī narmadāyātrā*. Amdābād, Śabdlok Prakāśan: 2002. (Gujarātī).
7. Kuṇṭe, Jagannāth - *narmade har har*. Puṇe: Prājakt Prakāśan: 2005 (Marāṭhī).
8. Limaye, Suhās Bhāskar - *narmade, har har narmade*. Puṇe: Limaye Kula Vivast Nidhīkaritā: 2005 (Marāṭhī).

Titles no. 1 and 2 are cited after Feldhaus 2003: 28-29, 227 (note 27), where a bit of further information on these works can be found. Title no. 5, for which the author, Amṛtlāl Vegar, received a Sahitya Akademi Award in 2004, seems to be a translation of no. 3. Title no. 4 is not a literary work, but a collection of drawings and sketches prepared by its author on extensive travels he had undertaken on the banks of the Narmadā.

44. As VCDs of religious content are produced in increasing numbers, there is also a new 2 CD set on the Narmadāpradakṣiṇā. Its title is "Sampūrṇ Narmadā Yātrā" produced by Kailāś Kaiseṭ, Bhopāl. Besides these, there are also a number of VCDs on individual *tīrthas*, such as Amarkaṇṭhak and Oṅkāreśvar.

45. Umā Bhāratī was first replaced as Madhya Pradeś Chief minister by Bābulāl Gaur on August 23, 2004 in the wake of a non-bailable warrant issued against her by a court in Hubli, Karnataka. In November 2004 her BJP membership was temporarily suspended and in December 2005 she was finally expelled from the Bhāratīya Jantā Party.

46. The scenes in which Bhīl *ādivāsīs* from the Śūlpāṇeśvar forest are purportedly being depicted can be termed nothing else than utterly racist.

47. The Maniratnamālā is of little interest for the present study. Its verses are composed in *triṣṭup* metre and contain didactic statements on questions of *dharma* and other religious matters. The Hindī

Ratnamayī *bhāṣā* is not a commentary in the true sense but rather a translation of the Sanskrit composition given in the form of questions and answers. As an illustration I reproduce here the first verse of both compositions as given in the NPA:

अपारसंसारसमुद्रमध्ये निमज्जतो मे शरणं किमस्ति ।

गुरो कृपालो कृपया वादितद्विश्वशपादाम्बुजदीर्घनौका ॥१॥

प्रश्न - हे दयालु गुरुदेव! अपारसंसारसागर में निमग्न मुझे शरण क्या है? कृपाकर उसे कहो ।

उत्तर - जगदीश्वर के चरणकमलरूपी महान् नौका यही आश्रय है ॥१॥

48. Apart from a few exceptions which will be marked *NPA: followed by a reference to the table of contents (given as Appendix II), I shall refer in the present study almost exclusively to sections III-V. In the latter case the consecutive page numbers of these sections are used, so that such references to the NPA will appear in the form of NPA: page number.

49. The *kos* (Skt. *krośa*) is a measure of distance which equals approximately 1,3 miles or 2,1 kms.

50. My copy is of the fifth revised edition of CE 2000.

51. (शशोक for शशांक/शशांक the *anunāsika/anusvāra* being mistaken for the upper portion of an *o-mātrā*. This error certainly reflects a misreading of a *nāgarī* manuscript.)

52. The last page number reads 254. Adding the unnumbered pages of sections I/II, the total number of pages amounts to 285. Further adding 38 pages containing plates, the total number of pages adds up to 323.

53. This work must be a translation of a Hindī work of a similar title (something like "*Narmadā Māi kī Parikramā*") published earlier, as Vegar's mother tongue almost certainly is Hindī.

54. I have never seen a reference to the first part of this book (which should give an account of the south bank) in any library or bookseller's catalogue. However, the foreword refers to it as if it had earlier been published.

55. This book, "amṛtasya narmadā", contains no pagination. Page 2 refers here to the second page of the English text accompanying the sketches, which was written by Vegar himself.

56. As mentioned earlier, even in recent years, books on the Narmadā have been produced, apparently because the river became the subject of a public political debate.

57. *āsanaṃ svāgataṃ pādyaṃ arghyaṃ ācamaṇīyakam /*
madhuparkācamasnānaṃ vasanābharaṇāni ca /
gandhapuṣpe dhūpadīpau naivedyaṃ vandanaṃ tathā //

(Aṭṭe, 1890:1585 <without reference to the source>)

58. The six *rasas* or tastes are: sweet, salty, bitter, hot, astringent and sour. *Mohanbhog* is a sweet dish prepared from sugar, butter and fine flour (*halvā*).

59. The NPA gives the following conversion data as the basis of these calculations:

12 *aṅgul* = 1 *bītā*. 2 *bītā* = 1 *hāt*. 4 *hāt* = 1 *dhanuṣ* (*daṇḍ*). 1000 *dhanuṣ* = 2 *gau* (*gavy*). 4 *gau* = 1 *yojana*. (N5A, *pratham khaṇḍ*, p. 93, note.)

60. Which, I fear, is impossible. Because wherever you start, if you always have to walk with your right shoulder pointing towards the river, you can't possibly end your pilgrimage at Amarkaṇṭak, if you do neither more nor less than a full circambulance.

61. Nowadays there are regular buses plying between Gaurelā (Peṇḍrā Road) and Amarkaṇṭak. In spring 2006, a new road had just been completed. In the rainy season later that year, it had been partly destroyed

again by falling rocks.

62. The indian *hāth* seems to be comparable to a cubit, which equals 47,92 cm.

63. Beglar's "Savitri nala", which, according to him, is the true source of the Narmadā.

64. The Bhṛgukamaṇḍal is a small rock with a circular hole in its front, where a man's hand just fits inside. One can stick one's hand inside and will find that there is water inside the rock.

65. *Pañcakrośa* seems to be a standard expression in connection with pilgrimages, not being expressive of the actual distance to be covered.

66. The indian *hāth* seems to be comparable to a cubit, which equals 47,92 cm.

67. The drawing on which Map 26 is based, is given in the SNP. It seems to be a copy of a similar drawing contained in the NPA which, however, names two temples differently.

68. Indeed the Keśavnārāyaṇ temple is much older and was only repaired by the Nāgpur *rāj*.

69. The SNP writes *gulābkāvī*, but this seems to be wrong as people pronounce the term *gulbakāvī*.

70. This remark obviously refers to the Goṇḍ Sevā Maṇḍal founded by Verrier Elwin in the early 1930's (cf. Guha 1999: 78ff.)

71. These names originally denote metres in Sanskrit poetry. There are examples where these terms are also applied to other rivers, existing or non-existing, cf. Feldhaus 1995: 21.

72. I translate the term *pāp* (Skt. *pāpa*) with "offence", which is culturally more neutral than the usual "sin".

73. In the pilgrims' manuals, the term *siddhi* denotes nothing but to obtain the desired fruit, i.e. the fulfilment of one's foremost wish.

74. *prasavaṇaplakṣa* = the source of the Sarasvatī or the place where the Sarasvatī reappears. PBŚRS (MW)

75. The descriptions of the following three *tīrthas* (Mṛgvanīrth, Varāhtīrth and Trīśūlbhed,) in the NPA and SNP are quite intertwined, so as they were indeed only three names for one actual spot possibly reflecting distinct interpretations from different cultural backgrounds.

76. This legend is given in the NPA in just four sentences which render it incomprehensible. Therefore here the version of the SNP is given.

77. No cowhead. The water issues from a *pranāla* of an old temple, with a *makara-head* at the outlet.

78. This must be one of the books listed in note 43, probably one of the two books authored by Dāṇḍekar (Nos. 1 or 2).

79. The dates are slightly conflicting as *saṃvat* 1829 = 1771 CE and *śaka* 1695 = 1773 CE.

80. This obviously refers to Narmadānand 1993, which however, must represent a reprint. Here again, Giri apparently cites the title of the work incorrectly.

81. Here the writer obviously committed a haplography. Above the line the *akṣaras* "kathi" and "naṃ" are written.

82. This list is not exhaustive as its data refers only to the catalogues available to me in Berlin.

83. Abbreviations:

Adyar I A Catalogue of Sanskrit Manuscripts in the Adyar Library in two parts. Part I: 1926, Part II: 1928. Quoted by Parts and Pages.

B. A catalogue of Sanskrit Manuscripts contained in the Private Libraries of Gujarat, Kathiawad, Kachchh, Sindh and Khandes. G. Bühler, four fascicles, Bombay 1871-73.

BBRAS A descriptive catalogue of Saṃskṛta and Prākṛta Manuscripts in the Library of the

- BBRAS. H.D. Velankar. 4 Volumes in 3 Parts.
- Ben. A Catalogue of manuscripts in the Library of the Benares Sanskrit College. Published as a supplement to the Pandit Vols. III-IX, Benares 1864-74.
- Bl. Report on Sanskrit Manuscripts. Seven and seventeen pages, Bombay 1974.
- BORI Manuscripts in the BORI. Quoted by manuscripts numbers in the library.
- CPB Catalogue of Sanskrit and Prākṛt Manuscripts in the Central Provinces and Berar. Rai Bahadur Hiralal. Nagpur 1926.
- Hpr. Notices of Sanskrit Manuscripts. Second Series. Hara Prasada Sastri. 4 Volumes. Govt. of Bengal, Calcutta, 1900, 1904, 1907, 1911. Quoted by numbers.
- IM A hand-list of the 11286 Sanskrit manuscripts in the Indian Museum, Calcutta. Manuscripts originally belonged to the ASI and are now deposited in the RASB, Calcutta.
- IO Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office. Part V. J. Eggeling. London, 1896.
- Jodhpur A hand-list of 2046 manuscripts in the Archeaological Department of the Jodhpur State, Jodhpur. Numbering mistaken there being a repetition from nos. 322-331.
- Kavīndrācārya Kavīndrācārya List, Gaekwad Oriental Series XVII, 1921. (Kavīndrācārya Library, Benares).
- L. Notices of Sanskrit manuscripts. Rajendralala Mitra. 11 vols. Calcutta, 1871-90.
- Mithilā A Descriptive Catalogue of Manuscripts in Mithilā. BORS, Patna. (evtl. nicht enthalten, da ohne Referenz einer früheren "hand-list" entnommen)
- Oxf. Catalogus Codicum Sanscriticorum Bibliothecae Bodleianae. Th. Aufrecht. Oxford, 1864.
- RASB A Descriptive Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Government Collection under the care of the Royal Asiatic Society of Bengal. Haraprasad Sastri. Vols. I-XIV.
- Ujjain A Catalogue of Manuscripts in the Oriental Manuscripts Library (Prācyā Grantha Saṅgraha, now called Scindia Oriental Insitute, Ujjain. Quoted by pages. Vol. I: 1936, Vol. II: 1941.